הלכה · מערכות וענייינים · יד מלאכי

יד מלאכי חלק א

רבי מלאכי הכהן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יד מלאכי חלק א

רבי מלאכי הכהן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יד-מלאכי-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת המוציא לאור 4
הקדמת 6
התנצלות הרב המחבר הי"ו 9
הערות 11
יד מלאכי כללי האלף 19
כללי הבית 69
כללי הגימל 86
כללי הדלת 87
כללי ההא 99
כללי הויו 165
כללי הזין 181
כללי החית 187
כללי הטי"ת 200
כללי היו"ד 204
כללי הכף 208
כללי הלמד 242
כללי המם 273
כללי הנון 353
כללי הסמך 356
כללי העין 363
כללי הפא 373
כללי הצדיק 376
כללי הקוף 376
כללי הריש 392
כללי השין 445
כללי התיו 451

הקדמת המוציא לאור

אחי בני עמי הנני נותן לפניכם ספר נותן אמרי שפר. יקר בערכו ומציאותו הוא ספר **יד מלאכי** אשר תלא כל לשון לספר גדלו ותפארתו וייגעו שפתי איש לתאר חקרי תבונתו ועוצם בקיאותו ולמען דעת כמה חרדו לקראתו זקני הדור וגאוניו עת יצא הספר הזה על פני תבל להאיר עיני המעיינים ולסקל לפניהם הדרך בנתיבות הש"ס וגדולי הראשונים הנני להעתיק דברים הנוגעים לפנה זאת מהקדמת המו"ל בדפוס **ברלין** ר' **אפרים הערץ** אשר ראוי להזכירו לטוב (כי הוא הפיץ האור הזה במדינתנו והביא לנו את הבושם היקר הזה) וז"ל ואני נתתי אל לבי לזכות את את הרבים בהדפסת ספרים יקרים ומועילים אשר השאירו לנו קדמונינו נ"נ ברכה. והמה יקרים עד מאוד הן מצד עצמם, והן מצד מעוט פרסומם, כי לא נדפסו רק פעם אחת, ולא יראו ולא ימצאו אף לא אחד בעיר ושנים במשפחה, וחלקי אמרה נפשי להוציאם שנית לאור למען יהיו לאור בכל מושבות ישראל, וכן אמרתי בלבבי להאיר דבריהם ולהעיר עליהם לכל צרכם. ויצא הראשון זה ספר **יד מלאכי** אשר קטנתי מספר גדלו ולהגיד אף מקצת שבחיו, כלום יש מעיד על השמש שהוא מאיר לארץ ולדרים עלי' והלא בכל הארץ יצאו קויו וכל הכוכבים רבנינו וגאונינו משתחוים לו ? ויראו גדולי ישראל את ידו הגדולה אשר עשה בספרו הנפלא הזה ויתמהו עליו אף השתוממו, ואיך תעיד עליו יד כהה כמוני הן כולם בפה אחד עונים ואומרים "יד ה' היה ביד מלאכי" "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא" הוא הרב הגאון הגדול המחבר מו"ה מלאכי הכהן זצ"ל, ואם אמרתי אספרה כמו איך הוא מהולל ברוב התושבחות מגדולי דור שעבר ודור ההולך רבו כמו רבו ותקצר היריעה מהכיל, ורב לי רב להציג פה רק איזה מקומות של שבחים מהגאון החסיד המהולל חיד"א בעל שם הגדולים ז"ל אשר דבר על הרב המחבר ז"ל אשר עשה לו שם בין הגדולים הקדושים אשר בארץ ואציג לפניך פה מראה מקומות בעל שם הגדולים בכ"מ שמביא דברי יד מלאכי האלה ודן בהם בחלק א' אות ו' סי' א' וסי' ב', אות י' סי' כ"ט, אות כ' סי' ט', אות מ' סי' י' וסי' כ"ד וסי' כ"ז, אות ש' סי' ח"י וסי' י"ט, ובחלק ב' אות מ' סי' ז' ג', אות ש' סי' ט' י"ג וסי' פ"ח.

ועוד הנני מעתיק בזה דברי הרב הגאון הגדול הבקי שבבקיאי' מוה' ישעי' פיק ז"ל (אשר מצאתי בעקד הספרים (הנקרא בריטיש מוזעאום) בכתב ידו ממש עם הגהותיו אשר נמצאו בספר הזה) המעיד על הגאון הגדול המחבר ז"ל וז"ל. נאום ישעי' בהגאון יחיד בזמנו מו"ה ליבש בערלין זצ"ל הן אמת חפצתי בטוחות בטח בדד ובסתום חכמה הודיעוני כמה נפיש חילא דהאי אילנא רברבא באומר כולה ולו ניתן תורה למל"אכי

השרת מידי חידוש בחדוש עיוניו ועיניו כיונים משוטט בספרים הרבה אין קץ מעמיק וחוטט זכאי חולקא דהאי גברא רבא חובר מחוכם ועל בקיאותו הנפלאה כל אדם משתאה ולבו ראה בספרים כמה וכמה אשר לא נמצאו בגבולנו עד מה וזה מעט בשנים נתנה לי ספר המשובח והטוב הלזה וששתי במחזה ומצאתי ראיתי דאתי לידי כמה וכמה ענינים אשר מכבר ידי כוננם בחבורי תקוני כלי שרת והיו לי לבדי למשמרת כעת נתגלו קצתן למאורות בספר המפואר הלזה במחברת לשם ולתהלה ותפארת ועודן לא היה סיפוק בידי לעיין במקומות מרובים אלא במעט מקומות למושבותם עיינתי בקצתן כי זמן קצרה עד יספיק הפנאי לטובה בהסתכלות מרובה ע"כ.

ודבר שפתים אך למותר הוא ג"כ להודיע תוכן הספר ומהותו בפרוטרוט כי זיל קרי ביה רב הוא. אך אמלא כפי קוצר נמרץ ואומר. אתם בני ישראל הנה ראו כי הבאתי לכם ברכה ספר נשגב ומרומם כזה אשר לא זו שהוא מלא תורה ותושיה והוא כליל יופי, אף זו הוא כלי חמדה יקרה כי יד מלאכי עשתה לתורה ידות ואזנים עד שדעת לנבון נקל אם יכרה לו אזנים. ויקשיב וישמע הכתוב בספר הזכרון הזה ליראי ה' ולחושבי שמו, והוא דבר השוה לכל נפש, הוא נותן בים התלמודים דרך ובמים עזים בפוסקים ראשונים ואחרונים ובלשונות גדולי המפרשים הקדמונים והחדשים שהם הנחלים ההולכים מים הגדול ואליו הם שבים נתיבה, כי אזן וחקר ותקן כללים גדולים ורמים ורבים עד מאוד והכל בסדר מהודר ובערכי א"ב בערך נכון ונשא.

ועוד עשיתי יתרה לו על הנדפס מלפנים איזה הגהות ותוספות הגאון המובהק ר"י פיק ז"ל הנ"ל אשר הגדיל והוסיף חכמה על חכמת הספר הזה בגליון הספר, והבאתי גם הערה אחת על הספר הזה מהגאון המובהק ומופלא בהפלאות חכמים מו"ה צבי הירש אברלין זצ"ל ובתוכה יהלל מאוד גם חכמת ובקיאת הגאון המחבר ז"ל. ועוד הבאתי בסוף הספר איזה הגהות הנשלח לידי מכבוד אדמו"ר הרב הגאון הצדיק מוה' יצחק דוב נ"י אב"ד דק"ק ווירצבורג יע"א והנה למען לא יחסר כל בו הנחתי הכל כמו שהיה בהדפסה ראשונה ההקדמה וההסכמות הישנות, עם התנצלות המגיה, הכל כאשר לכל לבלי לשנות דבר ע"כ.

ועתה אחרי תתי שבח והודאה להשי"ת שעזרני לבצע מחשבתי ולהוציא כלי למעשהו, הנני לבקש מאתכם אחב"י תמכוני וקחו מאתי הספר בכסף מלא למען אוכל עוד עשות רצון יראי ה' וחושבי שמו הוגים בתורתו ומוקירים ספריה להמציא לפניהם ספרים יקרים ומועילים הביטו וראו כי פזרתי כסף למדי והדפסתי הספר היקר בדפוס יפה ומהודר בנייר טוב והג"ה מדויקת וראוי להשיב גמול לאיש דורש טובת אחיו, ועמל

למענם להמציאם מורה דרך ומאשר אורחותם להנחותם הדרך הישרה בלימוד הש"ס והפוסקים, כי בעוה"ר מעת חדלו הישיבות ופסו המורים המשמיעים לקחם הטוב וצעירי הצאן נפוצו לכל עבר אך הספרים המועילים המה המורים האמתים הנותנים לחפץ להבין דעת ומזמה א"כ איפוא ראוי להחזיק ביד המוציאם לאור ומתאמץ לטובתכם.

משה אהרן בהרב החריף מוה' **שמחה קעניל** נ"י מווישניצא תלמיד מובהק להרב הגאון החסיד ר"ח ה"ש זלה"ה מצאנז המתגורר כעת בק' צאנז

הקדמת

החכם השלם הדיין המצויין כמוהר"ר **אליהו** בכ"ר **משה כהן** זצ"ל כין ונכד להרב המחבר כר"ו

תלמיד שהורה לעשות אד"ש רחבת ידי"ם וימצאם עשר ידו"ת לספר בציו"ן כמה גדולים מעשה הרב המחבר דודו רבו איש חמודות הפותח יד בראשית מאמר לפתוח ראשון מדובר בהם נכבדות באשר הוא שים קנצי למילין כהן לאל עליון צפה עתידות

יד ה' צבאות הנוראה והנפלא' הרחבה והמלא' היא שעמדה לאבותינו ולנו לחיותינו כהיום הזה דיליף נתינה נתינה לישראל ברית עולם זאת התורה זכה וברה ומצות מצות ריבה להגדיל תורה ולהאדירה ולאפושי גברי בזכותא. מאן דזכ"י למלכא לילו כיומו פנ"ה זיוה הודה להתענג מזיז כבודה וטהור ידים יוסיף אומץ לאחוז בכנפות הלכות צרופות ואת פאר"י המקבעו"ת שמועות קבועות והוא יהיה סלא אדם כי ימו"ד באהל אהלות דרבנן מדה אחת לכל הידיעות ולא מחזיק לנפשיה טיבותא. תלמוד גדול יביאנו לידי מעשה כי עשה יעשה בתי הגפ"ש והלחשי"ם ונאמן עם קדושים כי יהיה איש שונה משנת חסידים ושופר החרדים וקולו מחמדים להשכיל להיטיב לדידיה ולאחריני כגר כאזרח כעם ככהן.

יד החזקה דרב העליליה הוציאה לרויה חד מן קמיא מכני עליה ומפרי כפיה נסעה אשל בבאר שבע שבע ילין בעומקה של הלכה שמורה וערוכה והנה סרח מטה אהרן ויגמול שקרים ושקר ושאנן בבי רבנן את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה. הוא אדוני יושב בשבת תחכמוני אחד קדוש מדבר לכל דברות ולכל אמירות הנגלות והנסתרות ומונה נגדו הארץ האירה מכבודה בזרח העודף על שפ"ת הידיע"ה. הן מלאך אחד המיוחד בהדרו אשר המלך חפץ ביקרו עטרת תפארתנו מורינו ורבינו הרב המובהק והכולל

ענוותן כהלל אורי וישעי זה דור"י וזה רוע"י חסיד שבכהונה וכל מעשהו באמונה מר קשישא רם ונשא הרב המחבר כמוהר"ר מלאכי נר"ו מזרע אהרן הכהן.
יד ימינו של הרב חביבי קדיש לעיל' הי' סמכתני ועד הלום הביאתני להושיבי עם נדיבי' ובחורי ישראל הכרי"ע לכף זכיות פה פסיק מרגליות וגדולה שימושא שמשתי לפניו בעמידה ובישיבה כמה שני. אבי השביעני ממ"עם המלך וגדוליו ושלחנו ערוך לקו"ל הנציבים עליו לפני קריאת מי יעמוד כיון דדק דק דקדוקי תורה ודקדוקי שופרים ובכולהו תנויי דיקא נמי דקתני ומי כמוני יקרא קריאה נאמנ' כי מי יוכל ומי יחוש חוץ מסני דהוה שכיחנא בגויה דביתא ועיני ראו ול"ו ש"ד דכולהו שני בצע אמרתו לשרת בקד"ש ובצע אכוליה שירותא ולא יגרע מצדיק אחת מכל מצות ה' בין קילתא בין חמירתא אשר לא קיים אותה ועולה לא נמצא בשפתיו שפתי כהן.
יד עמל עמלה לו בעמלה של תורה להבין ולהורות את החוקים ואת התודות דקעביד אדעתא דנפשיה נפש היפה אלהים חצבה לטובה ואפילו רגע כמימריה לא זז מחביבה שחברה היוצר מתחל' לתורה לתעודה להכין אותה ולסעדה ונהירין ליה שבילי דכולי תלמידא כמאן דמנח בכיסתיה ומחדרן שמעתתיה כעיסה ואבימי בני רחבה אוריתא מר"א חדא לציביא הוא אשר דבר מתגמין תריצין למופת ולהוד ונשמע קולו קלא אילן ששרשיו מרובין הן למדין ואין משיבין דסלקין לעילא ודנחתין לתתא נקמי כשיפולא דגלימיה ורהמיה אבתריה שיתין יד המרבה לבדוק בחורין ובסדקין ובדק בן זכאי בכל מקום שאסרו חכמים אפי' בחדרי חדרים וימצא מאה שערים מרובבות מאליפות הפארים והנטיפות נוטפות מור ואהלות תנא דידן כללי קחשיב וכליל לאישים חכמי חרשים כל שהוא מין כללא עשה להם סימניות כסא וסמוכות ודיבר בעטיו בכל מדה שהתורה נדרשת אתין וגמין ריבויי ומיעוטי חרטות וכללות, דרשו מעל ספר הנותן אמרי שפר ועיניכם תראינה אר"ש ממנה יצא לכם חבילות חבילות הלכות גדולות מחולקות לשלשה חלקים חלקה אחת כללי חדתי על הש"ס בנוים ומיוסדים על אדני הפלפול והעיון גדולים חקרי לב וזאת שנית כללי הפוסקים שאובים ממים עמוקים מדרש מתוקים מלאים זיו ומפיקי' דברים המצודקים ועד השלשה לו בא ללקט אזרו"ת כללי הדינים ללשונותם בארשותם בצביונם ובקומתם דברים בהווייתם הקריב אותם הכהן.
יד הגדולה המלאה לה רוח דעת ויראת ה' זה סיני ועוקר הרים נאוו לחייו בטורים ובכל היד החזקה וכל מקום שנאמר בו תורה וחוקה חדא חדא שמעינהו וגרסינהו עד שנמצא בקי בחדרי תורה כשמואל בדיני וכרב באיסורי. וחייליה יגבר כמעיין המתגבר יפוצו מעיינותיו חוצה אשר השיב לקרובים ולדחוקים חוקים ומשפטים צדיקים הן מזהירין

מן הדין במאי זהיר"י באחוור"י אפי רברבי ואפי זוטי. מאן דשפיר חזי בספר בני יהודה חלק שני מהרב הגדול והקדוש כמוהר"ר יהודה עייש זצוק"ל בעיניו יראה אשר העלה ואשר הביא באהבה רבה ובלשון חבה שבעה תשובות חשובות מהרב המחבר משו"ת כי חפץ חסד הוא ללמד דעת את העם ובריתו להודיעם דחזיין לכהן.

יד קול בו קל"א נאה וחסודה אשר לו יעדה אלהים מושב יחידים נתן לו לשון למודים לשפירת דברים הוא דאתא המה באו בארש צו"ף והנה מפיו יצא על שני קצותיו חוו"ד יקירממלל ועמי"ק לישן הוא ותשב באיתן קסת"ו. מאן דחמא חמא ספר מעט הכמות ורב האיכות ממשיח שבחי תודה בלבבו יבין אתוהי כמה רברבין שהרי נאמר בהן פא"ר ושם שם חק לישראל בשבח והודאה ממגד ארש ומלואה והקריב על שבח התודה במה תפילות ותחינות יוצאות חנונות את הקול עשה יפה בעמ"ו בהררי קדש יסודתו וגם במכתב למ"ר יד ושם בכתיבה אשורית ברה כחמה וכתב לה לשמה כתיבה תמה ומעשה ידהו כוננה ספר אחד אמר רחמנא בקדושה ובטהרה ע"פ רזי התורה על כן יאמרו המושלים מלאכי זה עזרא הסופר הכהן.

יד הקדש על העליונה זה יצא ראשונה לכל דבר שבקדושה על לוח לבו חרושה וענוה גדולה מכולן זכר למקדש כהלל גבורותיו מי ימלל אף רוחו בקרבו רוח נשברה בורח מן השררה נודע בשערים שמו ובכל העם הנמצאים אשרי שזה ילד דילדה אימיה כוותיה תוליד אשרי שזה גידל גידולי הקדש אישי כהן גדול שקדושתו קדושת עולם וצדיק יסוד עולם ומאן דחזי ליה לדבי בזיו קלסתר פניו תמונה לנגד עיניו כמראה מלאך האלהים ואחד מבני הנביאים. וטהרו וקדשיו מטומאות הבלי הזמן ותעגוגות בני אדם כי שקר תרמיתם ולא פנה אל רהבים ושטי כזבים גם לא הלך כפעם בעם לקראת נכסים כי אם ביראת ה' כל היום הוא עומד בין ההדסים מתעסק בקדשים וסדר טהרות טהור הוא וטהרו הכהן:

יד כותבת מכתב מאליהו עני וכהן חד שיעורא מילדי העברים זה עני קר"א גבריא ולא חדא ביה לטיבותא בליתא דלית לה שפתא חירגא דיומא דחסורי מחסרא תוריתא דנאמ"א וחזינא תהי"לי דבי חביבי כי רבו מהרבה ואילו פינו מלא שיתין הלולי אין אנו מספיקין להודיע כמה מעשיו מתוקנים. היינו האי דעאל לפנים מן הקלעים וחכמים ונבונים וידועים היינו האי דנפק חוץ לזמנו וחוץ למקומו בשנותיו את מעמיו והוה עלה קולו קמשונים את קוצי המדב"ר ואת הברקנים וקלי"ם מקלי"ם שונים. ואני את נפשי הצהלתי כי ותן ה' לי את שאלתי להוציא לאורה האי ספרא רבא ויקירא יד מלאכי פריו מתוק לחכי מחוינא ומחוינא חובתי ואעשנה כה יעשה לו אלהים וכה יוסיף ימים על

ימי מלך ושנותיו יעל באחד ומאה שממנו הוראה יוצאה תוככי ירושלים שקט ובוטח ולב שמח עד עמוד כהן:
יד ה' מהושיע הן לא קצרה הושע השם את עמך פליטת בית יהודה הנשארה יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו קוצים כחוחים ראש יצתו וברגע שאול יחתו תן להם כפעלם וכרוע מעללם ששוו בציעוריה"ם. זה העם ליו היה גוי עז פנים ובני זנונים אינהו ואביזרייהו ושאר כנוותהון המתהללים באלילים ושמות הבעלים שפוך עליהם זעמך בקצף מלא ויפוצו אויביך התם וכלה כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה עד דנפלי תלחי תלחי תשב להם נמול הי כמעשה ידיהם ופורקן ימיניה יחזי לעמיה רבי מקדשיה אליישיב הכהן הגדול מלך רם ומתנשא כי בא מועד לשום שפלים למרום ועת כנום הכנים הגדולים עם הקטנים ובשלום יחדיו אנחנו נעלה על ארצנו אל נחלת אבותינו ונזכה ונחיה לשרת ולכהן:
הצעיר אליהו בכ"ר משה הכהן זלה"ה ס"ט:

התנצלות הרב המחבר הי"ו

אנא יניק זעיר בטל בישישים על גבי חרשיו חורשים ומלתא דתמיהא ישיחו בי יושבי שער שערים המצויינים. הנער כזקן ילעיגו לי מילי עילוי אונן אלא לגנאי מחכו עלי חוכא ואיטלולא הלעג השאננים. הראיתם האיש הלזה נפסל ביוצא וניבו נבזה פשט העני את ידו לפנים כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן: :
אנא נפשאי עוד שמעתי את תלונות קול ענות באמת אמרו לחכמים יודעי העתים תרעתים שמעתים דומיה תהלה לפיהן ישיב מסגרת טופח ותהיין צרורות. על אחת כמה וכמה לגבר אשר תחלת דברי פיהו פתח במערי"ב ערביים ומוציא לו חסרונות עירובי חסרו"ת כי ברוב דברים יודיע דרכיו ומגיד לאדם מה שחו ומומין שבסתר יכירנו לאחרים דברים המכוסים היו לברות ובד"א אותהן:
אנא הוא דרמאי אנפשאי שאינו כדאי כי מעולם סברתי עולי ולדידי חזי לי חלקו מכל עמלי לא נכחד עצמי ניכר שפחמי וכסלי מלאו נקלה. כל היום היא שיחתי שיחה קלה כמוץ יסוער אשר תדפנו רוח לאחר מירוח כאבק יעלה. ונגש הכהן ודבר מדבריות הלנות באפר כירה ורש קטיעא ימלל מילי מולייתא קבא דקשייתא הני סופלי קליפתן וגרעינהן:
אנא להא מילתא מלא ריחיה וטעמיה בינן חכימי מאן דכר שמיה גם שמץ לא ראה ממגד ארש ומלואה ולשוני מדבק אל גבעת הערלות ונקלותי עוד מואת מוסיפין על המשפלות. לבי יחיל בקרבי מה אתן זה לפני רבנן תקיפי ראשי אלפי כל חד לפום חורפיה חמורות

דומות עליו כקלות. מתיירא אני שמא ישרסוני עוד מעט וסקלוני באבנים מקורזלות כל העם באתרוגיהן:

אנא דאמרי אמידי ועניה מלתא דשויא להשיב מפני היראה יאה עניותא אני ענייתי גדולה תשובה הני כל דאמינא להו מכלל וסרט מילי בעלמא נינהו אין כאן לכהן כלום בחומר"י מתניתא אין חכמה ואין עצה בהווייות דאביי ורבא. וגם פה לא עשיתי מאומה מעשה קוף בעלמא הממעיט אסף אגב אסיס"א בהדי קבצי ריבה ומיעט וריבה שקבצן בטרפיהן:

אנא לה קאמינא דבארבעה לא מצינא וככיסופי אפין אתינא מן השיטים שנים דטרחנא מייתינא במלתא דאתי מכללא כי מדי עוברי בתלמוד גדול ושפרן של צדיקים ותבט עיני בשורי כל שהוא מין כללא. נקטה נפשי וכתבתיו על הספר בדיו ביד מלאכי וזרקו לתוך הכליל וסמכתים בבית טפילת"י כפי קוצר השנתי תזל כדל אמרתי הבליא מסיק הבל"א אנא תלמידא פסיקנא סדרא להני כללן שלשה ראשים הראש אחד יפנה על דרך עפרה אל ארש שוע"ל קטן שבא לחוות כללי הגמרא מחודשים. והראש אחד ימנה אל גבול כללי הפוסקים אשר גבלו ראשונים כראי מוצק חזקים כפי סדר קדימתן יקראו בנחלתן. והראש אחד יפנה אל דרך כללי הדינים אשר לקטתי דרך לימודי בחבורי החכמים והנבונים ונאמן הכהן לומר דרובא דאיתיה קמן הן דברים ככתבן בדמותן בצלמן ולא הספיק הזמן לחזור הדברים כשמלה ולחטט אחריהן:

אנא בהדי תרגימנא דסבי ואשלי רברבי דחקתי ונכנסתי לפני' מן המחיצה להשיב אמרי בסביר אשר הם סוברים ולדון לפניהם ע"ג קרקע באימה וביראה להתחמם כנגד אורן של חכמים מן יציב ידע אנה דמה לתבן את הבר ולבן נג"ם באחד ענ"ק אכן נודע הדבר דלזמנין באפרקסתא דעניא מרגניתא דאמת מצויה ולא נתתי לחטוא חכי אני המך בערכי לשום תכלית או פנים שבעולם בלתי ה' לבדו השומר אמת לעולם לא אפנה דרך כרמים. אני מרם אחלה לדברי אציעה שאו"ל האי סליחה דרבנן אי ילך מלאכי בשדה בית המלחין להשתחוות ולשכוח לפני כל יודעי דת ודין כי אהבתי שרים ואחריהם אלך כל הימים בלב תמים להתאבק באפר רגליהן:

אנא לא חכימאה אנא ולא חוזאה אנא חזו דאתאי למען שיתי אותתי בקרב נהרי בני ישראל תלמידי דבי רב קטנים לחודייהו להם לבדם נתנה הארש בדיל דישמעון ובדיל דילפון הני כללי ופרטי. לקוטי בתר לקוטי לכל דבר המחלקו"ת דמלו"ג רבנן הלכה כדברי מי אליבא דחד מינייהו. וחלי"תי והייתי לאל גומר עלי לרצון תמיד יקבל מילולי ופועל ידיי ירצה כריח ניחוח אשה בזכות הבל פיהם של רווקי ודרדקי שאין נו חטא

הלא ימצאו דברים שאינן מן המוכן איש על ידו לרגליהם יהי שלחנם לפניהם דאתנהו בעינייהו ואין צריך לבדוק אחריהן:

אנא בעיא דאימא מלתא דעבידא לאגלויי ומחייבא לאודויי נפקא מינא לאחזוקי טיבותא שורתא תושבתתא נגד אחי זקני בית אב יעקב אבינו ז"ל הלא המה שני צנתרות הזהב כפז מסולאים שניהם מלאים רוח דעת ויראת אלהים כהר"ר משה תנצב"ה שאחר שהגיע לגבורות עלה למרום ללקוט אורות ודור הכהנים יצ"ו המה הגבורים ורבי פעלים שהם הרהיבוני ובימין צדקם סעדוני כולהו שני קאמרינן החזיקו בבריתי בחזקת היד ברכת הבית לדבר הזה ישלח ה' את הברכה באסמיהם ובכל משלח ידיהם וחסד אל כל היום סובב סובב הולך וחזק מאד הבית והעליה יצי"צו וי"צמחו פרחי כהונה שמורים לכל בנן ישראל הם ובניהם וכל אשר להם יהיו דגן ויפרחו כנטיעים מגודלים ומתוכם בעין החשמל חדא מרגניתא מבא נמע נעמן שמיוחד לישיבה ותמיד בין זכאי נתגדל בין ברכי ויעל כיונק לפני וכגפן פוריה כי כפלים לתושיה דין גלי רזיא כהן שדעתו יפה ופלפלא חריפא החכם השלם הדיין המצויין גילי ומשושי בחירי רצתה נפשי כמוהר"ר אליהו הכהן נר"ו בן אח"א משבחא הישיש הנכבד והותיק המנוח כה"ר משה ה זצ"ל יהא רעוא דתירום רישיה אכולא כרכא וזרעו לברכה חיה יהיה כמעשהו ממנו יהיה כל פריו קדש הלולים יקדשו ידיו לעושיהן:

אנא ידעית פרוקי קיים ומשלו מים עדי ים לתקן עולם במלכות שדי גאול יגאל בזרוע עמו בני יעקב ב ויוסף סף סלה יבא אליהו יבשו"ר רוח נגידים הן בן דוד בא ייתי ונחמיניה. יעלה ויבא בעל בעמיו להיכל"ו ישובו יושבי בצלו הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ישובו איש תחת גפנו וכל העם רואים צורת הבית ותכונתו הר חמר אלדים לשבתו אתרא דמארי ביתא תלי זייניה ה' צבאות יגן עליהם אשר יביאם אל ארץ אבותיהם להקריב את קרבניהם כהנים בעבודתם את חטאתם ואת עולתם ולוים בדוכנם רוממות אל בגרונם וישראל במעמדם שלומי אמוני מתכנסין לעדיהן:

אנא גבר מתקן והדיוט אחד מהנערים נודע בצעירים יוצא זנב לשועלים קל שבקלים כושל שבהן מ מל א אכי בכה"ר יעקב הכהן זלה"ה ס"ט נין ונכד להההיא אשלא רברבא ושר הצבא אבן הראשה ורעיא מהימנא דהאי קהלא קדיש' הרב המובהק והכולל ענוותן כהלל גם שב נם ישיש כמוהר"ר מלאכי מונטיפושקולי זצוק"ל

הערות

הערות והגהות על ס' יד מלאכי מאת המגיה

כלל ח

איידי מ"ש הרהמ"ח דאיידי דאיידי דאיידי ג"כ אמרינן ומייתי לה מש"ס יבמות ג' א' אחרי המחילה מכ"ת אין משם ראי' דהרי הא דקאמר התם ואיידי דאירי באיסור אחוה תנא אחות אשה אינו תלוי במה ששנה קודם לו שלשה למעלה דידה אלא במאי דנקט קרובי עצמו באיסור אחוה וא"כ לא הו"ל רק איידי לחודי' ולדברי הרהמ"ח יותר היה לו להביא דאיידי דאיידי דאיידי דאיידי ג"כ אמרינן דהא קאמר התם תו ובדין הוא דליקדמה לכלתו כו' אלא איידי דאירי באיסור אחוה תנא א"א שלא היה בעולמו א"ו כיון דמאי דתני א"א שלא היה בעולמו אינו תלוי במאי ששנה קודם לו שגם אם לא ישנה אחות אשתו יש מקום לשנות א"א לא הוי רק איידי לחודי' ולכן אין ראי' מכאן לדברי הרהמ"ח:

כלל עג

אמר מר מצינו על דברי אמורא כו' וכן מצינו דקאמר תלמודא דאמר מר על דברי אמורא מגלה ט"ז סע"ב דאמר מר למה נמנו שנותיו של ישמעאל והיא מימרת ר' יוחנן יבמות ס"ד א' ובדף כ"ח א' דאמר מר איוב ותרן בממונו הי' והיא מימרת ר' אבא בר שמואל ב"ב ט"ו ב'. וכן מצינו דקאמר תלמודא והאמר מר על דברי אמורא ר"ה ה' א' והאמר מר מצוה למימני יומי כו' ובחגיגה י"ז ב' והאמר אביי מצוה למימני יומי כו' ובהג"ה האחרונה להקדמת פיה"מ להרמב"ם ראיתי שהביא דכ"מ דאמר תלמודא והאמר מר הם דברי רב ואשתמיטתי' ש"ס דחגיגה הנ"ל (אלא דבההוא דר"ה צ"ל דמסדרי הש"ס שהעתיקו דברי רבא הם שאמרו והאמר מר על מימרת אביי דרבא גופי' לא הוי אמר והאמר מר על דברי אביי כמ"ש התו' ערכין ה' א' ד"ה והאמר שלא אמר אביי מר לרבא חבירו. אמנם יש סתירה לדבריהם מערובין ס"ג ב' דא"ל רב אשי לרבינא מ"ט עבד מר הכי אע"ג דרבינא תלמיד חבר לר"א הוי כדאיתא התם וע' הקדמת סה"ד שגם הוא שדא נרגא בדבריהם מכ"מ) וע' רש"י שבת ה' ב' ד"ה מדאמר מר שפי' רבה דהוא רבי' דאביי והיינו לפי שידוע הוא שרבה הי' רבו ורגיל למיקריא הכי ע' שבת כ"ב א' אמר אביי כל מילי דמר ופירש"י שם וע' חולין ק"ה ב' והגה"ת רי"ב שם:

כלל קעג

הלכה כר"מ בגזרותיו דברי הרב ראשון לציון שהביא הרב המחבר הן הן דברי הריטב"א בחי' סוכה לדף י"ד בפלוגתת ר"א ור"י אי מסככין בנסרים יעו"ש:

כלל רטז

הכתוב מסרו לחכמים ע' פירוש הרא"ש לנדרים ספ"ד בשם הר' אליעזר ממי"ץ שכ' וז"ל אלא דבתוך ג"י לא הוי הפקר מדאו' מפני הרמאין שלא נמסר הדבר אלא לחכמים דעיקר הפקר ילפינן משביעית כו' יעו"ש:

כלל רפח

חילוף האותיות ע"ש הרהמ"ח שהרב זרע יצחק שגה ברואה דניתי ספר ישעי' ונחזה דבסי' ט' כתיב בהדיא ויגזור על ימין וכו' הדבר פשוט ששגגת הקולמס הוא בדברי הרב זרע יצחק וכצ"ל וכמו ויגזור על ימין ודינו ויגזול והלמד מתחלף עם הרי"ש, ואני מתפלא על הרהמ"ח דנחית למנינא בכלל הזה והביא דברי התויו"ט פ"א דעוקצין מ"ב ופ"ב מ"ו מדוע לא ראה דברי הר"ש שם פ"ב מ"ב דמפורש בהדיא כהרב זרע יצחק:

כלל שסז

לפני עור לא תתן מכשול כו' מה שהביא הרהמ"ח ראי' לדבריו (דהמושיט כוס יין לנזיר עבר תיכף משעת ההושטה אף שלא שתאו) מדברי הכנה"ג שכת' דלדעת מהרא"ש (דאיסור הרבית הוא מתחלת ההלואה אע"פ שהלוה לא נתן הרבית) אף הלוה עובר משעת הלואה אלאו דלא תתן מכשול שנותן מכשול למלוה לעבור אלאו דלא תשימון במחכ"ת דבריו תמוהים דמה זה ענין לספק שנסתפקו בני הישיבה דכיון שהמלוה עובר תיכף באיסור ברור שנותן כספו בנשך שמוזהר ע"ז בשעת ההלואה כדדייק מהרא"ש מקרא פשיטא שהלוה עובר על שמביאו למכשול זה כיון שהפסיקה בעצמה אסור בין אם יתן אח"כ הרבית או לא יתן דאיסורא דעבד המלוה עבד אבל זו מנין לנו היכא שלא נעשה שום איסור שיעבור המושיט אמנם בעיקר הדין צדקו דברי הרהמ"ח ויש להביא עוד ראי' לדבריו מש"ס ס"פ א"נ ע"ה ב' א"ר יהודא אמר רב כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום ל"ע ל"ת מכשול כו' ופירש"י שעולה על רוחו של לוה לכפור וכבר הכריח בלח"מ ספ"ב מהלכות מלוה ולוה דאין כונת רש"י ז"ל דברשע יעשה כן דאטו ברשיעי עסקינן אלא דחיישינן שאם לא ילוהו בעדים ישכח הדבר שהלוהו וישבע ולפי דעתו הוא אמת יעו"ש וכיון לדבריו בתומים ר"ס ע' וא"כ בשעת הלואה אכתי לא נדע אם יכשל הלוה ובכ"ז עובר המלוה בלאו דל"ע תיכף בשעת הלואה וכבר נזכרו דברי' אלו בשמי בס' בית יצחק להגאון אבדפ"ק פרעמישלא נ"י סי' קי"ז יעו"ש:

כלל שפה

לישנא בתרא כו' במח"כ הרהמ"ח לא הערה מקור כלל זה כראוי לחכם גדול ובקי בכל חדרי התורה כמוהו והעלים עיניו מדברי הרא"ש פ"ג דר"ה ס"ה פסקא דנקב וסתמו

שז"ל שם ובהנהו תרי לישנא דר"י ה"ג ורב אלפס ז"ל פסקו כל"ק דר"י וכן פסק ר"י (ולפי הגהת ק"כ ר"ת) בכל מקום דבכל תרי לישני של תורה הלך אחר המחמיר וריב"א כתב דבכל דוכתא הלכה כל"ק שהוא דברי המרובין אבל איכא דאמרי היינו י"א והן מועטין ור"י גיאות ז"ל כתב דכל היכא דאיכא תרי לישני הלכתא כלישנא בתרא דבעל הגמ' ראה דברי מי שישרו בעינן וסודרן באחרונה לקבוע הלכה כההוא לישנא וכו' עכ"ל (ועפ"ד אלו תראה שהנוסחא המדויקת בדברי הרא"ש ע"ז פ"ק סי' ג' הוא וריי"ץ גיאות וע' פלפלא חריפתא שם ובפ' א"מ סי' ל"ה והבן) וע' תוס' ע"ז ז' א' ד"ה בשל תורה ומעתה תראה שמה שהביא הרהמ"ח ראי' לדבריו מש"ס פסחים ז' א' א"ד אמר רבא וכותי' פסקו הרי"ף והרא"ש יש לדחות שהרי בההיא דר"ה פסק הרי"ף כל"ק וע"כ בההוא דפסחים דפסק כא"ד לאו משום דל"ב הוא אלא משום שכן איתא בירושלמי (אשר הוא עיקר נגד התוספתא כמוזכר בכללי שני התלמודים להרהמ"ח סי' ג') וע' חולין ק"ה א' א"ר יצחק בר יוסף א"ר ינאי כו' ואיכא דמתני לה כו' והתם נמי דפסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כא"ד לאו משום דל"ב הוא אלא משום דבדרבנן הוא אבל לדעת הריב"א הי' לנו לפסוק לחומרא וע' ברכות נ"ט ב' אר"ה ל"ש כו' ובדף ס' א' וא"ד אר"ה ופסק הרמב"ם פ"י מהלכות ברכות הל' א' כל"ק והוא לכאורה כשיטת הריב"א אמנם בכ"מ ישב שם דעת הרמב"ם על נכון (והצל"ח השיג עליו ולא ראה שכדבריו מבואר ברשב"א שם) וע' כ"מ פ"ו מהל' ברכות הלכה ט"ז שהליץ בעד הרמב"ם שפסק כל"ק לחומרא במידי דרבנן דאפשר משום דל"ק לישנא דגמ' ואידך בלשון אמרו לה והוא כשיטת הריב"א ובלחם חמודות הרגיש שזה היפך דברי הר' יונה (שעליהם בנה הרהמ"ח יסוד כללו והעתיקם הכ"מ בעצמו בהלכה שאח"ז) ולא זכר ג"כ דברי הרא"ש פ"ג דר"ה הנ"ל ובאמת שאין לתפוס על הכ"מ שסותר קצת משנתו ועוד שהרי תיכף בדין שאח"ז באותה הלכה פסק הרמב"ם כל"ב בכה"ג שזה דרכו להליץ בעד הרמב"ם בכל מה שאפשר ובפרט שלא החליט הדבר וכ' עוד תי' אחר וע' עוד בכללים שבס' קרבן נתנאל ויש קצת מבוכה בזה בדעת הרי"ף והרא"ש למעיין בכל המקומות המצוינים הנוגעים בפנה זאת ואכ"מ:

כלל תטו

משנת ראב"י קו"נ אמרינן אף בברייתא כו' מ"ש הרהמ"ח שמה שנמצא בכ"מ פ"ב מה' בית הבחירה דאין הלכה כראב"י בברייתא איזה תלמיד כתב כן בגליון ונתנוהו בפנים ודברים טפלים הם ולאו דברי מרן נינהו נלע"ד שדברי הכ"מ ברור מללו דאע"ג דרשב"י הוא מארי' דגמ' טפי מראב"י אי האי כללא דמשנת ראב"י קו"נ איתא אף בברייתא לא הוי פסקינן כרשב"י נגדו כמו שהוכיח השואל בתשו' ח"ץ סי' י' מש"ס מנחות ס"א א'

דגם נגד ר"י דהלכה כמותו נגד ר"ש תקיף חילי' דראב"י מכ"ש נגד ר"ש אלא משום דהאי כללא ליתא בברייתא משגחינן לענין פסק הלכה במאן דהוא מארי' דגמ' טפי וכמו שהשיב לו הח"ץ וא"כ דברי הכ"מ נכונים אין נפתל ועקש בהם (וכבר שגה בזה הרהמ"ח לעיל כלל ר"ג שהעתיק דברי הכ"מ דרשב"י הוא מארי' דגמ' טפי מראב"י דלאו כללא הוא אלא בברייתא אם נאמר דבברייתא ל"א משנת ראב"י קו"נ) וכן מבואר עוד בדבריו פ"ה מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ט' שכ' ואע"ג דראב"י פליג עלייהו בברייתא וס"ל דהכל הולך אחר צפרים לא חש לי' כיון שלא נשנה במשנה ולכאורה כונתו דבברייי' ליתא להאי כללא (אחר זמן רב בא לידי ס' עין זוכר להג' חיד"א וראיתי שהרגיש בכ"ז והביא גם דברי הכ"מ דפ"ה מה' מחו"כ הנ"ל) אמנם להסכים דבריו אלו עם מה שמבואר בדבריו בכמה מקומות דאף בברייתא איתא להאי כללא נ"ל דכאן הורה לנו כלל אחר מחודש יותר והוא דאף דגם בברייתא איתא לכללא הדין היינו דוקא כשלא הוזכר מחלוקת זה במשנה כלל לא דברי ראב"י ולא דברי החולקים עליו אבל כשדברי החולקים על ראב"י נזכרו במשנה ודברי ראב"י הם ברייתא בכה"ג תו ליתא להאי כללא זה נ"ל פירוש דבריו בה' מחו"כ (וע' בדבריו פ"ה מהל' רוצח הל' י') וכן מצאתי בהג"א ספ"ד דב"ק לענין מחלוקת א"ש ורבנן וראב"י גיטין נ"ב ועפ"ז ניחא מה שפסק הרמב"ם פ"ט מהל' רוצח הל' א' דחמשה מב"ד הגדול יוצאין למדידת ע"ע דלא כראב"י והכנה"ג הביא הרהמ"ח כראה שהתעורר בזה ולפמ"ש א"ש וע' רמב"ם פי"ד מה' מעה"ק הלכה י"ג דפסק הרמב"ם דלא כראב"י בברייתא ר"ה ד' ב' והכ"מ לא התעורר שמה רק מדוע לא פסק כסתם מתני' דבעינן כסדרן ואולי משום דבמ"ש ועוד דמשמע דרבא סבר הכי יתורץ גם קושיא זו (וכאשר באמת תירץ כן הסמ"ג הביאו הרהמ"ח) אבל לפמ"ש א"ש בלא"ה דכיון שרבינו הקדוש במשנתו הביא דעה מתנגדת לדעת ראב"י ולא הביא דברי ראב"י תו ליכא בהא האי כללא דמשנת ראב"י קו"נ ושוב ראיתי במג"ש ליבמות שהאריך בזה ולפמ"ש יתישבו עוד דברי הרמב"ם פ"ח מה' יו"ט הלכה י"ח דע"פ מהנץ החמה עד חצות תלוי במנהג לעשות מלאכה וזהו דלא כראב"י פסחים ב' ב' דאמר משעת האור ומסקינן דאור אורתא ועמד ע"ז במג"ש שם אבל לפמ"ש נכון הדבר לפי שיטת התוס' בפסחים שם ד"ה ראב"י דראב"י יאמר שלא נחלקו ב"ש וב"ה בזה וא"כ אחרי שהעתיק רבינו הקדוש במשנתו דעת ר"י המתנגדת לו והביא מחלוקת ב"ש וב"ה בזה אזיל לי' כללא דמשנת ראב"י קו"ל ופסק כמתני' דריש פרק מ"ש דתלוי במנהג וכדעת ר"י מהנץ החמה וצ"ע וביקור בכל המקומות השייכים לכלל זה להחליט הדבר וכעת אין הפנאי מסכים:

כלל תקנב

רב תנא הוא ופליג כו' אך ר' יוחנן תנא הוא לא מצינו כו' דברי הרהמ"ח א"צ חיזוק אמנם ראיתי בס' שב שמעתתא המכונה שערי חכמה להגאון בעל שמן רוקח ש"ז סי' ק"ה שתמה על התוס' כתובות ח' א' מהא דאיתא ביומא מ"ג ב' ור' יוחנן ל"מ לתנא דלא ציית אלא אפי' לרבי' כמי לא ציית כו' הרי מוכח דהי' ביד ר"י כח לחלוק על תנא ושם מר"י האמורא עסקינן עכ"ד ושגג במחכ"ת דאטו משום דקאמר התם דר"י לא ציית לתנא שהי' לומד צורת השמועה לפניו בבית המדרש יהיה אלים חילי' שיוכל לחלוק על התנאים השנוים במשנה ובברייתא הלא אין כח התנא הזה (שלומד צורת ההלכה לפני מי שגדול ממנו) אף כאמורא וכדמצינו כ"פ דמשתקו להו השומעים משנתן או שמשנים דבריהם ואמרו להו תני הכי ומוסיפין וגורעין ע' חולין ט"ו אטו כ"ע לתנא צייתי וברש"י שם וע' מגלה ד"ח ב' אי צורבא מרבנן הוא כו' ואי תנא הוא וע' ביצה י"ב:

ח"ש כללי הרמב"ם סימן יג

ידוע ומפורסים שדרך הרמב"ם לפסוק כאת"ל כו' מ"ש הרהמ"ח דמרש"י תמורה ב' ב' מוכח דהיכא דקאמר אפי' את"ל לא הוי פשיטותא הי' לו להעיר דבגירסא שלפנינו ליתא בגמ' תי' ואפי' רק שרש"י בציונו לדברי הגמ' ציין כן ובל"ס הי' כן גירסתו ואמנם לפי מה שהביא הרהמ"ח בראשית דבריו בשם המל"מ דלא ס"ל לרש"י דאת"ל הוי פשיטותא א"כ אין להביא ראי' מדברי רש"י כיון דאיהו בלא"ה לא ס"ל דהוי פשיטותא אפי' בלא תי' ואפי' אלא דלפ"ז יקשה מדוע לא כתב רש"י כן בשום מקום דקאמר את"ל דלרבותא קאמר הכי אלא הכא דגריס אפי' וחפשתי ומצאתי דברי המשל"מ שהביא הרהמ"ח ומקומם בה' נזירות פ"ב הלכה ה' והם סובבים על פירש"י בנזיר די"ג וידוע דפי' נזיר אינו לרש"י כמ"ש הרהמ"ח בכללי רש"י סי' ו' וא"כ נכונים דברי הרהמ"ח דמוכח מדברי רש"י בתמורה דדוקא הכא דגריס ואפי' את"ל לרבותא קאמר אבל במ"א הלכה כאת"ל והרהמ"ח סתם במקום שהיה לו לבאר ומה שהביא הרהמ"ח מס' חזון נחום בשם מהר"י קורקס שדעת הרמב"ם כרש"י תמורה אין ספרו ת"י לעמוד על דבריו אמנם נחזה אנן שהרמב"ם בפ"א מהל' תמורה הל' ח' פסק דקטן שהגיע לעונת נדרים ס' אם עושה תמורה ונתקשה בכ"מ שם למה פסק שהוא ספק הלא נודע דרכו לפסוק כאת"ל וע"כ צ"ל דס"ל כרש"י וגירסתו ואולי זה כונת הכ"מ שם שכ' ואפשר שרבינו לא הי' גורס את"ל ר"ל רק אפי' את"ל כרש"י וכן מצאתי שרמז על זה בתשו' נו"ב מהדו"ת חלק יו"ד סימן קנ"ג בשם הגאון ר' ישעי' ברלין ז"ל (אלא שלא העמיס כן בדברי הכ"מ) וקלסי' הגאון המחבר:

כלל לח

נמצא להרמב"ם במקצת מקומות שבגמ' תפסו לשון אחד לכונה אחת והוא תפס אותו לכונה אחרת כו' ע"פ כלל זה יתישב לנו לשון הרמב"ם פי"ב מהלכות שחיטה הלכה י' שכתב מותר לשחוט את המעוברת עובר ירך אמו שלפי פשוטו אם נאמר שהרמב"ם תפס הלשון ע"ד הכונה שבש"ס ונוציא מדבריו דלמ"ד עובר לאו ירך אמו אסור לשחוט את המעוברת וכאשר הבין הרב מחנה ראובן בחי' לתמורה י"א א' וביצה ו' ב' מלבד כי יש מבוכה גדולה בדברי הרמב"ם ז"ל וכמה מקומות מספרו מוכיחין דס"ל עובר לאו ירך אמו (ע' מחנה ראובן תמורה שם ושעה"מ פ"ב מגנבה) הנה מה נעשה ביום שידובר בנו סוגיא מפורשת ב"ק ע"ח ב' בעי ר"י מכרה חוץ משלשים יום חוץ ממלאכתה חוץ מעוברה כו' כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר דעובר לאו ירך אמו כו' א"ד כיון דצריך לאשתרוי בהדה בשחיטה כמאן דשייר בגופה דמי מבואר מזה דאף למ"ד עובר לאו י"א מותר לשחוט המעוברת דאלת"ה מאי שיור בגופה איכא כיון שאסור לשוחטה בעודה מעוברת (ואף אם תדחוק ותאמר דשפיר מיקרי שיור בכה"ג נמי דבדיעבד מותר היפך ממה שנראה לכאורה מתוס' חולין ד' ב' ד"ה מותר מיד במ"ש שם מ"מ כיון דלכתחלה אסור למכור לאו בר דמים הוא יעו"ש עדיין יקשה לנו לפי הכלל שמסרו לנו חז"ל ביבמות ע"ח א' דאי להיתרא לא כתב קרא וע"כ כשגלתה לנו התורה מקרא דבבהמה תאכלו דב"פ ניתר בשחיטת אמו דמותר לשוחטה לכתחלה מיהו הא ל"ק דקרא איצטרך להיכא דלא הוכר עוברה) אלא שראי' זו יש לדחות לפי מה שכתב במחנה ראובן בחי' תמורה ח"י ב' לפי שיטתו דבלא כלו לו חדשיו אף למ"ד עובר לאו ירך אמו מותר לשחוט מעוברת יעו"ש שהכריח הדבר מש"ס תמורה י"א א' וה"נ בלא כלו לו חדשיו איירינן או בבן ט' מת ע' ברשב"א שם אבל הדבר מוכרע ממקומו דאף בכלו לו חדשיו וחי ל"ש שום איסור או"ב אף למ"ד עובר לאו י"א שהרי כתב הכ"מ שם על דין זה שכ' הרמב"ם מותר לשחוט את המעוברת נלמד ממה שיבוא בסמוך ור"ל דבתוספתא שהביא שם ממעט בן ט' חי מאיסור או"ב ודריש את שטעון שחיטה אסור משום או"ב ואת שאינו טעון שחיטה מותר משום או"ב אלמא דעיקר ההיתר הוא משום שהוא דבר שאינו טעון שחיטה בפני עצמו וניתר בשחיטת אמו וא"כ מה סברא יש לחלק בין מ"ד עובר י"א ובין מ"ד לאו ירך אמו כיון דגם לדידי' א"צ שחיטה בפני עצמו ועכצ"ל דמה דנקט הרמב"ם ז"ל כאן עובר י"א הוא לא תפס הלשון ע"ד הכונה שבש"ס רק ע"ד צחות והעברה וע"ד שכתבו התוס' ב"מ ע"ט ב' ד"ה השתא מניקה דאפי' למ"ד עובר לאו י"א הוא לענין לשון ב"א במו"מ חשובים הם גוף א' יעו"ש. (אחרי כתבי דברים אלו ראיתי בס' באר יעקב כללי

הסוגיות סי' מ"ד שהבין ג"כ מלשון הרמב"ם בה' שחיטה כהרב מחנה ראובן והרגיש בהערה הנ"ל מיבמות דע"ח והמגי' שם תי' כמו שכתבתי דבלא כלו לו חדשיו לכ"ע שרי ולע"ד העיקר כמ"ש):

כללי הדינים כלל קנה

דברים שבכתב כו' מלתא דפשיטא הוא דאין שייך לאומרו בתרגום כו' מה שהביא הרהמ"ח ראי' מהריטב"א ע' תוס' ב"ק ג' ב' ד"ה כדמתרגם, אמנם הדבר ברור לפי המבואר בריש מגלה ג' א' שהתרגום אף שמסיני נמסר להם הי' מקובל בע"פ ולא נכתב עד אונקלס הגר א"כ אדרבא מה שמותר לקרותו מתוך הכתב יותר חידוש הוא מלהתירו בע"פ וע' מגלה כ"ד א' סומא פורס את שמע ומתרגם ושם כ"ג ע"ב ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד ופירש"י שלא יטעה המתורגמן המתרגם בע"פ מבואר שגם אחרי שנכתב התרגם דרכם הי' לתרגם בע"פ:

כלל תיג

מתוך שא"י לשבע משלם כו' ולי צ"ע כו' יש לתמוה על הרהמ"ח שלא זכר שהיא קושית התוס' יו"ט ריש פ' הבית והעלי' אשר עלי' נתיסדה תשובת ח"ץ סי' ב"ן אשר העתיקה הרהמ"ח בכללי הרמב"ן וכו' כלל י"ב:

כלל תרד

תקנתא לתקנתא כו' אבל בממון שהוא גופי' מכח תקנה כו' מבואר לכאורה מדברי הרב גן המלך שהעתיק כאן המחבר דש"ד פשיטא לי' דמשבעינן אלא דס"ד דשבועת היסת לא משבעינן היכא שהממון גופי' מכח תקנה וכן פירש בקצה"ח ס"ס פ"ז דברי תשו' מיי' להלכות אישות סי' ל"ה וע' בקצה"ח שהכריח בראיות ברורות דחייב ש"ד על ממון שהוא רק מדבריהם ומצאתי מבואר כדבריו בחי' הריטב"א לשבועות פ"ד ויש מקשין למ"ד כתובה דרבנן למה העד חייב קרבן על כפירתו כו' ולאו קושיא היא דרחמנא בכל כפירת ממון חייבה קרבן והכא כיון דתקון רבנן והבעל מחויב לה מדרבנן כפירת ממון גמור הוא ע"כ וגבי שבועת העדות דבעינן כפירת ממון משבועת הפקדון נפקא. ויש אתי עוד הערות ופלפולים הנוגעים לדברי הרהמ"ח אכן נמנעתי להציגם קצתם מפני האריכות וקצתם יען מצאתי באחרונים (ובפרט בס' עין זוכר להג' חיד"א אשר דברי הרהמ"ח היו לו לעינים וישתעשע בהם ע"פ כל ספרו) שנגעו בהם ולא כתבתי דברי אלה אך למען היות לי לזכרון בעבור עמלי הרב להגות כמה סיגי טעיות ולהסיר שבושי מראה מקומות לא כנים ולתקן דברי הרב כפי יכולתי וה' יגיה חשכי ויאר עיני וישמרני ממוקשי הטעיות ומכשולי השבושים הפרושים לפני אנוש קצר ראי ועיני בשר לו.

מתתי' שוועבר המגיה

יד מלאכי כללי האלף

א

אי תניא תניא. מדברי רש"י ז"ל ז"ל בפ"ב דנדרים י"ט ב' משמע דלאו לדחויי ליה קא מכוין אלא כלומר אי משכחת ברייתא דקאמרא הכי תניא ומיתרצא מילתא בהכי. וכן כתב עוד פ' אין דורשין י"ט ב' אי תניא בהדי' דחולקין תני' ונלך אחרי' וחוזר אני בי. וכן נראה תו מדבריו בפ"ג דיומא ל"א ב' ע"ש ובשלהי פ"ק דזבחים ט"ו ב' יע"ש. אך בפרק המפלת כ"ג ב' פירש אי תניא תניא שמעתי אני מרב מה שאמרתי אבל אתם הואיל ויש משנה בידכם לכו אחריה דנראה דשינה את טעמו ממה שפירש בכל אינך דוכתי שהבאתי. ויש ליישב דדוקא בההיא דנדה פרש"י כן משום דמימרת רב ירמיה בר אבא דעליה אקשינן מהברייתא משמיה דרב קאמר לה וכיון דרב תנא הוא ופליג להכי לא בעי הדר ביה מפני הברייתא וכדמתבאר מדברי רש"י לקמן ד"ה עד שיהיו כולם כאחת שכתב וז"ל דרב תנא הוא ופליג ולא הדר ביה ממאי דאמר לרבנן דבעו כל צורת האדם וכו' ע"כ הא למדת דדוקא רב משום דכחו כח תנא מצי למדחייה לברייתא מקמיה מה דלא שייך בשאר האמוראים זו היא דעת רש"י ואחריו נמשך מהר"ר סידלייו ז"ל בכלליו. אמנם הרא"ש ז"ל רוח אחרת אתו בהבנת לשון זה כי בההיא דנדרים י"ט שהבאתי פי' ז"ל אי תניא תניא ולההוא תנא לית ליה הך סברא דאמרינן אליבא דר"י וכו' ע"כ. וכן פירש הלחם משנה בפ"ד מהלכות נזירות ועיין הליכות אלי כלל תקמ"ו דנראה מתוך דבריו דאישתמיט מיניה פירוש הרא"ש הנ"ל מדקאמר אליביה דלישנא דאי תניא תניא מוכח שהודה לדבריו וליתא. והר"ן בפירושו שם לנדרים כתב שני פירושים אי תניא תניא ולא ידענא לפרוקי א"נ אי תניא תניא ותרי תנאי אליבא דר' יהודה. וגם הרשב"א ז"ל בחידושיו שם דף קמ"ד ע"ג הזכירם לתרוויהו ואף על גב שהוא ז"ל לא הכריע כחד מנייהו מ"מ הנה מקום אתי ללמוד שמסכים הולך לשיטת רש"י ז"ל ממה שמצאתי להרב בכנה"ג ז"ל בי"ד סי' פ"א בהגהות הטור אות י"ג גבי עור הבא כנגד פניו של חמור הילך לשונו. נ"ב הרשב"א בתשובה ח"א סי' י"ז ובמכונות סי' ק"ס נשאל על זה והשיב דמותר כמבואר בגמרא ויש לתמוה על השואל במה נסתפק בדבר הפסוק בגמרא ובפוסקים בלתי שום חולק וכו' עד ונסתפק השואל אולי הא דקאמרינן אי תניא תניא דחיה היא אי תניא תניא אבל אינה עיקרי' והרשב"א השיבו דלאו הכי הוא אלא הכי קאמר אי תניא תניא וכיון דהכי תניא ודאי דמותר וכו' ע"כ לענינינו הרי דהרב המאסף ז"ל הי'

לנו לעינים שדעת הרשב"א ז"ל כדעת רש"י וכן נראה עוד בחידושי נדה להרשב"א ע"ש. ובדף ב' ע"ג ובחידושיו לשבת ר"פ כל כתבי דף ל"ז ריש ע"ב ודו"ק ולעד"ן דמההיא דכל כתבי מוכח טפי כדעת רש"י והרשב"א דקאמר אי תניא תניא מאי תניא וכו' ומדקמהד' לידע היכא תניא משמע דלאו דחיה היא ומיהו ראיתי להגר"ש בס' כריתות לשון לימודי שער ג' סי' קי"ב שפירש אי תניא תניא כלומר לא סברא לי וקרוב לזה כתבו התוס' במנחות ק"ז א' אי תניא תני' ולעולם כאן בדון מינה פליגי ע"ש ועיין עוד גן המלך סי' קכ"ד ובשו"ת תורת חיים ח"ג סי' כ"ב וס"ס ל"ב:

ב

אם אינו ענין לזה תנהו ענין לזה. ידוע הוא שהיא אחת מל"ב מדות שהתורה נדרשת בהן לרבי יוסי הגלילי ככתוב בדברי קדשם של הכריתות וה"ע. ורש"י כתב בפסחים כ"ד רע"א בזה הלשון זו מדה בתור' דבר שלא הוצרך לגופו תנהו ענין לענין אחר ותלמוד דבר לדבר אחר וכל המדות הל"מ ע"כ. וגדולה מזו כתב הכריתות בנתיבות עולם סימן ב' דאם אינו ענין לא חשיב דרשה אלא מקר' מלא כמו יתור ומלה מיותרת דרשי' מינה והוי יותר מהקיש דלא חשיב ר' ישמעאל משום דחשיב כאילו נכתב בהדי' ע"כ. והגם שדברי גאון אינם צריכים חיזוק ומה גם שמלת אא"ע גופה מורה באצבע שהוא מכח יתור ומ"מ אמינא שבהדיא איתא הכי בפ"ב דשבועות ט"ז ב' גבי טומאה בעזרה מנ"ל דבתר דמפיק לה ר"א מאא"ע קפריך הש"ס וקראי מייתרי הא מצר' צריכי וכו' ע"ש וע"ע רש"י ס"פ שבועת העדות ל"ו א' ד"ה בנקבו ובפרק ארבע מיתות ס' ב' ד"ה אבל ושם בש"ס ס"א א' ומעתה לאו למימר' בעי ומלתא ברירא הי' דדברים הנלמדים במדה זו מכין ועונשין עליהם מלקות ומיתה אי לרש"י ז"ל דחשיב הל"מ דרוב התורה בביאור' תלויה בהל"מ כמו שהאריך בזה הרמב"ן בהשגותיו לס' המצות בשרש השני דף כ"א א'. ואי לדעת הכריתות ביתר שאת דחשיב לה טפי מהיקש וכאילו נכתב בתורה בהדיא וכמו שהוכיח במישור הרב הנז' שם דף י"ז ב' מכמה סוגיות וסיים מאלו ומכיוצא בהן נלמוד שההיקש אצלם כדבר מפורש ועונשים בו מלקות ומיתה מבלתי קבלה אחרת ע"כ. ואף באא"ע גופיה כתב הרב ז"ל שם דף י"ח א' וכן בטבול יום שעבד בלאו ומיתה ואין לו מקרא ובא מיתור הכתוב באא"ע ואח"כ בג"ש והרב מנה אותו ע"כ והוא מן הש"ס בס"פ הנשרפין פ"ג ב' ע"ש והריני מוסיף על דבריו דמצינו בשבועות כ"א א' דנשבע על שקר לוקה באכלתי ולא אכלתי דלא קעביד מעשה מדכתיב לשוא לשוא שני פעמים אא"ע לשוא תנהו לענין לשקר ופסקו הרמב"ם ריש הלכות שבועות ועיין מוהר"י קולון שורש קל"ד ואף סקילה אשכחן בפ"ד מיתות ד"נ ב' דענשינן לנשכב מן הבהמה מכל שוכב עם

בהמה אא"ע לשוכב תנהו ענין לנשכב ופסקו הרמב"ם בפ"ח מהלכות א"ב ושם ע"א א' מחייבינן נמי לזובח למרקוליס באא"ע וכן פסק הרמב"ם בפרק ג' מה' עבודה זרה הלכה ג' ע"ש וע"ע בפ"ב דשבועות ט"ז ב' דילפינן טומאה בעזרה מאא"ע:

ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת תמהני טובא על הרל"ם רפ"ט מה' מ"א כתב דלא לקי על מלתא דנפיק באא"ע כנראה מדברי התוס' בר"פ איזהו נשך דף ס"א. דמלבד דזה הכלל אין סופו להתקיים כמו שהוכחתי אף גם זאת הפך דבריו ממש כתבו שם בד"ה לעבור עליו בשני לאוין וז"ל וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ולעבור עליו בשני לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה אבל כי מוקמינן אכובש שכר שכיר באא"ע לקי שפיר עכ"ד ולי המך צ"ע. אחר זמן הגיע לידי ס' מוצל מאש וראיתי בסי' כ' שגם הוא תמה על הרל"ם בזה ופירש דברי התוס' בתלתא אנפי יע"ש וע"ע מל"מ דף ג' ב' בדברי הכותב שכתב שמדברי התוס' לא מוכח מידי ולדידי לא זאת דלא מוכח מידי אלא אף גם זאת מוכח בהדיא דלקי כאמור וראיתי תו בס' נחפה בכסף דף קנ"ט ע"ב שכתב דט"ס נפל בדברי הרל"ם וכו' ע"ש. וגם הר"ב מנחת בכורים דף מ"ב נדחק בזה ומכל אלו התשובות שראיתי אחת מהנה לא נסברה לפק"ד ומצאתי עוד בשו"ת זרע אברהם ח"א סימן י"ז דף מ"ט ג' שכתב וז"ל וא"כ שאר הטומאות אע"ג דמפקינן להו ביתורא או באא"ע וכיוצא אינן דין תורה וד"ס מקרו ואין הכהן מוזהר עליה דהיינו דלא לקי. ולי אני בעניי קשה כחומץ לשינים למימר הכי וכדכתיבנא. שוב האיר אל עבר פנינו נר המערבי אחינו ושרינו כמהור"ר יהודה עייאש זצוק"ל וראיתי חזות קשה בספרו בני יהודה שבדף ג"ן א' צדד לומר דלדעת ה"ה והכ"מ דרשת אא"ע אינה דרשה גמורה אלא מדבריהם ממש אפי' לענין הדין פה אל פה דברתי עמו את הרשום בכתב אמת ושפתי צדיק לא מצאו מענה ועיין בכללי הפוסקים כללי הרמב"ם מ"ש בפי' ד"ס:

ג

אין למדין למד מלמד בקדשים היינו דוקא בדבר הנלמד בהיקש אבל לימוד דוי"ו מוסיף על ענין ראשון לא מקרי לימוד שיכול לומר עליו אין למדין למד מלמד אלא הרי הוא כאלו כתיב בתורה בהדיא. כן כתב הגאון הרא"ם ז"ל בפי' רש"י על החומש בס' ויקרא סד"ה מן העוף ולא כל העוף ויש לתמוה על בקיאתו של הרא"ם ז"ל כי רב הוא דהא בפרק קמא דשבועות י' א' עלה דקאמר ר"מ במתניתין כל השעירין כפרתן שוה מוכח להדיא דוי"ו מוסיף על ענין ראשון הוי לימוד לענין דאינו חוזר ומלמד דהכי איתא התם א"ר חמא בר חנינא מ"ט דר"מ אמר קרא שעיר ושעיר הוקשו כל השעירין זה לזה וי"ו מוסיף על ענין ראשון קס"ד כל חד וחד מחבריה גמר והאמ"ר יוחנן כל התורה כולה למדין למד מלמד

חוץ מקדשים שאין למדין למד מלמד הא לא קשיא כלהו מקמא גמרי ע"כ הא לקמן להדיא דאי הוה אמרינן דכל חד וחד מחבריה גמר אף שהוא לימוד דוי"ו מוסיף על ענין ראשון הוה קשיא לן מילתא דר' יוחנן דאין למדין למד מלמד בקדשים ולי הדיוט צ"ע. וראיתי בס' אליהו רבא וזוטא לכמוה"ר אליהו אלפאנדארי ז"ל שנדפס מחדש שרצה להליץ בעד הרא"ם ואמר דאולי יש לחלק דשאני וי"ו דושעיר שהיא באמצע ענין הקרבן של יום שדרך הווי"ן להמצא בדרך זה לחבור הענין וכיון שכן לא מוכחא מילתא כ"כ דלהיקש' אתא משא"כ בוי"ו דואם מן הצאן ואם מן העוף שכיון שבאות בתחלת הפרשה מורה בהדיא שלא נכתבו אלא להיקש שילמוד תחתון מעליון ועליון מתחתון. ואני המך לא יכולתי להלום חילוק זה דכיון דבגמרא קרי ליה לויי"ו דושעיר וי"ו מוסיף על ענין ראשון מאין לנו לחלק בין וי"ו לויי"ו והרי מצינו בפרק קמא דפסחים ח' א' דאי לאו הי' דהראשון הו"א דוי"ו וביום השמיני מוסיף על ענין ראשון ואפילו בחולו של מועד עיין שם הרי דאף דבאמצע ענינא הוא דכתיב אצטריך הי' דהראשון כי היכי דלא נילף מוי"ו מוסיף על ראשון דאף חה"מ שבתון הוא. ועוד דהרא"ם ז"ל אף דבענין דואם מן הצאן קמיירי מ"מ סתמא קאמר דכל וי"ו מוסיף על ענין ראשון לא מקרי לימוד ובלאו הכי הרב הנ"ל תבריה לגזיזיה על מ"ש דהוי כאילו כתוב בפסוק בהדיא דהא בפ"ה דזבחים חשיב למד מלמד לענין שאינו חוזר ומלמד בקדשים אף במלתא דחשבינן לה כאילו כתובה בתורה בהדיא דגבי חטאת כתיב בה במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת דהוי כאילו כתוב בפסוק להדיא ואפ"ה חשיב ליה שם בזבחים למד מלמד והניח הדבר בתימה וגדולה היא אלי וצ"ע:

ד

אין הלכה כרשב"ג בטריפות כ"כ הליכות עולם בשער ח' פרק ב' וכן העתיק משמו בעל חוות יאיר סי' צ"ד בכלליו ובעל אסיפת הכללים כלל ע"ג. ואני המך בעניותי יגעתי ולא מצאתי מקור מקומו טהור בש"ס ואחשבה לדעת זאת דאולי למד כן מההיא דפרק אלו טריפות נ' א' דמסקינן דאין הלכה כרשב"ג בטרפה אמנם עמל הוא בעיני שהרי לא אמרו כן רק על דין פרטי שאמר רשב"ג שם בבריתא דבני מעים שניקבו ולחה סותמתן כשרה כמבואר למעיין שם בגמרא וגם הרי"ף ושאר פוסקים שכתבו דין זה לא הזכירו שום כללא בהא רק כתבו דאסיקנא בגמרא דלא כוותיה ואי משום דבמ"ק כ"ב א' נקטו בלישנייהו אין הלכה כרשב"ג בטרפות בלשון רבים לא איריא כלל דהתם נמי לא קאמר הכי רק על אותו דין פרטי דבני מעיים שניקבו וכו' הנז' בחולין ומאחר שכן מה יושיענו זה שנאמר בלשון רבים כיון דממקומו הוא מוכרע דלאו לכל דיני טרפות נאמרה

דהא קודם המסקנ' דהוו סברין מימר הלכה כרשב"ג בטרפות קאמר שם בגמ' כרשב"ג בטרפות דתנן בני מעים וכו' ואם איתא שהוא כלל כולל לכל דיני טרפות מאי זו דוגמא דנקט כרבי שב"ג בטרפות דתנן וכו' הלא בכל דיני טרפות כן הוא ועוד דיגיד עליו רעו דכי היכי דהל' כר"ש באבל הנאמר שם הוא על אותו דין פרטי הנז' שם מדיהיב טעמא ואמר שהוא מקיל והלכה כדברי המקיל באבל דכותה נמי הך דרשב"ג על אותו הדין בדוקא נאמר וזה ברור ואל תתמה על החפץ איך על דין פרטי נקטו אין הלכה כרשב"ג בטרפות בלשון רבים שהרי מצינו כיוצא בו בגיטין פ"ו ב' דקאמר הלכה כר"א בגיטין על דין פרטי דעדי מסירה כרתי כמבואר שם ברש"י ובדף ד' ע"א ע"ש ותו קשיא לי בזה דאם איתא דלר' יוחנן דהוא מריה דההיא שמעתתא כלל גמור הוא דאין הלכה כרשב"ג בכל מקום שדבר בדיני טרפות איהו גופיה דכייל לן כללא דכ"מ ששנה רשב"ג וכו' הוה ליה למתני הך נמי בהדי ערב וצידן וראיה אחרונה דכיון דאמורא הוא הני תלתא דאפיק מכללא בדוק' אינון כידוע ותו דהא אשכחן באלו טריפות נ"ד א' דקתני במתני' עד כמה תחסר רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי וכותי' פסקו הפוסקים ואע"ג דאין שם חולק עליו מ"מ אם איתיה להך כללא היו מוקמי לה כיחידאה ולא הוו פסקו כותיה. ותו קשיא דלא מצינו שדבר רשב"ג עוד בדיני טרפו' רק שם בדף נ"ז ב' דקאמר רשב"ג משבחת והולכת בידוע שהיא כשרה מתנוונה והולכת בידוע שהיא טרפה ובהדיא איפסיקא שם הלכתא דלא כותיה. וכבר שמעתי מי שרצה להליץ בעד ה"ע ואמר דאולי גם איהו לא אמרה למלתיה אלא על אותו דין פרטי דבש"ס וזה לא ניתן ליאמר דאם כן הוא הוה ליה לפרש ולא לסתום דכלל שהוא צריך לפרט הוי. ועוד דמאי זה כללא אחרי אשר לא יועיל ולא יציל לדוכתי אחריני אלא ודאי האמת יורה דרכו דאין מקום להדין כללא ותימה על המחברים שלא נתעוררו בזה:

ה

איתמר דכל היכא דמצינו לשון זה בכל הש"ס הוא על מחלוקת אמוראים ומצאתי מחודש ביומא פרק הוציאו לו נ"ז ב' דקאמר איתמר על מחלוקת רבי יאשיה ורבי יונתן שהיו תנאים כדמוכח בפרק הזהב נ"ד א' ע"ש והטעם מצאתי שם עמוד ראשון בתוספות ישנים לפי שהיו תנאים אחרונים כמו רבי חייא ור' שמעון ברבי ולי הדיוט קשה דא"כ כל היכי דפליגי ר' יאשיה ורבי יונתן הו"ל למנקט לשון זה ושם ביומא כמלא שיטה ובג' ב' ובשבת קל"ג א' ובפ"ק דקדושין י' א' ובפ"ד דסוטה כ"ד א' ובפרק יש נוחלין קי"ז א' ובפ"ה דמנחות נ"ז ב' מצינו דקאמר תניא כדי להביא מחלוקתם ואף בלשון תנו רבנן מייתי פלוגתייהו בפרק שלשה מינין ל"ט ב' ובפרק ענלה ערופה מ"ז ב' ובפרק קמא

דסנהדרין ג' ב' ושם נ"ב ב' ומצאתי טעם אחר בסוף כללי מוהריק"א בשם הריטב"א בפרק הוציאו לו שמפני שלא נשנית מחלוקתם במשנה אלא בברייתא קאמר איתמר וגם זה איננו שוה לי אני המך דאם כונתו לומר שמפני שלא נישנית מחלוקתם זו במשנה מש"ה קאמר איתמר הלא כמה וכמה ברייתו' מצינו בגמ' שאותו המחלוקת לא הוזכר כלל במשנה ואפ"ה קאמר תניא ואם כוונתו שר' יאשיה ור' יונתן לא הוזכרו בשום משנה ולפיכך קאמר איתמר על פלוגתייהו גם לדידיה תקשי דבכל מקום דאיפליגו ר' יונתן ור' יאשיה לעולם הו"ל למימר איתמר ותו דאיך תלוי זה בזה שמפני שלא הוזכרו במשנה להכי לא קאמר בהו תניא הרי מצינו בפרק המוכר פירות צ"ט א' דקאמר תניא אונקלס הגר אומר וכו' אע"פ שלא הוזכר שמו בשום משנה וכן בפרק חלק צ' ב' קא' תניא ר' סימאי אומר ושם צ"ד א' תנא משום פפוס אף על גב שלא ניקבו בשמותם בשום משנה וכן מצאתי עוד בב"ב ל"ו ב' גבי ר' אחא ובכתובות ס' א' גבי ר' מרינוס ונחום איש גליא. ולולי שאיני כדאי לחלוק על דבריהם הייתי אומר דהטעם דקאמר איתמר על אותו מחלוקת דר' יונתן ור' יאשיה הוא לפי שבאותו דין דאיפליגו ביה לא מסיימי לידע איזו היא סברת רבי יונתן ואיזו היא סברת ר' יאשיה משום דקאמר חד אמר וחד אמר וגלוי וידוע לפני כל יודעי דת ודין שזה הלשון לא יראה ולא ימצא בשום ברייתא כי בכולם קתני ר"פ אומר ור"פ אומר ולפיכך כיון שמשונה מחלוקת זו מכל שאר מחלוקתם עד דמיא למחלוקת אמוראים שעליהם רגיל תלמודא למימר חד אמר וחד אמר להכי שייך שפיר למימר בה איתמר. שוב מצאתי כיוצא בזה בפ"ב דע"ז ע"ה ב' דקאמר איתמר במחלוקת דר' ור' חייא בל' חד אמר וחד אמר וטעמא נ"ל כדכתיבנא ובזה ניחא ומתיישב אצלי מה שמצאתי בפ"ב דשבת ל"ב ובפרקא קמא ט"ז ב' וכן בפרק ב' דמכות י"א א' ובסוטה י' א' וי"ב ב' דמייתי פלוגתא דתנאי בל' חד אמר וחד אמר ובשום חד מינייהו לא קאמר תניא או ת"ר לפי שלא ימצא לשון זה בשום ברייתא מה שאין כן לדעת התוספות וריטב"א דלדידהו תקשי שפיר אמאי לא קאמר תניא כיון שהן מן התנאים הראשונים והוזכרו בכמה משניות אי נמי ועיקר דמשום דאתמרא הך פלוגתא בבי מדרשא בלשון מימרא להכי קאמר איתמר ואחרי מופלג נדפסו חדושי הריטב"א על יומא ושם ראיתי שנפל טעות בדברי מוהריק"א הנז"ל וז"ל שם ואף על גב דרבי יאשיה ורבי יונתן תנאי נינהו אמרו בגמרא דאיתמר מפני שלא כשנה מחלוקתם זאת במשנה ולא בברייתא אלא שהאמוראין היו מקובלין שחלקו בזה ואיתמר כן בבי מדרשא מפי האמוראין עכ"ל:

1

אדם חשוב שאני אמרינן בכל האיסורין כי בכל מילתא דאית בה צד איסור יש לו לתלמיד חכם להתרחק מן המותר לאחרים פן ילמדו ממנו להקל באיסורין כי בני אדם קרובים ללמוד מן הדברים המקולקלין יותר מן הדברים המתוקנים כדאמרינן בירושלמי דמ"ק ילפין מקלקלתא ולא ילפין מתקנתא וכמו שפירש שם הריטב"א בחדושיו דף ב' ע"א כן למדתי מההיא דאמרינן אדם חשוב שאני במציעא ע"ג א' גבי איסור ריבית וה"נ קאמר בשבת קמ"ב ב' באיסור שבת וכן לענין ע"ז אמרינן הכי בע"ז ח' ב' וכן במ"ק י"א ב' וי"ב ב' קאמר אדם חשוב שאני באיסור עשיית מלאכה בח"ה. ומעתה יש לתמוה על הבאר שבע שבדף ק"י ע"ד כתב דאפשר דלא אמרינן אדם חשוב שאני רק בבישולי עכו"ם לפי שמצינו שעשו הרחקה יתירה בבישוליהם מה שלא עשו בשאר איסורין דליתא לפק"ד ולא אפשר כלל למימר הכי כדמוכח בהדיא מהני דוכתי דבש"ס דאייתינא ולא עליו בלבד תלונתי כי גם על הכנה"ג שבשיורי שלו בכללים נפרדים אות כ' כתב כן בשמו ולא שת לבו לחקור אחריו. ואמת הדבר ששוב נדפסו שו"ת דברי יוסף מרב רחומי מוהרר"י אירגאס זצוק"ל ומצאתי שם בסי' מ"ה שכבר קדמני בהשגה זו על הבאר שבע ושמח לבי גם אני שכוונתי לדעתו הרמה*):

(*) הג"ה יש בו כדי להוסיף טובא כמו שנרשמים אתו בחבורי אומר השכחה פלפולא ארינא ו' **איידי** דבעי למתני הך מילתא בסיפא תנייה נמי ברישא אמרינן אף כששתי הבבות לא אמרינהו חד תנא רק רישא הוי מתנא חד וסיפא מתנא אחרינא כן מוכח ממאי דאמרי' בעירובין צ"ד א' עליה דר"א והא מתוכה קאמר ומשני איידי דאמור רבנן מתוכה אמר איהו נמי מתוכה. ועע"ש י"ט ב' מר"מ לר' יהודה. וכן בפרק הבא על יבמתו ס"א א' משנינן משום דקבעי למתני סיפא רבי יהודה אומר וכו' מ"ה קתני כהן והכי נמי משני פ"ו דכתובות ס"ח א' גבי יתומה שהשיאתה אמה או אחיה ושם בפרק הכותב פ"ד א' ובפרק חזקת הבתים נ"ט א' גבי חלון המצרית אין לו חזקה יע"ש וכן בדוכתי טובא. הרי מבואר דאף בשתי בבות משני תנאים שייך נמי למימר איידי דבעי למתני סיפא ר"פ אומר וכו' נקטו נמי ברישא ומילתא דפשיטא הוא דהכוונה בזה על רבינו הקדוש *) מסדר המשניות דאחר שידע דאיפליגו תנאי באותה משנה נקט לישנא דשויא לתרווייהו דאל"כ איך יתכן שהתנא קמא כשהתחיל לדבר ואכתי לא ידע דאיכא מאן דפליג עליה ידבר דבר משום חידושא דבר פלוגתיה וזה ברור. איברא שראיתי להתוספות בפרק קמא דסנהדרין י' ב' ד"ה חישוב חדש שכתבו דמדקאמר בגמרא איידי דבעי למתני עיבור שנה תנא נמי עיבור חדש משמע דחד תנא תני תרווייהו ע"כ ולכאורה משמע דס"ל ז"ל דלא

שייך למימר איידי דתנא הא תני נמי הא רק כששני הדברים הם מחד תנא והכי יליף כללא מהתם מהר"ש אלגאזי בספר יבין שמועה כלל ס"ד. אך אמנם אחר קצת העיון לא כן אנכי עמדי הבנת דברי התוספת ותמהני על עומק הלכה של מהר"ש אלגאזי איך לא שת לבו גם לזאת דאם כדבריו תקשו להו לתוספות ז"ל מכל הנך דוכתי דבגמרא שהבאתי דמיניהו מוכח דגם בתרי בבי מתרי תנאי אמרי' איידי דתנא הא תנא נמי הא. ותו דמצינו להתוס' גופייהו דמרגלא בפומייהו הך כללא דכתיבנא דבריש פ"ג דתענית י"ח ב' הקשו וז"ל וא"ת הא דמתריעין משמע דמתריעין ומתענים אמאי צריך לפרש במתני' בסמוך אותה העיר מתענה ומתרעת כיון דסתם מתריעות משמע תרווייהו ותירצו וי"ל משום דבעי לאפלוגי ר"ע בסיפא דקאמר מתריעות ולא מתענות ע"כ וכן כתבו עוד בפ"ב דיבמות כ"ה א' ד"ה מת הרגתיו ובפ"ב דחולין ל"ח ב' ד"ה פסולה ובתמורה ל' ב' ד"ה ר"א ובדוכתא אחריני וכ"כ רש"י ז"ל בפ"ד דביצה ל"ג א' על מתניתין דנוטל אדם קיסם משלפניו יע"ש. לכן הנראה לפק"ד הוא דהתוספות ז"ל ראו והתבוננו ההפרש והשינוי דאיכא בין זה האיידי דסנהדרין לשאר דוכתי והוא דבכל אינך איידי קאמר תלמודא בפירוש איידי דנקט ר"פ בסיפא כך וכך נקטיה נמי ברישא או משום דקבעי אפלוגי ר"פ בסיפא וכן בכל הנך דוכתי דמצינו להתוספות ז"ל שכתבו כן הכי הוי דבהדיא נראה מלשון המשנה דהוי תרי תנאי אמנם זה האיידי דסנהדרין סתמא קאמר איידי דקבעי למתני עיבור שנה תנא נמי עיבור חדש ולהכי כתבו דאין לומר דדברי ר"מ דמתניתין אעיבור שנה קאי ולא אעיבור חדש מדקאמר איידי וכו' דרצו בזה דאם איתא דתרי תנאי תנו להו להנך תרי בבי דעיבור חדש ועיבור שנה הוה ליה להש"ס למימר איידי דבעי למתני ר"מ עיבור שנה תנא איהו נמי עיבור חדש פי' ת"ק דר"מ דאז הוה משתמע דמי ששנה זו לא שנה זו. אכן עתה דקאמר איידי דבעי למתני עיבור שנה תנא נמי עיבור חדש מסתמות הלשון משמע דחד תנא תני לדינא גם בצד הש"ס ברכות י"ט אהא דאיתא שם אדם חשוב שאני רשמתי בס"ד י"ד מקומות דאייתי כך אדם חשוב כולי. רי"ף:

(*) הג"ה דע כי גם בברייתא מצינו על דרך זו בב"ק ק"ט ולר' יוסי הוא הדין וכולי להודיעך כחו דרבי עקיבא. רי"ף:

תרווייהו. ונמצא א"כ דמדקדוק שינוי הלשון הוא דמשמע להו להתוס' דחד תנא הוא אך לא משום דסבירא להו דלשון איידי לא יתכן רק כששני הדברים הם מחד תנא דליתא כמו שהוכחתי מהש"ס ומהתוספות גופייהו. ומעתה סמי מכאן הך כללא דכייל לן מהר"ש אלגאזי כיון דהתוס' לא כוונו לכך כמדובר. ואל דעות ה' שאחר זמן שכתבתי

כן הגיע לידי ס' משאת משה ובחלק א"ה סימן ל"ה מצאתי אליו ז"ל שדחה גם הוא לכללא דמהרש"א ופי' דברי התוס' קרוב למה שכתבתי יע"ש. לכן שמח לבי ויגל:

ח

איידי משתבח ביה בהאי כללא הרב בכנה"ג בכללי הגמרא אות קי"ג שראה בזה כלל מחודש שלא נמצא כמוהו בכל ספרי הכללים גם לא בספרי הפוסקים דאיידי דאיידי אמרינן וכיון לשמועתו זאת מהר"ש אלגאזי בהליכות אלי כלל כ"ז ושני הנביאים נתנבאו בסגנון אחד ולמדו כן מריש סנהדרין דקאמר איידי דבעי למתני תשלומי כפל וכו' ואיידי וכו'. ואני אמרתי בחפשי דבדקית ואשכחית תו תלתא דוכתי אחריני ראשון לציון הנה הוא ביבמות נ"ג א' איידי דתני התרת יבם א' ויבמה אחת תנא נמי שתי יבמות ויבם א' ואיידי דתנא שתי יבמות ויבם א' תני נמי שני יבמין ויבמה אחת. ושני לקדש הוא בריש סוטה ב' א' דקאמר איידי דתנא כתובות ותנא המדיר תנא נדרים ואיידי דתנא נדרים תנא נזיר דדמי לנדרים והבאתי את השלישי בנדה ל' א' איידי דתנא פלגא דשבוע מסיק ליה ואיידי דתנא שבוע טמא תנא נמי שבוע טהור עד כאן ואוסיפה לך עוד על השמועה והוא כלל יותר מחודש מזה שלא ראיתיו לשום מחבר והוא דאיידי דאיידי דאיידי דאיידי אמרינן. וכזה ראה וחדש בריש יבמות ג' א' איידי דתנא שלשה דורות למטה דידיה תנא נמי שלשה דורות למטה דידה ואיידי דתנא שלשה דורות למטה דידה תנא שלשה דורות למעלה דידה ותנא אחותו ואחות אמו דקרובי עצמה ואיידי דאיירי באיסור אחוה תנא אחות אשתו הרי מצינו לתנא דתנא שלשה איידי ולזה ודאי לא מצינו לו חבר. ויותר מהמה תמצא להתוספות ז"ל בר"פ העור והרוטב קי"ז ב' לך נא ראה:

ט

איידי אפשר דאמרינן ליה ממשנה לברייתא. כן נראה מדברי התוס' דפרק כל הבשר ק"ט ב' ד"ה לב שכתבו וז"ל וי"ל דדילמא איידי דקתני במתני' ואינו עובר עליו נקט נמי בברייתא הכי:

י

איידי דאיידי אמרינן גם ממשנה לברייתא כן למדתי מדברי התוספות דפרק כל הבשר שהבאתי שהרי אף מאי דנקט אינו עובר עליו במתניתין גבי כחל קאמר שם בגמרא בדין הוא דאיסורא נמי ליכא ואיידי דבעי למתני סיפא הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר התם מיעבר הוא דלא עבר הא איסורא איכא תנא נמי רישא אינו עובר עליו הרי דאע"ג דאינו עובר עליו דנקט בכחל במתני' הוא משום איידי אפילו הכי כתבו התוספות דבברייתא נקט ליה איידי דתנייה במתני' נמצאת אתה למד דס"ל להתוספות

דאמרינן איידי דאיידי ממשנה לברייתא ודוק. ואחרי מופלג נדפס ספר מגילת ספר על הסמ"ג ובדף ע"ב ע"ג מהלאוין ראיתי שגם הוא ז"ל המציא וחידש הני תרי כללי מדברי התו' הנ"ל:

יא

איידי דאתי מדרשא חביבא ליה הסתכל אמרם חביבא ליה ולא אמרו חשיבא ליה משום דדבר שהאדם יוציא בהיקש שכלו וחקירתו חביב לו הרבה ושמח עליו ומתכבד בו יותר ממה שנמסר לו מן הקבלה ומתוך חביבותייהו דנו בהן גם בגזירות ותקנות דרבנן להסמיכן אל המקראות וכמו שאמרו בדוכתי טובא מדרבנן ואסמכינהו רבנן אקראי ועוד נשתמשו באותן לימודין במילי דאגדתא וכל זה להרגיל בהן התלמידים ולחנכם על פי דרכם לחדודי להו שיהיו בקיאין ומתירין בהם להגדיל תורה ולהאדיר. קנאת סופרים בשרש ב'. והרב בית דוד בפ"ז דסנהדרין מ"ג כתב דלא איתמר הכי אלא בתנאים ותשובה נצחת השיבו הר"ב שושנים לדוד ע"ש:

יב

אעפ"י הוא כמו אפילו דאית ביה לא מבעיא. כן למדתי מדברי הש"ס בר"פ כל הכלים קכ"ב ב' דקאמר כל הכלים ניטלין ואע"פ שנתפרקו בשבת ולא מבעיא בחול אדרבא וכו' אמר אביי ה"ק וכו' הרי מוכח בבירור דאף באע"פ אמרינן ביה לא מבעיא. וכן מוכח תו בפרק הדר ע"א א' דקאמר הא גופה קשיא אמרת מבעוד יום אע"פ שהחזיק ולא מיבעיא כי לא החזיק אדרבא כי לא החזיק לא אסר אמר ר"פ אימא אע"פ שלא החזיק וכו' ע"ש הרי מבואר דלא זו דשייך לא מיבעיא באע"פ אלא אף גם זאת כמעט מוכרח לומר כן מדאצטריך ר"פ לשבושי לברייתא מפני הלא מיבעיא והכי איתא עוד בר"פ מי שהפך י"א ב' אע"פ שבקיבולת ולא מיבעיא שאינ' קיבולת אדרבא וכו' ע"ש. וע"ע בפ"ק דב"מ ט"ז ב' גבי המוצא שטר חוב בשוק אע"פ שכתוב בו הנפק לא יחזירו לבעלים דקאמר לא מיבעיא היכא דלא כתיב בו הנפק דאיכא למימר כתב ללות ולא לוה אלא אפילו כתב בו הנפק ומאן ניהו דמקוים לא יחזיר דחיישינן לפירעון ע"כ. וכ"כ עוד התוספות בפ"ק דיומא י"א א' ד"ה אע"פ ע"ש ולא זו בלבד אמרו בדברי הש"ס אלא גם באע"פ שבדברי הפוסקים אמרינן כן עיין הרל"ם בפרק א' מהלכות ברכות ד"ה כל השומע ובפרק ב' מהלכות שבת ד"ה לפיכך ובסוף פרק ד' מהלכות נחלות ועיין עוד בבית חדש י"ד סימן רס"ט סעיף א' וחשן משפט סימן רפ"א סעיף ט' וחזון נחום על סדר קדשים דף קצ"ד א' אלא שהר"ב הלכה למשה בח"ב דף י"ד ס' ע"ג עמד בזה על הרמב"ם ז"ל וכתב אם לא שנאמר דכן דרכו של רבינו לומר אע"פ אף דלא שייך לא מבעיא כמ"ש במקום אחד

בשם מהרח"ש. ועע"ש דף ל"ה ע"ד ובמהר"י קורקוס פרק ב' מהלכות בכורים הלכה י"ג ובכנסת הגדולה י"ד סימן רס"ז הגהות הטור אות מ"ז. ואחרי הדברים והאמת האלה יש לתמוה על מהר"י חאגיז שבהלכות קטנות שלו סימן ק"א כתב שקבל מרבותיו דאע"פ שייך בטעמא דמילתא ולא אמרי' ביה לא מבעיא דאיך נעמוד אנחנו ונסמוך על קבלתו כיון שלדין יש תשובה מכל הלין דוכתי דבגמרא דאייתינא:

יג

אלא אי איתמר הכי איתמר. לא שייך לומר אלא היכא דאקשו על מימריה דאמורא שלא בפניו אבל כד אקשו ליה לאמורא גופיה פנים אל פנים אז לא שייך לומר הכי אבל יאמר אלא אמר ר"פ וכו' וכן מוכח מדברי התוספות ז"ל בפרק במה טומנים נ' א' ד"ה אלא אי איתמר שכתבו וז"ל אין גרסא זו נכונה דלכאורה משמע שלרבא עצמו היה מקשה וטפי הוה ניחא אי הוה גריס אלא אמר רבא וכו' הרי מוכח דאין שייך למימר הכי כשמקשים לאמורא עצמו כאמור. אלא שדבריהם מגומגמים קצת במ"ש דלכאורה משמע שלרבא עצמו היה מקשה כאילו לא קאי הכי וכאילו מכללא איתמר והלא בפירושא איתמר התם איתיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא ואולי דלא הוו גרסי מלת לרבא אלא איתביה ההוא מרבנן בר יומיה ותו לא ובגרסת הרא"ש שם דיש לדוחה קצת מקום לפרש אותיב על מימריה דרבא לפני בני בית המדרש ויהי מה זה הכלל אמיתי ונכון וכן נראה דעת רש"ל דבסוף פרק כיצד משתתפין מחק א"ל אביי ונראה לי דאזיל בשיטת התוספות דשבת ע"ש ולדידהו גם בפרק לולב הגזול ל"ג א' ול"ה ב' דאיתא א"ל רבא ומסיק אלא אי איתמר וכו' מחקינן נמי א"ל רבא ע"ש וע"ע בפרק המדיר ע"ג ב' דגרס רש"ל אלא אי איתמר הכי איתמר אף דאיתא שם א"ל אביי ואי איהו לא מחקיה אנן לא נשבש וניזיל בכל דוכתא דאית' הכי. וגם אחר הדק היטב בכל המקום אשר הוזכר לשון זה בשיתא סדרי מצאתי ראיתי כדברי התוס' ז"ל אף שדבריהם אינם צריכים חיזוק. אך מה שהוסיף עוד מדעתו הר"ב בית חדש בא"ח סוף סי' שע"ז ואמר דכל היכא דאמרו הך לישנא בגמרא משמע דאותו שקלא וטריא היה אחר מיתת האמורא שאמר המימרא. אין אני המך מודה לו דזו לא אמרה אדם מעולם ומה גם דהך דשבת הויא תיובתיה:

יד

אמרי בי רב משמיה דרב כל היכא דקאמר הכי שמע מינה דפליגי אמוראי אליבא דרב דאי לא תימא הכי אמאי אצטריך לפרושי משמיה דרב דכל אמרי בי רב משמיה דרב הוא וכיון דפליגי אליבא דרב מסתבר דהלכה כדאמרי בי רב. כן כתב הרא"ש ז"ל בפרק הערל סי' ח' ובסוף פ"ו דבכורות והובא בס' יבין שמועה כלל ד'. ואני המך בעניותי לא זכיתי

להולמו דהא בפרק כל גגות צ"ד ב' אשכחן דקאמר אמרי בי רב משמיה דרב כגון שנפרץ בקרן זוית וכו' ולא שמענו ולא ראינו דפליג עלה שום חד אליבא דרב אלא שמואל הוא דפליג על אמרי בי רב משמיה דרב ונקטו רבוותא כרב מכח כללין דהלכה כרב באיסורי וע"ע שם פרק ט' ב' והכי אשכחנא תו בפר"ע פ"ח א' דעלה דקאמר רב ערוגה בחרבה שנינו ופרכינן עליה והאיכא מקום קרנות קאמר אמרי בי רב משמיה דרב בממלא את הקרנות הרי דלתרוצי לדרב קאתו ואין שם חולק אליבא דרב ועוד עיין בפרקא קמא דמגילה י"ד ב' ובפרק המניח כ"ז ב' ובפרק מי שמת קנ"ב א' ובפרק ה' דע"ז ע"ה א' ואתה תחזה דבכולהו אמרי' אמרי בי רב משמיה דרב אף דליכא מאן דפליג אליבא דרב. ולולא דמסתפינא הו"א דהחילוק שיש בין אמרי בי רב לאמרי בי רב משמיה דרב הוא דאמרי ביה רב הוא ששמעום מפומיה דרב ואמרי בי רב משמיה דרב הוא שלא שמעוה מרב אלא מאחרים ששמעוה ממנו וכמו שכתבו קדמונינו גבי אמר רבי פלו' משמיה דרבי פלו' הידוע לפני כל יודעי דת ודין אף שלפק"ד יש לפקפק על זה כמו שיבא לקמן:

טו

אינהו דעבוד כר"פ. היכא דקאמר הכי יש במשמע מכלל דאנן לא עבדינן כוותייהו כן כתב הר"ב מרכבת המשנה על הרמב"ם דף פ"ד ע"ד:

טז

איכא דמתני לה אהא. דאמרינן בכולי תלמודא הוא דלישנא קמא מתני לה להיא מימרא אמתניתין או אברייתא חדא או מימרא באפי נפשה ואידך לישנא מתני לה על משנה או ברייתא אחרת. ומצאתי מחודש בסוף נדה ע"ב ע"ב דקאמר איכא דמתני לה אהא והיא גם היא מילתא באפי נפשה כלישנא קמא ולא תליא כלל בההוא ברייתא דמייתי כפי דברי התוס' שם והכי איתא התם איתמר עשירי ר' יוחנן אמר עשירי כתשיעי ר"ל אמר עשירי כי"א וכו' איכא דמתני לה אהא אמר לו ראב"ע לר"ע וכו' מאי הלכה רבי יוחנן אמר הלכה י"א ר"ל אמר הלכו' י"א כו' ע"ש וכתבו התו' שם ד"ה רבי יוחנן דודאי הלכה דקאמר ראב"ע לא איירי אלא במנין הימים דשייכי בהו זיבה ור' יוחנן ור"ל בסברא בעלמא פליגי דר"י קאמר כיון שיום שאחר י"א הוא נדות אין י"א צריך ספירה ור"ל סבר דאפילו שימור אינו נעשה לעשירי כיון דאינו ראוי להצטרף לזיבה גדולה דליכא אלא שני ימים בלבד הרי דלדעת התוס' ז"ל מצינו איכא דמתני לה אהא אע"ג דלא שייך כלל אברייתא דמייתי מדכתבו דר"י ור"ל בסברא בעלמא פליגי ולא תליא מלתייהו כלל בהלכה דקאמר ראב"ע ודו"ק:

יז

אין הלכה כתלמיד במקום הרב. מלתא דבריר היא דלא אמרו כן אלא עד אביי ורבא אבל מכאן ואילך קי"ל הלכה כבתראי ואפילו בתלמיד במקום הרב וכמבואר בהליכות עולם שער ה' פ"ג בשם הגאונים והתוס' ובס' כריתות ימות עולם שער ג' סי' ו' וכן מצאתי עוד להרא"ש בפ"ב דערובין ובספ"ק דב"מ הוסיף עוד שכ"כ הרי"ף בכמה מקומות ועיין רש"ל ביש"ש דקמא פ"ב סי' ט"ו וכן קיימו וקבלו עליהם להקת האחרונים הלא בספרתם וטעם לזה עיין במוהרי"ק שורש פ"ד וצ"ד וק' וקכ"ב וק"ע ובשארית יוסף דף ל"ז ע"ב ובשו"ת הרמ"ע סי' קי"א. ומעתה יש לתמוה הפלא ופלא על הגאון רבינו מוהריק"א דבטור א"ה סי' קע"ב גבי אנדרוגינוס אי חולץ אזיל בתר איפכא וכתב דלא אמרו דאין הלכה כתלמיד במקום הרב אלא מאביי ורבא ואילך אבל קודם לכן אפשר דהלכה כתלמיד במקום הרב דאחרי המחילה הראויה לפי כבודו ליתא ונהפוך הוא כמדובר. והיותר תימה הוא שבכלליו דף קי"ד ע"ב כתב וז"ל טעם למה מאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי וקודם לכן אין הלכה כתלמיד במקום הרב תשובת מוהרי"ק שורש פ"ד הרי דידע ליה להאי כללא ואיך לא זכר שם בא"ה וכתב הפך זה שוב נדפס כנסת הגדולה על א"ח וראיתי שגם הוא תמה עליו בזה וכתב שכבר תפסו בעל שארית יהודה יע"ש. ואשוב אתפל' עוד על הרב"ח שגם בחלק א"ח סי' ש"כ ס"כ כתב דאע"ג דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי מ"מ אין הלכה כתלמיד במקום רבו. והוא פלא ששגג בפשיטות ומה גם שהוא עצמו בי"ד סי' ר"ז סוף סעיף ל"א כתב ואע"ג דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי מ"מ קודם אביי ורבא הלכה כרב במקום תלמיד וזה פשוט הרי מבואר דמאביי ורבא ואילך אית ליה בכללין דהלכה כתלמיד במקום הרב. והדבר צריך תלמוד ועוד אני תמיה על הכנסת הגדולה שבכלליו שם אות נ"ז וס"א מוכח דלא אישתמיט מיניה כללין ובכללי השיריי שלו אות מ"ד העתיק דברי הב"ח הנזכר לעיל בסתם ולא שת לבו שהם דחויים מעיקרא:

יח

אמוראים מתרצים לפעמים עיקרים של פסקי הלכות ואין לסמוך עליהם שאינם אלא חידודין בעלמא ופלפולים שהיו עושים האמוראים ולא שיסמכו עליהם ובהרבה מקומות בתלמוד אתה מוצא כן. רבינו ישעיה הזקן בס' המכריע כ' סי' ז' שכ' כן בפרק רבן גמליאל. ולשיחתו דלשם לא זכינו וכפי הנראה היינו מ"ש שם הרי"ף בשילהי פירקא וכולהו טעמי דאיתמרו בהאי פלוגתא דר' ורבנן לא סמכינן עלייהו דלאו אליבא דהלכתא נינהו אלא אוקמתא בעלמא נינהו עד כאן:

יט

אסמכתא אין דרך הש"ס לדקדק בה ולמימר רבי וכו' ורבנן וכו' וכדייק עליה הש"ס דרשה גמורה היא. כן כתבו התוס' בפרק ואלו נאמרין ל"ב ב' סד"ה ורבי ולדידי אפשר דלזה נתכוון הר"ש ברישׁ פ"ג דכלאים במ"ש ובהדיא מוכח בירושלמי דקרא עיקר דרשא ולאו אסמכתא מדדרישׁ נמי מקרא טעמא דר' יהודה דאמר בסיפא ע"ש. וכן מצאתי לר' בצלאל בשיטה מקובצת על בבא מציעא דף ק"מ ע"ד וכן כתב בעל קול הרמ"ז על המשניות דף ק"ג ע"א. ולי אני הדיוט צריך תלמוד בתוס' דיומא דף ד' דיבור המתחיל נכנסו שכתבו דדרשה דכאשר עשה כיום הזה צוה ה' כו' אסמכתא היא ועינינו הרואות דשקיל וטרי בה תלמודא טובא התם וכן בפרקא קמא דנזיר ה' א' תלמודא שקיל וטרי על קראי דרב מתנא ובר פדא דמינייהו ילפי לסתם נזירות שלשים יום הגם דאסמכתא אינון כמו שכתב שם הרמב"ם בפירושו וכן בפרק כל היד ט"ז ב' דקאמר תלמודא מאי קראה שהיא אסמכתא כידוע. שקיל וטרי בהו הש"ס ע"ש וכן מצאתי להתוס' גופייהו בפרק מי שמת קמ"ז א' דיבור המתחיל מנין שכתבו דאשכחן גבי אסמכתא דשקיל וטרי עלה תלמודא יע"ש ועיין עוד תוס' עירובין כ"ג ב' ד"ה פשטיה וכעת לא באתי לכלל יישוב. שוב ראיתי בספר מים חיים להפרי חדש דף כ"ח ע"ג שכתב דההיא דרישׁ יומא דרשא גמורה היא ושכן מוכח מהירושלמי

כ

איכא דמותיב מסיפא. מצינו דקאמר בפרקא קמא דב"מ דף ט' א' וכתב ר' בצלאל בשיטתו שם בשם תלמיד הרי"ף שכתב בשם ריב"ן דאין זה תיובתא שהרי סיוע הוא לשמואל אלא לשון עניה פירוש איכא דמשיב מדסיפא:

כא

אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרגניתא תותה. פי' ר' בצלאל בשיטתו המקובצת על בבא מציעא דף נ"ט ע"ג בשם תוס' שאנץ דבקרקעות הים יש אבנים רחבות וחדודו' ודקות כעין חרסים והיינו חספא דכתיב בלויתן תחתיו חדודי ארס ירפד חרוץ עלי טיט כלומר עורו קשה ושוכב על אבנים מחודדות בקרקעית הים ואינו ניזוק ירפד לשון רפידתו חרוץ מורג חרוץ וכפל מלה הוא עד כאן:

כב

אין למדים מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ לא אמרינן אלא במילי דלא נקיט ותנו להו באותו פרק באותו מקום אבל היכא שמונה והולך כל הפרטים וכו' והדר כייל לן כללא פשיטא דכל הנהו פרטי דקחשיב ברישא הוו נמי בכלל ועיין שם שו"ת מהר"ר

צבי סי' כ"ח ועיין בתוס' דריש פ' במה מדליקין כ' ב' ד"ה בעמרניתא דיש להוכיח כדבריו לפענ"ד ודוק:

כג

אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ. לא אמרינן הכי אלא במתניתין או במתניתא אבל לא במימרא דאמוראי דאינהו בדוקא קאמרי. כן מצאתי להרשב"א ז"ל בחידושיו לחולין דף כ"ג ע"ג ולמוהרי"ק בשורש י' הובא בכנסת הגדולה כללי הגמרא כלל צ"ד. וכן נראה עוד מדברי ר' יהונתן ר"פ בכל מערבין שכ' וז"ל אין למדין מן הכללות וכו' כלומר אין לסמוך על לשון המשנה שכולל כלל גדול לדברים רבים יחד שאינו חש התנא לפרט הכל והולך אחר הרוב וכו' ע"כ. הרי דפירש מילתיה דר' יוחנן על דברי התנאים דוקא. אך אמנם מדברי הריטב"א בחדושיו לכתובות דף ה' ע"ב משמע דס"ל דאף במימרא דאמוראי אמרינן כן דהא על מאי דאיתא שם בגמ' דף ו' ב' ואמר ר' אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין וכו' כתב הוא ז"ל אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ שהרי הוא פטור מן התורה וכו' ע"כ וכן כתב עוד בחדושי בתרא כ"י פרק המוכר פירות על מימרת רב הרי דאף במימרת אמוראי ס"ל דאין למדין מן הכללות וכו'. איברא דעלה בדעתי לומר דאפשר דגם הריטב"א לא כתב כן אלא משום דההיא דכתובות ודבתרא היא מימרת רב דחשיב כתנא וכדאמרינן בעלמא רב תנא הוא ופליג. אבל בשאר אמוראי אף לדידיה לא אמרינן ליה וזאת חשבתי למשפט כי היכא דלא ליפוש מחלוקת בין הריטב"א להרשב"א דלדעת קצת מהמפרשים רבו של הריטב"א היה כמו שכתבתי בכללי הפוסקים:

אבל לפי האמת זה אינו דעד כאן לא אמרו דרב תנא הוא ופליג אלא לענין דמצי פליג אתנא אבל שדרכו לסתום כדרך התנאים זה לא מצינו דכיון דאמורא הוא יש לו לפרש כדרך כל שאר האמוראים שדרכם לפרש. מיהו מצאתי בספר ברכת אברהם שבח"ד סי' ר"ג כתב על רב דכיון דתנא הוא דרך התנא לסתום דבריו אף שלי אני בעניי קשה בעיני לומר כן. ובר מן דין מצאתי אחר עמל וטורח להריטב"א גופיה בפי"א דכתובות דף ס"א ובפי"ג דף ס"ד ב' ובחי' בתרא כ"י פי"ן ולהנימוקי יוסף ז"ל בפרק איזהו נשך גבי מתניתין דשמין עגל עם אמו וסיח עם אמו שכתבו דאע"ג דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כבר פירשו המפרשים בהרבה מקומות כיוצא זבה שאין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ וכ"כ עוד הריטב"א שם דף ס"ג ב' גבי כ"מ שאמר רשב"ג רואה אני את דברי אדמון והנ"י ר"פ מי שמת יע"ש כ"כ עוד רדב"ז סי' רס"ו ועיין בח"ב סי' תרנ"ב ור' בצלאל בשיטה מקובצת על ב"מ דף רי"ח ע"ב וג' כתב עוד

כן בשם הרמב"ן והרשב"א והר"ן וכ"כ עוד בשיטת ביצה דף ל"ה ח"ב ובשיטת כתובות פ"ק דף מ"ט ע"ג ופי"ג דף מ"ד ע"ג וכ"כ הרז"ה בפ' כיסוי הדם גבי כ"מ שאמר ר"י אימתי וכו' שהוא מימרא. הא קמן דאף על מימרא של שאר אמוראים חוץ מרב כתבו הריטב"א והנמוקי יוסף ורדב"ז ור' בצלאל ודעימיה דאין למדין וכו' דהא הך כללא דכל מקום ששנה רשב"ג וכו' ר' יוחנן הא דקאמר ליה בפ' מי שאחזו ע"ה א' ולא אשכחן בכולי תלמודא דלימא על ר' יוחנן דתנא הוא כדאשכחן גבי רב וכמו שהארכתי מאד בזה באות הריש יע"ש. וכן מצאתי עוד להתוס' ז"ל בפ"ג דשבועות כ"א א' ד"ה חוץ דעל מימרא דר' יוחנן דקאמר חוץ מנשבע ומימר וכו' כתבו הם ז"ל דאין למדין מן הכללות וכו' וכ"כ ר' בצלאל בשיטת ב"מ דף קס"ד בשם תוס' שאנץ ובשם גליון תוספות ע"ש. ואע"ג דמשמא דר' יוסי הגלילי קאמר לה ור' יוסי הגלילי תנא הוא מ"מ כבר כתבו התוס' עצמם בפ"ד דכתובות מ"ד א' דאף סברת תנאים דאמורא מייתי לה מימרא מתקריא כל עוד דלא קאמר תניא או ת"ר או תנא ומיהו אפשר לחלק דע"כ לא כתבו כן בכתובות אלא לענין דכד בעי למפשט ממתניתין או מברייתא דזה לא מיקרי אלא מימרא אבל גבי אין למדין מן הכללות דטעמא דאמרי' ליה במתני' או בברייתא הוא משום דאין דרך התנא לפרש כל כך כיון דסוף סוף מפומיה דתנא נפיק לן כללא שייך שפיר לומר אין למדין וכו' אף דאמורא מייתי לה בשמיה כיון דתנא הוא מאריה דשמעתתא ואיהו לאו אורחיה לפרש. ונלע"ד שהוא חילוק אמיתי ונכון. ולפ"ז אפשר דהתוס' ז"ל סברי כהרשב"א ומהרי"ק בזה. אך הריטב"א והנ"י ודאי דחלוקים הם על הרשב"א ומהרי"ק וסבירא ליה דאמרינן אין למדין מן הכללות וכו' אף באמורא אלא דעל הרשב"א גופיה יש לי תימה רבתי שמצאתי אליו בתשובותיו סי' מ' ובחדושיו ליבמות דף קי"ד ע"ד שכתב על הך כללא גופיה דכ"מ ששנ' רשב"ג במשנתינו דאין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בו חוץ וכדברי הריטב"א וסיעתיה והנ"י כ"כ עוד בחדושי שבועות דף ל"ח ב' על מימרת שמואל בשם רבינו אפרים ור"י הלוי וזה ודאי סותר למ"ש איהו גופיה בחדושי חולין שהבאתי דלא אמרינן הכי רק במשנה או ברייתא אך לא בדברי האמוראים וכעת לי הדיוט צ"ע:

כד

אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנא' בהן חוץ לא אמרו אלא היכא דמוכחא מלתא במתניתא או במתני' או בגמ' אבל אנן לית לן לשבושי כלל גדול שמסרו לנו רבותינו שאם כן אין לדבר סוף ולא נסמוך על התלמוד הערוך בידינו שהרי רובו כללות כן מצאתי להרמב"ן חדושי שבועות כ"י פ' שבועת הדיינין וכ"כ שם הר"ן וכ"כ הכנה"ג בשם משפטי שמואל וכן מצאתי להרשב"א בחדושי שבועות דף ל"ח ע"ב ושוב ראיתי

שגם הרא"ש שם סי' ה' כ"כ בשם רמב"ן וכ"כ עוד הרדב"ז בח"ב סי' תרנ"ב. ולפ"ז איכא למידק דלכאורה לא משמע כן מדברי התוס' דר"פ במה מדליקין כ' ב' ד"ה בעמרניתא שכתבו וז"ל וא"ת הא מסיפא שמעינן ליה כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכן קשה גבי אידן וי"ל דאין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ עכ"ד ומסתמות דבריהם משמע דאף בלי שום הוכחה שפיר אמרינן אין למדין מן הכללות דמאי הוכחה איכא התם להוציאם מן הכלל. ואפשר דס"ל ז"ל דהכא נמי טעמא דרבא איכא למעט לכש ואידן מכללא משום דלא מקרי יוצא מן העץ אלא דבר שיוצא מן העץ ע"י כתישה כגון פשתן אבל עמרנית' דבשוכא באפי נפשה קאי ולא ממעיט מדבר היוצא מן העץ וכתירוץ שני שכתב הרשב"א שם. ואף לדברי הרשב"א שכתב תירוץ דאין למדין וכו' ובתר הכי תירוצא דכתיבנא אפשר ששני התירוצים צריכי להדדי וק"ל. ועל עיקר קושייתם נלע"ד עוד לתרץ דלהכי מנו במתניתין לכש ואידן כדי שיהא בקי בהן ובשמותיהן ושיביאו לפניו פתילות מעמרניתא דידהו יכיר וידע שיוצאין מן העץ שאמרו חכמים דכיוצא בזה איתא בריש אלו עוברין מ"ג א' גבי כותח הבבלי ושכר המדי וכו' וזה ל' הברייתא שם תניא אמר רבי יהושע וכי מאחר ששנינו כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח למה מנו חכמים את אלו כדי שיהא רגיל בהן ובשמותיהן ופרש"י שידע ממה הן עושין אותו שיהא נזהר בהן כשיביאו לו כותח ידע שיש שם חלב ויש שם חמץ אם פסח הוא ע"כ הרי דשנו חכמים בלשון המשנה מילי דהוו נפקי מכללא מטעמא דכדי שיהא רגיל וכו' ואף הכי נמי דכותה כן נ"ל:

כה

אישתיק ר"פ מצינו בכמה דוכתי בגמרא דמקשה חד אמורא לחבריה ושתיק ליה המוקשה ולא מצינן לברורי מתוך הסוגיא אי הא דשתיק ליה הא משום דאודויי אודי ליה או משום דלא אשגח ביה וכלל גדול מסרו לנו רבותינו בעלי התוס' ז"ל בפרק המוכר את הבית ס"ב א' ד"ה ומודה רב דכשתלמיד מקשה לרבו והרב שותק אז אמרינן דלא משום שהודה לדברי התלמיד שתיק ליה אלא אשגוחי הוא דלא אשגח ביה אבל כשהמקשה הוא תלמיד חבר של המוקשה אז לא שייך לומר שלא חש לדבריו דכיון דתלמיד חבר הוא אי לאו דאודויי אודי ליה היה חושש לדבריו וכ"כ רדב"ז ח"ב בלשונותיו על הרמב"ם סי' מ"ט. ומצאתי לר' בצלאל בשיטה מקובצת על ב"מ פרק איזהו נשך דף קנ"ה א' שכתב בשם הריטב"א וז"ל ושתיק רב כלומר שתיק רב מפני שלא מצא תשובה וכו' והכין תתפרש האי לישנא בכל דוכתא מסתמא וכדכתיבנא בפ"ק דסוכה ע"כ ואמת הדבר דבין ההוא דב"מ ובין ההוא דפ"ק דסוכה ז' א' מאי דשתיק רב הוא על קושיא שהקשו

לו רב כהנא ורב אסי דהוו כתלמיד חבר לרב וכדברי התוס' דבתרא ואפשר שדעתו בזה כחילוק התוס'. אך ממאי דמסיק דהכי מתפרש האי לישנא בכל דוכתא ולא חילק אפשר נמי שאין דעתו לחלק בכך וכעת אין בידי להכריע וזה חזיתי ואספרה דבפרק בהמה המקשה ע"ו א' מוכח כדברי רבי בצלאל דקא' אישתיק לבתר דנפק אמר מ"ט לא אמרי ליה וכו' הרי מבואר דטעם השתיקה הוא מפני שלא מצא תשובה לדבר וכן נראה עוד שם דף ע"ז א' ע"ש ובדברי רש"י ושם דף צ"ט ב' וק"ג ב' ובכריתות ח"י א' וכ"ה א' ועיין תוס' דפרק המפלת כ"ו ב' ד"ה את אמרת ורש"י פרק במה בהמה נ"ג א' ד"ה ה"ג. וע"ע פ"ק דביצה ו' א' אמר רב יוסף מ"ט שתיק רב וכו' וכמ"ש הרא"ש בפ' המוכר את הבית דלעיל ע"ש וביבין שמועה דף צ"ח א'. וכן מוכח תו בפרק הזהב מ"ו א' ובפ' ד' מיתות ס"ו ב' ובמנחות ק"ג ב':

ומצאתי בחפישה למהר"ר שמואל בן סידלייו ז"ל שכבר קדמני בזה הכלל בר"פ האלף אלא שמתוך דבריו נראה שערבב הענין והחליף לנו כונת התוס' שכתב וז"ל בענין הזה י"ל שאם המוקשה הוא תלמיד של המקשן אמרינן שתיקתו כהודאה דמיא וחזר ממה שאמר מחמת הקושיא שהקשה לו רבו ואם המקשה הוא תלמיד חבר וכו' עיין בפרק המוכר את הבית וכו' וע"ש בתוס' ע"כ דבריו. ואחרי המחילה הראוי' לא דק שהתוס' לא מיירו כלל בתלמיד ששותק מחמת קושית הרב אלא מרב ששותק מחמת קושית התלמיד כדמוכח בהדיא בדברי התוס' שם שכתבו וז"ל פי' בקונטריס קודם ששתק משמע דבשתק מודה להו אע"ג דלקמן שתק רבה לאביי אע"ג דלא הודה לו אלא שלא חש להשיבו הכא ליכא למימר הכי דרב כהנא ורב אסי הוו כמו תלמיד חבר לרב כדאמרי' בסנהדרין ל"ו ב' דלסברי' לא הוו צריכי ע"כ והשתא נחזי אנן שם דף ס"ב ע"ב גבי פלגא דאית לי בארעא וכו' דרבה רביה דאביי הוא דאישתיק מחמת קושיא שהקשה לו אביי תלמידו ועל זה הוא שכתבו התוס' ז"ל דדוקא בההיא איכא למימר שלא חש רבה להשיבו משום דאביי תלמידו גמור היה משא"כ ברב כהנא ורב אסי דכתלמיד חבר הוו ליה לרב אבל כשהרב מקשה לתלמיד והתלמיד שותק לא דברו בזה התוס' כלל וכדכתיבנא. ואע"ג דסוף סוף ממאי דכתבו התוס' דבתלמיד חבר אמרינן דאודויי אודי ליה מצינן שפיר למידק כדבריו דכ"ש בתלמיד גמור לגבי רבו דאמרי' דמשום שהודה לדבריו הוא דשתיק מ"מ לא היה לו להניח העיקר שנזכר בפירוש ולהזכיר את הטפל דמדיוקא בלחוד הוא דשמעינן ליה. וכן משמע בפר"ח מים חיים ברפ"ד מה' ע"ז שכתב דהא דשתק רב יוסף לקושית אביי תלמידו הוא משום דלא חש ליה ודע שמצאתי בזה הענין דבר נכון למהר"ר צבי אשכנזי בתשובותיו ססי' קכ"ד והוא דאף בתלמיד כאביי

מסתמא היכא דליכא הכרח אמרינן אודויי אודי ליה מדאמר אביי בההיא דהמוכר את הבית ס"ב ב' אנא סברי מדאשתיק קבולי קבלה ש"מ דמסתמא אמרינן אודויי אודי ליה עד שעל ידי הכרח הוכרח אביי לומר שלא קבלה ועש"ב שהפליא לעשות כמה קושיות על דברי התוס' הנ"ל והכריח מתוך סוגיות אחרות דהחילוק האמיתי בזה הוא דכשאחד אומר בפני הרב דין פסוק בלי שום טעם והרב שותק אז ע"כ אית לן למימר מדשתק ליה ש"מ דהכי ס"ל כי היכי דלא לטעו השומעים אבל כשבא להוכיח איזה דבר מדבר אחר שאינו דומה לו איכא למימר שלא חש להשיבו כיון דלפי דעתו הדבר ברור שאין דומה זה לזה ואינו ענין לו וע"ש ולענ"ד לא נהירא דהא אשכחן בפרק כיצד הרגל כ' ב' דעל דין פסוק דקאמר רבי אבהו קמי רבי יוחנן רביה מסיק איהו סביר מדאשתיק אודי ליה ולא היא וכו' ע"ש. ועיין עוד בדברי הכ"מ רפ"ו מה' שגגות שכתב וז"ל ופסק רבינו כר' עקיבא אע"ג דתלמידי' (דר' יהושע) הוא משום שהשיב על דבריו ושתק ע"כ משמע דלא ס"ל נמי כחילוק התוס' דלעיל וכ"כ עוד מדבריו פרק כ"ה מה' שבת הלכה כ"ד ע"ש גם מדברי הנמוקי יוסף ריש ב"ק מוכח דלהרמ"ה דן בנין אב לכל הגמ' דשתיקה כהודאה דמיא גבי רב כהנא דשתיק רב וכן מצאתי עוד להרז"ה פ"ק דסוכה שכתב גבי רב כהנא ורב אסי דאקשו לרב דלאו משום דקבלה מינייהו אלא משום דלא חש להו והרמב"ן שם השיב עליו דהא מילתא ספקא דגמרא היא אי הדר ביה רב מאחר דאקשי עליה או לא ולבסוף מסיק דלא אמרינן משום דלא חש לה שתיק אלא היכא דמוכחא מילתא יעש"ב:

כו

אם אתה אומר כך וכך כדקאמר לשון זה משמע דלא פסיקא ליה מילתא. בדק הבית ממוהריק"א בי"ד סי' שכ"ד:

כז

אין רבוי אחר רבוי אלא למעט אפשר דלא אמרינן כן אלא היכא ששני הרבוים באים להדיא מן הפסוק אבל היכא שאחד מן הרבויים בא לנו מכח מיעוט אחר מיעוט לא אמרו בכי האי גונא רבוי אחר רבוי למעט. שער יוסף על הוריות דף כ' ע"ג:

כח

אין סדר למשנה בתרי מסכתי היינו דוקא היכא שהאמוראים נסתפקו בזה לומר דדילמא נשנית קודם אבל בדוכתי דלא מצינו להאמוראים שדברו מסתמא אית לן למימר שנשנו על הסדר והו"ל מחלוקת ואח"כ סתם. שו"ת נחפה בכסף בפירושו על הרא"ם לסמ"ג דף קנ"ז ע"ג וע"ש:

כט

אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. לא אמרינן אלא היכא שאין המיעוטין ממעטין אלא דבר אחד אבל היכא שכל מיעוט ומיעוט ממעט דבר אחר לא ויש כיוצא בזה בב"ק שור שור שבעה פעמים להוציא שור האשה ושור היתומין ושור האפוטרופסין וכו' כן כתב הר"ן בחדושי נדה ריש פרק יוצא דופן וכן ראיתי תו להרמב"ן ז"ל בחדושיו לנדה וכן מצאתי עוד בתוס' כמהרר"ר אליה אטינגין ז"ל שחיבר על מס' הוריות שבפ"ק שם כתב כן בשם הרשב"א בחדושי נדה ובאמת שאף שלא ראיתיו עד הנה זה כמה שנים שכתבתי כן מדעת עצמי לתרץ מה שהקשה הרב בעל צדה לדר בפ' ויקרא על רש"י ז"ל גבי להוציא את הרובע ואת הנרבע ואת הנעבד דהיכי ממעטי הכא שלשה מיעוטין בזה אחר זה מאחר דקי"ל בכל התורה דאין מיעוט אחר מיעוט אלו לרבו' ובהאי כללא דכתיבנא ניחא אלא שהוא ז"ל תירץ דהא דאמרי' אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות היינו היכא דליכא אלא תרי מיעוטי אבל היכא דאיכא ג' מיעוטין בזה אחר זה כלהו אתו למעט והביא סמך לדבריו מהירושלמי ואמת הדבר דהכי אי' שם בריש הוריות בירושלמי אבל יש לתמוה איך שבק גמרא דילן ותפס שיטת הירושלמי דהא בפ"ק דסנהדרין ט"ו א' איתא גבי הקרקעות ט' וכהן מנה"מ אמר שמואל עשרה כהנים נתיבי בפרשה חד לגופיה הנך הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דאפילו ט' ישראל ואחד כהן הרי דלפום גמרתינו דרשינן כמה מיעוטי זה **אחר** זה. גם הלום ראיתי מה שתירץ עוד הצד"ל מדעת עצמו דלא אמרינן אין מיעוט וכו' אלא דוקא היכא דלא אשכחן מה למעט במיעוט אבל אי אשכחן מה למעט אפילו מיעוטים רבים כלהו דרשינן למיעוט וכ"כ עוד בספרו באר שבע דף ד' ע"ג הביא דבריו שיורי כנה"ג בכללים נפרדים כלל כ"ב ולפי הנראה אישתמיטתיה דהגאון ר' שמשון בס' כריתות בלשון לימודים שער א' סי' י"ג תירץ כן וגם ההליכות עולם בש"ד פ"ג כתב כן יע"ש וכן מה שהקשה עוד שם הצד"ל בסתם אעיקרא דדינא דלא לכתוב שום מיעוט וממילא אתרבי ומה שתירץ דשמא הוה ממעטינן מכח שום דרשא או ק"ו הכל הוא מדברי התוס' ז"ל בפ"ה דיומא ס' א' ד"ה תרי מיעוטי בשם רבינו שמואל ולא ידענא אמאי לא הזכירו. וגם לא ידעתי למה התוס' ז"ל הניחו דבר בתימה בפרק החובל פ"ו ב' ד"ה ואין מיעוט וכן בפ"ק דמנחות ט' ב' ואמאי לא תירצו כמו שתירצו ביומא בשם רבינו שמואל וכעת הדבר צריך תלמוד ועיין בס' שער יוסף על הוריות דף י"ב שהעמיק הרחיב בענין זה:

ל

אין גזרה שוה למחצה ואין היקש למחצה כריתות פ' דם שחיטה כ"ב ב' גבי הזיד במעילה ר' אומר במיתה וחכ"א באזהרה וכו' והובא בפרק איזהו **מקומן** מ"ח א' יע"ש ומוכח שם בבירור דהכונה בזה הוא דדבר הלמד מחבירו ע"י גזרה שוה או היקש צריך שילמוד כל הפרטים הנמצאים במלמד ולא שילמוד ממנו אותו הפרט הצריך לו בלחוד. וכמ"ש רש"י בהדיא בזבחים מ"ח א' וז"ל אין גזרה שוה למחצה וכי היכי דגמרת לה להא מלתא גמור מינה נמי דאינו בא אלא על ספק כרת ע"כ. וכן מתברר עוד בפ"ק דנדרים ז' א' גבי את"ל יש יד לצדקה דאין היקש למחצה פי' כיון דאתקש לקרבנות לכל מילי איתקיש ולא לענין בל תאחר בלבד וע"ש וכן נראה תו בפ"ק דמנחות ד' א' דקאמר אלא כי גמרי ג"ש למותר נדבה הוא דגמרי וכ"ת אין ג"ש למחצה גלי רחמנא וכו' הרי דאי לאו דגלי רחמנא גבי חטאת הוו ילפי כל פרטי מינה ע"ש וזו היא שיטת התוס' ג"כ שהרי בפ"ט דמציעא קי"ד א' ד"ה ואידך הקשו וז"ל וא"ת מכל מקום נילף נמי בהיקשא דמסדרין דאין היקשא למחצה כלומר ונילף ממנו כל פרטי דאית ביה וע"ע בדבריהם דפרק תמיד נשחט ס"ד ב' ד"ה אתיא וכן בסנהדרין נ"ב ב' ד"ה אלא ובסוטה כ"ו א' ד"ה זו וביבמות ט"ו ד"ה אמר ליה ופ"ו א' ד"ה אף מעשר ובקדושין ל"ו א' ד"ה תפילין וביומא ר"פ שני שעירי ס"ב א' ובערכין כ' א' ד"ה ואין ואתה תחזה שפי' אין ג"ש ואין היקש למחצה לדעתם הוא כדקאמינא וכן נראה מדברי הר"ן בפ"ק דנדרים ו' ב' גבי יש יד לפאה ע"ש ומדברי הכ"מ דפח"י מהא"ב וממה שכתב הרשב"א בחדושי שבועות דף ה' ע"א וממ"ש הרא"ם ה' חמץ ומצה וכמו שפירש דבריו בעל נחפה בכסף דף קע"ה ע"ג וכ"כ הרב מגילת ספר על הסמ"ג עשין כ"ו לדעת הרמב"ם ע"ש. ובהכריתות בבתי מדות בית ב' סי' י"א וכ"א ובמהר"ש אלגאזי בהליכות אלי כלל רס"ז. הן אמת שהרב בעל מדות אהרן בדף ח"י סע"ב כתב וז"ל ההיקש והגזירה שוה שניהם שווי החלטי ומתהפך שזה ילמוד מזה וזה מזה ר"ל דכל אחד ילמוד מחבירו מה שיש בו ולזה אמרו דאין היקש וג"ש למחצה והטעם מבואר שאחר שהשווי הוא ע"י קשור בתיבה או בחבור סמיכות כ"א מקושר עם חבירו וילמוד מחבירו עכ"ל וכן מצאתי לבעל ה"ע בש"ד פ"ב שכתב וכן בכוליה גמרא אמרינן אין ג"ש למחצה פי' ילמוד זה מזה וז"מ וכן פי' לקמן בפירוש אין היקש למחצה וכ"כ הכנה"ג בכללי היקש וג"ש בשם הגהות הרי"ף מהלכות ציצית ואחריהם נמשך מהר"ש סידיליו בכלליו באות אלף והמ"ם. ולדידי עני ואביון לא מחוורא כיון דלא מוכח הכי בש"ס גם לא ברש"י והתוס' כמדובר. ולא עוד אלא שרש"י ז"ל בכריתות שלל פירוש זה להדיא דהא כתב וז"ל ור"ע אין היקש למחצה לא גרסינן לה דלאו היינו היקש

למחצה ע"כ פי' דמאי דלא יליף ר"ע תחתון מעליון לא מקרי היקש למחצה ע"ש ודוק ואחר זמן שמח לבי שמצאתי להרב המובהק בעל חות יאיר סי' ר"ג דשדא נרגא גם הוא בפירוש בעל מדות אהרן מדברי הש"ס ורש"י ותפס עיקר כדכתיבנא יע"ש כי העמיק הרחיב בכל מיני הקשות שנמצאו בש"ס ושם הראנו ידו הנפלאה ובקיאותו כי רב הוא. וכן יש להוכיח תו מדברי הרמב"ן בחידושיו כתיבת יד לשבועות פרק קמא דעל מאי דאיתא שם דף ט' א' תנא דבי ר' ישמעאל הואיל וזה בא בזמן קבוע וכו' כתב הוא ז"ל משמע דלית ליה לתנא דבי ר' ישמעאל הא דאמרינן לקמן אלה תעשו לה' במועדיכם הוקשו כל המועדות זה לזה דאי אית ליה ממילא ידעינן דלא מכפר אלא אטומאת מקדש וקדשיו והטעם משום דאנן השתא כר"י קאמרינן ור"י לית ליה הוקשו דאי הוקשו אין היקש למחצה ולכל דבריהם הוקשו עכ"ד מוכח שפיר דלדידיה נמי כי אמרינן אין היקש למחצה ר"ל דלית לן למילף מקצת פרטי המלמד ומקצת לא אלא לכל דבריהם הוקשו וכדעת רש"י והתו' ודעמייהו וכפשט הסוגיות שהבאתי והיינו טעמא דאשכחן בכוליה תלמודא דזמנין כד עביד הקש' או ג"ש פרכינן אי מה להלן כך וכך אף כאן כך וכך כלומר דכיון דהוקשו לפרט אחד אית לן למימר דלכל הפרטים הוקשו אלא דאשכח איזה מיעוט כי היכי דלא נקיש אותו לכל הפרטים כמו שתמצא בפרק אין דורשין ח"י א' מה שביעי עצור אף ששת ימים עצורים אי מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששה ימים עצורים בכל מלאכה ת"ל וכו' וכן בפרק קמא דקידושין כ"ב ב' אי מה שדה אחוזה וכו' וכן סנהדרין ל"ד ב' אי מה ריבים בשלשה וכו' ובחולין ע"ד ב' ובבכורות י"ב א' וב' ובר"ה ל"ד א' וכאלה רבות בגמרא אין צורך להאריך בזה *). וזה חזיתי ואספרה שמצאתי להרשב"א ז"ל בחידושי קידושין דף ל"ב ע"א שכ' וז"ל ואע"ג דרבנן נמי לה לה מאשה גמרי סבירא להו דלאו לכולהו מילי דעבד גמרינן ליה אלא לגופו של גט שיהא גיטו של זה כגיטה של אשה וטובא איכא בפ' השולח כה"ג דמר משוה להו ומר לא משוה להו וכו' ע"כ. ולכאורה קשה דמאחר דקי"ל **(*)** הג"ה מאת הגאון האמיתי מו"ה צבי ז"ל שהי' אב"ד בק"ק בערלין יע"א וז"ל. מה שהשיג בכלל זה על הרב קרבן אהרן בענין גזירה שוה למחצה עיין שם שכתב קרבן אהרן דהיינו שלמדין זה מזה והוא ז"ל ס"ל דלא נאמר זה אלא שילמד כל הפרטים הנמצאים במלמד אבל לא שילמד זה מזה וזה מזה וכן הביא בתשובה חו"י. ואני תמה על גדולת חכמתו שנראה שהי' בקי בכל חדרי תורה שנעלמה ממנו בב"ב ק"כ ב' דמוכח בהדיא כדברי בעל קרבן אהרן דאל"ה לא הוי ליה לאקשוי' ולב"ש דלית להו ג"ש וכו' דדלמא אית להו. וכן כתב הרשב"ם ז"ל שם בד"ה האי זה וזה מאי עבדי להו וז"ל ואפילו למילף נדרים משחוטי חוץ לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל

דאין ג"ש למחצה. וכן פי' הרא"ש ז"ל בההוא ענייא בנדרים ע"ח ומה שיש לי לעיין בזה אין כאן מקומו. וכן בנזיר מ"ח בתוס' ד"ה הכי גרסינן משמע כן עכ"ל. (מצאתי מכ"י הגאון בבית הגביר הנכבד התורני והשלם כהר"ר משה שלמה זלמן נ"י במהור"א קעזיר ז"ל בק"ק לונדן יע"א):

אין גזירה שוה למחצה אמאי לא גמרי' לה לה מאשה לכלהו מילי אמנם אחר קצת התבוננות יש לתרץ דאנן לאו עבד מאשה גמרי' אלא לה לה הוא דגמרי' וס"ל לרבנן דכי נתקבלה ג"ש זו לכתיבה דסמיכא אמילת לה הוא דנתקבלה ומינה גמרינן לגופו של גט שיהא גיטו של זה כגיטה של זה ולא גמרינן כולהו מילי דאשה מפני ג"ש דלה לה ואם יקשה בעיניך תירוץ זה בא ואראך דוגמתו בחידושי הרשב"א גופיה שם בריש קידושין דף ד' ע"ב וז"ל הקשה הראב"ד כיון דגמרינן משדה עפרון ושדה עפרון מקני בחליפין אע"ג דאיתנהו בפחות משוה פרוטה הוה לן למימר גבי אשה דליקנו דומיא דשטר וכו' ותירץ דאנן לא גמרינן אשה משדה אלא מקיחה דכתיבא ביה וקיחה שבשדה עפרון בכסף היא ולא אשכחן ביה חליפין וכו' ע"כ לענינינו וע"ש באורך. וכיוצא בזה כתב עוד בחידושי ב"מ ר"פ איזהו נשך הביא לשונו רבי בצלאל שם בשיטה מקובצת שלו ובשיטת כתובות פרק אלו נערות דף נ"א ע"ד לאסתיועי מיניה ע"ש ודון מינה ואוקי באתרין שהוא דומה בדומה לנדון שלפנינו וכיוצא בזה כתבו התוספות שם דף ג' א' ד"ה ואשה ע"ש ודוק. אלא דכל זה איננו שוה לי דהא אמרינן בריש חגיגה ד' א' דמלה לה גמרינן דכל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה ולא מצינו חולק בזה וכיון שכן הדרא קושיא לדוכתי' דאיך כתב הרשב"א דלרבנן לאו לכלהו מילי מדמינן להו מאחר דקי"ל דאין ג"ש למחצה. ואף גם זאת נלע"ד לתרץ דס"ל לרבנן דדוקא לענין מצות הוא דילפינן נמי עבד מאשה משום דאיכא סברא דכיון דמל וטבל לשם עבדו' דין הוא דנחמיר עליה בהא דליחייב מיהא במצות שהאשה חייבת בהן מה שאין כן בשאר מילי דכיון דליכא סברא לית לן לאקושינהו אהדדי מטעם דאין ג"ש למחצה. ומצאתי הון לי בדברי התוס' דפרק טבול יום ק"ג א' ד"ה אין לי אלא שכתבו וז"ל וי"ל דגבי מצות הוא דילפי' מהדדי בג"ש דלה לה אבל גבי עדות לא שייך למילף וכו' הילכך היכא דגלי גלי ע"כ ועיין עוד בדבריהם דהחובל ע"ח א' ד"ה והא עבד שכתבו דכי גמרינן לה לה מאשה היינו להחמיר על העבד לעשותו כישראל ולכל הפחות במצות שהאשה חייבת בהן אבל לגורעו מאיש ולפוסלו מעדות כאשה לא נלמד וכו' ע"ש ובסוף דבור דקדושין דלעיל והכי נמי מצינו בהיקשא דעבדים לקרקעות דהיכא דאיכא טעם סברא דלא לאקושינהו לא מקשינן להו כמ"ש התוס' בפי"א דיבמות צ"ט א' ד"ה מני וז"ל שם אע"ג דבכל דוכתא אמרינן הוקשו

עבדים לקרקעות הכא יש לחושבים כמטלטלי דלא סמכ' דעתיה עילוייהו וכו' יע"ש וע"ע שם דף פ"ו א' ד"ה אף מעשר ומצאתי עוד להתוס' בפ"ג דמעילה י"ג א' ד"ה אתיא דגבי ג"ש דאמו אמו כתבו דלא דריש לה אלא לענין דבר התלוי באם כגון הנקה ולענין לידה אבל לענין דבר אחר לא ניתנה לידרש וכו' ע"ש וע"ע בדבריהם דריש יוצא דופן מ' א' ד"ה גמר ומ"ג ב' ד"ה מנין ובקדושין ל"ו א' ד"ה תפילין ובהליכות אלי כלל י"ד וקצ"ה ורס"ז ובתוס' פרק כלל גדול דף ס"ט א' ד"ה מה ע"א ובסנהדרין ע"ה ב' ד"ה אמר ובריש פרק הערל ע' א' ד"ה מה ובמנחות נ"ו א' ד"ה לרבות ובחולין ל"ו ב' ד"ה חד וי"ג ב' ד"ה תקרובת הא קמן מבואר דמצינו ג"ש והיקשות דלאו לכל מילי הוקשו ונדרשו כי אם לחדא מלתא בלחוד וכדברי הרשב"א שהבאתי ועיין מג"ד סי' תרל"ח ס"ק ג' ולשון לימודים שם שוב מצאתי כן בש"ס בהדיא דאיתא בפ"ב דתענית י"ז ב' וכי איתקו' למיתה הוא דאיתקיש אבל לאחולי עבודה לא איתקוש וכן במעילה פ"ד דף י"ז א' אמר ליה כי קא מקיש רחמנא לבל תשקצו אבל לשיעורין לא הרי דאע"ג דהיקשא דבהמה לשרצים סתמא איתמר קאמר הש"ס דלאו לכל מילי איתקיש אלא לבל תשקצו ועיין עוד פי"ן קט"ו א' לעולם דריש וכו' וברשב"ם שם ובריש נדה ג' א' דלדעת רבנן דר"ש לאו לכל דבר אקשינן ספק טמאה לסוטה ולרבי שמעון מקשינן להו לגמרי ע"ש ודוק. והכי נמי איתא בב"ק בפרק הפרה נ"ד ב' להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר וכיוצא בזה איתא תו בזבחים דף כ"ב א' לנחשת הקשתיו ולא לדבר אחר וכן בפ"ו דמנחות ע"ד א' לאכילה הקשתיו ולא לדבר אחר וכן בפ"ק דבכורות דף י"ב ב' לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר ועיין גופי הלכות כלל קע"ו וכן בספ"ק דהוריות ו' ב' לנחלה הוקשו ולא לדבר אחר ומכל זה תשובה לבעל נתיבות משפט שבריש ספרו ב' ג' תמה בזה על הכ"מ דפ"ג דסנהדרין ואחרי המחילה לא דק ועיין ס' לשון לימודים ריש ח"מ ותו לא מידי בזה אך אמנם כפי מה שכתבתי בפי' אין היקש למחצה ואין ג"ש למחצה דר"ל שהלמד ילמוד כל פרטי המלמד ולא מקצתן מעתה הוי ענייני ממש כמ"ד דון מינה ומינה וא"כ הוא הדבר צ"ע דהא מסקינן בזבחים ובכריתות דלכולי עלמא אין ג"ש למחצה. ואף על זה פקח עיני עיונו הרב הגדול הנ"ל בעל חות יאיר בס"ס ר"ג וכתב ז"ל ומ"מ לא קשה על מה דמצינו פלוגתא בדון מינה ומינה די"ל דמ"ש הש"ס דכ"ע אין ג"ש למחצה הוא רק לדחות מה דבעי למימר דבהא פליגי והכי דרך הש"ס ע"כ ועיין עוד שם שכתב דצ"ע מאד לישב פסקי הרמב"ם בספרו הגדול דסתרי אהדדי דפעם פסק כמ"ד דון מינה ומינה ופעם פסק כמ"ד דון מינה ואוקי באתרה. ועיין תי"ט פ"ט דנזיר מ"ה ופי"ג דמנחות מ"ה ושם בקול הרמ"ז ובלחם משנה פירוש משניות וברכת הזבח שם ובלקט הקמח על המשניות דף

ל"ה ע"ד ובלח"מ ס"פ ט"ז מה' מעשה הקרבנות ובשמות בארץ בכפות תמרים דף ל"א ובספ' יבין שמועה להרשב"ץ שנדפס מחדש דף נ"א ע"ב וג' ובצאן קדשים דף ע' ע"ד. ומצאתי להריטב"א ז"ל בשיטת יבמות כ"י בפרק הערל שפסק כמ"ד דון מינה ואוקי באתרה משום דסתם מתניתין דהתם דף ע"ח ב' אתיא כוותייהו וכן פסק בכריתות וכך כתב הר"ב גו"ר חא"ה כלל ב' סי' ג':

לא אישתמיטתיה לרבי פלוני הא דאמר ר"פ דאמרי' בכולי תלמודא הוא לשון נקיה ודרך כבוד לומר דבאותה שעה נשמט ממנו הדבר ההוא כי השכחה הוא טבע אנושית כוללת כל האישים ואם יש חילוק ביניהם בין רב למעט. חוט השני סימן כ' דף כ"ג ע"א בתשובתו אשר השיב לגדול א' כי אשום אשם לו על ההשגות שמשיג לקדמונים ובפרט באמרו שאישתמיט מינייהו דברי השיתא סדרי ע"ש שהפליא לעשות וזה מורה באצבע כמה וכמה דברים דאישתמיטו מהקדמונים גאוני עולם לך נא ראה רוב בקיאותו כי עצום הוא. ולי אני הדיוט נלע"ד ראיה לדבריו דלשון אישתמיטתיה על דבר השכוח נאמר מהא דאיתא בפרק ו' דזבחים נ"ט א' דאמר רב מקרא הוא בידינו ושכחנוהו ולבתר דמייתי קרא קאמר רב כהנא היינו קרא דאשתמיט ליה לרב הרי דקאמר תלמודא אישתמיט על פסוק ששכח רב. ודע שכתב ר' בצלאל בשיטת כתובות פרק א' דף ע"ז ע"א דלא אמרינן כי האי לישנא אלא על משנה או על מימרת אמורא הקדמון ממנו ע"ש ויש לתמוה דהא בפ' עשרה יוחסין ע"א ב' מצינו דקאמר על רבי יוחנן אישתמיטיה הא דאמר רבי אלעזר וכו' אע"ג דר' יוחנן רביה מובהק דר"א הוה כמו שהוכחתי באות התי"ו גבי תלמיד חבר בראיות נכונות ע"ש:

לב

אסמכתות דעבדי רבנן. ברור לכל מבין מדע דצריך שיהו הסוגים דומין זה לזה ומילתא דשויא לתרוייהו דשייך לומר לשון אסמכתא שו"ת זרע אברהם ח"א סי' ח' דף י' ע"ג:

לג

אין משיבין לאחר מעשה אמרינן בריש פרק ד' דראש השנה דף כ"ט ע"ב ופירשו שם הטעם דגנאי היא שנוציא לעז טועים על עצמנו וקשה דהא אמרינן בעירובין בפרק הדר דף ס"ז ע"ב דבדרבנן עבדינן עובדא והדר מותבינן תיובתא ומצאתי להר"ב שמות בארץ שביום תרועה תירץ דההיא דעירובין היינו דיש תיובתא ודאית ומותבינן לדעת התירוץ של התיובתא אבל בההיא דראש השנה לא היה האיסור ברור מכח גזרת הראשונים שלא יתקעו בפני בית דין הגדול שביבנה אלא הספק שלהם היה אם יש לגזור אף במקום ב"ד הגדול שמא יטלנו ואהא הוא דקאמר ריב"ז דכיון דכבר נשמעה קרן ביבנה אין משיבין

לאחר מעשה לישב ולדון אם ראוי לגזור שלא יתקעו אף בפני ב"ד דאם תצא הסכמת רוב הסנהדרין דראוי לגזור הוא גנאי להם שנמצא שעשו שלא כראוי לכן בכי האי גוונא אין משיבין לאחר מעשה עד כאן דבריו וע' ס' אש דת דף ע' ע"ב וג':

לד

אין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא א"כ קבלה מרבו היינו לדון לגמרי דבר שלא נתברר לו שכן הוא האמת אבל דבר שיודעין בו שכן הוא האמת אך לא נתברר לנו סמך מן הכתוב רשות ביד כל אדם לדונו ולהביאו בגזירה שוה והכי אמרינן בירושלמי (דרשתיהו פגשתיהו בפ' ב' דברכות ובריש פ"י דעירובין) כל מילתא דלא מיחוורא מייתינן מאתרין סגיאין ופירשו המפרשים ז"ל דהכי פירושו כל דבר שיודעין בו שכן הוא האמת אבל לא נתברר לו סמך מן הכתוב רשות ביד כל אדם לדונה ולהביאה. נמוקי יוסף ריש פרק החובל בשם הרא"ה וכן מצאתי להרשב"ץ ז"ל בפירושו לי"ג מדות שבספר יבין שמועה שלו דף כ"א ע"ג ע"ש ועיין מ"ש באות הדלת בענין דרשות מעצמנו:

לה

אמר לך רבי פלוני כדמתרץ הכי תלמודא שנויא דחיקא הוא דאם שנויא רויחא הוא הוה ליה לשנויי בסתמא מבלי שיאמר אמר לך ומדאמר לישנא יתירא אמר לך וכו' משמע דההוא אמורא הוא דמתרץ לנפשיה הכי אבל השיתא סדרי לא סבירא ליה כוותיה. שמות בארץ בכפות תמרים דף כ"ו ע"ד. וכן נראה בס' ראשון לציון דף נ"ד ע"א ובשער יוסף דף מ' סוף ע"ג ובמלכי בקדש דף ע"א ע"ב וכן מצאתי למרן בכ"מ פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז' אך בפרק ג' מהלכות שבועות הלכה א' מצאתי למרן גופיה שכתב דמדהדר תלמודא לתרוצי מילתיה דרב יוסף וקאמר ורב יוסף אמר לך משמע דסבירא ליה לגמרא כותיה וצ"ע:

לו

אלא אין דרך השית' סדרי לומר היכא שלא הוזכר שום אמורא ברישא אע"ג דהדר ביה מאוקמתה קמייתא. תוס' בשבת פרק הזורק דף צ"ח א' ד"ה אטבי ושם בפרק האורג ק"ה ב' ד"ה הא ר"י ובפרק ארבעה אחין דף ז"ך א' ד"ה שמואל ובכמה דוכתי ומצאתי לרבי בצלאל בשיטה מקובצת על ב"מ שבפ"א דף ו' ע"ד כתב וז"ל פירוש לפירושה אין התלמיד מדקדק בדבר ולפעמים אומר אלא ולפעמים אינו אומר אלא אבל כשהוזכר שום אמורא לעיל לעולם אומר אלא וטעמו של דבר דכיון דלא נזכר שם אמורא תלמודא הוא דשקיל וטרי בה ולאו דעביד לה אוקמתא לגמרי עד כאן לשון הזהב:

לו

אם איתא לדרבי פלוני קאמר בגמרא לפעמים ואפילו הכי הלכתא הכי. כן כתבו התוספות בריש ב"מ דף ה' ע"א ד"ה אם איתא וכן כתב שם הרא"ש וכתב עוד שגם ר"ח כתב כן וכן כתב עוד שם הריטב"א בחידושיו והנ"י. וכן מצאתי להגר"ש בספר כריתות לשון לימודים ש"ג סימן קמ"ו ובחנם טרח מוהר"ש אלגאזי בהליכות אלי כלל פ"ז לכתוב כן בשם הגהות מיימון כיון שדבריו הם לקוחים מהתו' והרא"ש. ובעל זקן אהרן שכתב בסוף סי' י"א דמדקאמר אם איתא משמע דמספקא ליה ואחרי המחילה לא דק. ומצאתי לרבי בצלאל בשיטתו המקובצת על ב"מ שכתב גם הוא כן בשם רבו והוסיף עוד וז"ל אלא דאכתי קשה לי אמאי נקט בהאי לישנא כיון דהילכתא היא ואפשר לומר דרבי זירא גופיה מספקא ליה אי הלכתא היא או לא אבל אנן קי"ל דהלכתא היא וזה נכון לכל כיוצא בזה מורי הרב נר"ו ע"כ ולא ידענא אמאי לא הזכיר להרא"ש שגם הוא כתב כן שם בהדיא וז"ל אע"ג דרבי זירא מספקא ליה אם איתא לדרבי חייא נראה דהלכתא כותיה וכו' ע"ש וכתב עוד שם רבי בצלאל בשם הריטב"א דלאו משום דמספקא ליה אם הלכה כר' חייא קאמר אם איתא אלא משום דאיכא אידך תנא דפליג עליה בעי למנקט האי לישנא ע"כ. ואיך שיהיה על מ"ש רבי בצלאל בשם רבו לכאורה איכא למידק דבשלמא בההיא דב"מ כיון דרבי זירא הוא דקאמר לה מצינן שפיר למימר דמשום דמספקא ליה נקט לישנא דאם איתא אך בההיא דריש המדיר דף ע' ע"ב דסתמא דתלמודא הוא דקאמר אם איתא להא דרב הונא אמר רב דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה אמאי נקט לישנא דספיקא כיון דבפרק שני דייני גזירות דף ק"ז ב' קא פסיק השיתא סדרי גופא הלכתא כרב הונא אמר רב. ואפשר לתרץ דבפרק המדיר לא אסיקו אדעתייהו מסדרי התלמוד דהלכתא כותיה דרב הונא ולהכי נקטו לישנא דאם איתא שכן מצינו כמה בעיות בשיתא סדרי דאסקינן להו בתיקו והדר פשיט להו וכמ"ש התוס' בע"ז דף ס"ח א' ד"ה תיקו והיינו טעמא כדכתיבנא. וגדולה מזו מצאתי לרשב"ם ז"ל בפרק יש נוחלין דף קל"ג ע"ב דכתב ולאיכא דאמרי לא מסיק השתא אדעתיה וכו' אע"ג דתרי הלישני בהדי הדדי איתמרו שם ע"ש ודוק. ועוד עיין שיטת רבי בצלאל על ב"מ דף נ"ו ע"ד ולא אסיק אדעתיה מתניתין דקדושין ובריש פרק לולב הגוזל כ"ט ב' תוספות ד"ה קפסיק וביומא כ"ו ב' סד"ה ההיא:

לח

אין הלכה כתלמיד במקום הרב. מושכל ראשון הוא דלא אמרינן כן אלא ברבו מובהק אבל ברבו שאינו מובהק לא דא"כ לא שבקת חיי לכל צורבא מרבנן שאלות ותשובות

זקן אהרן סי' ג' דף ח' ע"ב ושכן כתב ריצב"א ואני בעניי אף שהוא מושכל ראשון לבי מהסס בזה דהא סתם רבו שאינו מובהק וכמו שהוכיחו בראיות נכונות הר"ב פרי חדש בא"ח סי' תע"ב ס' ה' ובעל קול בן לוי דף ט' ע"ג ע"ש ותו שהרי כתב הכנסת הגדולה בכללי הגמרא כלל ז' שלמד מכללי מוהריק"א שכל מקום שאין הלכה כפלוני לגבי רבו לאו דוקא רבו אלא כל שהחולקים עלוי קדמונים מרבו הוה ליה כרבו וכן נראה עוד ממה שכתב הב"י בי"ד סי' ל"ב ס"ו דבמחלוקת רבי ינאי ור"ל כתב לדעת הרי"ף והרא"ש דכיון דרבי ינאי רבי' דרבי יוחנן דהוא רביה דר"ל קי"ל אין הלכה כתלמיד במקום הרב וכן מצאתי עוד להרז"ה בפרק רבי אליעזר דמילה שכתב דרב במקום רבי יוחנן ליתא וכל שכן רבב"ח דכתלמיד הוא לגבי דרבי יוחנן ע"כ מכל זה אתה למד דזה הכלל נוהג אף ברבו שאינו מובהק דהא דבר פשוט הוא דהקדמון מרבו לאו רבו מובהק הוא שהרי לא למד ממנו רוב חכמתו ואפשר גם כן שלא ראה אותו ולא הכירו ואפילו הכי לית הלכתא כאחרון לגביה וכ"כ התוס' גבי רב הונא ורבי יוחנן בפרק ב"מ ט"ל ב' ומ' ב' נ"ט ב'. ואשכחנא תו למרן בכ"מ פ"ד מהלכות תפילין הלכה ט"ו שכתב דר' יוחנן ורמי בר יחזקאל כרבי יוחנן נקטינן דלא עדיף רמי מרב ושמואל רבותיו דהלכתא כרבי יוחנן לגבייהו ועיין כיוצא בו עוד בפרק ז' וח' מהלכות ברכות ובפ"ט מהל' שחיטה פעם ושתים ובפ"ו מה' בכורים כתב עוד לפי גרסתו בשית' סדרי דודאי כרבי חייא קי"ל לגבי רב אסי דהא רבית דרבית הוא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב הרי דאף דלא למד מרבית דרבית כלום קרי ליה תלמיד במקום הרב להיותו קדמון ממנו וכ"ש ברבו שאינו מובהק שלמד ממנו קצת שהדין נותן שלא לפסוק כתלמיד כן נלפקנ"ד. ואחרי מופלג יצא לאור עולם ספר שונה הלכות מהרב הגדול חביבי ומיודעי מוהרש"ש נר"ו וראיתי שבהלכות מגילה דף ס"ד ע"ג עלה ונסתפק בהדין כללא אין ולאו ורפיא בידיה. ואני הנלע"ד כתבתי:

לט

אין הלכה כתלמיד במקום הרב אמרינן אף כשהתלמידים הם רבים נגד רבם. כן למדתי מדברי הרמב"ן במלחמותיו ס"פ גיד הנשה לדעת הרי"ף ז"ל הילך לשונו ואע"ג דרב ורבי יוחנן תרוייהו אית להו רואין כיון דחזקיהו רבייהו הוה כוותיה קי"ל ע"כ וכן מצאתי עוד להרב המגיד פח"י מהל' שבת הל' כ"ג שכתב ופסק כרבה להחמיר משום דאביי ורבא תלמידייהו הוו הרי דאף שהתלמידים הם שנים דעת הרי"ף והרמב"ם לפסוק כרבם רכ"כ בפשיטות הרב"ח בי"ד סי' רי"ו ס"ס ל"א ע"ש וכן יש ללמוד עוד כן ממ"ש הרי"ף והרא"ש ס"פ מי שמת דהלכתא כבר קפרא נגד ר"א ור' יוחנן משום דרביה דר' יוחנן הוה

אלא דיש לדחות דההיא שאני דכיון דר"א פליג אר"י אף דתרוייהו בכולל פליגי אבר קפרא לא מקרי תרי לגבי חד וכמו שהוכחתי באות הכף גבי אימתי ובמה מדברי הרי"ף גופיה ושאר רבואתא קחנו משם. ולכאורה איכא למידק על זה דאשכחנא להרי"ף בפרק הזורק גבי ספינה שכתב דהלכה כרב חסדא ורבה בר רב הונא נגד רב הונא משום דהוה ליה רב הונא חד לגבי תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים הרי שפסק כרב חסדא תלמידו וכרבה בנו נגד ר' הונא ומסתמא רבה בנו קבל מאביו ותלמידו נמי היה וכמ"ש התוס' והרא"ש ס"פ ע"פ ק"ח א' דסתם אב מלמד לבנו תורה יע"ש. וסעד לזה נמי איכא מהא דאיתא בפ"ק דסנהדרין ה' א' רבה בר רב הונא כי הוה מנצי בהדי דבי ריש גלותא אמר לאו מינייהו נקיטנ' רשותא נקיטנא רשותא מאבא מארי ואבא מארי מרב ורב מרבי חייא ור' חייא מרבי עד כאן. והנה כי היכא דבכולהו אינך הם תלמידים דנקטו רשותא מרבייהו הכי נמי אית לן למימר מסתמא ברבה בר רב הונא דנקטיה מאבוה דרביה הוה וכן מצאתי בהדיא להראב"ד ז"ל בהשגותיו לפתיחת החיבור שעל מ"ש הרמב"ם שם ומכלל החכמים שקבלו מרב הונא ומרב יהודה רבה ורב יוסף כתב הוא ז"ל א"א רב חסדא ורבה בר רב הונא וגם מרן הודה לו בזה אלא שהשיב שלא מנה אלא קצתם וכן היא בקבלת הראב"ד הא קמן שדעת הרי"ף ז"ל לפסוק כרבים אף בשני תלמידים נגד רבם הפך דברי הרמב"ן והכי נמי תקשי להרב המגיד ז"ל דבפי"ד מהלכות שבת הלכה ה' פסק הר"ם בההיא דספינה כרב חסדא ורבה בר רב הונא וכתב שם הרב המגיד גופיה שטעמו כטעם בעל ההלכות דאין דבריו של אחד במקום שנים וכ"כ הרא"ש שם בפ' הזורק ואולי אפשר לומר דס"ל להרי"ף והרמב"ם והרא"ש דרב הונא לא הוה רבו של רבה בנו אלא גם הוא תלמיד רב הוה מדקאמר בפ' א"ט נ"ג א' אמר רבה בר רב הונא אמר רב וכן ביבמות כ"ו ב' וביצה כ"ה א' ובעירובין פ"ה ב' ובפסחים ט"ל א' ואף שרב חסדא תלמיד גמור דרב הונא היה מ"מ כיון דאיכא אחר שאינו תלמיד דפליג גם הוא ארב הונא לית הלכתא כרב הונא דאין דבריו של אחד במקום שנים וכדמוכח בהדיא בפ"ק דנדה י' ב' גבי חזקיה ור' יוחנן וכן בפ"ב דחולין ל"ו א' גבי ר' ורבי חייא יע"ש וכן כתב הכ"מ בפ"א מה' מילה הל' ז' ועיין עוד בפ"ז מהלכות מעשר שני הלכה י"ט וברפ"ד מהלכות מלוה ולוה ומצאת כי תדרשנו. גם מדברי הרשב"א בתשובותיו ס"ס חס"ד מוכח בבירור שדעתו ז"ל כדעת הרמב"ן וה"ה דאף כשהתלמידים הם רבים כנגד הרב אמרינן אין הלכה כתלמיד במקום הרב מדכתב בזה הלשון ועוד דר' יונה ורבי יוסי תלמידי ר' יוחנן הוו ולית הלכתא כוותייהו לגבי ר' יוחנן. אך מדברי הרא"ש המובאים שם ובתשובותיו כלל ב' סי' י"ד משמע דאית ליה דהלכה כרבים לגבי יחיד אע"ג דהיחיד

הוא רבם של הרבים וכמ"ש בשירי כנה"ג בכללי התלמוד כלל מ"ח ולפי זה על כרחנו לומר דמ"ש הרא"ש בפ' ר"א דמילה סי' ה' ואילו נחלקו רבה ורב יוסף על רב יהודה היה הלכה כרב יהודה שהיה רבן של רבה ורב יוסף ר"ל או רבה או רב יוסף דאי תרוייהו פליגי על רבן הא כתבינן בשמיה דרבים הוו והלכה כמותן וכן כתב מוהר"ש אלגאזי בס' יבין שמועה סוף כלל רע"ג כי היכי דלא לפלוג אראבי"ה דסבר דכשהתלמידים הם שנים נגד רבן דהלכה כמותן והכרח דילן עדיף ומכאן אתה למד דאישתמיט מינה ומן הכנה"ג דעת הרמב"ן והמ"מ הנ"ל מדלא הזכירום והוא פלא:

מ

אמורא יש לו כח לעשות פשרה בין התנאים ולא הוי דאתי דלא כמר ודלא כמר והכי אשכחן בכמה דוכתי ומהם בפ' ראוהו ב"ד וריש פ' חרש מים חיים להפר"ח דף ל"ב ע"א וכ"כ ג"כ בהלכות פסח סי' תמ"ב ס"ק א':

מא

אין עושין אלא כך וכך. כגון אין קורין אלא בעשרה משמע עיכובא ובדלא קאמר מלת אלא רק קורין אותה בעשרה היכא דאפשר משמע. כן כתב הרב המגיד בפ"א מה' מגילה הלכה ז' וכ"כ הרז"ה בענין זה בפ"ק דמגילה וכן נראה מדברי התוס' בפ' תינוקת ס"ח א' ד"ה כך אמרו שכתב וז"ל בזה הלשון וכן משמע מדקאמר אשה חופפת ביום ולא קאמר אשה לא תחוף אלא ביום כדקאמר אשה לא תחוף אלא בלילה ע"כ וכן מצאתי למרן בכ"מ פ"ב מה' כלי המקדש הל' ו' שכתב וז"ל ולפי זה היה ראוי להכשיר כריב"ל ור"י מ"מ מאחר דגמר' דידן סתם וכתב כל מעשיה לא יהיו אלא בקדש דמשמע דעיכובא הוא פסק כן ע"כ. אך בפ"א מה' קרבן פסח הלכה י"א ראיתי שהכ"מ שינה את טעמו וכתב הפך זה דעל מימרת ר' יצחק דקאמר בגמ' אין הפסח נשחט אלא בשלש כיתות כתב הוא ז"ל בזה הלשון ומ"ש אם שחטו כולן בבת אחת כשר הכי משמע דרבי יצחק לאו לאפסולי אמר דא"כ הו"ל למימר הכי פסח שנשחט בפחות משלש כיתות אסור עכ"ד והסתירה מבוארת ולא ראיתי מי שנתעורר בזה וכעת צ"ע. וכדברי המ"מ והכ"מ דכלי המקדש מצאתי להר"ב יד אהרן על א"ח בסי' קכ"ח ריש הגהות הטור שכתב מדנקט בלשון שלילה ואין מברכין אלא בלשון הקדש ובעמידה משמע דהוי עיכובא וכן כתב עוד בסי' קמ"א ריש הגהות הב"י ובריש סי' תל"ג ובמרכבת המשנה שלו דף צ"א ע"ב ע"ש ועיין רדב"ז ח"ב ס' ש"ל דיש ללמוד כן מדבריו וכ"כ הר"ב גנת ורדים בי"ד כלל ה' סי' ח' ע"ש אבל הב"ח בא"ח סי' תט"ו והרמ"ז ספ"ו דעירובין כתבו דלישנא דאין מערבין אלא לדבר מצוה משמע דלכתחילה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי יע"ש ואני המך

לא ידענא מאין להם לומר כן ואפשר שיצא להם זה ממ"ש הרא"ש ז"ל ס"פ כ"ש דלא תלוש אלא במים שלנו משמע דלכתחילה הוא דאין לשין הא דיעבד מותר אך האמת הוא דלא כתב כן אלא לדעת רש"י אך לדעתו ולדעת הרי"ף והרמב"ם שפסקו דבדיעבד הפת אסורה וכרב אסי לא שייך למימר הכי ולכאורה היה נלע"ד להביא ראיה לדברי ה"ה ודעמיה ממאי דאיתא פרק שלשה שאכלו מ"ח ב' דעלה דתניא וחכ"א אינו אומרה אלא בנחמה בלבד פריך תלמודא חכמים היינו ת"ק ומשני איכא בינייהו דיעבד ופרש"י לרבנן בתראי ומהדרינן ליה ע"כ משמע מדנקטו חכמים בלשון שלילה אינו אומרה אלא בנחמה דייק מזה תלמודא דעיכובא הוא מהדרינן ליה ומיהו אפשר לדחות דלאו מלשון שלילה קאמר הש"ס דבדיעבד מהדרינן ליה לרבנן אלא ממילת בלבד דנקטו חכמים במילתיהו משמע דדוקא הוא וכדאשכחן בפרק אלו נערות ט"ל א' ובריש פרק תנוקת ס"ה א' גבי אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד דקאמר וכי תימא בציר הוא דליכא הא טפי איכא והא בלבד קאמר (כפי גירסת התוס' שם) הרי דמלת בלבד מורה דדוקא קאמר. אלא דלפי זה איכא למידק על דברי התוס' דבפרק במה אשה ס"ג א' דעל מימרת שמואל דאין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד כתבו שם ז"ל דצ"ל דהאי אין בין לאו דוקא מדהשתא אין ירושלי' ואין בית המקדש ואלו לימות המשיח יהיה הכל בנוי וזה קשה לשמוע דכיון דנקט שמואל במילתיה מילת אלא וגם מילת בלבד איך שייך לומר דלאו דוקא קאמר אם לא שנאמר בדוחק דהתוס' ז"ל לא הוו גרסי' במילתי' דשמואל מילת בלבד אי נמי ועיקר דכיון דשמואל נקט ליה בלשון אין בין וכו' לשיטתייהו אזלי דכתבו בפ' קמא דמגילה ח' א' ד"ה אין בין דהיכי דמשייר תרתי אמרי' דאין בין לאו דוקא והכי נמי הרי שייר ירושלים ובית המקדש. ואל תשיבני ממ"ש הרדב"ז בתשובותיו סי' רפ"ה ולא אמרי' תנא ושייר אלא במשנה או ברייתא אבל הפוסק לא משייר מידי ומדלא הזכיר רק משנה ובריייתא משמע דאמורא דינו כפוסק דליתא אדרבה דוק מסיפא דמדלא סיים אבל האמורא והפוסק לא משיירי מידי משמע דהאמורא הוי כמשנה ובריייתא שדרכן לשייר. ולפי האמת כן הוא שהרי אין כונת הרדב"ז אלא לאפוקי הפוסק דביה קמיירי והזכיר רק משנה ובריייתא אבל אה"נ דגם באמורא מצינן למימר נמי תנא ושייר. כן כתבתי מדעת עצמי ואחרי מופלג מצאתי הדבר מבואר בדברי התוס' גופייהו דבפ' הגוזל עצים צ"ה ב' על מימרת שמואל דשלשה שמין להן השבח וכו' כתבו שם וז"ל אע"ג דקתני שלשה תנא ושייר גזלן ושייר נמי אריס שאם בא לסלקו מאריסותו מסלקו מן השבח בדמים עכ"ד הא קמן מבואר דגם באמורא שייך לומר תנא ושייר וכדכתיבנא ומאחר שכן שפיר כתבו התוס' בפ' במה אשה דאין

בין לשמואל לאו דוקא כיון דשייר תרתי כאמור. ואחרי שובי נחמתי מכל האריכות הזה דבהדיא אשכחנא בס"פ איזהו מקומן נ"ז ב' דדייק תלמודא דמדקאמר אינו נאכל אלא עד חצות שמע מינה שהוא מדאורייתא ולעיכובא וכ"כ שם הר"ב חזון נחום רפ"ו דלשון זה בכ"מ לעיכובא הוי ע"ש:

מב

איסורא מממונא לא ילפינן. היינו ילפותא גמורה אבל גילוי מלתא בעלמא לאו מילף הוא מוהר"ר צבי בתשובותיו סי' קט"ז. ולעד"ן דלמד כן מההיא דאמרינן פרק קמא דקמא ב' ב' גבי ד"ת מדברי קבלה לא ילפינן דבגילוי מילתא בעלמא ילפינן ע"ש והביאו ה"ע בש"ב פ"ב והכא נמי דכותי':

מג

איסורא מממונא ילפינן היכא דהילפותא דאיסורא לא הוי דומה בדומה ממש לממונא ומחתינן דרגא לאיסורא מממונא. כן למדתי מדברי רש"י והתוס' בפרק האשה שלום קט"ו ב' גבי אי חיישינן לתרי יצחק או לאו דרבא דאית ליה דלא חיישינן פשט איסורא מהנהו תרי שטרי דנפקי במחוזא וכתיב בהו חבי בר ננאי וננאי בר חבי דאגבי בהו רבא בר אבהו אע"ג דשכיחו טובא במחוזא והרגישו רש"י והתוס' ז"ל דהיכי פשיט רבא איסורא מממונא ושניהם לדבר אחד נתכוונו דמדמה רבא איסורא לממונא הכי דכי היכי דלענין ממונא אע"ג דהוחזקו לא חיישינן לענין איסור' כי לא הוחזקו מיהא לא חיישי' הרי דכשמחתינן דרגא לאיסורא מממונא שפיר ילפינן:

מד

איסורא ממונא לא ילפינן. בכל איסורי תורה אמרי' כן כדמוכח בפ' מי שמתו י"ט ב' דפריך דליגמר כלאים מאבדה ומשני איסורא מממונא לא ילפי' משום דממונא קיל מאיסורא כמ"ש שם רש"י וכן פסק הרמב"ם בפ"י מהלכות כלאים הלכה כ"ט וכמ"ש שם הכ"מ יע"ש וכן נראה מדברי מהרי"ק שורש קמ"ט דגבי מצות ציצית קאמר דאיסורא מממונא לא ילפינן לך נא ראה והכי נקט לה בפשיטות מוהר"ש אלגאזי ז"ל בגופי הלכות שלו כלל רמ"ט שהקשה וז"ל ועוד שבועה הוא איסור והיכי ילפי' מכח חיוב ממון חיוב שבועה איסורא מממון היכי ילפי' ע"כ ולפי זה יש לתמוה על רש"י ז"ל דפ' השולח ל"ד א' דעל מאי דמשנינן שם התם ממונא הכא איסורא כתב הוא ז"ל הכא איסורא דאשת איש דמשמע דדוקא איסור אשת איש חמור מממון אבל לא שאר איסורין והא ודאי ליתא לפי סוגיין דפרק מי שמתו שהבאתי. והנה לזה י"ל דאה"נ דלפי האמת כל שאר איסורין נמי חמירי מממון אף לדעתו ז"ל וכדמוכח ממ"ש שם דטעמא דממונא הוי משום

דהפקר בית דין הפקר מאי דלא שייך בכל האיסורין אלא דנקט א"א משום רבואתא דאפילו בא"א דשייך למימר ביה הפקר ב"ד הפקר דליפקעו רבנן לקדושין מיניה מכל מקום גבי איסורא מחמרינן ולא ילפינן מממון גמור וכמו שפירש דבריו הראנ"ח הובא בכללים נפרדים משיירי כנה"ג אות ל"ד ואי קשיא הא קשיא שמצאתי להתוס' ז"ל בפ"ק דב"מ כ' ב' ד"ה איסורא מממונא שכתבו וז"ל וא"ת טפי אנן מחמירין בממונא דהא אין אנו הולכין בממון אחר הרוב ובאיסורא אזלינן בתר רובא וכו' וי"ל דמ"מ בא"א החמירו דמים שאין להם סוף לא תנשא לכתחלה אע"פ שרובם מתים ועוד י"ל וכו' ע"כ כנראה מדבריהם דדוקא איסור א"א לא יליף מממון אבל איסורין שפיר ילפינן מממון וכדכייל לן כללא מזה מוהר"ש אלגאזי בהליכות אלי כלל ס"ד א' ויש לתמוה דהא סוגיא דפרק מי שמתו הויא תיובתייהו דגבי כלאים נמי משנינן איסורא מממונא לא ילפינן ולזה נמי יש לתרץ ולומר דס"ל לתוס' ז"ל דלפום מסקנא דמשני להיא דולאחותו שב ואל תעשה שאני תו לא צריכינן לתירוצא דלעיל איסורא מממונא לא ילפינן כיון דבאבידה נמי שב ואל תעשה הוא. וכן נראה דעת רש"י שם ב' א' שכתב גבי שב ואל תעשה שאני וז"ל אבל השבת אבידה ופסח לכל ישראל נאמר ואצל כבוד הבריות ניתנו לידחות ע"כ הרי דסבר דגם השבת ואבידה בהכי מתרצא ולא צריך תו למאי דתריך לעיל איסורא מממונא לא ילפינן. ובאמת הדבר שאחר שכתבתי כן מדעתי נדפסו שו"ת זרע אברהם ובחי"ד סי' י"ז מצאתי שכוונתי לדעתו הרמה וכן מצאתי עוד בס' מקראי קדש להרב הגדול חיים אבולעפיא זצ"ל פ"א מה' מגילה ובספר צרור החיים שחיבר על הרמב"ם אהובי כמוהר"ר חיים יעקב ז"ל שם בשם מוהר"א חאקו ועיין עוד בס' קול בן לוי דף ג' עמוד א' ובס' ארעא דרבנן סי' ט"ו ובמלכי בקדש דף ק"ן ע"א ובאור יקרות דף ל"ד ע"ד. ואיך שיהיה על מוהר"ש אלגאזי ודאי אני תמה דמלבד שסותר דברי עצמו ממ"ש בס' הליכות אלי למ"ש בס' גופי הלכות אף גם זאת לא היה לעשות כלל מחודש בסתם כיון שהרמב"ם ומוהרי"ק לא ס"ל הכי ולפחות היה לו להזכירם:

מה

איסור מטומאה לא גמרינן פ' מצות חליצה ק"ג ב' והטעם כתב שם רש"י שהלכות טומאה חידוש הוא ולפי זה נלפע"ד דטומאה מאיסור שפיר ילפינן:

מו

איסור מטומאה לא גמרינן. היינו ילפותא גמורא אבל גלוי מלתא לאו מילף הוא רש"י פ' מצות חליצה שם וכ"כ שם הרשב"א וכן מצאתי בשיטה כ"י להריטב"א שם:

מז

איסור מטומאה לא גמרינן. היינו להחמיר או להקל בספק אבל מאי דנקרא ספק גבי טומאה נקרא ספק נמי גבי איסורא וה"ה איפכא שו"ת מרדכי זיסקינד רוטנבורק ססי' ל"ג:

מח

איסור מטומאה לא גמרי'. היינו בדליכא סברא למיגמר מטומאה אבל היכא א דאיכא סברא ילפינן איסור מטומאה בית שמואל על א"ה ססי' ו' ועיין תוספות פ' אלו טריפות ס"ד א' ד"ה שאם ריקמה ובפ"ק דבכורות ז' ב' ד"ה דג טהור ועיין עוד ט"ז י"ד סי' שצ"ז ס"ק ב' ובשו"ת שער אפרים ססי' ע' ובשו"ת בית יעקב סי' צ"ט וברבינו מנוח על הרמב"ם פ"ה מחמץ ומצה דף י"ד ב' ובראשון לציון דף רט"ז ע"ד וכבר האיר עינינו בזה המאור הגדול הר"ב משאת משה שבחי"ד סי' ב' זו הלכה העלה דדיני איסור וטומאה כי הדדי נינהו והלכתא גמרי אהדדי והכי מורן כי מדרשא ע"ש ויאורו עיניך:

מט

אין תרי עשה דחו לא תעשה ועשה. כן כתבו התוס' בפ"ב דיבמות דף כ' ע"ב ד"ה אמר קרא והביאו מהר"ש אלגאזי ז"ל בס' יבין שמועה כלל רכ"ג ואני מצאתי להריטב"א ז"ל בשיטת ב"מ פ"ב דף י"ז ע"ג שכתב בפשיטות דתרי עשה דחו ל"ת ועשה ע"ש:

נ

אין עונשין מן הדין דמשמע במכילתא דאף בניזקין אמרי' כן גבי כי יכרה איש בור מסתבר' לי דלא אמרו כן אלא בנזקי בור מפני שהוא בחידוש וליכא בכולהו נזיקין דכוותיה לפי שאין דרכו לילך ולהזיק ועוד דאינו שלו ואפ"ה עשאו הכתוב כשלו ועוד שהניזק בא לרשותו של מזיק דהיינו חלל הבור ואין עונשין דין כזה שאין לך בו אלא חידושו אבל שאר נזיקין שממונו הולך ומזיק עונשין בהם מן הדין ר' בצלאל בשיטתו המקובצת על ב"ק רפ"ק ועיין ספר כריתות בבתי מידות בית א' חדר י"ז:

נא

אימא לי איזו גופא דעובדא היכי הוה. כתב מהר"ר יוסף חזן בספר עין יהוסף על ב"מ דף צ"ב ע"א וז"ל אימא לי איזו פירוש קרובו אוהבו וכן בכל מקום דאמרינן אימא לי איזו גופא דעובדא היכי הוה הכי פירושו אימא לי אוהבי כן נ"ל וכן נראה כמדומה דראיתי ברש"י במקום אחר וכעת איני זוכר מקומו ע"כ *) וכן מצאתי לרש"ל שם בשם יש מפרשים. ועל דרך זה יש לפרש מאי דקאמר ביומא ל' ב' ובכמה דוכתי לדידכו אודו לי איזו מיהת כלומר אוהבי וריעי דבלאו האי פירושא אין לו מובן כלל וע"ע בפ' תולין

קל"ח ב' ובב"מ צ"ח ב' ובסנהדרין ל' ב' ואתי שפיר לפירוש זה גם כן דבכמה דוכתי נמצא בש"ס אימא לי גופא דעובדא היכי הוה בלי מלת איזו כגון בסוף גיטין פ"ט א' ובשאר מקומות והיינו טעמא לפי שהיו מדברים עם אשה או איניש דעלמא דלא הוה להו אחוה ורעות בהדייהו כנ"ל:

נב

אמימר היה הרבה אחר רבא ואפי' אחר רב פפא שהיה תלמידו של רבא. כן כתבו התוס' בפרק המצניע צ"ג א' ד"ה אמר רב זביד ולי אני המך קשה דהא בפרק השולח ל"ט א' ד"ה אלמא אמר אמימר כתבו דתלמידיה דרבי יוחנן הוה ואולי יש לומר דאמימר דפרק השולח הוא חבירו של רב ששת כמו שהביא הר"ב ס' יוחסין וההוא דפ' המצניע הוא אמימר האחרון שהיה אחר רבא:

נג

אמורא אין לתרץ דבריו ולומר מיירי בכך או בכך כי האמורא יש לו לפרש תוספות ביצה כ"ה א' ד"ה כאן וכ"כ רשב"ם בפרק ערבי פסחים ק"**א** ב' והליכות עולם שער ב' פ"ב וברכת אברהם ח"ד סי' קכ"א ושארית יוסף נתיב

(*) הג"ה בחבורי הפלאה שבערכין כתבתי דמלת איזו נזכר שבת קל"ח יומא ל' כתובות ס"ט ע"ט ק"ד ועוד ה' פעמים בש"ס ובכולהון לא פירש"י כלום גם בתוס' ומהרש"א ובשאר מפרשים הידועים לא מצאתי מלה זו ולא ידענא איזי שייכות לענין קרובי או אהובי שהמציא המחבר ההוא מדעתיה דנפשיה ואני מצאתי בס"ד למ"ש ברשב"ם והעתקתיו בחבורי תקוני כלי שר"ת רי"ף:

הפירוש כלל י"ג. ואני אמרתי אגלה אזנך לאמר דלאו מילתא פסיקתא היא דא דהא מצינו בפרק המוציא יין פ' א' שפירש דברי רבא בהכי קאמר וכן תמצא עוד בפ"ק דסוכה י"ד א' שפירש רב פפא דברי שמואל בהכי קאמר וכן בפ' הזהב ב"ן ב' מוקי הש"ס דברי חזקיה בהכי קאמר וכן בזבחים פרק המזבח מקדש פ"ו א' פירש רבה דברי ר' זירא בה"ק ועיין עוד בפרק יום הכפורים פ"ג א' והכי נמי בפ' המוכר את הספינה כ"ה א' מצינו דמפרש דברי ר' יוחנן ור"ל דנקטו בלישנייהו ברשות הרבים דמיירי בסימטא ואמאי קרו ליה רשות הרבים שאין רשות היחיד וכן בפרק גיד הנשה ק"ב ריש ע"ב מוקי לדרב דקאמר טהורה בחייה בכל שהוא דמיירי במשהו בשר גידים ועצמות כדמשני לעיל מיניה על ברייתא וכן בריש סוטה ב' א' משני תלמודא הא בזווג ראשון הא בזווג שני על תרי מימרא דסתמא אתאמרו וע"ע פ' שני נזירים נ"ח ב' דמפרש מימרא דרב דמיקל אדם כל גופו בתער דהוי במספרים כעין תער ושם באותו פרק באותו מקום איתא תו מאי לוקה נמי

דקאמר מדרבנן דהיינו מכת מרדות וכן בפרק במה מדליקין כ"ו א' מצינו דקאמר חדא ועוד קאמר על דברי רבא ושם ק"ן א' לא מבעיא קאמר על מימרא דרב יהודה וכן בפ"ק דמנחות י"א א' ור' אלעזר לא מבעיא קאמר ושם מ"ב ב' מה טעם קאמר גם בפרק יוה"כ ע"ה ב' מפרשינן לדאביי דאמר ביממא דר"ל כעין יממא דהיינו בלילה לאור האבוקה. עוד ראיתי להרשב"א חדושי קמא דף קפ"ז א' ולרש"י בפ' כל הבשר ק"ח ב' ד"ה לעולם שפירשו מימרת האמורא דלצדדין קאמרי וע"ע תוספות דפ' במה אשה ס"ג א' שכתבו דאין בין דשמואל לאו דוקא וכן בפרק הגוזל קמא צ"ה ב' על מימרא דאמר רב נחמן אמר שמואל שלשה שמין להם השבח וכו' כתבו דאע"ג דקתני שלשה תנא ושייר גזלן וכו' ע"ש וכאלה רבות עמדי נלאיתי לכתבן ודי בזה להעיר אזן התלמידים אשר כגילי דאין למדין מכלל זה לכל המקומות מאחר שמצינו בכל הנך דוכתא דאייתינא שנדחקו לקיים דברי האמוראים אף שדרכן לפרש ולא לסתום:

נד

אתי עשה ודחי לא תעשה אף לא תעשה שיש בו כרת כדאיתא (בפ"ק דיבמות ז' א') לא תעשה שיש בו כרת מנא לן דדחי ומסיק לאו לא תעשה חמיר מיניה מה לי חומרא רבא מה לי חומרא זוטא. אלה דברי הגר"ש בס' כריתות לשון לימודים שער ג' סי' קס"ג אך אמנם התוספות בפרק דם חטאת צ"ז רע"ב כתבו וז"ל לאו אתאכל כחומר שבה פריך שתאכל בלילה ולמחר כשלמים דהאידנא דהוי ליה נותר ואין עשה דוחה את לא תעשה שיש בו כרת ע"כ וכפי הנראה לפק"ד צריכים אנו לומר דהתוספות ז"ל סברי דהא דאמרו ביבמות מה לי חומרא רבא וכו' היינו לפי מאי דהוה סלקא דעתין מעיקרא אבל במסקנא לא קאי הכי. וכן מצאתי להריטב"א ז"ל בשיטת יבמות כתיבת יד שכתב בפ"א וז"ל מה לי חומרא וכו' היינו לפי מאי דס"ד מעיקרא דבעי לאתויי ראיה מהבערה אבל אנן סברינן כמאן דדחי לה וכן למאן דשיילי לעיל ושקלי' וטרינן הכא אשכחן דדוחה עשה ולא תעשה שיש בו כרת דהפרש איכא בין חומרא רבא לחומרא זוטא וכדפירשתי לעיל וזה ברור מאד עכ"ד. ואחרי מופלג האיר אל עבר פנינו החכם השלם הדיין המצויין שליחא דרחמנא כמהר"ר חיים מודעי נר"ו וראיתי בתוך כתבי הקדש שלו שכתב בזה הענין וז"ל ומדי עברי לא תעזוב נפשי לשאול בדבר הבא מן החדש דרך הלוכי בהאי עניינא כי אין מדרש בלא חידוש והוא במ"ש התוספות ז"ל בסוגיין דזבחים דף צ"ז ד"ה ניתי עשה לאו אתאכל כחמור שבה פריך וכו' דהו"ל נותר ואין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת עכ"ל. ולכאורה בתחילת ההשקפה עמדו לפני ככותל דבריהם אלו ממ"ש הגאון הר"ש ז"ל בס' הכריתות בלשון לימודים שער ג' סי' קס"ג וז"ל כללא דמלתא כל עשה

דוחה לא תעשה אף לא תעשה שיש בו כרת כדאיתא לא תעשה שיש בו כרת מנ"ל דדחי ומסיק לאו לא תעשה חמיר מיניה מ"ל חומרא רבא מ"ל חומרא זוטא עכ"ל וא"כ איך כתבו התוס' בפשיטות דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת. ואולם בצפיתי צפיתי בסוגיא דיבמות דף ה' שמשם תורה יוצאה האי דאייתי לן הגאון הר"ש ז"ל זה חזיתי כי דברי הגאון תמוהות מאד ודברי התוס' צדקו יחדיו והוא דהתם שקיל וטרי תלמודא אמאי דאמרינן דאצטריך קרא דעליה לאסור אחות אשתו ליבום דאמאי אצטריך קרא דתיפוק ליה דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת ואייתי מכמה דוכתי לאשכוחי דבעלמא אתי עשה ודוחה לא תעשה שיש בו כרת ודחי להו והדר קאמר תיתי מהבערה דמושבותם דכתב רחמנא ל"ל ללמדנו שאין מיתת ב"ד דחי שבת וס"ד דתלמודא השתא דמאי דאמרינן דאי לאו לא תבערו שומע אני בין בחול בין בשבת ה"ט משום דאתי עשה דוהומת ודחי לא תעשה דשבת ואף שיש בו כרת וקאמר רב שימי בר אשי תנא לאו משום דאתי עשה ודחי לא תעשה אלא דמייתי ליה מדין קל וחומר והאריך ליישב הברייתא לפי שיטה זו והדר קאמר ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דאתי עשה ודחי לא תעשה מאי או אינו דקאמר ותירץ ליישב הברייתא לפי הס"ד והתם הוא דאמרינן דהוה שמיע ליה לתנא דברייתא דדחי לא תעשה שיש בו כרת דמ"ל חומרא רבא מ"ל חומרא זוטא ולהכי אתי לא תבערו והן הן הדברים דאייתי לן הגאון הר"ש ז"ל ואחד הרואה עיניו יחזו כי כל הדברים האלה הם לפי הס"ד דהאי תנא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה קאמר אמנם לפי המסקנא לא קם לן הך מלתא דמעולם האי תנא לא קאמר להני מילי אלא כאוקמתא דרב שימי בר אשי דמייתי ליה מקל וחומר (ועיין להתוס' ז"ל בב"ק דף ל"ה א' סד"ה חובל ובפרק האורג דף ק"ו א' סד"ה מה לי יע"ש) והראיה ע"ז דהדר שקיל וטרי תלמודא לענין עליה למאי אתא דמהיכא תיתי לן שריותא וקא מהדר לתרוצי משום דבר שהיה בכלל וכו' עד דמסיק בסוף הסוגיא דכי אצטריך עליה היכא דנשא מת וכו' ואם איתא דדברים אלו שהביא הגאון הר"ש ז"ל הם מסקנא דאתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת אמאי הוצרכו עוד למיהדר אהדורי עליה למאי אתא דהא איצטריך שפיר כמובן אלא ודאי מוכח בהדיא דלפום מסקנא לא קם לן כלל הך מלתא דמ"ל חומרא רבא וכו' והכי אסיק רבא בדף ח' דערוה לא צריך קרא דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת ועיין בחי' הרשב"א ז"ל בהאי סוגיא דמבואר נגלה דלא קמה הך סברא דמ"ל חומרא רבא וכו' ומעתה תגדל התימה ע"ד הגאון הר"ש ז"ל איך כללא כייל דאתי עשה ודוחה לא תעשה שיש בו כרת ואייתי מהך סוגיא כאילו הן הן הדברים קשט דברי אמת הא ודאי אתמהא טובא ומה מאד נפלאתי על הרב יבין שמועה בדף פ"ב שהביא דברי הגאון אלו ולא דבר

עליהם מטוב ועד רע ולא שת לבו דמסוגיא זו יש להוכיח כל בתר איפכא כדבר האמור וכעת לא מצאתי לשום אחד מגדולי המחברים שעמדו על זה. ואולם יען כי חובה עלינו ליישב דברי הראשונים כל כמה דאפשר לתקוני נראה לפק"ד לומר כמ"ש התוס' שם ד"ה ומה עבודה וכו' דנימא דיו מה רציחה אינו דוחה עבודה אלא בשב ואל תעשה שבת נמי לא תדחה אלא בשב ואל תעשה ותירצו דאתיא כרבי טרפון דאמר היכא דמפריך ק"ו לא אמרינן דיו יע"ש. וראיתי לה"ה מוהר"ש יונה ז"ל בס' שי למורא סי' צ"ג שהקשה דא"כ דדוקא לר' טרפון אמרינן הכי אבל לרבנן שפיר גמרי' מלא תבערו מדאצטריך א"כ היכי קאמר רבא לקמן דערוה גופה לא צריך קרא משום דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת והא מהכא ילפינן דדחי מדאצטריך לא תבערו ודוחק לומר דאליבא דר' טרפון קאמר לה עכ"ד אמור מעתה מצינן למימר כי את כל אלה ראה הגאון הר"ש ז"ל דהאי סוגיא לא מתוקמא אלא אליבא דר"ט ואנן קי"ל התם בפ' כיצד הלכתא כרבנן כמ"ש הרמב"ם בפירוש המשנה והרע"ב ז"ל ולרבנן לא מתוקמא הך ברייתא אלא משום דאתי עשה ודוחה לא תעשה מעתה שפיר ילפינן דאתי עשה ודוחה לא תעשה שיש בו כרת כמובן את זו נלע"ד נכון וברור לדעת הר"ש ז"ל ודבריו נכונים וליכא לאקשויי לפי זה ע"ד התוס' דסוגיין דזבחים שכתבו בפשיטות דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת משום דאיכא למימר דסבורים ז"ל כמו שתירצו הם הכא בתי' שני דהכא דייניגן הכי מה עבודה דקילא דחיא שבת ושפיר מתוקמא אפילו לרבנן דהלכתא כוותייהו כמובן וברור ודוק עכ"ל הזהב ושפתים ישק:

נה

אתי עשה ודחי לא תעשה לא אמרי' רק כשהעשה והלא תעשה תרווייהו היו מלתא דאיסורא אבל כשהעשה מלתא דממונא ולא תעשה באיסורא בזה אמרי' לא דחינן איסורא מקמי ממונא. כן למדתי מהש"ס במציעא ל' א' דעלה דתניא בברייתא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם וכו' פריך תלמודא למאי איצטריך קרא אי לימא לכהן והוא בבית הקברות פשיטא האי עשה והאי לא תעשה ועשה ולא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה ותו לא דחינן איסורא מקמי ממונא ע"כ. הרי דלפום קושיא תניינא אף אי לא הוה בטמאת כהן רק לא תעשה גרידא לא הוה דחינן ליה מקמי עשה דהשבת אבידה משום דלא דחינן איסורא **מקמי** ממונא כן נראה לפק"ד מפשטא דשמעתא וכ"כ שם הריטב"א בחידושיו:

נו

אתי עשה ודחי לא תעשה. דאמרי' בביצה ח' דהיינו דוקא היכא דבעידנא דקא מעקר לאו קא מוקים לעשה כגון מילה בצרעת וסדין בציצית לא אמרינן הכי אלא היכא דאפשר אבל אם אי אפשר לקיים העשה בענין אחר לא בעינן דבעידנא דמעקר הלאו מיקיים העשה. פסקי תוס' ספי"א דזבחים הביאם בעל משנה למלך ריש פרק י' מהלכות קרבן פסח וכתב שהוא חידוש גדול. ועיין שו"ת זרע אברהם חלק י"ד דף פ' ע"ד וביד אהרן א"ח סי' תמ"ו:

א

נז

אין הלכה כשיטה לא אמרינן אלא היכא דלא איפסיקא הלכתא בהדיא כחד מינייהו או דלא אזלא סוגיא דעלמא כחד מינייהו אבל כשאיפסיקא הלכתא באיזה דוכתא כחד מינייהו או דאזלא סוגיא דעלמא כחד מינייהו אז כי אמרי' פלוני ופלוני אמרו דבר אחד אתא לאורויי לן דהלכתא נמי כאידך דלא איתמר הלכתא כוותיה. שפתי כהן על י"ד סי' רצ"ד ס"ק ל"א לדעת הרא"ש:

נח

אין הלכה כשיטה. אפשר דלא אמרינן כן רק בתלמוד בבלי אך לא בתלמוד ירושלמי ש"ך שם:

נט

אין הלכה כשיטה לא אמרי' אלא כדקיימא השיטה לפי המסקנא ואין חולק עליו אבל היכא דדחי תלמודא וקאמר ודילמא ע"כ לא קאמר רבי פלוני וע"כ לא קאמר ר"פ וכו' אע"ג דבלשון דילמא קאמר שהוא דרך דחיה ולא בהחלט גמור לא מקרי שיטה לומר דלית הלכתא כוותה כנה"ג י"ד סי' נ"ט הגהות הב"י אות כ"ח לדעת בעל תרומת הדשן. אמנם כתב דלדעת הרשב"א ז"ל כיון שכבר אמרו בתלמוד ר"פ ור' פלוני אמרו דבר אחד אע"ג דאיכא לדחויי ולומר דילמא ע"כ לא קאמר ר"פ וכו' כי היכי דלא ליהוי שיטה עם כל זה שיטה מקרי ואין הלכה כשיטה ולי הדיוט נלע"ד דסוגיא דעלמ' אזלא כהרשב"א מדמוקמינן בהגוזל קמא בשיטה להנהו דסברי שנוי במקומו עומד ופסקו הפוסקים דלא כוותייהו אע"ג דבתר הכי דחינן לה בלשון דילמא ע"כ לא קאמר ר"פ וכו' ודוק ועיין מהר"י קורקוס פ"א מהל' מתנות עניים הל' ב' *):

ס

אף אנן נמי תנינא. שבכל הש"ס הוא שמביא סייעתא לדברי האמורא ומצאתי מחודש בחולין כ' ב' שהוא כמו מאי קמ"ל תנינא דהכי איתא התם אמר זעירי נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבלה אמר רב חסדא אף אנן נמי תנינא מלק בסכין וכו' וכתב שם רש"י בד"ה תהני לה סכין לה ואי קשיא לותבי ממתניתין וכו' משמע שפיר מתוך דבריו דאף אנן נמי תנינא לשון קושיא וכמו שהכריח להדיא הרב מוהרש"א שם מדברי רש"י אלו וממאי דקאמר בתר הכי שם בגמ' אמר רבא אי קשיא לי הא קשיא לי דלשון זה מורה דקדמה לו קושיא אחרת כידוע ועיין לקמן:

סא

אף אנן נמי תנינא. קאמר כשאמורא חד מייתי סיעתא לדברי אמורא אחרינא וכאן הבן שואל למה זה לפעמים פריך מאי קמ"ל תנינא ופעמי' מייתי סיעתא למלתיה וקאמר אף אנן תנינא דכיון דאין דרך האמורא להשמיענו דין שכבר נשנה במתני' מן הראוי היה דלעולם לא לימא אף אנן נמי תנינא רק בכל המקומות הוה לן לאקשויי מאי קמ"ל תנינא והתשובה לזה הוא שכשבמשנה נשנה בפירוש אותו הדין שהשמיענו האמורא אז רגיל הש"ס לאקשויי מאי קמ"ל וכו' דכיון שהאמורא צריך שיהי' בקי בכל המשניות אין לו להשמיענו דין שבא בפירוש המשניות אבל כשהדין יוצא מתוך דקדוק דברי המשנה ולא בא הדבר מפורש לגמרי רק שהמסייע הכריח כן מכח איזה קושיא או דיוק אז לא יצדק כלל להקשות עליו מאי קמ"ל תנינא שאין האמורא מחוייב להעלות על דעתו כל דקדוקי ופרטי הדינים היוצאים מן המשנה אבל יתכן שפיר אז למימר. אף אנן נמי תנינא וכלומר יש לי להביא סיוע לדבריך מדקדוקי דברי המשנה כן נלע"ד אחרי שדקדקתי בכמה מקומות בגמר' בשתי לשונות אלו וכגון זה כתבו רש"י והתוס' בפ"ב דחולין ל"א א' דלא פרכינן הא תנינא חדא זימנא במילתא דאתיא מדיוקי והיינו טעמא כדכתיבנא דכיון שלא בא מפורש במתניתין אין זה כפל ועל כגון דא רגיל תלמודא לתרוצי ולמימר פלוני דיוקא דמתני' אתאי לאשמועינן עיין שבת ל"ז ב' ושבועות כ"ט ב' ומצאתי מחודש בעירובין פ"ה ב' דמקשה מאי קמ"ל תנינא ומדיוקא מייתי לה ועיין הליכות אלי כלל תקי"ג:

סב

אי קשיא לי הא קשיא לי. אין דרך לבוא זה הלשון בגמרא בשום מקום רק כשקדם לה איזו קושיא אחרת ותירצוה כ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו לחולין דף כ"ו ג' והביאו השארי' יוסף בנתיב הקושיא כלל כ"ב ואני בעניי מצאתי מחודש בפ' חזקת הבתים מ'

א' דקאמר הך לישנא אע"ג דלא קדם לה שום קושיא אחרת והכי אית' התם אמר רבא אמר רב נחמן מחאה בפני שנים ואצ"ל כתובו הודאה בפני שנים וצ"ל כתובו קנין בפני שנים ואצ"ל כתובו אמר רבא אי קשיא לי הא קשיא לי האי קנין היכי דמי וכו' ע"כ הרי בהדיא דאף בלי קדימת שום קושיא קאמר רבא אי קשי' לי הא קשיא לי. ומאחר אשר מצאנו לרבא גופיה דרגיל לפעמים למנקט הך לישנא אף מבלי קדימת שום קושיא אחרת מעתה לא קשיא כל כך מה שתמה הרשב"א ז"ל בההיא דחולין על רבא דנקט הך לישנא דאי קשיא לי הא קשיא משום שלא הקשו לעיל מיניה שום קושיא אחריתי אלא דבלא זה כבר יישב הלשון הרב מוהרש"א שם וכתב דאף אנן נמי תנינא הנאמר לעיל מיניה שם הוא בלשון קושי' כמו שכתבתי לעיל וכ"כ מוהריק"א בכלליו דף ק"ד ע"ב ומצאתי עוד אחר בעירובין י"ב באמר רבי זירא אי קשיא לי הא קשיא לי בלי קדימת שום קושיא ע"ש ודו"ק דיש לישב:

סג

איבעית אימא ואיבעית אימא. קאמר לפעמים מפני שמסתפק בהדי' מילת' אי הוי הכי או הכי ולא קים ליה בודאי בכל חד לחודיה עיין הרשב"א בשיטת יבמות פ"ח דף קכ"א ע"ב ועיין ס' פרי תואר על יורה דעה (רשי') [רסי'] כ"א:

סד

אמרה תורה. לא שייך למימר אלא בדבר שהצדוקי' מודים בו וכשאומר מפני מה אמרה תורה הוא דבר שאין הצדוקים מודים בו כן כתבו התוס' בפ"ו דמנחות ס"ה ב' ד"ה מה חדש ועיין פ"ב דחגיגה י"ז ב' ד"ה אמרה תורה והר"ב קנאת סופרים בדף ב' ע"א אסברה לן זה החילוק דהיכא דקאמר תלמודא בניחותא דייק בלישניה טפי מהיכא דנעשה כשואל וקאמר בלשון בעיא מפני מה וכו' ע"ש עד ואגב ארחין כמזכיר אל המעיין אמינא ליה דבעל יבין שמועה אגב שטפיה לא דק בכללא שהביא בענין זה בסי' תקכ"א דכתב דהא דאמרינן דלא שייך למימר מפני מה אמרה תורה אלא בדבר שהצדוקים מודים בו היינו כשאומר מפני מה אמרה תורה אבל כשאומר אמרה תורה בלא מפני מה היינו אף שאין צדוקים מודים בו ע"כ ובמחילה ממנו עינו הטעתו דאיפכא כתבו תוס' ז"ל עכ"ל. וכן יש לתמוה על מוהר"י חאגיז שבס' תחלת חכמה ח"א כלל י"ט כתב גם הוא בשם התוס' כדברי היבין שמועה ואחריהם נמשך גם בעל ארעא דרבנן סי' שמ"ז וכפי הנראה העתיקו ממנו הדברים בלי חיקור דין:

סה

אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. לא אמרינן אלא בדבר שאם היה הב"ד ראשון קיים לא היה מסכים בו אבל בדבר שנשתנה הענין אילו היה אותו ב"ד קיים היה מסכים בו אין זה ביטול דבריו שיטה מקובצת על כתובות פ"ק דף ט"ו ב' בשם רבו וקרובו ועיין מגן אברהם ססי' הר"ץ:

סו

אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. נלע"ד דהיינו דוקא ביטול ממש אבל להוסיף על תקנתם לאו ביטול מקרי ולמדתי כן מההיא דמשנינן בפ"ב דסוטה ט"ז א' גבי בג' מקומות הלכה עוקבת את המקרא כי קא חשיב הלכה עוקבת ועוקרת הא עוקבת ומוספת הרי דתוספת לבד לא מקרי עקירה וכן נראה עוד בדברי רש"י שם ד"ה התורה אמרה בתער ולכאורה איכ' למידק מהא דאמרינן בריש מגילה ב' א' עלה דקתני במתניתין מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג מכדי כולהו אנשי כנה"ג תקנינהו דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין וכו' הרי דקרי עקירה וביטול למאי דהוסיפו רבנן הנך יומי די"א וי"ב וי"ג לבני הכפרים אע"פ שהניחו תקנת אנשי כנסת הגדולה די"ד וט"ו לכל שאר העולם וי"ל דכיון דתקנת אנשי כנה"ג דליקרו בי"ד וט"ו היתה תקנה כללית לכל העולם וגם בני הכפרים בכלל נמצא שאילו ב"ד של אחריהם היו מתירין לבני הכפרים שיהיו קורים בי"א וי"ב וי"ג הוה מקרי שפיר עקירה לגבי בני הכפרים מיהא כיון שהיו בכלל התקנה ואינם חוזרים לקרותה בי"ד וט"ו כן נלע"ד ועיין לחם משנה פ"ב מה' ברכות שכתב דלדעת הטור ההוספה מקרי עקירה דקשיא ליה מההיא דסוטה שהבאתי ודו"ק:

סז

אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. לא אמרו כן לכל הדברים כי לא כל המקומות שוין ולצורך שעה יכול הב"ד לבטל הסייג והתקנה שתיקן ב"ד אחר גדול ממנו בחכמה ובמנין שלא יהא גזרות אלו חמורין מד"ת עצמה שאפי' ד"ת יש לכל ב"ד לעקור בשביל הוראת שעה כ"כ הרמב"ם פ"ב מה' ממרים וע"ש בלשונות הרמב"ם לבעל שו"ת מעיל שמואל ובתומת ישרים סי' קס"ח ועיין עוד רדב"ז ח"ב קובץ ג' בלשונות הרמב"ם סי' קי"ז בענין ב"ד האחרון איך נעריך חכמתו ליקרא גדול מן הראשון:

סח

אין עושין כך וכך מה טעם לפי שאין עושים בפ' במה מדליקין כ"א א' איתא א"ל אין מדליקין מה טעם לפי שאין מדליקין וכן בפ' הניזקין ס' א' איתא א"ל אין כותבין מה טעם לפי שאין כותבין פירוש בעא מיניה טעם ולא נתן לו כי אין כותבין כלומר קבלה היה לבני אדם לכתוב הכי כן כתב הערוך ערך לפי אך רש"י ז"ל בשני המקומות פריש טעים להו בלשון טעם ותשובה לדבר ע"ש ועיין עוד בנדה ס' א' א"ל אין תולין מה טעם לפי שאין תולין ופירוש רש"י שם:

סט

אזכרה מצינו דקרי תלמודא אף לשם אלהים. וזה בפ' תפלת השחר כ"ח ב' דקאמר רב יוסף די"ח ברכות הם כנגד י"ח אזכרות שבקריאת שמע ובפרטן אי אתה מוצא אלא י"א הויות אך עם שם אלהים ואלהינו ואלהיכם שבק"ש הם י"ח הרי דקרי אזכרה גם לשאר שמות וכן מצאתי במדרש רבה פ' ויקרא סי' ח' מפרשה ראשונה דקאמר די"ח צוויין שבמשכן הם כנגד י"ח אזכרות שבק"ש ועל כרחינו לומר כדכתיבנא וכן כתב רש"י בפשיטות בפ' אין עומדין ל"ג א' דעלה דקאמר שם ר' אמי גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות שנאמר כי אל דעות ה' פירש הוא ז"ל בין שתי אותיות בין שתי אזכרות הרי מבואר דקרי אזכרה גם לשם אל וכ"כ עוד בפרק חלק כ"ב ב' קודר אזכרות מוחק שמות שבתורה וכן מוכח תו בפ' ד' מיתות ס' א' דמאי דאמר ר' חייא השומע אזכרה בזמן הזה אינו חייב לקרוע מפרשי' לי' דהיינו בשומע מנכרי ובכינוי אלמא דכינוי נמי בכלל אזכרה הוא. ומעתה אני בעניי תמהני על מוהרדב"ז ז"ל שבח"ב מתשובותיו סי' ק"ב כתב בפשיטות שלא נקראת אזכרה אלא שם ההויה והוליד מזה שאין צריך לקדש אלא שם הויה אך לא שם אל ואלהים דליתא אחרי המחילה רבה ואין מדבריו הכרע כלל כמו שיתברר למעיין שם ובלא זה נמי אשתמיט מיניה ירושלמי דפרק אין עומדין ופרק ב' דמגילה דבהדיא איתא התם תני היה כותב ב' או ג' שמות כגון אל אלהים ה' ה"ז גומר את אחד מהם ומשיב שלום ע"כ הרי מבואר דאל ואלהים נמי בעו קידוש ולא עליו בלבד תלונתי כי גם על מוהריק"א שבי"ד סי' רע"ו כתב דאפשר לפרש הירושלמי כמו שכתב הנ"י שהניח ביריעה שמות הרבה כדי לכתבם יחד והביא תשובת הרשב"ץ שאם כתב שם אלהים אחרים לשם קדושה דאינו פוסל דהוי כמקדיש בעלי מומין למזבח דאינם קדושים וכתב על זה ויש ללמוד מדבריו שכל שמות שאינם נמחקים צריך לכתבם. לשם קדושת ה' דאל"כ היכי הוה שייך למטעי לכתוב שם אלהים אחרים בשם קדושת ה' ע"כ והוא פלא דלמה ליה למטרח ולמילף הכי מדברי הרשב"ץ כיון דאשכחן בתלמוד

דשאר שמות נמי איקרו אזכרה וגם הירו' צווח ואמר כגון אל אלהים ה' ומה גם דלדידי הפעוט דשפיר אפשר דהרשב"ץ ז"ל הא דמפשט פשיטא ליה דצריך לקדש כולהו שמות שאין נמחקים טעמא הוי משום דכולם בכלל אזכרות נינהו או שלמד כן מן הירושלמי וכדכתיבנא ולא ידעתי איך לא נתעורר שום אחד מהמפרשים על זה. שוב נדפס מרכבת המשנה וראיתי בדף ל"ב ע"א שגם הוא קרא תגר על הנ"י ומרן ז"ל ע"ש ועיין גנת ורדים כלל ב' ססי' י"ב שכתב וז"ל ואע"ג דספר הזוהר לא קמיירי רק בכתיבת השם הקדוש שם ההויה הרי משם יש ללמוד להצריך כן בשאר שמות הקדש מאחר שכבר מצינו שכולם שוין לכמה דינין מסתמא יש גם כן להשוותם לדין זה ע"כ:

ע

אין סדר למשנה בתרי מסכתי כ"ש בתרי סדרי מורי הרב ז"ל בחידושיו על הרי"ף ז"ל למסכת קדושין דף ע"ה ע"ב כ"כ הכנה"ג בכללי הגמרא שלו כלל ל"ב וכן מצאתי להרא"ש פרק כל שעה וכן הכריח הר"ב חזון נחום על ס' טהרות דף ע"ה סע"ב. וכתב הכנה"ג עוד שם אבל הר"ב כסף משנה פ"ט מהלכות רוצח כתב דבתרי סדרי יש סדר למשנה ועיין בספר תוס' י"ט פ"ט מה' סוטה משנה א' ובפ"ק דקדושין משנה ט' ופ"ב משנה א' ובפרק בתרא דתמורה משנה ה' ג"כ וע"ע בס' מקראי קדש למהר"ר חיים אבועאלפייא ז"ל דף פ"ח וס' שמות בארץ בכפות תמרים דף כ"ח ע"ג וד' בארוכה וע"ע מגן אברהם ססי' תפ"ט וספר ראשון לציון דף כ"ו ע"ב:

עא

אין הלכה כשיטה היינו היכא דאמרן פלוני ופלוני כולהו סבירא להו הכי אבל היכא דאמרינן אמרו דבר אחד אפשר דהלכה כוותייהו הרמ"ע מפאנו ז"ל סי' י"ג כ"כ הכנה"ג בכללי הגמרא שלו כלל ל"ו אבל יש מי שאומר שהביא הרשב"א בחידושיו לשבת דף י"א ע"ג נראה דאין חילוק ע"ש וכן מצאתי עוד בס' תמים דעים סי' רכ"ד ע"ש *):

עב

אין למדין הלכה ממדרש הרבות ולא מן ההגדות הרמ"ע מפאנו סי' ל"ו ולא מן התוספתות תי"ט פ"ה דברכות משנה ד' בשם הירושלמי ויראה לי דהיינו דוקא כשהפסק ההוא נגד הכלל האמור בגמרא אבל במקום שאינו כנגד הכלל המסור למדין וכדרך שכתבו הרשב"א והרלנ"ח ז"ל בכלל דאין למדין הלכה מפי משנה ומפיברייתא כ"כ הכנה"ג בכללי הגמרא שלו כלל ע' וכן ראיתי להרמ"ז בפירושו על המשניות סוף פ"ה דברכות והפר"ח בספר מים חיים דף א' ע"ב ולחם יהודה דף י"ד סע"ב ורדב"ז ח"ב תרמ"ז:

עג

אמר מר מצינו על דברי אמורא ע"ז ריש פרק ר' ישמעאל נ' א' ואפשר לדחות דמשום דהא רבי יוחנן קאמר עליה אמר מר משום דר' יוחנן תנא הוא מיהו מוהרי"ק ז"ל מצא על דברי רב הונא והוא חידוש שלא מצינו ברב הונא שיאמרו עליו תנא הוא כמ"ש על רב ור' יוחנן כ"כ מוהר"ש אלגאזי ז"ל בספר הליכות אלי כלל פ"ג. ואני המך מצאתי עוד בפרק קמא דר"ה כ' ב' דקאמר אמר מר על מימרא דר' זירא וכן בסוף פ"ק דיומא כ"א, סע"ב קאמר הכי על מימרא דרב יצחק בר אבדימי גם בפרק כסוי הדם פ"ה ב' קאמר אמר מר על מימרא דר' אבא ע"ש עיין בתחלת אות הריש שהוכחתי בראיות נכונות נגד מה שכתב כאן פעם ושתים דר' יוחנן תנא הוא ופליג דליתא מלבד שהפך מזה כתב איהו גופיה ביבין שמועה דף ח"י ב' ע"ש:

עד

אמר ר' פלוני אמר ר"פ רבו היה ושמעה ממנו כ"כ ה"ע בשער ב' פרק א' והוא מהכריתות בלשון למודים ש"ג סי' פ' והסכים לדבריו הר"ב יבין שמועה בכלל רמ"ד וכן למדתי מדברי רשב"ם בפרק יש נוחלין קי"ד ב' ד"ה משום שכתב וז"ל אבל מרבו יאמר אמר ר' יוחנן אמר ר' ינאי וכן מוכח מדברי התוס' בפ"ב דע"ז י"ט א' ד"ה אמר רבה אמר רב סחורא שכתבו משמע שרב סחורא רבו מובהק היה וכו' וכן בפ"ב דחולין ריש דף ל"ד הוכיחו דעול' תלמוד דר' אלעזר הוה מדקאמר בקמא י"א א' וב' אמר עולא אמר ר"א וע"ע בפ' ערבי פסחים ק' א' ד"ה ה"ג וכ"כ מוהר"ש אלגאזי ז"ל בס' גופי הלכות כלל ת"ה בשם רבינו ברוך וכן מצאתי בחפישה לרגמ"ה בחידושיו לבתרא כ"י שבפרק המוכר את הבית כתב דרב נחמן הוה תלמוד שמואל כדאמרינן לעיל אמר רב נחמן אמר שמואל האחים שחלקו ע"כ וכן נראה מדברי הרמב"ן בס' המלחמות שלהי יבמות הבאתי דבריו באות הריש גבי ר' *) ע"ל סי' נ"ז וכו':

חביבא וזעירי ע"ש ולפ"ד נראה דאין למדין מן הכלל הזה לכל דוכתא דעד כאן לא כתבו כן כל אילין רבוואתא אלא על הרוב אבל האמת הוא דטובא איכא דנפקי מהאי כללא וכזה ראה וחדש בפ"ק דשבת ט"ו ב' דאיתא שם אמר ר' יוחנן אמר ר"ל הגם שר' יוחנן גדול מר"ל הוה ורביה נמי היה לדעת קצת כמו שיבוא לקמן באות הריש וכן בריש מכות ב' א' איתא אמר ר' יהושע בן לוי אמר ר' שמעון בן לקיש אף דריב"ל קשיש טובא מר"ל הוה והלכתא כוותיה גם לגבי ר' יוחנן כמ"ש באות הריש ע"ש והכי נמי מצינו בשבת קנ"א א' אמר רב יהודה אמר ר' יצחק בריה דרב יהודה הרי דנקט האי לישנא אף באב דקאמר משמיה דבריה דעל הסתם תלמידיה נמי הוה וע"ע פ"ק דברכות י' ב' אמר ר'

יוחנן אמר ר' יוסי בר חנינא אף דר' יוחנן קשיש מריב"ח הוה ורביה נמי היה כמ"ש בראיות מספיקות באות הריש ע"ש וכן בפ"ד דכריתות י"ז ב' איתא אמר ר' חייא אמר רב הגם דר' חייא רביה דרב הוה כידוע. וגדולה מזו מצינו שאף שהאומר את השמועה לא ראה את בעל השמועה ולא הכירו אפ"ה קאמר האי לישנא גופא דאמר ר"פ אמר ר"פ וזה בס"פ הנשרפין פ' י"ג א' דקאמר אמר שמואל אמר ר' אליעזר אע"ג דשמואל לא ראה את ר' אליעזר מימיו דר' אליעזר בחורבן היה מתלמידי רבן יוחנן בן זכאי ושמואל מדורות האחרונים היה בסוף שנותיו דרבי וכמ"ש רש"י בפרק כל הבשר קי"ג ב' ע"ש ודוק. וצא ולמד עוד כן מההיא דאיתא בפ' יום הכפורים ע"ט א' אמר רבא אמר רב יהודה והא התם עכ"ל דרבא לא ראה את רב יהודה מעולם דהא כשמת רב יהודה נולד רבא כדאיתא בפרק עשרה יוחסין ע"ב ב' ואפ"ה נקט לה בהאי לישנא והוי כאילו אמר משמיה דרב יהודה ודכוותה איכא תו בנדה ס"א א' ובכריתות כ"ז א' א"ר יוחנן אמר רשב"י אף כי אין רשב"י רבו ולא ראה אותו כי אפילו בזמן ר' תלמיד ר' שמעון היה ר' יוחנן קטן כידוע וכ"כ הר"ב ס' יוחסין קודם אלפא ביתא של התנאים ובקמא ל"ח ב' איתא תו א"ר חייא בר אבא א"ר יהושע בן קרחה אע"ג דר' חייא בר אבא שהיה תלמיד ר' יוחנן לא ראה את ריב"ק מעולם דלכל הדעות קדמון היה בזמן התנאים ואיתא עוד בס' חולין קמ"א סע"א א"ר אליעזר א"ר ינאי אף שר' אליעזר לא היה בדורו של רבי ינאי כמ"ש הרא"ש בפ"ק דקידו' סי' נ"ו ע"ש וכן בפרק השולח ל"ח ב' אמרינן אמר רבה אמר רב הגם שרבה שנים רבות אחר רב היה כמ"ש התוס' בפ"ק דערכין ז' א' ד"ה אמר וכ"כ רש"י ז"ל בפרק המדיר ע"ג ב' והר"ן שם ואמרינן עוד בפ' במה אשה נ"ז ב' אמר אביי אמר רב ומלתא דפשיטא הוא דאביי שהיה בדורות האחרונים לא היה תלמידו של רב וגם לא שמעה ממנו דאפילו רבה רביה שנים רבות אחר רב היה כדאמרן וכן ביומא ס"ט ב' איתא תו אמר רב יוסף אמר רב וידוע דרב קדם הרבה דורות לרב יוסף וכמ"ש רשב"ם בפרק חזקת הבתים נ"א א' ד"ה כדרב יוסף עוד ראיתי בפרק אין מעמידין כ"ז ב' ובפרק חלק ק"ד א' דקאמר רבא א"ר יוחנן ואין ספק שרבא שהוא מן האמוראים האחרונים לא ראה את ר' יוחנן ולא הכירו שהרי אפילו רב נחמן רבו אחר דורו של ר' יוחנן הוה כמ"ש רש"י בר"פ כסוי הדם פ"ד סע"א ודלא כרמ"ע סי' קי"א שכתב בפשיטות דרב נחמן היה בדורו של ר' יוחנן אף דלפק"ד איכא למידק ע"ז דבפרק במה מדליקין כ"ד א' איתא רב נחמן ור' יוחנן דאמרי תרווייהו וכו' דכללא כייל לן ההליכות עולם בש"ב פ"א דכל היכא דאיכא פלוני ופלוני דאמרי תרווייהו בידוע שהוא בר פלוגתיה בכל מקום ובדבר ההוא הושוו וכו' ע"ש אם לא שנאמר דרש"י ז"ל לא ס"ל הך כללא כיון דלא מצינו לו סמך בש"ס ובלא זה

נמי יש להכריח עוד דרבא לא ראה את ר' יוחנן שהרי כתב רב שרירא בתשובתו שהביא בספר יוחסין דף קט"ז א' דביומי דרב הונא שכיב ר' יוחנן בארץ ישראל ורבא לא ראה את רב הונא מעולם כמו שהכריחו התוס' במנחות ל"ו א' ד"ה אמר ובפ"ק דבכורות י"ד א' בראיות מספיקות והזכירו הרא"ש בפרק הזהב סי' ו' יע"ש. אתה הראת לדעת מכל אילין דוכתי דאייתינא דכל הני רבוותא לא איירי אלא על הרוב ואיכא טובא דנפקי מכללא ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה אלא שדי בזה למען הודיעך דלאו מילתא פסיקתא היא דא וליכא למילף מינה לכל דוכתא ומה גם שהתוס' עצמם בפרק אין עומדין ל"ד א' ד"ה אמצעיות כתבו דרב הונא כתלמיד לגבי רב אסי שהרי בכמה מקומות אמרינן אמר רב הונא אמר רב אסי ע"כ הרי דכתלמיד אמרו ולא תלמיד ממש וכמ"ש הר"ב שארית יוסף ריש נתיב השמיעה ותדע דגם לדעת רש"י ז"ל לאו דוקא רבו שהרי בעירובין ח' א' ובכמה דוכתי איתא בגמ' אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב ובפ' תפלת השחר כ"ז ב' איתא שהיה תלמיד חבר לרב ופירוש תלמיד חבר לרש"י הוא שלא היה תלמידו אלא חכם כמותו ולמד ממנו דבר א' או יותר כמ"ש בארוכ' באות התי"ו ואע"ג דכתב השארית יוסף שם דף ל"ה סע"א בשם ס' התרומה שר' יוחנן האריך ימים עד אחר רב אשי כמו זר נחשב בעיני לומר כן דאע"ג דהאמת הוא שהאריך ימים כדמשמע בנזיר נ"ט א' דקאמר דמחמת זקנותו נפלו לו שערות של בית השחי וכן בפרק הגוזל בתרא קי"ז א' קאמר דר' יוחנן גברא סבא הוה מ"מ שחיה עד אחר רב אשי זו לא אמרה אדם מעולם ואדרבה הפך מזה יש להוכיח מתשובת רב שרירא גאון שם וז"ל ובשנת תק"ץ אפטר ר' יוחנן ור' אלעזר בשתא חדא וכו' עד ושכיב רב אשי בשנת תשמ"ג הרי דאפטר ר' יוחנן קל"ג שני' קודם רב אשי:

עה

אמר ר' פלוני משום ר"פ כגון אמר ר' יוחנן משום רשב"י לא שמעה ממנו אבל שמעה מאחר שקבלה ממנו. כ"כ הר"ב ה"ע בש"ב פ"א בשם רש"י דחולין י"ז ב' וכתב שם מוהריק"א שכ"כ עוד רש"י בפרק כל הבשר ע"ש דף קי"ג ע"ב וכ"כ ר' בצלאל בכלליו בשם רבינו ברוך הובא בס' גופי הלכות כלל ת"ה. ולדידי המך בעניותי נראה דאף גם זאת לאו כללא הוא למסמך עליה בכל מקום שהרי מצינו בספ"ג דכלאים דקתני ר"מ אומר משום ר' ישמעאל וכו' ר' יוסף בן החוטף אפרתי אמר משום ר' ישמעאל וכו' ואיתא עלה בירושלמי אמר ר' יוסי בר' בון בא וראה מה בין תחלת ר' ישמעאל לסופו שתחלתו לבית סאה וסופו לבית כור ופירש הר"ש שם והכריתות בלשון לימודים ש"ב סי' נ"ט דמה ששנה לר"מ בתחילת ימיו ולר' יוסי בן החוטף אפרתי בסוף ימיו הרי

מבואר דהגם דר"מ ור' יוסי בן החוטף תרוייהו קבלוה ושמעוה מפי ר' ישמעאל רבם עכ"ז שנאה ר' בלשון משום וכן יש להוכיח עוד מהא דאיתא בפ"ק דעירובין י"ג א' אמר ריב"ל כל מקום שאתה מוצא משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני ר"ע אינו אלא ר"מ ששימש את ר' ישמעאל ואת ר"ע ע"כ והנה מדבעא ריב"ל לאכרוחי שהוא ר"מ מדשימש את שניהם בישיבה ש"מ שהיה ר"מ שומע ההלכות משום ר' ישמעאל וחוזר ומסדרן לפני ר"ע ואפ"ה בלשון משום נקט לה והבאתי את השלישית בפ' ד' מיתות ס"ח א' דעלה תנינן שם ר"ע אומר משום ר' יהושע שנים לוקטים קישואין וכו' מסיק תלמודא דגמרה מר' אליעזר ולא סברה הדר גמרה מר' יהושע ואסברא ניהליה הא למדת דאף היכא דהוו מקבלי השמועה מפי האומרה עצמו הוי נקטי לה בלישנא דמשום. הן אמת דלכאורה עדיין יש פתחון פה לחלוק ולומר דהני תלתא שאני דכיון דתנא נינהו ולא יצדק בהם כלל לישנא דאמר רבי פלוני אמר ר' פלוני על כרחיה דתנא למנקט לישנא דמשום אף היכא ששמעה וקבלה ממנו. וכדנקט הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים בפרק החמישי וז"ל וכל מה מ שתמצא במשנה ר"פ בשם ר"פ דע שהוא תלמידו ולפיכך קבל ממנו ע"כ דמשמע דוקא במשנה אך לא בתלמוד גבי האמוראים וכמ"ש הר"ב ס' יוחסין בדף מ"ט ע"ב סמוך ונראה לאלפא ביתא של התנאים אבל לפק"ד זה אינו דהא איתא בפרק יש נוחלין קי"ד ב' אמר ר' יוחנן משום ר' יהודה בן שמעון דבר תורה האב יורש את בנו ואשה יורשת את בנה וכו' איתיביה ר' יוחנן לר' יהודה בן שמעון וכו' א"ל וכו' ע"כ הא קמן מבואר דגם בשמועה ששמע וקבל ר' יוחנן מר' יהודה בן שמעון ונתווכחו זה עם זה בהלכה נקט לה תלמודא בלשון משום וכן מצאתי בירושלמי רפ"ו דשבת דף ז' ע"ד דקאמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן מותר אדם ללמד את בתו יונית מפני שהוא תכשיט לה שמע שמעון ברבא ואמר בגין דר' אבהו בעי מלפא בנתיה יונית הוא תלי לה בר' יוחנן שמע ר' אבהו ומר יבא עלי אם לא שמעתיה מר' יוחנן ע"כ הנך רואה בעיניך דגם באמוראים רגילי למנקט לישנא דמשום אף היכא דידעינן בודאי שאותן ההלכות והשמועות קבלום ושמעום מפי רבם ועל הסתם נמי כל היכא דקאמר לשון משום רביה הוא וכדמוכח מדברי התוספות פ"ד דע"ז נ"ט א' ופ"ק דנדה י' ב' שכתבו גבי א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק הכא משמע שהיה רבו וכו' ע"ש וע"ע בפ' טרף בקלפי מ"ג ב' דהש"ס גופיה קרי ליה לר"ש בן יהוצדק רביה דר' יוחנן ותדע עוד דלא הוו דייקי כל כך בלישנא דמשום דהא אמרינן בפרק אע"פ ס' א' ור' יצחק א"ר יוחנן חמשים יום ומסיים אמר רב שימי בר אבייי הלכה כר' יצחק שאמר משום ר' יוחנן וכן בכריתות ח פריך תלמודא ולא והא אמר ר' יוחנן אמר רשב"י וכו' ובתר הכי דקאמר גופא נקט לה

בלשון משום ע"ש וגם במנחות ט"ז א' מצינו דקאמר משמיה דרב ואמר רב חסדא אמר רב בחדא מלתא גופא וכה"ג מצינו עוד בפ"ק דע"ז ט"ז ב' ע"ש ודוק ברש"י שם דהגם דהוא מאריה דהאי כללא עכ"ז פירש פעם ושתים משמיה דרב הנאמר שם שר"ל קבלה מרב ועוד שם נ"ג א' על מה דאיתא שם זעירי א"ר יוחנן ור' ירמיה בר אבא אמר רב חד אמר וכו' נקט רש"י ז"ל זעירי משמיה דר' יוחנן ור' ירמיה בר אבא משמיה דרב וכן בפ' הדר ס"ז א' דאיתא שם אמר רב נחמן בר אמי משמיה דאולפנא פי' רש"י דאולפנא משמע מרבו ורבו מרבו מבואר שפיר דאף דנקט לישנא דמשמיה כל חד וחד מינייהו שמעה וקבלה מרבו וכן נראה עוד בפ' האשה שנפלו פ' ב' דאית' שם יהודה מר בר מרימר משמיה דרבא אמר מה שעשה עשוי רב פפא אמר משמיה דרבא לא עשה ולא כלום אמר רב פפא הא דיהודה מר בר מרימר לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההיא איתתא וכו' פרש"י לאו בפירוש איתמר לא שמעה מרבא בהדיא הרי דאף דנקט תלמודא לשון דמשמיה דרבא אמר עכ"ז היה מקום לומר דקבלה מרבא אי לאו רב פפא דאשמעי' דלאו בפירוש איתמר אלא מכללא איברא שראיתי להגאון ר"ש בס' הכריתות שלו לשון למודים ש"ג סי' ע"ט שכתב וז"ל כל היכא דאיכא אמר משום פלוני חלוק היה בדבר ואמרי' משום אותו חכם סוגיא בעלמא היא משום שלא ראה אותו חכם רק שמע משמו ע"כ. וכפי הנראה נמשך אחריו הר"ב מעדני מלך שבברכות פ"ו סי' ל"ה בעא לאוכוחי דר' זירא לא היה בזמנו דר' ירמיה משום שמצא בירושלמי דקאמר ר' זירא בשם ר' ירמיה ומדאמר משמו משמע שלא היה בזמנו ע"ש. ולפק"ד איכא למידק טובא ע"ז דהא איתא בפ' במה מדליקין ל"א ב' אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר אע"ג דר' יוחנן רביה מובהק דר' אלעזר הוה כמו שהוכחתי בראיות נכונות באות התיו גבי כלל התלמיד חבר ע"ש והכי נמי מצינו בפ' מרובה ע"ה סע"ב אמר ר' אלעזר משמיה דרב אע"ג דבזמנו היה כדאיתא שם בהחובל פ"ז א' ובפ"ב דמנחות ט"ו א' בעא מיניה ר"א מרב וכן בפ' שלשה שאכלו מ"ח ב' דקאמר ר' חייא בר נחמני תלמידו של ר' ישמעאל אומר משום ר' ישמעאל וכו' והיינו ר' ישמעאל האמורא כמ"ש הר"ב ס' יוחסין באות חית מהאמוראים ע"ש והכי נמי מצינו בשלהי ב"מ קי"ט אי אמר אפרים ספרא תלמידו של ר"ל משום ר"ל וכן תמצא עוד בפ' החובל פ"ד א' ובפסחים י"ג א' ובכתובות פ' ב' רב פפא משמיה דרבא אמר הגם דתלמיד גמור דרבא הוה כידוע. ומצינו עוד בפ"ק דמציעא י' ב' ובחולין קל"ז ב' ר' יוחנן משום ר' ינאי אמר וידוע דר' ינאי רביה דר' יוחנן הוה וכן פרק המצניע צ"ב א' וצ"ח א' וצ"ט א' איתא אמר רב משום ר' חייא אע"ג דר' חייא רביה דרב הוה כמו שהוכחתי באות הרי"ש גבי רב ור' יוחנן ע"ש וע"ע פ"ק דעירובין ג' ב' רבא משמיה דרב נחמן אמר

וכו' ובפ"ק דביצה י"ג ב' אביי משמיה דרב יוסף אמר וכו' ובפ' המפקיד ל"ו ב' אביי משמיה דרבה אמר וכו' דאע"ג דכל חד וחד מינייהו משמיה דרביה הוא דקאמר נקט לה בלשון משמיה. ויתר על זה לך נא ראה בפרק כל כתבי קי"ט ב' דקאמר אמר ר"ל משום ר' יהודה נשיאה וכו' ובתר הכי דבר עמו פנים אל פנים דקאמר אמר ר"ל לר' יהודה נשיאה כך מקובלני מאבותי וכו' וכן בפרק לולב וערבה מ"ד ב' איתא אמר אייבו משום ר' אלעזר בר צדוק אף דלעיל מיניה קאמר אייבו הוה קאמינא קמיה דר' אלעזר בר צדוק וכו'. מכל האמור נתברר לנו שפיר דאף היכא דקאמר משמיה דר' פלוני או משום ר"פ אף ברואין זה את זה עסקינן. ומעתה אני בעניותי לא ירדתי לעומק דברי רבינו שמשון שכתב דכל היכא דקאמר משום לא ראה אותו חכם רק שמע משמו גם לא למ"ש הר"ב מעדני מלך דמדקאמר משמו משמע שלא היה בזמנו דזה אינו כמו שהוכחתי בראיות נכונות והדבר צריך תלמוד אצלי. ומיהו לפק"ד נראה דאפשר להליץ בעד הגאון ר"ש דהא דקאמר שלא ראה אותו הכוונה היא שלא ראהו בשעה שאמר המימרא אף שהיה בזמנו אך להר"ב מעדני מלך שרצה להוכיח שר' זירא לא היה בזמנו דר' ירמיה משום דקאמר משמיה קשיא טובא וצ"ע:

עו

אינו אלא מן המתמיהין. פי' תמהים עליו בני אדם אותם שאין יודעים שמותר תמיהא איכא איסורא ליכא כ"כ הערוך בערך תמה:

עז

אי אפשר מצינו שהוא לשון ספק אלא שהוא נוטה אל הודאי כדאמרינן בפ"ק דנדה ה' ב' היה מתעטף בטליתו וטהרות וטמאות בצדו טמאות וטהרות למעלה מראשו אם הוא א"א לו אא"כ נגע טמא רשב"ג אומר אומרים לו שנה ושונה אמרו לו אין שונים בטהרות ואי הא אי אפשר לשון ודאי הוא מאי אומרים לו שנה דקאמר רשב"ג וא"ל חכמים אין שונים בטהרות ותיפוק לי דודאי נגע אלא ודאי ספק קרוב לודאי הוא וכן פי' שם ר"י ז"ל ואף זה כיוצא כו'. כ"כ הריטב"א ז"ל בחידושיו למכות דף ט"ל ע"ד:

עח

אנן לא שמיעא לן הא מילתא דרב הונא אלמא דלא חיישינן ליה ואע"ג דשלח להו רבינא אתון דשמיעא לכו חושו לה משום כבוד רבם קאמר להו דאי משום דהוה חייש בעיקר דינא איהו נמי הו"ל למיחש. ה"ה פרק ה' מה' אישות הל' כ"ה ושכ"כ הרשב"א דטעמא מסתבר הוא:

עט

אי לאו דקאמרת לה משמיה דגברא רבא הוה אמינא לך וכו' דאמר רב חסדא לרבין בר חנינא על ר' אלעזר (בכתובות נ"ג א') סבור רבינו דהלכה כר' אלעזר דהא רב חסדא לא אמרה בדוקא אלא באי לאו ובדרך דחיה ועוד דאפילו פליג בהדיא דילמא דהלכה כר' אלעזר לגבי רב חסדא. ה"ה פי"ז מה' אישות הלכה י"ט וע"ש בכ"מ:

פ

אלמא קסבר וכו'. לא שייך אלא כשרוצה להקשות עליה כי הך דסוגיין דלקמן בסמוך אלמא קסבר רב נחמן יש חבט פחות מעשרה איתביה רבא לרב נחמן וכו' וכן בריש כתובות ובכולי תלמודא אבל הכא לא הול"ל אלא קסבר רב חבטו קרקע עולם וכו' ולא הול"ל אלמא וכו'. רבינו בצלאל בשיטת ב"ק דף צ"ט רע"ב:

סליקו כללי האלף בס"ד

כללי הבית

פא

בעיא באת"ל. סוגיית התלמוד היא דהיכא דמבעיא לן תרי בעיי באת"ל אי איפשיטא בעיא בתריתא איפשיטא נמי קמייתא כיון דמתאמרא באת"ל אמנם זו דוקא היכא דלא אמרו תיקו בקמייתא ובעיא בתרייתא אזלא באת"ל מכח סברא דקמייתא אבל היכא דהשני בעיות לא אזיל באת"ל מכח סברא דבקמייתא איכא חד טעמא דליכא בבתרייתא ובבתרייתא איכא טעמא אחרינא דליתא בקמייתא אז אפשר דתתפשי' בתרייתא וקמייתא תיקום בתיקו מוהרש"א ז"ל בפ"ג דשבועות עלה דבעי רבא שם דף כ"ב ב' שבועה שלא אוכל עפר בכמה וכו' ע"ש:

פב

בשל סופרים הלך אחר המקיל היינו דוקא היכא דחזינן פלוגתא דתנאי בהדיא אבל היכא דמספקא לן אי אמור בה קמאי אי לא אז אזלינן לחומרא אף בשל סופרים הגהות מרדכי פ' החולץ וכ"כ בסדר אליהו רבה וזוטא דף מ"ו א' ובפרי האדמה דף מ' ע"ג ועיין מקוה ישראל דף ס"א ב' ושו"ת זקן אהרן סי' קפ"ג:

פג

בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המקיל הא מילתא לא מתאמרא אלא לגבי תנאים וחכמי התלמוד שמהם יוצאה תורה לכל ישראל והם חקרו ודרשו

על כל מלה ומלה תלי חלים של הלכות אבל לגבי אחרונים לא נאמר. שו"ת זקן אהרן ססי' כ"ד:

פד

בהדיא קתני לה לא פרכינן הכי אלא היכא שאותו דין שנוי כבר במשנה אחרת וסתם לן ר' הכי תרי זמני או בחדא מסכתא או בתרי מסכתי אבל במלתא שהיא שנוייה בת"כ לא שייך לאקשויי בהדיא קתני לה שהרי רוב ברייתות שבת"כ ושבתוספתא שנאום חכמים במשנתינו כן כתב רש"י ז"ל בחולין כ' א':

פה

בעיא אשכחן דבעי דבר שהוא פשוט ולא בעי לה אלא מפני שהוא רוצה למבעי בתרא בעיא אחריתי. וזה בפרק כל הצלמים מ"ז א' דבעי רב פפא המשתחוה לבהמה צימרה מהו לתכלת ופרכינן עליה תכלת דמאי אי תכלת לכהנים היינו בעיא דרמי בר חמא אי תכלת לציצית היינו בעיא דר"ל ומשנינן אין הכי נמי דלא הוה למבעי ליה והאי דקא בעי ליה הא משום דאיכא מילי אחרניתא צימרה מהו לתכלת קרנים מהו לחצצרות וכו' עד כאן ובחנם טרח מהר"י ן' וירגא בס' שארית יוסף נתיב הבעיא כלל ה' לכתוב כן בשם תוס' דחולין מאחר דתלמוד ערוך הוא בידינו:

פו

בעיא דרך התלמוד בהרבה מקומות להציע ולפתוח בדבר פשוט כדי למבעי אחריו מה שצריך לשאול אמנם היינו דוקא כשאותו האמורא עצמו שהקדי' והציע הדבר פשוט איהו גופיה הוא דקא בעי בתר הכי הבעיא אבל אי מרה דשמעתא קמייתא הפשוטה הוא אמורא והבעיין איהו אמורא אחרינא אז אקשינן שפיר מאי קמ"ל פשיטא כ"כ הרשב"א ז"ל בחדושיו לשבת דף ס"ח ע"א ע"ש ומצאת כי תדרשנו דגם כשהאמורא דבעי הבעיא הוא הוא בעצמו הקדי' הדין הפשוט אי לא קאמר ליה מסברא דנפשיה רק משמיה דאמורא אחרינא פרכינן גם כן פשיטא וכלומר דההוא אמורא אחרינא למה ליה לאשמועינן מילתא דפשיטא אלא דלכאורה איכא למידק ע"ז מהא דאיתא בסנהדרין פ' סורר ומורה ע"ד ב' פשיטא ישראלים בעינן וכו' בעי ר' ירמיה ט' ישראל וכותי אחד מהו וכו' ע"כ הרי דסתמא דתלמודא קאמר הפשיטות ור' ירמיה הוא דבעיא הבעיא ולא אקשינן מאי קמ"ל פשיטא וי"ל דאע"ג דהש"ס קאמר הפשיטות בסתמא הם דברי ר' ירמיה דבעי הבעיא כדמצינו בדוכתי טובא בגמ' וכמ"ש ה"ע ש"ב פ"ב יע"ש וביבין שמועה שם ועוד עיין פרי חדש א"ח סי' תצ"ז ס"ז והריטב"א חידושי מועד קטן דף י"ז ריש ע"ג ובחדושי כתובות פ"ב דף י"ג ע"ב:

פז

בעיא לפעמים נמצא בש"ס דהבעיין סותר התירוץ שנתנה לו ממשנה או ברייתא ונמצאת בעייתו מתורצת כפי אותה הסתירה או הדחייה שדחה הוא לתרצן (ועיין כתובות מ"ב א' בעא מיניה אביי מרבה וכו') ושואלים העולם א"כ למה שאל שאלתו כיון שהיה ידוע אצלו התירוץ והנה מלבד הטעם הידוע משום יגדיל תורה ויאדיר י"ל דהשואל היה רוצה לעשות מעשה ולא רצה לעשות עפ"י עצמו כי חשש אולי יש קושיא במשנה או בברייתא זו שהביא מ"ש בשם הרב מהר"ש אבוהב זצוק"ל וכן מצאתי בתשובותיו סי' קט"ו יע"ש ועיין כיוצא בזה בחדושי הריטב"א לעירובין דף ט"ו ע"ג ובחדושיו לכתובות פ"ד דף כ"ז ע"ב אך ר' בצלאל בשיטה מקובצת על ב"מ דף קפ"ב ב' תירץ דכי בעי הבעיא לא הוה ידע מתניתא וכי אייתוה ניהליה ידע לה ופשיט בגויה. ולפי זה שפיר יש לתרץ מה שהניחו בתימה התוספות ז"ל בפרק בהמה המקשה ע"ה רע"ב תימה כיון דשמיע ליה ברייתא לימא ברייתא ע"ש אמנם בההוא דכתובות שרמזתי למעלה כתב הרב שיטה מקובצת שם בשם י"א דאורחיה דתלמודא שהתלמיד שואל מרבו שאלה א' לדעת קבלתו ובתר הכי מותיב לי' ממתני' כדי לברורינהו ע"כ. ודע דכעין זה יש לדקדק בפ' האורג ק"ה ב' דאיתא התם א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן וכו' איתיביה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן וכו' ולכאורה קשה דכיון דאית ליה תיובתא על דברי ר"י אמאי מייתי למימריה בסתמא ואף על זאת פקח עיניו הרשב"ם ז"ל בפרק חזקת הבתים ט"ל א' דאיתא שם כה"ג וכתב דכי שמע רבא למימריה דר"ן איתיביה הך תיובתא ורב אשי שסידר התלמוד הוא דקאמר אמר רבא אמר ר"ן זה הוא תורף דבריו וע"ש:

פח

בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כר' שמעון בן אלעזר. הכי קאמר לה ר"ש בר כרסנא בשם ר' אחא בירושלמי פ"ק דע"ז סוף הלכה א' והוזכר עוד שם בפ"ק דשבת ואמת הדבר דבהשקפה ראשונה מפשטן של דברים הייתי סבור למימר דבכל דיני שבת וכן בכל דיני אבל וע"ז היכא דאיירי רשב"א הלכתא כוותיה אך אחר התבוננות ואחר החקירה ראיתי שזה אינו דהא אשכחנא בשלשתן כמה מהדינין דלא קי"ל כרשב"א וכן מצאתי אחר עמל וטורח לבעל הלכות גדולות בהלכות אבל דף מ"ג ע"א שכתב וז"ל ובכלל גדול ובאבל ובלפני אידיהן הלכה כרשב"א ע"כ הרי דסבר דעל דינים פרטיים דוקא איתמר הך כללא אלא דעדיין צריכין אנו למודעי מה הן אלו הג' דינין. ונתחיל בההיא דשבת כפי הסדר דנקט בירושלמי ונאמר דאי הכוונה על פרק כלל גדול כדכתב בה"ג חזרתי על כל המקרא דכלל גדול ולא מצאתי אלא בדף ע"ו א' דאמתניתין דוכל שאינו כשר להצניע איתא שם

בגמרא א"ר אלעזר הא דלא כרשב"א דתניא רשב"א אומר כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו ובא אחר והוציאו נתחייב זה במחשבה של זה ע"כ וכן מצאתי בגליון הרי"ף שלי בפ' אלו מגלחין הגהה כ"י לקדמון אחד שלזה נתכוון בה"ג ואם אמת היה הדבר הזה אני בעניי שמעתי ולא אבין דאיך שייך למימר דבהא הלכה כרשב"א מאחר דסתם לן רבי דלא כוותיה פעם ושתים חדא הך דאמרן ואידך בריש פרק המצניע צ"א א' דעלה דתנינן שם במתניתין וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו קאמר נמי עלה תלמודא מתני' דלא כרשב"א דתניא אמר רשב"א כל שאינו כשר להצניעו וכו' וכזה ראה וחדש בהתוספות ספ"ק דע"ז כ"א ב' ד"ה אריסא דכתבו על האי כללא גופיה דאע"פ שהלכה כרשב"א בקבולת מ"מ באריסות שדה אין הלכה כמותו אלא כרשב"ג דהא סתם לן תנא דמתניתין כוותיה וכן כתבו עוד בפ"ק דשבת י"ז ב' ד"ה אין נותנין ע"ש ותו דבר מן דין הא מוקמינן להא דרשב"א בשיטה בספ"ד דזבחים מ"ז א' דהכי איתא התם אמר אביי ר' אלעזר ברבי יוסי ור' אליעזר ורשב"א כולהו סבירא להו זה מחשב וזה עובד הויא מחשבה וכו' ע"ש ואיך אפשר לומר דהלכה כרשב"א במילתא דאית תרי סתמי דלא כוותיה וגם מוקמינן לה בשיטה ותו דהרי"ף והרא"ש לא הזכירו כלל להא דרשב"א וגם הרמב"ם בפח"י מה' שבת הלכה כ"ב פסק כסתם מתניתין דלא כרשב"א ועיין תוס' ר"פ המוציא יין ע"ח א' ד"ה אטו שכתבו דשום תנא לא מחייב אלא א"כ הוציאו המצניע זולת רשב"א לבדו ומתניתין דהמצניע דלא כוותיה ע"ש אשר על כן עלה בדעתי לומר דאולי ט"ס נפל בספרי הבה"ג ובמקום ובכלל גדול צריך להיות ובהמוציא יין דשם בדף ע"ח א' מייתי למסקנא דברי רשב"א והכי איתא התם מאי הוה עלה ת"ש דתניא רשב"א אומר שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו ע"כ והביאוהו הרי"ף והרא"ש שם וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפח"י מה' שבת הלכה ב' יע"ש אבל מה אדבר ומה אצטדק שהרי ראיתי להר"ן ז"ל בפ' אלו מגלחין דף שפ"ו א' ולהרמב"ן ז"ל שם במלחמותיו שהביאו דברי בה"ג הנ"ל כדמותם בצלמם וגם המגיה הקדמון הנז' פרושי קא מפרש להו ושום חד מינייהו לא נתעורר בכל זה כלום לא ידעתי למה ולהדיוט כמוני הדבר צריך תלמוד גדול. ושני לקדש הוא דין אבל והכוונה כפי הנראה היא על ברייתא דמתנייא בפ' אלו מגלחין כ"ו ב' ת"ר רשאי להופכו למטה ולאחותו ר"ש בן אלעזר אוסר לאחותו וכתבו הרי"ף והרא"ש שם דקי"ל כותיה דרשב"א והנה מאחר דבש"ס שם לא שקיל וטרי עלה דהך ברייתא כלל וליכא שום הוכחה בה דהלכה כרשב"א ואפ"ה נקטו לה בפשיטות דקי"ל כוותיה על כרחנו לומר דחילייהו מכח הך כללא דירושלמי וכדנראה מדברי הר"ן שם שכתב וכן כתב בה"ג וכו' והכי איתא בירושלמי וכו' ע"ש ומה גם שמצאתי להרא"ש ז"ל סוף

פ"ק דע"ז שהזכיר זה הכלל וכתב עליו בזה הלשון וכיון שפוסק בתלמוד ירושלמי כר"ש בן אלעזר ולא מצינו בתלמוד שלנו שחולק עליו מנין לנו להתיר ע"כ וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' אבל הלכה ג' והסמ"ג עשין ב' ומוהריק"א בשלחנו הערוך בי"ד סי' ש"מ סעיף ב' יע"ש. איברא שראיתי להרז"ה בס' המאור שכתב שם על דברי הרי"ף דפסק כרשב"א ז"ל ואנן לא ידעינן מאי טעמא פסיק כוותיה דהא רבים פליגי עליה ובאיחוי של בגד הפוך למטה פליגי עכ"ד וכ"כ התוס' שם ד"ה כך דבמאי דפליגי ת"ק ורשב"א נראה דהלכה כתנא קמא וכן פירש הר"א ע"כ ומתוך דבריהם למדנו דהרז"ה והתוספות ז"ל לא סמכו עצמן אהך כללא דירושלמי כיון דלא הוזכר בגמרא דילן וגם שהוא נגד אידך כללא דיחיד ורבים הלכה כרבים ואיך שיהיה יש לתמוה איך לא הזכירו הירושלמי הזה גם לא דברי בה"ג שדבריו דברי קבלה כדרכם בכל מקום ותגדל יותר התימה על התוס' ז"ל שהרי בספ"ק דע"ז כ"א ב' ד"ה אריסא אינהו גופייהו מייתו ליה להך כללא דירושלמי ומסמך נמי קא סמכי עליה יע"ש ובפ"ק דשבת י"ז ב' ד"ה אין נותנין וזה לשון הרמב"ן ז"ל שם במלחמותיו גם לבעל הלכות ראיתי שכתב בכלל גדול ובאבל ובלפני אידיהן הלכה כרשב"א ודבר זה מפורש בירוש' אלא שאנו תמהין שלא סמכו גדולי הגאונים על הירו' בפסק הלכה וכן ראיתי לבעלי המתיבות שכתבו לזה בהלכותינו ושמא קבלה היא בידם של ראשונים ע"כ וחזר ושנאו בת"ה שלו דף ס"ו ע"א ע"ש וכיון דקבלה היא נקבל אותה בשמחה ואבתרייהו דבה"ג והרי"ף והרא"ש והרמב"ם והסמ"ג ובעלי המתיבות עגררינן למסמך על הירו' וכוותייהו פסקינן, והבאתי את השלישי הוא דין ע"ז שרמז בה"ג שהוא בלפני אידיהן והנה גם בזה מצאתי הגהה כ"י בהרי"ף שלי וכדין כתיב בגוה דהכוונה בזה על ברייתא דתניא בס"פ לפני אידיהן כ"א ב' תניא רשב"א אומר לא ישכיר אדם שדה לכותי מפני שנקראת על שמו וכותי זה עושה בו מלאכה בחש"מ ואתמר עלה בגמרא אבל נכרי מאי שרי דאמרי אריסא אריסותיה עביד אי הכי כותי נמי אמרי אריסותיה עביד אריסותא לרשב"א לית ליה אלא נכרי מ"ט מותר דאמרי' ליה וציית כותי נמי אמרי' לי' וציית כותי לא ציית וכו' ע"ש ולדידי עני ואביון הא נמי לא מחוורא דהא הך ברייתא דרשב"א דחויה היא מהלכה ולא זו דהרי"ף והרא"ש ז"ל השמיטוה אלא אף גם זאת מייתו ברייתא דרשב"ג דמתנייא התם לעיל מינה דפליג ארשב"א ומתי' להשכיר שדה לעכו"ם מטעמא דאריסא אריסותיה קא עביד וכן פסקו התוס' שם ד"ה אריסא והרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' שבת הלכה ט"ו ומוהריק"א ז"ל בא"ח רסי' רמ"ג ומעתה יש לתמוה הפלא ופלא על הרב המגיה הזה איך עלה בדעתו לומר שכוונת הירושלמי והבה"ג היא על ברייתא זו דלאו הלכתא היא ואיך לא שת לבו גם לזאת דהרי"ף והרא"ש

והרמב"ם ודעמייהו דסמכו אהך כללא דירושלמי גבי אבל וכדלעיל אם איתא כדבריו גם בזו היה להם לפסוק כרשב"א אלא ודאי דהרב המגיה הזה לא חש לקמחיה ואישתמיטו מיניה דברי הירושלמי דפרק לפני אידיהן סוף הלכה א' דהכי איתא התם אומנים ישראל שהיו עושין עם העכו"ם באידן בתוך ביתו אסור בתוך בתיהן מותר רשב"א אומר בד"א בתלוש מן המקרקע אבל במחובר לקרקע אסור בעיר אחרת בין כך ובין כך מותר מהו בין כך ובין כך מותר בין בתלוש בין במחובר בין בשכיר בין בקבולת אמר ר' אילא בין בתלוש בין במחובר ובלבד בקבולת ר' שמעון בר כרסנא בשם ר' אחא בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כרשב"א ע"כ הא קמן מבואר בהדיא דעל אותו דין דאומנין הנזכר שם בירושלמי הוא דאמרו הלכה כרשב"א בלפני אידיהן לא זולת ותו לא מידי:

פט

בעיא היכא דבעי תרי בעיות מתרי בעינים מוחלקים ולא קאמר תיקו אכל חד מינייהו רק לבסוף ש"מ דבעיא קמייתא איפשיטא ובתרייתא בלחוד הוא דסלקא בתיקו. ב"ח א"ח ססי' קכ"ב אך הפר"ח שם הוכיח בראיות נכונות דליתא להאי כללא אלא דאף בתרי בעיינים וחד תיקו מצינו כמה דוכתי בגמ' דקאי אתרווייהו וע"ש:

צ

בעיא דבעיא בש"ס המקובל אצלינו בדרכי התלמוד הוא שהצד הוא פשוט יותר אצל הבעיין תופס תחלה. שו"ת רדב"ז ח"ב כ"י סי' ט"ז:

צא

בעיא מצינו בש"ס דבכמה דוכתי בעי אליבא דמאן דלא קי"ל כותיה כי ההיא דריש פרק אלו קשרים קי"א ב' עניבה לר"מ מהו וכו' וכההיא דפ"ק דעירובין י"א ב' אבעיא להו ר"א לחיין וקורה קאמר וכו' ושם פרק כל גגה צ' א' בעי רב ביבי בר אביי שתי אמות בגג וכו' וע"ע פסחים ע' א' ור"פ חרש קי"ג א' בעי רב אשי מ"ט דר"א וכו' ובכתובות נ"ג ב' איבעיא להו הויה דאירוסין וכו' ושם ק"ד א' ובריש סוטה ד' א' ובתמורה ט' א' ותראה דכולהו הני בעיי הוו דלא כהלכתא ויש עוד כהנה וכהנה נלאתי לכותבם וגדולה מזו מצאתי ספ"ק דתמורה י"ג ב' דבעי בעיא לסברא דליתיה אלא דאי משכחת תנא דאית ליה דלא כהלכתא ע"ש והטעם נ"ל דמשום יגדיל תורה ויאדיר היו מפלפלים וחוקרים אף ממה דלא קאי הכי כהלכתא כמו שמצינו שהיו שואלים לפעמים דברים שהם כמעט בלתי אפשריים בההיא דפרק לא יחפור כ"ג ב' דבעי ר' ירמיה רגלו אחד בתוך חמשים אמה ורגלו אחד חוץ מנ' אמה מהו וכההיא דפרק ארבע מיתות כ"ה א' המערה בעצמו מהו וכן בחולין ע' א' בלעתו חולדה וכו' והיינו טעמא דברוחב דעתם היו מצדדים כל

מאי דאפשר להשיג אמיתת העניני' ולדרוש ולקבל שכר כמ"ש התוס' בפ"ק דכתובות דף ב' ד"ה ע"ד וה"נ דכותה ועיין שו"ת רמ"ע סי' כ"ד ותוס' שבת קנ"ב סע"ב. אחר זמן הגיעו לידי חידושי שבועות להרמב"ן כ"י ובפ"ג עלה דאבעיא שם כ"ב ב' לרב אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה מצאתי אליו ז"ל שכתב וז"ל אלא בעיא דרב דרב אשי כר"ל אתיא וכו' ואע"ג דלית הלכתא כותיה יגדיל תורה ויאדיר הוא ויש כיוצא בזה בתלמוד ע"כ ושמח לבי גם אני שכוונתי לדעתו הרחבה והמלאה ומצאתי עוד בשיטת כתובות לר' בצלאל בפ"ו דף מ"א שכתב בשם ר' ישעיה מטראני וז"ל דאע"ג דבעיי דרב פפא ורבינא שייכי אליבא דר"ע לאו דס"ל כוותיה אלא דייקי אמילתא למידע טעמא דידיה ולעולם לא ס"ל כוותיה וכו' ע"כ וע"ש בע"ג. ואחרי הודיע אלקים אותנו את כל זאת פליאה דעת ממני מאי רמי גלא בפומייהו דרבנן אשר מימיהם אנו שותים לומר דדעת הרמב"ם ז"ל דמדבעי בש"ס אליבא דחד תנא או אמורא ש"מ דהכי הלכתא וכמ"ש הכ"מ נאמן ביתו של הרמב"ם בפ"ט מה' ע"ז הלכה ו' דמשמע לרבינו דכיון דרב אשי בעי אליבא דר"י סבר דהלכתא כוותיה דאי לאו הכי לא הוה בעי אליביה וכ"כ עוד בריש פ"א מה' מתנות עניים ובפ"ב מה' טומאת אוכלין דין ו' וכ"כ ג"כ הלחם משנה בריש הלכות שבת ודמש"א על חולין דף מ"ז ג' ומג"ד סי' פ"ז והוא פלא דהא קחזינן דזה הוא דרך התלמוד למבעי בעיי אליבא דמאן דלא קי"ל כוותיה כנזכר הן אמת דהפר"ח בפירושו לה' ע"ז שם תבר לגזיזיה דהכ"מ וכתב דאע"ג דר' אשי בעי לה אליביה הא אשכחינן בפ"ק דסוטה גבי שיעור ביאה דמבעיא להו כמה בעיי דלא הוו אליבא דהלכתא וכן בכמה דוכתי בש"ס אבל מה אעשה שגם הוא נשתמש מזה לעת הצורך וסתר דברי עצמו שהרי מצאתי אליו ז"ל במים חיים שלו בפ"ה מה' נזירות ובפרק י' מה' מתנות עניים ובפ"ב מה' עבודת יה"כ שכתב גם הוא לדעת הרמב"ם דמדאבעיא לן אליבא דחד תנא או אמורא משמע דהכי הלכתא וכעת הדבר צריך תלמוד. איברא שמצאתי להתוס' ז"ל ר"פ מי שהחשיך קנ"ג ב' שכתבו וז"ל כי תבעי לך אליבא דרבנן הכא משמע דהלכה כרבנן ובמס' יבמות פ' חרש קי"ג משמע דהלכה כר"א דס"ל לר' חייא בר אשי ומר שמואל כוותיה מ"ר ע"כ ומפשטן של דבריהם מוכח דמדבעי אליבייהו דרבנן הוא דמשמע להו להתוס' דהלכה כוותייהו וכ"כ בשמם מוהר"ש אלנאזי בגופי הלכות כלל רס"ח ואנכי לא ידעתי מה יענו ומה יאמרו בכל הנך סוגיות שהבאתי ואחרים מלבד אלה שמהם תצא תורה שדרך התלמוד למבעי בעיי דלא כהלכתא וצ"ע אם לא שנאמר בדרך דוחק דמשמעות התוס' אינו מדבעי אליבייהו דרבנן אלא מדקאמר תלמודא כי תבעי לך אליבא דרבנן משמע דאף דבבריי' לא הוזכר כ"א דעת ר"א רבנן פליגי עליה ומדסתם לן ר'

מתני' דתרומת כוותייהו א"כ הו"ל סתם במתני' ומחלוקת בבריי' דהלכה כסתם ויש לי קצת הכרח לזה דבפרק חרש הנז' נמי בעי רב אשי בעיא אליבא דר"א והשתא אם איתא דמשמעות התוס' הוא משום דבעי אלייהו הוה להו לסיומי ולמימר ובפרק חרש משמע דהלכה כר"א משום דבעי רב אשי אליביה דעדיף טפי לפי דרכם מהמשמעות שהביאו והגם שלא נעלם ממני דפשטן של דברים הן כמ"ש למעלה מ"מ מוטב לסבול זה הדוחק מלאשויי כולהו סוגיות דלעיל דלא כוותייהו כך כתבתי זה ימים ושנים האמנם מצאתי בפירוש בדברי התוס' דפ' אין צדין ז"ך א' ד"ה אלא ר"מ שכתבו וז"ל ופסק ר"י דהלכה כר' יהודה דקבעי התם בבכורות סתמא דש"ס אליבא דר' יהודה וע' ס' הון עשיר רפ"ח דיומא ושם בתוס' ישנים וכ"כ הר"ן בפ' אע"פ תצ"ג ב':

צכ

בעיא מצינו דבעי בגמ' במילתא דלא נפקי מינה מידי אף בזמן התלמוד מפני שהוא דבר שכבר עבר ואפ"ה קבעי לה משום דרוש וקבל שכר וזה בפ"ק דחולין י"ז א' בעי ר' ירמיה איברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהן לארץ מהו וכו' וכ' רש"י שם ודרוש וקבל שכר הוא שצריכין אנו לעמוד על האמת ואע"פ שכבר עבר ע"כ אך הרא"ש שם פליג עליה ואמר ולא נהירא לי דדוקא למסבר קראי דרשינן אע"פ שכבר עבר אבל לקבוע בעי' בש"ס בדבר שאין בו צורך לא אשכח והכי אמרינן בפ"ק דיומא ה' ב' כיצד הלבישן וכו' אלא כיצד הלבישן למסבר קרא ונ"ל דנ"מ בבעיא זו וכו' ע"כ. והנה יש לדקדק על דברי הרא"ש ז"ל במ"ש דלקבוע בעיא בש"ס בדבר שאין בו צורך לא אשכחן דאנא הדיוט בדקית ואשכחית בפ"ט דפסחים צ"ו א' דבעי ר' זירא אמורי פסח מצרים היכא אקטרינהו ופשיט ליה אביי מאן לימא לן דלא שויסקי עבוד ועוד הא תני רב יוסף ג' מזבחות היו שם על המשקוף ועל שתי המזוזות ותו מידי אחרינא לא הוה ע"כ ופרש"י ג' מזבחות להזאת הדם אבל להקטרת אימורין לא היה שם מזבח הרי דאף דלא נ"מ מידי בבעיא זו דמאי דהוה הוה אפ"ה קבעוה בש"ס מטעמא דכתב רש"י שצריכין אנו לעמוד על האמת אע"פ שכבר עבר. והנה בהיותי נבוך בענין זה מצאתי להתוס' ז"ל בפ"ק דחגיגה ו' ב' דעלה דקבעי רב חסדא קרא דוישלח את נערי בני ישראל היכי כתיב וכו' ופריך תלמודא למאי נ"מ כתבו הם ז"ל וז"ל כלומר מה דהוה הוה וכן פריך בפ"ק דיומא ה' ב' גבי כיצד הלבישן ובפסחים גבי ואימורי פסחים ובסנהדרין ט"ו גבי שור סיני בכמה לא בעי דמשום דסבירא לאלופי דורות משעה ובע"ז פ"ב ל"ד ובתענית י"א גבי במה שמש משה כל ימי המילואים דלא פריך ליה התם נמי למסבר קראי וכו' ע"כ מתוך דבריהם למדנו דאזלי בשיטת הרא"ש ז"ל דצורך קצת בעינן מיהא כדי לקבוע בעיא בגמ' אלא

דבחדא מתרתי סגי להו או בדאיכא סברא לאלופי דורות משעה או למסבר קראי וכפי הנלע"ד אף שלא ציינו ההיא דאימורי פסחים איה מקום כבודו נראה שכוונו לקושייתין שהקשינו על הרא"ש ותירצוה. ואיך שיהיה אכתי קשיא לי על הרא"ש והתוס' ז"ל דהלא מצינו עוד ברפ"ב דיומא כ"ב א' בעי ר"פ ד' אמות וכו' וכן בפרק החליל נ"ב ב' איתא איבעיא להו ק"כ לוג לכלהו או דילמא לכל חד וחד ת"ש וכו' ועוד שם נ"ג ב' בעי ר' ירמיה למעלה עשירית דנחית ה' וכו' ע"ש ואשכחן עוד בפ"ק דסנה' י"א ב' איבעיא להו על התקופה שמחין וכו' וכן בפ' חלק צ"ה ב' עלה דאיתא שם דסך מחנהו של סנחרי' מאתים וששים רבוא אלפים חסר חד בעי אביי חסר חד רבויא או חסר חד אלפא או חסר מאה או חסר חד תיקו ע"כ הא קמן דאף דבבעיות אלו לא שייך לא לאלופי דורות משעה גם לא למסבר קראי קבעום בש"ס ללא צורך וע"ע בסוף זבחים כמה בעיי במאי דהוה הוה ובר מן דין הרי מצינו לרבנו הקדוש במסכת נגעים רפ"ז דקתני אלו בהרות טהורות שהיו בו קודם למתן תורה וכו' הרי דנקט בבא שאינה צריכי כלל לאלופי לדורות דהא קתני נמי בהדיא בעכו"ם ונתגייר בקטן ונולד וכו' ומעתה יש לתמוה על רוב בקיאותו של מוהר"ש אלגאזי ז"ל דבספרו הליכות אלי כלל קס"א הביא מחלוקת רש"י והרא"ש דחולין הנ"ל ולא הזכיר מכל זה כלום וגם הר"ב באר שבע לא רמז כלל מכל האמור ולא ידעתי למה:

צג

בעיא דאבעיא בתלמוד ירושלמי ולא איבעיא בגמ' דילן. משמע מזה דהוה שמיע להו לבעלי תלמודא דידן פשיטותא דההיא בעיא מתוך איזה דיוק דמתניתין כן למדתי מדברי הרשב"א ז"ל בחדושיו לגיטין דף ל"ד ע"ג וכן למדתי עוד מתוך דברי ה"ה פ"ב מה' יבום הלכה י"ז שכתב בשם הרמב"ן והרשב"א ואע"ג דבעיא היא בירושלמי ולא אפשיטא אנן אגמ' דילן סמכינן דלא איסתפיקא לן כלל ע"כ וכ"כ הנ"י ס"פ יש מותרות בשם הרשב"א. אך אמנם מצאתי להפר"ח בפירושו להל' גיטין סי' קכ"ד ס"ק י"ז שכתב על זה דאינן אלא דברי תימה דמה בכך דלא איבעיא להו לבעלי גמרא דידן והלא כמה בעיות איכא בירוש' דלא איבעיא להו לבעלי גמ' דילן ואפ"ה כולהו הלכתא נינהו כיון דלא אתפרש בש"ס דילן הפך הירושלמי וכמו זר נחשב לומר דע"פ דקדוק אחד שיש במשנה שנדחה הירושלמי והלא בני מערבא ידעי לפירושא דמתניתין טפי מינן ע"כ ועיין מ"מ רפ"ט מה' מ"א דין ו' וס' בני יעקב מאמר ז' דף קכ"ד ע"א וע"ע טי"ד סי' רי"ז ס"ב ובירושלמי מבעיא וכו' וכן בסי' ר"ך ס"י:

צד

בעיא דלא איפשיטא בגמרין ואיפשיטא בירושלמי הוי פשיטותא כ"מ פ"ה מה' תרומות הל' ט"ו לדעת הרמב"ם וכתב עוד בפ"ו מה' ממרים לדעת הר"ן ולא שבקינן מאי דפשיטא ליה לירושלמי משום מאי דמספקא לן בתלמודא דידן וכן מצאתי גם אני להר"ן ספ"ק דקדושין תרל"ה ב' שכתב וז"ל ונ"ל דאע"ג דלא מפשיט בגמ' דילן ילפינן לה מדגרסינן בירושלמי וכו' עד הילכך אע"ג דבגמ' דילן מספקא לן שבקינן ספקין ונקטינן פשטייהו ע"כ וכ"כ הש"ך בי"ד רסי' קמ"ה ושכן מצא בס' תורת חיים וכ"כ עוד הנ"י בפ' השואל דף קי"ד א' לדעת הרי"ף והרמב"ם ע"ש ודוק וגם הר"ב ראשון לציון בדף ט"ז סע"א כתב כן לדעת הרמב"ם ע"ש ובפרי חדש פ"א מה' ע"ז וכ"כ בפשיטות הר"ב מגילת ספר ריש לאוין קל"ד ובס' דרך הקדש דף ד' ע"א ע"ש וכן מצאתי עוד להר"ב כנה"ג בס' דינא דחיי חלק א' דף קכ"ט ע"ב ע"ש. אמנם מצאתי להרא"ש ריש פרק מי שמת מסי' ג' דעל פשיטותא דירושלמי כתב משמע דפליגא אגמ' דידן דסלקא בתיקו ע"ש וכן נראה עוד מדברי התוס' ריש פרק הערל דף ע' ע"א ד"ה הערל דזה מיקרי חולק אגמ' דילן שכתב וז"ל אלא שבזה חולק (הירושלמי) על הש"ס שלנו דהתם פשיטא ליה דערלות שלא בזמנה לא הויא ערלות ואכיל בתרומה ובש"ס שלנו בעיא היא בגמ' (דף ע"א א') ולא איפשיטא ע"כ הרי דסברי דמאי דמפשיט מדברי הירושלמי לא הוי פשיטותא לבעיא דגמרין דלא איפשיטא מדכתב שבזה חולק על הש"ס שלנו וכו'. איברא דהרמב"ם ז"ל בהך דינא דערלות שלא בזמנה בפי"א מה' תרומות כתב אבל סכין את הקטן בשמן תרומה בתוך שבעה שהנולד כל שבעה אינו חשוב ערל ונראה תמוה לכאורה דכיון דבעיא לא איפשיטא כמ"ש התוס' וכדנראה מתוך הסוגיא שם איך פסק לקולא דערלות שלא בזמנה לא הויא ערלות וראיתי למרן שם בכ"מ שכתב וז"ל אבל סכין את הקטן וכו' בריש פרק הערל בעיא דאיפשיטא ואחרי המחילה הראויה לפי כבודו הך פשיטותא איני מכיר דר' זירא הוה בעי למפשטיה לחומרא מערלות דזכריו ועבדיו ורבא דחויי קא מדחי ליה ובעיין לא אפשיטא לא לקולא ולא לחומרא כמבואר למעיין שם וכ"כ הרשב"א שם דבעיא דרב חמא לא איפשיטא ושכ"כ ר"ח ז"ל וכן מצאתי עוד להריטב"א ז"ל בחי' יבמות שלו כ"י שכתב שם דבעיא דר"ח לא אפשיטא ושכ"כ ר"ח ז"ל ומאחר דארבעה גאוני עולם כתבו דבעיין לא איפשיטא איך לא שת לבו להזכירם מיהא ומה גם דכל הרואה שם בגמ' בלבבו יבין דלא איפשיטא וגם מהר"י קורקוס שכתב שם דבגמ' העלו דלאו ערל הוא כיון דלאו זמניה הוא כדברי רבינו הוא תמוה ולי הדיוט צ"ע ועיין מ"ש שם רש"ל בישו"ש שלו ועל פסק הרמב"ם יותר נלפק"ד לומר דאזיל לשיטתיה דבעיא

דלא איפשיטא בגמרין ואיפשיטא בירושלמי הויא פשיטותא וכמ"ש הכ"מ גופיה פ"ה מה' תרומות שהבאתי לעיל וכיון שראה הרמב"ם דבירושלמי פשיטא ליה דערלות שלא בזמנה לא הויא ערלות לא שבק פשיטותא דירושלמי משום מאי דמספקא בתלמודא דידן כן נלע"ד וקושטא קאי שאחרי מופלג שכתבתי כן מצאתיו מבואר בס' בני יעקב בהגהות על הרמב"ם דף רל"ב ע"ג ותמה גם הוא על מ"ש מרן דבעיין איפשיטא ושמח לבי גם אני שכוונתי לדעת גדול ועיין ס' הלכה למשה ח"א בפ"ב מה' גניבה סוף הל' ח' שנעלמו ממנו דברי מרן דה' תרומות וה' ממרים דהייתינן בראשית מאמר והוא פלא אלא דאכתי יש לתמוה על הכ"מ דבפ"ה מה' שמיטה ויובל הלכה ד' מצאתי אליו ז"ל שכתב וז"ל ואע"ג דבירושלמי משמע דהלכה כר"ש דשרי לא סמך עליו רבינו משום דירושלמי לטעמיה שסובר דר"מ ור"ש הלכה כר"ש אבל גמ' דידן בפ' מי שהוציאוהו מסיק לה בתיקו ע"כ וזה נראה כסותר למ"ש הוא עצמו בפ"ה דתרומות דפשיטותא דירושלמי הוי פשיטותא וע"ע בכ"מ פ"ב מה' מתנות עניים הלכה י"ב שכתב דמשום דבירוש' מפרש מילתיה דר"ש אלמא סבר דהלכה כוותיה נגד ת"ק ע"ש הרי דשבק כללא דיחיד ורבים משום דבירושלמי מפרש מילתיה דר"ש וכ"ש הכא דבגמרין נסתפק ובירוש' פשיטא ליה וכל זה צ"ע וע' מ"ש באות הריש גבי ר"מ ור"ש וגם ראיתי את הלחץ זה הדחק שנדחק הכ"מ בפ"ט מה' רוצח הלכה י' במה שכתב ואע"ג דבירושלמי פשט דאין מודדין וכו' פסק רבינו כדמשמע מגמ' דידן ע"ש שהוא עצמו הכיר באנסו והניח הדבר בצ"ע ומצאתי עוד למוהר"י קורקוס בפ"ה מה' מעשר הלכה י"ב שכתב לדעת הרמב"ם ז"ל דכיון דבתלמודא דידן לא הביאו אותה הבריי' לפשוט הבעיא ממנה נראה שאינו עיקר ולכך רבינו לא סמך עליה ולא על אותו ירושלמי אלא על ספיקא דתלמוד דידן ע"כ:

צה

בעיא דקאמר בה לדברי האומר וכו' מהו משמע דאין הלכה כמותו אלא לדבריו הוא דקא מבעיא לן וכמה פעמים סמכו המחברים אהאי לישנא להוציא ההלכה מכללו רש"ל ביש"ש על חולין ר"פ בהמה המקשה ועיין כללי הלמד גבי לטעמיה דר"פ:

צו

בעיי דסמיכי אהדדי ובראשונה נקט בעינן כך וכך או לא ובשניה שינה ונקט מי בעינן כך וכך או לא למדנו הב"ח בח"מ ר"ס ר"ב לדקדק בשינוי הלשון לדעת הרמב"ם וז"ל שם והרמב"ם כ' וכו' נראה דטעמו דבגמ' הכי איתא איבעיא להו בעינן ציבורין או לא ופשט' ש"מ לא בעינן ציבורין ובתר הכי קאמרינן איבעיא להו מי בעינן אגב או לא מדשינה כאן בלשון דהוי"ל לומר בעינן אגב או לא אלמא משמע דלא הוה קא מיבעיא לן בעינן

אגב או לא אי הוה אמר דבעינן צבורין דפשיטא דלא לומר אגב אלא השתא דפשט לן דלא בעינן צבורין איבעיא לן כיון דלא בעינן צבורין מי בעינן לפחות דיאמר לו קני קרקע וקני מטלטלין אגבה או לא בעינן נמי הא עכ"ד:

צז

ברייתא מצינו בגמרא דמייתי לה בלשון תנן. וזה בהוריות ה' א' דתנן אמר ר"א מה נפשך וכו' ובריייתא היא בפרק ד' דכריתות י"ט א' וכן בסוף פ"ק דקדושין מ' א' איתא תנן התם אין מקיפין בחילול השם וכתבו התוס' שם דשמא בריייתא היא אע"ג דאומר תנן ובפ"ב דנדה י"ז א' איתא תו תנן התם שלג אינו לא אוכל ולא משקה וכו' אע"ג דאינה לא משנה ולא בריייתא אלא תוספתא דטהרות ועיין דכותה בפ' האומר דקידושין ס"ו רע"ב אמר רבא מנא אמינא ליה דתנן אמר ר"ש וכו' ותוספתא דמקואות היא ואמרינן עוד בפרק כיסוי הדם פ"ז ב' תנן התם כל משקה המת טהורים חוץ מדמו וכל מראה אדמימות שבו מטמאין באהל ע"כ ואף גם זאת לא נשנית בשום משנה אלא בתוספתא דאהלות היא שנוייה ע"ש בפ"ד ואפ"ה בכל הספרים גרסינן תנן התם וכן ראיתי להר"ש ז"ל בפ"ו דמכשירין משנה ז' שכתב וז"ל כל משקה המת טהורין היינו ההיא דמייתי בפרק כסוי הדם פ"ז וכתוב בכל הספרים תנן התם ואינה משנה משום מקום אלא בריייתא היא זו עכ"ל וכ"כ התוס' דפ' כסוי הדם שם וז"ל תנן התם תימה אי משנה היא הא דקאמר לעיל במתניתא תנא ומטמא באהל וקאמר עלה והוא דאיכא רביעית הו"ל לאתויי מתניתין דהכא ונראה דברייתא היא וה"נ אשכחן בהחולץ דקאמר תנן וכו' יע"ש. ואף שהיא משנה שאינה צריכה ראיתי להקדים דתרי זמני איתמר שם בגמ' תנן התם קדמייתא תנן התם דם שנתערב במים וכו' ועלה הוא דקאמר בגמ' במתנית' תנא ומטמא באהל והוא דאיכא רביעית ובתר הכי קאמר עוד תנן התם כל משקה המת טהורין חוץ מדמו וכל מראה אדמומית שבו מטמאין באהל ע"כ ועל הך בריייתא הוא שתפסו התוס' את דבורם וכתבו אי משנה היא וכו' וכדמתברר למעיין שם אי משום מאי דכתבו הא דקאמר לעיל במתניתא תנא וכו' הו"ל לאתויי מתני' דהכא ואי משום שקדמו אליו תרי דבורי מסוגיין דלעיל ואחרי הדברים והאמת האלה תמהני טובא על מרן מוהריק"א בכלליו שהרי בדף ק"י מהי"ש ע"א מוכח שהבין דהתוס' קיימי אתנן התם קמא שהרי כתב וז"ל מ"ש בתוס' דף פ"ז תנן התם דם שנתערב במים וכו' ותמהני על מ"ש דההיא דדם שנתערב במים אינה משנה שהרי משנה שלימה היא וכו' יע"ש ואחריו נמשך הר"ב שארית יוסף בנתיב הפירוש כלל ב' ואני בעניותי כבר הכרחתי לעיל דאתנן התם בתרא קיימי דברי התוס'

ויש לתמוה על מוהרש"א שם והר"ב שער יוסף דף מ"א ע"ד שלא הרגישו בזה ולפק"ד דברי איזה תלמיד טועה הם ומרן לא הסכים עליהם:

צח

ברייתא דרך בעלי הגמרא לקצר בלשון הברייתות בהרבה מקומות ולשנות בלשון ובלבד שתהא הברייתא קיימת.. הרשב"א ז"ל בחידושיו לשבת דף ל"ב ע"ד יע"ש ואף במשניות מצינו כן עיין תוס' דעירובין ע"ח ב' ד"ה והתנן ובזבחים פ"ב כ"ד ב' ד"ה והרי זריקה *) ובבכורות כ"ז ב' וכ"כ הרמב"ן בחידושי שבועות כ"י בפ' שבועת הפקדון ועיין בשיטה מקובצת על ב"מ דף ק"ס ע"ג שכתב דגם הש"ס דרכו לשנות הלשון במימרות האמוראים ולהוסיף פירוש כדי לבאר ענינו וע"ע שם דף ר"ט ע"א ובראשון לציון דף פ"ה רע"ד:

צט

ברייתא דמייתי לה הש"ס למפרך או לפרוקי מינה ולדידן חזי לן דאיכא לפלוגי ולמימר דלא מיירי בנדון דאתי עלה תלמודא ולא דחי לה ש"מ דתלמודא קים ליה מאיזו הוכחה ברורה דלא מחלקינן בהכי הר"ב ראשון לציון דף נ"ו ב':

ק

בית דין מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה. היינו לעשות שום גדר או שום סייג לתורה דאלו בכדי לא עקרי ליה רבי בצלאל בשיטת ב"מ דף כ"ז ע"א בשם הריטב"א:

קא

ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ה"מ היכא דאיתמר אבל היכא דלא איתמר לא. פר"ח א"ח ריש סי' תנ"ה:

קב

ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה לא אמרינן אלא היכא דליכא הכשר מצוה וכגון דבעידנא דמיעקר שבות דדבריהם לא מקיים **(*)** הג"ה וכ"כ עוד בסוכה ד' א' ד"ה בית ר"ף:

העשה אבל היכא דבעידנא דקא עקר שבות דדבריהם מקיים עשה של תורה אין להם כח לדחות ואף בשב ואל תעשה כן כתב הרא"ם בתוספותיו על הסמ"ג בה' ר"ה והביאו מוהרש"א ביבין שמועה כלל תנ"ג אך הפר"ח בא"ח סי' תקפ"ח ס"ה הקשה עליו וכתב דלא נהיר' דהא מוכח בפ' האשה רבה בשמעתתא דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה דאפי' העשה והשבות באין בבת אחת ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה וע"ש שכתב דלא מצינו שב"ד יעקרו מצוה אחת לגמרי מן התורה ושיאמרו שלא יקיימו אותה לעולם ע"ש ובס' יד אליהו תיקון כ"ה:

קג

ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה ואפי' בקום עשה במקום שיש פנים וטעם בדבר תוס' פרק האשה רבה דף פ"ח ע"א ד"ה מתוך חומר ובנזיר דף מ"ג ב' ד"ה והאי ובע"ז דף י"ג א' ד"ה אמר וכ"כ הב"י באו"ח ססי' תי"א ובפ"ג בהל' נדרים ד"ה ולענין וכן מצאתי עוד בשו"ת תמים דעים סי' ר"ג ובשו"ת בית יעקב סי' קנ"ט וברדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם ססי' פ"ח וע"ש שכתב דבדבר קל כגון נדר דאיתיה בשאלה יש כח בידם לעקרו ועיין מגילת ספר דף קכ"ב ע"ד וקכ"ג ע"א מהלאוין כמה חילוקים נידונים בזה ולא ידעתי למה לא הזכיר דעת התוס' ודע מה דאייתינא שוב ראיתי ז"ל שהזכירה בעשין דף ע"ד ע"ד:

קד

ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה ואפילו בקום עשה במידי דממונא ודוקא חדא איסורי עקרי אבל תרתי לא עקרי. רבי בצלאל בשיטה מקובצת על ב"מ פ"ו דף קפ"ה ע"א בשם הריטב"א:

קה

ב"ד שלאחריהם אמרו. קי"ל כוותייהו משום דבתראי נינהו. מרן בכסף משנה פ"ז מהל' ביאת המקדש הלכה ז':

קו

בחירתא היא מס' עדיות י"א שאינו מלשון עדות אלא מלשון עידית שהוא המובחר שבכל מיני הקרקעות ומש"ה קרי ליה בחירתא מהר"ם די לונזאנו בס' שתי ידות אצבע המעריך ערך בחר:

קז

בל תוסיף לא שייך אלא במה שמוסיף האדם מדעת עצמו כגון כהן שמוסיף ברכה משלו וכיוצא אבל במה שעמדו חכמים ותקנו לצורך אין כאן בל תוסיף דכבר נאמר על פי התורה אשר יורוך ותדע לך דהא שמיני של סוכה בזמן הזה דבקיאינן בקבועא דירחא מצוה של דבריהם הוא ואוכלים וישנים בה למצוה. וה"ה לבל תגרע לצורך כגון י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת דאע"ג דמצוה מן התורה לתקוע הם גזרו שלא לתקוע והיינו טעמא דמצוה לשמוע דברי חכמים מלא תסור הרשב"א בחדושי ר"ה דף צ"ג א':

קח

בדרבנן עבדינן עובדא והדר מותבינן תיובתא. לא אמרינן הכי אלא כשהרב יודע הדין וברור לו ועושה מעשה ואחד מן התלמידים יש לו ספק או קושיות על המעשה אבל אם הרב בעל המעשה מסתפק באיזה דין והספרים מצוים בידינו לא נאמר כיון שיש

לנו ספק והוא מדרבנן נעביד עובדא ברישא ואח"כ נבקש הדין אלא בתחלה צריך לברר הדין ואח"כ נעשה מעשה שו"ת רדב"ז ח"א סימן י"ט:

קט

בדרבנן עבדינן עובדא והדר מותבינן תיובתא. היינו דוקא כשהחכם הורה בהלכה אבל היכי דחזינן דאיכא איסורא דרבנן מותבינן ברישא והדר עבדינן עובדא בנימין זאב סי' ע"א והביאו הכנה"ג א"ח סי' ק"ס ע"ש:

קי

בשני דר' יהודה כולהו תנויי בנזיקין הוה. זה לי ימים ושנים שנכספה גם כלתה נפשי לדעת טעם נכון למה זה בימי דר' יהודה כל עיקר לימודם היה בענין דנזיקין עד שמצאתי את שאהבה נפשי ה"ה הר"ב בעל באר שבע שכתב בדף ע"ג ג' שני טעמים חדא משום דתנן בסוף בתרא דהרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן והן כמעין הנובע ועוד דמצינו לר' יהודה דס"ל בפרק המניח האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין ורבא אמר מילי דאבות ואבות מנזיקין הוא והלימוד מביא לידי מעשה הילכך לא הוה עיקר כל הלימוד שלהם אלא בסדר נזיקין ע"כ:

קיא

בשלמא לר"פ או הניחא לר"פ. כל מקום דקאמר תלמודא הכי דרך המעיינים לבקש איזה דוחק לאותו אמורא דאתמר עליה הניחא בשלמא. שמות בארץ בתוס' יום הכפורים דף א' סע"ג:

קיב

בורכא היא. לא שייך למימר הכי אלא באמורא דקאמר דבר חידוש מטעמא דנפשיה וכן כתב ר' בצלאל בשיטת כתובות פ' אע"פ דף ל"ג ע"ג ומכח זה תמה שם על רבא דאמר האי לישנא דבורכא על מאי דדרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו ולי הדיוט לא קשיא כ"כ משום דכך היה רגיל רבא לומר בורכא על מאי דהוה דריש רב נחמן בר רב חסדא ור' נחמן בר רב יצחק נמי הוה רגיל להשיב לרבא מאי בורכתיה אנא אמריתה ניהליה וכו' כמו שתמצא עוד בפ"ק דשבועות דף י"ב ב' ובפ' כסוי הדם דף פ"ח ב' ע"ש וכיון שזו היא דרך רבא לא דקדק הכא כ"כ וא"ל כן אף במאי דפסק כרבותינו ומ"ש עוד שם דרש"י תירץ עיקר קושיא במ"ש הא בורכא דבר שאינו הגון נלע"ד דטעמו משום דרש"י ז"ל שינה את טעמו בכאן ממה שפירש בשאר דוכתי דבשבועות פירש דבר הבדוי מן הלב דמנא לך הא ובחולין פי' אינו עיקר לשון בור ואי משום הא לדידי הפעוט לא איריא דהא אין חלוק בין אמרו דבר שאינו לאמרו אינו עיקר ובההיא דחולין דמימר'

וחידוש מטעמא דנפשיה הוא אפ"ה פירש דאינו עיקר ובר מן דין בעניי לא יכולתי להלום אמאי לא שייך בורכא במאי דפסיק כרבותינו וכלומר דהאי פסקא פסקא דדינא הוא בדוי מלבו שלא קבל כן מרבותיו:

קיג

ברותא היא טעות שגור בפי הכל גם לחכמים לגרוס בדותא היא בדלית מלשון בדאי כלומר שקר הוא ואינו כן אלא ברותא בריש כלומר דעת חיצונית היא כמ"ש הערוך בערך בר. כנה"ג ח"מ סי' רס"ט הגהות הב"י אות ב' וכן נראה מדברי הלק"ט ח"ב סי' ע"ז שפירש חוץ מן ההלכות ואני מצאתי לר' בצלאל בשיטה מקובצת על ב"מ דף קנ"ח ע"ג שכתב בשם הריטב"א וז"ל הא דרב אשי בדותא היא פירש לא אמרה רב אשי מעולם אלא אחד מתלמידיו אמרה מעצמו או דשמעה מכללא וטעה וקראוה על שמו וכן הלשון מתפרש בכ"מ ע"כ הרי לנו שר וגדול דגריס בדותא בדלית ומפרש לה מלשון בדאי עוד מצאתי לרש"ל ז"ל שם שכתב בדותא היא כ"ב או ברותא וכ"כ שם בעל עין יהוסף יש גורסין בדלית ויש גורסין בריש הרי דלא הכריעו בזה ומאן דגריס בדלית לא משתבש וכן ראיתי עוד בשו"ת הרשב"ש דף כ"ו סע"ג שכתב בדותא היא כלומר שאין דבריו אמת ע"ש:

קיד

במחלוקת היא שנויה. לא שייך למימר אלא במחלוקת שקול דמאן דעבד כמר עבד ומאן דעבד כמר עבד אך לא בסברא הדחויה בשתי ידים ועל פוסקים אחרונים יש לתמוה שתפסו דרך זה לעשותו סניף בדבר שיש בו מחלוקת הגם שתהיה הסברא ההיא מופרכת הרבה ואין לה רגלים כלל שאפילו בשעת הדחק לא סמכינן עלה כלל ורגיל אני בכיוצא בזה לומר דברי בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה. שו"ת גנת ורדים כלל א' סימן י"ד:

קטו

בתר דבעיא הדר פשטה. אנן לא מתרצין הכי דכל כי הא לא שביק תלמודא לאקשויי ולברורי. שיטה מקובצת על ב"מ דף נ"א א' בשם הרמב"ן:

קטז

בו ביום. היכא דקאמר הכי דהיינו ביום שהושיבו ר' אלעזר בן עזריה כדאיתא בפרק תפלת השחר כ"ח א' נשאלתי אם הכלל הוא אפילו בברייתא או דוקא במשנה והשבתי דלפק"ד איתיה אפילו בברייתא ולמדתי כן ממאי דאמרינן בפרק שני דייני ק"ט א' גבי אדמון א"ל רבא לרב נחמן אפילו בברייתא א"ל מי קאמרינן במשנה בכ"מ שאמר ר"ג

קאמרינן והכי נמי איתא בפ' הקומץ רבא ל"א ב' מי קאמר במשנתינו כ"מ ששנה קאמר ע"כ הרי בהדיא דהיכא דנקטו לישנא דכ"מ או כל היכא דאמרינן דהיא היא בין במשנה בין בברייתא במשמע וכן כתבתי עוד בכללי הכף גבי אימתי ובעה ע"ש ישמע החכם ויוסף לקח. ומעתה ע"כ לומר דמ"ש הרמב"ם בפ"ה דסוטה וברפ"ד דידים כי בכל מקום שיאמר בו ביום במשנה וכו' לאו דוקא משנה ה"ה ברייתא וכפי הנראה כך היא דעת הר"ב הערוך שתרי בערך מחק הזכיר ההיא ברייתא דריש פ' מי שהחשיך קנ"ג ב' דקתני בו ביום גדשו סאה וכו' ופירשה הוא ז"ל ביום שהושיבו את ראב"ע בראש ע"ש הגם שאני בעניותי לא יכולתי להלום פי' זה כיון דבתוספתא ובירושלמי מתנייא גבי יום שעלו לעליית חנניה בן חזקיה שגזרו ח"י דברים כדאיתא בפ"ק דשבת י"ג ב' והכי פירשוה רש"י והתוספות בפרק בתרא דשבת קנ"ג ב' ע"ש:

קיז

בני נח אזהרה שלהם זו היא מיתתן. ה"מ באותן אזהרות שהוזהרו לבני נח בלבד אי נמי לאותן אזהרות שהושוו בהם בני נח ובני ישראל במיתה אבל שנחלק האזהרה ונאמר דלישראל אתי למעוטי ממיתה ולבן נח לרבות למיתה הא לא אפשר כן כתב הר"ן בחידושיו לסנהדרין דף כ"ג ע"ג:

קיח

ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין. ליתא אלא לצורך שעה למראית הב"ד אבל לעשות תקנה קבועה אין לנו שאין נביא רשאי לחדש דבר ומצוה עולמית וכ"ש לחדש מיתה למי שאינו מחויב לה תקנה עולמית הר"ן שם דף ל' ע"ד:

קיט

בהא זכינהו ר"א לרבנן דקאמר רבא בקידושין ח"י א' לא אמר שיהיה הלכה כן הה"מ ספ"ג מה' גניבה אך מדברי רש"י בחולין ל"א ב' לא משמע הכי שכתב זכנהו נצחן כלומר בזאת נראין דבריו מדבריהם ע"כ:

קכ

בית הלל אומרים. כתבו התוספות פרק האשה שלום קי"ז א' וז"ל ותימא וכי נחלקו בית הלל על הלל רבן דבית הלל הם תלמידיו כן כתב מהר"ש אלגאזי בס' גופי הלכות כלל ע"ט וכפי הנראה רצה בזה לאשמועינן דאין זה מדרך המוסר שהתלמידים יחלקו על רבם ואם זו היא כוונתו לפק"ד אישתמיטו מיניה דברי התוס' דפרק כל היד י"ד ב' שכתבו בד"ה מאי דמצינו הרבה תלמידים שחולקים על רבם בילדותם ונעלם ממנו שהתוספות גופייהו בפ"ד דכתובות נ"ג ב' על זה הענין בעצמו תירצו דשמא אע"ג דבית הלל הם

תלמידי הלל הזקן פליגי עליה ע"ש ועיין בפרק כיצד מברכין מ"ב ב' רב הונא ורב יהודה וכל תלמידי דרב אמרי אינו פוטר וכמ"ש התוס' שם וע"ע ס' כריתות לשון לימודים ש"ב סי' ע"ג:

קכא

בפריע כשאומר בירושלמי הוא מלשון מהירות כמו שתרגמו אונקלוס ויונתן בן עוזיאל בפרשת כי תשא סרו מהר שטו בפריע וכן בפרשת קרח והולך מהרה תרגומו ואוביל בפריע ומאחר שכן הנה מקום אתי לתמוה על מוהר"ב שבספרו שדה יהושע על הירושלמי בקידושין דף ו' סע"ב כתב בפריע לא ידעתי פתרונו ושמא הוא לשון למפרע וכו' דליתא אלא תרגום של מהרה הוא:

סליקו כללי הבית בס"ד

כללי הגימל

קכב

גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה. לא אמרו אלא בדבר שעיקרו מדברי סופרים כגון כרמלית אבל לרשות הרבים לא ואפילו אמירה לעכו"ם שהוא שבות שאין בו מעשה לא התירו. הרשב"א בחדושיו לפ' המצניע שם בשם הר"ח ע"ש וע"ע שער אפרים סי' צ"ג שנקט גם הוא בפשיטות דדוקא איסור דרבנן נדחה משום כבוד הבריות נפשטה דשמעתא דפ' מי שמתו י"ט ב' וכמעט כן הוא הסכמת כל גדולי הפוסקים בלי שום חולק. אך מצאתי בשו"ת זרע אברהם ח"א בי"ד סי' י"ז שכתב דלאו מילתא פסיקתא היא דיש ויש אתנו כמה גדולי ישראל מורים מתוך שיחתן דאף היכא דאיכא איסורא דאורייתא דייניגן להקל מפני כבוד הבריות יע"ש בארוכה. ולדידי המך נראה דלפום מסקנא דפ' מי שמתו מוכח דכל שהוא בשב ואל תעשה נדחה מפני כבוד הבריות אף בדאורייתא ובדרבנן אף בדעביד מעשה וכן הסכים הר"ב ראשון לציון דף ל"א ע"ב דלא כמוהרש"א שם ע"ש:

קכג

גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה נראה מדברי החות יאיר ססי' צ"ה שאין ההיתר ברור בכל מידי דרבנן שכתב וז"ל ואני קוהה מאד אפילו במידי דרבנן לומר דנדחה מפני כבוד הבריות בדברים שלא נזכרו בש"ס כיון דחזינן שאסור להוציא המת לרה"ר אע"פ דקיל"ן כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה:

קכד
גזר הא אטו הא. אשכחן דקאמר וכתבו התוס' דלאו גזירה אלא היינו קנסא נקט לשון גזר כ"כ מהרש"א בהליכות אלי כלל קצ"ח ולא הזכיר איה מקום כבודו דהאי כללא ולדידי חזי לי שלמד לומר כן מהתוס' דפ' עד כמה כ"ח א' ד"ה ר"מ וז"ל ואומר רבי דאע"ג דאמרינן בריש אעפ"י דהלכה כר"מ בגזירותיו הך דהכא קרי ליה בסמוך קנס דקא קניס ר"מ:

קכה
גזירה שוה. עביד מתיבות אף שאין כתוב התיבה במקרא אלא אנו מוצאין שצריך להיות תיבה פלונית במקרא מכח דקדוק לשון המקרא ואח"כ דורש ממנו הגזירה שוה תוס' ערכין ח"י ב' ד"ה ופדוייו מבן חדש ומעלה כתבו חפשנו בכל המקרא ולא מצינו ושמא דורש הכי דמדכתיב מבן במ"ם ולא כתיב בן חדש בלא מ"ם הוי כאילו כתיב ומעלה בפירו' ואח"כ דורש ג"ש כ"כ מהרש"א בהליכות אלי כלל קצ"ו ונ"ל המך דלפי גרסת רש"י דלא גריס ופדוייו אלא בן חדש ומעלה ליתיה להך כללא ומה גם שכבר כתב הר"ב ברכת הזבח שם דגירסא מוטעית היה לפני התוספות:

קכו
גזירה שוה מופנה. אורחיה דקרא לכתוב אע"ג דאין להשיב דאע"ג דאמרי' אם אינה מופנה למידין ומשיבין לא יתחייב מזה שאם אין להשיב שלא יכתוב ג"ש מופנה דדילמא קרא הוה ידע שיש להשיב ואנן לא ידעינן להשיב. ר' בצלאל בשיטה מקובצת על בבא מציעא פרק איזהו נשך דף קל"ט סע"ג בשם רבו הוא הרדב"ז ז"ל ומצאת כי תדרשנו בחלק ב' סימן תשצ"ז:

קכז
גזירה שוה שהיא מופנה מב' צדדין למידין ואין משיבין לא אמרינן אלא כדי לקיים הדרשא לעיקר הג"ש אבל אחר שיצא ממנה דין אחד אין לרבות בכח ג"ש דין אחר כל היכא דאיכא למפרך כ"כ הר"ן בחדושיו לסנהדרין דף פ"ט ע"ג:
סליקו כללי הגימל בס"ד

כללי הדלת

קכח
דחקינן ומוקמינן מתניתין בתרי טעמי ואליבא דחד תנא ולא מוקמי' בתרי תנאי ובחד טעמא הכי איתא בפרק האומר ס"ג ב' דעל מאי דאקשי שם תלמודא רישא בחד טעמא

ומציעתא וסיפא בחד טעמא קמשני אמר ר' ינאי אין אמר ר"ל ש"מ מדר' ינאי דחקינן ומוקמינן וכו' ואע"ג דרב יוסף בר אמי שם בעא לאוקומי למתניתין בחד טעמא כבר כתב הרא"ש שם וי"א הלכה כרב יוסף דמוקי מתניתין בחד טעמא אבל הרמב"ם ז"ל כתב כאוקמתא דר' ינאי וכן מסתבר דמתני' סתמא בלא קביעות זמן ע"כ ולשיטתיה זאת אזיל הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' שמיטה ויובל הלכה כ"א גבי הכובש ורד שביעית בשמן של שישית וכו' דאפליגו בירו' דר' אבהו בשם רבי יוחנן אמר תרין תניין אינון ור' זעירא אמר יכול אנא פתר בתרי פתרי וכתב שם מרן בכ"מ וכמאן דמוקי לה בתרי פתרי נקטינן דהוא עדיף מדמוקים לה בתרי תנאי וכדאמרי' בפרק אע"פ (צ"ל בפרק האומר) דמוקמי' מתני' בתרי טעמי ולא מוקמינן לה בתרי תנאי ע"כ הרי לנו הרא"ש והרמב"ם דנקטו עיקר הך כללא דר' ינאי ור' זעירא דבירו' ולא חשו לסברת ר' יוחנן דתריץ התם תרין תניין אינון גם לא למאי דבגמרין בפרק המפקיד מ"א א' מוקי רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע ואמר מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובלנא מאניה בתריה לבי מסותא וכן מצאתי להרז"ה ז"ל בפ"ד דקמא בשם רבינו אפרים ולהרמב"ן ז"ל במלחמותיו פ"ק דקדושין שכתבו בפשיטות גמור דקיל"ן דחקינן מתני' בתרי ותלתא טעמי ולא מוקמינן לה בתרי תנאי ע"כ וכפי הנלע"ד נראה דטעמא דידהו הוי משום דר' ינאי רביה דר' יוחנן הוה כידוע וכוותיה אית לן למנקט עיקר ומה גם דר"ל נמי כוותיה ס"ל ועוד דהתם בהמפקיד הא איכא רב יעקב בר אבא ורב נתן בר אבא ורב ששת דמהדרו לאוקומי אליבא דחד תנא ובתרי טעמי וכן מצינו לרבא שהוא בתרא ביבמות י"ג א' ובקמא מ"ח ב' דמהדר לאוקומי בחד תנא דקאמר לעולם חד תנא הוא ע"ש וכן תמצא שם בפ"ק י"ד א' ובחולין ט"ז א' גבי רב פפא תלמידו וזו גדולה על כלם דמסקנא דסתם תלמודא בפ' כל המנחות באות נ"ה א' הכי הויא דהא התם פריך הש"ס רישא דליכא כהן סיפא דאיכא כהן ומשני אין רישא דליכא כהן סיפא דאיכא כהן אמר ר"פ ש"מ דחקי' ומוקמינן מתני' בתרי טעמי ולא מוקמי' בתרי תנאי ע"כ ועיין שארית יוסף בנתיב המתרץ כלל ג' דתפס גם הוא עיקר ההיא דפרק האומר אלא שראיתי אליו שם שכתב דממאי דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי חבית וכו' משמע דהוה ניחא ליה אם אפשר להעמידם בחד תנא ובתרי טעמי ע"כ ודבריו תמוהים הם דהא מדקמתמה שם תלמודא וקאמר רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע ומשני אין דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם וכו' מוכח בבירור דדעת ר' יוחנן פשוטה לפניה היא דלא ניחא ליה לאוקומי בחד תנא ובתרי טעמי דגם דלכאור' הוה מצי למימר דשפיר קאמר הרב דהתם לשון המשנה דחקתו דלא לאוקומי בחד תנא ובתרי טעמי כדאיתא התם ומשמע מיהא דאי לאו הכי הוה מוקי לה בתרי טעמי וכחד תנא דבאמת דוחק

הוא לאוקומי בתרי תנאי דלסתום רבינו הקדוש כתרי תנאי דפליגי והכי מוכח לישנה מדקאמר מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא כלומר דהוה ניחא אלא דאי אפשר דהחזירה לדוכתי' משמע כדמסיק מיהו הכי מוכח תו בפרק ר' עקיבא פ"ו א' דקאמר ומאן דמוקים כתנאי ריש' רבנן וסיפ' ראב"ע והרצון בזה על ר' יוחנן דאמר בהמפקיד מאן דמתרגם וכו' וכפי פירוש רש"י שם וע"ש שסיים ואי הוה בעי הוה מצי לאוקומי בתרי טעמי ובחד תנא וזה ברור ובר מן דין ומן דין אשתמיט מיניה תלמוד ערוך דפרק ארבע מיתות ס"ב ב' דקאמר תלמודא בהדיא רבי יוחנן לטעמיה דלא מוקים מתניתא רישא בחד טעמ' וסיפ' בחד טעמ' דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם וכו' וגם שם כתב רש"י דלא הוי בעי לאוקומי ריש' בחד טעמ' וסיפ' בחד טעמ' ע"ש הא קמן מבואר דלא עלה על דעת ר' יוחנן מעולם לאוקומי בחד תנא ובתרי טעמי כמדובר ויש לתרץ בדוחק דגם ההיא דסנהדרין טעמיה דר' יוחנן דלא הוה בעי לאוקומי בתרי טעמי משום דבין ריש' ובין סיפ' שאר מצות קתני ע"ש ורש"י ז"ל סמך עצמו על טעמו דהמפקיד והכא נמי דכוותה והכי נמי דייק לישנ' דס' הכריתות בלשון לימודים ריש שער ג' שפתח באלה הדברים דמקשה מריש' לסיפ' ניחא ליה לאוקומי בתרי תנאי וריש' וסיפ' בחד טעמ' מלאוקומי בחד תנא ובתרי טעמי גבי מאן דמוקי חבית אליבא דחד תנא מובלנא מאניה בתריה לבי מסותא אע"ג דאיכא לאוקמה בחד תנא ובתרי טעמי עכ"ד. ואמת אגיד דבהשקפה ראשונה הוה קשי' לי טובא על הכריתות ז"ל למה זה בנה יסוד כללו על דברי ר' יוחנן ולא זכר שר סוגיין דפ' האומר ומסקנא דמנחות דאייתינא לעיל דמוכחי איפכא וניח' לי במה שהאיר ה' את עיני ומצאתי אליו ז"ל ששם לקמן בסי' קע"ג כתב בזה הלשון פרק כל המנחות נ"ה אי דאיכ' כהן במקום שאינו רגיל אמאי לא וכו' עד ריש' דליכ' כהן סיפ' דאיכ' כהן וכו' חזינא דאוקי מתניתין בתרי טעמי ולא מוקמינן בתרי תנאי ע"כ הרי דהדר ביה מההיא ותפס עיקר כמסקנא דמנחות דלעולם אית לן למיזל בתר בתרא באופן שיצא לנו זה הכלל מבורר ומלובן כדכתיבנ' והכי נקטינן בדם כד מעייניגן שפיר קא חזינה דקאי קמן דעת הרי"ף פ' המפקיד דדחי לאוקומת' דרב ששת ופסק כר' יוחנן אלמא ס"ל דמוקמינן בב' תנאי ובחד טעמא ולא מוקמינן בחד תנא ובתרי טעמי וכן נראה ג"כ דעת הר"מ והרע"ב בפי' המשנה שם דמפרשי לה דאתיי כתנאי כאוקומתא דר' יוחנן ונראה דע"כ צ"ל דס"ל דהגם דבעלמא הכי ס"ל דדחקינן לאוקומה בחד תנא ובתרי טעמי הכא שאני דלישנ' דמתני' דחקתו כדאמר רבי יוחנן גופיה מאן דמפרש וכו' ולפי זה צ"ל דההיא דפרק אר"ע לאו בר' יוחנן ורב ששת דהתם תליא פלוגתייהו וכדפרש"י דהא ר' יוחנן נמי מודה כי לא דחיקא לישנא דמתני' טובא א"נ התם נמי כיון דבעינן

לשבושי מתני' ולמימר טהורה הו"ל כי ההיא דדחיקא לשון מתני' מיהו ההיא דסנהדרין קשה קצת ויש ליישב עפ"ז ודוק במ"ש לעיל והואיל ואתא לידן הך כללא נימא ביה מילתא שראיתי להר"ב שושנים לדוד בפ"ט דב"מ מי"א דעל מאי דאפליגו רב ושמואל שם בגמר' קי"א א' גבי שכיר שעות דלילה דלרב גובה כל הלילה ולשמואל כל הלילה וכל היום ראה והתקין מחלוקת חדש ממש בין רב ושמואל ואמר דתליא פלוגתייהו בהך כללא דדחקינן ומוקמינן וכו' דלרב מוקמי' מתני' בתרי תנאי טפי מלידחק כדי לאוקמה בחד תנא ולשמואל דחקינן ומוקמינן בתרי טעמי וחד תנא ולא מוקמי' בתרי תנאי יע"ש והנה על הראשונים אנו מצטערים והוא בא להוסיף ולאפושי פלוגת' מדעת עצמו בדברים שאין להם שחר דלא זו דלא נגע ולא פגע הדין כללא עם מחלוקת רב ושמואל כמו שיתברר למעיין שם אלא אף גם זאת הנה מקום אתי להוכיח דדבר זה אין סופו להתקיים מהא דאשכחנא בפ"ק דב"ק י"ד א' וט"ו ב' דפריך תלמודא ריש' רבנן וסיפ' ר"ט ומשני אין דהאמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא שביק מתני' ותא אבתראי ריש' רבנן וסיפ' ר"ט ר"א משמיה דרב אמר כולה ר"ט היא וריש' וכו' ע"ש הרי דנהפוך הוא ממחשבתו אשר חשב לייחס לרב דמוקמי' בתרי תנאי ולשמואל בחד תנא וצא למד עוד כן לדעת רב מהא דאית' בהמפקיד גבי מתני' דחבית תרגמה ר' יעקב בר אבא קמיה דרב שנטלה על מנת לגוזלה תרגמה ר' נתן בר אבא קמיה דרב שנטלה ע"מ לשלוח בה יד שניהם המליכם לבבם לאוקמה דתיקו כולה בחד תנא ובתרי טעמי ככתוב ברברי קדשו של רש"י שם והשת' מדאוקמי' הכי קמי דרב ושתיק ש"מ דדעתיה הכי הוה דעדיף לאוקומי בחד תנא ובתרי טעמי מלאוקומי בתרי רנאי וחד טעמא ודי בזה להוכיח ביטול דעתו כיון דאיהו גופיה הכיר באנסו ואמר ואמנם צריך להתיישב בדבר אי מצי קאים הך מילתא לקושט' דמילת' דהכי ס"ל לרב וכן לשמואל בכל מקו' ע"כ. ואני המך שלי"ת באתי לכלל יישו"ב וחזינא דמילתיה לא מצי קאים כאמור:

קכט

דחקינן ומוקמינן מתניתין בתרי טעמי ולא מוקמינן בתרי תנאי הני מילי כגון מתניתין דחבית דסתמ' היא אבל היכ' דתנינן לה בתרי תנאי על כרחך מפלג פליגי כן כתב הרמב"ן בס' המלחמות פ' שור שנגח ד' וה' דף י"ח ע"א וז"ב:

קל

דברי הכל. מצינו דקאמר ולא קאי לא אתנאי ולא אאמוראי אלא ר"ל דברי כל באי עולם הריטב"א ז"ל פרק עשרה יוחסין בשם הירושלמי שם גבי דברי הכל אין ערעור פחות משנים וכן פירש עוד בפ"ז דכתובות דף מ"ה ע"א ע"ש וכ"כ רבינו בצלצל בשיטה

מקובצת על כתובות פ"ב דף ל"ח ע"א בשם הרמב"ן ועיין בכללי הגמ' למוהריק"א דף ק' ע"א:

קלא

דיעבד נסתפק הרב בעל מוצל מאש בסי' כ"ד היכא דאמרו דבדיעבד מותר אם הב"ד מוזהרים להתרות בו שלא יעשה אותו דבר אי לא ובריש' הניח הדבר בצ"ע ואחר כך הכריע דמורין למי שאינו יודע מכח תשובת הרמב"ן בסי' קכ"א שהבי' ראי' דנותן טעם לפגם אסור לכתחילה מההיא פינכא דר' אמי דפרק כל הבשר קי"א ב' דתבריה וכו' ע"ש והכי נמי אם איתא דאין מורין למי שאינו יודע אמאי חברה לשהיה ואם יכשלו בה בדיעבד מה בכך ועיין בתשובת הרשב"א סי' תקע"ה ע"כ:

קלב

דיעבד חשיב כל דבר שיש טורח לתקן. כ"כ הכנה"ג בכללים נפרדים כלל ס"ב בשם תוספות ופסקים וכתבים ולי נראה שכן משמע במוהרי"ק שורש נ"ו ועיין ספר מנחת כהן דף ל' ע"ב ופרח מטה אהרן ח"ב סי' ק"א ובספר בני דוד דף ס"ה ע"ג וד' ובשו"ת נחלת שבעה סי' י"ב:

קלג

דיעבד חשיב כל דבר שאין לו תקנה. כ"כ הכנה"ג שם כלל ס' בשם התוס' ופסקי' וכתבים ולדידי יש להוכיח כן מדברי הר"ן ספ"ק דכתובות דף תע"ב רע"ב ומ"מ פי"ח מה' איסורי ביאה הלכה י"ג ע"ש:

קלד

דחיה אורחיה דגמ' לדחויי אפי' היכי דקיל"ן דהוא הכי. כ"כ מוהריק"א בכללי הגמ' דף צ"ט ע"א ולא כתב דבר בשם אומרו ולי המך נראה שלמד לומר כן מתוך דברי הרא"ש דפרק השואל סי' י"ב שכתב וז"ל ומה שדחה רב אשי לסייעתא דבריית' כך הוא דרך הגמ' כל מי שיכול לדחות אע"ג דהלכתא הכי וכן האמורא בעצמו אומר אי משום הא לא תסייען עכ"ל:

קלה

דחיה לא מקרי כד מהדר לאקשויי על האמורא המתרץ דמדהדר ומקשי עליה משמע דקושטא דמילתא הכי הוי. כן כתב הכסף משנה פ"א מה' פסולי המוקדשים והוא על דרך מ"ש התוס' בסוטה ל"ב ב' ד"ה ורבי דאין שיטת הגמ' לדייק כ"כ על אסמכתא ולומר ואידך ואידך אי לאו דדרשה גמורה היא ע"ש:

קלו

דחיה למדתי עוד כלל מחודש בזה מדברי הלחם משנה ספ"א מה' עבודת יום הכפורים דכשהדוחה דחי לה ע"י הכרח כגון דקאמר דאי לא תימא הכי וכיוצא אז משמע דקושטא הוי כמו הדחיה שמרם על לבך תמיד כי חיים הם למוצאיהם לפסק הלכה:

קלז

דחיה למדתי כלל מחודש בזה מדברי הכ"מ רפ"ד מה' שבת דלדעת הרמב"ם אפשר לומר דכל דלא דחו לה בדרך דילמא אלא בלעולם אימא לך משמע דקושטא דמילתא הכי איתיה ע"ש. אמנם מצאתי בתשובה להרשב"א סימן שי"א שכתב לדעת הרמב"ם דלעולם אימא לך דחיה בעלמא היא ויש לתמוה על הכ"מ שהרי הוא בעצמו רמז לתשוב' הרשב"א הלזו בסוף פ"ב מה' בכורות ע"ש וכן מצאתי להר"ב לחם משנה רפ"ד מה' שבת דלעולם אימא לך מקרי דחיה ומצאתי עוד להכנה"ג בי"ד סי' ע"ב הגהות הב"י אות ו' שכתב בשם רש"ל והר מקרעמניץ ז"ל דלדעת ר"ת כל היכא דקאמר תלמודא שאני הכא ולא אמר דילמא פסיק הוא כלישנא דתלמודא אף ע"פ שאינו עומד והביאו בשיירי כנה"ג בכללים נפרדים כלל ל' וכן ראיתי להריטב"א בחי' יומא ר"פ בא לו כ"ג שוב מצאתי להר"ן בפ"ב דגיטין דף תקס"ג ע"א שכתב דאע"ג דבלשון דילמא קאמר קושטא דמלתא הכי הוי ומשום כבודו הוא דקאמר ליה הכי יע"ש:

קלח

דקארי לה אמאי קארי לה דאמרינן בכוליה ש"ס הוא לשון קושיא כמ"ש רש"י פרק אלו נערו' ל"ו א' וביומא ל' ב' הביאו דבריו בעל ה"ע בשער ב' פ"א ומוהריק"א שם בכלליו והוסיף שם וז"ל ולא פירש משמעו' תיבות הללו ובערוך מצאתי ודארי לה לשון עירוב והאלף מתחלפת בעין עכ"ל והשתא הוי פירושא הכי מי שעירב זה עם זה מה ראה לערבם וכו' עכ"ד מוהריק"א והנה מסתמות דבריו משמע שזו היא דעת הערוך בעצמו ואינו כן שהרי יגעתי ומצאתי בערך ער שפי' כן בשם גאון יע"ש אך ליה לא ס"ל הכי אלא שהלשון בעצמו הוא לשון קושיא כמ"ש בערך אר וז"ל אר מדקא אירנן גלל בב"ק בפרק המניח את הכד ל' ב' בגמ' דכל הקודם זכה מדי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ודקארי לה מאי קארי לה ענין קושיא עכ"ל הרי בהדיא שלפי דעתו ז"ל הלשון של ארי הוא לשון קושיא דומיא דההיא דפרק המניח שהוא מלשון קושיא ורומיא כדמוכח שם בגמ' בהדיא דקאמר כי איירינן גלל מקמי דלישני רב נחמן לבתר דשני רב נחמן מי איכא למרמי גלל כלל ע"ש ובפרש"י ויתכן דכפי פי' הערוך גרסינן ודקא ארי לה מאי קא ארי לה אחר זמן נדפס ש"מ על כתובות מר' בצלאל ז"ל וראיתי שם ברפ"ב דף ג' ע"א שפירש

גם הוא כפי' הערוך וגריס כמ"ש וכתב עוד שם דאפשר שהוא מלשון אריה וחסרון וקשיא ע"ש ודון מינה דאשתמיט ממוהריק"א וממוהר"ש אלגאזי בי"ש דעת הערוך וגם נ"ל שמוהרש"א לא עיין בערך ער ששם מבואר דעת הגאון היטב ואין צורך לכל מ"ש שם ביבין שמועה ואיך שיהיה לא ידענא אמאי לא גילה דעתו בעל הערוך בערך ער כשהביא דעת הגאון שהוא אינו סובר כן:

קלט

דיעבד לא מקרי אלא כשעושה הדבר באקראי אבל אם רגילין לעשות כן לא מקרי תו דיעבד אלא לכתחלה כיון שרגילין בכך. כן כתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ג סימן ז' והביאה הרב"י בא"ח סימן תקי"ו ובעל מגיד מראשית מסי' א' כתב דיש ללמוד ממנה דה"ה בענין אין מבטלין איסור לכתחלה אבל בדיעבד מבטל דהיכא שהוא דבר רגיל לא אמרינן וכן בנותן טעם לפגם והוא שורש גדול ע"כ:

קמ

דיעבד לא מקרי אלא היכא שלא ידע שיש איסור בדבר אבל אם יודע שיש איסור בדבר ואפ"ה רצה לעשותו אין זה דיעבד. כן יש ללמוד מדברי הרא"ש בתשובותיו כלל נ"ב סי' ג' שכתב דכל היכא שהתרו בו וכנס לא מקרי דיעבד ומפקינן לה מיניה והביאה הטור בא"ח ס"ס קס"א ומוהריק"א בב"י ובש"ע סי' י"א וכן מצאתי בשו"ת מהר"י ווייל סי' נ"ב דכל דידע דאסור לכל הפחות לכתחלה לא הוי דיעבד כה"ג יע"ש וכן ראיתי להכנה"ג בי"ד סי' רכ"ח הגהות הב"י אות ע' שכתב בשם כמה מגדולי הפוסקים דאפי' למ"ד דבדיעבד מותר היינו כשחשב המתיר והשואל שמותר להתיר לכתחלה אבל אם ידעו שיש מי שאוסר להתיר ואפילו הכי התירו לאו דיעבד מקרי ואינו מותר ע"ש. איברא דאיכא למידק על זה ממה שפסקו הרמב"ם בפ' ה' מה' חמץ ומצה הל' י"ב וכן הש"ע ס"ס תנ"ט דאם עברה ולשה תחת השמש הפת מותרת דלכאורה נראה תמוה דכיון דידעה שאסור ללוש תחת השמש לא מקרי תו דיעבד ואמאי הפת מותרת כיון שעברה על דברי חכמים אמנם מצאתי לר' מנוח בפירושו על הרמב"ם שכתב דהאי עברה ולשה בשוגג מיירי והראה לנו דוגמתו בפרק כירה דקאמר עבר ובישל חייב חטאת ומדקא מייתי חטאת אלמא בשוגג מיירי והכי נמי דכוותה ע"ש והכי דייק לה הרא"ש מדברי רש"י סוף פרק כל שעה:

קמא

דברי קבלה דקרי לדברי נביאים הפי' המורגל הוא דקרו ליה הכי ע"ש שהנביאים קבלו דברי נביאותם ממרע"ה או מרוח הקדש ומצאתי פירוש מחודש בזה בריש שיטת ב"ק

לתלמידי ר' פרץ כ"י דקרי להו קבלה על שם שהנביאים קובלים וצועקים על צרות הנראות להם בחוזק (נ"ל שצ"ל בחזון) כדמתרגמינן אם צעוק יצעק אלי אם מקבל יקבל ע"כ:

קמב

דיוקא דילך הוא אשכחן דקאמר במעילה ט"ז ב' ופירשו רש"י והתוס' שלך יהא אותו דקדוק ואין לי עסק בו ולא סבירא לי:

קמג

דייני גולה הוא קרנא. דייני ארץ ישראל ר' אמי ור' אסי הכי איתא סוף פרקא קמא דסנהדרין וזו היא גירסת בה"ג סוף הלכות נחלות וכן הוא ברש"י שבהרי"ף פרק המקבל ובפרק המוכר את הבית קצ"ב ב' ובערוך ערך דן והכי מייתי לה הכריתות והליכות עולם וספר יוחסין והר"ש סידליו בכלליו דוק ותשכח. אך מצאתי לרשב"ם בפ' ח"ה נ"א א' ובפ' המוכר את הבית ע' ב' ובפרק המוכר פירות ק' א' ובפ' בית כור ק"ז ב' דכתב בפשיטות דייני גולה שמואל וקרנא ע"ש וכ"כ רש"י שבהרי"ף והנ"י בפרק חזקת הבתים ובהמוכר את הבית ואני בעניי לא ידענא מאין יצא להם זה אם לא שנאמר דכך היתה גרסתם בסנהדרין אלא שיגעתי ולא מצאתי מאן דגריס הכי מלבד שקשה בעיני לומר כן דהא אתריה דשמואל נהרדעא הוה כדאשכחן בפ' הרואה נ"ח ב' דקאמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא ובפירוש איתמר בגיטין פ"א א' והא נהרדעא אתריה דשמואל היא וכו' ע"ש ובשבת קט"ו ב' ואיתא תו בפ' השולח ל"ו ב' אמר שמואל לא כתבינן פרוזבול אלא אי בבי דינא דסורא אי בבי דינא דנהרדעא ופירש"י שם בי דינא דסורא רב בי דינא דנהרדעא שמואל וכן בר"פ המניח ז"ך ב' הוה עובדא בנהרדעא וחייב שמואל וכן בריש פ"ב דביצה דשמואל מערב אכולא נהרדעא וע"ע תוס' פ"ק דב"ב ז' ב' ד"ה נהרדעי ושם בגמ' קנ"ג א' ובספר כריתות ימות עולם ריש ש"ב ובס' יוחסין ואיך שיהיה הדבר ידוע שהם אמוראים גמורים ולא הוזכרו מעולם בברייי' וכמ"ש רשב"ם בפרק המוכר פירות שם לא גרסינן תניא דאמוראי נינהו א"נ הכי גרסינן תנו דייני גולה שונים ברייי' ובפרק בית כור גרסינן נמי הכי ע"כ וכן הגיה רש"ל שם ולכאורה יש לתמוה דהא אשכחן בפרק המוכר את הבית שם דקרי להו תלמודא תנאי דהכי איתא התם לימא בפלוגתא דהני תנאי דתניא שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרי וכו' ודייני א"י אמר וכו' אמנם לפי האמת נלע"ד דמדלא הגיהו כאן לא רשב"ם ולא רש"ל כמו שהגיהו בהמוכר פירות על כרחנו לומר דהגירסא שלפנינו מוטעית היא וכך היתה גרסתם לימא בפלוגתא שטר כיס וכו' ומימרא היא ולא ברייי' וכן נראה בדברי רשב"ם שם שכתב לימא

בפלוגתא הא דרב חסדא שטר כיס וכו' וכן מצאתי שוב להרשב"א בס' תולדות אדם סי' צ"ב דגרס הכי ע"ש ויש לנו כיוצא בו ביבמות ל"ב ב' בריש גיטין ה' ב' ובבתרא קכ"ט א' וקנ"ד א' ע"ש ובהוריות ב' א' ומצאתי סעד לדברי בדברי הרי"ף ז"ל שבפרק המקבל כתב גרסינן בפרק המוכר את הבית שטר כיס וכו' וידוע דלישנא דגרסינן נאמר על הרוב על מימרא וכדנקיט הכי על בריי' רגיל למימר גרסי' בפרק פלוני תניא וכו' ע"ש וספ"ק דקדושין ובפרק כל הבשר ובפרק ב' דברכות ובסוף תענית ובכמה דוכתי ימצא כן הבקי בהלכותיו עיין סוף פ"ק דביצה ופרק במה מדליקין ופרק ד' דמגילה ופרק אלו מגלחין כמה זמני ואל תטעה בסיומא דסוגי' שם דקאמר אנן דדייני גולה איפכא מתנינן לה דמשמע דבריי' היא דליתא שהרי לשון זה על הרוב מורגל בגמ' על מימרא דאמוראי כמו שתמצא בריש גיטין ד' א' וכי תימא אנן מדאו' הא מתנינן לה על מימרא דרב נחמן וכן בריש בכורות ה' א' על מימרת ר"י ור"ל קאמר אתון הכי מתניתו לה אנן איפכא מתנינן לה ועיין סנהדרין כ"ד ב' וס"ט ב' ופסחים פ"ח ב' וצ"ו ב' ביצה כ' א' ור"ה כ"ו א' ועוד הרבה בתלמוד וגולה הואיל ואתא לידן נימא בה מלתא דמהך דפ"ק דסנהדרין משמע דגולה ופומבדיתא תרתי נינהו מדקאמר דייני גולה קרנא ודייני דפומבדיתא רב פפא בר שמואל ואילו בפ"ק דר"ה כ"ג ב' איתא מאי גולה אמר רב יוסף זו פומבדיתא ותו תניא בפרק ד' דסנהדרין ל"ב ב' צדק צדק תרדוף וכו' אחר ר' יהושע לגולה ופירש"י לגולה לפומבדיתא כדתנן בר"ה עד שרואה כל הגולה לפניו כמדורת האש ואמרינן מאי גולה אמר אביי פומבדיתא שעיקר ישיבת בבל שם היתה ע"כ והכי מוכח תו בפרק עשרה יוחסין ע"א ב' דקאמר מושכני הרי היא כגולה ליוחסין ופירש"י פומבדיתא קרי גולה בר"ה ועוד ע"ש דף ע"ב א' הרי מבואר דהיינו גולה היינו פומבדיתא ואפשר לומר בדוחק דקושטא דמלתא הכי הוא דגולה ופומבדיתא חדא היא ולפי שעיקר ישיבת בבל בפומבדיתא היתה כמ"ש רש"י היו קבועים שם שני בתי דינין א' לדון לכל בני הגולה דהיינו קרנא וא' לדון לבני פומבדיתא גופה והוא רב פפא בר שמואל ודבר תימה הוא ששום אחד מהמחברים לא נתעורר בכל זה:

קמד

דרשות אין לנו לעשות מעצמנו. כן כתב מוהרי"ק שורש קל"ט וכן ראיתי להרא"ה בחדושי כתובות פ"ה דף ל"ח ע"ב שתמה על האומרי' דטעמיה דהרמב"ם דבשר מהלכי שתים אסור בעשה הוא מדכתיב זאת הבהמה אשר תאכל ולא אדם ולאו הבא מכלל עשה עשה וכתב וז"ל ודברי תימא הם דאנו לית לן למדרש קראי דלא דרשי רבנן ע"כ ועוד מצאתי להב"ח ח"מ ר"ס שפ"ט שכתב על הטור דדבר תמוה הוא שידרוש מדעתו

מה שלא נזכר במשנה ובתלמוד וטרח למצוא סמך לדבריו יע"ש וכ"כ עוד ראש יוסף על או"ח סי' תק"ן לדעת מרן דאין לעשות שום דרשה אם לא ראה או מצא שעשו לה חכמי התלמוד או לפחות ירושלמי או מדרש או הגדה ע"כ וכן תמצא בס' זקן שמואל דף קס"ט סע"ב ע"ש וכן יש ללמוד ממ"ש התוס' בפרק כסוי הדם פ"ח א' ד"ה ורבי יהודה שאין לדמות הדרשות אלא מה שהש"ס מדמה ואם בדרשות הכתובות בתלמוד אין לנו רשות לדמותם אהדדי מכ"ש שאין לנו רשות לדרוש מדעתנו דרשות שלא הוזכרו בש"ס וכ"כ הרא"ם בפרשת מטות וז"ל ולא ידעתי היכן מצא רש"י ז"ל לדרוש אם אינו ענין והרי אין כל אדם רשאי לעשות כן חוץ מחכמי המשנה וכל דבריהם דברי קבלה אבל לא לשום אחר זולתם אפי' לגאונים הראשונים וכ"ש לבאים אחריהם ע"כ ולפי זה לכאורה יש לתמוה על בעל דרך תמים שבהגהותיו על הרי"ף בפרק אלו מגלחין עלה דמייתי שם הרי"ף הא דקאמר ר' יוחנן משום רשב"י בפרק נגמר הדין מ"ו ב' מנין למלין את מתו שעובר בלא תעשה ת"ל כי קבור תקברנו מכאן למלין את מתו שעובר בלא תעשה כתב הוא ז"ל וז"ל נ"ב פי' דמרבויא דתקברנו דרשינן ליה ואפילו לשאר מתים שאינם הרוגי בית דין שמצוה לקוברם ביום המיתה ומדכתיב לא תלין וסמיך ליה כי קבור תקברנו דרשינן כל שאינו (נ"ל שישנו) בקום קבור ביומו ישנו בלא תלין וכו' ע"כ לענינינו וקשה דדרשה זו דכל שישנו בקום קבור וכו' לא הוזכרה בשום דוכתא בגמ' ומנא ליה לדרוש כן מעצמו וי"ל דשאני הכא דכיון דבמתניתין קתני ולא זו בלבד אמרו אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה ור' יוחנן משום רשב"י יליף לה בגמ' מתקברנו דעשה הוא ולא אשכחן ביה לא תעשה א"כ מוכרחים אנו לדרוש אליבייהו דלאו דלא תלין קאי נמי אייתורא דתקברנו דמיניה מרבינן שאר מתים וכיון דהדין מקובל ומוסכם ולפרש המשנה והמימרא הוא דדריש כן אין זה נקרא דורש מעצמו דהוי כאילו פורש כן בש"ס שוב מצאתי דכעין זה תירץ בהליכות אלי כלל נ"ו גבי אא"ע ע"ש ודלא כחות יאיר סי' קל"ט שהקשה דמתקברנו לא מוכח אלא עשה ומנ"ל ל"ת וכתב דדוחק לומר כל שהוא בקבור ישנו בלא תלין דדרך הש"ס לפרש זה ולא לסתום דליתא ואין כאן דוחק כלל כיון דעל כרחינו לומר כן ואין ספק דאילו ראה דברי הדרך תמים דאייתינא לא הוה אמר הכי גם לא היה נכנס בכמה דוחקים שנכנס ע"ש. ובהכי ניחא ומתורץ שפיר מ"ש הכ"מ בסוף ה' כלאים שצדד לדרוש גבי לא תלבש שעטנז קרי ביה לא תלביש אף שלא הוזכרה דרשה זו בש"ס והיינו טעמא כדכתיבנא משום דההוא דינא מפיק ליה הרמב"ם מהתוספת' ולדעת התוספת' כ"כ הכ"מ ואף שכתב שם בראש דבריו שאין התוספת' מכוונת כדברי הרמב"ם ושהיא כתובה בטעות מ"מ גירסת הרמב"ם כך היתה

וניחא נמי בזה מאי דקשיא בדברי התוס' דחגיגה י"ד ב' ד"ה בתולה שכתבו שהבעולה מוזהרת מלינשא לכ"ג מיקח קרי ביה יקיח אע"ג דבפרק יש מותרות פ"ד ב' יליף לה מלא יקח לא יקחו ע"ש דכיון דעקר הדין הוא מהברייי' אין קפידא להסמיכו לא' מהפסוקים כאמור ומזה הטעם מצינו להרמב"ם בכמה דוכתי שמביא דרשה דאתדחיא בש"ס לפי שבעיניו היא פשוטה יותר ואף לפעמים מביא פסוק שלא הוזכר כלל בגמ' מפני שהוא מבואר יותר וכמ"ש בכללי הפוסקים. וסרה בזה תלונת חזון נחום על קדשים דף ב' א' שהקשה על מרן דאטו הרמב"ם תנא הוא לדרוש דרשה הנז' דבמ"ש הכל ניחא ועיין מ"ש באות האלף גבי אין אדם דן ג"ש מעצמו ועיין רדב"ז סי' א' וגנת ורדים י"ד כלל ה' סי' ג' ואי קשיא הא קשיא וצריכה רבה דעל מה שפסק הרמב"ם בפ"ב מה' אבל הלכה ו' דכהנות הואיל ואינן מוזהרות על הטומאה כך אינן מצוות להטמא לקרובים אלא אם רצו מתטמאות ואם לאו לא מתטמאות כתב הכ"מ בשם הרמב"ן (עיין תורת האדם להרמב"ן דף מ"ג ע"ב) דשמא הוא דורש בזה כל שישנו בלא יטמא ישנו ביטמא והני נשי הואיל וליתנהו בלא יטמא ליתנהו במצות יטמא וזה קשה ודאי לשמו' דדבר שלא נמצא לו שורש בשני התלמודים ולא בשום תוספתא ומדרש ואדרבה פשטא דברייי' אתיא דלא כוותיה כמו שהשיג עליו הראב"ד ז"ל יע"ש דנידרוש אליביה מדעת עצמנו כל שישנו וכו' וצ"ע וכבר מצאנו להרא"ש ז"ל בהלכות קטנות שלו הלכות טומאה שכ' שלא נתיישבו לו דברי הרמב"ן כי הרבה צריך ראיה לפטור נשים ממצוה זו וגם הטור ומוהריק"א סי' שע"ג פסקו דלא כהרמב"ם ע"ש. ודרשות הואיל ואתו לידן ראיתי להעיר אוזן המעיינים איך היו מתנהגים קדמונינו בי"ג מדות ושאר דרשות ואסמכתות ואציגה נא לפניהם עשרה כללים חמורים שהמציא ולמד מתוך דברי המאור הגדול הרמב"ם ז"ל הרב הגדול כמוהר"ר חנניה קאזיז ז"ל בס' קנאת סופרים בשורש השני אשר העתקתי' זה כמה שנים בעודו בידי בכתיבת יד ואף שלעת עתה נתגלה ויצא לאור הדפוס כיון שעלו לא ירדו ואלו הן:

א' כולהו י"ג מדות ושאר לימודים שדרשו בהן חכמים הן ושימושיהן ותנאיהן מקובלות מסיני בכללות כדי שידונו בהן מעצמן לפרש ולבאר התורה שבכתב ומצוותיה ודיניה ולא היה מחלוקת בהן בדורות ראשונים שהיו מתבררים ע"פ רובה של סנהדרין ובמשך הדורות וקלקול הזמנים מתוך שלא שמשו כל צרכן נתעלמו ממנו ההלכות שהיו מוסכמות ונתפשטה השכחה בעיקרים ההקשיים והראיות להכריע ולהורות בהן ורבתה מחלוקת בישראל:

ב' באותן י"ג מדות ושאר לימודים היו דנים מעצמם חכמי הדורות זולתי בג"ש עשו סייג וסדר הגון שלא לדון בה כל אדם מעצמו אא"כ קבלה מרבו ורבו מרבו עד הב"ד הגדול שבדור:

ג' פירוש המצות ודיניהם קבלן מרע"ה מסיני והוא למדן לבני ישראל והם היו חוקרין ודורשים להוציאן מן הכתוב כפי העיקרים והראיות שקבלו לדון ולדרוש בהם וזהו תורה שבע"פ דהיינו פי' של התורה שבכתב והנם כענפים היוצאים מן העיקרים ובמה שנתברר אצלם שהם גופי תורה או שהם חשובים כתורה שבכתב וכן במה שדרשו בהן לפרושי קרא חשיבי כקרא ואפשר שיתמנו מהן במנין המצות:

ד' וההלכות המקובלות שלא נמצא בהן שום רמז ודרשא מן הכתוב הן הנקראות הל"מ ואף שלפעמים הסמיכום אל הכתובים כבר פירשו בהן דאינן דרשא גמורה אלא אסמכתא בעלמא משום שהיה ידוע אצלם דעקר הדרשא למלתא אחריתי אצטריכי ומאלו אין למנות במנין המצות כלל אלא בכלל תורה שבע"פ נינהו:

ה' ועוד במדות ושאר לימודים שהתורה נדרשת נתחדשו דינים לפי צורך הזמנים במשך הדורות וכוונו בהם לדרשא גמורה מן הכתובים לפי העיקרים והכללים שבידם וע"פ רוב הסנהדרין היו נדונים אמנם משנדלדלו הדורות וגברה השכחה מחמת התלמידים שלא שמשו כל צרכם רפתה הסברא וקצר כח העיון ונתפרדה החבילה לכמה דעות ומחלוקתם של חכמים הולך ורבה:

ו' ועל הדינים המחודשים כשפסקו הב"ד מה שנראה בעיניהם ואחר כך ב"ד שלאחריהם נשאו ונתנו בדבר ומצאו טעם הגון ומספיק לסתור פסק הב"ד הקודם שלא שערו אותו הטעם ולא עמדו עליו עד הנה היה ספק בידם לסותר:

ז' ועוד בתקנות וסיגים שאמרו חז"ל נפל ג"כ חילוק דעות בין החכמים לפי השתנות מה שהרגילו ותקנו כל א' מהם במקומו ולפעמים כל א' הסמיכום אל הכתוב דרך אסמכתא בעלמא אבל עיקר הדבר מדרבנן הוא ונפל ג"כ מחלוקת בהרבה מהן אי הוו דאוריית' או דרבנן:

ח' לפעמים יאמרו על אחד מהענינים שהוא מן התורה וירצו בו מן התורה שבכתב דוקא ולפעמים יובן בהם שיאמרו בתורה שבע"פ לאפוקי מה שהוא מדרבנן לגמרי:

ט' מה שיאמרו עליו שהוא מד"ס יובן בשני פנים הא' מה שהוא במסורת בע"פ אצלם ז"ל בפי' המצות ודיניהם מפי הקבלה בסיני או מד"ס דקאמרי יובן על מה שעיקרו מדרבנן לגמרי והוא מה שתקנו וגזרו לתיקון הדת:

י' וגם במילי דאגדתא הנהיגו לדרוש בהן באותן מדות ולימודין להסמיכן אל הכתובים כל אחד כפי כחו וע"ד הפוך בה והפוך בה דכולא בה וגם יועיל מאד לחנך ולהרגיל התלמידים לדון באותן מדות ולחדודי להו עכ"ל:

קמה
דורשין תחלות. פלוגתא דתנאי היא בריש סנהדרין ע"ש וראיתי להר"ן בחידושיו שם שכתב וזה לשונו פירש"י ז"ל דלגופיה אצטריך דלבעי מומחין דאלהים לשון גדולה ורבנות הוא ואם תאמר ואי איכא מ"ד דקרא קמא לא איצטריך לגופיה ומאי טעמא דמאן דדריש תחלות י"ל ה"מ היכי דליכא אלא חד קרא אבל היכא דאיכא תרי ותלתא קראי דמדהני לדרשא הני נמי לדרשא ע"כ:

קמו
דולג וקופץ יש חילוק ביניהם. והוא כי דולג הוא רגלו בארץ ודולג באחרת וקופץ עוקר ב' רגליו וקופץ הרמב"ם והרא"ש פרק ח' דאהלות מ"ה וכן מצאתי בירושלמי פרק משילין דקיפוץ שתי רגליו כאחד. אך הר"ש כתב שם דדולג שייך בחיה ובאדם שייך לשון קופץ ולי הדיוט לא נהירא דמצינו שניהם גבי אדם מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות וכן ובאלהי אדלג שור ובצפניה א' כל הדולג על המפתן ובלשון חכמים מדלגין היינו על גבי ארונות ברכות י"ט ב' וגם מצינו לשון קפיצה בחיה דתרגום לנתר בהם על הארץ לקפצא בהון על ארעא ועיין בערוך ערך ספק.
סליקו כללי הדלת: בס"ד

כללי ההא

קמז
הלכתא כותיה דשמואל בדיני לגבי רב. בכורות מ"ט ע"ב וכפי הנראה שם היא כלל מוסכם מכולהו אמוראי מדקאמר ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הלכתא כוותיה דשמואל וכן משמע מסתמות כל בעלי הכללים אשר הזכירוהו בסתם אמנם לפי האמת איכא אמורא דלא סבירא ליה הך כללא כדמוכח בפרק הניזקין ס' ב' גבי פלוגתא דרב ושמואל בבני נהרא הי מינייהו שתו מיא ברישא דקאמר שם בגמ' אמר רב הונא בר תחליפא השתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כל דאלים גבר וכתב רש"י ז"ל כל דאלים גבר ולית ליה דהלכתא כשמואל בדיני וכן כתבו התוס' שם לתירוצא קמא אמנם לתירוצא בתרא כתבו דהכא שאני דמסתבר טעמיה דרב ודרך ג' מצאתי להרא"ש ז"ל שם בשם ר"ח דמשום דשמואל תרגמא להא דרב נפק מכללא דהלכתא

כשמואל בדיני ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת לא ידענו מה היה לו למהר"ש אלגאזי ז"ל בספר גופי הלכות כלל קנ"א שנתקשה בזה וכתב וז"ל הלכה כשמואל בדיני לגבי רב וצ"ע בגיטין פרק התקבל (צ"ל הניזקין) גבי פלוגתא דבני נהרא כתב הרי"ף ז"ל והשתא דלא איתמר הלכתא כמאן מאן דאלים גבר ואמאי צריך למפסק הלכה כיון דרב ושמואל הלכה כשמואל בדיני אלה דבריו ז"ל ואני בעניי תמיה עליו דאדקשיא ליה על הרי"ף תקשי ליה על הש"ס כיון דדברים אלו לא מפי עצמו אמרן רק העתיקן מן הש"ס ואין לומר דמה שלא הקשה כן מן הש"ס הוא מפני שזו היא דרך הש"ס להביא כל הדעות אע"ג דלא קיימי לפום קושטא דמלתא מה שאין כן הרי"ף דשונה הלכות פסוקות דהו"ל לפסוק כשמואל נגד רב הונא בר תחליפא דהא אם איתא דלא סבירא ליה לתלמודא להך פסקא דרב הונא בר תחליפא דכל דאלים גבר הוה ליה לפסוק בהדיא הלכה ולימא הלכה כשמואל כדרכו בכל התלמוד הן אמת דתקשי נמי הכי לרש"י ז"ל ולתוס' לתירוצא קמא דסברי דלית ליה לרב הונא בר תחליפא דהלכתא כשמואל בדיני אמאי לא מסקינן שם בגמ' והלכתא כוותיה דשמואל כיון דסוגיא דעלמא הכי אזלא דפסקינן כוותיה בדיני ותו דאם איתא דסמיך תלמודא אמאי דקי"ל כוותיה דשמואל בדיני איך פסקו כל הפוסקים להא דרב הונא בר תחליפא דכל דאלים גבר אלא ודאי מוכרחים אנו לומר דקים ליה לתלמוד דבהא לית הלכתא כשמואל משום אינך טעמי שכתבו התוס' והרא"ש אי משום דמסתב' טעמיה דרב או משום דשמואל תרגמה להא דרב ומעתה אזדא לה תמיהתו של הר"ש אלגאזי שתמה על הרי"ף ז"ל כיון שכבר קדמוהו בקושי' זו על הש"ס ומה שתירצו על התלמוד יתכן ג"כ על הרי"ף ז"ל ודוגמתו תמצא בפרק תפלת השחר גבי מחלוקת ר' יהודה ורבנן עד אימת הוי זמן המנחה דמסקינן בגמ' השתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר מאן דעבד כמר עבד ומאן דעבד כמר עבד העתיק הרי"ף הלשון כצורתו וכן פסקו הפוסקים לענין דינא וכ"כ שם הר"ן בחדו' על הש"ס דאע"ג דבעלמא נקטינן כשמואל בדיני בהא נסתפקו בעלי הגמ' וקי"ל כספקייהו וכן פסקו הגאונים ז"ל וכ"כ הריטב"א שם בשם הגאונים ועיין פרי האדמה ח"ב דף ע"ח ע"ב שהאריך בפירושא דהאי סוגיא:

קמח

הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני. אמרינן אף היכא דפליגי בפסק הלכה אליבא דתנאי כן למדתי מדברי הרי"ף והרא"ש ס"פ במה בהמה ופרק קמא דעירובין ושם פ"ד גבי דיר וסהר דבמאי דאיפליגו רב ושמואל בפסק הלכה דתנאי כתבו דקי"ל הלכה כרב באיסורי וכן בפרק שור שנגח את הפרה דפסק שמואל כרבי כתבו דהלכה כשמואל בדיני

יע"ש וכן בפרק נערה שנתפתתה גבי ושמואל אמר הלכה כאנשי גליל כתבו דקי"ל הלכה כשמואל בדיני וכן נראה דעת הרמב"ם מדפסק בכולהו כדעת הרי"ף רבו דוק ותשכח וכן יש להוכיח עוד מדברי בעל הלכות גדולות בפ"ד דברכות דף ד' ע"א גבי תפלת ערבית רשות דלפום גירסתיה דגריס התם ורב אמר הלכה כדברי האומר רשות כתב הוא ז"ל והלכה כרב באיסורי והכא תפלה איסורא היא ע"כ וזו היא ג"כ גירסת הסמ"ג בעשין י"ט והרשב"א נמי כתב ופסקו הגאונים ז"ל דהלכה כמ"ד רשות דתפלה כאיסורי נינהו והלכה כרב באיסורי וכו' ע"ש. וגרסת התוס' נמי כך היא עיין דף כ"ו ע"א ד"ה טעה וכ"ז ב' ד"ה הלכה וע"ע הרא"ש בראש הפרק שכתב הא קי"ל דתפלת ערבית רשות והלכתא כרב באיסורי וכו' עיין שם וכמעט יש הכרח לגירסא זו מהא דאיתא בשלהי יומא פ"ז סע"ב ומי אמר רב הכי והאמר רב הלכה כדברי האומר תפלת ערבית רשות ע"ש וכן מוכח עוד בס' יראים להר"א ממיץ ז"ל דף ס"ב לך נא ראה והכי איכא למילף תו מדברי התוס' פ"ב דמגילה ח"י ב' ובמרדכי שם ועיין עוד תוס' פ"ק דכתובות י"ד א' ד"ה כמאן ובקמא מ"ח ב' ובפרק הזהב מ"ט א' ד"ה כל הא ואתה תחזה שהזכירו זה הכלל בפסק הלכה אליבא דתנאי ודע דאף היכא דפליגי רב ושמואל בפירושא דמתניתין או בטעמא דידה אית לן למיזל נמי בתר כללא דידהו וגם זה למדתי מדברי הרי"ף והרא"ש בפרק כל כתבי דעל מה דפליגי רב ושמואל שם קט"ו ב' בפירושא דמתניתין דמפני ביטול בהמ"ד פסקו הם ז"ל דהלכה כרב וכן פסק הרמב"ם בפרק כ"ג מה' שבת הלכה י"ט מטעמא דקי"ל הלכה כרב באיסורי וכמבואר בה"ה שם ותו אשכחנא להרי"ף והרא"ש ז"ל בפ' האומנין דאמאי דאפליגי רב ושמואל שם ע"ח ב' בפירוש המשנה או שנעשית אנגריא וכו' כתבו הם ז"ל דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני וכן פסק הרמב"ם בריש פרק ד' מה' שכירות ע"ש וע"ע הרמב"ם פרק י"ט מה' מעשה הקרבנות הלכה ה' דעל מה שנחלקו רב ושמואל בפ' השוחט והמעלה ק"י א' בטעמא דמתני' דהמקריב קדשים ואמוריהן בחוץ חייב פסק כרב מכח כללין וכמ"ש שם מרן בכ"מ יע"ש וכן יש להוכיח עוד מדברי התוס' דפ"ק דמ"ק ח' ב' ד"ה דקא עביד דעל מה דפליגי רב ושמואל שם בטעמא דמתני' דלא יעורר אדם על מתו ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום כתבו הם ז"ל ונראה דהלכה כרב באיסורי וכ"כ שם הרא"ש בשם הרמב"ן ז"ל יע"ש מבואר שפיר דלדעת שלשה עמודי ההוראה ושאר כמותהין הך כללא דרב ושמואל נוהג בכל מקום ובכל זמן. ואחרי הדברים והאמת האלה אני תמוה טובא על מהרש"ל ז"ל בים של שלמה על יבמות פרק ג' סימן ב' ועל מוהר"ש אלגאזי בהליכות אלי כלל ער"ב שכתבו בפשיטות דאין כלל זה נוהג אלא היכי דפליגי אליבא דנפשייהו והוא פלא שלא ירדו מחוקקים לעמקה של הלכה

זו וכן יש לתמוה על הר"ב ראשון לציון שבשלהי ביצה דף צ"ד ב' כתב לדעת הרי"ף דכיון דפלוגתייהו דרב ושמואל תליא במשמעותא דמתני' הגם דקי"ל כרב באיסורי כיון דפשטא דמתני' משתמעא שפיר כשמואל פסקינן כוותיה ואחרי המחילה רבה הא נמי ליתא דהא מבואר מדברי הרי"ף דאייתינא דאף בדפליגי במשמעותא דמתניתין אית ליה דאזלינן בתר כללין כמדובר:

קמט

הלכה כרב באיסורי אינו אלא היכא דפליגי רב ושמואל ולא מצינו מחלוקת תנאים בזה אבל היכא דפליגי תנאי באותו ענין עצמו דקי"ל בהו יחיד ורבים הלכה כרבים אז קי"ל כתנא ולא כרב באיסורי וכיוצא בזה ראיתי להר"ב כנה"ג בכללי הגמ' אשר לו אות נ"ג לגבי ר' יוחנן ור"ל יע"ש כ"כ בעל חזון נחום בפ"ה דזבחים סוף משנה ד' לדעת הרמב"ם ולדידי המך בערכי לא ברירא הך מלתא כל כך דהא אשכחנא להרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' ע"ז הלכה י' שפסק ספק ע"ז אסור ספק ספיקא מותר כברייתא דפ' כל הזבחים ע"ד א' דאוקימנא לה כר' שמעון משום דרב ס"ל כוותיה והלכה כרב באיסורי וכדנראה מדברי מרן שם וכן בפ"ב מה' חמץ ומצה סוף הלכה ו' פסק כרב באיסורי אף דכולהו תנאי חוץ מר' חייא ובכללם רב אושעיא תנו כוותיה דשמואל הרי דלא אשגח לכללא דיחיד ורבים דתנאי משום כללין דהלכה כרב באיסורי וגם בכלל דהלכתא כשמואל בדיני אשכחנא ליה בפ"ז מה' נזקי ממון הלכה ה' דאזיל בתר פסקא דשמואל דפסק כרבי נגד ת"ק מכח כללין דהלכה כשמואל בדיני אף שהוא נגד רבים דתנאי ומיהו צריך להתיישב הרבה בענין זה שהרי כתב הכנה"ג בסוף ספרו דהיכא דאיכא כלל אחר דמנגד לזה לא אהני לן הך כללא עיין שם ובשיירי כנה"ג אות ל"ג מכללי התלמוד:

קן

הלכה כשמואל באיסורי פסקינן לפעמים היכא דאשכחן ברייתא דפליגי תנאי בההיא פלוגתא גופא דאיפליגו בה רב ושמואל ואתי שמואל כת"ק די"ל דברייתא לא הוה שמיע ליה לרב דאי הוה שמיע ליה לא הוה פליג את"ק כ"כ מרן בכ"מ פרק ה' מה' מעשה הקרבנות הלכה ו' וכיוצא בזה תמצא אליו עוד בפ' ב' מה' שגגות הלכה ו' ובפ' ד' מה' מטמאי משכב ומושב הלכה ה' בשם מוהר"י קורקוס ז"ל ובפרק ג' מה' ביאת המקדש הלכה א' בשם הסמ"ג וכתב עליו בעל חזון נחום בזבחים פרק ה' משנה ד' דאין זה כדאי לדחות הכלל דקי"ל כרב באיסורי דשמא אי הוה שמיע ליה אפילו הכי הוי פליג כדאמרינן בכמה דוכתי בעלמא אנא דאמרי כר"פ ואף שהוא יחיד לגבי רבים וכל שכן לגבי רב דאמרינן בש"ס עלה רב תנא הוא ופליג ע"כ. ולי אני המך נראה דאין זה כדאי

לדחות דברי הכ"מ דמה ענין אנא דאמרי כר"פ דההוא לא לענין פסק הלכה אתמר ולא פסקינן כיחיד במקום רבים משום זה אלא דקאמר הכי להראות שסמך דבריו אאיזה תנא אף שהוא יחיד כי היכי דלא לימרו דאתי דלא כמאן או כי היכי דלא ליתותב מברייתא כמ"ש הכ"מ בפרק ב' מהלכות שגגות הלכה ו' ע"ש ותו דאי נמי נימא כדבריו דהוה פליג רב הוה עבדינן עיקר כבריית' ולא כרב וכמו שתמצא להרמב"ם ז"ל בפרק ו' מה' תרומות הלכה ו' דפסק כבריית' ולא כרב דפליג עליה ע"ש ומה גם דלא אמרינן רב תנא הוא ופליג אלא מתוך דוחק גדול כמ"ש ה"ע בש"ב פ"ב וכן מצאתי להריטב"א בשיטת עירובין דף ג' רע"ג ודף ט"ו ע"א ולר' בצלאל בשיטה מקובצת על ב"מ דף י"ט ע"ד וכ"כ הכריתות בלשון לימודים ש"ג סי' קמ"א יע"ש ואף גם זאת מצינו דאיתותב רב מברייתא ולא משני תלמודא רב תנא הוא ופליג כמ"ש שם מוהריק"א בכלליו מפ"ג דמכות ואני מצאתי עוד כן בפ"ק דסוכה י"א ב' ובפ"ק דמנחות ה' א' ע"ש וצא ולמד ממ"ש הרי"ף ז"ל בפרק א"ט גבי גלודה הילך לשונו ואילו איתא להא מתנית' לא הוה מפליג עלה רב ור' יוחנן ואי אפילו איפליגו עלה ואיתה הוה מותבינן להו תיובתא וכו' ע"כ לענינינו מוכח שפיר דדברי הכ"מ נכונין בטעמן דאי הוה שמיע ליה לרב ההיא ברייתא לא הוה פליג אתנא קמא ויש להן על מה שיסמוכו בדברי הגאונים ז"ל שכל דבריהם דברי קבלה דרשתים פגשתים בנמוקי יוסף פ"ק דבתרא דף קס"א ע"ב וז"ל ופסקו הגאונים כרבי משום דקי"ל הלכה כר' מחבירו ודלא כרב הונא דאף על גב דמלתיה דרב הונא אזלא כרשב"א היינו משום דברייתא לא שמיעא ליה דאי הוה שמיעא ליה הוה ליה למימר הלכה כרשב"א ולא הוה ליה למעבד המימרא באנפי נפשה אלא ודאי לא שמיעא ליה הלכך סברא לומר דאי שמעה הוה אמר כר' ולמיזל בתר כללא דאית לן הלכה כר' מחבירו הילכך כר' קיימא לן ע"כ אוף הכי נמי אית לן למימר דאי ברייתא הוה שמיעא ליה לרב מסתמ' הוה אזיל בתר כללא דיחיד ורבים הלכה כרבים ולא הוה פליג את"ק וכדעת מרן ז"ל וע"ע במים חיים להפר"ח דף ט"ו ע"א ובס' חזון נחום גופיה בפ"י דמנחות דף ע' ב' שגם הוא נתנבא בזה הדבר בשעת דוחקו וע"ע הרמב"ן במלחמותיו ר"פ המביא כדי יין וס' ראשון לציון דף ע' ע"ג ובש"ס פרק במה אשה ס"א א' ואמת הדבר דאמורא יש לו כח לפסוק דלא כמתניתין כמ"ש הרא"ש בפרק לולב הגזול סי' ז' והכי מוכח בס"פ שואל ע"ש אמנם זהו דוקא היכא דקים לן דידע למתניתין או מתניתא ופוסק דלא כוותיה אבל היכא דאמורא אמר מלתא מסברא דנפשיה ונמצא בריית' דלא כוותיה כבר כתב הרא"ש גופיה בפרק מי שמתו סי' ל"ה דאז סמכינן אבריית' דאילו הוה יודע האמורא הבריית' לא הוה פליג עלה ע"כ וכן כתב עוד בפ"ק דבתרא סי' מ"ב ע"ש וע"ע בפרק ר"א דמילה

ססי' ו' וכפי הנלע"ד גם הרמב"ם ז"ל אזיל בשיטת הרא"ש זו דהא בפ"ז מה' ס"ת הלכה ט"ז פסק ומותר לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט יותר על זה אסור והיינו כבריית' דמייתי תלמודא בפ"ק דגיטין ו' ב' עלה דקאמר ר' יצחק שם שתים כותבין שלש אין כותבין והיינו טעמא דאילו ידע ר' יצחק הבריית' לא הוה פליג עליה וכמ"ש הרא"ש ז"ל. ואי קשי' על הכ"מ ודאי קשי' וצריכה רבה דאשכחנא למרן גופיה בפ"ה מה' שחיטה הלכה ו' שכתב וז"ל ונראה שהטעם דכיון שרב חסדא אמר וכו' הכי קי"ל ודחינן בריית' מקמי דברי רב חסדא דהוה קים ליה כבריתא וידע דלאו דסמכא הוא מיהו בנץ שלא נחלק בו רב חסדא בהדי' נקטינן כבריית' עכ"ד והכי נמי אשכחנא ליה תו בפ' י"ג מה' מעשה הקרבנות הלכה י"ג שעל מה שהקשה שם מוהר"י קורקוס איך יחלוק רב פפא על הבריית' ואיך נפסוק כרב פפא הפך הבריית' כתב הוא בזה הלשון ואני אומר שאפשר לומר דכיון דחזינן דרב פפא דבתראה אמר פשיטא לי כדקמצי אינשי ממיל' משמע דאיהו ידע דהאי מתניתא משבשתא היא ולא מתנייא בי ר' חייא ור' הושעיא ע"כ והנה מלבד שהדבר בעצמו קשה לשמוע דמה לנו בזה שיסברו רב חסדא ורב פפא דבריית' לאו בר סמכא היא הלא כיון דרב אשי מסדר התלמוד שהוא בתרא טפי מייתי להו בתלמוד לאותובי מינייהו תיובתא אין לך סימן גדול מזה דלדידיה מתניא בי ר' חייא ור' הושעיא כמ"ש רשב"ם בפרק ג"פ קע"א א' וכוותיה אית לן למפסק הלכה וכדמוכח מדברי הרי"ף הנ"ל אף גם זאת נמצאו פסקי הרמב"ם ודברי הכ"מ דסתרי אהדדי וכעת לי הדיוט צ"ע:

קנא

הלכה כרב באיסורי. לא אמרינן אלא היכא דודאי אמרה רב אבל היכא דאית פלוגתא במילתא אי אמרה רב לא פסקינן כספיקא דרב קמיה דשמואל כן כתב הר"ב ראשון לציון בדף ל"ז ע"ב וכיוצא בזה כתב בדף ס"ח ע"ד גבי ב"ה עיין שם ומצאתי סעד לדבריו בפרק ב' דיבמות ח"י ב' דאיתא שם כיון דאיתמר משמיה דשמואל בהדיא ומשמיה דרב כאמוראי לא שבקינן משמיה דשמואל בהדיא ומוקמינן כאמוראי ואליבא דרב ועיין כללי הריש גבי רב ור' יוחנן וכ"נ מדברי הרא"ש פ"ק דמועד קטן סי' י"ג ע"ש שוב זכיתי שהגיע לידי ס' המכריע לר' ישעיה הזקן כ"י וראיתי שבסי' ח' כתב כן בפשיטות:

קנב

הלכה כר' יוחנן מחבירו. כן כתב רשב"ם בפרק יש נוחלין קל"ה א' ד"ה זאת אומרת ואני המך לא ידעתי מאין למד לומר כן כיון דלא איתמר הכי בשום דוכתא בגמ' ולא ראיתיו עד הנה לא בדברי הראשונים ולא בדברי האחרונים ותדע דכלל זה קשה לשמוע דהא אשכחן להתוס' ז"ל בפרק חבית קמ"ה א' ד"ה ורבי יוחנן שכתבו בשם ר"ח דאף היכא

דפליג' רב ושמואל תרווייהו על ר' יוחנן קי"ל כר"י לגבייהו וכן כתבו עוד בשלהי ר"ה ל"ד ב' ד"ה לדידי וכן כתב עוד ר"ת בפרק גיד הנשה צ"ז א' ד"ה אמר רבא וכ"כ עוד בשם בה"ג בפרק ג' דבכורות כ"א ב' ד"ה ור' יוחנן לך נא ראה וע"ע תוס' מ"ק כ"ד א' ד"ה הכי וכ"כ הרא"ש בפרק כירה ססי' א' ובדוכתי אחרינא והר"ן בקדושין פרק האומר דף תרע"ז ע"ד בשם הרשב"א וכן מצאתי עוד לרבי בצלאל בשיטה מקובצת על כתובות פרק ט' דף קט"ז ע"ג וכ"כ הדרישה בי"ד סי' נ"ט סס"א לדעת הרא"ש וכן ראיתי להרא"ם בפירושו לסמ"ג הלכות חמץ ומצה וע"ע שו"ת גנת ורדים חי"ד כלל ה' סי' י' וראש יוסף א"ח סי' תע"א וסי' תע"ח ס"ס א' וכן תמצא למהרש"ל ביש"ש על ביצה פרק קמא סי' ט"ו ואע"ג דהרי"ף ז"ל פרק חבית לא ס"ל הכי וגם הרא"ש שם שינה את טעמו ממ"ש בפרק כירה שהזכרתי מ"מ נקוט מיהא דלדעת כל אינך רבואתא דאייתינא אין מקום לכלל זה דאי הלכה כרבי יוחנן נגד רב ושמואל כ"ש היכא דפליג עם אחרים אף על פי שהם רבים כמ"ש הכנה"ג בכללי הגמ' אות נ"א אלא שיש לתמוה עליו דבכללי הגמ' כלל מ"ג לא הזכיר רובא דהנך אשלי רברבי דכתיבנא:

קנג

הלכה כרבא לגבי דאביי בר מיע"ל קג"ם. לא איתמר אלא כי פליגי לענין דינא אבל היכא דלא פליגי אלא בטעמא דמילתא לא ולהכי היכא דמסתבר טעמיה דאביי טפי מרבא נקטינן טעמיה דאביי כן כתב הרב"י בי"ד סי' רכ"ח ד"ה ודע דבטעמא וכ"כ התוי"ט רפ"ט דנדרים ואני הדיוט לבי מהסס בזה הכלל דאשכחנא להרי"ף והרא"ש ז"ל בפרק האשה שנפלו גבי והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה כלום דפליג אביי ורבא בטעמא וכתב דהלכתא כרבא וגם ה"ה בפרק כ"ב מה' אישות הלכה ב' כתב על זה וידוע דהלכה כרבא לגבי אביי וכן בפ' המפקיד ל"ו א' גבי שומר שמסר לשומר דפליגי אביי ורבא בטעמיה דר' יוחנן כתב עלה הרא"ש שם והלכתא כרבא דבכל דוכתא קי"ל כרבא לבד מיע"ל קג"ם וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם והתוס' שם וכ"כ הרדב"ז ח"ב סי' תנ"ט כדברי הרא"ש שם ע"ש וגם מרן גופיה בפרק ד' מה' תפילין הל' ט"ו תמה על הרמב"ם למה כתב טעם אביי דהא קי"ל דהלכה כרבא לגבי אביי ונתן טעם לזה ע"ש הרי דאף היכא דפליגי בטעמא אית ליה הך כללא גם הלח"ם ספ"ט מה' שבועות תמה על הרמב"ם דיותר הו"ל לפסוק כטעמו של רבא דהלכתא כוותיה לגבי אביי ולא כטעמו דאביי ע"ש:

קנד

הלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם דוקא ואף אם יראה וימצא איזה דין אחר חוץ מאלו דאיתותב רבא בר פלוגתיה מאיזו ברייתא אפ"ה הלכתא כוותיה דרבא דמדלא מנה אותו

הש"ס בהדי יע"ל קג"ם קם ליה לתלמודא דהלכה כרבא בהא ולא כההיא ברייתא דמינה איתותב ובודאי איכא שום תנא דפליג עלה אע"ג דלא אידכר ההוא תנא הכא כן כתב הכ"מ פ"ה מה' איסורי מזבח הלכה ד' וכן מצאתי להרז"ה ר"פ החולץ שכתב דאף דמתני' דייקא דלא כרבא אנן אכללין סמכינן ואדרבא דיוקא דמתני' מדחייא וסמכינן על כללא דנקטי' דהלכה כרבא בר מיע"ל קג"ם עש"ב וכ"כ שם הנ"י דף תס"ו א' בשם הריטב"א והר"ן בפ"ז דכתובות תק"י א'. ואחר זמן מצאתי להרב הגדול כמוהר"ר חנניה קאזיז זצ"ל בס' קנאת סופרים שלו שבשרש ט' כתב לדעת הרמב"ם זה הלשון וכיון דקי"ל כרבא לגבי אביי ממילא אדחייא ליה אותה ברייתא דקם ליה בתיובתא מינה וכו' ואפשר נמי דלא חש התלמוד לפרוקי ההיא תיובתא דרבא משום דבריר לן בכוליה תלמודא דהלכתא כרבא לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם וכו' ואין ללמוד ממנה לפסוק כמ"ד לוקין על לאו שבכללות כיון דבסוגיות אחרות שבגמרא לא חשו לה מכלל דקים להו דמשבשתא היא עכ"ד אלהים חיים. ולי אני בעניי נראה דיש ללמוד עוד כן לעניננו ממ"ש רשב"ם בפרק חזקת הבתים נ"ב ב' גבי רבא ורב יוסף וז"ל ואע"ג דפסקינן הלכה כרב יוסף בשדה קנין ומחצה מכלל דבכוליה גמ' הלכה כרבה ולא כרב יוסף והכא פסקינן הלכה כרב יוסף לא קשיא דהא בהך פלוגתא נמי פסקינן כרבה ע"כ מבואר שפיר דאילו לא הוה פסקינן כרבה במקצת באותו הדין עצמו אע"ג דאיפסיקא הלכתא בהדיא כרב יוסף הוה קשיא לן הלכתא אהלכתא משום דכיון דנחתו למניינא ואמרו דבשדה קנין ומחצה הוא דהלכתא כרב יוסף משמע כאילו אמרו בפירוש דבכל התלמוד זולת אלו הלכתא כוותיה דרבה וכמ"ש רש"י ז"ל עצמו בפי' בגיטין ע"ד וכן נראה דעת התוס' ז"ל בפ' בתרא דמגילה כ"ט ב' ד"ה והלכתא עיין שם וה"נ ביע"ל קג"ם דכוותה ועיין ספר לשון לימודים על הטורים בח"מ דף ל"ב ע"ב ולעד"ן לתת הכרח וטעם לדבריהם ז"ל דהא בקידושין שלא נמסרו לביאה איתות' רבא בפרק ב' דקדושין וכן ביאוש שלא מדעת איתותב גם כן בפרק אלו מציאות ואפילו הכי מני להו ביע"ל קג"ם אף דלא איצטריך להורות לנו דאף היכא דאיתותב רבא באיזה דוכתא אחרינא בר מהני שיתא הלכה כרבא ולהכי מנח בהו סימנא משום דלית הלכתא כאביי אלא בהני כמ"ש הר"ן בפ"ב דקדושין תרמ"ה א' עיין שם וכיוצא בזה ההכרח דכתיבנא מצאתי להר"ן ז"ל בפ' כ"ש גבי כלל דר"ל ור"י הבאתי דבריו בכלל הריש קחנו משם ואע"ג שראיתי לבעל חזון נחום על ספר קדשים דף ק"ץ ע"א דקא מגמגם עליה דהאי כללא כבר אני בעניי עשיתי סמוכות מהני רבוואתא דאייתינא ולהם שומעין שאומרין כהלכה. ומדברי כולם נלמוד דכל היכא דנחתו למניינא והזכירו הדינים דקי"ל כההוא אמורא הוי כאילו פירשו דבכל שאר הדינים לית הלכתא

כוותיה וכדמוכח בהדיא בחולין ע"ז גבי ר"ל יע"ש ובפירש"י וע"ע כללי הריש גבי ר"י ור"ל ורב אחא ורבינא ובבני חיי דף קפ"ו ע"ג ובתוספות פרק ז"ב כ"ד ב' ד"ה רבא ולפי זה יש לתמוה על הש"ך שבח"מ סי' מ"ו ס"ק קי"ז כתב דהא דאמרינן הלכתא בכוליה תלמודא כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה וחיוורי היינו היכא דאין הוכחה מסוגיא דלא כוותיה אבל בדאיכא משמעות בגמרא דלא כוותיה לא פסקינן כוותיה דהא מדברי רש"י וכ"מ שהבאתי מוכח בבירור דכל היכא שהזכירו הדינים דהלכתא כוותיה ממילא דבכל שאר הש"ס לית הלכתא כוותיה אף בדאיכא הוכחה בש"ס כוותיה כמדובר אף הכי נמי כיון שהזכירו להדיא דבכל הש"ס הלכתא כמר בר רב אשי וכו' אף בדאיכא משמעות בגמ' דלא כוותיה פסקינן כוותיה ואע"ג דמצינו כמה דינים דלא עבדינן כמר בר רב אשי היינו בדאיפסיקא הלכתא בגמרא בהדיא דלא כוותיה אבל משום משמעות בעלמא לא פסקי' דלא כוותיה כן נלע"ד ועיין כנה"ג י"ד סי' נ"ו הגה' ב"י אות כ"ג שכתב דכל מקום דמר בר רב אשי פליג הרי הוא כמו שפסק התלמוד הלכה כמותו מחמת הכלל דהלכה כמר בר רב אשי בכל דוכתא בר מאודיתא ומיפך שבועה ע"ש וכן מצאתי תו להרי"ף בפרק ז"ב שכ' בשם ר' האי דכל היכא דלא איתמר לית הלכתא כמר בר רב אשי הלכתא כוותיה ומסתמא דעת הרמב"ם. נמי הכי הוי דברוב דבריו נמשך אחר דעת הרי"ף רבו כידוע ועיין בכללי הפוסקים ובשו"ת חוט השני דף ט"ז א' וח"י א' וכן מצינו בכמה דינין שפסק הרמב"ם כמר בר רב אשי ואע"ג שמצאתי להרשב"א בחידושי יבמות דף קי"ח ד' שכתב דשמא לא ס"ל להרמב"ם הך כללא מ"מ לא מסתברא כן לשאר פוסקים והוא ז"ל נדחק בזה מפני שלא מצא טעם למה לא פסק כמר בר רב אשי שם אך מרן בב"י בא"ה סי' ה' ביאר טעמו ע"ש וע"ע בספר שמות בארץ דף כ"א ע"א:

קנה

הלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם דוקא היינו בסתם מחלוקת אבל אי פריך אביי לרבא ולא שני ליה כלום ש"מ דהודה לו. דמשק אליעזר על חולין בפרק ב' דף נ"ו ב' לדעת הרי"ף אמנם מצאתי להרז"ה ריש פרק מרובה שכתב בענין כיוצא בזה דאביי לא פליג ארבא דלא שמעינן ליה ממימרא דפליג בהדיא אלא כתלמיד לפני רבו דחי ליה לסייעתי' ומהדר אפירכי וקושיי והוויי להגדיל תורה ע"ש וכן כתב עוד מרן בכ"מ פט"ו מה' מעה"ק הלכה ו' דהא לא אהדר ליה רבא לאביי הוא משום דלא חש ליה יע"ש וע"ע ב"ח א"ח סי' שי"ח סעיף ז' ולעד"ן להכריע כדברי דמש"א דהא אשכחנא להרי"ף ז"ל בפרק מי שהוציאוהו גבי מתניתין דמי שיצא ברשות שכתב ואותביה אביי לרבא מהא דתניא וכו' וקם רבא ולא פריק ולא מידי הלכך הלכתא כרב שימי בר חייא וכו' ע"ש:

קנו
הלכה כרבא לגבי אביי ה"מ בדבר שלא נחלקו בה אמוראי אחרינא אבל לא כשנחלקו בה אמוראי אחריני שיטה מקובצת על ב"ק דף ח"י עמוד ד' ועיין שם דף מ"ח סע"א:

קנז
הלכה כרבא לגבי אביי אמרינן אף היכא דפליג בפסק הלכה אליבא דתנאי כן למדתי מדברי הרי"ף בפרק תפלת השחר גבי תפלת הערב אין לה קבע דעלה דאיפלגו ר"ג ור' יהושע אי תפלת ערבית חובה או רשות אמרינן שם בגמ' כ"ז ב' אמר אביי הלכה כדברי האומר חובה ורבא אמר הלכה כדברי האומר רשות וסיים בה הרי"ף וקי"ל הלכה כרבא והביאו הרא"ש שם וכן פסק הרמב"ם פרק א' מהלכות תפלה הלכה ו' מטעם הרי"ף וכמ"ש שם הכ"מ ויש לתמוה מעתה על שיירי כנה"ג שבכלליו כלל מ"ה כתב בשם מעדני מלך דכשחולקים בפסק הלכה אין כלל זה אמור כאילו היא הלכה ברורה וליתא דאישתמיטו מיניה ומן המעדני מלך דברי שלשת הרועים הנזכרים:

קנח
הלכה כרבא לגבי אביי היינו היכא דלא פליג אלא אביי לחודיה אבל אי איכא אמורא אחרינא דסבר כאביי הוה ליה רבא יחיד במקום רבים והלכה כאביי כן יש ללמוד מדברי הרי"ף ר"פ הניזקין שכתב ואיכא למימר כיון דאביי ורב נחמן קיימי בחדא שיטתא הוה ליה רבא יחיד לגבייהו ולית הלכתא כוותיה וההיא פירוקא דפריק שינוייא הוא ע"כ וכן כתב שם הרא"ש וכן ראיתי להרמ"ע ז"ל בסי' ק"ז דף ק"ז א' שכתב כן מסברא דנפשיה הזכירו כבר השיירי כנה"ג בכללי התלמוד כלל מ"ב וכ"כ עוד בספרו דינא דחיי על הסמ"ג ח"א דף קנ"ג ע"א אמנם מצאתי להרמב"ן בחידושי יבמות שכתב בפרק החולץ דף ט"ל ע"א דאף אי קיימי אחריני כאביי הלכה כרבא וכ"כ הריטב"א בחידושיו ליבמות כ"י שם וכן תמצא עוד להר"ן פרק האשה שנפלו. במשנת שומרת יבם דאכללא דאביי ורבא סמכינן אע"ג דאיכא אמורא דקאמר כוותיה דאביי מסתברא וכן מתבאר עוד מדברי הכ"מ פרק ה' מה' רוצח הלכה ד' שכתב דהל' כרבא לגבי אביי ואע"ג דר' חסדא סבר כאביי ומן התימה הוא שהכה"ג לא הזכיר אלא להרמ"ע בלבד והשמי' כל אלו הדעות:

קנט
הלכה כרבא לגבי אביי אמרינן בין היכא דאיפליגו אליבא דנפשייהו ובין היכא דאיפליגו אליבא דאחרינא. כן נלע"ד שיש ללמוד מדברי הרי"ף הרא"ש והרמב"ם שהבאתי למעלה דאף היכא דפליגי בפסק הלכה אליבא דתנאי הלכה כרבא והכי איכא למילף תו ממאי דכתיבנא לעיל בשמייהו ובשם ה"ה והרל"ם דגם היכא דפליגי בטעמא דאחריני קי"ל

כרבא דאין לך אליבא דאחריני גדול מזה וע"ע פ"ק דב"מ גבי מצא שובר וכן בפרק המפקיד גבי שומר שמסר לשומר ושם גבי פשע בה ויצאת לאגם דאייתו הך כללא אף דלא פליגי אליבא דנפשייהו וכן מוכח תו בס' יראים דף ל"א ב' ובבה"ג ה' טומאה דף מ"ד ע"ג ובהרא"ש סוף הלכות טומאה בפירושו להלק"ט של הרי"ף ע"ש וכן מצאתי בהדיא להרז"ה ז"ל בר"פ החולץ דעלה דאיפליגו אביי ורבא שם ל"ח ב' וט"ל א' בתירוצא דמתניתין כתב הוא ז"ל ולדידן לא מכרעא מלתא משום הכי למדחייה לדרבא דהא קי"ל בכל פלוגתא כוותיה לבד מיע"ל קג"ם וכו' הרי דסמך אכללא אף דלא איפליגו אליבא דנפשייהו וכ"כ עלה הר"ן ז"ל בפרק האשה שנפלו במתני' דשומרת יבם שנפלו לה נכסים וכן משמע מדברי התוס' שם ד"ה אע"ג שכתבו על דברי רב יהודאי גאון שפסק כאביי דהא לא חשיב ליה ביע"ל קג"ם משום דאיירו ביה אמוראי וכן נראה עוד מדבריהם דפרק מי שהחשיך קנ"ה א' ד"ה והלכתא שכתבו וז"ל ותימה לרבי אמאי לא חשיב הני בהדי יע"ל קג"ם דהלכה כאביי דאמר רבא מאן דאסר בצדדים אסר נמי בצדי צדדים ואביי אמר בצדדים כ"ע לא פליגי דאסור ובצדי צדדים פליגי עכ"ד מבואר שפיר דסברי דהך כללא איתיה אף היכא דאפליגו אליבא דאחריני. אלא דלי אני בעניי קשה כיון דאיירו בה אמוראי אחריני רבה ורב משרשיא ורב פפא למה לא תירצו בזה תמיהתם זו כמו שתירצו בההיא דפרק החולץ שהבאתי ואיך שיהיה מכאן תשובה נצחת למה שעלה בדעת מוהר"ש אלגאזי בס' גופי הלכות כלל קנ"ד לומר לדעת התוספות בענין אביי ורבא דכי אמרינן בעלמא פלוני ופלוני הלכה כפלוני היינו במלתא דפליגי אליבא דנפשייהו ולא כי פליגי אליבא דאחר ואחריו נמשך בעל מעשה רוקח בפ"ט מה' יסודי התורה דליתא ואגב ריהטיה לא דק שדעת התוספות הוא הפך וכדברירנא ועוד עיין תוס' פרק ארבע נדרים דף כ"ג ב' ד"ה רבא אמר וכ"כ מוהר"י קולון בשורש קל"ז בפשיטות דקי"ל כרבא לגבי אביי אף דאיפליגו אליבא דאחריני ע"ש ואתה תחזה שהאמת אתי ולא כמ"ש מוהר"י קארו בכלליו דף צ' בשם מוהרי"ק סי' קל"ה דהיינו דוקא היכא דאפליגו אליבא דנפשייהו והוא פלא דאזיל בתר איפכא ועל כגון דא אמינא ניתי ס"ת ונחזי וכבר עלה בדעתי לומר אולי טעות נפל בספרים אבל ראיתי דאין מקום לזה שהרי כתב אחר דברי מוהרי"ק ויש אומרים דלא שנא ע"ש ודו"ק וגם על מוהרש"א יש לתמוה שביבין שמועה שם לא השיג עליו בזה וכשיטת כל הני רבוואתא כן משמע בש"מ על ב"מ לר' בצלאל דף קפ"ט ע"ג ע"ש ושם כתוב לאמר שראה להרשב"א בתשובה שכתב כן וכן מצאתי גם אני בשיטת ב"ק דף קפ"ו ע"ג שכתב כן ודרשת וחקרת וכן נראה עוד מדברי מרן בכ"מ פ' ד' מה' תפילין הל' ט"ו דעל מאי דאיפליגו אביי ורבא על דברי ר' ינאי כתב דקי"ל דהלכה

כרבא לגבי אביי ותימה על הרמב"ם למה כתב טעם אביי ע"ש שסיים ולא הוצרכו לשנותה בהדי יע"ל קג"ם משום דלא איפסיק' הלכתא בהדיא כאביי והוסיף שנית ידו לכתוב כן בפ"ו מה' ברכות הלכה ב' עיין שם דבמחלוקת אביי ורבא עד דברי רב יצחק כתב ואע"ג דכל היכא דפליגי אביי ורבא נקטינן כרבא וכו' והבאתי את השלישית ברפ"י מה' תרומות שכתב עוד נחלקו שם אביי ורבא אליבא דר' יוחנן וכו' עד וידוע דהלכתא כרבא ובתלתא הויא חזקה ואם לחשך אדם לומר שמצינו למרן בפי"ב מה' ע"ז הלכה י"ד שכתב ושמא י"ל דלא אמרו הלכה כרבא אלא היכא דפליגי אליבא דנפשייהו ולא היכא דפליגי אליבא דמ"ד אף אתה אמור לו דההיא בדרך ספיקא איתמר בלשון שמא י"ל ואין ספק מוציא מידי ודאי דהני תלתא דאייתינא ותו דהני דאחרניתא נינהו ועל דבריו האחרונים יש לנו לסמוך כמו שמורגל בפי הפוסקים עיין בכללי הפוסקים ובכללי הגמ' להכנה"ג כלל ל"ח וע"ע בשו"ת הר"ץ אשכנזי סי' י"ד שכתב דתשובת מוהרי"ק שבשורש ב' אחרונה היא לגבי שורש א' ותו דסמי מכאן חדא מקמי תלתח וכמ"ש הרב החבי"ב בשיירי כנה"ג א"ח סימן תצ"ה הגהות הב"י אות ד' על התוס' ע"ש ותו דדעת נוטה היא דאית לן למעבד עיקר מהסברא המוסכמת מפי גאוני עולם ולא לשווייי יתיה כחולק עליהם בלי טעם בעיקר. ואחרי הדברים החלה הנה מקום אתי לתמוה על הר"ב יד אהרן שבכלליו כלל ס"ח העתיק בסתם דברי הכ"מ דה' ע"ז הנ"ל כאילו הם הל"מ ולא שת לבו גם לזאת דרוב מנין ורוב בנין כתבו הפך דבריו ולא זו בלבד אלא דאיהו גופיה סותר דברי עצמו כדכתיבנא ולא עליו בלבד תלונתי אלא גם על עצמת חכמת הכנה"ג שבכללי הגמרא כלל ח"ן כתב נגד כולהו רבואתא הנ"ל בשם בנימין זאב ורלנ"ח ולא הזכיר אלא למוהרי"ק שחולק עליהם והוא פלא זאת לא זאת דאשתמיט תו מיניה דהרדב"ז בח"א סי' ק"ז ובח"ב בלשונותיו על הרמב"ם סי' י"א ושם סי' מ"ו ובקובץ ג' דף נ"ח ע"ב כתב בפשיטות גמור דלא אמרינן אביי ורבא הלכה כרבא אלא היכא דפליגי בסברא דנפשייהו אבל בסברא דאחריני לית לן האי כללא וכדברי הבנימין זאב והרלנ"ח וכן מצאתי שוב להרדב"ז בס' יקר תפארת פ"ט מה' שמיטה ויובל וכן ראיתי עוד בש"מ על ב"ק שבפרק ב' כתב בשם הרב המאירי דכל שאין המחלוקת שלהם אינו בכלל הדברים הנזכרים על שמם לפסוק כרבא וע"ע ב"ח ח"מ סי' שס"ג סעיף י"ד. האמנם אשכחנא להרדב"ז גופיה בח"ב סי' שנ"ט דבמאי דאיפליגו אביי ורבא בפ' המפקיד ל"ו א' בטעמיה דר' יוחנן גבי שומר שמסר לשומר כתב הוא ז"ל וקי"ל כרבא דהלכתא כוותיה בר מיע"ל קג"ם ולא ידענא איך יתיישבו שני מקראות הללו שהרי אין לך אליבא דאחריני גדול מזה ואפ"ה כתב דקי"ל כרבא ובחינך דוכתי דלעיל כתב דבסברא דאחריני לית לן האי כללא והדבר

צריך תלמוד. ומיהו אע"פ שאיני כדאי להכריע במלתא כי האי דתליא באשלי רברבי מ"מ רבים אשר שלא חילקו בזה ה"ה הרז"ה והרא"ם בס' יראים ובה"ג והר"ן והתוס' ומוהרי"ק ור' בצלאל בשיטתו לב"מ והרשב"א וגם הכ"מ בכמה דוכתי זולת בה' ע"ז ומה גם דדברי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם וה"ה והרל"ם מוכחי הכי כמובא בראשית מאמר וכיון שכן כוותייהו נקטינן ודלא כר"ב ראשון לציון שכתב בדף כ"א סע"א שבכמה אתרי כתב מכח הרכרחות דבדפליגי בפירוש' דמלת' דקמאי לית לן האי כללא וכ"כ עוד שם דף ב' סע"ב וכ"ט ע"ב ומי יתן ידעתי ואמצאהו אבא עד תכונתו כי לדידי המך הדבר קשה למצוא הכרחות נגד כל הני אשלי רברבי דאייתינא:

קס

הלכה כרבא לגבי אביי. אע"ג דבכל דוכתא אמרינן הכי מ"מ באיסור שישנו ביד האדם לקדש את עצמו כגון תפילין שאביי מחמיר ובעי שיוכל להעמיד עצמו בשעת הרוח הלכו אחר המחמיר כאביי כ"כ הר"ב מגילת ספר על הסמ"ג עשין כ"ב:

קסא

הלכה כרב נחמן בדיני. אמרינן אף היכי דפליג עם שמואל רביה כן למדתי ממאי דאמרינן בפרק המקבל ק"י א' והא קי"ל דהלכתא כוותיה דרב נחמן בדיני (כן גירסת רש"י שם והרא"ש בפרק המוכר את הבית סי' ו' מייתי לה הכי ועיין רש"ל שם) ואמר בחזקת בעליה עומדת וכו' והתם בס"פ השואל ק"ב ב' על שמואל רביה הוא דפליג בהא ואפ"ה נקט הש"ס הך כללא בפשיטות אלמא דגם נגד שמואל איתמר ושוב מצאתיו מבואר בדברי הרי"ף ז"ל שבסוף פרק אע"פ גבי ואוכלת עמו מלילי שבת דכפי גירסתו שם איפליגו רב נחמן ושמוחל כתב וקי"ל כרב נחמן בדיני והכי אשכחנא ליה תו בפ' מציאה האשה גבי המשליש מעות לחתנו ובסוף פרק קמא דמכות ע"ש וכ"כ הרא"ש שם והרז"ה בפ' האשה שנפלו וה"ה בסוף פ"ב מה' אישות וכן ראיתי שכתב מדעת עצמו הר"ב שו"ת זקן אהרן בסי' ד' דף י"ג ע"א. איברא שראיתי בס' גופי הלכות כלל קמ"ה שכתב בשם רבינו סעדי' דהלכה כשמואל לגבי רב נחמן משום דרבו הוא ועוד דהלכה כשמואל בדיני לגבי כ"ע וכ"כ מסברא דנפשיה הכנה"ג בח"מ סי' רפ"ט הגהות הב"י אות ב' יע"ש גם הלום ראיתי להרא"ש ז"ל בפ' המפקיד סי' י' ששינה את טעמו ואמר דכללא דהלכה כר"ן בדיני ליתיה כנגד רבותיו ומה גם דקי"ל נמי הלכה כשמואל בדיני וכו' ע"ש ואני בעניותי לא ידענא מה יענו שפתי צדיקים לסוגיא דפרק המקבל דאייתינא בראשית מאמר אם לא שנאמר דלא גרסי כגירסת רש"י דמכח הכלל קא מקשה תלמודא אלא גרסי והא קי"ל דהלכתא כוותיה דר"ן דאמר וכו' אף זה לא יתכן להרא"ש ז"ל כיון דאיהו

גריס כגירסת רש"י וכדכתיבנא לעיל וצ"ע ואשוב תתפלא עוד על מוהרש"א והכנה"ג שלא הזכירו מכל זה כלום והוא פלא ועיין ש"ך ח"מ סי' ס"ו ס"ק קי"ח ותראה ששלי"ת כוונתי לרוב דבריו ועוד עיין ס' קרבן נתנאל דף ק"ד ב' וק"ה ב':

קסב

הלכה כרב ששת באיסורי. לא מצינו כלל זה בכל התלמוד ומצאתי שהוא מדברי הגאונים כמ"ש התוס' בחדושי ברכות כ"י וז"ל שם בפרק כיצד מברכין וקי"ל מכח הקבלה דרב נחמן ורב ששת הלכה כרב ששת באיסורי ונהירנא שכ"כ הגאונים בחי' תענית כ"י וכן מצאתי תו בהג"א פ"ק דחולין שבסדר תנאים ואמוראים פסקו הל' כרב ששת לגבי רב נחמן באיסורי הוא מפסק הגאונים ע"ש ועיין תוס' פ' בכל מערבין דף ל"ב א' ד"ה רב ששת שכתבו הר"ר שמעון מפולירדא פוסק כרב ששת דבה"ג פוסק דהלכה כרב נחמן בדיני וכרב ששת בחיסורי ע"כ וכן תמצא להרא"ש שם ובפ' משילין סי' י"ב ובפ' לולב וערבה ס"ס א' ובפרק הזהב דף מ"ז וע"ע בהרב המגיד פח"י מה' שבת שכתב דפסק כרב ששת משום דלא אמרו הלכתא כרב נאמן אלא בדיני ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת יש לתמוה על רוב בקיאותו של מוהר"ש אלגאזי שבהליכות אלי כלל שפ"ז הקשה על הש"ס דתענית דלמה ליה למפסק הלכתא כרב ששת בתר דידעינן דהלכה כוותיה באיסורי נגד רב נחמן וקושיא זו איני מכיר דידיעה זו מנין כיון שלא הוזכר כלל זה בכל הש"ס כמדובר:

קסג

הלכתא כרב נחמן בדיני תלמוד ערוך הוא בידינו בפ"ק דכתובות י"ג א' והכי איתא התם הכי נמי מסתברא כדקא משנינן דרב נחמן הא דאמר כר"ג דא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני וכו' ע"ש והובא בהלכות הרי"ף ובהר"ן שם וגם הריטב"א בחדושיו שם מייתי לה הכי ואיתא תו בפרק המקבל ק"י א' והא קי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני כגירסת רש"י שם וכן מצאתי להרא"ש ז"ל בפרק המוכר את הבית סי' ו' דמייתי להך דהמקבל וגריס כגירסת רש"י ז"ל יע"ש ואמרינן עוד בפרק המוכר את הבית ס"ה א' א"ל רב נחמן לרב הונא הלכתא כוותין או הלכתא כוותייכו אמר ליה הלכתא כוותייכו דמקרביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי דייני ופי' רש"י רב נחמן חתנא דבי נשיאה היה ורגיל במקום הדיינין דשכיח דייני וראה מעשים בכל יום היאך דייני ע"כ ודיינא נמי הוה כדאית' בפ' מי שהיה נשוי צ"ד ב' דא"ל ר"ן לר"ש חדא דאנא דיינא ומר לאו דיינא וכן מוכח תו בפרק עשרה יוחסין ע' א' גבי ההוא גברא דאזמיניה לרב יהודה לקמיה דרב נחמן דאייתי פתקא דהזמנה וכתב שם רש"י שרב נחמן היה ראש

בנהרדעא ודיין לראש גלותא וחתניה דבי נשיאה ואמרינן עוד בפרק הגוזל עצים צ"ו ב' דאמר ליה רב נחמן לרבא לא אמינא לך כי יתיבנא בדינא לא תימא לי מידי דאמר הונא חברין עלי אנא ושבור מלכא אחי בדינא מבואר דדיין מובהק הוה ובקי בדינים כשמואל רביה ושקולים הם למפסק הלכתא כוותייהו בדיני וכן ראיתי הגהה מקדמון אחד בגליון הרי"ף שלי ומכאן למד ס' יוחסין גם הוא דהלכתא כרב נחמן בדיני אף שלדידי לא היה צריך לזה כיון שתלמוד ערוך הוא וכדכתיבנ' וע"ע פ' איזהו נשך ס"ו א' דאמר רב נחמן כ"ע לגבי דידי בדינא דרדקי נינהו וכן בפ"ק דסנהדרין ה' א' אמר רב נחמן כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי ודי בזה להוכיח יקר תפארת בקיאותו בדינים כי רב הוא. האמנם מצאתי להכנה"ג בדף אחרון מספרו שדחה ראית אנא ושבור מלכא אחי בדינא מטעמא דההיא לאו לפסק הלכה אתאמרא ולהורות נתן בלבו שכלל זה אינו מן התלמוד ודין גרמא ליה לשבש גירסת כל הש"ס הנמצאות וגם גירסת הרי"ף בההיא דכתובות דאייתינא באמרו שמגיהי ספרים הגיהו כן בש"ס וכמו שהגיהו בגמ' כך הגיהו בהלכות הרי"ף ושגם התוס' ז"ל לא נסתייעו בשום דוכתא מדברי הגמ' דכתובות ואני המך אשתומם כשעה חדא מכמה טעמי חדא דהדבר קשה למחוק כל הנסחאות דגמרין ודהרי"ף שבכולן כתוב לאמר דקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני ותו דאשכחנא להתוס' ז"ל באותו פרק באותו מקום דף י"ד ב' ד"ה כמאן שקיימו וקבלו עליהם גרסתין שבדף י"ג שהרי כתבו שם בזה הלשון וכן לעיל דף י"ג פריך הלכת' אהלכת' קי"ל כרב נחמן בדיני וכו' ע"ש ואשכחנא תו להרי"ף והרא"ש בפ"ק דמכות שכתבו וקי"ל כרב נחמן בדיני כדאית' בכתובות הרי לנו מיט"ב תלתא כחדא הרי"ף והרא"ש והתוס' דמפומייהו שמיע לן שגירסת הש"ס דכתובות מאושרת ומקויימת ומכאן אתה דן דאשתמיט מיניה כל זה דאי הוה חזי להו אין ספק דהוו חייש להון והיותר תימה הוא שהכנה"ג גופיה שם בסוף דבריו הזכיר הך דמכות ומה שכתב הרא"ש שם ואגב שיטפיה לא דק למה שסיימו שם הרי"ף והרא"ש כדאיתא בכתובות והוא פלא ולא שת לבו גם לזאת שהר"ן והריטב"א שם בכתובות קיימוה וקבלוה ולרש"י והרא"ש דגרסי הכי בההיא דפ' המקבל ובר מן דין אישתמיט מינה נמי ההיא דהמוכר את הבית דאתמר בהדיא לענין פסק הלכה גם מה שחשב להוכיח מדברי הרא"ש דפרק הזהב דכלל זה אינו מן הגמ' ליתא לענ"ד דההיא לא אמרה הרא"ש אלא לגבי רב ששת באיסורי דכלל זה ודאי אינו מן התלמוד כדאמינא בכללין דלעיל ותדע לך שכן הוא דהא הרא"ש גופיה שם בפרק המוכר את הבית סימן ו' מייתי ההיא דפרק המקבל והא קי"ל הלכה כר"ן בדיני כגירסת רש"י שם דמשם מוכח

דס"ל דכללא כר"ן בדיני הוא מן הש"ס וקיימו עוד בהך דמכות שהבאתי באופן דלא צדקו כלל בזה דברי הכנה"ג אחר המחילה רבה:

קסד

הלכה כרב אשי משום דבתרא הוא. היינו אחר שנעשה גדול הדור אבל היכא דאשכחן דאמורא אחרינא כפייה לרב אשי בדינא מסתמא אכתי לאו גדול הדור הוה ולית הלכתא כוותיה מטעמא דבתרא הוא ומה גם דאיהו גופיה קבע ההוא עובדא דכפייה בתלמודא הר"ב תוי"ט בס' פלפלא חריפתא פרק הגוזל קמא דף י' ע"א:

קסה

הלכתא כמר בר רב אשי בכוליה תלמודא בר ממיפך שבועה וכו'. אפשר דלא אמרי' הכי אלא היכא דפליג הוא בפירוש כגון בחיוורי דקאמר תלמוד' בפירוש (חולין ע"ו ב') מר בר רב אשי אמר כיון דזיגי אע"ג דלא חיוורי בהא הלכתא כוותיה מחמת הכלל אבל היכא דמר בר רב אשי לא פליג מסברת עצמו אלא דמתני לקולא בשם אמימר בהא לא אמרינן דהלכתא כוותיה מכח כללין אלא הלך אחר המחמיר כנה"ג י"ד סי' נ"ו הגהות הב"י אות כ"ג לדעת בעה"ת ואף גם זאת כתב שהוא דוחק ע"ש:

קסו

הלכה כמר בר רב אשי בכוליה תלמודא בר ממיפך שבועה ואודיתא. היינו היכא דפליגי רבינא ורב אשי קיימי אמוראי כחד מינייהו או היכא דקיימו אמוראי כתרווייהו אבל היכא דפליגו רבינא ורב אשי ולא קיימו אמוראי כרבינא וכרב אשי ליכא מאן דקאים כוותיה אז ודאי הלכתא כרבינא דינא דחיי ח"א דף צ' ע"ג לדעת הלכות גדולות אך לדעת ר"ח לעולם הלכה כמר בר רב אשי אף דקיימי אמוראי כרבינא ע"ש:

קסז

הלכה כבתראי אמרינן אף באמוראי קדמאי קודם אביי ורבא אלא שמאביי ורבא ואילך הלכה כתלמיד במקום הרב אף אם חולק עמו פנים אל פנים משא"כ בקודמים דאי פליג בהדי רביה לית הלכתא כתלמיד אבל אי בתר הכי פליג עליה נקטינן כוותיה דבתרא הוא וכמ"ש הר"ן ריש פרק המגרש דף תקצ"ח א' ע"ש וביבין שמועה כלל רע"ב כן למדתי מדברי הרי"ף ז"ל בפ' יום הכפורים שכתב קי"ל כרב הונא ורב נחמן דבתראי אינון וכן בפ' המפקיד ע"ח ב' דאיפלגו ר' יוחנן ורב נחמן בפסקא דתנאי וכתב הוא ז"ל והלכתא כדפסק רב נחמן דבתר' הוא והוסיף שנית ידו בפ' הזהב פ"ט ב' ואמר והא דר' אמי ור' יוחנן ליתיה דקי"ל כרב נחמן דבתרא הוא והלכתא כוותיה בדיני הרי לנו בבירור דעת הרי"ף דגם ברב נחמן דמן קדמאי הוא אמרינן הלכה כבתרא וכן כתב הרז"ה בר"פ האשה

שנפלו כיון דקי"ל כרב נחמן בדיני והוא בתרא נראה דליתא להוא דשמואל וכו' וכן מוכח מדברי הר"ן דאייתינא לעיל ומדבריו בריש סוכה דבאמוראי קדמאי דלא פליגי פנים בפנים עם רבייהו קי"ל הלכה כבתראי, וע"ע הר"ן בפ' גיד הנשה דף תשי"ב רע"ב שכתב ולא משתעי דרב נחמן דהוא בתרא ס"ל דלא כהלכתא וכן מצאתי עוד להרשב"א בחידושיו ליבמות דף קי"ט סע"א שכתב וקי"ל כרב נחמן דבתרא הוא וכ"כ עוד בשמו ה"ה בפי"ד מה' אישות הלכה א' גבי רב חסדא ע"ש וכן יש ללמוד עוד מדברי רבינו יונה בפרק כיצד מברכין ל"ג א' שכתב וז"ל ונר' למורי הרב דהלכה כריב"ל דאמר שבני הבית אפילו לא הסבו מצטרפין עם ב"ה משום דהוא בתראה טפי (מרבי חייא) ע"כ וכתבתיו בכללי הריש וצא ולמד עוד כן ממ"ש המרדכי במ"ק דף שצ"א ע"ד דכיון דרב אמי פליג אדרב והוא בתראה הלכת' כוותיה וכ"כ ג"כ בע"ז דף שצ"ד ע"ד וכן תמצא עוד להתוספות ז"ל בשלהי ר"ה ל"ד ב' ד"ה לדידי שכתבו דכיון דר' אבהו פליג אר' יוחנן היה קצת נראה לפסוק כמותו דהוא בתראה ע"ש הן אמת דבפרק ב"מ ט"ל ב' סד"ה מפרק כתב ר"ת דלא אמרינן הלכה כבתראי אלא כאמוראי בתראי אכן מצאתי להתוס' גופייהו בפ"ק דביצה ט' א' ד"ה גלגל שכתבו בפשיטות ונראה דהלכה כרב' דהוא בתראה ע"ש וכ"כ ג"כ בפ' השוכר ע"ב ב' דהלכה כרב ששת משום דבתראה הוא טפי מרב חסדא ע"ש הרי דגם שיטת סתם תוס' הכי אזל' דגם קודם אביי ורבא אמרי' הלכה כבתראי ודלא כהר"ב תי"ט בספרו פלפלא חריפת' שם בפרק השוכר שהקשה עליהם דוקא מאביי ורבא הוא דאיתיה להאי כללא ע"ש וע"ע מוהרי"ט בחדושיו לקדושין דף ע"ח א' ומהר"ש הלוי חי"ד סי' י' שכתבו דהטעם דהלכה כר' יוחנן לגבי רב הוא משום דר' יוחנן הוא בתרא אפילו לגבי רב ושמואל שהרי ראה דבריהם ואפ"ה חלק עליהם הבאתי דבריהם באות הריש יע"ש. גם הרמב"ם ז"ל כפי דברי ה"ה ומרן בכ"מ נראה דאזיל בשיטת הרי"ף ודעמיה בכלל זה דהא בפרק א' מה' ברכות הלכה ח' כתב הכ"מ ובגביל לתורי פסק כרב ששת לגבי ר' יוחנן דבתרא הוא וכן שם פ"ו הלכה ג' כתב דפסק כרב נחמן לגבי ר' הושעיא משום דבתר' הוא וגם ה"ה בפי"ד מה' שבת הלכה ו' כתב דפסק רבינו כרב יהודה לגבי ר' יוחנן משום דהוא בתרא וכן ספ"א מה' שאר אבות הטומאות כתב עוד הכ"מ ובפלוגת' דר' חנינא ורב חסדא כתב כרב חסדא דבתר' הוא וכן בספ"י מה' טומאת אוכלין כתב עוד דפסק כרב יוסף נגד ר"ל משום דבתרא הוא וכ"כ הגהות מיימון פ"י מה' ס"ת שפסק כרב הונא נגד ר' יוחנן דהוא בתרא אלא שלי אני המך צריך ישוב למאי דכתב הכ"מ בפ"ה מה' כלים הלכה א' ונ"ל שרבינו סובר דלא קי"ל כרב נחמן משום דקי"ל כר' יוחנן לגביה וקשה דמאי שנא הכא דלא אזיל בתר בתרא בכולה הנך דאייתינא ומה גם דבהדיא פסק

הרי"ף בפרק המפקיד ובפרק הזהב שהבאתי כרב נחמן לגבי ר' יוחנן מטעמ' דבתר' והדבר צריך תלמוד ואיך שיהיה שמעינן שפיר מכל האמור דדעת הרי"ף והרמב"ם וסתם תוספות והר"ן והרשב"א ורבי יונה והמרדכי והגהות מיימון ומוהרי"ט ומוהר"ש הלוי הוא דאמרינן הלכה כבתראי אף באמוראי קדמאי קודם אביי ורבא וגדולה מזו מצאתי ראיתי דמשק אליעזר על חולין דף תי"א א' דאף לגבי תנאי כתב דרבי שהוא אחרון ראה דברי ר' עקיב' ור' יוסי הגלילי ופליג אשניהם לכן הלכה כמותו עד כאן והוא אצלי חדוש גדול שוב מצאתי בחפיש"ה דגם רבינו הגדול הראב"ד ז"ל מסכים הולך לשיטת הרי"ף וסיעתיה דאמרינן הלכה כבתראי גם באמוראי קדמאי שהרי כתב הרא"ש בשמו בפ' אלו מגלחין סי' ב' דכיון דרב אמי פליג אדרב והוא בתראה הלכת' כוותיה. הן אמת דהרא"ש ז"ל שם פליג עליה ואמר ומה שכתב דהלכתא כוותיה דרב אמי לא נהירא לי דהא דפסקו הגאונים כבתראי היינו מאביי ואילך אבל מקמי הכי אין הלכה כתלמיד במקו' רב ע"כ וכן מצאתי עוד אליו בפ' ר"א דמילה סי' ה' וכן בפ' המפקיד סי' י' ובפ' הזהב סי' כ"א שתמה על הרי"ף ז"ל במה שפסק כרב נחמן משום דבתרא הוא מאחר דלא איתמר הכי אלא מאביי ורבא ואילך ברם הר"ב תי"ט בספרו פלפלא חריפתא כתב ע"ז בפ' הזהב שם ואיכא למידק בס"פ אע"פ ובפ' מציאת האשה ובפ' המדיר שפסקו רבי' ורי"ף כרב נחמן לגבי רב אסי ולגבי שמואל ולגבי ר' יוחנן ע"כ ולדידי המך אין כאן מקום דקדוק כלל דהא בכולהו הני תלתי שהזכיר דפסק בהו כרב נחמן נתן טעם לדבריו משום דקי"ל הלכה כרב נחמן בדיני ומה ענין זה למה דאנן קיימין מטעמא דבתרא הוא ומאי דהוה קשיא לי לכאורה על הרא"ש הוא דאשכחנא ליה בפרק לולב הגזול ססי' ג' דפסק כר' יוחנן לגבי שמואל משום דרב נחמן בר יצחק דהוא בתרא פריך לשמואל ממתני' וכיוצ' בזה כתב עוד בפרק מי שהוציאוהו סי' ה' וזאת חשבתי למשפט רב נחמן בר יצחק מקמי אביי ורבא הוה וניחא לי שהאיר ה' עיני ומצאתי להרא"ש גופיה בפרק המניח סי' ט' ובפ' המפקיד סי' י' שכתב דרב נחמן בר יצחק תלמיד רבא הוה וכן מצאתי אחר עמל וטורח שגם התוס' כתבו כן בפ' חזקת הבתים מ"ו ב' סד"ה שלח יע"ש וכן מוכח בס' כריתות ימות עולם ריש שער ב' ולעד"ן דיש עוד ראיה לזה בפ' מי שמת קנ"ב א' דאמרינן יתיב רנב"י אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן קא בעי מיניה וכו' וכן בפ"ד דעירובין מ"ג א'. ומעתה יש לתמוה על רוב בקיאותו של מהר"ש אלגאזי שבספרו גופי הלכות סוף כלל שט"ז הקשה על הרא"ש דפ' לולב הגזול ואמר ועוד קשה במה שהביא ראיה מרב נחמן בר יצחק שהוא בתראה דהא מאביי ורבא ואילך דוקא הלכה כבתראה ע"כ והוא פלא איך נתעלמה ממנו הלכה זו דתלמידיה דרבא הוה שוב ראיתי אליו ז"ל שבגופי

הלכות עצמו כלל תקי"א הזכיר דברי התוס' דבתרא שהבאתי ותגדל יתר התימא עליו איך בכלל שט"ז הקשה מה שהקשה על הרא"ש והנה לא אכחד תחת לשוני כי אחרי כתבי כל זה מצאתי להתוס' ז"ל שכתבו בפ' אין מעמידין ל"ה א' ד"ה חדא דר' נב"י היה קדמון מרבא והוא פלא דזה מותר למ"ש אינהו גופייהו בחזקת הבתים הנ"ל שתלמיד רבינא היה והדבר צריך תלמוד. היוצא מן המקובץ הוא דכיון דרוב בנין ורוב מנין כולהו ס"ל דאמרינן הלכה כבתראי אף באמוראי קדמאי שקדמו לאביי ורבא ולא אשכחן מאן דפליג בהא מכת דקודמין אלא הרא"ש לחודיה אבתרייהו גררינן וכוותיהו מסקינן ויש לתמוה מעתה על מוהר"ש אלגאזי הבקי בחדרי תורה איך ביבין שמועה כלל רע"ו לא הזכיר בדעת זו אלא להראב"ד בלחוד ולא זכר שר לכל אינך רבוואתא דאייתינא ודין גרמא ליה להרב החסיד בעל דבר שמואל סי' מ"ז שכ' דהא דקי"ל הלכה כבתראי הא רובא ס"ל דהיינו דוקא מאביי ורבא ואילך והא ליתא אחר המחילה רבה דנהפוך הוא שהרי רובא דרובא ס"ל דאף בקמאי אמרינן הכי כמדובר וראיתי להתי"ט פ"ב דעדיות שהקשה על מרן בכ"מ שכתב בפ"י מה' טומאת אוכלין המובא למעלה דפסק הרמב"ם כרב יוסף נגד ר"ל משום דבתרא הוא דהא קי"ל דאין הלכה כבתראי אלא מאביי ורבא ואילך כמ"ש הרא"ש בפ"ק דב"מ וכן מצאתי עוד בס' שמות בארץ יום תרועה דף י"ד ע"ד שכ' כן גם הוא נגד דברי התוס' דר"ה ל"ד ב' שהבאתי לעיל כאילו בת קול יצאת ואמרה להם דהלכה כרא"ש בזה ועל כגון דא אמינא גברא אגברא קא רמי' וה"נ תיקשי להרמ"ע בתשובותיו סי' קי"א ולהר"ב ראשון לציון דף ס"ב א' ולהר"ב מרכבת המשנה דף ט' ע"א ומ' ע"א ולהר"ב שושנים לדוד בפ"ו דבכורות מ"ה ולמהרש"ל ז"ל בים של שלמה שלו על חולין בפ"ק סי' נ"ג ובפ' כל הבשר סי' ח"י ולהר"ב שונה הלכות דף ס"ד ע"ב מח"א שכולם כתבו בפשיטות גמור דלא אמרינן הלכה כבתראי אלא מאביי ורבא ואילך כדעת הרא"ש ואמאי לא חשו לדעת הרי"ף והרמב"ם ושאר כנותהון הנזכרים אחת למעלה שכתבו הפך דברי הרא"ש ומילתא כדנא לי הדיוט צריך תלמיד גדול:

קסח

הלכה כבתראי מאביי ורבא ואילך אמרינן אף היכא דפליגי אאמוראי קמאי כן למדתי מה' הרי"ף ז"ל שבפ' כיצד מברכין גבי שמן זכינו לריחו וכו' ובפ' המפקיד פ"ב ב' כ' כרבא נגד ר' יוחנן משום דבתרא הוא וכן בפ"ב דביצה רפ"ה ב' פסק כוותיה לגבי רב מזה הטעם וכן בפ' אין צדין רצ"א ב' פסק כרבא נגד שמואל ע"ש שלא הביא אלא דברי רבא וכ"כ שם הרא"ש בהדיא גם בפרק מי שאחזו גבי גיטו של ש"מ כמתנתו פסק דלא כרב הונא משום דרבא לא ס"ל הכי וכן בפ' בהמה המקשה תש"א א' פסק כוותיה נגד

ר' אמי ובפ' גיד הנשה תש"ט א' ובפרק שבועת העדות שי"א א' נגד ר"ל וכן בכמה דוכתי אחריני הרשומים אצלי נלאיתי לכותבם ועיין הרי"ף ספ"ב דקדושין המובא בריש כללין דלקמן וכ"כ הרא"ש רפ"ב דברכות ובפ"ב דביצה ובפ' המפקיד ובשאר דוכתי וכן מצאתי להתוס' ז"ל פ' אמר להם הממונה ל"ז ב' ד"ה אמר שכתבו דהלכה כאביי נגד שמואל שהוא בתרא ואפי' אי פליג ר' יהושע בן לוי אאביי קי"ל כאביי דהוא בתרא והובא בהרא"ש פ"ק דברכות סי' י' יע"ש. עוד מצאתי להרמב"ן במלחמותיו ר"פ הגוזל עצים שכ' לדעת הרי"ף דרב אשי בתרא הוא וכוותיה קי"ל לעולם ולא כר' יוחנן ודעת הרמב"ם ג"כ הכי אזלא שהרי כ' הרב המגיד בפי"ד מה' שבת הלכה כ"ב דפסק כאביי נגד ר' יוחנן משום דבתרא הוא וכן פסק כרבא נגד שמואל בפ"ד מה' י"ט הלכה כ"א וכ"כ עוד בפכ"ג מה' מלוה ולוה הלכה י"ד כאביי לגבי רב וע"ש בכ"מ ובפ' ח' מה' רוצח הלכה י' וכן כ' הכ"מ פ"ו מה' נדרים הל' ט"ז גבי ר' יוסי בר חנינא ואביי וכן תמצא להם עוד בכמה דוכתי שפסק הרמב"ם כבתראי נגד קמאי ופן אהיה לטורח לא אשא את שמותם על שפתי ודי בזה להוכיח דזה הכלל מוסכם ולא מצינו חולק עליו ומה גם שכבר הוכחתי בראיות נכונות בכללין דלעיל דגם באמוראי דקודם אביי ורבא שלא נאמר עליהם הכלל בהדיא הלכה כוותייהו נגד קמאי ומכ"ש מאביי ורבא ואילך שהוא כלל מוסכם מפום כל אריותא דאין ספק דמצו מפלג אקמאי והלכה כוותייהו כמדובר ובפירושא איתמר בדברי הרא"ש פרק אחד דיני ממונות סי' ו' דאמוראים האחרונים פעמים חולקים על הראשונים ואדרבא אנו תופסים דברי האחרונים עיקר כיון שידעו סברת הראשונים וסברתם והכריעו בין אלו הסברות ועמדו על עיקרו של דבר וכו' ע"ש ואע"פ שכל זה פשוט בעיני הוצרכתי להאריך קצת בו יען ראיתי להרב הגדול בעל ראשון לציון דף ס"ו סע"ד שבשנות"ו את טעמו לדחוק דברי הפר"ח שכ' דהרמב"ם סמך אדאביי וממילא שמיע דלא קי"ל כאותה סוגיא הקשה הוא ז"ל עליו דהא קי"ל דהלכה כר' יוחנן לגבי בתראי מיניה והו"ל לאותובי על אביי מר"י דלא מצי אביי לפלוגי ומכ"ש דכולהו אמוראי קמאי קיימי הכי וא"כ היכי אמרי' דמצי אביי לאפלוגי אכלהו ויסכימו עליו בעלי הש"ס עכת"ד וקרוב לזה מצאתי להר"ב מגילת ספר דף ד' ע"ב מהלאוין בענין אחר ואחרי המחילה רבא גברי קא חזינא תיובתא לא קא חזינא דהא כל ה"מ ברירי דכתיבנ' בהאי כללא ובכללין דלעיל הוויין תיובתייהו וזה פשוט וברור לא יראה ולא ימצא מי שיחלוק עליו ואישתמיטו מינייהו דברי התוס' בפ' ע"פ ק' ב' ד"ה ידי שכתבו דכיון דר"ה ורבה ואביי סברי כשמואל כוותיה פסקינן לגבי רב ע"ש וכ"כ מעדני מלך בפ' שלשה שאכלו דהלכה כאביי נגד ר' יוחנן דבתרא הוא יע"ש גם מ"ש ומכ"ש דכלהו

אמוראי קמאי קיימי הכי וכלומר דאי נמי נימא דמצי אביי פליג אקמאי הוי יחיד ורבים דהלכה כרבים גם בזה לא צדק כמו שתראה בכללין דבסמוך:

קסט

הלכה כבתראי אמרינן אפי' ביחיד נגד רבים כן מוכח בהדיא בהרי"ף פ"ב דקי' דף תרמ"א א' דפסק כרבינא נגד רב ושמואל ואביי ורבא מטעמא דהוא בתרא ושכן פסקו רב אחא משבחא ובה"ג ורבינו הביא דבריו באריכות מוהרש"א בגופי הלכות שלו שכבר קדמני בכלל זה ע"ש בכלל קפ"ו. ואני מוסיף על השמועה שכן מצאתי עוד להרי"ף ז"ל בריש פרק המגרש דפסק כרבא נגד רב ספרא ור' זירא משום דבתראה הוא וכן בפרק הגוזל ומאכיל פסק מזה הטעם כרב אשי נגד רב חיננא בר כהנא ודבי ר' ינאי ובפרק הזהב פסק כרב נחמן מטעם דבתרא הוא נגד ר' אסי ור' יוחנן ובפרק שבועת העדות שי"ח א' פסק עוד כר"פ נגד אביי ורבא לך נא ראה וכן נראה דעת הרא"ש שם ובריש פ"ב דברכות ובההיא דקדושין ובפרק הגוזל ומאכיל ע"ש וע"ע הרא"ש פ' בתרא דנדרים שיבא לקמן ודוק ודעת הרמב"ם ג"כ כך היא שהרי כתב מרן בכ"מ רפ"ב מה' ק"ש ואע"ג דאיכא התם אמוראי אחריני דפסקי כתנאי אחריני רבא הוי בתרא מכלהו והלכתא כוותיה וכן פסק הרי"ף ז"ל ע"כ וכן כתבו התוס' בר"פ היה קורא י"ג ב' ד"ה אמר רבא והכי הלכתא דקי"ל כרבא דהוא בתראה וכ"כ ה"ה פכ"ד מה' מלוה ולוה הלכה ט' מחלוקת אמוראים שם פסק כרבא דהוא בתראה דלנפילה לא חיישינן אע"ג דרב הונא ואביי פליג עליה עיין פרק גט פשוט קע"ב ב' וכן למדנו עוד ממה שפסק הרמב"ם ז"ל בפ' ג' מה' אישות הלכה י"ג דלא כרב ושמואל משום דרבינא פליג עלייהו וכדעת הרי"ף ז"ל כמ"ש שם הכ"מ וכן בפי"ג מה' מכירה הל' א' פסק כדעת הרי"ף דפרק הזהב הנ"ל וכמ"ש שם ה"ה גם בפ' ט"ו מה' מלוה ולוה הלכה ג' פסק כרב פפא נגד אביי ורבא דהוו תרי לגביה וכדעת הרי"ף דאייתינא לעיל ומצינו עוד להרמב"ם ז"ל בפי"ד מה' פסולי המוקדשין הל' ג' דפסק כרבא נגד רב ור"ל ואמוראי אחריני דשקלו וטרו אלייהו מטעמא דבתרא הוא וכמ"ש שם מרן בכ"מ יע"ש. ואחרי הדברים והאמת האלה איכא למידק טובא במ"ש הכ"מ בפי"ב מה' נדרים הלכה א' וז"ל ואיתפליגו אמוראי דרב' אמר דבעל בכלל בריות ועולא ורב נחמן אמרי דאינו בכלל בריות ופסק רבינו כוותייהו דרבים נינהו ע"כ וכן בפ"ה מה' תרומות הל' ט' כתב דאע"ג דאביי פליג ואמר דהאי נמי הוי דבר שלא בא לעולם הוה ליה יחידאה ודברים תמוהים הם דכבר הוכחתי בראיות נכונות מכמה פסקי הרמב"ם דאית ליה כשיטת הרי"ף והגאונים ז"ל דפסקינן כבתראי אף כנגד רבים וכמו שהעיד איהו גופיה על זה כמדובר והשתא לפי דבריו נמצאו פסקי הר"ם דסתרי אהדדי

דזמנין פסק כבתרא נגד רבים וזמנין פסק כרבים נגד בתרא ודבר זה קשה לשמוע אך בלא דבריו ז"ל פסקי הרמב"ם לא קשיין אהדדי לפק"ד דשפיר מצינן למימר דמאי דפסק בפי"ב דנדרים דלא כרבא דבתרא הוא לאו היינו טעמא כדכתב הוא ז"ל משום דעולא ורב נחמן רבים נינהו אלא טעמא הוי משום שרבא חולק עם רב נחמן רביה פנים בפנים כדמוכח בפרק בתרא דנדרים פ"ד א' דקאמר איתיביה רבא לרב נחמן וכו' וקא שני ליה רב נחמן לעולם אימא לך וכו' וכל כי האי ודאי דאין הלכה כתלמיד במקום הרב כמ"ש הרי"ף בהדיא בפרק חזקת הבתים וקי"ל כרב נחמן בתרווייהו וכו' דרבא בהאי עניינא תלמיד הוה דיתיב קמיה דרב נחמן ואין הלכה כתלמיד במקום הרב וכתב שם הנ"י מדלא אמרינן רבא אמר אלא אמר ליה וכ"כ הרא"ש שם והר"ן ס"פ תולין קנ"ט ב' בשם הרשב"א ואוף ה"נ דכוותה דמאי שנא כן כתבתי מדעת עצמי ואל דעות ה' שאחר זה מצאתי להרא"ש ז"ל בפסקיו ס"פ בתרא דנדרים שכתב וז"ל והלכה כעולא וכר' נחמן דבעל לאו בכלל בריות הוא ואע"ג דרבא בתראה הוא מ"מ הלכה כרב נחמן רבו וכ"כ הרמב"ם ז"ל עכ"ד הרי תנא דמסייע לי דטעמא דלא פסקו כרבא בהא הוא משום דתלמיד היושב לפני רבו הוה ואין הלכה כתלמיד במקום הרב וכפי הנראה מדבריו היינו טעמיה דהרמב"ם וכדאמרן האמנם מצאתי להר"ב שושנים לדוד דבנדרים פי"א מ"ג הביא דברי הרא"ש אלה וכתב עליו וז"ל ועל מ"ש הרא"ש איכא למידק טובא חדא דהיכן מצינו דרב נחמן רביה דרבא והלא רבה בר נחמני הוה רביה ור"ן נחשב בדור אחר דקשיש מיניה ומאי קאמר דהלכה כר"ן רבו וכו' וע"ק טובא להרא"ש ז"ל מדידיה אדידיה דגבי ציצית פסק כהל"ק כרבא משום דהוה בתרא לגבי רב נחמן והיינו שלא כדבריו דהכא עכ"ד ועליו אני תמיה טובא איך שגג במושכל הראשון כי האי דהא בפירושא איתמר בדברי הרי"ף דאייתינא דרבא תלמידיה דר"ן הוה וכ"כ הרמב"ם בפתיחת חבורו ומכלל החכמים שקבלו מרבה ורב יוסף אביי ורבא ושניהם קבלו גם מרב נחמן וכ"כ הר"ן בפ' תולין דף קנ"ט רע"ב בשם הרשב"א ז"ל יע"ש וכ"כ התוס' בפרק האיש מקדש מ"ב ב' ד"ה ה"ג ובע"ז נ"ח א' ד"ה איקלע ופ"ה דמנחות ז' ב' ד"ה הדר והשארית יוסף בנתיב השמועה ולא ביש לי דלא ראה ולא ידע דעת הנך רבוואתא אלא דאשתמיט מיניה נמי תלמוד ערוך דפ' מי שהוציאוהו מ"ג ב' דאיתא התם ויתיב רבא קמיה דרב נחמן וכן בפ' השולח ל"ג ב' ובפרק המפקיד ל"ח ב' אמרינן ורבא אמר רב נחמן ולשון זה נמצא בכמה וכמה דוכתי בש"ס וכמ"ש התוס' בפ' חזקת הבתים מ"ו ב' ד"ה שלח וזה פשוט וברור אין צורך להאריך בו ומה שהקשה עוד על הרא"ש מדידיה אדידיה לדידי לא קשיא ולא מידי דהא חיליה דהראש הוא משום דרבים ס"ל כרבא וכדמסיים שם בלשונו באלה הדברים

ותימא הוא למה פסק הרב אלפאסי ז"ל כר"ן כיון דרבים פליגי עליה רב יהודה ורחבא ורבא ע"כ הרי דמטעמא דהוי בתראי לחוד אין מספיק לפסוק כוותיה נגד רב נחמן אי לא דרבים ס"ל כוותיה גם בההיא דפ"ה מה' תרומות אין אנו אחראין לטעמיה דהכ"מ דהא דלא פסקו כאביי משום דהוי יחידאה הוא דהא איכא טעמי אחרינא שהזכיר הוא עצמו שם בזה יע"ש באופן שלהרמב"ם ז"ל לא קשיא כלל ופסקי דידיה עולים כהוגן כל חד וחד לפום טעמיה אך להכ"מ ששינה את טעמו ממקום למקום ודאי קשיא וצ"ע. וראיתי במפתח השו"ת של הרב הגדול בעל כנה"ג על י"ד המודפס בסוף ספר קול בן לוי שבסי' מ"ב כתוב לאמר דלא אמרינן הלכה כבתראי ביחיד נגד רבים ואשתומם על המראה איך יצאת זאת מלפניו הבקי בחדרי תורה ונעלם ממנו שיטת הגאונים והרי"ף והרמב"ם והרא"ש והתוס' ז"ל המבוררת והמלובנת שדעתם דע"ת ת עליונים מסכמת לפסוק כבתרא אף נגד רבים והוא פלא ואולי הזוכה לראות הדברים במקודם ידע וישכיל ממוצא דבר על מה אדניו הטבעו ואנחנו לא נדע. עוד מצאתי להרב לחם משנה ברפ"ג מהלכות סנהדרין שכ' דהרמב"ם ז"ל פסק כירו' ותוספת' ולא כגמ' דילן משום דהוו תרי לגבי גמ' דילן וגם עליו יש לתמוה דהא טעמא דפסקינן כגמ' דילן נגד הירושלמי הוא משום דבתראה היא כמ"ש הרי"ף בסוף עירובין ע"ש ובשו"ת חוט השני דף י"ג א' ומוהרי"ק שורש פ"ד ובכללי הפוסקים שלו וכיון דשיטת הרמב"ם הוא לפסוק כאמורא חד בתראה אפי' כנגד רבים ואף דמן קמאי אינון כאשר הוכחתי בראיות נכונות מכ"ש שיש לו לפסוק כתלמודא דידן שהוא בתרא נגד רבים החולקים עליה מאחר שחתימתה היה בב"ד הגדול של רבינא ורב אשי כידוע וחייבין כל ישראל ללכת אחריה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפתיחת חבורו ע"ש וע"ע שדה יהושע על הירוש' שכ' בכתובות דף מ"ח ע"ד שהרא"ש והר"ן והטור תמהו על הרמב"ם בכיוצא בזה וצא ולמד עוד ממ"ש הרא"ש בפ' מי שאחזו סי' ד' ותמהני על ר' חננאל דשבק גמ' דידן ופירש על פי התוספתא והירושלמי דלכאורה פליגי אהדדי ע"כ ועיין הרמב"ן במלחמותיו פרק החובל דף ל"ב ע"א שכ' הא אין עליך לדון אלא בלשון רבינו הגדול ז"ל ויש בירושלמי ובתוס' שיבוש בענין זה ודברים אשר לא כן ואל תשים לבך להם עכ"ד ומכ"ש שאין לנו לשום לב נגד החולקים על הש"ס שעליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע:

קע

הלכה כסתם משנה. לא סתר לכללים מוסכמים אצל הש"ס ולא חש לפרושינהו ר' יוחנן כשאמר לכללא דיליה ולא מקשינן עליה כל דאמר הלכתא או כרשב"ג או כראב"י הגם

דהוי דלא כסתם משנה דכללא דהלכה כרשב"ג עדיף מכללא דהלכה כסתם משנה וה"ה הלכה למעשה ע"ש ראשון לציון דף ל"ב ע"ד ועיין ל"ה ע"ג וד' ענין כיוצא בזה:

קעא

הלכה כתנא קמא. אין דרך הש"ס למימר הלכה כתנא קמא כיון שאינו מוזכר לא בשם תנא פלוני ולא בלשון חכמים כ"כ התוספות בהקומץ רבה ל"ו ב' ד"ה והא והנה מלבד שאין זה מכוון למ"ש התוספות גופייהו בפ"ב דביצה י"ז א' ד"ה אין הלכה שהקשו אמאי לא קאמר אין הלכה כתנא קמא על תנא המוזכר בסתם בלי שם פלוני וכמו שנתעורר בזה ההליכות אלי בכלל ע"ט איכא למידק עוד על דבריהם דמנחות הנ"ל דהא אשכחן בשבת נ"ד א' וקל"ה א' וכן בעירוכין ו' ב' ובביצה ט"ז ב' ובב"ק מ"ח ב' דקאמר הלכה כתנא קמא אף בסתם ת"ק שלא הוזכר שמו לא בלשון חכמים ולא בשם יחיד יע"ש וכמו זר נחשב לומר דאשתמיט מינייהו כל הנך דוכתי דבגמ':

קעב

הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו. היינו היכא דהחולקים עליו הם רבים לפי האמת אבל היכא דמפרש בגמ' דסתם מתניתין דפליג עליה דר"ע יחידאה היא אז קי"ל כר"ע דמחבירו קרינן ביה כ"כ הר"ן בפירושו לנדרים ר"פ הנודר מן הירק דף נ"ד ב' והוא חידוש גדול לא ידעתי למה השמיטוהו המחברים ומדי דברי בהך כללא לא ידעתי מה היה לו להרב מג"ד שנכשל בו פעם ושתים שבסי' קס"ז ס"ק ד' וכן בסי' תצ"ח ס"ק ד' כ' בפשיטות דקי"ל הלכה כר"ע אפי' מחביריו ושארי ליה מאריה שטעה בפשיטות בגלוי וידוע לפני כל יודעי דת ודין שוב נדפס ס' אליה רבה על א"ח וראיתי שבסי' תצ"ח ס"ק י"ג תפס עליו בזה ומיהו היכא דמסתבר טעמיה דר"ע כ' הרדב"ז בס' יקר תפארת על הרמב"ם ספ"א מה' נדרים דהלכה כר"ע אפי' מחביריו וכ"כ מרן בכ"מ פ"ח מה' תמידין הלכה י"א גבי הלכה כר' מחבירו:

קעג

הלכה כר"מ בגזירותיו היינו היכא דר"מ גזר ור' יהודה לא גזר אבל היכא דתרוייהו אית להו דגזרי' אלא דפליגי בפרט אי הוי בכלל הגזירה או לא במילתא דסברא כה"ג הגם דהוי בדין הגזירה לא אשכחן דהלכה כר"מ ונשאר הדבר בכללין דקי"ל ר"י ור"מ הלכה כר"י הר"ב ראשון לציון דף נ"ד ע"א:

קעד

הלכה כר"מ בגזרותיו דוקא אבל לא בקנסותיו כ"כ התוס' ז"ל בפ' אין צדין כ"ז א' ד"ה אלא ובפ' איזהו נשך ע"ב א' ד"ה קונסין וכ"כ עוד בפ' המניח ל' ב' ד"ה וחכ"א ובפ' טבול

יום ק"ד א' ד"ה אר"ע בשם בה"ג ובפרק עד כמה כ"ח סע"א כתבו עוד כן בשם שאלתות דרב אחאי וכן מצאתי להרא"ש ז"ל שם בפרק המניח ס"ס א' ובפ' עד כמה סי' ג' וכן נראה דעת הרמב"ם ספ"ד מה' מלוה ולוה גבי שטר שכלל בו קרן ורבית ומשאר פסקי דידיה כידוע ומעתה יש לתמוה על הרדב"ז ז"ל שבספרו יקר תפארת על הרמב"ם ספ"ב מה' מתנות עניים כתב בפשיטות וקי"ל כר"מ בקנסותיו ולי המך צ"ע אם לא שנאמר דליתיה להך כללא אלא היכא דאיכא מאן דפליג עליה והך דרדב"ז מתניא בשם ר"מ בלי חולק וכמ"ש מרן בכ"מ שם בשם הר"ן אלא דמ"מ לא הו"ל למנקט לישנא דקי"ל וכו':

קעה

הלכה כר' מחבירו ואפילו אצל ר' אלעזר בר ר' שמעון. הכי איתא בהדיא בירו' דדמאי "ב דף כ"ב ע"ד ובתרומות פ"ג דף מ"ב א' וכ"כ בה"ג בה' קצובות דבני מערבא שהביא בדף ק"ך ע"א ע"ש וכי ישאלך בנך מאי עדיפותיה דר"א בר"ש טפי מאחריני דהוצרך להזכירו בלשון ואפילו אף אתה אמור לו דהוה ס"ד למימר דדוקא לגבי אינך תנאי הוא שאמרו הלכה כרבי מחבירו אבל לא לגבי ר"א בר"ש שהיה גדול מר' בתורה כמו שהעיד על זה ר' גופיה בפ' הפועלים פ"ך ב' דאמר נהי דבתורה גדול ממני וכו' יע"ש קמ"ל דאף לגביה הלכה כרבי ומסתמא ש"ס דילן נמי הכי סברא מדלא אפיק ליה לר"א בר"ש מכללא דהלכה כר' מחבירו וכן נקט בפשיטות מרן בכ"מ פ"ג מה' בית הבחירה הלכה י"ב וברפ"ח מה' כלי המקדש וברפ"ה מה' ביאת המקדש ובכמה דוכתי אחריני ומדלא הזכיר דברי הירושלמי נראה דאשתמיט מיניה וכן נראה מדברי הרי"ף פ"ק דתענית על בריי' עד אימתי אוכל ושותה וכו' ובפ"ק דבתר' קס"א ב' ובהר"ן ריש קדושין תרכ"א ב' ועיין תוס' פ' יוצא דופן מ"ה ב' ד"ה אלו:

קעו

הלכה כר' שמעון שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי כן פסקו הרי"ף והרא"ש בפרק התקבל על מתני' דר"ש שזורי אומר אף המסוכן וכר' יוחנן דאית ליה הכי בפ' בהמה המקשה ע"ה ב' והובא עוד בהקומץ רבה ל' ב' וכן פסקו התוס' בההיא דחולין שם ד"ה אנא יע"ש ובמנחות שם ד"ה הא. ולעד"ן דיש להוכיח עוד כן מהירוש' דהא בפ"ד דדמאי על מתניתין דתרומת מעשר של דמאי ר"ש שזורי אומר וכו' איתא שם אמר ר' זעירא קמיה דר' חנינא והלכה כר"ש וכן בפ' התקבל על מתני' דמסוכן איתא ר"י בר אידי בשם ר' יונתן הלכה כר"ש שזורי במסוכן ע"כ ומדלא הזכירו שם שום כללא בהא מוכח דדוקא בהני תרי הלכה כר' שמעון שזורי וכדברי הרי"ף והרא"ש וכן מצאתי תו להסמ"ג לאוין קל"ז ע"ש וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל כפי מ"ש מרן בכ"מ רפ"ט מה'

טומאת אוכלין וז"ל שם ופסק כחכמים ואע"ג דבפ' הקומץ אמרי' דהלכה כר"ש שזורי לא סמך רבינו על זה משום דבפ' בהמה המקשה סבר רב אשי שאין הלכה כמותו אלא במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי עכ"ד ומעתה יש כאן מקום לתמוה על מוהר"ש אלגאזי שביבין שמועה כלל תקט"ו כ' וז"ל ועוד אמרו שם בגמ' כל מקום ששנה ר"ש שזורי הלכה כמותו בין במשנה בין בברייתי' ע"כ והוא פלא דאזל בתר איפכא ומכאן אתה דן דאישתמיטו מיניה דברי הרי"ף והרא"ש והתוס' והכ"מ דלאפוקי דעת זו היא שכתבו דדוקא במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי הוא דקי"ל כוותיה ואשוב אתפלא עוד על מרן בכ"מ שמצאתי אליו ז"ל בפ"א מה' תפילין הלכ' ט"ז שכ' וז"ל שכח לכתוב השם וכו' בהקומץ פלוגתא דתנאי וקאמר ר"ש שזורי כל השם תולין מקצתו אין תולין אמר רבין בר חנינא אמר עולא אמר ר' חנינא הלכה כר"ש שזורי ע"כ ודברים תמוהים הם חדא דבפ' הקומץ ל' ב' אמרי' על הך מימרא דרבין בר חנינא דקאמר הלכה כר"ש שזורי אהייא אילימא אהא ר"ש שזורי אומר כל השם תולין מקצתו אין תולין והא אתמר עלה אמר רב חננאל אמר רב הלכה תולין את השם ורבה בר בר חנה אמר רב יצחק בר שמואל הלכה מוחק וכותב ואם איתא הוא נמי לימא אלא וכו' עד דאסיקנא רב פפא אמר אשידה רב נחמן בר יצחק אמר איין ופרש"י שם ואם איתא דאהא אמר ר' חנינא לימא הוא נמי למילתיה בהדי הנך אמוראי ע"כ הא קמן מבואר להדיא דמימרת רבין בר חנינא לא איתמרא על הך דינא דשכח לכתוב את השם וכיון שכן לא היה ליה לאתויי מימרא דלא קאי הכי במסקנא ותו תמיה לי דנראה דזה סותר למ"ש איהו גופיה ברפ"ט מה' טומאת אוכלין דאייתינא לעיל דהגם דמסיק שם רב נחמן בר יצחק דרבין בר חנינא קאי אההוא דינא דיין לא סמך עליו רבינו משום דאית ליה דאין הלכה כמותו אלא במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי ואיך א"כ סמך עצמו בהך דתולין את השם על מימרת רבין בר חנינא אף דלא אתאמרא אהך דינא ולא אשגח בההיא דפרק בהמה המקשה דסבר רב אשי שאין הלכה כמותו אלא במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי כל זה צ"ע.

גם לא מייתבא דעתי בהך פסקא דהרי"ף והרא"ש דפ' התקבל משום דאשכחנא להו ז"ל בהלכות קטנות שלהם בהלכות ס"ת דבהך דינא דשכח לכתוב את השם אייתו גם אינהו למימרת רבין בר חנינא דאמר הלכה כר"ש שזורי וסיימו ג"כ למילתיה ולא עוד אלא כל מקום ששנה ר"ש שזורי הל' כמותו ואני בעניי לא ירדתי לסוף דעתם הרמה דכיון דמסקי' בהקומץ רבה דהלכה כר"ש שזורי דקאמר רבין בר חנינא לא קאי אהך דינא דטעה בשם אלא אשידה לרב פפא ואיין לרב נחמן בר יצחק אמאי מייהו מילתא דלא קיימא הכי לפום מסקנא דתלמודא ותו תימה דמאחר שפסקו בהדיא בפ' התקבל

דהלכה כר"ש שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי דוקא איך א"כ הביאו הה' ס"ת מימרת רבין בר חנינא דכל מקום ששנה ר"ש שזורי הלכה כמותו שהוא הפך פסקא דידהו והפך מסקנת רב אשי מאריה דתלמוד' בפ' בהמה המקשה ע"ה ב' ולעת כזאת לא זכיתי להלום דבריהם ולדידי עני ואביון צריך תלמוד גדול ואל דעות ה' שאחרי כתבי כל זה מצאתי בחפיש"ה להש"ך בי"ד סי' רע"ו ס"ק ו' ולהר"ב בית חדש בתשובותיו סי' קט"ז שנתעוררו בזה ומדבריהם למדנו שנתעלם מעיניהם פסק הרי"ף והרא"ש דפ' התקבל דאדכרנא בראשית מאמר מדלא הזכירוהו והגם שהרב"ח שם טרח להעלות ארוכה לזה מאן דשפיר חזי בלבבו יבין דמילי דחקי נינהו ואינם מתיישבים על הלב ע"ש ודרשת וחקרת וע"ע שו"ת פני יהושע ח"ד סי' ה':

קעז

הלכה כרבי פלוני הואיל דתנן בבחירתא כוותיה (פי' מס' עדיות) ברכות כ"ז א' וקדושין נ"ד ב' ולפי זה איכא למידק בדברי התוס' ז"ל בשבת קמ"ג א' ד"ה אבל אנו שכתבו וז"ל במס' עדיות לא מתניי' בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה והיינו כרב נחמן והא דלא מייתי סייעת' מהתם משום דמאי אולמיה דהא מהא עכ"ד וקשה דודאי ההיא דעדיות אלימא משום דבחירת' היא ומינה נסתייע הר"ן ז"ל שם דמוחלפת השיטה מדלא נשנה בעדיות בהדי קולי ב"ש ומחומרי ב"ה ותימה על תימה שבריש ביצה ב' ב' ד"ה מוקים לב"ה נקטו התוס' לעיקר הך טעמא דלא מתנייתא בעדיות גבי הך מתני' גופה דשבת דב"ש אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין וכו' שכתבו שם וז"ל וקשה דמאי אולמיה דהאי סתמא (פי' דמחתכין את הדלועין) מהאי סתמא (פי' דמגביהין מעל השלחן וקארי לה סתמא משום דהלכה כב"ה) וי"ל דבעדיות לא תני לה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה עכ"ד וא"כ איך כתבו דאין שום כח ועדיפות כלל במאי דלא מתניא בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה ושלהכי לא מייתי מינה סייעת' והאמת אתי שזה כמה שנים נתקשיתי בזה ועתה הרחיב ה' לנו בפי' הרמ"ז על המשניות ומצאתי אליו ז"ל בסוף פרק נוטל שהקשה קושיין קמיית' על התוס' וכן מצאתי עוד למהר"ש יונה בשו"ת שי למורא סי' ס"ו ושניהם המלכים לא מצאו מנוח לקושיא זו הן אמת דעל הקושיא בתרייתא נוכל לומר דמאי דתירצו בריש ביצא דסתמא דמגביהין עדיפא משום דלא מתנייא בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה בעדיות היינו בהצטרפות אידך טעמא דאיתא שם בגמ' אמר לך רב נחמן גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים מוקים לה לב"ה כר"ש דהשתא הוי תרתי מילי דמורו באצבע דההיא דמגביהין מוחלפת שיטתה חדא הך סתמא דמחתכין את הדלועין ועוד דלא מתנייא בהדי קולי ב"ש וחומרי

ב"ה אמנם בפרק נוטל דלא מייתי כלל הך סתמא דמחתכין את הדלועין לא חשיבא להו הך טעמא דלא מתנייא בעדיות בלחוד לשבש מתני' ולהחליף שיטתה דמאי אולמי' דהאי מהאי ותדע שהתוס' ז"ל סמכו עצמן אאידך טעמא דקאמר בגמ' דרב נחמן סתמא אחרינא אשכח דאל"כ תקשי להו שפיר דכיון דהך טעמא דלא מתנייא בעדיות הוא לבדו מספיק למיפך ההיא דמגביהין למה לא בחר בזה הטעם מסדר התלמוד עד שהוצרך לטרוח ולמצוא סתמא אחריתי אלא ודאי דזו היא כוונת דברי התוס' דתרווייהו הטעמים צריכי והא בלא הא לא קיימא ואיך שיהי' מ"מ קשיא קושיא קמייתא על דברי התוס' דשבת דאף אם לא יהיה לנו שום טעם אחר רק דלא מתנייא בעדיות אמאי לא נימא דההיא דבחירתא עדיף ולי הדיוט ג"כ צ"ע אם לא שנאמר דכוונת התוס' במ"ש מאי אולמיה דהאי מהאי דרצו בזה דכיון דמאי דמשבש רב נחמן מתני' ומחלף שיטתה אין לו שום הכרח לזה רק שתולה הדבר שהמשנה משובשת להכי לא מצי מייתי ראיה ממאי דלא מתניא בעדיות דכיון דבשיבוש הספרים תליא מילתא מאי אולמיה דההיא דעדיות מהך דשבת הלא גם בההיא דעדיות מצינא למימר שהיא משובשת במאי דלא הביא הך דמגביהין בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה והשתא תו לא תקשי דלעולם בחירתא עדיפא דדוקא בהנהו דמתנייא בעדיות וידעינן בבירור דמתורצ' נינהו הוא דאמרי' עלייהו דאלימי משא"כ בהך דמגביהין דלא מתנייא שם ואית לן פתח פתוח דמצינן למתלי השבוש בספרים מאחר דחזינן לרב נחמן דמשבש לה ומחליף שיטתה וכל זה הוא בשאין לנו הכרח אחר זולת זה אבל כשנצרף לו טעם אחר הגון ומספיק כההיא דריש ביצה דמלבד טעם זה דלא מתנייא בעדיות איכא סתמא אחריתי דהכי מוכחא אז הוי טעם לשבח מאי דלא מתניי בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה כנלע"ד אף כי לכאורה נראה קצת דוחק ועיין ס' בית דוד על המשניות ס"פ נוטל ובהליכות אלי כלל תרכ"ג ושם בלשונותיו דף ע"ה א':

קעח

הותר מכללו. לא מקרי רק דבר שמתחלה נכלל בכלל האיסור והדר שריי' רחמנא ואפקיה מכללא אבל דבר שמתחלתו הותר ומעולם לא נכלל בכלל האיסור אין זה מקרי הותר מכללו רש"י ז"ל בפ' שלשה מינין מ"ד א' ד"ה לאסור יין מצוה ורפ"ב דפסחים ט"ז ב' ד"ה שם טומאה ע"ש וכ"כ התוס' ריש פרק כל הבשר קט"ו שכתבו וז"ל והקשה הר' יעקב מאוריליינש מה לכולהו שכן לא הותרו מכללן תאמר בבשר בחלב שהותר מכללו אצל בהמה טמאה וחלב בהמה טמאה וטובא דאמר לעיל דאין זה מקרי הותר מכללו דדוקא חלב דכתיב כל חלב דמשמע אפי' דחי' הדר שרא דחיה זה חשיב הותר מכללו

אבל בבשר בחלב לא כתיב כל עכ"ד ויובן כוונת דבריהם דלכאורה נראים תמוהים דכיון דבשר בחלב יצא מן הכלל והותר אצל בהמה טמאה מה יתן ומה יוסיף שלא נכללה בתחלה במלת כל ולמה יגרע שמו מלהקרא הותר מכללו מפני זה ותו דהרי מצינו בפ' תמיד נשחט ס"ב ב' דקרי ליה לעשיית הפסח ברוב צבור טמאים טומאה הותרה מכללה אע"פ שלא נכתבה מילת כל גבי טמא שאכל את הטהור וכן בדוכתי אחריני טובא אמנם במה שכתבנו בשם רש"י ניחא ויבואו דבריהם על נכון דכוונתם לומר דדוקא חלב דכתיב בה מלת כל ובודאי שגם חלב חיה נכלל בכלל האיסור כד הדר שרא רחמנא חלב חיה מקרי שפיר הותר מכללו פי' מאותו כלל שלו שגם הוא חיה בכלל משא"כ בבשר בחלב שמעולם לא נכלל בחיסור בשר בחלב חלב בהמה טמאה עם הטהורה וכן כל הנהו דממעיט להו לעיל שהרי הכתוב עצמו שאסר בשר בחלב נאמרו בו מיעוטים להורות לנו שמעולם לא נחסרו וכדקאמר לעיל מיניה קי"ג ב' גדי להוציא את הדם גדי להוציא את השליא וכו' דזה מורה באצבע שאין כוונתו יתברך לאסרם בתחלה ולהתירם אח"כ אלא שלא יוכללו (בכללו) בכלל האיסור כל עיקר ודאי דלא שייך לקרותו הותר מכללו דלא יתכן לשון זה אלא למי שבתחלה נאסר ולבסוף הותר מכלל איסורו שהיה נכלל בו דומיא דחלב חיה והשתא לפ"ז מה שסיימו התוספות בלשונם אבל בבשר בחלב לא כתיב כל הכוונה היא דכיון דלא כתיב ביה כל לא ידעי' בפשיטות שמתחלה נאסרו כמו בחלב דכתיב ביה כל חלב שלא יפול בו ספק כלל שחלב חיה גם הוא בכלל ואין ה"נ שלדעתם ז"ל לאו דוקא דהיכא דכתיב מילת כל מקרי הותר מכגלו אלא הוא הדין לכל המקומות והאיסורין דסתמא נאסרו ולא באו לשלול רק היכא דידעינן בבירור דמעולם לא נכללו בכלל האיסור דומיא דבשר בחלב וכדכתיבנא כנלע"ד וכ"כ שם הריטב"א ע"ש:

קעט

הסתכלות כל היכא דאיתיה לשון זה הוא יותר מראיה כי המסתכל מוסיף ומדקדק בהבטה יותר מהרואה. כן כתבו אורחות חיים דף מ' ע"ג והרב דוד אבודרה' דף ע"ו ע"ג בשם הרא"ש וכ"כ הב"י לדעת הטור א"ח רסי' רפ"ט והמגן אברהם ססי' רכ"ה וכן מצאתי עוד לר' בצלאל בשיטת כתובות פ"ב דף ח' ע"א בשם רבינו מאיר הלוי ומן התימה על הסמ"ע בח"מ סי' קנ"ד ס"ק י"ד דאישתמיטתיה כל זה וכתב דלשון הסתכלות שייך לאומרו הסתכלות בעלמא בלי כוונת ראות דליתא וכמ"ש אלא דאיכא למידק על זה ממאי דאמרי' בע"ז כ' א' מעשה ברשב"ג שהיה ע"ג מעלה בהר הבית וראה נכרית א' וכו' ואף ר"ע ראה אשת טורנוסרופוס הרשע וכו' ופריך תלמודא ולהסתכולי מי שרי מיתיבי ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפי' פנוייה וכו' ומשני קרן זוית

הוא פי' ולא יכלו ליזהר ולהעצים עיניהם ע"כ והשתא כיון שיש חילוק בין הסתכלות לראיה מאי פריך ולהסתכולי מי שרי הלא בברייי' לא קאמר רק שראו ראיה בעלמא בלי הסתכלות יותר מדאי ובברייתא דונשמרת מכל דבר רע לא אסרינן רק הסתכלות שמוסיף בהבטה יתירתא והו"ל לשנויי שאני רשב"ג ור"ע דראיה בעלמא הוא שראו אותן ואפשר לתרץ דהוה ס"ד דמקשה דמדקאמר בברייי' דאמר רשב"ג מה רבו מעשיך ה' וכן ר"ע בכה על ההוא דשופרא דבלי בארעא ש"מ דדקו בה שפיר בהסתכלות יותר מראיה ולהכי פריך ולהסתכולי מי שרי והתניא וכו' ויש קצת הכרח לזה מדנטר לאקשויי הכי עד דמשני על רב דאמר אסור לאדם שיאמר כמה נאה נכרית זו ורב אודויי הוא דקא מודה וכו' שהרי כלל גדול הוא בידינו דכשמקשה תלמודא מאיזו משנה או ברייתא מתקן לה בריש והדר מותיב מינה תיובתא וא"כ קודם שתרץ קושייתן דאקשינן על רב הוה לן למהדר לתרוצי בתחלה הברייי' בעצמה ולאקשויי ולהסתכולי מי שרי וכו' אלא ודאי מדנטר עד הכא לאקשויי הכי סבר המקשה דודאי מדאודיי קא מודה והיתה מגמתו להודות להקב"ה שככה לו בעולמו שראה אותה בהבטה מרובה ומשנינן קרן זוית הואי כלומר אע"פ דאמרי' אודויי הוא דקא מודה ור"ע בכה על ההוא שופרא דבלי בעפרא מ"מ לא ראו אותן בהסתכלות כי קרן זוית הואי ולא יכלו ליזהר ולהעצים עיניהם וה"ה דהוה מצי לשנויי להדיא שאני רשב"ג ור"ע דראיה בעלמא ראו אותן אלא קושטא דמלתא קאמר כי מעשה שהיה כך היה כנלע"ד:

קפ

השמר דעשה עשה. ודע שיש מחלוקת דלרש"י ז"ל מה שקורהו עשה הוא לענין דאין לוקין עליו אבל לעולם אינו מצות עשה אלא נמנה בלאו ולדעת התוס' נמנה בעשה הגאון מהרא"ם ז"ל בפ' מוצא שפתיך כן כתב הר"ב הליכות אלי כלל רפ"ב ואני המך ראיתי להפר"ח בס' מים חיים דף י"ד ע"ד דפליג על הרא"ם בזה הילך לשונו ומה שכתב הרא"ם בפ' כי תצא לדעת רש"י השמר דעשה ר"ל שאין לוקים עליו אבל לעולם לא תעשה הוא ליתא דבשו' דוכתא לא מתפרש הכי אלא בפשיטא דהוי עשה ממש וכו' ע"כ וכן מצאתי להרשב"ץ בפתיחת ס' זוהר הרקיע ריש דף ג' דלמ"ד השמר דעשה לאו צריך להוסיפו על הלאוין ולמ"ד עשה צריך להוסיפו על העשה ע"ש

קפא

היכא דפליגי תרי תנאי או תרי אמוראי כל היכא שאנו יכולים לומר שנחלקו בסברתם דמר סבר הכי ומר סבר הכי טפי עדיף מלומר שנחלקו בסברת רבם דמר אמר הכי אמר רב ומר אמר הכי אמר רב מפני שכשהם חולקים בסברת רבם יש כאן הכחשה

מצאתי כתוב בתשובה כתיבת יד לאחר קדוש מדבר וכתב שם שהוא כלל מסור בידינו מדברי רש"י כ"כ הכנה"ג בכללי הגמ' אות פ' ומדכתב כן בשם תשובה כתיבת יד נראה דאישתמיט מיניה דהך כללא מבואר בש"ס פרק אע"פ נ"ז א' דקאמר הא קמ"ל דפליגי תרי אמוראי אטעמא דנפשייהו ולא פליגי תרי אמוראי אליבא דחד אמורא ושם פי' רש"י בהדיא כדברי התשובה ואחרי מופלג יצא לאור הדפוס ס' אור יקרות ושם בליקוטים דף ס"ב ע"א ראיתי שגם הוא השיגו בזה:

קפב

הלכה כפלוני נגד פלוני. דאמרי' בפ' מי שהוציאוהו מ"ו ב' ר' אסי אמר הלכה אתמר ור' חייא בר אבא אמר מטין אתמר ור' יוסי בר חנינא אמר נראין כתב מוהר"י חאגיז בס' תחלת חכמה דף ג"ן ע"ג ונראה דקי"ל כרב אסי דאמר הלכה איתמר דרב אסי הוא בתראה וגדול בחכמה ובמנין כמו שבא בתוס' פ"ק דמציעא דף י"א ע"ב והיא כשגגה היוצאת מלפני השליט שנתחלף לו מרב אשי לרב אסי דהא התוספות שם ט"ז א' ד"ה ארצי קמיה על רב אשי הוא דכתבו כן ולא על רב אסי כמו שיתברר למעיין שם:

קפג

הלכה כדברי המכריע אפשר דלא אמרי' כן אלא כשמכריע בין יחיד ליחיד משום דבכל פלגא הוו שנים לגבי אחד אבל כשנחלק יחיד עם רבים אפשר שלא נפסוק בזה כמכריע כ"כ מוהר"י קורקוס בפי"ג מה' תרומות הלכה י' והן אמת דלישנא דכל מקום שאתה מוצא שנים חולקים ואחד מכריע וכו' דנקטו בפרק כירה ט"ל ב' דייק כוותיה אך אמנם איכא למידק איפכא מההיא דפרק כיצד מברכין מ"ג ב' דעלה דאיפליגו ב"ש וב"ה בברייי' דהביאו לפניו שמן והדס הכריע ר"ג כב"ש ואמרי' עלה א"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע וה"נ בספ"ק דפסחים כ' ב' במחלוקת ב"ש וב"ה היינו פוסקים כמכריע אי לא הוה דעת שלישית ע"ש הא קמן דפסקינן כמכריע אע"ג דהוי כיחיד אצל רבים דהא דברי ב"ש אינם חשובים כלל לגבי ב"ה וכדאמרי' בפרק כיצד מברכין ל"ו ב' ב"ש במקום ב"ה אינה משנה והכי איתא תו בפ"ק דביצה י"א ב' ובפ"ק דיבמות ט' א' וכן מתברר פי' זה מדברי רש"י בפ' ר"א דמילה קל"ח א' ובקידושין נ"ד ב' ומדברי הרי"ף ברי"פ הזהב דף פ"ד א' ובפרק מי שמת דף ק"ל א' ועיין תוס' פרק הדר ע"ב ב' ד"ה כח ופ"ק דחגיגה ו' א' ד"ה ורבי ובכתובות נ"ג א' ד"ה שאין ובפ' כל הבשר ק"ד ב' ד"ה רבי וע"ע שו"ת חוות יאיר דף צ"ה א' שכ' דאינה משנה ר"ל דדברי ב"ש בטילים לגמרי כאילו לא נזכרו וגרע משאר פלוגתי דתנאי מטעמא דב"ה רובא בצירוף הסכמת הבת קול וכדכתבו התוס' בפ' הזהב נ"ט ב' ד"ה לא ומיהו אפשר לישב דמידי הוא טעמא אלא להרמב"ם הא שמעינן להרמב"ם

ז"ל בפירוש המשניות בפ' ארבעה אחין דאית ליה דרכא אחריני בפי' ב"ש במקום ב"ה אינה משנה וז"ל שם והעיקר אצלנו ב"ש במקום ב"ה אינה משנה ר"ל כל מקום שתמצ' ב"ש מקילין וב"ה מחמירין וזה הפך המפורסם מסברתם לפיכך תדע שהמשנה מוטעית ושהדבר המיוחס לב"ש אמנם הוא חוץ מן המקומות המנויין שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולפיכך פסק ההלכה בכאן יקיימו עכ"ד ואחריו נמשכו הרע"ב והתי"ט שם והזכירו לשבח ולחידוש הרלנ"ח בתשובותיו סימן ק"ח ואני המך בעניותי אין לי פה להשיב על דבריהם כי פשט דברי הסוגיות שהבאתי לא מוכחי הכי וכבר עמדו על זה הר"ב קול הרמ"ז והר"ב הון עשיר שם והר"ב בית דוד ברפ"ח מחולין ע"ש שישרים בליבותם האריכו למעניתם בביטול פי' זה ויש לתמוה על הכנה"ג שבכללי התלמוד כלל מ"ה הביא דברי הרמב"ם הנ"ל בלחוד ולא הזכיר כלום מהסוגיות דמוכחי הפך זה גם לא דעת רש"י והתוס' והרי"ף דאייתינא והוא פלא:

קפד

הלכה כדברי המקיל בעירוב דוקא אבל לא במחיצות. וטעמא דמלתא הוא משום דעירוב אין לו עיקר בדאוריי' אבל במחיצות אפי' דרבנן כיון דאית להו עיקר בדאוריי' לא אמרינן בהו הלכה כדברי המקיל הריב"ש ז"ל ס"ס ת"ה ושכ"כ הרשב"א וכן מצאתי להריטב"א ריש פ"ט דעירובין דף ס"ו ע"א ועיין בסוף ספר פרשת העיבור שנדפס מחדש מ"ש ע"ז:

קפה

הלכה כדברי המקיל בעירוב לא אמרי' בבעיא דלא איפשיטא. כ"כ הב"ח בא"ח סי' שצ"ח ס"ב לדעת הרי"ף והרא"ש והוסיף שנית בריש סי' ת"ר ונתן טעם לשבח דדוקא בדאיכא מאן דמקיל ואיכא מאן דמחמיר אית לן למימר כדאי הוא ר' פלוני לסמוך עליו באיסור תחומין דקיל אבל היכא דליכא מאן דשרי ומספקא מילתא לכולהו רבנן אין בידינו להקל ע"כ וכ"כ הר"ב קרבן נתנאל בדף כ"א סע"א וכ"ג ע"ד וכ"ד ע"ד:

קפו

הלכה כדברי המקיל בעירוב. לא אמרינן כל היכא דאיכא לפרש הכי ואיכא לפרש הכי ב"ח שם סי' שצ"ח ס"ב:

קפז

הלכה כדברי המקיל באבל. עא"ג דבגמ' לא איתמר אלא באבלות דתוך ז' אפ"ה אמרי' כן בדיני האבלות דלאחר ז' כן למדתי מתוך דברי הרמב"ן בס' תורת האדם דף ס"ד ע"ג דעלה דתניא בבריי' מתה אשתו אסור לישא אחרת עד שיעברו עליה שלשה רגלים ר' יהודה אומר רגל ראשון ושני אסור שלישי מותר כ' הוא ז"ל דהלכה כר' יהודה שלישי

מותר דקיימא לן הלכה כדברי המקיל באבל ושכ"כ הרי"ץ בן גיאת ז"ל וכוותייהו פסק הרא"ש בפרק ואלו מגלחין מטעמא דר' יהודה מקיל וכן פסק ר' ירוחם תלמידו נתיב נ"ח ח"ב וכ"כ הריטב"א בחידושיו למועד קטן שם ופסקו גדולי הצרפתים וגם הרמב"ן ז"ל הלכה כר' יהודה לפי שהוא מקיל הרי דאף בדיני אבל דלאחר שלשים אית להון להני רבוואתה דאמרינן הלכה כדברי המקיל באבל וכ"ש בדיני אבל דלאחר שבעה עד שלשים וכן נראה עוד מדברי הריטב"א שם גבי כל שלשים יום לגיהוץ שכ' דהלכה כרשב"א שהוא מקיל ורבא סבר לה כוותיה ע"ש והגם שהרב"י והב"ח בההיא דשלשה רגלים פסקו כהרי"ף והרמב"ם דאית להו כת"ק דר' יהודה מ"מ לא פליגי אהך כללא אלא מטעמי אחריני הוא דפסקו כן כמו שיתברר למעיין בדבריהם ותדע עוד שכן הוא דהא הרב"י גופיה ס"ס שמ"ב במילתא דאחר שבעה כ' ולענין הלכה נקטינן כדברי המקיל באבל יע"ש הן אמת שהגהות מימוניות בתשובות דשייכי לספר שופטים סי' ד' כתבו דלא שייך לומר הלכה כדברי המקיל באבל אלא כל שבעה אבל לא משבעה ואילך אך לענ"ד יחיד הוא בדעת זה נגד רבים וגדולים שהבאתי ויש לתמוה מעתה על מוהר"ש אלגאזי ז"ל שבהליכות אלי כלל רנ"ב לא הזכיר אלא דברי הגהות מיימונות כאילו הם הלכה פסוקה ומוסכמת ולא שת לבו גם לזאת דיחיד הוא בסברא זו נגד הנך רבוואתא שהזכרתי וכן מצאתי עוד בשיירי כנה"ג א"ח ס"ס תקמ"ח שבענין געירה ביום שלשים כ' דאף אם הרא"ש פליג הלכה כדברי המקיל באבל וכן נקטו בפשיטות הרב גנת ורדים חי"ד כלל ה' סי' ה' ובשו"ת כרם שלמה סי' כ"ח בדין אבל שחל יום שלשים שלו בשבת דוק ותשכח:

קפח

הלכה כדברי המקיל באבל. לא אמרינן בסברא הדחויה מכל הפוסקים כ"כ הרב הגדול בעל בית דוד על הטורים בי"ד ס"ס קצ"ח וכ"כ עוד הר"ב שו"ת זקן אהרן ס"ס צ"ד:

קפט

הלכה כדברי המקיל באבל. לא אמרינן אלא בדיני אבלות אבל לא לענין קריעה הכי איתא בפ' ואלו מגלחין כ"ו ב' אמר שמואל הלכה כר"י בן בתירא ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל הלכה כדברי המקיל באבל אבלות לחוד קריעה לחוד ע"כ וכ' מוהריק"א בכלליו בשם תורת האדם להרמב"ן וכ' הב"ח בי"ד סי' ש"מ סי"א דהכונה בזה הוא דאבלות דוקא בכל דוכתא קאמרינן הלכה כדברי המקיל אבל בקריעה כשאר דברי סופרים הוא דאיכא דוכתא דמחמרינן והיכא דלא איפסיקא הלכתא מסתמא אין חילוק ואף בקריעה הלכה כדברי המקיל עכת"ד וע"ש שכ' כן לתרץ קושית התוס' שהקשו

שם בדף כ"ב ב' ד"ה אחד האיש על תוספת הרב שפסק כרשב"א מטעם דהלכה כדברי המקיל וע"ז כתבו ולא ידענא מאי קאמר דלקמן אמרינן אבלות לחוד וקריעה לחוד ע"כ הנה מתוך דבריו נראה שהבין דלאו מטעם דהלכה כדברי המקיל באבל פסקו כרשב"א ולהכי פירש דהלכה כדברי המקיל דקאמר היינו בכל דברי סופרים דעלמא דקי"ל כדברי המקיל ולע"ד ליתא דעיקר טעמא הוא מהא דקי"ל הלכה כדברי המקיל באבל וכדכתבו התוס' וכן איתא להדיא במרדכי שם וז"ל ויש פוסקים הלכה כר"ש משום דהלכה כדברי המקיל באבל וקשה דאמרינן לקמן קריעה לחוד אבלות לחוד ע"כ ובלא זה נמי יש לתמוה על מה שסיים דהיכא דלא איפסיקא הלכתא מסתמא אין חילוק ואף בקריעה הלכה כדברי המקיל דמשמע אף כנגד ת"ק דבהכי קמיירי התוס' וזה אינו דע"כ לא אמרי' דבשל סופרים הלך אחר המקיל אלא כשהוא חד לגבי חד וכדמשמע מפשטא דברייי דפ"ק דע"ז ז' א' דקתני בהדי' היו שנים א' מטמא וא' מטהר א' אוסר וא' מתיר וכו' ור' יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המקיל וכוותיה איפסיקא הלכתא שם וכן פסק הרמב"ם ספ"א מה' ממרים וכ"כ רשד"ם בי"ד סי' צ' ע"ש וכ"כ הרשב"א בתשוב' סי' רנ"ג ע"ש ולא ידעתי למה לא הזכירו הירושלמי דלקמן והכי מסקינן תו בפ' מי שהוציאוהו מ"ו דדוקא באבלות הוא דאקילו בה רבנן לפסוק כמקיל אפי' יחיד במקום רבים (וכמו שהאריכו התוס' שם) אבל בעלמא אפי' בדרבנן שאני בין יחיד במקום יחיד בין יחיד במקום רבים והזכירו הרמב"ן גופיה בספר תורת האדם דף ב' ע"ב ומסיק וז"ל וכי מפקינן קריעה מכלל להכי מפקינן לומר דהיא כשאר ד"ס והלכה כרבים וכו' ע"ש וכ"כ עוד שם דף ס"ז סע"ד וכן מצאתי תו בירושלמי פ"ק דגיטין דהא דבשל סופרים הלך אחר המקיל הוא ביחיד אצל יחיד ע"ש וע"ע בס' שונה הלכות דף ל"ח ג' אלא דאיכא למידק בדבר התוס' פ"ה דע"ז ע"ג א' ד"ה רואין דמשם נראה דהלכה כיחיד המקיל אף נגד רבים ויש לישב דהתם לא מקרו רבים כיון דכל חד לחודיה קאי ול"פ בהדיא תרווייהו ארב דימי כמ"ש באות הכף בכלל דאימתי ובמה עש"ב ומאחר שכן אין מקום לפסוק כרשב"א בקריעה נגד ת"ק דרבים הם ואיך כ' דגם בקריעה שהיא כשאר ד"ס אין חילוק והלכה כדברי המקיל אלא ודאי דדברי הב"ח אלו אין להם על מה שיסמוכו וכל אתר לא אשתכח להון ועיין חלוקי דינים אלו בחדושי הריטב"א על ע"ז שם בס' אוריין תליתאי:

קצ
הלכה כדברי המקיל באבל. לא אמרינן אלא בחומרא וקולא דאבל אבל אי לאו קולא דאבל הוא כגון כפיית דרגש דמר סבר הכי מתחזי טפי בכיפוי לא שייך למימר הלכה כדברי המקיל באבל כ"כ הרמב"ן בס' תורת האדם דף ס' ב':

קצא
הלכה ואין מורין כן. אף שנקטו לשון זה בגמ' יכול לעשות כן בפני רבים היכא דמצי לאשתמוטי ולומר דמטעם אחר הוא עושה כן כגון סכין שנפגמה יכול לחדדה בשל עץ בי"ט משום דמצי לאשתמוטי ולמימר דלהעביר שמנוניתא הוא דקא עביד וכן כל כיוצא בזה כן כ' הב"ח בחלק א"ח ס"ס תקנ"ו מההיא דפ' אין צדין דרבא מעבר סכינא אפומיה דדקלא ע"כ ולדידי יש ללמוד תו הכי ממאי דאיתא בהקומץ רבה ל"ו ב' אמר רבא הוה יתיבנא קמיה דרב אשי וכו' קסבר הלכה ואין מורין כן ע"ש ודוק ומסתייעא הדין סברא ממ"ש הר"ן בפ' חבית והתוס' בחולין מ"א א' ד"ה ובשוק דלא אמרינן כל מקום שאמרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור רק היכא שהרואה אותה עושה כן בצנעא יחשדהו כמו בפרהסיא אבל היכא שהרואה אותו יתלה היתרו בדבר מה לא שייך למימר הכי ואוף ה"נ דכוותה:

קצב
הלכה מצינו דאמורא פסיק הלכתא כדברי עצמו במילתא דאיהו גופיה פליג עלה עם בר פלוגתיה וזה מצאתי בפרק אלו מציאות כ"ג א' דרב זביד פסיק הלכתא משמיה דרבא כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו וכו' והיא מילתא דלעיל מיניה רבא גופיה פליג עם רבה ולכאורה קשיא דאין מן הראוי דליקבע אמורא הלכתא כדברי עצמו ומצאתי שם בשיטת הריטב"א שכ' דאפשר דהאי דפסק רבא הלכתא בהא משום שהודו לדבריו בבית המדרש:

קצג
הלכה כרב באיסורי., אי כסברת שמואל קאי ר' יוחנן איכא לאיסתפוקי כמאן פסקינן או כר"י דקי"ל רב ור"י הלכה כר"י או כרב דרב ושמואל הל' כרב באיסורי ספר המאור והרא"ש והר"ן בפ"ק דביצה גבי פלוגתא דרב ושמואל באפרוח שנולד ביום טוב לדעת הרי"ף ז"ל ול"נ דלא נסתפק שם הרי"ף לפי דבריהם אלא משום דלא ברור לן אי ר"י קאי כשמואל דהא ללישנא קמא לא קאי שמואל כר"י אבל היכא דבריר לן דר"י קאי כסברת שמואל בהא ודאי הלכתא כר"י וכו' כ"כ הר"ב כנה"ג בשיירי שלו בכללי התלמוד כלל ל"ז יע"ש ולי אני בעניי אחרי המחילה אין לשונו זה מדוקדק דאין כאן לישנא קמא

ובתרא אלא מי שאמר הך שמעתי איהו גופיה נסתפק אי שמעה מרב או מר' יוחנן וספק הרי"ף הוא לדבריהם דאי אמרה שמואל לחודיה אית לן למפסק כרב לגביה ואי אמרה ר' יוחנן לחודיה ולא שמואל אית לן למפסק כר"י לגבי רב ולא שייך הכא למימר דקאי ר"י כשמואל דאי אמרה שמואל סמי מכאן ר"י ואי אמרה ר"י סמי מכאן שמואל ואין זה ענין למאי דמייתי הרב כאן ועיין ראשון לציון דף ס"ב א' וטפי הו"ל לאתויי ראיה למילתיה ממה שפסק הרא"ש דלא כרב משום דר"י ס"ל כשמואל בפ"ג דיבמות סי' ב' ובפרק כ"ב דשבת סימן ד' וכ"כ הרי"ף והרא"ש רפי"ג דיבמות וכ"כ עוד בר"פ השולח גבי ר"ן דהיא היא וע"ע תוס' שבת נ"ג א' ד"ה דשמעיה ודוק בהרי"ף והרא"ש שם ובב"מ פ"ב א' סד"ה לא ובמרדכי דגיטין דף תרי"ב סע"ד ובלחם משנה פ"י מה' שבת ד"ה המסתת:

קצד

הלכה כבתראי. אמרינן אף היכא דפליגי במשמעותא דמתני' או מתניתא כן למדתי מדברי הרי"ף פ' אין צדין דעל מה שנחלקו שם שמואל ורבא במשמעותא דמתני' אבל לא במדה פסק כרבא וכן פסק שם הרא"ש מטעם שהוא בתרא והרמב"ם בפ"ד מה' י"ט הלכה כ"א וכמ"ש שם ה"ה ע"ש וכן בפרק כל הגט עלה דאמר רב אשי כגון דאמרי עדים נקב יש בו בצד אות פלונית כתב הוא ז"ל והלכה כרב אשי דהוא בתרא וכן פסק שם הרא"ש והרמב"ם בפ"ג מה' גירושין הל' י"א וכן יש ללמוד עוד כן מדברי הרי"ף ר"פ הגוזל עצים דבמאי דפליגי אביי ור' אשי שם בפי' דמתני' פסק כאוקומתא דר' אשי משום שהוא בתרא ע"ש וכן פסק שם הרא"ש והרמב"ם בפ"ב מה' גזילה וכן תמצא עוד להרי"ף בפרק הגוזל ומאכיל גבאין פורטין מתיבת המוכסין ע"ש וע"ע שם בפ' הגוזל עצים על מתני' דנתן לחרש עצים וכו' דפסק כרבא לגבי רב אסי במאי דפליגי בפירוש המשנה וכן פסק הרמב"ם בפ"י מה' שכירות הל' ד' וכן בר"פ המגרש פסק עוד הרי"ף כרבא נגד רב ספרא ורבי זירא במאי דפליגי במשמעותא דמתניתין ובודאי דטעמיה הוא משום דבתר' הוא כדכת' בכמה דוכתי וע"ע כ"מ פ' כ"ד מה' אישות הל' י"ב דכת' דלפי דעת הרמב"ם שסובר דר' יהודה ורבא פליגי במשמעותא דמתני' דאף המקללת יולדיו בפניו בפרק המדיר ע"ב ב' פסק כרבא משום דבתרא הוא ע"ש וכיוצא בזה תמצא אליו עוד בפ"ז מה' סנהדרין הל' ב' ע"ש וכן מצאתי עוד לה"ה בפ' כ"ג מה' מלוה ולוה הלכה י"ד שכ' דלפום מאי דסבר הרמב"ם דרב יהודה אמר רב ואביי פליגי בפירוש קרע ב"ד דברייי' פסק כאביי משום דבתרא הוא ע"כ הא קמן מבואר דשלשה עמודי ההוראה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כולם שוין לטובה דלעולם אית לן למיזל בתר בתרא אף אי פליגי בפירושא או משמעותא דמתני' או בריי' ואשכחנא ליה להרז"ה בריש סוכה דאזיל אף

איהו בהך שיטתא שהרי שם כ' בזה הלשון ובודאי דטעמיה דרבא בפירושא דמתני' עדיף משום דבתרא הוא ע"כ ומעתה אני תמיה על הרב הגדול בעל ראשון לציון שבשלהי ביצה דף צ"ג סע"ג כתב בפשיטות דלא קי"ל הל' כבתראי אלא במילתא דפליגי בסברא אבל היכא דפליגי בפירושא דמתני' לא אזלינן אלא בתר מאן דמשתמעא מתני' שפיר כוותיה ואחרי המחילה רבה הא ליתא וכדהוכחנא בראיות ברורות ממיטב תלתא כחדא וכבר עלה בדעתי להליץ בעדו ולומר דאולי עד כאן לא כתבו שלשת הרועים הנ"ל דגם בדפליגי בפירושא דמתני' הלכה כבתראי אלא היכא ששקולים הם דמשתמעא שפיר מתני' כתרווייהו ואין עדיפות בזה לחד מן חבריה אבל היכא דמשתמעא מתני' לחד טפי מאידך אזלינן בתר מאן דדייקא מתני' כוותיה האמנם אחר התבוננות קא חזינא דלא מצינן למימר הכי מתרי טעמי חדא דמשסתמו דבריהם ולא לישתמיט לחד מינייהו בשום דוכתא לחלק בהכי אלמא סבירא להו דבכל גווני בתר בתרא אזלינן וזאת שנית דהא אשכחנא להרי"ף גופיה בפ' מי שאחזו דעל מה דאיפליגו רבא ורב אשי שם ע"ה ב' במשמעותא דמתני' דהרי זה גיטך על מנת שתשמשי את אבא וכו', כ' הוא ז"ל אלה הדברים והלכתא כרב אשי דבתרא הוא ואע"ג דאקשינן ליה ואסיקנא בקשיא הלכתא כוותיה דהא לא אסיקנא בתיובתא ואיכא מאן דאמר כיון דדייקא מתני' כוותיה דרבא הלכתא כוותיה עכ"ד ואחריו נמשך הרמב"ם ז"ל ופסק כרב אשי בפ"ח מה' גירושין הלכה י"ט וכמ"ש הר"ן וה"ה שם הרי דדעת שפתיהם ברור מללו דלא אזלינן בתר מאן דאשתמעא מתניתין כוותיה אלא הלכה כבתרא לעולם הגם שהוא מוקשה ממתני' הפך ממה שכתב הר"ב ראשון לציון מסברא דנפשיה:

קצה

הלכה כרב הונא ברוב הירושלמי נתיבות משפט דף רצ"א ע"ב שוב ראיתי שהביאו מוהריק"א בכלליו דף צ' ע"ג בשם ס' התרומות ש"ו סי' ד' והזכירו עוד מוהרי"ב בשדה יהושע בפי' הירושלמי על פסחים דף ה' ב':

קצו

השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. היינו בדליכא בההיא מילתא הזהרת לאו מפורש אבל היכא דאיכא הזהרת לאו בהדיא זולת ההשמר פן ואל כגון השמר לך פן תכרת ברית דכבר כתיב בפרשת משפטים לא תכרות להם ולאלהיהם ברית אז השמר פן אינו אלא תוספת אזהרה על הלאו ואינו עובר על ג' לאוין רש"ל בביאור לסמ"ג לאוין מ"ז והסכימה לזה דעתו של הרב כנה"ג בדינא דחיי שלו ח"א דף קס"א ב' ועיין רש"י בפרק הקומץ רבה ל"ו ב' שכתב השמר לך פן תכרת ברית הוי לאו גמור ללקות עליו ע"ש:

קצז

השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. לאו דוקא מילת השמר אלא כל היכא דכתיב לשון שמירה נמי הוי לא תעשה כדמוכח בבריי' דסיפרי פרשת כי תצא והובאה בפ"ק דר"ה דף ו' א' דאיתא התם ת"ר מוצא שפתיך זו מצות עשה תשמור זו מצות לא תעשה וכן מוכח עוד בפ' אלו הן הלוקין י"ג ב' דפריך אי הכי אפי' חייבי עשה נמי ומשני אם לא תשמור כתיב וכדרבי אבין אמר ר' אלעאי דאמר ר' אבין אמר ר' אלעאי כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה וכן נראה עוד מדברי הרמב"ם פ"ד מה' תפילין שכתוב וכל המניח תפילין לכתחלה אחר שתשקע החמה עובר בלאו שנאמר ושמרת את החקה הזאת וכו' הרי דלאו דוקא השמר הוא דהוי לאו אלא כל לשון שמירה נמי הכי הוי ועיין רדב"ז ח"ב קובץ ג' בלשונות הרמב"ם סי' צ"ה טעם אמאי לא לקי על לאו זה ולמה לא מני ליה בכלל המצות והכי אמרי' תו בפרק שתי הלחם דף צ"ט ב' דלרב נחמן בר יצחק השמר ושמור תרי לאוי נינהו ע"ש וכ"כ רש"י בכתובות דף מ"ו א' ד"ה ונשמרת מכל דבר רע וכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא ל"ת וע' עוד בפירוש על החומש בפ' משפטים בפסוק ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו שכ' לעשות כל עשה באזהרה שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו ובמכילתא שם איתא שהוא לאו מיוחד שלא לשנות סדר הנחת הכלים במקדש לת"ק דקי"ל כוותיה כמ"ש הרמב"ן בספר המצות דף קי"ז ע"ד ע"ש וע"ע בספר החינוך פרשת קרח מצוה ל"ת סי' של"ה דמושמרתם את משמרת הקדש נפקא לן לאו שלא לבטל שמירת הקדש ומצאתי שוב בהדיא בדברי הרמב"ם פ"ח מה' בית הבחירה וז"ל ואם בטלו שמירה עברו בל"ת שנא' ושמרתם את משמרת הקדש ולשון שמירה אזהרה היא ע"כ הרי מבואר דכל לשון שמירה אזהרה היא וכדכתיבנא הן אמת שמצאתי להכה"ג בלשונותיו שם שכ' שיש כמה מהדוחק לומר דלדעת הרמב"ם כל לשון שמירה היא אזהרה וכו' ע"ש ולדידי הם דבריו תמוהים וכנראה דאישתמיטו מיניה כל הני מילי ברירי דאייתינא לעיל גם מה שהקשה שם דאם כל לשון שמירה היא אזהרה איך כ' למעלה שהיא מ"ע מפסוק דושמרו וכו' לא קשה מידי דשאני התם דכיון דרצה לצוות על השמירה לא סגי בלאו הכי דהיכי לכתוב להזהיר על השמירה שוב נדפס ספר צרור החיים על הרמב"ם וראיתי שגם הוא דחה דברי הכנה"ג מכח דברי הרמב"ם בה' תפילין שהבאתי ע"ש ולא זכר שר שאר הראיות שהזכרתי וע"ע ס' חזון נחום על סדר טהרות שנדפס מחדש דף כ"ה ב' שגם ממנו נתעלמה הלכה זו:

קצח

השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. בימי חרפי מקדמוני נסתפקתי היכא דתרתי מינייהו כתיבי בהדי הדדי כגון השמר לך פן וכו' אי עובר בתרתי לאוי או אלאו אחד לחודיה הוא דקא עבר ושאלתי לבני הישיבה והשיבוני דבר דאלאו אחד בלחוד הוא דקא עבר כיון דתרווייהו בהדי הדדי כתיבי ושכן מוכח מדברי רש"י ז"ל בפירושו על החומש בפסוק השמר לך פן תעזוב את הלוי שכ' ליתן לו לא תעשה על הדבר דמשמע חד לא תעשה גרידא אז אמרתי הנה באתי לדון לפניהם בקרקע דלפי קוצר דעתי נראה דעל שניהם הוא עובר דמה יתן ומה יוסיף שיהיה הלאו השני בריחוק מקום מהראשון או שיהיו סמוכים אהדדי והבאתי ראיה לדברי ממאי דאמרינן בפרק יום הכפורים פ"א א' אמר ריש לקיש מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי משום דלא אפשר וכו' מתקיף לה רב הושעיא נכתוב רחמנא השמר פן לא תעונה א"כ נפישי להו לאוי ופרש"י א"כ נפישי להו לאוי השמר ופן ששניהם לא תעשה ואנן לאו אחד אמרי' שמא לא רצה להרבות בו לאוין ע"כ מבואר מזה שפיר דאף כי סמיכי אהדדי השמר ופן לתרי לאוי חשבינן להו והוכחתי עוד כן מההיא דאמרינן במנחות צ"ט ב' אמר ריש לקיש כל המשכח דבר אחד מלימודו עובר בלאו שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים וכדר' אבין וכו' רבינא אמר השמר ופן שני לאוין נינהו רב נחמן בר יצחק אמר בשלשה לאוין שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן השכח את הדברים ע"כ הא לך בבירור דלרבינא ורב נחמן בר יצחק דבתראי נינהו חשבינן להשמר ופן לתרי לאוי אף שבדיבור אחד ובפסוק אחד נאמרו וכ"כ הסמ"ג לאוין י"ג ע"ש והטעם שלא אמר שעובר בג' לאוין ע"ש בס' דינא דחיי וכן מצאתי תו להדיא בספרי פרשת ראה שבכל אותם הפסוקים דכתיב בהו השמר לך פן וכו' איתא שם בזה הלשון השמר לך בלא תעשה פן בלא תעשה והכוונה מבוארת דאתרתי לאוין קעבר אמור מעתה דאין מקום כלל להוכיח מדברי רש"י שכ' ליתן לא תעשה על הדבר דאלאו אחד בלחוד הוא דקא עבר דליתא כיון דבספרי אשר משם לוקחו דברי רש"י בפירושא אתמר דתרי לאוי אינון והשתא על כרחנו לומר דמ"ש רש"י ליתן לא תעשה על הדבר ר"ל ליתן לאוין על הדבר ואל יקשה בעיניך לפרש כן דאשכחן דכוותיה גם בלשון המשנה דבס"פ איזהו נשך תנן ואלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה וכו' הרי דאע"ג דהמלוה עובר בה' לאוין והלוה בשלשה כמבואר שם בגמ' נקט הך לישנא דעוברין בל"ת כלומר בלאוין שוב מצאתי להרמב"ם ז"ל בפרק ט' מה' שמיטה ויובל הלכה ל' שכ' וז"ל מי שנמנע מלהלות וכו' וחטא גדול הוא וכו' ע"כ וכ"כ עוד בספר המצות סי' רכ"ט ורל"ט הא למדתי שהאמת אתי במה שכתבתי דאף

היכא דהשמר ופן סמיכי אהדדי חשבינן להו לתרי לאוי. ואולם קשיא לי טובא בעניינא דיומא דהא כל הנהו שינויי דמשנינן מההיא דפרק יום הכפורים אליבא דר"ל דהוא מריה דההוא שמעתתא נינהו כנראה למעיין שם וכ"כ להדיא התוס' שם ד"ה השמר ומאחר שכן איך משני שם תלמודא אליביה א"כ נפישי להו לאוי והא קא חזינן לריש לקיש גופיה בההיא דמנחות שהבאתי דס"ל דכשהשמר ופן סמיכי אהדדי ללאו אחד לחודיה הוא נחשב כדמוכח בסוגיא שם וא"כ שפיר הוי מצי למכתב אזהרה בעינוי ולימא השמר פן לא תעונה ולדידי המך הדבר צריך תלמוד:

והנה בהיותי נבוך בקושיא זו שאלתי את פי הרב המובהק כמוהר"ר אפרים כהן ז"ל מורה צדק בק"ק מודינא יע"א בשנת התפ"ח:

ותשובתו הרמת"ה כן היתה.

אותיותיו הנעימים האירו אל עבר פני. בשאלה קטנה להקשות ריש לקיש אר"ל דהתם ביומא נראה דס"ל השמר פן הם שני לאוין ובמנחות פרק שתי הלחם משמע דס"ל שהוא רק לאו אחד ע"כ ודאי לפום ריהטא היא קושי' עצומה אבל כד מעיינת שפיר ליכא כאן קושי' כלל תחלה נוכל לומר רבינא ורב נחמן בר יצחק לא אתו לפליגי אדר"ל אלא פרושי קא מפרשי דברי ר"ל דר"ל אמר סתם עובר בלאו ולא נחית למניינא ורב נחמן בר יצחק אתו לפרושי דברי ר"ל א"כ היינו כהא דיומא ואם נפשך לומר דפליגי אהדדי מ"מ נוכל לתרץ דבריו דהא הקשה מהרש"א בחידושי אגדות שלו שכתבו התוס' על הא דאמרינן יכול אפילו מחמת אנסו וכו' משנה היא באבות והכי קאמר הוא ז"ל למה לא כתבו התו' אריש ג"כ ומשני מתני' קאמר מתחייב בנפשו ור"ל קאמר עובר בלאו אבל עדיין קשה וכי ר"ל אתא לאפלוגי אתנא דאבות אלא נ"ל כד דייקת שינוי לשון ר"ל הפליג דעתו לדעת אחרת דבמתניתין קאמר כל השוכח דבר אחד ממשנתו ור"ל אמר כל השוכח דבר אחד מתלמודו וצריך לחלק דרצה לומר אם שכח מתלמודו ר"ל פירוש המשניות אבל עדיין יש בידו משנה לפיכך אינו מתחייב בנפשו רק עובר בלאו ומתניתין קאמר השוכח דבר אחד ממשנתו א"כ אין בידו לא זה ולא זה ולפיכך הוא מתחייב בנפשו וס"ל לר"ל דקרא תרתי קאמר לאו אחד לשוכח תלמודו ולאו אחד לשוכח אף משנתו א"כ אינו ראוי לחשוב בכאן רק לאו אחד דכל היכא דמצי למדרש אפושי לאוי לא מפשינן וגבי מתחייב בנפשו בעינן לאו אחד ואינו עולה בחשבון הלאוין וכדאיתא במכות דף י"ג ב' ושם ברש"י ד"ה אין לוקין עליו וכו' אפילו דכאן אין עונש מיתה לפי שהוא לאו שאין בו מעשה ר"ל ס"ל אפי' לאו שאין בו מעשה לוקין עליו כדאיתא התם במכות דף ט"ז ע"א דמדייק ממלתא דר' יהודה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו א"כ הוא מתחייב

בנפשו אפילו בלי מעשה ולכן בא האזהרה על זה ולא נשאר לנו רק לאו אחד ורבינא ורב נחמן בר יצחק ס"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ומכ"ש אינו מתחייב בנפשו ואינו צריך לאו יתירא על זה ומתניתין קאמר כאילו מתחייב בנפשו ולא חיוב ממש א"כ איכא לאוי יתירי ולזה קאמר עובר בשני לאוין או שלשה והכל בדרך גוזמא ואיום כדי לחזק הדבר וכבר הביא הרמב"ם ז"ל בשרשי סמ"ק שלו כי לאוי יתירי לפעמים באים להורות שגדול ענשו ובזה נסתלק התמיהה ע"כ והואיל שהוא מלתא דאגדתא לא רציתי להאריך. ואוחילה לאל ימיו יאריך כאוות נפשו בטוב ועתירת אוהבו עכ"ל:

הקטן אפרים כהן ודע שאף אם תמצא למוני המצות ז"ל שלא מנו להשמר ופן לתרי לאוי אל תאמר בלבבך שהוא נגד מה שכתבתי ועל שניהם הוא עובר כי כן מנהגם ז"ל שכל הלאוין שהוכפלו בענין אחד עד שאמרו בו לעבור עליו בשני לאוין במנין המצות כללו שניהם בלאו אחד וכמו שהשרישנו הרמב"ם ז"ל בשרשיו לס' המצות שורש ט' הילך לשונו ודע כי אתה אפילו תמצא לשון חכמים כי מי שיעבור האזהרה הפלונית עבר על כך וכך לאוין או מי שיבטל הדבר הפלוני עבר על כך וכך עשה לא יתחייב מזה שתמנה הלאוין ההם כלם כל אחד ביחוד ולא כל עשה ביחוד כי הענין אחד ואין בו כפל ואמנם אמרו שהוא עובר בכך וכך עשה או בכך וכך לאוין בעבור הכפל הציווי או האזהרה במצוה ההיא כי הוא עבר על אזהרות רבות אם לא תמצאם יאמרו לוקה ב' או לוקה ג' אז ימנה כל אחד ביחוד וכו' עכ"ד יע"ש:

קצט

השמר דעשה עשה. לא אמרינן אלא היכא דלא שייך במצוה ההיא לא תעשה אבל היכא דאית בה לא תעשה כגון שבת דיש בו לאו מפורש דלא תעשה כל מלאכה אית לן למיזל בתר כללין דהשמר אינו אלא לא תעשה מוהרש"א ז"ל בחידושי אגדות שלו ריש פרק ג' דשבועות:

ר

הקש אי עדיפא מג"ש או ג"ש עדיפא מהקש. כתב הכנה"ג דבמחלוקת היא שנויה בין הפוסקים וכן ראיתי גם אני בעניי שנתחבטו בזה בעלי הכללי' ז"ל ודין גרמ"א דאיכא סוגיי טובא דמחלפי שיטתייהו דממקום אחד נרא' דהקש עדיף ומדוכתי אחרינ' משמע להפך ועתה הרחיב ה' לנו ופרינו באר"ש שמצאתי להרב המפורסם כמוהר"ר אליהו אלפאנדרי ז"ל בספרו ס' אליהו רבא וזוטא דף ע"א שהעמיק הרחיב עיונו כי רב הוא בזה הענין וזאת התורה אשר שם לפני בני ישראל דתרי גווני הקש הוו חד היכא דליכא שום הוכחה במקרא שבא להשוות הנושאים זה לזה כגון היקש דוהפדה לא נפדתה וכו'

דפשיטא דקרא קאי בשפחה חרופה שאם לא יצאת לחירות באחד ממשפטי החירות דהיינו שלא נפדתה בכסף וגם לא נשתחררה בשטר והיא נחרפת לאיש שדין הבועל אותה להביא אשם ואין בפסוק כלל שבא להשוות הנושאים וכן נמי הקש דכי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ודכוותייהו ועל אלו וכיוצא בהם היא שאמרו דג"ש עדיפא מהקש דכיון שהג"ש מקובלת מסיני והוא שאותן המלות לדרשן ולהשוותן זה לזה באו ובהקשות אלו לא נודע לנו מפי הקבלה שנסמכו זה לזה לאשווינהו אהדדי דין הוא שתהיה הג"ש עדיפא מינייהו ויש מין הקש אחר שמן הפסוק מוכח בבירור שרצה להשוות הנושאים זה לזה וכגון באשמו של מצורע דכתיב ביה ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה במקום הקדש שבא להשוות אשם זה לחטאת ולעולה לענין צפון וכן נמי ואת השני יעשה עולה כמשפט דדרשינן כמשפט חטאת בהמה וכו' ועל היקשות אלו הוא שאמרו דהקש עדיף מג"ש דכיון דהכתוב היקשן זה לזה להדיא הוי כאילו מפורש במקרא ואלים חיליה יותר מג"ש ולא הוו ליה דיני ההקש רק לענין דאין למידין למד מלמד בקדשים אלה המשפטים אשר שם לפנינו הבאתי אותם בתכלית הקיצור ואם חפץ אתה לעמוד על עיקרן של דברים לך נא ראה גודל פלפולו ואתה תחזה כי כל הסוגיות יש להם ישיבה אחת בעולם ועיין משנה למלך ריש פ"ב מה' קרבן פסח וש"ב יום תרועה דף י"ד ג' וס' יבין שמועה להרשב"ץ דף נ"ב א' וע"ע בס' חוות יאיר סי' ר"ג שהביא כל מיני הקש שבתורה ומצאת כי תדרשנו:

רא

השיב ר' פלוני כל היכא דמצינו לשון זה במשנה או בברייתא יש לנו לומר שבר פלוגתיה לא היה מדבר עמו כשערך אותה תשובה רק אמר אותה תשובה בפני אחר שאם לא כן הוי תני אמר ליה כדרך כל המדברים זה עם זה קול הרמ"ז פ"ו דפסחים משנה ב':

רב

היכא רמיזא. אולי לשון זה לא דמי למה שאמרו בו רמז מן התורה מנין דהיינו רמז גמור אבל היכא רמיזא משמע טפי דאסמכתא בעלמא הוא ודמי למאי קראה שכתב הרמב"ן ז"ל בשורש א' דאינה אלא אסמכתא בעלמא קנאת סופרים שורש ג' ויש לי להביא ראיה לדבריו מדברי רש"י ז"ל בפ' המקבל ק"י סע"ב שפירש מאי קראה היכא רמיזא ע"ש וע"ע רש"י פרק הנשרפין פ"א ב' ד"ה והיכא רמיזא אך מצאתי להרשב"ץ בזוהר הרקיע מצות ל"ת רפ"ו דאשכח בח"ק דמגילה היכא רמיזא דלא הוי אסמכתא אלא מעיקר תקנה ע"ש:

רג
הרשב"י הוא מאריה דגמ' טפי מראב"י והלכה כוותיה לגבי ראב"י. כ"מ ספ"ב מה' בית הבחירה וכתב מהר"ר צבי בסי' י' דהדין עמו שהרי פי' רש"י דקב ונקי ר"ל שלא לימד הרבה כשאר חביריו ע"כ:

רד
האלהים דהכי אמר ר"פ כדקאמ' אמורא הכי משמע דדקדק בשמועתו יפה ונקטי' כוותיה כ"מ פ"ה מה' נזירות הלכה ט"ז לדעת הרמב"ם והרמב"ן במלחמותיו בר"פ בן סורר ומורה כתב וז"ל ועוד דאישתבעו עלה בגמ' באלהים דרב אפילו נטל אמר אלמא א"א לפרוש' לדרב אלא כן ע"כ וכיוצא בזה מצאתי בשיטה מקובצת לב"מ ס"פ הזהב גבי באמת אמרו שכתב בשם ר' יהונתן דהואיל דבאמת נשבע שכן הוא להודיענו בא שהלכה כמותו ואין לגמגם בדבר:

רה
הן כל היכא דתני כן כגון ד' ראשי שנים הן וכיוצ' משמע דווק' הן מכלל דליכ' אחריני אבל היכא דלא תני הן משמע דאיכ' אחריני ואע"ג דלעתים נקט להו נמי דוק' אע"ג דלא קתני הן הרשב"ש בשיטתו לר"ה בתחילתה:

רו
הרי אלו באזהרה. כל היכא דאמרי' אין במשמעותו מלקות כ"א איסורא שהעובר עליו כעובר על גזירת המלך תוספת' דברכות הביאה הרמב"ם בר"פ אלו הן הלוקין והכי אית' התם כל מצות ל"ת שיש בו מעשה לוקין עליו את הארבעים ושאר כל ל"ת שבתורה הרי אלו באזהרה העובר עליו כעובר על גזירת המלך ע"כ וסיים שם הרמב"ם הנה התבאר לך מזה המאמר ההפרש שיש בין אמרם במקומו לוקה או סופג את הארבעים ובין אמרם במקומו הרי אלו באזהרה ודע זה ושמרהו ע"כ כן למדתי מפשטן של דברים דכל היכא שאומרים הרי אלו באזהרה אזהרה הוא דאיכ' מלקות ליכא וכן הבין מהר"ש חזון בפירוש הטור להלכות דיינים סי' ז"ך אמנם מצאתי להר"ב כנה"ג בס' דיני דחיי שחבר על הסמ"ג בח"א דף י"ד ע"א שחולק עליו והכריח דהכונה היא לומר שכל מקום שנאמר הרי אלו באזהרה לא יחוייב שיהיה בו מלקות בהכרח כמו היכא שיאמר לוקה אלא משום דאיכ' גווני דלית בהו מלקות כגון אם לא עשה מעשה מש"ה תני לישנא דהרי אלו באזהרה וע"ש ונלע"ד ראיה לדבריו מההיא דר"פ אלו עוברין מ"ג א' דעלה דקתני במתני' הרי אלו באזהרה קאמר בש"ס מאן תנא דחמץ וכו' בלאו וכו' עד והאוכלו במ' ע"ש ודוק :

רז
השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. לא אמרינן רק במקום שנוכל ללמוד לכל הנשים אבל לא שנאמר השוה כהנת לכהן דכיון דהוא מצוה דלא שייכא רק בכהנים אדרבה נוכל לומר דכשם שיש חילוק בין כהנים לישראלים ה"נ יש חילוק בין איש לאשה. גור אריה ריש פרשת אמור:

רח
השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. לא אמרי' אלא היכא דשייך טעם האיסור באשה כמו באיש אבל היכא דלא שייך אותו טעם באשה כגון איסור טומאת מת דכהנים דמה שנאסר לאנשים הוא כדי שלא יהיו משרתי עליון העסוקים בעשיית הקרבנות טמאים דטעם זה לא שייכא באשה כלל כיון שאינה בתורת עבודה אז לא אמרי' דהושוו לאנשי' צדה לדרך על פירוש רש"י ריש פרשת אמור ועיין קצת כללים בזה בס' מטה אשר סי' י"ט בליקוטים:

רט
השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. לאו דוקא לעונשין שבתורה אלא הוא הדין לעונשין שהם מדברי סופרים ר' מנוח בפירושו להלכות שביתת עשור מהרמב"ם סוף פרק שני:

רי
הי מינייהו דאחריתי. רגיל תלמודא למבעי על שתי ברייתות דסתרי אהדדי וכלומר הי מתרווייהו נשנית באחרונה כדי שנסמך עליה ונימא דהדר ביה מקמייתא וכדאשכחן בפרק הבא על יבמתו ס"ד ב' ובפ' התכלת נ"ב א' ובפ' כיסוי הדם פ"ו ב' ובפי' רש"י שם ולפי זה הנה מקום אתי לדקדק על מ"ש הרב"י בא"ח סי' תק"ס וז"ל ועוד את"ל דפליגי הברייתות אהדדי אפשר דהלכה כקמייתא ולא כבתרייתא דמשום דמריה דתלמודא מייתי לה בתרייתא לא מכרעא מלתא דתהוי הלכתא כוותיה עכ"ל ואחרי נשיקת עצמותיו הקדושים לי המך נלע"ד דבדמייתי תלמודא ברייתא באחרונה ולא קבעי עלה הי מינייהו דאחריתא מסתמא אית לן למימר דקים ליה להש"ס דההיא שהוזכרה באחרונה בתרייתא היא ועלה אית לן למסמך דאל"כ הוה בעי עלייהו הי מינייהו דאחריתי כדבעי בהנך דוכתי דאייתינא ומדלא קא מיהדר למידע אי בתרייתא היא אם לא אלמא פשיטא ליה דכסדרן נכתבו:

ריא
השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. לא אמרו אלא בכל המצות שנאמרו סתם שלא תאמר שיהא חיובן בסתם על האנשים ולא על הנשים א"נ בכל המצות שנאמרו בלשון זכר ולא כתב איש וכו' אבל במקום שכתוב איש בפירוש צריך לרבות אשה ובכמה מקומות דרשינן הכי אין לי אלא איש אשה מנין כ"כ הר"ן בחידושיו לסנהדרין דף כ"ז ע"ב וכן מצאתי להרשב"א ז"ל בשיטתו לקמא פ"א דף קע"א ע"ד וכ"כ הר"ב יבין שמועה בכלל תע"א בשם התוספות:

ריב
הוון בעי מימר. דקאמר בתלמוד ירושלמי אפשר לפרש דר"ל אנו צריכים לומר כן א"נ אפשר דהוי כמו סברו' וכי היכי דאשכחן סברוה דקאי הכי בריש בתרא ובדוכתי אחריני ה"נ אפשר דהוון בעו מימר קאי הכי כסף משנה ריש פי"א מה' תרומות ומהר"י קורקוס שם ופרק ג' מה' מתנות עניים הלכה וגם מוהרי"ב בספר שדה יהושע על תענית דף ה' ע"ב פירש היו רוצים לומר אך מה שכתב הר"ב עיטור סופרים בדף פ"ה ע"ג דאפשר לפרשו מלשון בעיא וכו' לא זכיתי להולמו:

ריג
הנהיג ר' פלוני במקום פלוני כר' פלוני לא משמע מזה דפסק הלכה כמותו כן למדתי מן הירושלמי דפרק קמא דשקלים דקאמר רבי ברכיה בשם רב ורבי סימון בשם ריב"ל הלכה כרשב"ג ר' חגא דציפורי אמר הנהיג ר' חנינא בציפורי כהדא דרשב"ג לא אמר אלא הנהיג אבל הלכה לא ע"כ:

ריד
הא דידיה הא דרביה. קאמר בדוכתי טובא בגמ' ואע"ג דקרי ליה רביה לא היה תלמידו ולא הכירו ומשום דקאמר אותה המימרא משמיה משום הכי קאמר ליה רביה ולמדתי כן ממה שמצאתי בחולין קי"ג דקאמר הא דידיה הא דרביה על שמואל שאמר מימרא משום ר"א וע"כ שמואל לא הכיר את ר' אליעזר מימיו דר"א היה בחורבן מתלמידי ריב"ז ושמואל היה בדורות האחרונים בסוף ימיו דרבי וכמ"ש שם רש"י בענין אחר ואפ"ה קרי ליה לר"א רביה דשמואל מן הטעם שכתבתי ועוד למדתי כן ממאי דקאמר בפרק יש נוחלין קט"ז א' הא דידיה הא דרביה על מימרא שאמר ר' יוחנן משום רשב"י וידוע כי רשב"י לא היה רבו של ר"י ואף גם זאת לא הכירו כי אפי' בזמן רבי תלמיד רשב"י היה ר"י קטן כמבואר בספר יוחסין בדבור שקודם אלפא ביתא של תנאים וכן משמע עוד בפרק המניח ל' א' דקאמר הא דידיה הא דרביה על מימרא שאמר ר"א משום ר' ישמעאל

וידוע שר"א לא ראה את רבי ישמעאל ולא הכירו אלא ודאי מפני שאמרה משמו הוי טעמא דקרי ליה רביה כאמור:

רטו

השתא יש לומר וכו' דאיתא בכוליה תלמודא. מצאתי פי' מחודש בס' באר שבע דף ט"ו ע"ג וד' וזה הוא דכשמקשה בזה הלשון אינו מקשה מכח כ"ש דא"כ הוי סגי באמרו השתא וכו' מבלי תיבת י"ל כדרך כל שאר מקומות שמקשה מכח כ"ש אלא כך פירושו השתא אם זאת החלוקה אצטריך לאמרה בשביל איזה חידוש אשר נלמוד ממנה מ"מ זאת החלוקה האחרת מבעייא כלומר צריכא למימר בתמיה דדבר זה פשוט הוא מצד עצמו אף שלא נלמוד אותו מכח ק"ו עש"ב ולא ידעתי מה יענה ומה יאמר בנזיר מ"ג ב' דקאמר השתא י"ל באחריני מיחייב באביו לא כ"ש הרי דקאמר השתא י"ל ואפ"ה מסיים הקושיא במכ"ש אם לא שיאמר שלשון נזיר משונה אך אמנם גם בפסחים צ' ב' מצאתי כזה יע"ש שוב נדפס ס' שער יוסף על הוריות וראיתי שבדף פ"ט ע"א גם הוא שדא נרגא בדברי הב"ש מטעמים אחרים ע"ש:

רטז

הכתוב מסרו לחכמים. אמרינן בכל מילתא דלא אתפרשא באורייתא בהדיא ועל פי התורה אשר יורו החכמים נעשה ונשמע כן יש ללמוד משמעתא קמייתא דפ' עד כמה כ"ו ב' דבברייתא ובש"ס שם קאמר לא מסרך הכתוב אלא לחכמים לפרש שיעור זמן הטיפול בבכור בהמה כמה הוא וז"ל רש"י שם הואיל ולא גילה לך שיעור עשייה שתוסיף ודאי לחכמים מסרך שיפרשו לך הטעם ואחריהם תלך ע"כ וכן תמצא עוד לרש"י ז"ל בפ"ק דקדושין י"א ב' על מתניתין דהטענה שתי כסף שכתב וכיון שלא פירש כמה לא מסרו הכתוב אלא לחכמים ולא קים להו לרבנן לאשבועיה בבציר מהכי וכו' ע"ש וכן בתמורה כ"ז א' עלה דמשני אביי תחת משכחת לה לישנא דאיתפוסי ולישנא דאחולי כתב רש"י שם הילכך הואיל ותרווייהו משמע לא מסרו הכתוב אלא לחכמים דידעי למימר היכא הוי תחת אתפוסי והיכא הוי חילול ע"כ וכן ראיתי להתוס' ז"ל דנקטו הך לישנא דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים בפרק טרף בקלפי מ"ה ב' ד"ה תמיד ובפ' הוציאו לו נ"ד ב' סד"ה כרובים וכ"כ הרא"ש בפרק לולב הגוזל ססי' י"ד אלא כל הני פסולי מסרן הכתוב לחכמים והם אמרו שלא בשעת הדחק אפילו בדיעבד לא יצא כדי שיזהרו ישראל במצות אבל במקום הדחק הכשירום כיון שאי אפשר בענין אחר מברכין עליהם עכ"ד נמצאת אתה למד דבכל מידי דלא אתפרש באוריית' שייך שפיר למימר ביה הכתוב מסרו לחכמים וכדאמרן וזכיתי לשיטת הריטב"א על יבמות כ"י ושם

ראיתי בר"פ האשה רבה שכתב בשם רבו הרא"ה דכי דייקא ומנסבא כדין מנסבא ואנן סהדי במלתא ופרסום כזה נחשב בכ"מ כעדות גמורה ואפילו בדאוריית' והכתוב מסרו לחכמים לדעת איזהו דבר מפורסם וניכרים דברי אמת שיהא חשיב כעדות ע"כ והביאו הנ"י ועוד מצאתי לרבנו בצלאל בשיטה מקובצת שלו על ב"מ שבדף מ"ב ע"ג גבי חצר משום יד אתרבאי כתב ולא מסרו הכתוב אלא לחכמים וכן כתב הר"ן בפ' יוה"כ גבי סיכה ורחיצה דמסרן הכתוב לחכמים והם הקילו בהם כפי מה שראו והתירו כל שאינו נעשה לתענוג יע"ש וכן תמצא למרן בכ"מ פי"א מה' ע"ז הל' ב' שכתב שהתורה לא פרטה דבר אלא אמרה ובחוקותיהם לא תלכו ומסרה הדבר לחכמים והם ראו שלא לגזור על הקרובים למלכות וכה"ג כתב עוד בפ"ב מה' חמץ ומצה הל' ב' גבי ביטול וביעור ע"ש שוב הגיעו לידי שו"ת מהרב צבי אשכנזי ז"ל וראיתי בסי' ט' דפליג על הרא"ש בההיא דפרק לולב הגזול שהבאתי וזו הלכה העלה דלא אמרי' הכתוב מסרו לחכמים אלא בשני כתובים המכחישין זה את זה כאותה דפ' אין דורשין באיסור מלאכה בחולו של מועד דההכרעה מסורה לחכמים אבל כשאין גילוי בפסוק להכשיר את הפסולין מסירה זו מנין ע"כ ולדידי המך ליתא להאי כללא אחרי המחילה רבה דסוגיא דפ' עד כמה שהבאתי בראשית מאמר הויא תיובתיה דהא התם ליכא כתובים המכחישין זה את זה וממילא דלא שייך הכרעה כלל ואפ"ה קאמר בברייתא ובש"ס לא מסרך הכתוב אלא לחכמים ובהך שיאטא שייטי כולהו רבוותא דאדכרנא לעיל וגם הרא"ש בא' מהם כיון שממנו לא יפלא כל דבר וידע ליה להההיא סוגיא אזיל אבתרה למימר הכי אף היכא דלא שייך הכרעת כתובים ונמצאו דבריו שרירין וקיימין. אחר עידן ועידנין יצא לאור העולם ספר קרבן נתנאל על הרא"ש ושם בפ' לולב הגזול ראיתי שאחר שיישב דברי הרא"ש לפי דעתו כתב וז"ל ודלא כשו"ת חכם צבי סי' ט' שהשיג על רבינו בזה וז"ל ובעיני יפלא דלא אמרינן הכי אלא בשני כתובים וכו' ומה דעתיה שרבינו לא ידע מזה אשר כל מצפוני הש"ס גלוי לפניו ואת מי אין כמו אלה וראוי להטריח שיהיו דברי חכמים קיימים עכ"ד ומכללות דבריו אתה למד שתשובה גנובה השיבו ושגם ממנו נתעלמה הלכה זו מדלא הזכיר מכל זה כלים:

ריז

הניחא למ"ד וכו' אלא למ"ד וכו'. דאמרינן בכוליה תלמודא אחר הדק היטב ברובא דמינכר אני המך למדתי לומר דמסדרי התלמוד לא שמרו שום סדר בזה לא לפסוק כמ"ד קמא גם לא כמ"ד בתרא אלא כפי מה דסליק מיניה שעליו יפול קושיא הניחא כן הוו מסדרי ליה דזמנין אמר הניחא וכו' כדי לתרץ אליבא דהלכתא משום דקי"ל כמאן

דאמר בתרא וזמנין אף דקי"ל כמ"ד קמא ואמר כן כדי לתרוצי גם אליבא דאידך דלית הלכתא כוותיה והוכחה לזה נמי איכא ממאי דאשכחן בש"ס דחד הניחא גופיה מהפך ליה בדוכתא אחרינא ומה שהיה בראשונה מ"ד קמא עביד ליה השתא מ"ד בתרא וכזה ראה וחדש בס"פ תולין קמ"א ב' דקאמר הניחא לרבא דאמר דבר שמלאכתו לאיסור וכו' שפיר אלא לאביי דאמר וכו' מאי איכא למימר ובתר הכי באותו פרק באותו מקום מהפך ליה הש"ס וקאמר הניחא לאביי דאמר וכו' אלא לרבא דאמר וכו' מאי איכא למימר וכן ביומא י"ב א' גבי אבנטו של כ"ג קאמר הניחא ובחולין קל"ח א' וכן בפ"ק דתמיד עבדינן ליה להפך וכה"ג מצאתי תו בפ"ק דנדה י"א א' דקא' הניחא לרב דאמר מעין א' הוא וכו' אלא ללוי וכו' ושם בע"ב מהפכינן ליה דכל זה מורה באצבע דאין סדר למשנה זו וכדאמרן. איברא שראיתי להכנה"ג בכללי הגמ' שלו כלל קכ"ז שכתב בפשיטות בשם מהר"י הלוי סי' א' דהיכא שאומר הגמ' הניחא למ"ד המאן דאמר עיקר אך אמנם אני בעניותי אחרי עמדי על עיקרן של דברים קחזינא דהך כללא דכייל לן הכנה"ג אין לו על מה שיסמוך בדברי מהר"י הלוי כלל ועיקר אחרי המחילה רבה וכמו שיבואר למאן דדייק בלישניה שם שכתב וז"ל וזה דהתם בגמ' (בפ' התקבל ס"ג ב') יהיב תרי טעמי להא דא"ר חדא משום בזיון דבעל א"נ משום חצרה הבא לאחר מכאן ולפי הנראה משמע דטעם בזיון דבעל הוא עיקר טפי כיון דאשכחן בגמ' דפ' המביא תנין כ"ד א' דתריץ בפשיטות האי טעמא דבזיון דבעל ונראה דהאי טעמא הוי עיקר דאמרי' התם הניחא למ"ד אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה אלא למ"ד אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה מאי איכא למימר ומשני טעמא מאי משום דאיכא בזיון דבעל והכא בעל לא קפיד דמשמע דתפיס במושלם טעם דבזיון ואע"ג דפריך בתר הכי הניחא למ"ד משום בזיון אלא למ"ד משום חצרה וכו' מ"מ מוכח דטעמא דבזיון הוי עיקר כיון דקאמר בפשיטות טעמא מאי משום בזיון וכו' דנראה דאומר אותו על הידוע לודאי אלא דבתר הכי פריך כדי ליישב גם להאי טעמא דאידך דהיינו משום חצרה הבא לאחר מכאן עכ"ל הרי בהדיא דעיקר טעמו הוא משום דתפס הש"ס בפשיטות תחלה טעמא דבזיון ולא משום דקאמר בלשון הניחא אלא שהוקשה לו דממאי דפריך הש"ס בתר הכי הניחא למ"ד משום בזיון וכו' משמע דלא קים ליה לתלמודא בב' הטעמים הי מינייהו עדיף ומעתה אין ראיה ממאי דנקט תחלה טעמא דבזיון ותירץ דלעולם טעמא דבזיון עיקר משום דנקט ליה בפשיטות מעיקרא אלא דכדי ליישב גם לאידך טעמא מייתי ליה ואע"ג דאין אותו הטעם עיקר ואל דעות ה' דאחר עידן ועידנין שכתבתי כן יצא לאור עולם ס' אור יקרות ושם ראיתי בדף ס"ד ע"ד שגם הוא השיג על הכנה"ג מלשון מהר"י הלוי

גופיה ממש על הדרך שכתבתי והניחו בצ"ע יע"ש. עוד מצאתי להר"ב גינת ורדים שבגן המלך שלו סי' ח' כתב וז"ל בסוף ספר כנה"ג כתב בכלליו דכל היכא דקאמר תלמודא הניחא אליבא דפלוני דהוי הלכתא כאותו פלוני כיון דאפקיה בלשון הניחא ולע"ד אין כלל זה צודק דבמקומות טובא כן ואינה הלכה וכו' ובפ' הנשרפין דף פ' קאמר תלמודא הניחא למ"ד זוז"ג אסור והלכתא זה וזה גורם מותר ושם ע"ב כתבו התוספות דכד נחית תלמודא לתרוצי אליבא דמ"ד בתרא דהוי הלכתא כוותיה ולא כקמא דנקיט ביה לישנא דהניחא יע"ש וכו' עכ"ד ומתוך דבריו למדנו שהר"ב ז"ל סמך על דברי כנה"ג ולא חשש לחזות בנועם שיח מהר"י הלוי שהוא מריה דהאי כללא לפי דעת הר"ב כנה"ג דאין ספק דאילו היה עומד על מקורן של דברים שפיר הוה חזי דלא נגע ולא פגע כלל בהך כללא דהניחא וכדכתיבנא. גם הלום ראיתי מה שכתב הרב הנזכר שם בשם התוספות דפ' הנשרפין דכד נחית תלמודא לתרוצי אליבא דמ"ד בתרא דהוי הלכתא כוותיה ואנכי לא ידעתי אנה פנה הרב ז"ל שאני יגעתי ולא מצאתי בדבריהם דהנשרפין שכתבו כן וכ"כ ג"כ הר"ב אור יקרות שלא מצא דבריהם במקום שרמז הרב ז"ל ולדידי אפשר לומר דאולי למד למימר הכי ממ"ש התוס' שם בד"ה עובר ירך אמו וז"ל משמע שכן הלכה מדלא פריך הניחא למ"ד ירך אמו אלא למ"ד לאו ירך אמו מאי איכא למימר כדפריך מזה וזה גורם ע"כ דמשמע דאי הוה פריך הכי הוה הלכתא כמ"ד דלאו ירך אמו הוא כיון דנחית לתרוצי אליביה ולפק"ד לא מסתברא לומר דהתוספות ז"ל ימסרו לנו כלל הנופל לפרקים דבכמה דוכתי אשכחן בגמרא דקאמר הניחא למ"ד וכו' וקי"ל כמ"ד קמא כמו שתמצא בפ"ק דשבת ו' א' ובפסחים כ"ו א' וביומא ע"ג ב' ובנזיר ס"ב א' וביבמות נ"ה ב' ובסוטה כ"ו ב' ובב"מ פ"ז ב' ובע"ז נ"א א' ובבכורות מ"ה ב' ובנדה מ"ג א' ושם בע"ב ובערכין ל"ג א' וכאלה רבות עמדי ולכן נלע"ד דאין כוונת התוס' כמי שהבין הר"ב גן המלך אלא כוונתם הרצויה היא שהרגישו בשינוי והפרש שיש שם בש"ס דכד הוה בעי לאוקומי טעמי דברייתא בזה וזה גורם אע"ג דהוה ניחא שפיר למ"ד זה וזה גורם אסור קפריך תלמודא הניחא וכו' אלא למ"ד זו"ג מותר מאי איכא למימר והשתא דמוקים טעמא דברייתא משום דעובר ירך אמו שתיק ולא אמר הניחא כדבסמוך ומשום הכי כתבו דמדלא אמר כן משמע דלא בעי לתרץ הברייתא אלא אליבא דרבא דאית ליה עובר ירך אמו והלכתא כוותיה ובהכי ניחא ומתיישב לישנא דכדפריך מזה וזה גורם שכתבו דאי כדברי הגן המלך למה להו למנקט מזה וזה גורם דבסמוך כיון דממקומו הוא מוכרע מדלא אמר הניחא אלא ודאי מוכח בהדיא דלאו משום לישנא דהניחא הוא דפסקו כן אלא משום שינוי והפרש שבש"ס וכן מצאתי שוב למהרש"א שם שפירש דברי התוס'

כמ"ש ע"ש אמור מעתה דכיון דדברי הכנ"הג והר"ב גן המלך לית להו סמוכין מן התורה לא ילפינן מינייהו כללא:

ריח

הניחא למ"ד מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין וכו'. לא מקשינן אלא היכא דאיכא לאוקומי ההפנאה לדרשא אחריתי אבל אי אין ההפנאה צריכא לשום דרשא הוי יתיר למדרש ג"ש אע"ג דאיכא פירכא ואינה מופנה אלא מצד אחד ר' בצלאל בש"מ לכתובות פרק אלו נערות דף נ' א' ול"ד ג' וצ"ו א' בשם תו' חצניות דפרק פסולי המוקדשין ושאפשר שגם רש"י סובר כן:

ריט

האי תנא דבי ר' ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל. מצינו דקאמר אביי בפרק במה מדליקין ז"ך א' ופירש"י שם כלומר מוצא הוא מסברות אידך תנא דפליג עליה וכ"כ עוד בפ"ק דקדושין ל"ז ב' ומצאתי להריטב"א בחדושי יומא דף ט"ז א' שכתב דלא אמרי' כן אלא היכא דאיתמר בש"ס והטעם דלא רמי הש"ס ברייתות אהדדי ולישני תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל כתב הר"ב בית הלל בי"ד רסי' פ"ד שהוא משום דהני ברייתות לא היו שגורות בבית המדרש בפי כולם אלא בפי תלמידיו דוקא כמ"ש רש"י בפ' אלו טריפות ס"ו א' והרא"ש שם סימן ס"ח ונכון הוא:

רכ

הלכה כפלוני לגבי פלוני. לא שייך אלא בדבר שיבא לידי מעשה וז"ל הרמב"ם בפירוש למשנה סוף פרק חלק כבר זכרתי לך פעמים רבות שכל מחלוקת שיהיה בין החכמים שאינו בא לידי מעשה אלא שהוא אמונת דבר בלב דאין צד לפסוק הלכה כאחד מהם ע"כ:

רכא

הבו דלא לוסיף עלה. לא נאמר אלא כשרוצים ללמוד דבר מדבר הדומה לו והדבר שלומדים ממנו זר ואינו ברור שיהיה הדין כך על זה אמרו אף אם אנו דנין כך בדין הראשון לא נלמוד ממנו לדין אחר וכמו שמבואר בס"פ כל הנשבעין גבי ההיא דאין אדם מוריש שבועה לבניו אך בדבר שאין צריך ללמדו משום מקו' כי הוא פשוט וברור מעצמו ואינו צריך ללמוד מאחרים לא שייך כלל לישנא דהבו דלא לוסיף עלה שו"ת מוהריק"א דף ל"ב א':

רכב

הוא דאמר כר' פלוני. כדאמרינן הכי בכוליה ש"ס הוא היכא דמותיב לאמורא משום תנא ומהדרינן דאע"ג דהא מתניתין או מתניתא פליגא עליה הוא דאמר כפלוני תנא ומצאתי מחודש בריש פרק חרש דף קי"ג א' דבעי לסיועי לשמואל ממתניתין דתרומות ומשני הוא דאמר כר"א כלומר דילמא האי תנא לא מסייעא ליה דאיהו בשיטתא דאידך תנא אזיל וע"ש וכתב הריטב"א שם בשיטה כתיבת יד דהלשון הוא זר וזה מן הלשונות שמתחלף ענינם בתלמוד:

רכג

הא קמ"ל דבר זה מחלוקת ר"פ ור"פ. רגיל תלמודא לתרץ כאשר מצינו מלתא דברישא תנו להו בסתמא ולבתר הכי בסיפא מייתי תרי תנאי דאיפליגי בההיא מילתא גופא דמקשינן בגמ' מאי קמ"ל ברישא הא מסיפא שמעינן לה ומתרצינן הא קמ"ל דבר זה מחלוקת ר"פ ור"פ וזה יתכן ויצדק שפיר כשהשני תנאים החולקים בסיפא הם חד לגבי חד אמנם כשהתנאים הנז' בסיפא הוא מחלוקת יחיד ורבים כתהיא דכריתות ריש פרק אמרו לו י"א ב' דאמרינן הא קמ"ל דבר זה מחלוקת ר"מ ורבנן למדונו התוספות חדשים שם להקשות דא"כ אמאי אצטריך למסתמיה ברישא אי דליהוי סתם ואחר כך מחלוקת פשיטא דיחיד ורבים הלכה כרבים והניחו דבר בתימה ולפק"ד נראה דיש ליישב דאין ה"נ דבעלמא לא היה צריך למסתמיה ברישא משום דממילא הוה ידעינן דהלכתא כרבנן מטעמא דרבים נינהו אך בהך מתניתין דכריתות דר' מאיר קא יהיב טעמא למילתיה וקאמר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל הוה ס"ד שפיר למפסק כותיה אף כנגד רבים משום דמסתבר טעמיה ולהכי אצטריך למסתמיה ברישׁ' כי היכי דליהוי סתם ואח"כ מחלוקת דהלכה כמחלוקת דזה מורה לנו דאף דמסתבר טעמיה דר"מ אין לנו לפסוק אלא כרבנן משום דרבים נינהו וכדאשכחן בפ' המפלת ל' ב' וכן בפרק בא סימן מ"ט א' דתני רבי במתניתין סתמא יתירתא אע"ג דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים משום דהוה ס"ד לפסוק כר"מ מן הטעם דמסתבר טעמיה יע"ש ואשכחן נמי בכמה דוכתי בגמ' שהאמורא פוסק הלכה כרבים ומקשינן פשיטא דיחיד ורבים הלכה כרבים דבכולהו משני מהו דתימא מסתבר טעמיה קמ"ל כמו שתמצא בפרק במה אשה ס' ב' ובפרק א' דביצה י"א א' ובפרק ג' דיומא ל"ו ב' וביבמות מ"ז א' דוק ותשכח וע"ע הרשב"א בתשובותיו סימן מ"ד:

רכד
הכי נמי מסתברא כל היכא דקאמר הכי ממנו אתה למד דההוא תירוצא לאו דרך דחיה אתמר אלא לפום קושטא דמילתא שיטה מקובצת על ב"מ דף קמ"ב ע"ב בשם הריטב"א:

רכה
הלכה כר"ע מחבירו וכן הלכה כר' מחבירו. היינו היכא דלא מסייע קרא לבר פלוגתייהו אבל אי מסייע ליה פשטיה דקרא שבקינן כללא ופסקינן כאידך עיין כסף משנה פ' ג' מה' בית הבחירה סוף הלכה י"ב ופ' ב' מה' מלכים הלכה ה' וכ"כ בכמה דוכתי ועיין ס' ידי אליהו דף קי"ב ד':

רכו
הא אתמר עלה אמר ר"פ היכא שאומר כן משמע דליכא מאן דפליג עליה בהא דאל"כ הוה ליה למימר סבר לה כר"פ כ"מ פי"א מה' ע"ז הלכה י"ב:

רכז
הלכה למשה מסיני. אע"ג שאין לה רמז במקרא מ"מ בדרך אסמכתא מצינו שסמכו אותה רז"ל על פסוק כדאמרי' בתענית י"ז ב' הא עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא גמ' גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא ופרש"י הלכתא גמירי לה מסיני וכן בעירובין ד' ב' גבי שיעורין חציצין ומחיצין הל"מ פריך תלמודא שיעורין דאו' הוא דכתיב ארץ חטה וכו' ומסיק הלכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי וכן בנדה ל"ב א' קאמר הלכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי גבי נדה בת יום א' ובענין ביאה בת שלש ע"ש ואיתא תו בפסחים פ"א ב' אלא טומאת התהום הלכתא גמירי לך וקרא אסמכתא בעלמא וע"ש שהיא הל"מ וכן מתבאר מדברי התוס' במועד קטן ג' ב' דעל מה דאמרי' שם בגמ' שניסוך המים הוא הל"מ כתבו וז"ל והא דאמרינן בעלמא מם יוד מם לרבות ניסוך המים מן התורה אינו אלא אסמכתא בעלמא ע"כ וכן בנדה נ"ז א' ד"ה אי בהם כתבו התוס' כי האי גוונא ע"ש ועיין הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים שאחר שכ' שלהל"מ אין לו רמז במקרא פתח באלה הדברים ובשביל זה כשאמרנו שיעורין הל"מ הקשו עלינו ואמרו מפני מה אתם אומרים שהם הל"מ והנה שיעורין נרמז עליהם בפסוק ארץ חטה ושעורה תהיה התשובה שהיא הל"מ ואין לשיעורין עיקר להוציא אותה ממנו בדרך סברא ואין להם רמז בכל התורה אבל נסמכה זאת המצוה לזה הפסוק לסימן כדי שיהא נודע ונזכר ואינו מענין הכתוב וזה ענין מ"ש קרא אסמכתא בעלמא בכל מקום שיזכרוהו עכ"ל הרי מבואר דע"ד אסמכתא שפיר מצינו קרא להל"מ הן אמת דאיכא למידק לכאורה בההיא דנדה ל"ב א' שהבאתי דעלה דקאמר רבא שם בגמ' הלכתא נינהו ואסמכינהו

רבנן אקראי קא פריך שם תלמודא ומאחר דהלכת' קרא למה לי והשתא לפי זה מאי פריך קרא למה לי הלא אסמכתא בעלמא היא זו וכדפירש רבא בהדיא דקאמר הלכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי ובדרך אסמכתא כבר הוכחנו מכמה דוכתי דאסמכו רבנן ההל"מ לאיזה פסוק מן הפסוקים ויש לחלק דמה שמצינו בשאר דוכתי דאסמכו ההל"מ אקראי הכוונה היא דאע"ג דההוא קרא לגופיה אצטריך מ"מ רז"ל סמכו איזה דין המקובל מהל"מ לאותו פסוק לסימנ' בעלמא כדי שנזכור אותה ולא תשכח מפי זרענו וכגון פסוק ארץ חטה ושעורה דפשטי' דקרא שבחא דא"י קא חשיב ואתו רבנן ואסמכו ביה שיעורין דרך סמך בעלמא כי היכא דנזכור אותה הל"מ בנקל וכדנראה בהדיא מתוך דברי הרמב"ם שהבאתי וההיא דנדה שאני דהוי"ו דואשה דעליה קא אסמי' רבא הלכתא דבת שלש שנים ויום אחד בלאו אסמכתא זו היא מיותרת לגמרי ולא אצטריך כלל לגופ' ולפיכך פריך שפיר ומאחר דהלכתא היא קרא למה לי כלומר כיון דהאי וי"ו לא כתיבא באוריי' לשום מלתא אחרינא ל"ש כלל למימר דכתביה רחמנא כי היכי דנסמוך לה ההל"מ ומאחר דהלכתא היא א"כ האי וי"ו למאי אתא ויתבאר כך למדקדק בדברי רש"י שם שכ' וז"ל ומאחר דביאה בת ג' הל"מ ומקרא לא משתמע עיקר קרא דוי"ו יתירא למאי אתא ע"כ הא למדת דעיקר קושית הש"ס הוא על יתור הוי"ו דאייתר לה לגמרי בלתי האסמכתא אבל כשעיקר קרא למילתיה אתא ולא אסמכו ביה ההל"מ אלא דרך סימן ורמז בעלמא שפיר אסמכינן לה ול"ש אז לאקשויי מאחר דהלכתא קרא למה לי כיון דעיקר קרא למילתיה אתא כמדובר ועיין כיוצא בזה בפ"ט דפסחים צ"ו ב' ובפ"ק דחגיגה ד' א' דבתר דשני ליה קרא אסמכתא בעלמא הדר פריך אלא קרא למאי אתא והיינו טעמא כדכתיבנא דאין שייכות לומר דעיקר קרא אתא לאסמכתא בעלמא ודוק ועוד עיין רש"י דיומא פ' ב' ד"ה מדרבנן. ואולם ראיתי להר"ב באר שבע ז"ל שכ' בדף ע"ג א' בזה הלשון כל הל"מ אין לו קרא אפילו על דרך אסמכתא בעלמא כמ"ש בגמ' דידן בדוכתי טובא והבאתים פ"ק דכריתות ע"כ ויש לתמוה איך יצא זה מתחת קולמוסו הבקי בחדרי התלמוד שהרי מהנך דוכתי שהבאתי מבואר הפך דבריו וכמ"ש עוד להדיא הרמב"ם ז"ל ואשוב אתפלא עוד עליו במה שסיים ואמר כמ"ש בגמ' דידן בדוכתי טובי והבאתים בפ"ק דכריתות דהא בפ"ק דכריתות מייתי איהו גופיה דבדרך אסמכתא מצינו קרא להל"מ שהרי הביא ההיא דעירובין דשיעורין ומחיצין וכו' ולבתר הכי כ' ומסיק שם תלמוד' קרא אסמכתא בעלמא הרי דנהפך הוא ממ"ש בדף ע"ג דלא מצינו מקרא להל"מ אפי' בדרך אסמכתא ועד בשחק נאמן שאחרי מופלג מצאתי להרב חוות יאיר בסי' קצ"ב דף קפ"ה ב' ולהר"ב ארעא דרבנן בסי' ג' שגם הם שדו כרגא בדברי הר"ב

באר שבע אלא שהם קצרו במקום שיש להאריך. ודברי החוות יאיר הואיל ואתו לידן לא אוכל להתעלם ממ"ש שם לעיל מיניה שיפה כ' הבאר שבע במה שהכריח שי"א סמנים לאו הל"מ נינהו מדבעי שם רב הונא מאי קרא ואם איתא שהם הל"מ לא מצינו קרא להל"מ ולי אני בעניי לא נהירא שהרי כלל גדול יש בידינו מהליכות עולם שער ב' פרק א' ומהכנה"ג בכללים נפרדים אות מ' בשם משפט צדק והרמב"ן דבדברים שאין להם עיקר מן התורה אומר מאי קראה כלומר רמז ואסמכתא ואחריהם נמשך הפר"ח במים חיים שלו דף כ"ח ע"ג והשתא לפי זה ניחא דאי נמי נימא די"א סמנים הם הל"מ תו לא תקשי קרא למה לי מאחר דרב הונא דייק בלישניה דלא נקט מנא לן או מה"מ רק מאי קרא הנאמר על רמז ואסמכתא בעלמא דבכגון דא כבר הוכחתי דעל דרך אסמכתא מצינו קרא להל"מ ואע"ג דכלל זה אינו מבורר כל כך וכמ"ש בכללי המם נקוט בידך מיהא דלדעת הרמב"ם וה"ע ומ"ץ והפר"ח לא צדק הר"ב חוות יאיר בדבריו:

רכח

התם טעמא מאי וכו' כד מהדר אמורא לחבריה בהך לישנא משמע דפליג אעיקרא דדינא דאל"כ הוה למימר התם משום דאיכא נמי טעמא וכו' ע"ש שו"ת זרע אברהם חי"ד סי' י"ט דף פ"ז א':

רכט

התורה חסה על ממונם של ישראל. אמרינן בפ' ראוהו ב"ד דף כ"ז א' ובכמה דוכתי אמנם בשבת ק"ב ב' ובכמה דוכתי אמרי' אין עניות במקום עשירות וכ' מהר"ם חביב ז"ל בספר שמות בארץ ביום תרועה דף ד' ע"ד דאיתא להא ולהא יש דברים צריך להתיר בהם פסת יד דאין עניות במקום עשירות ויש דברים דצריך לדקדק בהוצאה דהתורה חסה על ממונם של ישראל וזה תלוי בשיקול דעת החכמים לתת הפרש בין דבר לדבר ע"כ:

רל

הלכה כר' יוסי מחבירו ולא מחביריו. כ"כ בה"ג בהלכות קצובות דבני מערבא שהביא שם בדף ק"ך א' וז"ל ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי וכו' כל אלה הלכה כר' יוסי במד"א בזמן שנחלק עליו אחד אבל אי נחלקו עליו חכמים הלכה כחכמים וכו' עד ואפילו ר' יוסי שהלכה כמותו מחבירו ורשב"ג הלכה כרשב"ג ע"כ וע"ע שם בהלכות גיטין דף פ' רע"ג שכ' וליתא לדרבי יוסי דפליגי רבנן עליה וכן בה' סוכה דף ל"ב רע"ב פסק כרבנן לגבי רבי יוסי מטעמא דיחיד ורבים הלכה כרבים כמ"ש ר' מנוח פ"א מה' סוכה וע"ע בבה"ג הלכות נולב דף ל"ג רע"ד וכ"כ רב שרירא גאון בריש תשובתו שהביא ס' יוחסין בדף ק"ז ע"א הלכה כרבי יוסי מחבירו וכן ראיתי בחדושי בתרא להר"י ן' מיגש

שבדף מ"ד א' כתב דכשנחלקו רבים על ר' יוסי הלכה כרבים וכן היא גירסת הרי"ף ז"ל בפ' מי שהוציאוהו ולשיטתיה אזיל בר"פ ערבי פסחים שכ' להדיא דקי"ל הלכה כר"י מחבירו וכן משמע עוד בה' קטנות שלו ה' טומאה דף ע' ב' ע"ש ודוק וכ"כ הרמב"ן לדעת הרי"ף הובאו דבריו בכ"מ רפ"ח מה' תרומות ובהרא"ש פ"ז דיבמות סי' ד' קחנו משם וגם הר"ב ראש יוסף כתב כן לדעת הרי"ף בא"ח סי' תנ"ט וכן מצאתי שכ' הרא"ש בר"פ ערבי פסחים ובפ' כל הבשר סי' ט"ו וכן בפ"ק דסוכה סי' ל"א כ' וז"ל הלכות גדולות ורב נטרונאי והרמב"ן ז"ל וה"ר ישעיה ז"ל פסקו כרבנן ורב עמרם ור"ח ורבינו אבי העזרי פסקו כר' יוסי דנימוקו עמו אע"ג דאין הלכה כר' יוסי אלא מחבירו ולא מחביריו הא תני' לקמן כוותיה וכו' וכן בעל העיטור פסק כר"י מההיא ברייי' וכו' ורי"ץ גיאות ז"ל פסק כרבנן וכן דעת ה"ר אלפסי ז"ל מדלא פסק כר"י אלמא סבר דהלכ' כרבי' וכן הלכת' עכ"ל הביטה וראה להקת הנביאים שכולם נתנבאו בזה הדבר דאין הלכה כר"י מחביריו דהנהו רבוואת' דפסקו כרבנן טעמייהו הוי משום דיחיד ורבים הלכה כרבים כמ"ש רבינו מנוח בה' סוכה ע"א ואינך דפסקו כר"י הרי כתבו בהדיא דע"כ לא פסקו כמותו אלא משום דתניא כוותיה אף דבעלמא אית להו דאין הלכה כרבי יוסי אלא מחבירו ואל זה אביט בדברי ר' מנוח שכ' שם מיהו רב עמרם ור"ח והרי"ף פסקו כר"י ודבר זה קשה לשמוע דהא עינינו הרואות דהרי"ף ז"ל לא פסק לא כר"י גם לא כרבנן ולא עוד אלא דמסתמות דבריו למד הרא"ש לומר דמדלא פסק כר"י אלמא סבר דהלכה כרבים וכ"כ עוד הר"ן שם וצ"ל דט"ס נפל בספרים וצ"ל ואבי העזרי במקום והרי"ף ועוד ראיתי לרשב"ם בפ' יש נוחלין קל"ג ב' ד"ה ת"ש ולהמרדכי בפ' אלו קשרים דף קע"ה ע"ב ולס' אגודה פ' מי שהוציאוהו ולהתוס' שם ובפ' כיצד משתתפין פ"ג ב' דכולהו גרסי הלכה כר"י מחבירו אף שהתוס' שינו את טעמם בדוכתי אחריני וע"ע תוס' דכיצד צולין פ"א א' ד"ה קסבר ורש"י בפ' כיצד מברכין ל"ו ב' ד"ה ופליגי ונ"י פ"ק דב"מ דף ס"א ע"א ובש"ס פ' תולין ק"מ א' דקרי לסתם מתני' דאתיא כר"י יחידאה משום דרבנן פליג בברייי' ודעת הסמ"ג נמי הכי הוי כמו שתמצא אליו ז"ל בעשין ע"ד הביא דבריו הכנה"ג בכללי הגמ' כלל ד' עיין שם שהעמיק הרחיב בזה ובא לכלל יישוב הדברים לפי דעתו הרמה. ברם חזי הוית בסמ"ג שם בדף קנ"ד ע"ד שכ' בפשיטות דדעת הרמב"ם הוא דהלכה כר"י מחביריו ושכך היתה גירסתו בפרק מי שהוציאוהו ואחריו נמשך הר"ב בתי כהונה בבית ועד דף נ"ט ע"ב וכ"כ כמסתפק הר"ב חזון נחום על סדר טהרות דף קמ"ו ע"ב והר"ב ידי אליהו בתיקון קס"ט ועע"ש תיקון ק"ג ואני בער לא אדע על מה אדניהם הטבעו דהא איפכא איכא לאוכוחי מכמה וכמה פסקי הרמב"ם ז"ל דבכולהו

פסק כת"ק דר' יוסי כנו שתמצא לה"ה ברפ"ט מה' שבת ושם בפכ"ג הלכה ד' ופכ"ה הלכה י"ג ובפ"א מה' מ"א הל' ח' וכ"כ מרן בכ"מ בפ"ו מה' ברכות הל' י"ג ובפכ"ה מה' ערכין הל' א' כתב וידוע דהלכה כת"ק וכן בפ"ג מה' כלאים הל' ז' וע"ע בפ"ב מה' מתנות עניים הל' ו' ושם סוף פ' חמישי לדעת הראב"ד ג"כ ובפ"ה מה' תרומות הל' כ"א ובפ"ה מה' שמיטה הל' י' כתב ופסק רבינו כרבנן משום דרבים נינהו וכן בפ"ב מה' שאר אבות הטומאות הל' י"ג כתב וכר"י מחבירו וכ"כ עוד בכמה דוכתי אחריני נלאיתי לכותבם נמצא לפי זה דיפה כתב הרב יד אהרן בא"ח סי' תקע"ב שבכל ספר היד הרמב"ם פוסק דלא כר"י היכא דפליג עם סתם מתני' ע"ש ואעידה לי עוד עדים נאמנים שדעת הרמב"ם בזה מסכים הולך לשיטת הרי"ף רבו כדרכו בכל מקום שהרי כתב מוהרש"א בס' גופי הלכות שלו כלל ק"ס שמצא בכללי הרב מהר"ר בצלאל וז"ל כתב הרשב"א ז"ל בחדושי עירובין פ"ק על ההיא דמאי טעמא הדר ביה משום דנימוקו עמו דלא קי"ל דר"י נמוקו עמו אלא לגבי יחיד וכתב שכן הוא דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ושכן כתב רבו ז"ל בשם הראשונים ע"כ ואע"ג דסיים שם דשוב חזר בו ומחקו רבו מן החידושים שלו מ"מ ממ"ש שכן דעת הרי"ף והרמב"ם ודאי לא הדר ביה וכן מצאתי להרשב"א גופיה שבתשובותיו סי' שפ"ח עדותו מכוון למ"ש בעירובין לדעת הרמב"ם שהרי כתב וז"ל ובזה יתקיימו דברי הרב ז"ל שהוא פוסק בפרוכות כת"ק משום דלא אשכח דפליג עלה בהדיא אלא ר"י ויחידאה הוא וכו' עכ"ל וכן ראיתי תו לרבינו בצלאל בתשובותיו סי' א' דף ט' ע"ג שכתב דאי לא גרסינן דברי ר"ש אלא ת"ק סתם ניחא מה שפסק הרמב"ם דלא כר"י ע"ש הא קמן מבואר שסובר דלדעת הרמב"ם אין הלכה כרבי יוסי מחביריו וכ"כ בהדיא מהרש"ל ביש"ש על חולין פרק ראשית הגז סי' ז' לדעת הרמב"ם דפסק כרבנן משום דהוו רבים לגבי ר"י וכן תמצא להפר"ח בי"ד סי' פ' ס"ק ג' דפליג על הרשב"א במה שפסק בפרק אותו ואת בנו כר"י נגד ת"ק מטעמא דנמוקו עמו ונתן טעם למה שפסק הרמב"ם כת"ק משום דלא אמרו ר"י נימוקו עמו אלא לגבי יחיד אבל לא נגד רבים וסתם, משנה עדיף מרבים וחזר ושנאו במים חיים שלו פ"א מה' מאכלות אסורות יע"ש ואני אמרתי אגלה אזנך לאמר דאע"ג דממאי דפסק הרשב"א כר' יוסי נגד ת"ק בההיא דאותו ואת בנו משמע דלא אזיל בשיטת כל הנך רבוואתא דאייתינא מ"מ אחר עמל וטורח אשכחנא ליה בתורת הבית הארוך בשער ד' מבית הששי גבי נטילת ידים דאיהו גופיה כתב דקי"ל כת"ק דר"י דרבים נינהו וכן מצאתי אליו עוד בפ' הניזקין גבי אין מוציאין לאכילת פירות וכו' ובחידושי שבועות דף י' ע"ב ול"א ב' וכ"כ עוד בחידו' לעירובין כפי מ"ש בשמו רבינו בצלאל בכלליו הבאתי לשונו למעלה וכ"כ תו הר"ב ראש יוסף

בא"ח סי' תע"ה לדעתו ולדעת הגאונים ז"ל וכיון דלא מצינן למיקם אדעתיה הי מינייהו דאחריתה לפק"ד נראה דאית לן למסמי חדא מקמי כלהו שאר דוכתי דמכוונ' לשמעתת' דסבי ראשי שבטי ישראל. אמור מעתה דיפה דן יפה הורה גבר חכם בעוז הר"ב הליכות עולם במאי דכייל לן בריש שער החמישי ואמר כללא דמילתא הלכה כר"י מחבירו ולא מחביריו דיסודתו בהררי קדש המה העמודים והמכונות אשר כל בית ישראל נשענים עליהם ומה גם דמרן מהריק"א הסכים על ידו שם ופתח באלה הדברים ומ"ש כר' יוסי מחבירו אע"ג דפ' הנז' אמרו הלכה כר' יוסי מחביריו ר' יוחנן פליג כמ"ש שם התוס' ע"כ כלומר ודעת ה"ע לפסוק כר' יוחנן וכן ראיתי אליו עוד בב"י א"ח ססי' ס"ח ע"ש והכי נקטו לה בפשיטות התי"ט בפ' ה' דמעשר שני משנה א' ומוהר"י חאגיז בהקדמתו לעץ חיים כלל ז' מדרך פסק ההלכה דקי"ל הלכה כר' יוסי מחבירו ולא מחביריו ודלא כמוהרש"א ביבין שמועה שם דמסיק דהלכה כר' יוסי ואפילו מחביריו ושיש טעות סופר בדברי הליכות עולם דליתא ואין כאן ט"ס כלל אלא כל דבריו בזה אמת וצדק וכבר כתב עליו הכנה"ג דלא דק ושדעת ה"ע לפסוק כר' יוחנן וכדברי מוהריק"א עש"ב ומעתה יש כאן מקום תימה על ה"ה הרמ"ז זצוק"ל דבפ"ז דכתובות משנה ג' נמשך אחרי היבין שמועה בזה ואחריו כל ישרי לב הר"ב שער יוסף דף ב' ע"ג והר"ב חוות יאיר בסי' צ"ד בכלליו והר"ב מגילת ספר בדף כ"ו ע"ד מהעשין והר"ב בית דוד בפ"ה דמעשר שני משנה ב' ובעל בני שמואל שנדפס מחדש בדף ק"ע גם המה הפנו אחרי דרך מוהרש"א ודבר תימה הוא שלא ירדו מחוקקים לעומק הלכה זו ופליאה דעת ממני איך הכנה"ג ושאר המחברים ז"ל הכחידו תחת לשונם דעת גאוני עולם מכת קודמין דאייתינא לעיל ולא הזכירום כלל ועיקר והוא פלא:

רלא

הלכה כר' יוסי מחבירו. דע דלמאן דס"ל הלכה כר' יוסי אפילו מחביריו אין חילוק בין כשהחולקים עליו מפורשים בשמותם לכשאינם מפורשין וסתם ר' כוותייהו דבכולהו גווני לדידהו הלכה כר"י משום דנימוקו עמו וכמו שנראה בהדיא בפ' שבועת העדות דף ל"ה ב' דעל מה דפליג ר"י אסתם ברייתא הוצרך שמואל לאשמועינן דאין הלכה כר"י בהא אע"ג דנימוקו עמו ע"ש בתוס' אלמא דאף נגד הסתם הלכה כוותיה למאן דאית ליה דהלכה כוותיה אפילו מחביריו וכ"ש למאן דגריס שם בשבועות הלכה כר"י ע"ש ובהכנה"ג וכן נראה עוד בשלהי פסולי המוקדשין דף ל"ז דפליג ר"י על סתם מתני' דבכור שנסמית עינו וכו' ואמרי' עלה בגמ' א"ר חננאל אמר רב אין הלכה כר"י פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא נימוקו עמו קמ"ל ע"כ פי' מהו דתימא כי היכי דלרב

קי"ל בעלמא דהלכה כר"י אפילו כנגד רבים ה"ה הכא דהוי סתם מתני' דכרבים חשיבי קמ"ל דבהא לית הלכתא כוותיה משום דאין נימוקו עמו ולא מסתבר טעמיה וכמו שפי' מוהר"ש אלגאזי בגופי הלכות שלו כלל קנ"ט נמצא א"כ דבין לפי סברת המקשה בין לפי סברת התרצן אין חילוק בין סתם מתני' לרבים חולקים עליו בפירוש ואי לאו דאמר רבי חננאל אין הלכה כר"י הוה פסקינן כוותיה אף נגד סתם משנה מטעם דנימוקו עמו ומצאתי הדבר יותר מפורש בחדושי הרשב"א על חולין פ' אותו ואת בנו דף פ"ד ע"ג דעל מתני' דכלאים דמייתי התם שור בר מין בהמה רבי יוסי אומר מין חיה פסק הוא ז"ל דהלכה כר"י מטעמא דנימוקו עמו ותמה על הרמב"ם איך פסק כרבנן ע"ש הרי מבואר דלדעת הרשב"א דפסקינן כר"י גם כנגד רבים אף בסתם מתני' אית ליה הכי וכן מצאתי עוד להתוס' בר"ה דף ל"ג א' ד"ה הא ר"י שכתבו דאע"ג דסתם מתני' כרבי יהודה הלכה כר"י דנימוקו עמו וכו' ע"ש ואף שפשוט הוא הוצרכתי לכותבו מפני שראיתי להר"ב בית דוד על המשניות בפ"ה דמעשר שני משנה ב' ובכתובות פ"ז משנה ג' ובב"ב פ"ח משנה ז' שכתב דהא דהלכתא כר"י אפילו מחביריו היינו דוקא כשהם מפורשים במשנה בשמם אבל במקום סתם משנה לא כדאשכחן בכולהו דוכתי וחד מינייהו בפ"ב דשבת משנה ה' ועיין ברפ"ק דערלה ועוד שם במשנה ו' עכ"ד ולדידי ליתא להאי כללא כדכתיבנא ומהמשניות שרמז דלא פסקינן כר"י אין ראיה כלל דלאו מטעמא דידיה הוא ודאי אלא מטעמי אחריני מיוחדי לכל חד וחד הוא דלא פסקינן בהו כר' יוסי דוק ותשכח ועיין בכללי התלמוד להכנה"ג כלל ס"ו ואתה תחזה דטפי עדיף כשהרבים מוזכרים בשמותם יותר מסתם מתניתין שאע"פ שהוא סתם הרי הוא כיחידאה וכו' ע"ש וכן תמצא להרא"ש בב"מ פ"ז דחכמים עדיף מסתם דאשכחן כמה סתמי דיחידאי אינון וכ"כ רדב"ז בח"ב רסי' ט' ועיין כ"מ רפ"ב מה' כלאים אמור מעתה דמכ"ש אתיא אם הלכה כר"י אפי' כשחביריו מפורשין כ"ש בסתם דהוי כיחידאה וזה ברור אין צורך להאריך בו שוב נדפס ס' שושנים לדוד וראיתי בכתובות פ"ז משנה ג' שגם הוא שדא נרגא בדברי הב"ד בטעמי נכוני וברירי ע"ש וכבר נתווכחתי עמו פה אל פה על ענין זה והודה לדברי:

רלב

הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו. כ"כ הר"ב הליכות עולם וכבר כתבתי למעלה מהיכן למד כן ודלא כמ"ש בעל יבין שמועה ובסמ"ג עשין ע"ד כתוב ובפי' רבינו גרשון גרסי' אף כרבי הלכה מחבירו ע"כ ויראה דפוסק כרב נחמן בפרק יש נוחלין (קכ"ד) דאמר הלכה כר' אף מחבירו ע"כ דברי הכנה"ג בכללי הגמ' אות ט' וגם אני ראיתי להרמב"ם ז"ל בפ"ט דשבועות סוף משנה ה' שכתב והגמ' פסק הלכה כר' מחבירו ולדידי המך צ"ע:

רלג

הלכה כר' יוחנן לגבי ריש לקיש. הני מילי היכי דפליגי אליבא דנפשייהו אבל במאי דפסקי בפלוגתא דתנאי כיון דר"ל סבר לה כרבנן וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים הלכה כרבנן כ"כ הכנה"ג בכללי הגמ' אות נ"ג בשם ה"ה ומהר"ר בצלאל וכן מצאתי למרן בכ"מ פ"א מהלכות תרומות הלכה כ"ה ועיין רדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' מ"א ותוס' בפ' הזהב מ"ח סע"א ובפ"ק דסנהדרין ט"ו סע"ב ובפ"ו דנזיר מ"ג סע"א ובס' בני יעקב דף ט"ז ע"א:

רלד

ההלכות לא נקבעו אלא על מה שהוצרכו לקבוע כגון על דינים שהיו נוהגין בימי חכמי התלמוד אבל על דיני נגעים וכיוצא בהם דלא היו נוהגין מאז לא קבעו בהם הלכה ולא דברו בהם כלל באמרם פלוני ופלוני הלכה כפלוני ואדרבא היכא שהתלמוד פוסק בכיוצא בזה הלכה כפלוני פריך עליה וכי הלכתא למשיחא וכו' כ"כ מהר"י קולון בשורש קס"ה דף קע"ט א' והביאו הכנה"ג בכללי הגמ' אות צ"ט בקצרה והנה זאת חקרנוה כן היא בדברי התוס' דפרק כלל גדול ע' ב' ד"ה נודע שכתבו די"ל דמאי דקאמר רבא בהחולץ ל"ו א' הלכה כר"ל בהנהו תלת לא איירי אלא בדברים הנוהגים בזמן הזה וראיתי להר"ב חוות יאיר סי' צ"ד בכלליו שנתעורר דאמאי לא מייתי מוהרי"ק ראיה למילתיה מדברי התוס' הללו ותירץ דאולי משום דממה שכתבו התוס' עצמם בריש דף ו' דזבחים לא משמע הכי משום הכי השמיט בקיאות זה ואין זה מספיק דאכתי הוה מצי לסיומי למלתיה מתוס' דשבת ולימא אך מתוס' דזבחים לא משמע הכי ולפק"ד יותר נראה לי לתרץ דכיון דמהרי"ק כללא כייל לן לכל הדינים בלתי נהוגים ומדברי התוס' דשבת ליכא למשמע אלא לכלל דר' יוחנן ור"ל בדוקא להכי לא מייתי ראיה מהתם ואיך שיהיה מה שתמה הרב שער יוסף בדף ק"ח ע"ב על הר"ב חוות יאיר דלא ידע מאי קשיא ליה כיון שמהרי"ק שם כתב שיש לו כמה ראיות על זה ולא היה לו פנאי להאריך שלא כדין תפס עליו דמאן דשפיר חזי בדברי מהרי"ק בעיניו יראה שלא כתב כן אלא גבי פסקי התלמוד בדינים הנהוגים שהלכו בהם אחר הרוב ולא יכלו לעמוד על כל דין ודין בפרטות וכו' יע"ש אך בתר דנא שהתחיל לדבר בכללין בזה לא אמר דיש לו ראיות על זה לך נא ראה דאגב ריהטיה לא דק. אלא דאעיקרא דהאי כללא יש להתבונן דהא בפ"ק דיומא י"ג א' אשכחן דר' יוחנן פסק הלכה כר' יוסי בדבר שאינו נהוג וכן בזבחים פ"ז א' איתא שלחו מתם הלכתא כרב יוסף וה"נ מצינו בס"פ התכלת נ"ב א' דקא בעי תלמודא הי מינייהו דאחריתי למיקם שפיר אכללא דרב יהודה ור"ש וכדכתב רש"י שם ולקמן שם קא בעי

תו מאי הוי עלה כרבא או כר' ירמיה ועוד איתא שם ע"ב א"ר יוחנן הלכה כאבא יוסי בן דוסתאי דמכל זה שמעינן דאף בדינים הבלתי נהוגים היו שומרים דרך הכללים ונוסף גם הוא דמדברי התוס' בזבחים ריש דף ו' וכן מדברי רש"י דפ' התכלת שרמזתי מוכח בהדיא דלא ס"ל ככללא דמהרי"ק ודבריהם עיקר לגבי מהרי"ק כמ"ש הכנה"ג בכללי הפוסקים אות מ"ג בשם מהר"ם אלשיך והסכים לדבריו הר"ב גט פשוט בכלליו סוף כלל ג' וכן נראה מדברי המגן אברהם סי' רי"ח ס"ק ג' כפי מה שפירש דבריו הר"ב שער יוסף בדף מ"ד ע"ד ע"ש ותו דהא קחזינן ליה להרמב"ם ולנושאי כליו דדקו כחדא אף בקדשי' וטהרות שלא לנטות ימין ושמאל מני ארח הכללים המסורים לנו וכדרמז הר"ב שער יוסף בדף ד' סע"א ע"ש ועוד דעיני ראו לאחרוני זמננו שגמגמו על האי כללא דמהרי"ק דהנה הר"ב הון עשיר בפ"א דנגעים משנה ד' כתב כי דבר זה זר בעיניו שיהיו הכללים המוזכרים בש"ס סתם דחויים מסברא בדינים אלו וכן הר"ב חזון נחום בפ"ה דזבחים סוף משנה ד' כתב דצריך להתיישב בזה הרבה והר"ב שושנים לדוד בפ"י דנגעים משנה ד' גם הוא כתב שלא מצא טעם למונח זה. אך עם כל זה אני המך בעניותי אין לי פה להשיב ולהרהר אחרי דבריו דמאחר שהכנה"ג והר"ב חוות יאיר בסי' צ"ד בכלליו הביאוהו לכלל גמור ולא הזכירו שום חולק עליו וגם הר"ב תי"ט ברפ"ג דכלאים ובלחם חמודות ריש פ' הרואה עבד עיקר מהדין כללא ש"מ דכוותי' סבירא להו ולא עוד אלא שאני יסדתי חזקתי זרועותיו ממה שראיתי בס' התשב"ץ חלק ג' דף י"א ע"ג דאע"ג דכתב דצריך תלמוד ועיון גדול בתלמוד שמצינו פוסקים הלכות בהלכתא דמשיחא בפרק התכלת ובפרק עשרה יוחסין ובפ"ק דיומא גבי כ"ג שאירע לו קרי ומינו אחר תחתיו ובפ' המזבח מקדש עם כל זה לבסוף סיימה קמן בהדין לישנא ולפי שכתבתי לך שהראשונים אמרו שהרב ז"ל אינו שומר הכללים אלו בהלכתא דמשיחא אכתוב לך לשון רבינו שמשון ז"ל כתב הרב ז"ל וז"ל ואע"פ ששיטת הרב ז"ל כר"ל אין לחוש מהא דקי"ל כר"י לגבי ר"ל בכל דוכתא בר מתלת דה"מ בדברים הנהוגים בזמן הזה ולא בהלכתא למשיחא ושיטתא דתלמודא בפ' חלק כר"ל עכ"ל ר"ש ז"ל והרחבתי לפרש סתומותיו ע"כ דברי התשב"ץ ע"ש גדולים חקרי לב בענין זה ובפרק כ"מ שחידש שם דכל זה לא איתמר גבי כללא דיחיד ורבים דזה הוא קאים לעלם בכל מקום ובכל זמן וכדכתב מד"ע הר"ב לחם חמודות פרק הרואה אתה הראת לדעת דלאו יחיד הוא מהרי"ק בדעת זו כי גם שני שרי צבאות ישראל רבינו שמשון והרשב"ץ אזלי בשיטה זו ומאן ספין ומאן חשיב ומאן רקיע לחלוק על דבריהם:

רלה

הלכה כר' אסי לגבי ר' זירא דרבו הוה בתרא דף פ"ד ב' גמר' א"ר אסי א"ר יוחנן כו' א"ל ר' זירא לר' אסי שמא לא שמע רבי אלא במודד לתוך קופתו כ"כ בפשיטות מוהר"ש אלגאזי בגופי הלכות כלל קצ"א ולי אני המך הך כללא לא מיחוורא דאי משום הא לא איריא שהרי מצינו לר' זירא גופיה בפ"ק דחולין ה' ב' דקאמר לר' יעקב בר אידי נמי האי לישנא דשמא לא שמע ר' וכו' אע"ג דלאו רביה הוה בודאי דהא ר' זירא תלמידיה דרב יהודה הוה כמ"ש התוס' בפ"ק דגיטין י"א ב' ד"ה יתיב ובפ"ק דחולין י"ג א' ד"ה בעא וגם תלמידיה דרב הוה כמ"ש השארית יוסף דמני ליה בהדי תלמידי דרב וכדאשכחן נמי בפ' כל הכלים קכ"ח א' ושם ק"ל ב' ובכוליה תלמודא דאמרינן א"ר זירא אמר רב ומצינו עוד בפרק הזרוע קל"א סע"ב דקאמר עולא לרבא רבי מטונך הגם דעולא גדול מרבא הוה שהיה תלמיד רב ור' יוחנן כמ"ש השארית יוסף ולהתוס' ז"ל בפ"ב דחולין ריש דף ל"ד תלמידיה דר' אלעזר הוה ע"ש וע"ע בפ' התודה פ"א ב' דא"ל ר' זירא לר' ירמיה ר' אתה אומר כן אע"ג דחבירו הוה וקטן ממנו כמ"ש התוס' בפ"ק דגיטין י"א ב' ד"ה יתיב והנראה, לפק"ד הוא דר' זירא היה חבירו של רבי אסי וכדאשכחן בפ"ק דעירובין י"ב א' ובפ"ק דב"מ י"ז א' ובזבחים ח"ן א' ובמנחות י"ז ב' דא"ל ר' זירא לר' אסי והא את הוא דאמרת וכו' וכן בחולין קכ"ח סע"ב א"ל ר' זירא לר' אסי מאי קשיא לך ושם קכ"ט רע"ב ואמרי' לך ואמרת לן ואם איתא דרביה הוה הוה ליה לדבר עמו בלשון כבוד והא מר הוא דאמר וכדכתבו התוספות בר"פ הזרוע ק"ל ב' ד"ה אמר רבא אלא ודאי חברים היו לפי שהיה ר' זירא קטן מר' אסי מדהוה בעי מיניה כדאיתא בשבת ק"ל ב' וחולין ע' א' ונדה נ"ג ב' מדהוה יתיב קמיה כדבגיטין מ"ז א' להכי קרי ליה בלשון ר' דרך חיבוב והידור כמ"ש התוס' בבתרא ל"ד א' גבי ר' אסי דקרא לר' אמי ר' אע"פ שהיו חבירי לפי שהיה גדול ממנו יע"ש וע"ע רש"י בפרק הוציאו לו מ"ט א' ד"ה ש"מ וה"ה ס' יוחסין גבי שמעון התימני שהיה קורא לר"ע ר' לפי שהיה גדול ממנו אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת בגיליון הרמ"ע שלי בסי' ק"ח מכתיבת ידי הרב הגדול כמוהר"ר חנניה קאזיז זצ"ל וז"ל הכי איתא התם ר' יוסי שאל לר' פנחס היך ר' סבר וכו' ולאו משום שהיה רבו קרי ליה הכי אלא דרך כבוד והידור בעלמא קרי ליה רבי דומיא דההיא דפ"ק דברכות ג' א' דקאמר ליה אליהו לר' יוסי שלום עליך רבי כן נ"ל ח"ק תלמיד תלמידו של הרב המחבר וכן איתא בפ' יוה"כ דר"ט קרא לר"א המודעי מודעי והוא השי' לו ר' מקרא אני דורש אע"פ שלא היה רבו אלא חברים היו מדקאמר התם ואלעזר המודעי יושב ביניהם ולא קאמר יושב לפניהם משמע דחבירו היה וכ"כ ס' יוחסין עכ"ד הרי תנא דמסייע לי

דממאי דקרי ליה בלשון ר' אין זה כדאי לאוכוחי דהוה רביה ממש. מעתה אלכה לי אל הגדולי' רבותינו בעלי התוס' ז"ל במה שרמזתי לעיל שכתבו בפ"ק דגיטין י"א ב' ד"ה יתיב ובפ"ק דחולין י"א א' ד"ה בעיא דר' זירא תלמידיה דרב יהודה הוה ואחזה אנכי אשית לבי דחילייהו הוא מההיא דאמרי' בפ' כירה מ"א ב' ובשלהי כתובות קי"ב דר' זירא הוה משתמיט מיני' דרב יהודה משום דבעי למיסק לארץ ישראל ולי אני הדל מאד עמקו מחשבותם ולא יכולתי להלום ראייתם זו דהא בפ' מי שמתו כ"ד ב' איתא נמי דר' אבא הוה קא משתמיט מיניה דרב יהודה דהוה קא בעי למיסק לארץ ישראל ואינהו גופייהו כתבו באלו מציאות כ"ד בי ד"ה אתא ובפרק כל הנשבעין מ"ז א' ד"ה יתיב דר' אבא תלמידיה דר' אמי הוה יע"ש וזו קשה מהראשונה דהא ביום שמת רבי נולד רב יהודה כדאיתא בפ' עשרה יוחסין ע"ב ב' ור' זירא גדול היה בימי ר' כדאמר איהו גופיה בפרק אין מעמידין ל"ו ב' וכשבאתי והרצתי דברי לפני רב אמר לי הנח דברי ואחוז דברי ר' חייא וה"נ מצינו בזבחים כ"ה ב' אמר ר' זירא אמר רבי ומדהוה אמר בבי מדרשא שמעתא דשמע מפומיה דר' אלמא דראוי להוראה הוה ואיך א"כ אפשר שרב יהודה שנולד אחרי מות רבי היה רבו של ר' זירא וכה"ג דייק ס' יוחסין דף ע"ב ב' גבי אבא בר יודן ע"ש והנה הך קושיא בתרייתא שפיר מיתרצא לפק"ד במאי דהכרחתי באות הריש בטעמי נכוני ובבירירי דתרי ר' זירא הוו אחד קדמון בימי ר' ואחד אחרון בזמן אביי ורבא ועל זה האחרון הוא שכתבו התוס' שהיה תלמידו של רב יהודה אך קמייתא ודאי קשיא ומה גם דלדעתי הקלושה טפי הוה להו לאתויי מהא דאיתא בפ"ק דשבת ז' א' א"ר זירא אמר רב יהודה וכדהוכיחו אינהו גופייהו בפ"ב דחולין ריש דף ל"ד גבי עולא ור' אלעזר ובדוכתי אחריני טובא:

רלו

הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני. היינו היכא דפליגי באיסור לבד או בממון לבד אבל היכא דעיקר פלוגתייהו תלי בדינא אע"ג דנפקא מינה לאסור הלכה כשמואל בדיני כ"כ הכנה"ג בכללי הגמרא כלל נ"ח בשם בנימין זאב ומהריב"ל ומהרש"ך ועצמות יוסף ועיין בספר פרחי כהונ' דף קל"ב א' ובחידושי הריטב"א לקידושין דף ל"ח ע"ב ובס' הליכות אלי כלל ס' ובתוס' דנזיר כ"ד ב' ד"ה ואמר ובקידושין כ"ג ב' ד"ה ור' אלעזר וב"מ פ"ב א' ד"ה לא וע"ע ס' כהונת עולם הלכות נדרים דף פ"א ע"ד שהאריך הרבה בענין זה ובס' זכרון דברים דף נ"ד ב' ובכנה"ג ח"מ סי' כ"ה בכללי הקים לי אות ט"ו:

רלז

הלכה כרב באיסורי. היינו היכא דליכא סכנת נפשות אבל היכא דאיכא סכנת נפשות אזלינן לחומרא ונקטינן כשמואל כנה"ג י"ד סי' קט"ז בהגהות הטור אות י"ד:

רלח

הלכה כר' מחבירו ולא מחביריו ובמקום אביו אין הלכה כמותו. כ"כ הכריתות בימות עולם ש"ג סי' ד' ואחריו נמשך הר"ב ה"ע בפ"א משער החמישי וכן ראיתי להרי"ף והרא"ש ז"ל בפ' הניזקין שהביאו דברי הגאון שפסק כרשב"ג לגבי רבי משום דאביו ורבו היה ומדשתקו ליה ולא הזכירו שום חולק עליה משמע דאודויי אודו ליה הן אמת דלפום כללא דכייל לן הרא"ש בפ' השולח סי' כ"א בשם הראב"ד דכל היכא דהרי"ף מביא דברי גאון ולא כתב עליה ומסתברא כוותיה אלמא לא מסתבר ליה כפסקא דגאון נמצא דדעת הרי"ף בזה דלא כהכריתות וה"ע מדלא כתב דמסתברא כוותיה דגאון אבל האמת הוא דהרשב"א ודעמיה פליגי עליה דהראב"ד בהא הבאתי דבריהם בכללי הרי"ף שלי ובעניותי הראיתי פנים לדבריהם והעליתי דכל עוד דלא פליג הרי"ף על הגאון מסתמא ס"ל כוותיה ע"ש ואיך שיהיה הרי מצינו להרא"ש ז"ל שכתב בפירושו להלק"ט של הרי"ף ה' ציצית דף פ"ח א' דקי"ל הלכה כר"י מחבירו ולא מרבו וכ"כ עוד בהלק"ט שלו שם סי' ז' וגם בפ' המקבל סי' י"ד כתב בהדיא דבמאי דלא איפסיק הלכתא נראה דהלכה כרשב"ג דהוה אבוה ורביה דרבי וכ"כ הנימוקי יוסף שם והמרדכי בפ' אלו מגלחין סי' תתקכ"ה בשם ראבי"ה ומוהרי"ב בשדה יהושע בפ"ז דפאה דף צ"ט א' וחזר ושנאו בפ"ק דערלה ק"ז ב' בשם מהר"ש סידיליו ע"ש וכ"כ גם הריטב"א בחדושי גיטין דף ט"ל א' ושכ"כ הרי"ף משמיה דגאון ויש לתמוה מעתה על הרב"ח שבי"ד שי' קפ"ז בפלוגתא דר' ורשב"ג תמה על הרי"ף ז"ל דהיה לו להביא הברייתא כצורתה ולפסוק הלכה כר' מחבירו כדרכו בכל פסקיו והוא פלא דאישתמיט מיניה דבפ' הניזקין מייתי הרי"ף דעת הגאון דאין הלכה כר' נגד רשב"ג אביו וכ"כ עוד אליביה הרא"ש בפ' נערה שנתפתתה ססי' כ"ב ע"ש וכבר עלה בדעתי להליץ בעדו ולומר דאולי נטה בתר כללא דהראב"ד הנ"ל דכל עוד דלא קאמר הרי"ף אחר דברי הגאון ומסתברא כוותיה לא סבר ליה כפסקא דגאון אבל מה אעשה שמדברי הרב"ח גופיה בח"מ נו סי' רצ"ו ס"ו מוכח דאית ליה דכל פוסק שמביא סברת איזה פוסק אחד בסתם ולא הזכיר דעת החולקים עליו מסתמא ס"ל כוותיה וע"ע שם סי' צ"ג ס"ה ובסמ"ק קס"ג ובי"ד סמ"ק ט"ל סל"א ומאחר שכן הדרא קושין לדוכתה איך לא שת לבו דהרי"ף ז"ל מסכים הולך לדעת הגאון וכעת הדבר צריך תלמוד. ברם אכתי לא מצינא למיקם שפיר אטעמיה דהרא"ש בזה יען ראיתי להר"ב יבין

שמוע' שם שכתב בשם הרא"ש דפ' ואלו מגלחין וקי"ל הלכה כר' מחבירו ואע"ג דאביו פליג עליה כיון דלא פליג עלי' אלא יחידא' הלכה כר' מחבירו קרינן ביה ע"כ וזה ודאי סותר למ"ש הרא"ש גופיה בפ' הנזקין ובפ' המקבל דאייתינא לעיל ותימה על מוהרש"א איך לא נתעורר בזה ומה גם שמוהריק"א שם רמזו כמ"ש ברישא דברי הרא"ש דפ' אלו מגלחין ואבתריה כתב אבל בפרק המקבל כתב דהלכה כרשב"ג אלא שאנכי לא ידעתי אמאי לא שת לבו גם הוא לבא לכלל יישוב סתירת דברי הרא"ש. והנה ראיתי בשו"ת עדות ביהוסף חלק ב' סימן כ' שהרגיש בסתירת דברי הרא"ש הנ"ל ותורף דבריו הוא דפ' הניזקין ה"ק וחזינא לגאון דפסיק הלכתא כרשב"ג הכא דוקא וקי"ל כהגאון אבל הגאון גופיה אין ה"נ דבדוכתי אחריני לא פסיק הכי ושאני הכא דמסתבר טעמיה ע"כ ודבריו אלו דחוקים הם בעיני טובא בלשון הגאון דהא טעמא קאמר משום דלית הלכתא אלא לגבי חבירו ולא לגבי אביו דמשמע דכללא הוא דכייל לן לכל דוכתי והכי נקט לה הר"ן שם דף תר"ע א' דלא קי"ל כר' במקום רשב"ג אלא היכא דאיתמר וכן ראיתי להריב"ש ז"ל ססי' שכ"ד שכתב ופסק רב אלפסי ז"ל בשם גאון כרשב"ג דהלכה כר' מחבירו ולא מאביו וכן דעת הרמב"ם ז"ל ותו דכפי הנראה אישתמיטו מיניה דברי הרא"ש דפ' המקבל דלא חש להזכירם ולתרצם וכל הרואה בעין יפה בעיניו יראה דאכתי סתרן אהדדי דברי הרא"ש דפ' המקבל עם מ"ש איהו גופיה בפ' אלו מגלחין וגם ראיתי את הלחש אשר לחש הר"ב שושנים לדוד פ"י דסנהדרין מ"ג וז"ל והיכא שמקדים תנא דעת ר"ע לדר"א לאורויי אתא דלא ניזיל בתריה דר"ע ודומה לחילוק זה הארכתי בדיני ס"ת על פלוגתא דר' עם רשב"ג אביו והוכחתי דהיכא דמקדים מלתא דרשב"ג בההיא הלכה כרבי והיכא דמקדים מלתיה דרבי בהא הלכה כרשב"ג ויישבתי בזה לשונות הרא"ש ז"ל דסתרי אהדדי עכ"ל ואף שדבריו אלו לא נראו בעלי"ל לארש ואין אני יכול לחטט אחריהם מ"מ אמינא דתירוץ זה אין סופו להתקיים דהא מצינו ספ"ק דשבת י"ט א' דפליג ר' ורשב"ג בפוסק עמו על מנת לשבות דמקדים דברי ר' לדרשב"ג ואפ"ה בפסקי הרא"ש שם סי' ל"ח הביא דברי רבי בסתם ולא הזכיר לדרשב"ג כלל אלמא שדעתו לפסוק כרבי וכן פסק הרמב"ם בפכ"ד ול' מה' שבת כרבי וכתב הב"ח א"ח סי' רמ"ח דטעמו הוא משום דקי"ל בכל דוכת' הלכה כר' מחבירו וה"נ אשכחן בפ"ק דב"מ ז' א' דמתנייא סברת רבי קודם לרשב"ג ואפ"ה פסק הרא"ש שם כרבי וכן בפ"ד דכתובות נ"ב ב' דתניא שם נשבית והיו מבקשים ממנו עד עשרה בכתובתה הוזכר רבי קודם רשב"ג כפי גירסת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכולם פסקו כוותיה דרבי וכ"כ מהר"י קורקוס בפ"י מה' מעשר הל' י' לדעת הרמב"ם ז"ל האי כללא דהלכה כרבי מחבירו אף שנזכר קודם רשב"ג יע"ש. אמנם

אחרי יישובי נחמתי מכל זה האריכות משום דלפק"ד קושיא מעיקרא ליתא דהא דברי הרא"ש דפ' אלו מגלחין לאו דידיה אינון אלא שכתב כן בשם רבינו אבי העזרי דהוא ראבי"ה כידוע אך עיקר דעתו האמיתית הוא מ"ש בפ' הניזקין ובפ' המקבל ובהלק"ט וכדי שיתברר לך הענין היטב אעתיק כל לשונו וזה הוא ורבינו מאיר גמגם הרבה בדבר והיה תמיה היאך נהגו העולם להתאבל על פי עד אחד דהא מסקינן בפ' האשה רבה דעד אחד לא מהימנא וכו' ורבינו אבי העזרי הביא ראיה דנכרי מסיח לפי תומו נאמן לענין אבילות מההיא דתניא בתוספתא דדמאי ומייתי לה בשלהי מסכת יבמות עכו"ם שהיה מוכר פירות בשוק ואמר של ערלה הן של עזיקה הן של נטע רבעי הן לא אמר כלום לא נתכוון זה אלא להשביח את מקחו ומסיים בתוספתא דברי רשב"ג ר' אומר נאמן העכו"ם להחמיר אבל לא להקל וקי"ל הלכה כר' מחבירו ואע"ג דאביו פליג עליה כיון דלא פליג עליה אלא יחידאה הלכה כר' מחבירו קרינן ביה דכל שעתא הלכתא כוותיה לבד מהיכא דרבים פליגי עליה דאמרינן הלכה כר' מחבירו ולא מחביריו וכן פי' רש"י בפ' זה בורר וכן פסק רשב"ם בפ' גט פשוט בפלוגתא דר' ורשב"ג גבי בא לידון בשטר ובחזקה כי היכי דאמרינן הלכה כר' מחבירו ולא מחביריו ה"נ היכא דפליג אביו עליה אע"ג דרבו היה כיון דלאו רבים פליגי עליה הלכך נאמן העכו"ם לענין אבילות ואין נראה ראיה לרבינו מאיר דשאני התם וכו' עכ"ל הא קמן מבואר דלא דבר הרא"ש מאומה בהאי עניינא כלל אלא דעת הר"מ וראבי"ה הוא דקמייתי ואף גם זאת נראה מדברי המרדכי שם סי' תתקכ"ה דכולי לישנא דמייתי הרא"ש מרישיה לסיפיה לשון רבינו מאיר הוא ע"ש וכיון שכן לא שייך כאן רמז סתירה כלל לפק"ד וגם לא טרח לחלוק על ראבי"ה בזה לפי שכבר גילה דעתו בפ' הניזקין ובפ' המקבל דאין הלכה כר' במקום אביו אמור מעתה שלא צדקו יחדיו מוהריק"א ועדות ביהוסף ושושנים לדוד במה דשויוהו להרא"ש כסותר דברי עצמו דליתא אחרי המחילה רבה כמדובר אכן מאי דפליאה דעת ממני הוא דעת ראבי"ה ז"ל שהרי המרדכי כתב בפרק אלו מגלחין בשמו דאין הלכה כר' במקום אביו ואילו בהגהות המרדכי על כתובות תקמ"ח ע"ב כתב בשם ראבי"ה גופא דהלכה כר' אף נגד אביו דאע"ג דאביו ורבו היה כדאיתא בהפועלים אח"כ נתחכם יותר ממנו כדתניא בכל דוכתא מלתא דר' קודם דרשב"ג ע"כ והובא בדברי מוהריק"א שם והיות' תימה הוא דבההוא עניינא גופא דפ' אלו מגלחין המובא למעלה כתב הרא"ש בשם ראבי"ה הפך ממ"ש המרדכי בשמו והוא פלא על מוהריק"א ומהרש"א שלא נתעוררו בזה ולדידי המך צ"ע. ואכתי פש גבן למיהב טעמא אמאי פסקו הרי"ף והרא"ש כרבי במקום רשב"ג בההיא דפ' א' דמציעא ז' א' גבי שנים אדוקים בשטר וכו' מאחר דסברי מרנן דבמקום

אביו לית הלכתא כוותיה ולדידי חזי לי הטעם משום דמוקינן שם לפלוגתייהו במודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו דר' סבר צריך לקיימו ורשב"ג סבר אין צריך לקיימו וה"נ בפ' מי שמת קנ"ד א' מוקמינן פלוגתא דר' מאיר ורבנן בהכי דר' מאיר סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ורבנן סברי צריך לקיימו וכיון דסברת רבי אתיא כרבנן דהתם מש"ה פסקו כוותיה ומה גם דר"נ דהלכתא כוותיה בדיני ס"ל נמי הכי כמבואר בפ"ב דכתובות י"ט א' ע"ש ולהכי דייקי הרי"ף והרא"ש למנקט בלישנייהו וקי"ל כר' דאמר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכלומר משום דתלי פלוגתייהו בהכי הוא דקי"ל כרבי כן נלע"ד ואחרי מופלג יצא לאור עולם ס' קרבן נתנאל וראיתי בפ' הניזקין שנתעורר גם הוא בזה ותירץ דשאני התם דרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני הכי ס"ל בפ"ב דכתובות דף י"ט ואני את נפשי הצהלתי ועיין מוהריק"א בכלליו שם שכתב שהרשב"א ז"ל נתן טעם למקומות שהלכה כר' לגבי אביו מי יתן ידעתי ואמצאהו אבוא עד תכונתו. יצא מן הכלל ללמד כיון שהגאון כתב בהדיא דאין הלכה כר' במקום רשב"ג אביו ואחריו נמשכו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והר"ן והריטב"א והנ"י והריב"ש ומוהרי"ב והכריתות והליכות עולם ומהר"ש סידילייו הכי נקטינן

רלט

הורה ר"פ הלשון משמע שהוא הלכה למעשה ומעשה רב. כ"מ פ"י מה' אסורי ביאת הל' י' ועיין פ"ד מה' מעשר הל' ח':

רמ

הא פלוני והא פלוני מר כמאן ס"ל. אם איתא דס"ל כחד מינייהו הו"ל לומר אנא כפלוני סבירא לי מדקאמר שאני אומר וכו' ש"מ דלאקולי טפי מכולהו אתא כ"מ ריש פ"ו מה' זכיה ומתנה בשם הר"ן:

רמא

הלכה כרב נחמן בדיני. היינו לגבי רב ששת לחודיה אבל לגבי רב לא אמרי' דהלכתא כוותיה בדיני כ"כ הר"ב ראש יוסף על ח"מ סי' ל"ג סעיף ג"ן לדעת הנימוקי יוסף ע"ש בדף ל"ג ע"ד וכ"כ עוד לדעת הרי"ף בסי' ס"ו סעיף ק"ז ע"ש דף ק"ל רע"ב ולי המך ליתא דהא בפ' המקבל קכ"ז א' איתא אריס אומר למחצה ירדתי ובעל הבית אומר לשליש הירדתיו מי נאמן רב יהודה אמר בעל הבית נאמן ורב נחמן אמר הכל כמנהג המדינה והלכתא כרב נחמן ע"כ וכתב הנימוקי יוסף שם והלכתא כוותיה דקי"ל כרב נחמן בדיני הרי דבין הרי"ף ובין הנ"י דתרווייהו אית להו דפסקינן כרב נחמן בדיני לגבי כ"ע וע"ע הרי"ף ס"פ מציאת האשה תק"א א' ותמ"ז א' ותקי"ט א' וה"ג פ' הזהב ט"ף ב' ואתה

תחזה דבכולהו הנך דוכתי אדכר הך כללא באמוראי אחרינא בר מרב ששת כאמור וזו היא דעת הרמב"ם ג"כ כמו שתמצא למרן בכ"מ בפי"ב מה' אישות הל' י"ב ושם בספ"ך ובפ"י מהלכות מכירה הלכה ג' ופ"א מה' שכנים הלכה ד' ופ"ח מה' שלוחין הלכה ז' וספ"ב מה' סנהדרין יע"ש וכן מצאתי בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' קי"א ע"ש ובש"ך ח"מ סי' ס"ו ס"ק קי"ח בארוכה:

סליקו כללי ההא בס"ד

כללי הויו

רמב

ואזדו לטעמייהו. הדרך הוא שהשני אמוראים החולקים תרווייהו אזלי לטעמייהו ומצאתי מחודש בפ"ה דקמא מ"ח א' דקאמר ואזדו לטעמייהו אף בדלא אמר המימרא השניה שמביא אלא חד מהנהו אמוראי דפליגי והכי איתא התם ואמר רבא נכנס לחצר בעל הבית וכו' אמר רב פפא לא אמרן וכו' ואזדו לטעמייהו דאמר רבא ואיתימא רב פפא וכו' שוב מצאתי שם לרבינו בצלאל בשיטתו מקובצת דף צ"ו ע"ג שנרגש מזה בשם שיטה וז"ל ק"ק לשון ואזדו לטעמייהו דהא לאו רבא ור"פ אמרוה להך שמעת' אלא חד מינייהו אמרה או רבא או ר"פ דהיינו לישנא דאיתימא ר"פ וא"כ לא שייך שפיר ואזדו לטעמייהו עכ"ל:

רמג

ואזדו לטעמייהו, כתב בזה כלל מחודש מוהר"ש אלגאזי בס' גופי הלכות כלל רט"ז בשם ס' החכמה דהיכא דפליגי בפירושא דמתני' או ברייתא אז שייך למימר ואזדו לטעמייהו כלומר מה שזה פירש כך וזה פירש כך משום דאזדו לטעמייהו והיכא דפליגי בסברא דנפשייהו פריך והא איפליגו בה חדא זמנא והיכא דפליגי בסברא דנפשייהו וקאמר ואזדו לטעמייהו מסיק בגמרא צריכה עכת"ד וכ"כ רשב"ם והתוס' בפ' המוכר את הבית ס"ה א' דדרך הגמרא הוא לומר ואזדו לטעמייהו וצריכא כי היכי דלא תיקשי והא איפליגו בה חדא זימנא ע"כ ולי המך קשה דהא בפ"ט דפסחים צ"ג א' מצינו דקאמר ואזדו לטעמייהו על מחלוקת ר' ור' נתן דפליגי אליבא דנפשייהו ולא הוזכר שם שום צריכות וכן מצינו עוד בפ"ק דר"ה י"ב ב' במחלוקת ר"א ור' יהושע ובפ' הערל ע"ב ב' ובפ' מרובה ע"ז ב' ובכריתות ו' ב' ובשום א' מאלו לא עביד הש"ס צריכותא וכן בפ"ה דכתובות פ"א ב' ובפ"ח דמנחות ע"א ב' מצינו דפליגי אמוראי בפירוש המשנה ופריך תלמודא והא איפליגו בה חדא זמנא ואם כדבריהם הו"ל למימר ואזדו לטעמייהו ולולי

דבריהם היה נראה לפק"ד לומר דכל היכא דקאמר ואזדו לטעמייהו בפלוגתא דנפשייהו ולא עביד צריכותא הוא משום דקים ליה לתלמודא דבאותם שני הדינים איפליגו בהו בבת אחת ואיתאמרו תרווייהו בחדא זימנא בבי מדרשא וחלקן לשנים מפני שהם ענינים חלוקים וכשאומר והא איפליגו בה חדא זמנא הוא משום דידע תלמודא דבתרי זמני איפליגו בהו ועיין כיוצא בזה באות המם גבי מאן תנא וכו' דלא כפלוני וקושטא קאי שאחרי מופלג שכתבתי כן מצאתי שכוונתי לדעת שר וגדול בישראל ה"ה הריטב"א ז"ל הובאו דבריו בהליכות אלי כלל תרס"ה ובכללי מוהריק"א דף ק"ה ב' וז"ל נראה דאע"ג דדרך הגמרא למעבד צריכות כי פליגי תרי אמוראי בתרי דיני שזה נשמע מזה מ"מ פעמים לא מצריך משום דידע בגמרא דבהנהו תרי דיני איפליגו האמוראים בחדא זמנא אלא דהגמרא פלגינהו להכי לא צריך לאצרוכי עכ"ד ובזה יתורץ שפיר מה ששמעתי מקשים בס"פ כל שעה מ' ב' מחלוקת אביי ורבא בנא ומבושל ובזוג וחרצן דאמאי לא הרגיש ש"ס לאקשויי והא איפליגו בה חדא זימנא או למימר ואזדו לטעמייהו כיון דתרווייהו בחדא שיאטא שייטי וחד טעמא אית להו ובמ"ש ניחא דאפשר שפיר דמסדרי התלמוד הוה קים להו דבחדא זימנא איפליגו בתרווייהו כן נלפק"ד ועיין רשב"ם בב"ב ק"ז ב' ד"ה הלכתא:

רמד

ואזדא ר' פלוני לטעמיה. הפירוש המורגל בפי הכל הוא כמו ואזיל מלשון די אזדא מני מלתא וכן פירש הערוך ערך אזדא ומצאתי פירוש אחר בדברי ר' סעדיא גאון בפירושו לדניאל שפירש בשם י"א דמילת אזדא הוא לשון תוקפא כמו זדון ויתכן ואזדא רבא לטעמייהו לשון חוזק ע"כ וכלומר וחיזק רבא לטעמיה במה שחזר ושנה אותו במקום אחר הרי פירוש שני במילת ואזדא:

רמה

ואזדא ר"פ לטעמיה. הדרך הוא דאותה המימרא שנייה דמייתי איהו גופיה אמרה ולא משם אחרים ומדברי הר"ן ז"ל בחידושי נדה למדתי דאף היכא דמייתי לה משמא דאחרים שייך לומר כן היכא דמפקו לה מקרא דכיון דקרא קא דריש כ"ע מודו ביה דהא על מאי דקאמר שם תלמודא דף מ"א ע"ב ואזדא ר"י לטעמיה דאמר ר"י משום רשב"י וכו' הקשה הוא ז"ל מאי ואזדא לטעמיה דהא ר"י משום ר"ש אמרה ור"ל נמי מודה דלר"ש אשה טהורה ותירץ דכיון דר"ש קרא קדריש משמע דאף רבנן מודו בהך דרשה ע"כ איברא דלמאי דאסיקנא לקמן בכללי הרי"ף ז"ל בראיות נכונות דמסתמא כל האומר דבר בשם אחר הכי ס"ל אם לא שחולק עליו בפירוש ע"ש אפילו לא מפקו לה

אחרים מקרא שייך שפיר לומר ואזדא ר"פ לטעמיה כיון דמן הסתם ס"ל כוותיה ובזה ניחא נמי הא דפריך הש"ס בפ' מי שמתו כ"ד ב' בהא דאמר רב הונא משמיה דר' יוחנן היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש והאמר רב הונא וכו' אע"ג דחדא מינייהו משמיה דר' יוחנן אמרה משום דסתמא אמרי' כיון דאמרה בשמיה הכי ס"ל איברא דיש לחלק בההיא משום דרב הונא תלמיד דר"י נמי הוה ותלמיד שאומר הלכה בשם רבו מסתמא סבר כוותיה מ"מ האמת כן הוא בכולהו דוכתי דאפילו היכא דלאו רבו הוא נמי הכי ס"ל מסתמא כדכתיבנא וכן נראה עוד מהא דאשכחן בפ' מקום שנהגו דף נ"א סע"א דקאמר ופליגא דידיה אדידיה אף דחדא מנייהו אמרה רבה בר בר חנה משמיה דר' יוחנן בן אלעזר והיינו טעמא כדכתיבנא דכיון דאיהו מייתי לה חשבינן ליה כאילו איהו גופיה אמרה וכן נראה עוד מפרש"י דחגיגה י"ט ב' שכתב דמדקאמר רבי יהודה מאיר היה אומר ולא סיים ואני חולק עליו לומר כך וכך ש"מ דר' יהודה כר"מ ס"ל ע"כ וכן מצאתי להר"ן פרק בהמה המקשה גבי צומת הגידין דף תש"ב סע"א שכתב וז"ל ומדברי הרי"ף נראה דהלכתא כשמואל משום דרבנאי אמר הכי משמיה ע"כ וכן מצאתי להרא"ש בפרק לולב וערבה דעל מאי דאיפליגו אמוראי שם מ"ד ב' אי ערבה בעי שיעור כתב וז"ל והרמב"ם ז"ל פסק כר' אמי וראבי"ה פסק כרב חסדא וכן מסתבר דרב חסדא דאמר משמיה דרב יצחק קיבלה מיניה מדלא פריש גמרא דפליג עליה והוה ליה ר' אמי חד לגבי תרי ע"כ מיהו הא איכא למידק טובא לפ"ז במה שכתב הוא עצמו בפרק המפקיד שתמה על הרי"ף שפסק כרבא אמר רב נחמן וכתב עליו וז"ל ואי משום דרבא בתרא הוא לאו משמיה דנפשיה קאמר עד כאן וזה סותר למ"ש איהו גופיה בפרק לולב וערבה דלפי מ"ש שם מדלא פריש בגמרא דרבא פליג ארב נחמן נמצא דרבא ס"ל כוותיה והו"ל לומר דהלכתא כוותיה דרבא דבתרא הוא דאטו משום דגם רב נחמן רביה ס"ל כוותיה מגרע גרע וכעת הדבר צריך תלמוד:

רמו

והוינן בה הדרך הוא דעל ההיא מתני' או מתניתא או מימרא דמייתי הוינן בה בעיקר דוכתא היכא דמתנייא. ומצאתי מחודש דאע"ג דבדוכתה לא הוו בה ולא כלום אפ"ה קאמר והוינן בה ויהיה פירושו לפי זה והוינן בה השתא וכזה ראה וחדש פרק שלשה שאכלו דף מ"ה ב' דקאמר והוינן בה מאי קמ"ל תנינא וכו' ולא אשכחן דהוו בה בדוכתא אחריתי וכן מצאתי בריש פרק אלו קשרים קי"ב א' ובפ' אלו עוברין מ"ד א' ובפ' חומר בקדש כ"ג א' ובביצה ל"ה א' ובפ' הנחנקים פ"ה א' ובפ"ק דבכורות ח' א' וכ"ה ב' ובערכין ל"ג א' ובנדה ו' א' וב' דבכולם בההוא דוכתא דמייתי להו בלחוד הוא דהוו בה

וכיוצא בזה מצינו דמייתי תלמודא איזו מימרא או סברת אמוראי דלפום ריהטא דלישנא משמע דאתמר בדוכתא אחריתי ולפי האמת לא הוזכר אותו הענין כי אם באותו המקום בלחוד או שהוזכר בקצת מקומות ולא אתבריר עיקר מילתא היכא איתמר עיין רש"י בפ"ק דשבת דף ט"ז ב' ד"ה למ"ד וכו' לא ידענא היכא ושם י"ז א' ומ"ט ב' ובפסחים דף ל"ד ב' וע"ג ב' ובקידושין ע"ה ב' ובנזיר ס"ד ב' ובקמא ה' ב' וי"ד ב' וע"ע תוס' דע"ז דף מ"ד ב' ד"ה והאמר רבא ובפ' ערבי פסחים קט"ז א' ד"ה כולו ובפ"ק דגיטין ט' א' ד"ה והאמר ובחדושי הרשב"א על קמא דף קע"ב א' ובחידושי קדושין להריטב"א פ' עשרה יוחסין גבי ערעור פחות משנים ובחדושי כתובות שלו דף י"ט ע"ג וכיוצא בזה תמצא בשיירי כנה"ג א"ח כללי התלמוד כלל פ"א יע"ש וע"ע ס' שער יוסף דף צ"ב ע"ד וזה לשון הר"ן בחידושיו לחולין דף ק"ז ב' וקשיא לן שני אמאי בלא תעשה האי שקלי' וטרי' לא אשכחן לה בשום דוכתא בגמרא אלא אינהו הוו ידעי דהכי איתמר בבי מדרשא ופריקו לה כדפריק ליה רבא הכא וכדכוותה מאי דפרכינן בכמה דוכתי ואמר ר' יוחנן אין ערעור פחות משנים ואין לה עיקר בשום מקום ע"כ וכן ראיתי בשיטה מקובצת על ב"ק דף קל"ג ע"ג שכתב בשם גאון והא דרבא לא ידענא היכא איתמר בכולהו תנויי ע"ש והכי נמי מצינו דמייתי מימרא דאמוראי בתרי דוכתי ובתרווייהו קאמר לאו אי אוקימנא וכו' ע' תוס' עירובין פ"ה ב' ד"ה לאו אחר כותבי כל זה מצאתי להתוס' ז"ל בפ' גט פשוט דף קס"ט ע"ב ד"ה בחזקה שכתבו כן בפירוש וז"ל ואפילו לא גרס הכא לא היה צריך למוחקו בסנהדרין כ"ג דקאמר והוינן בה בחזקה ולא בשטר וכו' דאפי' ליתיה הכא מצינן למימר התם הוינן בה כדאשכחן בארבעה אחין דקאמר גמרא על ספק קרוב וכו' ואמרי' למאי הלכתא וכו' ואע"ג דליתיה בהזורק ע"ח על ההיא משנה ע"כ ולא ידענא למה בפ' ד' אחין הניחו דבר זה בתימה כיון דבפרק גט פשוט הוכיחו מיניה לדוכתי אחריני:

רמז

והוינן בה. כי אמרי' היינו לומר דזה מוכרח דקאי במסקנא אך אי הדר מיניה תלמודא לא שייך למימר והוינן בה עיטור סופרים דף קמ"ה ב' ע"ש:

רמח

ורמינהו לפעמים לא רמי הש"ס משנה ובריית דפליגי אהדדי מרוב הפשיטות שהם חולקות הרב המגיד פרק ב' מה' גנבה ואף בתרי סתמי דמתני' מצינו בפ"ב דהוריות דהמשנה החמישית והשביעית קשין אהדדי ולא רמינן לה בגמ' אלא הרמב"ם והרע"ב מתרצי להו מדנפשייהו וכמו שהעיר בזה הר"ב בית דוד בפ' י"א דזבחים משנה ז':

רמט

ורמינהי מצינו דקאמר כמה פעמים על שני עניינים מוחלקים ואף דבפשט' דידהו לא דמי אהדדי מ"מ דייק בהו ורמי להו תלמודא אהדדי כיון דבטעמי דידהו קשיין אהדדי כמו שתמצא בשבת נ"ט ב' דעלה דמתני' דקתני ולא בטבעת שאין עליה חותם דייק בגמרא הא יש עליה חותם חייבת אלמא לאו תכשיט היא ורמינהי תכשיטי נשים טמאים וכו' ע"ש הרי דרמי מדיוקא טומאה אשבת כיון דבטעמי דידהו קשין אהדדי וכן תמצא בפ' כיצד צולין ע"ה א' דרמי מכוה אפסח ואף דהוי מכח דיוקא דקאמר טעמא דרבי רחמנא מכוה מכוה וכו' ע"ש ועיין עוד בנדרים פ"ז ב' דקאמר ורמינהי בלא ראות וכו' דמקשה מרוצח אנדרים ואף דבפשטא דידהו לא דמין כלל ע"ש וכן בגיטין כ"ח א' מצינו דרמי תרומה אגט ובמכות י"ב א' רמי מעשר אערי מקלט וכל התלמוד מלא מזה אין צורך להרחיב הדבור בו וע"ע תוס' פרק כל הצלמים מ"ג א' ד"ה וליט ליה. ומעתה לא תציתו ליה להר"ב בית דוד במאי דכתב בפ' י"א דזבחים משנה ז' דאיכא למימר דלא רמינן סתמא אסתמא אלא כששני המקומות מיירו בענין א' משא"כ היכא דבפשטא דידהו לא דמיא חדא לאידך אע"ג דבטעמי דידהו קשיין אהדדי דליתא וליכא למימר הכי כלל וכדתיבנא:

רן

ורמינהי מצינו מחודש דאף כשמקשה לאמורא מברייתא אומר ורמינהי. וכזה ראה וחדש בפ' במה מדליקין כ"א ב' דמקשה על רב וכבתה אין זקוק לה ורמינהי מצותה וכו' וכן בפ' אין מעמידין מ' א' מקשה על רב מכלל דדג טמא אית ליה עובר ורמינהי דג טמא משריץ וכו' וע"ע ברישׁ זבחים ג' א' ולפי זה לא ידענא אמאי מוהריק"א בכלליו כתב דכשמקשה לאמורא מברייתא או משנה אינו אומר ורמינהי מפני שהאמורא הוא המוקשה דאין סברא לומר דשאני רב דתנא הוא ופליג וכמו שתירץ לזה מוהר"י חאגיז בס' תחלת חכמה בשער ג' פ"א כלל ג' דהא אשכחן בספ"ק דיומא כ"א ב' דנקט לישנא דורמינהי על מימרת רב יצחק בר אבדימי וכן מצאתי עוד בריש פרק ר' ישמעאל נ' א' על מימרת ר' יוחנן דלאו תנא הוא כמו שהוכחתי בראיות נכונות באות הריש וע"ע בפ' אלו טריפות נ"ב א' דקאמר הכי על שני מימרות דשמואל דסתרי אהדדי וכן תמצא עוד בפרק ג"ה ק"ב ב' ואחרי מופלג הגיעו לידי חדושי הריטב"א על בתרא כ"י וראיתי בפרק חזקת הבתים דעל מאי דאיתא שם בגמרא מ"ב א' למימרא דלוקח אית ליה קלא ורמינהי וכו' כתב לחד טעמא דהך פרכא לא שייכא אדרב משום דלשון ורמינהי לעולם אינו נאמר

אלא רומיא דקראי אהדדי או דמתנייתי אהדדי והוא פלא דהא בכולהו דוכתי דאייתינא מוכח דגם באמוראי שייך לשון זה:

רנא

והלכתא מצינו מחודש דקאמר הכי לתרץ קושי' בפ"ק דב"ק י"ב א' והלכתא בכפות ושם בפ' מרובה ע"ג א' והלכתא שהעידו בבת אחת והוזמו. והבאתי את השלישית בפ"ק דערכין ז' והלכתא דיתבי דייני אפומא דבירא ורמזו ר' בצלאל בשיטה מקובצת על ב"ק בפ' מרובה דף קכ"ח ע"ד בשם תוס' שאנץ אלא ששם כתוב בטעות ובפ"ק דעירובין וצ"ל דערכין וכן מצאתי עוד בסנהדרין ע"ב א' והלכתא דשדינהו בנהרא ע"ש ובע"ז ע"ב א' וע"ע בפ' כל גגות צ"ג א' והלכתא בעיין לקולא דפשיט בעיי בהך לישנא:

רנב

והלכתא מצינו דקאמר בגמרא ואינו ממסדרי התלמוד אלא הוא מדברי האמורא גופיה דהיה סבר הפך מסקנת ההלכתא כ"כ הרא"ש בע"ז פ"ה סי' ל"ד וז"ל ומסתברא הא דמסיק והלכתא אידי ואידי ברותחין כל זה מדברי רב אשי כלומר אע"פ שאני עושה ליבון אין הלכה כך כי אני מחמיר על עצמי אלא כך הלכה דברותחין סגי ע"כ וגם הר"ן בפ' כל שעה צדד לומר כן ע"ש וכן מצאתי להסמ"ג ה' חמץ ומצה וכתב שם הרא"ם בחדושיו דכה"ג אשכחן ביבמות פרק מצות חליצה והוא בדף ק"ה ב' רבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים והלכתא עד שתי שערות וכ"כ התוספות שם ובנדה מ"ו א' ד"ה אבל וכן מצאתי להרמב"ן במלחמותיו ס"פ התקבל שכתב על ההיא דיבמות ואפשר דרבא גופיה הוא דמסיים בה והלכתא עד שתביא שתי שערות כ"כ הר"ן שם דף תקפ"ד ב' וכן ראיתי בספר לשון למודים על הטורים בח"מ דף מ"ד א' בשם ש"מ על בתרא כ"י:

רנג

ולא היא. אשכחן בפ' הכותב (וכן בפ' האשה בתרא דף קכ"א א' ובפ' ערבי פסחים גבי יקנה"ז ק"ג ב' ובפ' המקבל ק"ד ב') דקאמר על דברי רב אשי ולשון זה לא שייך לפרשו כמו והלכתא דלעיל דהכל הוא מדברי רב אשי כן כתב הרא"ם בחידושי סמ"ג ה' חמץ ומצה ובעל נחפה בכסף דף קס"ד ע"ד כתב דנמוקו עמו וז"ל שם דבשלמא הלכתא אפשר לומר שהוא חושש להחמיר והלכתא היא לקולא אבל לשון ולא היא משמע שאינה סברא כלל ולא שייך לומר הוא עצמו כן אם לא שנאמר הדרי בי דלא היא אלא ודאי נראה שיתכן לחלוק על דברי רב אשי וכבר רשום בזכרוני שלמדתי בש"ס שאחר דברי רב אשי קאמר תלמודא הלכתא בהפוך אלא שבעונותי שר של שכחה מצוי אצלי ולא ידעתי איזהו מקומן והמחפש אחריו ימצאנו ומיהו מדברי הראב"ד והרא"ש שכתבו כאן

שהם דברי הש"ס אין ראיה לזה דאפשר דדוקא הכא דמוכח מדברי רב אשי שמחמיר על עצמו היה הוא דקא פסיק תלמודא הכי אבל היכא שדברי רב אשי הם להלכה לא יתכן לחלוק עליו אבל ראית הרא"ם מכרעת היא עכ"ד ולי אני הדיוט הדבר ברור כשמש דמצי תלמודא לחלוק על דברי רב אשי איבעית אימא קרא אי בעית אימא סברא איבעית אימא סברא דהא רב אשי לא היה מחבר תלמוד הוא לבדו אלא עם שאר חביריו בחברה כמו שכתב הרמב"ם בסוף פתיחת חבורו וז"ל נמצא רבינא ורב אשי וחביריה' סוף גדולי חכמי ישראל המעתיקים תורה שבע"פ ושגזרו גזרות וכו' ע"ש ומאחר שכן קרוב לשמוע שאם חביריו ראו שרב אשי לא כיון אל האמת פסקו דלא כוותיה וכמו שכתב בהדיא הגאון מהר"י חאגיז בכלליו כלל ו' וז"ל וכן חתימת הש"ס היה בב"ד הגדול של רב אשי ורבינא ועל פיהם היו סותמין ופוסקין ההלכות ואפילו רב אשי שהיה ראש ישיבה אם אמר דבר אשר לא ייטב בעיני הועד היו אומרים עליו הא דרב אשי ברותא היא כלומר חוץ מן ההלכות אלא שנקרא על שמו כמ"ש במשנה עם רבינו הקדוש וכו' ע"כ ובלא זה נמי הכי כתוב בס' יוחסין ק"ס ע"ב מדפוס קראקא שלא הספיק רב אשי לגמור התלמוד וסיימוהו מרימר ומר בר רב אשי וע"ע שם דף ק"ו ב' וכ"כ עוד מהר"י ן' וירגא בס' שארית יוסף סוף נתיב השמועה דף ל"ה ב' בשם ספר יסוד עולם ובשלשלת הקבלה דף ל"ה א' ובס' צמח דוד דף ל"ג ע"ב יע"ש ולפ"ז שפיר אפשר שמרימר ומר בר רב אשי הבאים אחריו פסקו דלא כוותיה בכל המקומות אשר ראו והבינו שלא צדקו דבריו. איבעית אימא קרא דהא אשכחן בפ"ק דפסחים י"א א' ובפ"ב דיבמות כ"א א' ושם בפרק הערל פ"ב א' דקאמר אמילתיה דרב אשי הא דרב אשי בדותא היא ע"ש ובפ' טבול יום ק"ב ובפ"ו דמנחות ס"ח א' ושם צ"ה ב' ועיין מ"ש באות ההא גבי הלכה כרב אשי ומי לנו גדול ממר בריה דרב אשי שסיים התלמוד וקי"ל דהלכתא כוותיה בכולא תלמודא חוץ ממיפך שבועה וכו' ואפ"ה מצינו בפ"ד דכתובות נ"ד א' ובפ' יש נוחלין קכ"ח א' דמסיק תלמודא ולית הלכתא כמר בר רב אשי יע"ש וכן בפ' אע"פ קאמר ש"ס על דברי מר בר רב אשי ולא היא ההיא שוטה הות דלא חנקי נשי לבניהם וכן תמצא עוד בפ' הניזקין ס' א' ע"ש וע"ע שבת קמ"ו דקאמר ולא היא על סתם תלמודא וע"ע תוס' פ' אלו טרפות נ"ח א' ד"ה במאי קמפלגי שכתבו דשמא ברייתא לא שמיע ליה לרב אשי ולכאורה כמו זר נחשב לומר כן על מחבר הש"ס אך במאי דכתיבנא הכל ניחא וע"ע חידושי הריטב"א לעירובין דף ס"ו ע"ג ובחידושי ב"מ שלו דף כ"ג ע"ד:

רנד

ויידא אמרה דא דקאמר בירושלמי ר"ל והיכן מצינו עוד כן ויידא אמרה דא פתרונו ואיזו אמרה זה נמי והיידא שפירושו ואיזו כן פירש הר"ב שדה יהושע בריש האיש מקדש דף ד' ע"ב וע"ע שם ר"פ אלו נערות דף י"ז ע"א שפירש ויידא אמרה דא משפטו והיידא אמרה דא פתרונו ואיזו היא שאמרה זה כלומר מאיזו בריי' גמרינן טעם לממזרת ע"כ וע"ע בפירושו לס' זרעים דף ל"ג ע"ד ונ"ח ג' וע"ג א' ופ"ה ד' וק"י ג' ואחרי הדברים והאמת האלה אני תמוה על הכנה"ג שנתעלמו ממנו דברי הרב אחיו הנ"ל ובסוף כללי התלמוד שבשיירי כנה"ג ראו הביא לנו וז"ל ויידא שם חכם בירושלמי דפסחים פ' כיצד צולין ויידא אמר דא וכו' וליתא אחר המחילה דזו לא אמרה אדם מעולם וגם בס' יוחסין לא בא זכרונו וזה פשוט וברור:

רנה

וליטעמיך לא שייך למימר אע"ג דקשיא למקשה אלא היכא דבההיא תירוצא דמקשה למקשה מתרצא למוקשה בהכי אבל אי לא מתרצא ליה בהכי לא אמר וליטעמיך הריטב"א ז"ל בחדושי גיטין דף מ"ב ע"א:

רנו

ותנא מייתי לה מהכא. דרך הש"ס למימר הכי היכא שהאמורא יליף איזה דבר מפסוק א' והתנא מייתי לה מקרא אחרינא כמו שתמצ' ברפ"ב דביצה ט"ו ב' ושמואל מייתי סמך לעירובי תבשילין מקרא דזכור את יום השבת לקדשו זכרהו מאחר שבא להשכיחו וקאמר תלמודא שם ותנא מייתי לה מהכא את אשר תאפו אפו ע"ש ופירש"י ז"ל כך דרך שיטת הש"ס כשמתחילין האמוראין להוציא טעם מן המקרא ויש תנא של בריי' למד אותו ממקום אחר נקט הכי כלומר האמוראים למדוהו מכאן והתנא למד מכאן עכ"ד וכ"כ עוד בפ"ק דקדושין דף ב' וז"ל ותנא מייתי לה מהכא קידושי כסף דיליף להו רב יהודה דלעיל מאין כסף נפקא ליה לתנא מקיחה דשדה עפרון ע"כ וכן תמצא עוד בש"ס פרק יוה"כ פ"א א' וגדולה מזו מצינו דאף דאמורא קאמר ליליפותא דידיה משום תנא נקט תלמודא הך לישנא דותנא מייתי לה מהכא וזה בפ"ק דחגיגה ח' א' דקאמר תלמודא מנה"מ (פי' די"ט אחרון של חג הסוכות תשלומין לקרבנות החג ליחידים) א"ר יוחנן משום ר' ישמעאל נאמר עצרת כו' של פסח ונאמר עצרת בח' של חג מה להלן לתשלומין אף כאן לתשלומין וכו' ותנא מייתי לה מהכא וכו' וכתב רש"י שם משום דר' יוחנן דגמר לה כדאמרי' לעיל אמורא הוא נקט הכא האי לישנא ע"כ פי' דאי הוה עביד עיקר מסברת ר' ישמעאל שהוא תנא לא יצדק לומר אחריו ותנא מייתי לה מהכא

דכיון דתרווייהו תנאי נינהו הול"ל והאי תנא מייתי לה מהכא כדרגיל תלמודא למנקט בכל מקום ששניהם תנאי אינון וכמו שנבר' לפנינו ויותר ע"כ למדתי מדברי הש"ס דר"פ השוחט כ"ז א' דהגם שהוזכר קודם לו סבר' תנא בהדיא דק' דבי ר' ישמעאל תנא וכו' קא' אבתריה ותנא מייתי לה מהכא וגם רש"י ז"ל שם לא חש כלל לדעת התנא וכ' אמוראי מייתו לה מקראי דלעיל או מגמ' כדאמרן אבל תנא דת"כ מייתי לה מהכא ע"כ ולכאורה קשה דהא הך לישנא דותנא וכו' משמע דלא יתכן בתר דעת תנא אחר הנזכר קודם לו והנה לזה אפשר לומר דסברי מרנן דמאחר דהוזכרו קודם לו רב כהנא ורב יימר דילפי שחיטה מן הצואר מקראי או מגמ' דעלייהו צריכנן למנקט לישנא דותנא מייתי ליה מהכא אף דפתוך בהו דעת תנא לא חשו ליה ונקטו לישנא דשייך לאמוראי דלא אפשר בלאו הכי אלא דאכתי איכא למידק דאמאי לא קאמר תלמודא בתר סברת רב כהנא ורב יימר ותנא מייתי ליה מהכא דתנא דבי ר' ישמעאל ושחט אל תקרי ושחט אלא וסחט ממקום שסח חטאו כיון דתנא גמור הוא טפי מר' חייא דמייתי אחריו ולימא אבתריה על בריי' דר' חייא והאי תנא מייתי ליה מהכא כדקאמר שם רע"ב ואף גם זאת נלע"ד לתרץ דהא דלא קאמר הכי הוא משום דדרשת ר' ישמעאל דמיא טובא לדרשת האמוראים הקודמים ע"ש וגם עליה אקשינן ואימא מן הלשון וכו' עד דמסקינן שחיטה מן הצואר נמי גמ' כדמסקינן גבי אמוראי וכיון דמסדר התלמוד קים ליה דלפום מסקנא לית ליה קרא לאוכוחי מיניה שחיטה מן הצואר לא רצה למימר עליה ותנא מייתי לה מהכא כנלע"ד. שוב ראיתי שכבר קדמני בהאי כללא הגר"ש בספר הכריתות לשון למודים שער ג' סי' קל"ט ומכל אילין דוכתא דאייתינא לא אדכר אלא הך דריש פ' השוחט לא ידעתי למה וזה חזיתי ואספרה שסיים בלשונו ואמר וצ"ל שהאמורא לא שמע ליה הברייי' ודבריו אלה שגבו ממני דמשמע דאי הוה שמיע ליה הברייי' לא הוה מצי פליג אתנא בדרשת הפסוק וזה אינו דהא מנקט תלמודא האי לישנא דותנא מייתי לה מהכא במתק לשון ובניחותא ולא קא מותיב עליה דאמורא מברייי' ש"מ דליכא קפידא כלל אי פליג אתנא דברייי' בהא ובר מן דין מצינו להכריתות גופיה בימות עולם ש"ג סי' י"ז שבהדיא כ' דבדרשת הפסוק רשאי האמורא לחלוק על התנא ויליף לה מההיא דפ"ק דחגיגה י' א' דעלה דתניא שם ר' אליעזר אומר יש להם על מה שיסמוכו וכו' קאמר בגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא וכו' ע"ש ובסי' י"ז וכי האי גוונא מצאתי עוד בפרק יום הכפורים פ"ה ב' ובפ"ק דמגילה ז' א' יע"ש ואפשר לישב דהא דקאמר וצ"ל וכו' לאו לענין אפלוגי אתנא אתמר אלא קושטא דמלתא קאמר דמשמעות הלשון דוהאי תנא וכו' משמע דמסדר התלמוד הוא דגלי לן הברייי' והאמורא לא ידע לה דאם

איתא דהוה ידע לה הוה מדכר לה והוה קאמר אבתרה אי הואי התם הו"א וכו' כדנקט שמואל בהנך דוכתי דאייתינא ומדלא קאמר הכי צ"ל דלא ידע הברייי' כן נראה לע"ד:
וזה אשר כתב אלי החכם השלם ידיד נפשי כמוהר"ר יצחק גוניס ואיס נר"ו בענין זה:
שלמא רבא למעכ"ת לעילא מכל ברכת' כי"ר הכא תרגימו נהורית"א אנהרינהו לעייניו לאורו אלך לי אל הר המור זה סיני לברר לנו אם ייטב בעיניו כלל א' שחדשתי בחדושי למסכת חגיגה ואעתיק למעכ"ת הלשון בדמותו ובצלמו בדף ט' ע"א רש"י ד"ה ותנא מייתי לה מהכא משום דר"י וכו' ולא תקשי דהא משום ר' ישמעאל קאמר לה עיין בדבריו ז"ל רפ"ב דביצה ט"ו ע"ב דודאי לא בעינן בדוקא שהאמורא אמר כן מסברתו אלא אפילו דקאמר לה משם תנא אם מה שיביא אח"כ היא ברייתי' מפורשת קאמר ותנא מייתי לה מהכא ודבריו ז"ל שם שכתב כשמתחילין האמוראים וכו' לאו דוקא מסברת עצמם והכי דייק ממה שסיים שם ויש תנא של ברייתא וכו' ויותר מזה תמצא בריש השוחט כ"ז א' דקאמר ותנא מייתי לה מהכא הגם דלעיל מיניה הזכיר סברת דבי ר' ישמעאל תנא ושחט וכו' ומה שפירש ז"ל שם אמוראי מייתי לה וכו' ל"ד דה"ה תנאי וכן מוכח ממ"ש בסוף דבריו שם אבל תנא דת"כ מייתי וכו' דמי הכריחו לומר דת"כ אלא שמדבריו יש ללמוד כלל אחר דהגם שהוזכר איזה תנא קודם כי התם אפ"ה קאמר ותנא מייתי וכו' אם הוא תנא דת"כ ויהיה הטעם דהא חשיב להו מהברייתות מפני שהיה מורגל אצלם יותר או שמא כי הוא תנא עיקרי בדרשות הפסוקים ובזה יתורץ מה שהקשה בס' הליכות אלי אות של"ב מההיא דסוף הזרוע קל"ד ב' דקאמר ותנא מייתי וכו' הגם שלא הוזכרו קודם זה אלא תנאים יע"ש שנדחק בזה ולפמ"ש לק"מ דההיא דרשא דשוק הימין וכו' היא בת"כ פרשת צו יע"ש פ' ט"ז ומעתה שפיר שייך למימר ותנא מייתי לה מהכא לפי הכלל שלמדנו מתוך דברי רש"י ז"ל כנלע"ד אשא עיני אל מעכ"ת יראני נא ידו החזקה סתום ועשאו פתוח ממקומות אחרים כמנהגו הטוב ושכמ"ה:
הצעיר המוכן לשרתו יצחק גוניס ואיס ס"ט. וכוונתי לו כן הדברים.
לבהירי רצתה נפשי יהא שלמא רבא מן שמיא אנס"ו.
ראיתי את דבריו נכוחים וטובים בכללא קמא דאמר מר דאף דאמורא קאמר משמיה דתנא שייך שפיר למימר ותנא מייתי לה מהכא וזו היא ודאי כונת רש"י בההיא דחגיגה ט' א' במ"ש משום דר' יוחנן וכו' וכבר הוכחתי בכללי באות המ"ם דאף סברת תנאים שהזכיר האמורא מימרא מתקריא ולא מותבינן מיניה ואוף ה"נ דכוות' וזו אינה צריכה לפנים דאורחא דתלמוד הכי הוי דאף בב' תנאים קאמר והאי תנא וכדבעינן למימר קמן אך כללא בתרא דחשיב בדעתיה למילף מדברי רש"י דר"פ השוחט כ"ז א' דדוקא היכא

דהויא ברייתא דת"כ שייך לומר ותנא מייתי לה מהכא אף שהוזכר איזה תנא אחר קודם לו אין אני מודה לו בזה מכמה טעמי חדא דמאי דנקט רש"י אבל תנא דת"כ מייתי לה מהכא לאו לדיוקא קא אתי אלא קושטא קאמר דההיא ברייתא מת"כ היא ואוף אי יהיבנא ליה שיטתיה לא זו הדרך לאשמועינן כלל מחודש כזה בדיוקא קל כמות שהוא שאין לו על מה שיסמוך ותו דאין סברא כלל לחלק בין ברייתא דת"כ לשאר ברייתות בזה דהטעם דקא יהיב מעכ"ת דהא חשיב להו מהברייתות מפני שהיה מורגל אצלם יותר אינו לשבח דהא ברייתות דר' חייא ור' אושעיא שסדרם על פי ר' הקדוש רבם כמ"ש רש"י בפ"ב דתענית כ"א א' הן הן שהיו בקיאין בהן ובשמותיהן טפי מכולהו אינך ברייתות כיון דאית להו עיקר במתני' כדמוכח מעובדא דאילפא שם דאמר איכא דשאיל לי במתניתא דר' חייא ור' אושעיא ולא פשיטנא ליה ממתניתין וכו' ה"ש ומנייהו הוא דמותבינן ומפרקינן בכולי' תלמודא כדאמרן בשלהי חולין קמ"א ב' דכל מתניתא דלא תניא בי ר' חייא ובי ר' אושעיא משבשתא היא דלא מותבינן מיניה בי מדרשא וכן מצאתי למוהר"ש אלגאזי בס' גופי הלכות כלל פ"ז שכתב בשם ר' בצלאל דברייתא שכתוב בה בלשון ת"ר ידוע לכל כמו משנה וחזר ושנאו בכלל תקמ"ד בשם תוספות שאנץ וכ"כ הכנה"ג בכללי הגמרא אות פ"ב בשם הרמ"ע ולמען יאמנו דברי אערכה לפניו משפט כתוב בתשובת רב שרירא גאון שהביא הר"ב ס' יוחסין וז"ל שם בדף קי"א והני ברייתא דתרצי ר' חייא ור' אושעיא עדיפא מכולהו ולקטינהו רבנן ותננהו בי רבנן ועלייהו אמרינן בגמרא ת"ר וכו' וכולהו הנך ברייתא לא קבעינהו למגרסינהו נ"ע כדאקבעון ברייתא דר' חייא ור' אושעיא ולא אמרי' מינייהו ת"ר אלא תניא ותנא תונא וספרא וספרי נמי לאו מתחלה פשטו בהו רבנן במשנתינו דמשעת תקנה פשטה בכל ישראל אלא קלי קלי כדאמרינן ביבמות ע"ב ב' א"ל ר' יוחנן לר"ל ראיתי לבן פדת שיושב ודורש כמשה מפי הגבורה א"ל ר"ל לאו דידיה היא מתניתא היא והיכא תני ליה בת"כ נפק ר' יוחנן תניה בג' יומי וסברה בג' ירחי ובתר הכי אקבעון ספרא וספרי ותוספתא וכולי תלמודא וכו' עש"ב הרי תנא דמסייע לי במאי דכתיבנא דטפי הוו מורגלין בברייתות דר"ח ור"א יותר מספרא וספרי ושאר ברייתות וכדמוכח בהדיא מסוגיא דיבמות דאייתי דאפי' ר' יוחנן לא הוה ידע מהברייתות דת"כ אי לא הוה גמיר להו השתא וצא ולמד עוד כן ממ"ש הרשב"א בפ' בהמה המקשה הביא דבריו מוהריק"א בכלליו דף קט"ז ע"א וז"ל ומכאן יש ללמוד שאין כל בעלי הגמרא שונין ספרא ושמע השומע מקצתה ולא שמע סופה וכמ"ש בהערל דר' יוחנן לא הוה ידע עד דגמרה ע"כ וכל זה מורה באצבע דלא צדק מעכ"ת במ"ש דברייתא דת"כ היה מורגל אצלם יותר משאר הברייתות דליתא. עוד ראיתי דהדר אטעמי' להחזיק

את דבריו וכתב לו טעם ב' ואמר או שמא כי הוא תנא עיקרי בדרשות הפסוקים ואף דבמסתפק אמרה למלתיה בלשון שמא עכ"ז הדבר קשה לשמוע דאדרבה הפך מזה מוכח מדברי התוס' בפרק ג' דעירובין ל"א א' ד"ה כפשוטו שכתבו דכמה מדרשות יש בת"כ דהוי רק אסמכתא ועיקר דרשא מפקינן לה מדוכתא אחרינא ע"ש וכ"כ עוד בפרק כל שעה ל"ג ב' ד"ה לאימת ובפרק מקום שנהגו כ"ו סע"ב וכן מצאתי עוד להרא"ש ז"ל בפרק מרובה סי' ג' ובסוף נדה ריש ה' מקוואות ולהרמב"ן ז"ל פ' ראה וכ"כ הר"ב משנה למלך סוף ה' אסורי מזבח והוסיפו עוד התוספות בפ"ק דיומא ז' רע"ב דכמה ברייתות נשנו בת"כ לפי מאי דס"ד מעיקרא ואיכא למימר דההיא נשנית לפי הטעות דהוה ס"ד מעיקרא בפ"ב דזבחים וכו' יע"ש ומעתה ע"כ לומר דאין סברא וטעם כלל להעדיף כחו של הת"כ טפי משאר הברייתות וכדכתיבנא ובר מן דין ומן דין הא אשכחנא בפ' יש נוחלין קי"א ב' דקאמר והאי תנא מייתי לה מהכא אבתריה דת"ר שקדם לו הגם דהאי תנא בתרא לאו דת"כ הוא וכה"ג אשכחנאן תו ברפ"ב דתמורה י"ז ב' יע"ש והשתא לפ"ז אזדא ליה כלליה בתרא וכל אתר לא אשתכח ליה ואני אמרתי אגלה אזנו למר שנתחדש לי כללא חדתא בהא מילתא אשר אומר כי הוא זה דבין כשהקודמים בדרשת הפסוק הם אמוראים ובין כשהקודמים הם תנאים שייך שפיר האי לישנא דותנא מייתי לה מהכא אלא שיש הפרש ביניהם כשהקודמים הם אמוראים אף שהוזכר דעת איזה תנא עמהם יאמר ותנא מייתי לה מהכא וכלומר האמורא מפיק מהאי קרא אך התנא דברייתא מייתי לה מאידך קרא אבל כששניהם תנאים גמורים דברייתא ולא פתיך בהו שום אמורא כלל אז יאמר והאי תנא מייתי לה מהכא כלומר תנא דלעיל מפיק מחד קרא והאי תנא מייתי לה מקרא אחרינא דהכי קא חזינן דנקט תלמודא לישנא דוהאי תנא וכו' בההיא דבתרא ותמורה דאייתינא והכי נקט תו בר"פ השוחט כ"ז ב' וברפ"ו דתמורה כ"ח ב' לך נא ראה ואני תמיה על מוהר"ש אלגאזי הבקי בחדרי תורה שבספרו הליכות אלי כלל של"ב הקשה על דברי רש"י דביצה ט"ו ב' שכתב לפי שהאמוראים למדו ממקומות אחרים וכו' מההיא דפרק הזרוע קל"ד ב' דשניהם תנאים ומה שייך לומר ותנא מייתי לה מהכא ונדחק ליישב ע"ש ולדידי המך קושיא מעיקרא ליתא שהרי רש"י ז"ל לא קאמר דדוקא גבי אמוראי שייך האי לישנא ולא בתנאים אלא משום דהתם באמוראים קיימינן הוא דאמר הכי ואה"נ דגבי תנאים נמי שפיר שייך האי לישנא וכדאמרן ואיך שיהיה מתוך דבריו למדנו דאישתמיטו מיניה כל אילין דוכתי דבגמרא שהבאתי והוא פלא. איברא דלפי דרכי אכתי איכא למידק דבההיא דפ' הזרוע דתרווייהו תנאי נינהו הו"ל לש"ס למנקט לישנא דוהאי תנא וכו' כדנקט בכולהו אינך דוכתי שהזכרתי ואפשר לתרץ דכיון

דסתמא דתלמודא קא בעי עלה דברייתא מאי תלמודא ומהדר לתרוצי לה עד דתריץ נמי ההיא דהלחיים והקבה למאי אתא אלמא דרבינא ורב אשי מסדרי התלמוד הכי סבירא להו לעיקר דרשה וכלפי דידהו דאמוראי אינון אף דאיכא תנא בהדייהו נקט לישנא דותנא מייתי לה מהכא וכדברירנא לעיל כנלע"ד:

וזה אשר כתב אלי בהאי ענייגא החכם השלם הדיין המצויין כמוהר"ר יוסף בן סאמון נר"ו.

ישאו הרים שלום למר ולתורתו ולסיעת מרחמוהי יש"ץ. הן עתה נתגלגל הדבר וזכיתי לראות דבר קטון הויות דאביי ורבא מדברות קדשו והאירו אל עבר פני והארץ האיר' מכבודם ודנתי ק"ו מעצמי מזה כמה יקר תפארת ספרו הנכבד שחיבר בדבר גדול על כללי הגמרא מי יתן בספר ויוחק יפוצו מעינותיו חוצה במזרח ובמערב כי על ידו ישוטטו רבים ותרבה הדעת בישראל הוא הדבר אשר ראיתי משם מעכ"ת בחכמתו ובקיאותו הגדול להפיל הכלל שחידש החכם הידיד מוהר"ר ינו"ן שמו בענין ותנא מייתי לה מהכא מתוך לשון רש"י חולין פ' השוחט דף ז"ך ע"א ומעכ"ת הפליא עצה הגדיל תושיה והביא לו בזה כמה סוגיות ובקיאות אשר לא שערום בספריהם בעלי הכללים ז"ל גם שדי נרגא בכלל הנזכר ובטעמיו מספר יוחסין ורב שרירא שכתבו דברייתות דר' חייא ור' אושעיא היו רגילין בהו טפי מתורת כהנים ומדברי התוספות בכמה מקומות בגמ' שכתבו דכמה דרשות יש בתורת כהנים דהיו רק אסמכתא ובאתי כיהודא ועוד לקרא ועוד זה אין לי שיעור שיבא מכשורא כי אמרתי אולי יש תקוה להיות שמי נזכר תוך היכל הקדש חיבורו של מעכ"ת ואעז ואומר אל המלאך הדובר בי הוא אדוני נר"ו כי הנה אמת שרש"י ז"ל בורח הרבה כל מה שיכול מן הכלל הנז' שהרי שם בחגיגה דף ט' ע"א דאמרי' ותנא מייתי לה מהכא דתניא וחגותם וכו' כתב עלה רש"י משום דר' יוחנן דגמר לה וכו' אמורא הוא נקט הכא האי לישנא עד כאן לשונו ודחק רש"י עצמו בזה משום דגוף המימרא דרבי יוחנן היא משום רבי ישמעאל שהוא תנא ואם כדברי מהר"ר ינו"ן בכלל הנזכר קשה דלמה נתלבט רש"י כל כך בזה והלא ההיא דוחגותם ברייתא של תורת כהנים היא פרשת אמור פרק ט"ז לפי הכלל הנזכר אפילו אם היתה ההיא דר' יוחנן דנאמר עצרת ברייתא גמורה תנא דבי רבי ישמעאל אפילו הכי שפיר יכול לומר בגמ' בתרה ותנא מייתי לה מהכא וחגותם כיון דההיא דוחגותם של תורת כהנים היא ואפילו בההיא דחולין פרק השוחט דף ז"ך ע"א שהזכיר בה רש"י תורת כהנים שמזה הוציא הינו"ן כלל הנז' לא הניח שם רש"י מלכתוב אמוראי מייתי לה וכו' וכל זה משום דלשון ותנא דנקט סתם בגמ' בכל מקומות הנזכרים משמעותי לאפוקי

אמורא שאם הוא לשון הבדל בין תנא דת"כ לתנא אחר היה צריך לומר והאי תנא כיון ששניהם תנאים הם ודבר זה מבואר בהגיון הלשון וכמ"ש חילוק זה מעכ"ת אבל מ"מ דברי רש"י ז"ל פ' השוחט ז"ך א' ד"ה ותנא שסיים בה אבל תנא דת"כ מייתי לה מהכא ע"כ רישומן ניכר שעל כרחו של רש"י צ"ל הכלל הנז' בשעת הדחק ואע"פ שהוא כנגד פשט הלשון משום דקודם לכן הביא שם בגמ' תנא דבי ר' ישמעאל שהיא ברייתא גמורה ותנא גמור ולכן הוכרח רש"י לסיים ולומר אבל תנא דת"כ לרמוז דתנא דת"כ יש לו איזה צד עדיפות יותר משאר תנאים וכן צ"ל על כרחין בההיא דפ' הזרוע דף קל"ד ע"ב שהקשה ממנה בס' הליכות אל סי' של"ב וקושיא שפירתא היא מדלא קאמר בה והאי הכא כדברי מעכ"ת וזה כחו של הרש"א ז"ל שהקשה ממנה והעדיפות שיש בענין זה לתנא דת"כ הוא מצד שני דברים יחדיו יהיו האחד שכל עסקו הוא להוציא טעם לדינין מן המקרא שהוא דבר הלמד בעניינו זה של ותנא מייתי לה מהכא שכתב בו רש"י במס' ביצה פ"ב דף ט"ו ע"ב וז"ל ותנא מייתי לה מהכא כן דרך שיטת הש"ס כשמתחילין האמוראים להוציא טעם מן המקרא וכו' ע"כ משא"כ שאר תנאים ובכללם ר' חייא ור' אושעיא שאין להם עסק בזה אלא הם מסדרים הדינין סתם כדרך רבינו הקדוש במשנה ואע"פ שיבואו קצת דרשות של ת"כ דרך אסמכתא כמ"ש מעכ"ת מ"מ אין זה מזיק בעניינו בטעם זה והרי ההיא דביצה ט"ו ע"ב גבי עירובי תבשילין אסמכתא היא כמ"ש שם ברש"י ובגמ' וקאמר בה התם לשון זה ותנא מייתי לה מהכא וא"כ הוא הדין כי מייתי ת"כ מצי שפיר למימר הכי ועדיף ת"כ בענין זה עכ"פ שעסקו להוציא טעם לדינין מן המקרא באיזה דרך שיוציא והעדיפות השני שיש לתנא דת"כ הוא שעכ"פ בדורות האחרונים של האמוראים ובזמן שנכתבה הגמ' היה שגור בפיהם יותר משאר ברייתות של שאר תנאים ומצאתי און לזה מדברי רש"י עצמו בחולין פרק אלו טריפות דף ט"ו ע"א גבי ראשו ארוך דאמרינן התם במאי קא מפלגי תנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל וכתב רש"י שם וז"ל תנא דבי רב קרי לברייתא קמייתא ששנויה בת"כ דמקרי ספרא דבי רב לפי שהיה שגור בבית המדרש בפי כולם אבל ברייתא ותנא דבי ר' ישמעאל לא היתה שגורה אלא בפי תלמידיו ע"כ ודעתו כמ"ש בספר תחילת חכמה דף מ"א ע"ב כלל ל' וז"ל כל היכא דאיתמר רבנן דבי רב ר"ל התלמידים בני הישיבה וכל היכא דאיתמר דבי רב לאו רב ממש אלא בית המדרש הליכות עולם עכ"ל וזה שלא כדעת הרמב"ם בהקדמה לספר הייד שסובר שרב חיבר ת"כ ועל שמו נקרא ספרא דבי רב ולפי דברי רש"י נראה דאפילו ברייתות דר' חייא ור' אושעיא לא היו שגורים כל כך בפיהם כמו ת"כ מדלא נקראו ספרא דבי רב כי אם ת"כ ומה שהביא אדוני מספר יוחסין ורב שרירא

והרשב"א ושאר פוסקים הכל היה בתחלה א"כ לפי שני העדיפות הנזכרים שפיר מצי גמר' לומר סתמא על תנא דת"כ ותנא מייתי לה מהכא כלומר תנא הידוע ושגור בפינו בהוצאת טעם הדינין מן המקרא ואפילו נזכר קודם לכן תנא אחר דלברייתות דרבי חייא ורבי אושעיא אין לחוש בזה ואע"פ שיונח שהיו רגילים בהם יותר מת"כ לפי שברייתא דרבי חייא ורבי אושעיא אין להם עסק להוציא טעם הדינין מן המקרא והרי הם כמשנה של רבינו הקדוש שרגילה בפיהם ואין לה עסק בענין זה ולשאר תנאים דמיירו בהוצאת טעם הדינין כמו רבי ישמעאל במכילתא ג"כ אין לחוש מפני שאין דבריו שגורים בבית המדרש כמ"ש לעיל מרש"י חולין ס"ו ע"א וא"כ כי קאמר בגמ' סתמא ותנא מייתי לה מהכא ידוע הוא להם מסתמא שהיא ת"כ ואע"ג דההיא דביצה דף ט"ו ע"ב גבי עירובי תבשילין לאו דת"כ היא וכן הרבה מקומות כאשר הביאם מעכ"ת בכתבי קדשו בחזקת ידו ובקיאותו ובהנך כולהו יהיה להם פירוש לשון ותנא מייתי לה מהכא לאפוקי אמורא בעלמא ומיירי באיזה תנא שיהיה ונמצאו שני פירושים בלשון אחד ולא נעלם ממעכ"ת שאין קפידא בזה כמ"ש התוס' בכמה מקומות ומהם במסכת בכורות פרק יש בכור דף מ"ו ע"ב ד"ה דאדם וז"ל ואין תימה על שהלשון שוה ואין פירושם שוה דכה"ג אשכחן וכו' עכ"ל ומ"מ אצל מקום דמייתי הגמרא בזה ת"כ הוי מצי למימר ותנא דבי רב מייתי לה מהכא כדקרי ליה בחולין ס"ו ע"א במאי קא מיפלגי תנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל אלא דניחא ליה לגמרא למינקט לישנא חדא בענין זה דתנא מייתי לה מהכא בין כשמביא נגד אמורא וכן כשמביא נגד תנא את זה חזיתי ואספרה לפני כסא כבוד תורתו מן הבא בידי כי קטון הוא אוחילה יעלה לרצון לפניו ויהיו לרצון אמרי פי שנזכה לראות חיבורו המפואר מודפס בקרב ימים ואליו נדיבי עם אלהי אברהם ירוצו ממזרח וממערב לתת לכסף מוצא כל הון יקר בע"ה:

נאם העבד ישראל איש מכאובות וידוע חולי ובביתי אין לחם ואין שמלה גר בארץ ודעתו לחזור דורש טוב ודובר שלום לאדון נר"ו החותם באדר שנת ויושט המלך את שרביט הזהב אשר בידו לפרט האלף הששי ליצירה.

עהב"ה יוסף בן סאמון סיל"ט.

רנז

ויו במקום וכבר מצינו בסוטה ג' א' גבי ועבר עליו רוח קנאה דדריש ועבר וכבר עבר ומשמע התם דכל היכא דליכא הוכחה מן הפסוק בעצמו דלהבא מצינן למדרש הוי"ו במקום וכבר דפריך שם תלמודא אלא מעתה ועבר לכם כל חלוץ ה"נ ומשנינן התם מדכתיב ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשובו משמע דלהבא ופרש"י תשובו מוכיח

דלהבא הוה אלמא דבדליכא הוכחה מן הפסוק דלהבא משמע יש בידינו לדרוש אותה הוי"ו בלשון וכבר ומכאן קשיא לי על הגאון מוהרא"ם ז"ל שכתב בפרשת שמות בפסוק ויקח משה את מטה האלהים בידו שרש"י ז"ל אינו סובר שיהיה שום וי"ו משמש במקום וכבר והוא תימה דאישתמיט מיניה תלמוד ערוך שכתבתי ומה גם שרש"י ז"ל גילה דעתו הרחבה בפרשת נשא דס"ל הך כללא שהרי כתב בפ' ועבר עליו בזה הלשון ועבר עליו קודם לסתירה והן הן דברי הש"ס דדריש ועבר וכבר עבר וכ"כ עוד בפרשת משפטים בפ' וגונב איש ומכרו ונמצא וגו' ע"ש ומלבד זה גם דבריו סתרי אהדדי שהרי בפרש' בראשית בפסוק ותוצא הארץ וגו' פירש הוא ז"ל לדעת רש"י וי"ו של ויאמר בלשון וכבר שכתב וז"ל אבל פי' ויאמר כבר אמר ביום ראשון וכו' וקדמני בקושיא זו הצדה לדרך שם בפ' שמות וזה ודאי צ"ע לדידי הפעוט האמנם מה שהקשה עוד עליו הצדה לדרך ותמה הפלא ופלא איך שכח הרא"ם מה שכתב רש"י ז"ל בפרשת וירא בפסק ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך שכתב וז"ל אע"פ שכתוב אחר וירץ לקראתם האמירה קודם לכן היתה וכו' הרי שפירש ויאמר וכבר אמר אני בעניי קושיא זו איני מכיר דהתם לאו מן הוי"ו דריש כן אלא מכלל אחר הסמוך בידינו אין מוקדם ומאוחר בתורה שאנו דורשים אותו אפילו בלי וי"ו בכמה דוכתי דוק ותשכח ותדע שכן הוא שהרי כתב רש"י שם בפרשת וירא בסיום לשונו כמו שפירשתי אצל לא ידון רוחי באדם וכו' ושם כתב להדיא שמפרש כן מפני שאין מוקדם ומאוחר בתורה ונלע"ד דבנזיר ד' ב' דבעי לאוכוחי דשמשון איטמי למתים מדכתיב ויך מהם אלף איש ויקח את חליצות' ופריך דילמא אשלחינן ברישא והדר קטלינן ודאי ויך ויקח כתיב אין ה"נ דהוה מצי למימר ויקח וכבר לקח כדדריש בסוטה אלא דעדיפא מיניה קפריך ודילמא גוססין שוינון כלומר אפילו לדידך דאמרת דברישא המיתם והדר לקח חליצותם דילמא בהיתר עבד כגון ששוינום גוססין כנלע"ד ועיין מענה לשון דף י"ז ע"א ורד"ק מלכים א' סי' י"א שוב מצאתי להריטב"א ז"ל בחדושיו למכות דף ו' סע"ב דעל מאי דתניא שם דף ח"י ב' ר"י אומר והנחתו לפני ה' אלהיך זו תנופה הקשה הוא ז"ל וז"ל וא"ת והא האי והנחתו לבתר קריאה כתיב ותנופה היא קודם קריאה כמו ששנויה במקומו ותירץ וז"ל ויש לומר דאין מוקדם ומאוחר בתורה וכבר הנחתו לפני ה' קאמר קרא עיין שם:

רנח

ויו בלישנא דעלמא כ"ע מודו דלאוסופי אתי ולא לחלק. רשד"ם חלק אבן העזר סי' מ"ח ועיין במהריב"ל ח"ג סי' י"ז כ"כ הכנה"ג בכללים נפרדים אות ס"ט וע"ע משפט צדק ח"א סי' ע"ב ומהר"ר צבי סי' ד' ובני חיי א"ח סי' תרצ"ד ס"ב וש"מ על ב"מ דף קפ"ט ע"ג

ומשאת משה ח"מ דף ס"ו ע"ב וספר כהונת עולם הלכות נדרים דף פ' בארוכה הלכה למשה ח"א דף קי"ג ב' וספר מטה אשר בליקוטים סי' ח"י ב' העלה ארוכה וטורי זהב י"ד סי' רכ"ח ס"ק מ"ט ובשער אפרים סי' קל"ג.

רנט

וכן היכא דקתני במתניתין או ברייתא. ידוע דאית רבותא באותה בבא ולא זו אף זו קתני כדמוכח בכתובות פ"ב ב' ובקמא פ"א ב' ובתרא ב"ן ב' וכמה דוכתי אחרינ וכתב הר"ב שדה יהושע בפ"ב דקדושין דף כ"ד ע"ג דאין ספק שכן הדבר במלת וה"ה שהיא במדרגת וכן העוטף השני על הראשון ולי המך לא ברירא כל כך:

רס

ולא הודו לו כל סיעתו. כלומר שלא הודו לו בית דינו ואמרי לה כל שעתו כלומר כל ימיו לא מצא מי שהודה לו לא בבית דינו ולא בבית דין אחר הרמב"ן פ' המגרש:

רסא

ולא עוד אלא אפילו וכו'. לא שייך לומר אלא כששני הדברים הם מענין א' אבל לא כשכל א' הוא ענין לעצמו כ"מ ספ"ז מה' טומאת צרעת:

רסב

ולאו איתותב דר"פ. לאו למימרא דאיתותב ואידחי ליה למימריה לגמרי אלא היינו לומר כיון דאיכא תיובתא עליה אע"ג דשני ליה בשנויא דחיקא לאו איהו כדאי למפרך מיניה וע"ש טעמים אחרים כ"מ פ"ג מה' מעילה הלכה ג':

רסג

וסתמא כר"י בן בתירא. לאו משום דתהוי הלכתא כוותיה אלא לאשמועינן דיחידאה הוא כ"מ פ"ב מה' רוצח הלכה ז':

סליקו כללי הויו בס"ד

כללי הזין

רסד

זאת אומרת. לעולם כשיש משנה או ברייתא ואומר עליה זאת אומרת פירושו היא דבלאו אותה משנה או ברייתא לא הוה ידעינן ההוא דינא דאי בלאו ההיא הוה ידעינן הדין אמאי צריך למידק כן מהמשנה או ברייתא אלא ודאי דאותו הדין לא שמעינן ליה כלל זולת אותה המשנה או ברייתא כן כתב מוהר"ש אלגאזי ז"ל בס' גופי הלכות כלל רכ"ה בשם הרב שמואל בן סיד ז"ל ואני בעניי לא ברירא לי הך כללא שהרי מצינו בפרק הבונה

ק"ג ב' דקאמר זאת אומרת ויליף ההיא מלתא מדוכתא אחרינא והכי איתא התם אמר ר"י מצינו שם קטן משם גדול מי דמי מם דשם סתום מם דשמעון פתוח אמר רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר מיתיבי וכתבתם שתהא כתיבה תמה וכו' הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר' יהודא בן בתירא אומר נאמר בשני ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם מים מכאן רמז לניסוך המים מן התורה ומדפתוח ועשאו סתום כשר סתום נמי ועשאו פתוח כשר מי דמי וכו' ע"כ הרי קמן מבואר דאף דקאמר רב חסדא זאת אומרת יליף לה נמי מברייתא אחריתי וכדמוכח פשטא דסוגיא דלא קאמר אלא כי איתמר דרב חסדא אהך ברייתא איתמר כדרגיל תלמודא בכמה דוכתי דאז הוה משמע דהדר ביה מקמייתא אך קאמר הוא דאמר כי האי תנא וכו' כלומר הוא דאמר על מתניתין זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר אע"ג דתניא בברייתא וכתבתם שתהא כתיבה תמה וכו' משום דאשכח בברייתא אחרת דמ"ם יו"ד מ"ם דהכי מוכחא וכן מצאתי עוד בפ"ק דיומא ו' ב' דקאמר אמר רב תחליפא אבוה דרב הונא בר תחליפא משמיה דרבא זאת אומרת טומאת המת הותרה היא בצבור ולבתר הכי אפליגו בה רב נחמן ורב ששת ופרכינן עלייהו ומסקינן תנאי היא דלרבי יהודה הותרה בצבור ולר"ש דחויה היא בצבור הרי דאע"ג דנקט לישנא דזאת אומרת ילפינן לה נמי מפלוגתא דאמוראי ותנאי דברייתא אחרת ותמצא עוד דוגמתו בפ' ערבי פסחים קי"ד ב' דקאמר ר"ל זאת אומרת מצות צריכות כוונה ולבסוף דחינן ליה ומוקמינן לה כתנאי מתוך ברייתא אחרת דשמעינן ליה לרבי יוסי דנימוקו עמו דס"ל דמצות צריכות כוונה יע"ש וע"ע תוס' דיבמות ל' א' ד"ה אמר וגדולה מזו מצינו דאף בדבר הנלמד מקראי קאמר הך לישנא דזאת אומרת על הברייתא ומצאת כי תדרשנו בפרק אלו מגלחין י"ז ב' דקאמר רב חסדא זאת אומרת אבל אסור בתכבוסת ולעיל מיניה בדף ט"ו ע"א ילפינן לה מקרא דוישלח יואב תקועה וכו' ע"ש אתה הראת לדעת דאין מקום לזה הכלל דכייל לן מר שמואל ו' סידילייו ז"ל אחרי אחר מצינו הפך מזה בגמרא ומעתה אל יקשה בעינינו מה שהוקשה בעיניו ז"ל דאי בלאו ההיא משנה או ברייתא כבר ידענו אותו הדין אמאי צריך למידק הכי מתוך דברי המשנה או הברייתא כי על כרחינו צריכים אנו לומר דכוונת האמורא באמרו זאת אומרת היא שגם מאותה המשנה או ברייתא נוכל ללמוד אותו הדין המפורש במקום אחד וטובא אשמועינן בזה דאיכא תנא אחר דהכי ס"ל וכעין מאי דמצינו בדוכתי טובא בגמרא דלאמורא דכבר אתותב מחדא משנה או ברייתא מהדרינן לאותובי עליה בדוכתי אחריני לידע אי תהוי תיובתא נמי מאידך עיין בעירובין ל' א' ובפסחים ק"ב א' וביבמות מ"א ב' ובב"מ י"ב ב' ובנדה ס"ח ב'. אמנם מה שהוקשה בעיני טובא בענין זה הוא מה

שסיימו הנך רבנן ז"ל ואמרו ועיין בפרק המוכר את הבית גבי תנו רבנן בן לוי וכו' ואחזה אנכי אשית לבי בדברי הש"ס שם וכפי פירוש רשב"ם שם קא חזינא דשפיר קאמרו דהכי איתא התם ס"ג א' אמר ר"ל זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לי ע"מ שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו למאי הלכתא רב זביד אמר וכו' רב פפא אמר וכו' ופרכינן בשלמא לרב זביד היינו דקתני זאת אומרת אלא לרב פפא מאי זאת אומרת קשיא ופירש רשב"ם ז"ל וז"ל בשלמא לרב זביד וכו' היינו דקתני במילתיה דר"ל זאת אומרת שהוצרך ר"ל ללמוד מן הברייתא דליהני יתורא לשיור מקום דמסברא לא הוה אמרינן וכו' אלא לרב פפא מאי זאת אומרת למה לי לר"ל לומר זאת אומרת לאשמועינן דאהני יתור לחזור ולבנות הדיוטא אם תפול בלא הברייתא נמי הוה ידעינן דאהני יתור תנאי שלא היה צריך לטפויי מלתא או הא דרב פפא או שום דבר בעולם כדאמרינן במתניתין ומודה ר"ע וכו' ומברייתא לא שמעינן ליה טפי ממתניתין וכו' עכ"ד הרי שמדברי הש"ס עם פירוש רשב"ם מוכח שפיר כדבריהם אכן אחר החיפוש מצאתי להרב רבינו יוסף הלוי בן מיגש לחדושיו לבתרא שם דנייד מפירוש רשב"ם ז"ל ופירש בשני אופנים אחרים ודרך אחד לשניהם דקושיית הש"ס לא הוי כלל משום דכבר שמעינן להההיא מילתא דרב פפא ממתניתין אלא הכוונה היא דלרב זביד זווגו עולה יפה עם ברייתא דבן לוי וכו' אלא לרב פפא מאי זאת אומרת כלומר מה ענין זה אצל מעשר הרי חלוקים הם בעניינם זהו קיצור כוונתו השייך לענייננו ואידך ז"ל גמור אם חפץ אתה לעמוד על עיקרן של דברי' ועוד מצאתי להרמב"ן ז"ל שתמה על דינו ופירושו של הרשב"ם וכתב שגם ר"ת ז"ל אחיו הרבה להקשות עליו ולבסוף פירש כדרך הר' ן' מיגש ז"ל דקושית הש"ס על רב פפא הוא משום דלא דמי אמעשר ונמצא א"כ דלדעת הני רבוואתה אין לנו מקום כלל ללמוד זה הכלל מסוגיא זו ואף רשב"ם ז"ל לא כתב בביאור שלעולם לא יראה ולא ימצא בגמ' זאת אומרת דשמעינן ליה מדוכתא אחריתי כי בודאי לא נעלמו ממנו ז"ל כל הנך דוכתי שהבאתי למעלה אמנם עכ"ז פירש קושית רב פפא בדרך זה משום שעל הרוב כן הוא שכשאומר הך לישנא דזאת אומרת לא ידעינן אותו דינא בלתי אותו דיוק אבל אין ה"נ שלפעמים יבא זה הלשון גם על דין הנלמד ממקום אחר ונלע"ד לומר כפי דרכו דלהכי אסיקנא בקשיא בלחוד ולא בתיובתא משום שהוא דבר קשה להשיב עליה אך לא קשיא כ"כ כיון שמצינו דוגמתו בגמ' אך על מהר"ש אלגאזי ומהר"ש סידיליו ז"ל ודאי קשיא דכיילו לן הך כללא בהאי לישנא שלעולם בכל זאת אומרת שבש"ס לא ידעי אותו הדין זולת ההוא דיוקא דליתא יען מזה ומזה הם כתובים בגמ' וכמו שהוכחתי ועיין תוס' פ"ב דכתובות י"ט סע"ב ד"ה אמר שתירצו דזאת אומרת קאמר אף דברייתא אחריתי פליג:

רסה

זאת אומרת בכל מקום דאיתיה לשון זה בגמ' הלכה היא כן כתב הרב רבינו בצלאל בכלליו משם רבינו סעדיא גאון בדרכי התלמוד שחיבר בלשון ערב הובאו דבריו בס' גופי הלכות למהר"ש אלגאזי ז"ל כלל רכ"ד וכן מצאתי גם אני בשיטה מקובצת על ב"מ לר' בצלאל דף ר"ב ע"ד ע"ש אמר המך כבוד של הגאון ז"ל במקומו מונח דאשכחן באיזה מקומות שבא לשון זה בש"ס אע"ג דלאו הלכה נינהו וראשון לציון הנה הוא בפ' מי שמתו כ' ב' אמר רבינא זאת אומרת הרהור כדבור דמי ופסקו שם התו' והרא"ש והר"ן דלא כוותיה וכן בפ' במה אשה ס"ב ב' איתא אמר רב אדא בר אהבה זאת אומרת המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי חייב ודחי לה רב אשי שם ובהדיא תנן בפ' המצניע דפטור וכן פסק הרמב"ם בפי"ח מה' שבת ותו איתא בפ"ק דיומא ו' ב' אמר רב תחליפא אבוה דרב הונא בר תחליפא משמיה דרבא זאת אומרת טומאת המת הותרה הוא בצבור וקי"ל דטומאת המת דחויה היא בצבור וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ד מה' ביאת מקדש ועוד שם בפ"ו ס"ו ב' אמר רפרם ז"א עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים ובכריתות י"ד א' דחינן לה ומסקינן אלא דרפרס ברותא היא יע"ש וכן בפ"ג דיבמות ל' א' אמר רב נחמן זאת אומרת אין זיקה ואפי' בחד אחא ושם באותו עמוד על משנה אחריתי קאמר רב אשי זאת אומרת יש זיקה ואפי' בתרי אחי וכוותיה פסקו שם הלכה דף מ"א א' וכן תמצא בפוסקים ע"ש וע"ע דף ל' בתוס' ד"ה אמר רב נחמן וכן ריש הגוזל ומאכיל קי"א ב' קאמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דאמי ורבא דחי לה ופסקו הפוסקי' דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ועוד תמצא בפ"י דמנחות צ' א' זאת אומרת כלי שרת מקדשין שלא מדעת ואנן קי"ל דאין מקדשין אלא מדעת כמו שתמצא בהרמב"ם ז"ל פ"ג מה' פסולי המוקדשים וכן בפרק העור והרוטב קכ"ה א' זאת אומרת מוח שבפנים אין מעלה ארוכה מבחוץ ומצינו להרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' טומאת מת ובפ' ב' וד' מאבות הטומאה שפסק דמוח שבפנים מעלה ארובה מבחוץ ותדע עוד דליתא להאי מילתא דהא אמרינן בסוף פ"ק דיבמות י"ז ב' ובשלהי פ"ז דנדה נ"ו ב' וכי תימא זאת אומרת וליה לא ס"ל והא וכו' הרי דשפיר אמרינן זאת וליה לא ס"ל אי לאו דקשיא קושיא אחריתי ואם איתא דלעולם הלכה היא אמאי לא יסבור כן האמורא גופיה שאמר אלא ודאי כדאמרן ועוד תמצא להתוס' ז"ל שתירצו זאת ולא ס"ל בערובין ל"ו א' וביומא ו' ב' ובזבחים ל"ג א' ע"ש ובכתובות י"ט ב' ד"ה אמר:

רסו

זאת אומרת מצינו שפירושו זאת אתה צריך לקבלו וכי האי גוונא איתא ס"פ חלון פ' ב' אמר רב שזבי אמר רב חסדא זאת אומרת חלוקין עליו חביריו על ר' יהודה וכו' ע"ש בפי' רש"י. ב"ח א"ח סי' תמ"ח:

רסז

זאת אומרת כי קאמר צריך שלא יהיה הדבר פשוט שאם הוא פשוט כ"כ יש להקשות לאמוראי מאי קמ"ל פשיטא. ראש השנה דף כ"ח א' אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא ופריך פשיטא ומשני מה"ד וכו' כ"כ מוהרש"א בספר הליכות אלי כלל שנ"ז ואני מצאתי עוד כן בפ' חלון פ' ב' אמר ר' שזבי א"ר חסדא זאת אומרת חלוקין עליו חבריו על ר' יהודה דתנן וכו' ופרכינן פשיטא דחלוקין ומשני מהו דתימא וכו' ועוד אחר בספ"ק דבכורות י"ב ב' אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה זאת אומרת נחשדו הכהנים על פטרי חמורים ופריך פשיטא מהו דתימא וכו' ע"ש וע"פ שלשה עדים יקום דבר:

רסח

זאת אומרת קאמר לפעמים האמורא וליה לא ס"ל הכי כן יש להוכיח מן הש"ס ספ"ק דיבמות ט"ז ובשלהי פ' דם הנדה נ"ו ב' דעלה דקאמר ר' יוחנן מקבלים גרים מתרמוד אמרינן וכי תימא זאת ולא ס"ל והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה הרי דאי לאו דאשכחן לר"י גופיה דאית ליה הלכה כסתם משנה לא הוה דחיקא לן כלל למימר זאת ולא ס"ל וכ"כ התוס' בהדיא פ' בכל מערבין ל"ו א' ד"ה מ"ש ורבא דאמר זאת אומרת סוף היום קונה עירוב אליבא דברייתא קאמר וליה לא ס"ל וכ"כ עוד בפ"ק דיומא ו' ב' ד"ה אמר בשם ר"י ובכתובות י"ט ב' ד"ה אמר ובזבחים ל"ג א' ד"ה הנה וכן מצאתי להרמב"ן בס' המלחמות ס"פ ראוהו ב"ד שכתב ח"ל ועוד זאת אומרת קאמר וליה לא ס"ל כדקא מתרצינן בגמ' בדוכתי טובא ע"כ אלא שמה שסיים דמתרצינן הכי בגמ' בדוכתי טובא לדידי אינו מדוקדק דהא לא אשכחן בכוליה תלמודא דקמתרץ כן להדיא אלא כדדחיק ליה טובא דלא משכח פירוקא אחריני וכדדייקינן אנן לעיל מהנהו תרי דוכתי דחד עניינא נינהו וכחדא חשיבי:

רסט

זה הכלל. כשהיא לאתויי מסתבר טפי לאוקומי כללא לאתויי דבר המפורש במשנה יותר מדבר שדינו לא בא מפורש במשנה לחם משנה פ' א' מה' מגילה:

ער
זה הכלל הדרך הוא לאומרו כשהכלל הוי מעין הפרט שקדם לו ומצינו מחודש בפ"ק דסוכה דף י"א ב' דקאמר זה הכלל ואין הכלל כעין הפרט דקתני מעיקרא דאיתא התם במתני' הדלה עליה את הגפן וכו' פסולה זה הכלל כל שהוא מקבל טומאה ואין גדולו מן הארץ אין מסככין בו וכו' וכתב עלה הרשב"א בחידושיו אין זה דומה לזה הכלל דאמרי' בעלמא דבעלמא הוי הכלל מעין הפרט ואלו הכא אין הכלל מעין פיסול הפרט דקתני מעיקרא אלא דשוה בפיסולא בלחוד ולא בטעמא ע"כ:

רעא
זו משנת ר"פ. כדקאמר הכי בגמ' נראה שהכוונה לדחות אותה כלומר זו ולא ס"ל הרמ"ע בתשובותיו סימן קכ"ח דף קל"ד אי ונראה שלמד כן ממה שכתבתי באות המ"ם גבי מאן תנא בשם הרי"ף והרא"ש ושאר רבוואתא דזו דברי ר"פ משמע ולא סבירא ליה כוותיה עיין שם:

ערב
זו אינה צריכה לפנים פרש"י בב"מ דף מ"ז ע"ב אינה צריכ' להכניסה לפני בני הישיבה שאין יודע לפרקא וכ' שם ר' בצלאל בשיטתו המקובצת בשם רבו של הריטב"א דאין הלשון מתיישב כהוגן לפירוש זה אלא הכי פירושו זו אינה צריכה להכניסה לפני גדולים כי קל להבין וכו' ובשם גליון תוס' ותוס' שאנץ פירש דאין להם להצניעה משום דקושיא גדולה היא וצריכה לגלותה לעין כל שמא ימצאו לה תירוץ ע"כ:

רעג
זה חומר בזה מבזה רגיל תנא למתני אע"ג דליכא איפכא. כ"כ הר"ב בית דוד על המשניות בפ"ח דקמא משנה ב' גבי זה חומר באדם מבשור וכו' והביא ראיה למילתיה ממשנה ד' פי"א דזבחים דקתני זה חומר בחטאת מקדשי קדשים וכן ממשנה ז' פ' בתרא דמקואות דתני זה חומר בשותה משקין טמאים מבמקוה דתני זה חומר אף דליכא איפכא ע"ש ואני המך מוסיף על השמועה שאף בבריי' שדרכה לפרש יותר מהמשנה מצינו כן וזה בפ' במה בהמה נ"ג א' דקתני זה חומר בבהמה מבאדם וכן בפרק הזהב נ"ז ב' גבי זה חומר בהדיוט מבהקדש ע"ש וכן בפרק הנחנקין פ"ה ב' עלה דתנן זה חומר במקלל מבמכה פרכינן ולתני חומר במכה מבמקלל וכו' משא"כ במקלל ומשני קסבר מקשינן הכאה לקללה ע"כ הרי דאע"ג דליכא למימר איפכא תנן זה חומר כדברי הב"ד ודלא כהר"ב שושנים לדוד שכ' בההיא דקמא דמשמעות לשון זה חומר וכו' ר"ל הא במילתא

אחריתא חומר בשור מבאדם ולאפוקי מהב"ד דלפעמים רגיל למתני זה חומר בלי הפכו דליתא להאי כללא וזה נקרא מחלוקת במציאות:

רעד

זריז הוא עדיף מזהיר. ע"ז כ' ב' זהירות מביאה לידי זריזות ופירש"י שם זריזות הנשמר קודם לכן שלא תבא עבירה לידו כי הכא דאינו מהרהר לבוא לידי טומא' זהירות כשהעבירה בא לידו זהיר להשמר שלא יכשל וכן פירש פרק כל הבשר ק"ז ב' וז"ל זריז עדיף מזהיר זהיר שיודע להזהר בשעת מעשה שלא יעבור על המצוה זריז הרואה את הנולד ומתקן עצמו שלא יבא לידי כך והיינו דאמרי' בע"ז זהירות מביאה לידי זריזות ע"כ ומכאן אתה דן שלא צדק הב"ח במאי דכתב בא"ח ריש סי' ר"ף דזהירות הוא קודם מעשה דליתא אחר המחילה:

סליקו כללי הזין בס"ד

כללי החית

רהע

חדא ועוד קאמר כשמתרץ הגמ' כן לאו דוקא חדא אלא ה"ה תרתי ועוד קאמר כן מצאתי בערכין ז"ך א' ריש פרק המקדיש שדהו דעלה דקאמר במתניתין המקדיש את שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומר לו פתח אתה ראשון שהבעלים נותנים חומש וכו' פריך תלמודא מאי איריא שהבעלים נותנים חומש תיפוק ליה דאיידי דחביבא עליה טפי ופריק לה ועוד מצות גאולה באדון חדא ועוד קאמר חדא דאיידי דחביבא עליה טפי ופריק לה ועוד מצות גאולה באדון היא ועוד שהבעלים נותנים חומש וכו' ע"כ הרי מבואר דאף בשני טעמים שלא הוזכרו במשנה אמרינן חדא ועוד קאמר ולאו דוקא חדא אלא כלומר תרתי ועוד קאמר וכן מצאתי אחר ימים להכנה"ג ז"ל בכללי הגמ' סי' קס"א שכ"כ בשם מוהראנ"ח בדרשותיו דף קל"ה ע"ג ונתתי את לבי לדרוש ולתור במקורן של דברים ומצאתי למוהראנ"ח שם שכ"כ מסברא דנפשיה ולא הזכיר כלל הך דערכין שהבאתי ומה מאוד תמהתי על רוב בקיאותו של מוהריק"א שבב"י חלק ח"מ סי' כ"ה סס"ג כ' דחדא ועוד קאמר אמרינן בדוחק תרי ועוד קאמר לא אמרינן כלל וכ"כ בכ"מ חלק ד' דף רל"ג ע"ד והוא פלא דאשתמיטתיה תלמוד ערוך שהבאתי ואיך שיהיה גם על מוהראנ"ח תנא דמסייע לי יש לתמוה איך לא הזכירה וזו קשה מכולם שהכנה"ג בשיירי כנה"ג שלו תהי על הראשונות וכה אמר בלשונו שם בכללי הגמ' אות ס"ו כתבתי במ"א אות קס"ה בשם הראנ"ח דלאו דוקא חדא ועוד קאמר אלא אפי' תרי ועוד קאמר

אבל מצאתי להר"ב מהריק"א בב"י ח"מ שכ' חדא ועוד קאמר אמרי' בדוחק תרי ועוד קאמר לא אמרינן ע"כ והנה ודאי חזרתו לא הויא חזרה ועל כגון דא אמינא תפוס לשון ראשון כמדובר:

רעו

חדא ועוד קאמר מצינו דקאמר בגמ' ואין פירושו כשאר חדא ועוד קאמר שבתלמוד שהם טעמים חלוקים אלא פירושו כעין בין כך ובין כך הריטב"א ז"ל בשיטת יבמות כ"י פ' אלמנה לכ"ג עלה דאיתא שם דף ס"ז א' חדא ועוד קאמר חדא דנקבה נמי פסלה ועוד שמא ימצא עובר זכר וכו' ולפי שהוא בכ"י ולא ראה אור הדפוס צריך אני להעתיק כל דבריו ואלו הן חדא ועוד קאמר פי' אין זה כענין חדא ועוד דעלמא דאינון טעמים דפליגי דאלו חדא טעמא הוא לזכר ולנקבה ואינו אלא כעין בין כך ובין כך כלומר דבין שימצא העובר נקבה בין שימצא זכר הוא פוסל דממה נפשך יש לו זכיה והא דקאמר חדא ועוד ה"פ דכשאמר כלן נקבות יאכלו נקט טעמא דנקבה פוסלה דהא גבי זכרים יאכלו טעמא משום חשש נקבה וא"כ קתני נקבות כולן לא יאכלו משום דנקבה דלא פסלה בזכרים פסלה בנקבה שהיא יורשת כמותן והדר נקט טעמא אחרינא דדמי דלקמן דשמא ימצא עובר זכר ויהא הזכר ג"כ פוסל ואף על פי שלא ילדה זו אלא לעולם חוששים לזכר עכ"ד הרי לנו כלל מחודש בחדא ועוד קאמר:

רעז

חדא ועוד קאמר הדרך הוא שאינו אומר כן אלא מתניתין או בריי' ומצאתי מחודש בפ' במה מדליקין דף כ"ו א' דקאמר הכי על דברי אמורא דעלה דתניא שם ר' שמעון בן אלעזר אומר אין מדליקין בצרי קבעי תלמודא מאי טעמא ומהדר רבא מתוך שריחו נודף גזירה שמא יסתפק ממנו וא"ל אביי לימא מר מפני שהוא עף ומשני חדא ועוד קאמר חדא מפני שהוא עף ועוד גזירה שמא יסתפק ממנו ע"כ הרי דאף באמורא מצינו כן והוא חידוש גדול דהא קי"ל דדרך האמורא לפרש:

רעח

חמשה מקראו' שאין להם הכרע. היינו מתוך הכתב אבל מכי אתא עזרא ואפסקינהו יש להם הכרע כ"כ מהר"ש אלגאזי בס' יבין שמועה כלל תע"ג בשם הרא"ש וכן ראיתי להריטב"א בחידושי יומא דף נ"ז ע"ג וע"ש בדברי הכותב ולכאורה קשה דבשלמא כולהו לחיי אלא משוקדים אף דאפסקיה עזרא אכתי כדקאי קאי ולא מכרעא מילתא כלל דכיון דיש טעם אתנחתא על מלת גביעים וזקף קטון על משוקדים לא אתברר אי קאי

אגביעים שלפניו אי אכפתוריה ופרחיה שלאחריו וצריך לומר דלאו דוקא על חמשתן קאמרי הרא"ש והריטב"א הכי רק על הנהו דאהני להו הפסקייהו:

רעט

חד מתרין תלתא חומרי נקט. אמרינן בגמ' כדקתני במתני' זה חומר בזה מבזה ואשכחן דאית ביה חומרי אחריני זולת ההיא חומרא דאתנייא שם במשנה דאז פרכינן ותו ליכא והאיכא וכו' ומשנינן דאע"ג דקתני זה חומר לאו דוקא זה ותו לא אלא חד מכמה חומרות דאית ביה נקט וזה בפ' דם חטאת צ"ד ב' דעלה דתנינן שם במתני' זה חומר בחטאת מקדשי קדשים אקשינן בגמ' ותו ליכא והאיכ' שנכנס דמה לפני ולפנים וכו' ומסקי' אלא חד מתרין תלת' חומרי נקט וכעין זה משנינן תו ביומא פ' הוציאו לו מ"ז ב' על מאי דתניא שם בבריי' גבי הקמיצה וזו היא עבודה קשה שבמקדש ופרכינן זו היא ותו לא והאיכא מליקה והאיכא חפינה ומהרצינן אלא זו היא מעבודות קשות שבמקדש ע"כ ואיכא למידק לפי זה בפ' הזהב נ"ז ב' דפריך ליתני נמי זה חומר בהקדש מבהדיוט אאונאה ומשני הכי השת' בשלמ' זה חומר בהדיוט מבהקדש ותו לא אלא הקדש זה חומר ותו לא כלומר והא כמה חומרי אחריני איכא דהקדש חמור מהדיוט ולא משנינן מידי והשת' תיקשי אמאי לא משני כדמשנינן בפ' דם חטאת דאע"ג דקאמר זה חומר חד מתרין תלתא חומרי נקט הן אמת דהתוס' ז"ל כתבו שם דלא גרסי' אלא בהדיוט זה חומר ותו לא רק בהקדש זה חומר בהמיהא בלי מילת ותו לא ופי' הסוגיא בפנים אחרים אך לרש"י דגרס ליה חובה עלינו לתרץ בעדו כי היכי דלא תקשי ומה גם שמצאתי להתוספות גופייהו בפ"ה דערכין כ' א' דתפסו כגרסתינו אע"ג שפירשו שם כפירוש דהזהב ודוק והנה בחפשי דברי המפרשים ז"ל זה חזיתי ואספרה שבשיטה מקובצת לר' בצלאל ז"ל כ' בשם תו' שאנץ וז"ל ובתוס' שאנץ מסיים ומיהו בכמה דוכתי אשכחן זה חומר אע"ג דאכתי איכא טובא בזבחים פ' דם חטאת דקתני זה חומר בחטאת מקדשי קדשים וקאמר בג' דחדא מתרי תלת חומרי נקט ובערכין בפ' האומר משקלי דקתני זה חומר בנדרים מבערכין ובג' חשיב טפי מבריי' עכ"ל שהרגישו בקושי' אמנם לא העלו לה ארוכ' אמאי לא משני הכי גם כאן ואפשר לתרץ דשאני הכא דכיון דתני ברישא זה חומר בהדיוט מבהקדש וזה ודאי משמעו זה חומר ותו לא כמבואר בגמ' דחיקא ליה מילתא לאוקומי זה חומר בהקדש מבהדיוט אילו הוה הכי לה כההיא דפ' דם חטאת ולומר חד מכולהו חומרי נקט דע"כ לא אמרי' הכי התם אלא משום דלא מתנייא בהדיה זה חומר אחרינא דלהוי פירושו זה חומר ותו לא אמנם בכאן דמתניא בהדיה זה חומר בהדיוט מבהקדש דהוי פירושו זה חומר ותו לא הוה אמרי' שפיר דליהוי סיפא דומיא דרישא

והוה משתמע שפיר מטעם זה דפירושו הוי זה חומר בהקדש ותו לא והיינו דמשכי בשלמא זה חומר בהדיוט מבהקדש ותו לא כלומר כאן יצדק שפיר זה חומר משום דלא מצינו דליהוי הדיוט חמור מהקדש רק בזה אך אי הוה תני בהדיה זה חומר בהקדש מבהדיוט הוה צרכינן על כרחין לפרשו דומיא דזה חומר בהדיוט כי היכי דליהוי סיפא דומיא דרישא וזה לא יתכן כלל דהא כמה וכמה חומרות אחרות מצינו שהקדש חמור בהם יותר מן ההדיוט כנ"ל ועיין בחידושי הרב ברוך אנגי"ל ז"ל שם בפ' הזהב שאזן ותקן והראה פנים לגרסת הספרים ותירץ קושית התוס' בטוב טעם ודעת ע"ש כי אין כאן מקום כבודו של ענין זה:

רף

חזקת שליח עושה שליחותו ה"מ לחומרא אבל לקולא לא. גיטין דף ס"ד ע"ב וכ' הגאון בעל משנה למלך בפ"ד מה' בכורות דאין כל החזקות שוות ויש מקום דאזלינן לקולא מכח חזקה זו ואחר האריכות כתב דרבינו שמשון ור"י והרא"ש כולהו ס"ל דכל היכא דאם יסמוך המשלח על השליח יבוא לדבר עבירה אזלינן בתר חזקת שליח עושה שליחותו ואפילו לקולא וכ"כ בסדר תנאין ואמוראין וכמ"ש המרדכי בפ' התקבל אמנם בהסכמה עלה דכיון דהרי"ף והרמב"ם ור"ת והרשב"א ס"ל דלעולם בשום מקום לא אזלינן בהתר חזקת שליח להקל בשל תורה ואפילו כל חכמי ישראל חולקים עליהם להם שומעים להחמיר ושם נאמר דאף לדעת רש"י ור"י והרא"ש ע"כ לא סמכינן אחזקה זו לקולא אלא במילתא דאי לא עביד אותה תכף ומיד אפשר שיבא המשלח לידי איסור ואז אזלינן לקולא אף באיסור תורה וכל שכן בדרבנן אבל היכא דאית ליה לשליח זמן הרבה לעשות שליחותו ומתעצל בדבר לומר מחר או מחרתו אעשה שליחותי בזה לא סמכינן אחזקת שליח עושה שליחותו להקל אפילו בדרבנן:

רפא

חזקה שליח עושה שליחותו. לא אמרו אלא בדבר שאינו תלוי ביד אחרים כי אם ביד השליח דכיון דבדידיה תליא מלתא אמרי' דמסתמ' עבד שליחותיה אבל בדבר שהוא תלוי ברצון אחרים אם ירצו לקנות או לא ירצו וכיוצא בזה מאן אמר לן דנאמר' חזקה זו משנה למלך שם וע"ש כי העמיק הרחיב בכל פרטי כלל זה הרבה מאד:

רפב

חזקה שליח עושה שליחותו דלא מהני לקולא היינו כשהמשלח שולחו אבל אם השליח פתח לומר שהוא רוצה לעשות פעולה א' אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו אפילו לקולא משנה למלך שם

רפג

חילוף נסחאות לא שייך אלא בחסרות ויתירות אבל בפסוקים ותיבות ל"ש לומר דאית בהו חילוף נסחאות. ולמען יאמנו דברי אעתיק בכאן מ"ש בענין זה לרחימ' דנפשאי החכם ונבון כמהר"ר רפאל אשכנזי נר"ו מעיר פירינצי יע"א וזהו בהיות דחביבין עלי דברי דמר פניתי מכל עסקי להתבונן במאי דקשיא ליה על פסוק לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות דבבריי' דשנו חכמים שבשלהי אבות העתיקו אמר ה' צבאות וגם הר"ב מאיר נתיב הנקרא בלשונינו קונקורדנסייא הביאו בשורש אמר ולא בשרש נאם ומתוך כך צדד מעכ"ת לומר דאולי יש בזה חילוף נסחאות כההיא דכתבו התוס' בפ' הרואה ס"א א' גבי וילך אלקנה אחרי אשתו דשבוש הוא שאין פסוק זה בכל המקרא ואפ"ה מצינו לרש"י ז"ל דגריס ליה בעירובין ח"י ב' וכההיא דכתבו עוד התוס' בשבת נ"ה ב' גבי מעבירם כתיב דבש"ס חולק על ספרים שלנו והביאו ההיא דירוש' דסוטה גבי שמשון וכו' יע"ש ומדי דברו בזה הזכיר דבר פלא שמצא החוות יאיר דבזהר יליף ג"ש וירץ דגבי אברהם מוירץ דגבי לוט ובכל ספרים דידן וס"ת כתוב גבי לוט ויקם ולא וירץ יע"ש בסי' רל"ה ע"כ תיכף דבריו ומאי דנלע"ד בזה הוא דל"ש חילוף נסחאות כלל בפסוק לי הכסף וכו' וניתי ס"ת ונחזי דבכל ספרי כ"ד שבידינו חדשים עם ישנים בכולם כתוב נאם ה' צבאות אלא שבקצת ספרי אביה טעו המדפיסים והדפיסו אמר במקום נאם ולבי אומר לי שבאו לידי כך מפני שראו דברי רש"י שכ' ה"ג ואומר וכו' אמר ה' צבאות והם חשבו דכונת רש"י היא להגיה אמר במקום נאם ואני לא כן אדמה ולבבי לא כן יחשוב מכמה טעמי חדא דל"ש לומר ה"ג כי אם במשנה. או בריי' וש"ס לא על פסוק ועוד דאם זו כוונתו הו"ל לקצר בלשונו ולומר ה"ג אמר ה' צבאות ותו דמנא ליה לרש"י להגיה כן כיון דבכל הספרים כתוב בהו נאם וגם במסרה נמסר נאם ה' צבאות והלא הוא ז"ל היה בקי במסרה ורגיל למיזל אבתרה כדמוכח ממ"ש בשבת נ"ה ב' גבי מעבירם כתיב יע"ש אלא ודאי דאין זו כונת רש"י ז"ל כלל וכוונתו הרצויה היא ללמדנו דיש לגרוס שם ואומר לי הכסף וכו' לאפוקי ממאן דלא גריס ליה כלל כאשר עיני ראו איזה ספרים דלא גרסי ליה כנ"ל אמת ויציב. ובר מן דין לו הואלנו ונאמר דכונת רש"י היא להגיה הספרים ולגרוס אמר במקום נאם כדעת המדפיסים מי התיר להם להגיה הספרים על פי פוסק אחד או איזה מפרש שיהיה דאע"ג דרש"י ז"ל הוא רבן של כל בני הגולה ואלים חייליה טובא מ"מ לא יהא כחו גדול מכח המדרשים ואין לנו רשות להגיה שום ספר מכחם כאשר כבר אנו מותרים מפי הרב הגדול הרדב"ז ז"ל בסי' ק"א דאפילו במלא וחסר לא נגיה שום ספר לא עפ"י המדרש ולא עפ"י המסרה אלא אזלינן בתר רובא וכו' יע"ש וכן מהר"ם

לונזאני באור תורה שלו כ' בפרשת חיי שרה ובפ' נשא שאין לסמוך על המדרש בענין מלא וחסר כשיחלקו על מציאת הספרים והמסרות אמור מעתה דאם אפילו בחסירות ויתירות לא מגיהינן שום ספר עפ"י המדרשים מכ"ש בתיבה שלימה ועפ"י פוסק דאין לנו להגיה שום ספר וביתר שאת בנ"ד דמציאות כל הספרים מכחיש ההגהה דאית לן למתלי הטעות במדפיסים ולא לאשוי חילוף גרסאות על מגן ואל תתמה על החפץ איך אפשר דטעו רוב המדפיסים בא ואראך דוגמתו בסדורי תפלה של ספרדים דבתחנונים של שני וחמישי בכולם כתוב חוסה ה' על עמך וכו' למה יאמרו בעמים איה נא אלהיהם ועשו הפסק מסוף פסוק בלמשול בם גוים מפני שחשבו שלמה יאמרו בעמים הוא פסוק אחר מתהילים ודין גרמא שקצתם הדפיסו למה יאמרו הגוים במקום בעמים ולו חכמו ישכילו זאת דחוסה ה' וכו' עד איה אלהיהם הוא פסוק א' ביואל ב' ושם אין כתוב מילת נא ובתהלים דכתיב מילת נא אינו אומר בעמים אלא הגוים הנך רואה בעיניך דלא מפי המדפיסים אנו חיים וגדולה מזו אני אומר דאף אם יראה וימצא איזה ספר מכ"ד דכתיב ביה אמר ה' צבאות לא משגחינן ביה כלל אלא אזלי' בתר רובא וכדאיתא במס' סופרים פ"ו אמר רשב"ל ג' ספרים נמצאו בעזר' ספר מעון ספר זאטוטי ספר היא בא' מצאו כתוב מעון אלהי קדם ובשנים מצאו כתוב מעונה אלהי קדם וקיימו שנים ובטלו א' וכו' ע"כ הרי מבואר דאע"ג דמצאו ספר א' דהוה כתיב ביה מעון אלהי קדם וזאטוטי והיא אפיקו ובטלו חד מקמי תרין ומכ"ש דלא אשכחן כלל מאן דגריס במקרא אמר דלית לן לאשגוחי כלל אל טעות המדפיסים שבפרקי אבות וצא ולמד מדברי רש"י גופי' שמצאנו אליו בפ' תרומה על פסוק את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל דנקט הוא ז"ל ואת אשר אצוה וכו' ודריש וי"ו זו יתירה וטפלה וכה תפתר ואת אשר אדבר וכו' ולא מלאו לבו מפני זה לשום אחד ממגיהי הספרים לשלוח יד ולהגיה ואת בוי"ו כיון דלא אשכחן הכי לא בספרי קדמאי ולא בספרי בתראי. והגהת הספרים הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא דמצאתי להרמב"ן בחידושיו לבתרא דף צ"א סע"גג שכ' דהגהת הספרים בסברא היא עבירה גדולה וראוי לנדות עליה וכן מצאתי בשה"ג דמרדכי בשבת דף קע"ט שהשיב ר"ת לרבינו משולם בזה הלשון ודע כי אהבתך בתוך מעי וכפי כן לבי אך לדברי תורה אין עצה ואין תבונה רק להעמיד על האמת ולזרוק מרה במגיהי הספרים וכו' עד ובבקשה ממך שמור ושמרת מלהגיה ואורך יגיה ולמזורך יעלה גיה ע"כ והאריך עוד בזה בס' הישר שלו עיין דבריו בשו"ת דרכי נועם חי"ד סי' כ"ח אתה הראת לדעת כמה הקפידו גאוני עולם מלהגיה ספרי' בלי ראיה גדולה ומ"ש מעכ"ת שהקונקורדאנסיא הביאו בשורש אמר ולא בשורש נאם אמת הוא שבדפוס ויניציא"ה משנת רפ"ד הובא בשורש אמר

אך אמנם נראה שהוא ט"ס שהרי יגעתי ומצאתי בדפוס בסיליא"ה משנת שמ"א שהיא יותר מדויקת ומנוקה מטעיות שהביאו בשרש נאם דוק ותשכח. גם הלום ראיתי מ"ש מעכ"ת בפשיטות דרש"י בעירובין גריס וילך אלקנה אחרי אשתו אף דהתוס' לא גרסי ליה והנה אין ספק דרש"י הוה גריס בגמ' קושיא מאלקנה מדנקט בלישניה אלקנה נביא היה וכו' אבל אי אפשר לומר דהוה גריס וילך אלקנה אחרי אשתו מאחר שאין פסוק זה בכל המקרא ובכל כי האי ל"ש חילוף גרסאות כדבעינן למימר קמן וזאת חשבתי למשפט דאפשר דרש"י ז"ל היה גריס כגירסת הילקוט דגריס אלא וילך אלקנה הרמתה על ביתו הכי נמי והכתיב ויהי איש אחד מן הרמתים צופים מהר אפרים איש אחד שבא ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל וכו' ע"כ ולפי גירסא זו נ"ל דסבר המקשה דעל ביתו ר"ל עם ביתו זו אשתו וכלומר שהלך עמה בדרך ומדלא כתב אל ביתו איכא למדרש על בסמוך דמשתמע נמי מאחריה ואי נמי נפרש כפשוטו שהלך עם ביתו אפשר שסובר המקשה כסברת ר"ת דכשמונה התנא זה עם זה העיקר הוא אותו שנאמר עליו עם כגון יפה ת"ת עם דרך ארץ וכיוצא עיין בהגהות מיימון פ"ג מה' ת"ת ואוף הכא דקאמר קרא שהלך אלקנה עם אשתו בא ללמדנו שהיא היתה עיקר ללכת בראשונה ואח"כ אלקנה בעלה כנ"ל להליץ בעד רש"י והשתא לפי זה אפשר נמי למימר דאי נמי גריס רש"י וילך אלקנה אחרי אשתו לא קשיא כ"כ דכיון דמשמע ליה דמוילך אלקנה הרמתה על ביתו משתמע שפיר שהלך אחריה וכדאמרן נקט קצור כונת הפסוק ומשמעותו שכן דרך הש"ס לקצר הפסוקים ולערבם ולהוסיף בהם ככתוב בה"ע ש"ב פ"ב ובמוהרי"ק וי"ש שם וכזה ראה וחדש דאף התוס' בפ"ו דעירובין ס"ג ב' כתבו דגרסינן מיד וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק ולא גרסינן וילן יהושע בתוך העמק מ"מ אינהו גופייהו שינו את טעמם בריש מגילה ג' א' וכתבו דשפיר גרסינן וילך יהושע וכו' שכן דרך הש"ס לקצר הפסוקים ולערבם יחד כמו ונתן הכסף וקם לו עד כאן וגדולה מזו מצאתי בפ' יש מותרות דף פ"ו ב' דקאמר שנאמר ושוטרים הרבים בראשיכם ואין זה לא פסוק שלם ולא קיצור פסוק ורש"י שם נקט ליה ומפרש ליה ע"ש וע"ע זבחים קי"ח ב' דקאמר אמר קרא ולו תאנת שילה וכ' שם רש"י חפשתי ולא מצאתיו במקרא אבל מצאתי ועבר מזרחה תאנת שילה וע"ע רש"י בפ"ק דמגילה ד' א' ד"ה ויחזק והילך לשון הריטב"א בחידושי בתרא כ"י על מאי דאיתא שם בפ"ח קכ"ג ב' דכתיב ובני מנשה חפר וישעי אין המקרא הזה בשום מקום אלא מקרא מקוצר דבדברי הימים מונה ישעני בתוך בני מנשה ודרך התלמוד לקצר בפסוקים ופעמים שמוסיף כדאיתא במס' תענית לתת להם אחרית ותקוה וגו' בגולה שהוסיף בגולה על המקרא לפי שזה ענייננו למעלה מאותו מקרא אבל אין

בעיקר המקרא אלא לתת להם אחרית ותקוה ותו לא מידי עכ"ד וא"כ אף אנו נאמר דנקט וילך אלקנה אחרי אשתו אף דקרא לאו הכי כתיב משום דס"ל למקשה דמשמעות וילך אלקנה הרמתה על ביתו הכי הוי כמדובר וע"ע פ"ד דערכין ח"י ב' ד"ה ופדוייו הן אמת שמצאתי לרש"ל ר"פ הרואה דנייד מגרסת הילקוט מטעמא דהיכא משתמע מפסוק זה שהלך אחריה ומתוך כך הלך בדרך רחוקה ודחוקה דאין סופה להתקיים יע"ש ולדידי אפשר שפיר כדכתיבנא בנא האמנם מה דקשיא לי טובא הוא ההוא ירושלמי דסוטה שהביאו התוס' בשבת נ"ה ב' דתמן גרים גבי שמשון והוא שפט את ישראל ארבעים שנה מלמד וגו' ובכל ספרים שלנו כתוב עשרים שנה דאע"ג דהתוס' תלי ליה בחילוף גרסאות וכ"כ היפה מראה בפ"ק דסוטה מ"מ לי אני בעניי קשה בעיני לומר כן דבשלמא בחסירות ויתירות כההיא דמעבירם כתיב וההיא דכתבו עוד התוס' בנדה ל"ג א' גבי והנשא וכן ההיא דפלגשם וכלת משה ואחרים כאלה מחסירות ויתירות הנמצאים בזהר הקדוש נגד ספרים שלנו מצינן למימר בהו שפיר דיש חילו גרסאות מהש"ס או המדרש או הזהר חולקים על המסרה וכמו שתמצא טעם לזה בר"מ פ' פנחס רצ"ד א' וע"ע פירוש הרמ"ז על הזהר כ"י סוף פ' חוקת אבל בפסוקים ותיבות כמו זר נחשב לומר שנפל טעות בכל הספרים או דאית בהו קילף נסחאות והנה אחר החיפוש מצאתי להרד"ק שפתח לי פתח לתרץ זה שהרי כ' וז"ל ויש בו דרש למה נאמר שני פעמים כי שפט את ישראל עשרים שנה אמר ר' אחא מלמד שהיו ישראל יראים ממנו עשרים שנה אחר מותו כמו שהיו יראים ממנו עשרים שנה בחייו ע"כ הרי שיותר רצה לפרש דברי הירושלמי על כפל הפסוקים מלומר דאית ביה חילוף גרסאות ואחריו כל ישרי לב נמשכו לאשר ולקיים פירושו הר"ב כלי יקר וע"ש בארוכה וכן מצאתי עוד בהקדמת מקרא גדולה ולמהרש"א בפ"ק דסוטה גבי זכור לי כ"ב שנה ששפטתי את ישראל ובשו"ת מוהר"י הלוי סי' ל"ז יע"ש שכולם הפכו עיקר פי' הרד"ק מטעמא דכתיבנא דקשה הדבר לומר בענין כזה דא דאיכא חילוף גרסאות ע"ש וע"ע שו"ת מים רבים חי"ד סי' נ"ד ונ"ה בארוכה ובספר תורת שלמים דף צ"ו. באופן דנמצינו למדים דבפסוק לי הכסף וכו' וכל כיוצא בזה שאינו מחסירות ויתירות לא תלינן הדבר בחילוף גרסאות כמדובר ומיהו מצאתי תחר עמל וטורח מקרא כ"י משנת רג"ל שנכתבה בחשבליא והיה כתוב בה לי הכסף ולי הזהב אמר ה' צבאות וכן העתיקו בספר הזהר הקדש בפ' ויחי דף רט"ז ע"א וכן מצאתי כתוב בסוף פסקי הרא"ש דמס' קידושין ע"ש. ומעתה אסורה נא ואראה את המראה הגדול חשר ראה הר"ב חוות יחיר סי' רל"ה דבזהר יליף ג"ש וירץ דגבי אברהם עוורץ דגבי לוט ובלוט כתיב ויקם לקראתם לא וירץ וחען ואמר דאחרי המחילה הראויה לא

דק אגב ריהטיה דלוט הוא דיליף מאברהם ולא אברהם מלוט ואיך שיהיה אנכי לא ידעתי מי הגיד לו דמוירץ וירץ הוא דעביד הג"ש ולא עו רא וירא או מלקראתם לקראתם וזה לשון הזהר בפרשת וירא ק"ו ב' אמרי' אמאי רהט לוט אבתרייהו דכתיב וירא לוט וירץ לקראתם רבי חזקיה ורבי ייסא חד אמר דיוקנא דאברהם חמא עמהון וחד אמר שכינתא אתיא עלייהו כתיב הכא וירא לוט וירץ לקראתם וכתיב התם וירץ לקראתם מפתח האהל מה להלן חמא שכינתא אוף הכא חמא שכינתא וירא לוט וירץ לקראתם ע"כ והנה אמת נכון הדבר דמדנקט ר"י אמאי רהט לוט אבתרייהו דכתיב וכו' לכאורה משמע בדבריו דמוירץ וירץ עביד הג"ש אך אמנם אפשר שפיר כדאמרן דמוירא וירא או מלקראתם לקראתם קא יליף לה ומסתבר' טפי דמוירא וירא יליף לה מדפליגי ר' חזקיה ורבי ייסא מאי חמא ומסיים מה להלן חמא שכינתא אוף הכא חמא שכינתא וכיון דיליף לה בג"ש דראיה כמאן דכתיב ביה בלוט וירץ חשבינן ליה והכי מוכח תו לקמן דף ק"ו א' דקאמר מה כתיב וירא לוט חמא לשכינתא דנראה דמוירא הוא דקא דריש דחמא לשכינתא ור' יצחק דנקט אמאי רהט לוט אבתרייהו דכתיב וכו' אפשר דהוה ידע הג"ש ועלה קא סמיך אי נמי משמע ליה דמאחר דמבית אברהם למד מצוה זו של הכנסת אורחים ודאי דלמד ג"כ למרהט אבתרייהו כמו שעשה אברהם והכתוב מסייעו דאי קימה בלחוד הוא דעבד מה שייך לקראתם ולהכי נקט וירץ אע"ג דבפסוק כתיב ויקם ואין זה מן התימה שהרי כמו שדרך הש"ס לקצר המקראות ולערב' ולהוסיף בהם וכמו שרמזתי למעלה כן דרך הזהר למנקט כוונת ומשמעות הפסוקים וקאמר דכתיב אע"ג דלא מייתי הפסוק כצורתו ולמען יאמנו דברי אתן אות ומופת חותך שהרי בספר תיקוני הזהר תיקונא ס"ו כתב המגיה וז"ל אמר המגיה ר"ש לקח משמעות הפסוקים וכו' וכן עשה למטה וכו' יע"ש וכן מצינו בזהר גופיה בח"א דף נ"ח ב' דאיתא רבי יהודה פתח לכו חזו מפעלות אלהים אשר שם שמות בארץ וכו' וכ' הרמ"ז בספר ידעי בינה כ"י אמ"ז זה אחד מן המקראות שהרעיש את העולם כי הפסוק אומר מפעלות ה' וכאן דורשו ר"י בשם אלהים וידוע שר"י ע"ה הוא מהחברים החשובים שהיו לפני רשב"י ע"ה וכמו שהוא עצמו מחשבו ומחבב דבריו כנז' בפ' ויצא קנ"ח ב' וכו' והעלה דבכוונה מכוונת שינה מלשון הפסוק לרמוז לדברים עליונים ע"ש וכן בח"ג דף ו' א' איתא והא כתיב ואתה בן אדם שא קינה על בתולת ישראל ולא מצינו מקרא זה בכל המקרא וכ' שם הרמ"ז שזה ע"ד מה שמצינו בגמ' שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה וכיוצא ואין זה פסוק אלא כוונת הפסוק וכמו כן בכאן פירש הכתוב וכוונתו על בתולת ישראל וכו' ע"כ ועוד שם דף א' דכתיב ויצו לתבל ארצו ופסוק זה בקשתיו ולא מצאתיו וכן שם

בדף ל' ב' הוגה בשם הרב בדפוס קונסטנטינה על מזבחותי לרצון ולא מצינו פסוק זה בכל המקרא וכן המצא עוד שם מ' ב' דמייתי פסוק ויכון בחסד כסאו ודריש ליה על חסד וקרא כתוב במשלי כ"ה בצדק ויש עוד אחרים מלבד אלה שכעת איני זוכר איה מקום כבודם ודי בזה לידע ולהודיע שאין לתמוה על מאי דנקט ר' יצחק וירץ אע"ג דבקרא ויקם הוא דכתיב והיינו טעמא שדרך קדמונינו היתה לשמור כוונת העניינים לא המלות וכפי הכלל המסור בידינו שדרך הפוסקים לשמור העניינים לא המלות. ומי לנו גדול ממשה הלא הוא הרמב"ם ז"ל שמכלכל דבריו במשפט ומדקדק בלשונו ואפ"ה מצאתי אליו בפ"י מה' מתנות עניים ה"ג שכ' והקב"ה קרוב לשועת עניים שנאמר שועת עניים אתה תשמע אע"פ שאין פסוק זה בכל המקרא אלא מאי אית לך למימר שנקט משמעות איזה פסוק אחר וה"נ בזהר דכוותה וע"ע רש"י פ' בחקותי דנקט וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל אע"ג דבקרא לא כתיב הכי אלא ובורא וסירכיה דיוצר נקט ואתא דהתם משום תפלה נקטו לישנא מעליא וכדאיתא בפ"ק דברכות י"א ב' ומצאתי תו להתוס' בפ' נערה שנתפתתה מ"ט ב' שהקשו היאך כפה אותו בשביל צדקה והא מתן שכרה בצדה למען יברכך ה' אלהיך וגבי צדקה כתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך וכו' ונתחלף להם עם הכתוב בפרשת כי תצא גבי לנכרי תשיך דמסיים שם למען יברכך ה' אלהיך ולא סוף דבר זו היא דרך התלמוד והפוסקים לקצר בפסוקים או להאריך בהם אלא אף במשניות ובדיוקות כך היא דרכה של תורת האמוראים לקצר ולדלג להפך ולהוסיף בהם כמו שמבואר בה"ע ש"ב פ"ב ובמוהריק"א וי"ש שם והאריך עוד בזה מהרר"י ן' וירגא בשארית יוסף דף כ"ט וכ"כ הרשב"א פי"א דשבת דף ל"ב ע"ד וע"ע בתוס' דעירובין ע"ח ב' ד"ה והתנן ובסוכה ח"י א' ד"ה אין בארוכה וכ"ז א' ד"ה ואמרו וכ"כ באות הבית גבי בריי' בשם ש"מ על ב"מ דף ק"ס ג' שגם הש"ס דרכו לשנות הלשון במימרות אמוראים ולהוסיף פי' כדי לבאר עניינו ועיין ס' שו"ת מים רבים וס' תורת שלמים שציינתי לעיל ותו לא מידי:

רפד

חסורי מחסרי והכי קתני. אשכחן בגמ' דמשנה והין ללאו דהוה ליה מחליף דבר בהפכו וזה בפ"ק דסנהדרין י"ב ב' דעלה דתניא שם ע"א ר' יהודה אומר מעברין מחסרינן ליה ומתקנינן רבי יהודה אומר אינה מעוברת ומכאן תשובה מוצאת למ"ש בעל הליכות עולם בש"ב פ"ב דדוקא להוסיף אמרינן חסורי מחסרא אבל להחליף הדבר בהפכו לא דליתא ומהכא תיקשי נמי לבעל שארית יוסף שבנתיב המשנה סוף כלל ה' זו הלכה העלה דלדעת רבא מיהא דברי הליכות עולם צדקו יחדיו וזה אינו דהא בהך דסנהדרין

מוכח בהדי' דרבא קבלה מדאקשינן עלה אי הכי וכו' ומפרק לה רבא לכתחיל' איכא בינייהו ע"ש ומצינו עוד כה"ג גבי אלא אי איתמר הכי איתמר דמחליף דבר בהפכו בפ"ג דתמורה כ' ב' ובשבת ע"ו א' ובעירובין פ"ט א' ובנדה כ"ד א' ואיפכא איתמר ע"ש וכן גבי א"ד מצינו שיש שינוי בין הין ללאו בפ"ק דביצה י"ג א' וע"ש בתוס' הגם שכ' רש"י בפ"ק דסנהדרין י' ב' דלא טעי איניש בהכי וכ"כ עוד בשבת ק"ז ב' ע"ש:

רפה

חד אמר וחד אמר. שבגמ' שלנו לא אסתיים ובירוש' הביאו אותו המחלוקת וסיימו כחד מינייהו ילמוד סתום מן המפורש מהר"י קורקוס פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה ב' וכן ראיתי להריטב"א ז"ל בחידושי גיטין דף ט"ז א' שכתב דכיון דאיתא בירושל' בהדיא ובגמ' דילן איתמר סתם כפי' הירו' כן נקטינן ואי לא אסתיים בשום א' מהגמרות עיין מ"ש הרדב"ז ז"ל בס' יקר תפארת פ"ו מה' מעשר שני ודוק שיש להשיב על דבריו:

רפו

חכמים עשו חיזוק לדבריהם וכו'. אמרינן אף בדברים שיש להם סמך מן התורה (ועיין ספר כהונת עולם דף פ"ז בארוכה) כן למדתי מדברי ה"ה ספ"ו מהלכות שבת שכתב א"נ אפי' ע"י ישראל החמירו בתחומין דדבריהם יותר מד' אמות דרה"ר דאורייתא לפי שדבריהם צריכין חיזוק הרי דאע"ג דתחומין יש להם סמך מן התורה כדאמרי' בפ' מי שהוציאוהו נ"א א' קאמר שעשו בהן חיזוק שוב ראיתי שיש סמיכות לזה מן הש"ס ומדברי הרמב"ם גופיה דהא בפ' הכותב פ"ד א' איתא ורב סבר ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה אע"ג דבפ' יש נוחלין קי"א ב' מקראי קא ילפינן לה וכ"כ שם הרמב"ם בפי' המשנה וירושת האב קבלנו מפי השמועה וכן ירושת הבעל לאשתו וכו' דהיינו לומר מילפותא מקראי כדאיתא שם בש"ס ועם כל זה כתב בפי"ב מה' אישות הלכה ט' ובפ"ו מה' נחלות אע"פ שירושת הבעל מדבר הם עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וכ"כ עוד בספי"א מה' שמיטה ונלע"ד דמכאן תשובה מוצאת על מ"ש מרן בכ"מ פ"ג מה' נדרים הלכה ט' לדעת הרמב"ם דמילי דרבנן שיש להם קצת סמך בתורה לא אתו לזלזולי בהו ולפיכך אינם צריכים חיזוק וקרוב לזה כתב לדעת בה"ג בב"י א"ח סי' תרי"ג גבי מעבר לשוט ע"ש דהא קחזינן ליה להרמב"ם גבי ירושת הבעל דאסמכתא גמורה היא כתב ועבדו בה רבנן חיזוק ובלא זה נמי הא איכא לאוכוחי איפכא מדברי התוס' בפ' חזקת הבתים מ"ט ב' שכתבו וז"ל ועוד מצינן למימר דלא עשו חיזוק אלא בדבר שיש לו שורש מן התורה כגון ירושה דאיכא ירושה מדאורייתא אבל בדבר דליכא כוותיה בדאורייתא לא עבוד רבנן חיזוק ע"כ אלמא משמע דיותר מסתבר לומר דעשו

חיזוק במילתא דרמיזא בדאורייתא טפי משאר תקנות חכמים שאין להם סמך ורמז מן התורה:

רפז

חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. לא אמרינן אלא במקום שפירש כן בפי' אבל היכא שלא פי' כן אנן לא אמרינן הכי חוט השני דף פ"א א' וכן מצאתי עוד בס' חות יאיר סי' ט':

רפח

חילוף האותיות שהם ממוצא א' מחלפינן בין בלשון המקרא בין בדברי חז"ל. כן למדתי מהא דאמרינן בריש מועד קטן ב' א' ומאי משמע דהאי בית השלחין לישנא דצחותא היא דכתיב ואתה עיף ויגע ומתרגמינן ואת משלהי ולאי ע"כ ופי' רש"י שם משלהי ולאי וה"א מתחלף בחית וכיוצא בזה כתב הנימוקי יוסף שם וכן בסיוף פ"ב דף שע"ז ע"ב ד"ה הזגג פירש אומן כלי זכוכית ומחליפין גימ"ל בכ"ף הא קמן בהדיא דגם התנאים הוו רגילי למנקט מלתייהו בחילוף אותיות וכדבעי' למימר קמן ולשיטתיה זאת אזיל רש"י ז"ל בפרק הקומץ רבה ז"ך ב' ד"ה למעוטי שפירש דרך משופש כמו משובש דפ"א ובי"ת מתחלפין דכתיב (ישעיה י"ג) נשפה וכתיב נשבה בו ע"כ אלא שמה שכתוב שם נשפה והמציינים ציינו ישעיה י"ג נ"ל שהוא ט"ס וצ"ל נשפת ברוחך דמה ענין על הר נשפה דהרצון בו הר גבוה עם נשבה בו ומה שייך חילוף אותיות בזה וכן למדתי עוד מדברי הרא"ש ז"ל בפ' אלו טריפות סי' נ"ז שכתב לדעת ר"ת וז"ל ואפילו אי גריס מפוצלות פ"א ובי"ת מתחלפות בלשון הגמרא בפ' בכל מערבין דאפציל זרתא כמו דאבציל זרתא ובלשון המשנה הבקר כמו הפקר ע"כ וכ"כ שם הר"ן וכן ראיתי עוד להתוס' בחידושי ברכות כתיבת יד פ' היה קורא שפירשו אפרקדן אפוריא קדל ונו"ן מתחלפת בלמ"ד כמו אל פשטתם היום כמו אן פשטתם היום וכן נשכה לשכה ע"כ וכן על מאי דאיתא בפ"ק דב"ק י"א א' יביא עדורה לב"ד מצאתי בשיטה מקובצת שם שכתב בשם ר' ישעיה אדורה והוא לשון אחד דאל"ף מתחלפת בעי"ן והכי אוליפנא תו ממאי דאשכחנא להרמב"ם והר"ש והרא"ש והערוך גבי שסורחת את היד שבסוף מס' כלים שיחד כולם פירשו שהחי"ת תמורת הכ"ף וכן בספ"ה דמקואות גבי חרדלית כתב הרמב"ם הומר בו החי"ת במקום ה"א וכן כתבו שם הרא"ש והר"ש שהוא כמו הרדלית יעויין שם וכן ראיתי עוד להר"ש בפ"ג דטבול יום משנה ג' שפירש ביצים שנקפן דתוספתא שהוא כמו נקבן כדאשכחן במסכת פאה פ"ו הבקר במקום הפקר ע"כ וגם הראב"ד ז"ל בפי"ד מה' טומאת מת על לישנא דתוספתא כתב ולא ממנעי רבנן למכתב פ"א תחת בי"ת הפקר

הבקר ע"ש ומצאתי דבר זה יותר מבואר בס' תמים דעים סי' קע"ז גבי סקבא דשתא ריגלא הילך לשונו ואני ראיתי לומר כי סקבא הוא ענין עלילה מלשון התרגום שמתרגם עלילו' דברים תסקופי מילין לאסתקופי עלנא ואם זה בבי"ת וזה בפ"א אין בכך כלום כי שתי האותיות האלה ישמשו בענין אחד בכמה מקומות בגמרא ובלשון הכתוב וכו' ולרבותינו ז"ל הבקר לעניים הבקר כמו הפקר וכן בשמות יחליפו אותם שובך ושופך ואומרים בן פקועה במקום בן בקועה מפני שנבקעה ומצאו בה בן תשעה חי והרבה נמצאים בענין זה עכ"ד הרי דבבירור כתב דגם בלשון רז"ל נשתמשו בחלוף אותיות וכן כתב מהר"י קורקוס בפי"ב מה' ביכורים הלכה ט' בענין בן פקועה ורד"ק בשמואל א' סי' י"ז פסוק כ"ח והר"ב ערוגת הבשם בפ"א דף ה' ע"א לך נא ראה וע"ע בס' הערוך ערך ער וסוף ערך ספג וערך עקץ ועכל וקסם ומוהריק"א בכלליו ביבין שמועה דף י"ד א' ותי"ט רפ"ו דפאה גבי הבקר לעניים וחזון נחום מס' טהרות דף ר"ן ע"א ושושנים לדוד פ"ב דכלים משנה ג' ואתה תחזה שכולם נתנבאו בסיגנון א' לפרש דברי המשנה והתלמוד בחילוף אותיות וכמדובר ואם מעט ואוסיפה לך עוד שכ"כ תו התי"ט בפ"ג דשבת מ"ג ובפ"ב דביצה מ"ח ופכ"א דכלים מ"א ד"ה ובעירה ופי"א דפרה מ"ט ופ"ט דנדה מ"ח ופ"א דעוקצין מ"ב ושם פ"ב מ"ו ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת אני בעניותי לא יכולתי להלום מ"ש הרמ"ז ברפ"ו דפאה דלא ניחא ליה במ"ש התי"ט שם דטעם אמרם הבקר הוי משום חילוף אותיות דזה לא שייך רק בתורה שכולה שמותיו של הקב"ה אבל דברי רז"ל אין לפרשם בס' דקדוק התורה בהתחלפות האותיות ממוצא אחד כי בני אדם מה להם להחליף אותיות כי אם לבחור לשון ערומים ודבר אמת כי אחרי המחיל' רבה לא צדק בזה ודברי כל הנך רבוואת' דאייתינ' הויין תיובתיה. וחילוף אותיות הואיל ואתא לידן נימא ביה מלתא שראיתי להרב זרע יצחק שכתב בר"פ שני דייני גזירות וז"ל ואלולי דמסתפינא הייתי אומר דתרווייהו דגזירות וגזילות א' הוא והלמ"ד והרי"ש מתחלפין ע"פ דקדוק וכמו באלמנותיו ודינו בארמנותיו וכמו ויגזול על ימין ודינו ויגזור והרי"ש מתחלף עם הלמ"ד וכן הכא עכ"ל ודברים אלו דחויים מעיקרם כי כל מבין עם תלמיד יודע דלא שייך חילוף אותיות אלא באותם שהם ממוצא אחד **(*)** ולמ"ד ורי"ש לאו ממוצא אחד הם והדמיון שהביא מאלמנותיו שדינו כמו בארמנותיו אינו צודק כלל דאלמנותיו הוא נגזר מל' אולם ושרשו אלם ולאו מטעם חילוף אותיות הוא כמ"ש הרד"ק בהדיא בס' השרשים ע"ש והדמיון השני שהביא מויגזול על ימין שגה ברואה דניתי ספר ישעיה ונחזי דבסי' ט' כתיב בהדיא ויגזור על ימין ורעב וכו' והוא פלא:

רפט

חזר בו ר"פ. הקשה הר"ב מגילת ספר דף כ"ט ע"ג מהעשין למה טרח התנא למכתב מה שהיה סבור מעיקרא כיון דלבסוף חזר בו ואפשר לומר דנ"מ דאם במקום אחר משמע דקשיא ר"פ מדידיה אדידיה נתרץ דהא קודם שחזר הא לאחר שחזר בו ע"כ ויותר נ"ל לומר דכיון דהתנא שנה לתלמידיו כמו שהיה סובר קודם חזרה ופשטה ברוב התלמידים היה קשה לשכחה מפיהם ולבטלה מבית המדרש לאחר שחזר בו ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה כדמשנינן בריש שבועות ו' א' אליבא דר' דסתם תרי סתמי דסתרי אהדדי יע"ש וידוע דאף אם יהיה בברייתא שייך זה התירוץ כמבואר בפ"ק דקי' כ"ה א' דגם בברייתא אמרי' משנה לא זזה ממקומה:

רץ

חכם ות"ח. יש חילוק ביניהם שת"ח משמע שהוא תלמיד עדיין בשעת לימודו אבל חכם בלא שם ליווי של תלמיד הוא המורה הוראה ונידויו נידוי וכו' שו"ת שלמה הלוי חי"ד סי' ח' ולפק"ד יש להביא ראיה לדבריו ממ"ש הטור י"ד סי' רמ"ו סל"ג והש"ע שם סט"ו היו השואלים אחד חכם ואחד ת"ח נזקקין לחכם הרי דחכם עדיף מת"ח וכן שם סי' ש"מ ס"א ועל חכם ות"ח וכו' והכי איתא בירושלמי הובא בתורת האדם להרמב"ן ז"ל דף י"ז ע"ב כשם שקורעים על החכמים כך קורעים על ת"ח וכן מוכח תו בגמרין פרק הרואה דף ז"ן ב' דקתני בברייתא ג' חכמים הם וכו' ג' ת"ח הם בן עזאי בן זומא ואחר וידוע שאלו הג' היו בחורים ולא נסמכו וכ"כ הדרישה בי"ד סי' רמ"ד סכ"א וז"ל אבל ודאי חכם עדיף מת"ח כדכתבתי בא"ת רסי' תקע"ה ע"כ אך מהרח"ש שם בסי' ט' הביא ראיות דאין חילוק בין חכם לת"ח וכולם נכללים בשם ת"ח ע"ש וכ"כ הר"ב בארות המים דף ט"ו ב' וג' ולחם שמים פי' משניות דף ק"ד ע"ד הא למדת דבמחלוקת היא שנויה:
סליקו כללי החית בס"ד

כללי הטי"ת

רצא

טעמיה דהך תניא. היכא דקאמר בירושלמי משמע דאיכא פלוגתא דתנאי במילתא ופי' טעמא דהך תניא וכדי שלא נבין שהוא מוסכם להלכה קפיד לומר דהך תניא לומר מכלל דאיכא אחריתי דפליג דאל"כ הול"ל בקצרא אמר ר"פ טעמא וכו' כ"כ הר"ב שער יוסף על הוריות דף מ' ע"ד ודומה לזה ראיתי להר"ן ז"ל בעבודה זרה דף ש"ף ע"ג שכתב

דמדאמרינן האי תנא תרתי אית לי' מכלל דאיכא תנא אחרינא דלית ליה תרתי יע"ש ועיין כללי הקו"ף גבי קסבר וכו':

*) הנה חידוש גדול על רב בקיאות של הרב המחבר שנעלם מעיניו דהדין עם הרב זרע יצחק בענין חלוף האותיות הרי"ש עם למ"ד כי כ"כ רש"י להדיא איוב ו' פ' כ"ה מה נמרצו וכן מה נמלצו וכו' ולמ"ד מתחלפה עם הרי"ש גם הרמב"ן משפטים כ"ב פ' ט"ו האריך והביא הוי משתדל כמו הוה משתדר מזרות כמו מזלות (איוב ל"ח פ' ל"ב) ובלשון חכמים שרשרת שלשלת מפני שהלמ"ד מתחלף ברי"ש ע"ש באריכות הרמב"ן ואתן תודע עוד שאפילו הנו"ן מתחלף ברי"ש כמ"ש רש"י ערכין ל"ג ד"ה קציר והאיך החליט המחבר כי כל מבין יודע דלא שייך חילוף האותיות וכו' נגד המפורש כדאמרן גם הנו"ן והפ"א מתחלפין עי' תוס' ב"ב ד"ח נקוט רי"ף.

רצב

טעמא דבית שמאי אתא לאשמועינן. לפעמים לא פריך הכי משום דמצינן למימר דאתא לאשמועינן דאי משכחת תנא דאמר הכי ב"ש היא ולא תיחוש לה תוס' בעירובין י"ז ב' ד"ה אמר רב הונא וברכות דף מ"ז א' ודומה לזה כתבו בפרק ד' אחין כ"ח א' ד"ה ר"א אומר וכ"כ הריטב"א ספ"ק דעירובין אך אמנם בש"מ על ביצה דף ז"ך ג' כתב וכולה שקלא וטריא משום טעמא דב"ש היא ואע"ג דלית הלכתא כוותייהו כדאי הם לפרש דבריהם ע"כ וכ"כ עוד שם דף ל"ד ב' ע"ש:

רצג

טעמא דב"ש אתא לאשמועינן. לא שייך לאקשויי אלא היכא דפליגי תנאי אליבא דב"ש ולא נפקא לן מידי מינה לב"ה אבל היכא דילפינן מההיא פלוגתא מידי אליבא דב"ה לא פרכינן הכי כ"כ התוספות פ"ק דסוכה ט' א' ד"ה ואם עשאה ומדי עברי בכללי מוהריק"א ז"ל ראיתי שכבר קדמני בכלל זה אמנם הקשה על התוס' ז"ל מההיא דתנינן בפ"ב דאהלות ובגלגלת ב"ש אומרים מלא מקדח וב"ה אומרים כדי שינטל מן החי וימות באיזה מקדח אמרו בקטון של רופאים דברי ר"מ וחכ"א בגדול של לשכה ע"כ הרי דפליגי ר"מ וחכמים בשיעור מלא מקדח דב"ש אע"ג דלא נפקא לן מינה מידי אליבה דב"ה ולא העלה ארוכה לתמיהתו זאת וגם מהר"ש אלגאזי בספר י"ש כפי הנראה חשבה לטובה מדלא השיב עליה כלום ולי אני המך נלפק"ד לתרץ דכיון דקי"ל כל היכא דפליגי ב"ש וב"ה ב"ש לחומרא וב"ה לקולא חוץ מאותן המקומות השנוים בעדיות א"כ נמצא דכשנדע שיעורייהו דב"ש מדב"ש נשמע לב"ה דכדי שינטל מן החי וימות שהוא כסלע כדאיתא בבכורות ל"ח א' זוטר שיעוריה מדב"ש מדלא מתניא בהדי קולי ב"ש וחומרי

ב"ה וכן מצאתי שוב להר"ב הון עשיר וכיוצא בזה כתב הרמ"ז ז"ל רפ"ג דפאה יע"ש וע"ע באות הקו"ף גבי קולי ב"ש וכו' והרב חזון נחום שלמד מההיא דאהלות דאורחא דמילתא לאיפלוגי תנאי אף אליבא דמאן דלית הלכתא כוותיה אחרי המחילה לא דק ואי קשיא הא קשיא דבפרק ה' דתרומות תנן סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה ב"ש אוסרין וב"ה מתירין וכו' לאחר שהודו ר"א אומר תירום ותשרף וחכ"א אבדה במיעוטה ע"כ הא קמן דפליגי תנאי אליבא דב"ש אחר שהודו הן אמת דממאי דלא הקשה מוהריק"א מהך דתרומות כמו שהקשה מכך דאהלות לבי אומר לי דס"ל ז"ל דהך פלוגתא דר"א וחכמים לא הויא אליבא דב"ש דכיון שהודו לב"ה ודאי שהודו לגמרי עד שאין שום חילוק ביניהם אלא דגם אליבא דב"ה פליגי אכן מצאתי להתי"ט בריש פ"ג דפאה ובפ"ב דאהלות שכ' דר"א וחכמים אליבא דב"ש פליגי ולפ"ז צריך לומר דפלוגתייהו הוא אם כשהודו ב"ש הודו בכל מכל כל או אם הודו במקצת בלחוד דלר"א לא הודו רק בענין זה שתעלה בק"א אך להתיר השאר צריך דסאה א' תירום ותשרף ותלינן דההיא סאה שנפלה ולחכמים כשהודו לגמרי הודו שכל התערובות כאשר הוא מבלי העלאת שום סאה יהיה מותר מפני שאותה סאה של תרומה טמאה בטלה במיעוטה ונלע"ד דנימוקו עמו לפרש כן דדוקא אליבא דב"ש הוא דפליגי משום דאם איתא דגם אליבא דב"ה פליגי לעיל כי קאמר וב"ה מתירין תכף ומיד הול"ל ר"א אומר כשהתירו ב"ה לא התירו אלא וכו' אלא ודאי מדנטר להביא מחלוקתם זה עד לבסוף דקאמר לאחר שהודו ש"מ דאליבא דב"ש הוא דפליגי לידע אופן ההודאה איך היא כאמור ואיך שיהיה עכ"ז נלע"ד לתרץ דנ"מ שפיר אליבא דב"ה ג"כ דכיון דס"ל לחכמים דקים לן כוותייהו שהודו ב"ש לגמרי לדברי ב"ה ושהכל מותר לב"ש מבלי שתירום שום סאה א"כ מדב"ש נשמע לב"ה דכשהתירו לגמרי התירו דבלאו הכי הוה ס"ד שפיר למימר דלא התירו ב"ה רק המאה סאה של תרומה טהורה בלחוד אך הסאה תרומה טמאה שנפלה צריכין אנו להעלותה ותלינן דהיא היא הסאה שנפלה שהרי עיקר פלוגתייהו דב"ש וב"ה היא אם תרומה טמאה שנתערבה בטהורה עולה בק"א או לא כמו שנראה בהדיא מתוך לשון המשנה דקאמר אמרו ב"ה לב"ש וכו' מה טהורה עולה אף טמאה תעלה אמרו להם ב"ש לא וכו' ועוד היה לנו מקום לומר כן מדקאמר וב"ה מתירין סתמא וכלל גדול יש בידינו מהרמב"ם ז"ל בסוף פ"ה דתרומות דבכל מקום שאומר בעניינים אלו מותר עניינו שתעלה התרומה ויהיה השאר מן החולין אחר שיוציאו התרומה מותר ע"כ הרי דאי לאו פלוגתיה דר"א ורבנן הוה מצינן למימר שפיר דמעולם לא עלה על דעת ב"ה להתיר כל התערובות כאשר הוא מבלי העלאת הסאה תרומה טמאה אכן עתה דשמעינן להו לרבנן

דאליבא דבית שמאי שהודו לגמרי לב"ה גם הסאה של תרומה טמאה המעורבת הותרה מפני שאבדה במיעוטה ממילא שמעי' דכשהתירו ב"ה התירו הכל כן נלע"ד. ברם מאי דתמיהא לי בזה הוא שמצאתי להתוס' ז"ל בפ' המפקיד מ"ג ב' דעלה דתנינן שם השולח יד בפיקדון בש"א ילקה בחסר וביתר וב"ה בשעת הוצאה ומוקי שם רבה פלוגתייהו אי שליחות יד צריכה חסרון אי לא הקשו הם ז"ל דא"כ תרי בבי הך דהכא וסיפא דהחושב לשלוח יד למה לי ותירצו וז"ל וי"ל דסיפא אשמועי' דלב"ש אפי' דיבור בלא משיכה חייב והך דהכא אשמועינן דלב"ה צריכה חסרון ע"כ הא קמן מבואר שכתבו דסיפא קתני לה משום חידושא דב"ש דלדידהו אפי' בדיבור בלחוד בלא משיכה חייב והוא פלא דליתני רבי משנה שאינה צריכה לאשמועינן כח וחידוש דלא כהלכתא וע"ע בפ' כל הכלים קס"ג ב' דבור המתחיל הכי נמי איברא שמצאתי להראב"ד ז"ל בהשגותיו לפי"ג מה' טומאת אוכלין הלכה ט"ו שכת' דאשמועינן תנא רבותא אליבא דב"ש ואחריו נמשך התי"ט גם הוא לפרושי איזה משניות לרבותא דב"ש עיין דבריו דריש טבול יום אך הכ"מ שם כ' על דברי הראב"ד דדוחק הוא לומר דאשמועי' רבותא לב"ש דלית הלכתא כוותייהו ע"כ ברם אכתי איכא למידק ע"ז הא דאיתא בפ"ק דביצה ו' ב' וכ"ת ב"ה אפי במעי אמן נמי אסרי והאי דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש דאפי' נולד נמי שרו אלא הא דתניא וכו' ע"כ ואם איתא אמאי לא קא מתמה תלמודא איך אשמועינן תנא כחן דב"ש דהוי דלא כהלכתא ויש לתרץ דאין ה"נ דהוה מצי למפרך הכי אלא דעדיפא מינה קא פריך דאי הכי לא אתיא ברייתא לא כב"ה ולא כב"ש:

רצד

טובייגא דחכימי. מצינו בפ' אלו נערות מ' א' דקרי רב עליה דר' אלעזר בן שמוע ופי' רש"י שם מאושר שבחכמים והר"ב ספר יוחסין פירש בשם רב צמח מופלא בחכמה וראיתי לר' בצלאל בש"מ שם שכתב וז"ל פירש"י מאושר שבחכמים וכו' וקשה קצת אטו משום דכיון לדעת רבו ואזיל בשיטתיה קרו עליה טובייגא דחכימי פי' מאושר שבכל החכמים והרי רבו גופיה דאמר שמעתתא ופליג עליה ר' יוסי הגלילי לא קרינן עליה טובייגא דחכימי וי"ל משום שהיה העולם שמם עד שבא ר"א ושנאה להם וכו' וכמ"ש רש"י ז"ל הלכך כל אחד מתלמידיו שהיה מכוין לדעתו הרי הסכים להלכה ור"ע היה להם במקום מרע"ה אדון הנביאים ע"ה לפי שהיה כבר נשתכח תורה שבעל פה עד שבא הוא ושנאה ומשום הכי כל מי שהיה מסכים לדעתו שפיר קרינן עליה טובייגא דחכימי כנ"ל ויש להשיב על זה דהתינח בההיא דכתובות דאיירי בה ר"ע אבל מה נעשה דבפרק

כל הגט כ"ו ב' ובפרק אמרו לו י"ג ב' נקטו הך לישנא גופיה הגם שלא בא זכרונו של ר"ע כלל ואפשר דסרכיה דההיא דכתובות נקט תלמודא ואתא:
סליקו כללי הטית בס"ד

כללי היו"ד

רצה

יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה. היינו שיש כח בידם להחמיר ולאסור במלתא דלית ביה לא איסור ולא התיר מפורש בתורה אבל דבר שהתירתו התורה בפירוש אין כח ביד חכמים לאסור ולהחמיר בה כ"כ הט"ז בי"ד סי' קי"ז ס"ק א' וכיוצא בזה כתב עוד בא"ח סי' תקפ"ח וכ"כ שם הפר"ח וכן נראה מדברי התוס' דפרק איזהו נשך דף ע' ב' ד"ה תשיך וי"ל דהכי פריך מהאי קרא כיון דאמר רחמנא דמצוה לחסרם לא היה להם לחכמים לאסור ע"כ הן אמת דבש"מ לר' בצלאל שם כתב דלשון התוס' סתום דהא איכא מילי שהתורה התירם ואסרו חכמים לעשות סייג לתורה ומתוך כך פנה לו בדרך אחר ע"ש אמנם הר"ב חוות יאיר סי' קמ"ב שדא ביה נרגא בהאי כללא שהרי מצינו דאפילו מה שהוא מצוה לדעת קצת פוסקים אסרוהו חכמים משום גזירה כגון לנכרי תשיך שאסרוהו חז"ל שמא ילמד ממעשיו וגם זכיתי לחזות בנועם שיח של הרב המובהק והמופל' כבודי ומרים ראשי כמוהר"ר יוסף אירגאס זצוק"ל בספרו דברי יוסף סי' מ"ח ושם ראיתי שהוסיף גם הוא להקשות על הט"ז לכאורה מדם טוהר דמצינו מפורש בתורה דמותר לבעול על דם טוהר ועכ"ז אסרוהו חז"ל כמבואר בטי"ד סי' קצ"ד אמנם לבסוף עלה בהסכמה עם הט"ז ותירץ דמה שאסור לבעול על דם טוהר אינו אלא משום מנהג בעלמא כמבואר מתוך דברי הפוסקים ואף על זה פקח עיני השגחתו לתרץ קושית החוות יאיר ותשובה נצחת השיב דלא אסרו חז"ל להלות לנכרי בריבית מכל וכל רק ביותר מכדי חייו הוא דאסרו וגם זאת דוקא לע"ה אבל לצורבא מרבנן אפי' יותר מכדי חייו דליכא למיחש שילמוד ממעשיו ומאחר שכן אזדא לה השגת החוות יאיר שהרי עד כאן לא אמר הט"ז דאין כח ביד חכמים לאסור דבר שהיתירו מפורש בתורה אלא שאין כח בידם לאסרו מכל וכל אבל לאסור מקצתו יכולים לעשות כן כמו שמתבאר מדברי עצמו שם שכתב דהקונה נבלות להרויח ולמכור אסור הגם דכתיב או מכור לנכרי ועוד ידו נטויה לעשות סמוכות לדברי הט"ז מדברי רש"י דמציעא פ"ח א' ע"ש ומצאתי עוד דברים נחמדים בזה בס' קנאת סופרים למהר"ח קאזיז בשורש ששי וז"ל דוק ותשכח במה שכתבו ע"ז האחרונים ז"ל ובפרט מהר"ם פאדובה בהגהותיו לס'

היד שנדפסו בסוף המיימוני הגדול משנת שי"א ובעל ב"ח י"ד סי' קנ"ט ובעל שני לוחות הברית דף רס"ו ע"ב והמשכיל המתבונן בדבריהם יבין ויבחין דליכא לאקשויי היכי עבדי רבנן תקנתא למעקר מצוה דאורייתא אי נימא דלנכרי תשיך מ"ע היא ליקח הרבית מן העכו"ם דלא תקנו להלות לו בחנם אלא שלא ילוה לו כלל כדי שלא יקח ממנו רבית דקרא דלנכרי תשיך לית ביה חיובא לענין ההלואה אלא דכשירצה ללות לנכרי לא ילוה לו כי אם בריבית אבל ההלואה גופה רשות היא ומצינו דכוותה בכמה מצות שיש בהן צד חיוב אבל לא על כל פנים כגון לישבע בשמו שאם ירצה לישבע בעת הצורך חייב לישבע בשמו וכן החיוב לבדוק בסימני ב"ח הטהורים אינו אלא כשירצה לאכול מהם ודקדק כן מדברי הרמב"ם סי' קצ"ח שאחר שכתב שהוא מ"ע להלות לנכרי בריבית כתב ולמצוה זו ג"כ תנאין דרבנן כלומר להלות לנכרי בריבית עד כדי חייו ולת"ח ביותר מכן ובהכי לא אתיא גזירה דרבנן למעקר לגמרי מ"ע דאורייתא וניצול מזה מהקושיא הנ"ל ומלבד כל זה יש מקום עוד לומר דאפי' בעקירת מ"ע מצו רבנן למגזר ולתקוני בשב ואל תעשה כדאיתא בפרק האשה רבה וכדתנן ברפ"ט דבכורות גבי מעשר בהמה עכ"ד ועיין בס' מוצל מאש שבסוף ספר שו"ת הר"י קצבי סי' נ"ב ודוק ועיין כסף משנה רפ"א מה' מעשר וע"ע בארוכה בס' ראשון לציון דף מ"ב א' וב' שתירץ ההיא דריבית כמ"ש דברי יוסף וקנאת סופרים ועיין לשון לימודים א"ח ק"ג ג':

רצו

יחיד ורבים הלכה כרבים. אע"ג דאמרינן דכי מסתבר טעמיה דיחיד פסקינן כוותיה למדנו הרא"ש ז"ל בסוף פ"ק דבתר' דאנו לית לן לאכרועי טעמא דיחיד מסברא דנפשין ואישתמיטו דברי הרא"ש אלו מיניה דהרב שושנים לדוד דטרח לאסבורי לן הכי באריכות דברים בפ"ז דסנהדרין משנה י' יע"ש:

רצז

יתיב פלוני קמיה דפלוני. מלשון זה משמע דההוא דהוה יתיב קמיה היה תלמידו כ"כ התוס' בפרק חזקת הבתים ל"ד א' ד"ה הוה יתיב ובפ' כל הנשבעין מ"ז א' ד"ה הוה יתיב וכן מצאתי עוד למהרי"ק שורש ק"ע דף קפ"ה ב' והביא ראיה מהא דאמרי' פ"ק דפסחים הנהו תרי תלמידי דהו יתבי קמיה דרב וכו' משמע שהיו תלמידים יושבים לפני רב לומדים לפניו שמעתתא וכו' יע"ש ולי הדיוט נלע"ד ראיה ברורה מתמורה כ"ה ב' דקאמר ר"א תלמידיה דר' יוחנן ויתיב לקמיה דר' יוחנן וכו' ועם כל זה יש להתעורר דלאו כללא הוא שהרי מצינו במנחות י"ז א' יתיב רב מנשיא בר גדא קמיה דאביי וכו' א"ל אביי עני מרי פי' עננו אדוני ועוד שם פ"א א' יתיב רב יצחק בר שמואל בר מרתא

קמיה דרב נחמן וכו' א"ל עני מרי וכו' ואם איתא דרב מנשיא תלמידיה דאביי הוה וכן ר' יצחק בר שמואל היה תלמידו של רב נחמן לא זו הדרך שהרב ישיב לתלמיד עני מרי ואיתא עוד שם פ"א ב' יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי זירא ויתיב וקאמר וכו' א"ל רבי אתה אומר כן אני אומר וכו' ואם כדברי התוס' ומהרי"ק איך יאמר הרב לתלמיד רבי ואין לומר דמדקאמר ויתיב וקאמר ר"ל דרבי זירא שהיה רבו הוא דקאמר לא שנו אלא מחטי מעשר שני וכו' ור' ירמיה הוא דקמהדר לרביה רבי אתה אומר כן שהרי הכריח בעל יבין שמועה בדף י"ג מדברי הרשב"א דיבמות דכל היכא דאיתיה לשון זה בגמ' פירושו הוא דההוא דיתיב (פי' פלוני קמא) קמיה הוא דקאמר אותו הדין או אותו החידוש וכן הבין גם כן מוהריק"א שם בכלליו וכן מצאתי להרשב"א בנדה דף ט"ו א' ועיין תוס' דזבחים קט"ו ב' ד"ה ויתיב ותו דבר מן דין הרי מצינו בסוכה י"א א' ובחולין ע"ד א' יתיב רב יוסף קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר וכו' א"ל רב הונא וכו' וקאמר אהדרינהו רב יוסף לאפיה ופירש"י בכעס הרי בבירור דרב יוסף דהוה יתיב קמי רב הונא הוא דאמר אותו הדין ואפ"ה קאמר תלמודא דאהדרינהו רב יוסף בכעס ואם איתא דהוה תלמידיה דרב הונא לא היה מזלזל בכבוד רבו כ"כ למהדר אפיה מיניה בכעס וגם לא היה אומר ליה מי קאמינא לך ע"ש ביומא ובשבועות ל"ו א' והנה לדברי התוס' אפשר לומר דלאו דוקא תלמיד ממש הוא דקאמרי אלא כתלמיד וכקטן ממנו והכי דייקי דברי התוס' פ"ק דחולין י"ג א' ד"ה בעי מיניה שכתבו וז"ל משמע שהיה שמואל קטן מרב הונא וכן ברישׁ גיטין ופ' יש בערכין הוו יתבי רב הונא וחייא בר רב קמי שמואל משמע כתלמיד היושב לפני רבו הרי דכתלמיד אמרו ולא תלמיד ממש וכלומר קטן ממנו ומצאתיו יותר בביאור בפ' נערה שנתפתתה ג' ב' ד"ה יתיב רב יוסף קמיה דרב המנונא וז"ל משמע דר' יוסף היה קטן מרב המנונא וכו' ע"כ הרי דלדידהו מצינן שפיר לתרץ דלאו תלמוד ממש קאמרי וכדכתיבנא אף שהוא קצת דוחק ג"כ לומר שלקטן ממנו יאמר לו עני מרי או רבי אך בדברי מוהרי"ק א"א לפרש הכי כמו שיתבאר למדקדק שם בדבריו דתלמיד גמור קאמר ע"ש ודוק ומדי דברי בו זכור אזכרנו עוד דמצאתי לשארית יוסף בנתיב השמועה שכתב וז"ל כשאומר יתיב פלוני קמיה דפלוני יש שפירשו דתלמיד הוא וראיה מריש פסחים וכו' אבל מן התוספות יראה שאם הוא גדול ממנו או חבירו יאמר יתיב קמיה רישׁ גיטין רב הונא יתיב קמיה דר' ירמיה ופי' ר"ת דאין זה רב הונא שמזכיר בכל הגמ' דאיהו גדול היה מר' ירמיה ולא הוה יתיב קמיה ע"כ והנה מלבד דאשתמיטו מיניה דברי התוס' דחולין ודכתובות שהבאתי דשם כתבו כן בהדיא אף גם זאת ראיה זו שהביא מדבריהם דגיטין איני מכיר דאי נמי נימא דס"ל להתוס' דדוקא על תלמיד היושב לפני רבו איתמר

הך לישנא דיתיב וכו' שפיר כתבו דכיון שאותו רב הונא שבכל הש"ס היה גדול מר' ירמיה לא הוה יתיב קמיה פי' כתלמיד לפני רבו ותו לא מידי:

רצח

ילפינן אשכחן דקאמר בגמ' ואינו מדאורייתא אלא מדרבנן תוס' פ"ק דמציעא דף י"א א' ד"ה ילפינן והביאו מוהר"ש אלגאזי בס' הליכות אלי כלל תט"ו וכן מצאתי עוד לר' בצלאל אשכנזי בש"מ על מציעא בשם תוס' שאנץ אך הש"ך בח"מ סי' רמ"ג ס"ק ו' כתב דדבריהם דחוקים לפרש ולא ילפינן מדרבנן ושמלשון הרי"ף והרא"ש שם משמע להדיא דהאי ילפינן הוי מדאורייתא ע"ש ועיין מ"ש עליו הר"ב מגן שאול דף ל"ז סע"ד מלשונות הרמב"ם:

רצט

ידע אמורא רישא דברייתא ולא ידע סיפא הוא תימא לומר כן. כן כתבו התוס' ז"ל בפ"ט דפסחים צ"ז א' ד"ה אלא לאו ובפרק בהמה המקשה ע"ד א' ד"ה ולהאי ובריש קמא ד' א' ד"ה לאו ובפ' בנות כותים ל"ד א' ד"ה אילימא אך בפ"ק דע"ז י' א' ד"ה והתניא כתבו בפשיטות דאותו שהוא מתרץ הא דידיה הא דרביה לא היה יודע הברייתא כמו שהיא בסמוך אלא מתרץ על מה שהביא המקשה וכן בפ' הזהב נ"ה רע"א כתבו עוד וכי פריך לעיל וכו' לא מסיק אדעתיה מסוף ברייתא דמרבה אף קדשים קלים ע"כ וכן מצאתי להרשב"א ז"ל בחידושיו לשבת דף כ"א ע"ד שכתב בזה הלשון אלא נראה לי שר' זירא לא היה יודע כל אותה ברייתא אלא רישא דברייתא ויש כיוצא בזה בהרבה מקומות בתלמוד שהמקשה יודע תחלת הברייתא או סופה ואינו יודע כולה ומקשה ממנה וכיוצא בה אחת בפ' לא יחפור גבי אין פורסין נישבים ליונים עכ"ד וכן תמצא אליו עוד בחידושיו לקידושין דף כ"ד ע"ב ע"ש וגדולה מזו ראיתי להתוס' עצמם בפ"ק דמ"ק ה' א' ד"ה לאתויי שכתבו דהמקשה לא היתה מתני' שגורה בפיו ולא הוה ידע דגרס בה ומתקנין את הדרכים וזה ודאי קשה לשמוע דאמורא לא ידע מאי דקתני במתני' שהרי כל האמוראים היו בקיאים במשניות כדמוכח בפ' תולין קל"ח ב' גבי עתידה תורה שתשתכח מישראל דפריך הא נמי מתני' היא כדתנן וכו' וכמ"ש ר' בצלאל בשיטה מקובצת על ב"מ דף רי"ח ע"ג בשם הרא"ש יע"ש ולא זו בלבד אלא שהתוס' גופייהו בפ"ק דמנחות ט' א' ד"ה חסר הלוג תמהו על דאיתותב ר"ל ממתני' וכתבו וז"ל ותימא שלא היה יודע רשב"ל וכה"ג בפ' במה טומנין דף ן' דפריך ממתני' דהטומן לפת וצנונות ע"כ וכן בפרק ארבעה אחין ל' א' ד"ה אמר כתבו תימא שלא דקדק ר"ן על מתני' דריש כיצד והכי נמי תקשי לרש"י דבפ"ט דנזיר ס"ג סע"א כתב דלרמי בר חמא דקמבעיא ליה לא שמיעא ליה מתני' ואמטו

להכי קא מבעיא ליה דיותר קרוב לשמוע מה שכתבו התוס' בפ' כירה מ"ד א' סד"ה לכ"ע ליישב ההיא דהטומן לפת וצנונות וז"ל ורב הונא ושמואל הוי ידעי לה דמתני' היא בסדר זרעים אלא הוו דחקי לאוקומא בדצה ושלפה והש"ס לא ניחא ליה לאוקומא הכי ועומדת בתיובתא ע"כ ועיין מוהריק"א בכלליו דף ק"ג ב' וברש"י פ"ק דפסחים י"ז ב' ד"ה קשיא:

ש

יכולני לפרש וכו'. משמע שהיה יכול לפרש כן אבל לפי האמת אינו מפרש כן כ"מ פ"ב מה' טומאת מת הלכה י"ט:

סליקו כללי היוד בס"ד

כללי הכף

שא

כל מקום שאמר ר"י אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים. הכי איתא בס"פ חלון פ"ב א' בשם ריב"ל ור' יוחנן פליג עליה ואמר דאימתי הוא לפרש ובמה לחלוק ועד כאן לא פליג רבי יוחנן אלא בבמה אבל באימתי תרווייהו שוין דלפרש בא ואע"ג דבפ' זהו בורר כ"ה א' מוכח דרמי בר חמא אית ליה דאימתי דר"י בא לחלוק וגם בפ"ק דגיטין ז' ב' איתא דר' ירמיה נמי הכי ס"ל מ"מ כיון דריב"ל ור"י שוין באימתי דלפרושי אתא כוותייהו קיימא לן וכמ"ש הרי"ף והרמב"ם והרא"ש בפ' מפנין ובכמה דוכתי וכן כתבו התוס' בפ"ק דגיטין שם ובדוכתי אחריני וכן פסק הסמ"ג ריש עשין ס"ד ופתח באלה הדברים פסק ר"ח וכל רבותינו שוין בדבר שאע"פ שסובר רמי בר חמא בפ' זה בורר ור' ירמיה בפ"א דגיטין שאימתי שבמשנה בא לחלוק אין הלכה אלא כריב"ל ור"י שאמרו בפ' חלון כ"מ ששנה ר' יהודה במשנתינו אימתי בא לפרש ובמה לחלוק ע"כ אלא שמה שסיים דלריב"ל ור"י במה לחלוק אינו מדוקדק דהא ר' יוחנן בלחוד הוא דסבר הכי ופליג עלי' דריב"ל בהא וצריכין אנו לומר דכיון דהמכוון שלו הוא לומר דבין לריב"ל ובין לר"י אימתי הוא לפרש לא דק בזה וכמ"ש הכנה"ג בספרו דינא דחיי שם וכן פסק עוד הגאון הר"א ממיץ בס' יראים מצוה קכ"ח והרמב"ן בס' המלחמות פ' כסוי הדם ושאר רבואתא וזה פשוט וברור אין צורך להאריך בו ומצאתי להר"ש בפי' המשניות פ"ז דאהלות משנה ד' שכתב אמר ר"י אימתי פלוגתא הוא בפ' ז"ב דאימתי דר"י אם בא לפרש או לחלוק כנראה מדבריו דלא ידע לאכרועי איך קי"ל לענין הלכה ולא ידעתי מה ראה על ככה דכיון דריב"ל ור"י שוין בזה ודאי דכוותייהו אית לן למפסק נגד רמי בר

חמא ורבי ירמיה ומה גם דאף רמי בר חמא לא סבר הכי אלא היכא דמוכח כמ"ש התוס' בפ' כיסוי הדם פ"ח א' ד"ה רבנן ובלאו הכי נמי יש לתמוה עליו דהא איהו גופיה ברפ"ב דחלה כתב האי אימתי דר"י לאו לפרש הוא כדמוכח בפ"ק דגיטין משמע דבכולהו שאר אימתי אית ליה דלפרושי אתא ובפירושא איתמר נמי בדבריו דפ"ה דדמאי משנה ה' דאימתי דר"י לפרש בא ע"ש וכעת לא ידענא ליה טעם כעיקר וע"ע בפ"ז דנגעים מ"ה שדבריו מגומגמים דהא בתוספתא דמייתי התם לא הוזכר בדברי רבי יהודה לא אימתי ולא במה והזכיר הך כללא לא ידעתי למה. ומעתה יש לחקור ולדרוש בענין במה דפליגי ביה ריב"ל ור"י כהי מינייהו פסקי' כיון דבש"ס דס"פ חלון לא איפסיקא הלכתא בהא וגם הרי"ף והרא"ש שם הביאו דברי שניהם ולא הכריעו ואמת הדבר דלכאורה הוה נלע"ד למימר דמדהרי"ף והרא"ש בס"פ חלון אייתו לעיל מיניה להא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה (דקאמר במתני' בד"א וכו') ומסקינן בגמרא דשמואל פליג אריב"ל ש"מ דלדעתם ז"ל קאי שמואל בשיטת רבי יוחנן דבמה לחלוק והו"ל ריב"ל יחיד לגבייהו והוה מסתייעא קצת הדין סברא מדאשכחנא להרי"ף והרא"ש גופייהו בפרק מפנין שכתבו דקי"ל כל היכא דאמר ר"י אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים ואף דבאימתי הוא דקיימי מ"מ מדנקטו הך לישנא דקי"ל וכו' באימתי לחודיה ולא הזכירו בהדיא לבמה ש"מ דבבמה סברי מרנן דלחלוק קא אתי אך אמנם אחר החיפוש קא חזינא דאין סופו להתקיים שהרי מצאתי להרי"ף ז"ל בפ' כל הנשבעין שבהדיא כתב דקי"ל כל מקום שאמר ר' יהודה אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים וחזר ושנאו בפי' אותה סוגיא מבואר בל' ערבי הובא בהעתק לשוננו הקדוש בס' תמים דעים שם לך נא ראה והבאתי את השלישית מבואר ביתר שאת וביתר עוז בפרק כסוי הדם שכתב בזה הלשון וליתא לדרשב"ג דקאמרינן כ"מ ששנה ר"י אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים ואפי' ר"י לא פליג אלא בבמה אבל באימתי מודה הלכך עבדינן כרבנן וכדפריש ר' יהודא ודלא כרשב"ג עכ"ד והרי לנו בבירור דעת הרי"ף דבמה לפרש כריב"ל והשתא לפי זה חל עלינו חובת ביאור אמאי מייתי הרי"ף בס"פ חלון להההיא דשמואל דאמר הלכה כרבי יהודה דמשמע דפליג אריב"ל כיון שדעתו ז"ל לפסוק כריב"ל ולמה לא חש להא דשמואל ורב חסדא שם קיימי כרבי יוחנן והוו רבים לגבי ריב"ל ולעד"ן לומר דס"ל להרי"ף דמדאקשינן שם לשמואל הלכה מכלל דפליגי והאמר ריב"ל דבמה לפרש ש"מ דהלכתא היא ולשיטתיה אזיל שבפרק חבית כתב דמדאקשינן בפ"ק דע"ז ממימרת רב דכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור אלמא הכי הלכתא ע"כ וכן מצאתי אליו עוד בפרק מי שמתו ובפרק בית שמאי ובפ' כל הבשר וכ"כ

הרא"ש בפ"ק דב"ק ובפרק אותו ואת בנו והרמב"ן שם והתוס' בפרק האשה שלום קי"ו א' ד"ה וליהמניה ובע"ז ס"ז א' ד"ה ורבא וע"ע בפ' שמנה שרצים ק"ז ב' ד"ה אמר ובריש קמא ד' א' ד"ה ורב ששת ועם כל זה הוכרח הרי"ף להביא מימרא דשמואל דהלכה כרבי יהודה וכו' משום מאי דמסיים בה ולא עוד אלא כל מקום ששנה רבי יהודה בעירובין הלכה כמותו ואיידי דבעי לאשמועי' הך כללא נקט כולה מימרא דשמואל כאשר היא כי אין דרך הרי"ף להביא מקצת המימרא ולהשמיט מקצתה ותדע שכדברי כן הוא דהא בפ' מי שהוציאוהו גבי מתני' דמי שישב בדרך ועמד דאפליגי בה ר"י ור"מ כתב הרי"ף גופיה דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י ועוד גרסי' בהדיא בפרק חלון א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר"י ולא עוד אלא וכו' הרי לך דגם בסוגיא דלאו בדוכתה הביא כולה מימרא משום סיפא דאצטריכא ליה וכ"ש הכא דבדוכתה היא ועיין בכללי הפוסקים שלי בכללי הרי"ף והטור כיוצא בזה והא דלא חש הרי"ף לדשמואל ורב חסדא דנראה דקיימו בשיטת ר' יוחנן נלע"ד לומר דאפשר דס"ל להרי"ף ז"ל דעם כל זה לא מיקרי רבים לגבי ריב"ל דכיון דכל חד מינייהו אמר לשמעתיה אמילתא אחרינא ולא פליגי אכללא דריב"ל בהדיא נמצא דאינהו ור' יוחנן כל חד וחד מיקרי יחיד לגביה וסברא זו לא נפלאת היא ולא רחוקה דכיוצא בה מצינו להרי"ף גופיה ס"פ הגוזל בתרא שכתב דקי"ל דכל רב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ופי' הכנה"ג בכללי התלמוד כלל מ"ג ומוהר"ש אלגאזי בגופי הלכות כלל קפ"ד דהיינו משום דרב ושמואל לא קיימי בחדא שיטה ואע"פ שבכולל חולקים על ר' יוחנן כל חד וחד יחיד מיקרי לגבי ר' יוחנן ואף ה"נ דכוותה הוי וכן מצאתי עוד להכנה"ג בי"ד סי' כ"א הגהות הב"י אות י"א שכתב ליישב דברי הרי"ף שמה שפסק כרב לגבי שמואל אע"ג דרשב"ל קאי כוותיה הוא מטעמא דלא איפליגי בבת א' אלא זה לבדו וזה לבדו וכל א' נתבטל סברתו לגבי רב והלכתא כוותיה ע"כ ומכ"ש היכא דלא פליגי בהדיא אכללא לא בבת א' ולא בזה אחר זה אלא מדיוקא הוא דאמרינן דכל חד וחד פליג אדריב"ל וכ"כ עוד בשיירי כנה"ג כללי התלמוד סי' ט' גבי משנת ראב"י קב ונקי ע"ש ובכללי כנה"ג סי' ה' ובהגהות מרדכי פ' המפקיד וצא ולמד עוד ממ"ש הרב המגיד לדעת הרמב"ם תלמיד הרי"ף בפ"ז מה' אישות הל' י"ב דלא מיקרי תרי לגבי חד אלא כששניהם חולקים על האחד מחד טעמא אבל כל א' חולק עליו מטעמיה לית כאן תרי לגבי חד וכ"כ הלח"ם בפ"ח מה' תמידין ומוספין גבי ר"ע יע"ש וכן תמצא עוד בכריתות בלשון לימודים שער ג' סי' ק"ט שכתב דאע"ג דשני תנאים סוברים הפך ר"ע כיון שלא חלקו שניהם עליו במקום א' אלא האחד מהם לא מיקרי אלא מחבירו והלכה כר"ע ודבר זה נראה פשוט וברור לא מצאתי ולא ראיתי חולק עליו באופן דשיטת הרי"ף

ברורה ונכונה דהלכה כריב"ל דגם במה דר"י לפרש הוא. ומדי דברי בשיטת הרי"ף זו זה חזיתי ואספרה שרבינו הגדול מוהריק"א תפס עיקר כדברי הרי"ף שהרי בפ"י מה' טומאת מת כתב בפשיטות וידוע שכל מקום שאמר ר"י במד"א אינו אלא לפרש ולכאורה כמו זר נחשב בעיני דידיעה זו מנין כיון דבמחלוקת היא שנוייה אך האיר ה' את עיני וראיתי דלשיטתיה אזיל דבפ"ד מה' ברכות הל' ד' כתב להליץ בעד הרי"ף וז"ל ואני אומר דכיון דאשכחן בפרק זה בורר דאיפליגו ריב"ל ורבי יוחנן דלריב"ל כ"מ שאמר ר"י במד"א אינו אלא לפרש דברי חכמים ורבי יוחנן קאמר שהוא לחלוק וכתבו התוס' והר"ן פרק בני העיר דריב"ל ור"י הלכה כריב"ל וכו' אלא דשני רב נחמן דאפשר לרב חסדא למימר דס"ל דבמד"א לחלוק וכו' ומכיון דקי"ל דבמד"א לפרש ממילא קם ליה הלכה כרב ששת עכ"ד הא קמן מבואר דאזיל לשיטתיה דהרי"ף לפסוק כריב"ל דבמה לפרש וכ"כ עוד בפ"ט מה' ע"ז הל' ד' ומ"מ איכא למידק בדבריו שכתב דאפשר לרב חסדא למימר דס"ל דבמד"א לחלוק והוה מצי למימר בפשיטות דרב חסדא הכי ס"ל כדאיתא בס"פ חלון להדיא דאמר רב חסדא זאת אומרת חלוקין עליו חביריו על ר' יהודה והנה לזה אפשר לתרץ ולומר דאע"ג דקאמר זאת אומרת אולי לא ס"ל לרב חסדא הכי כמ"ש התו' בעירובין ל"ו א' וביומא ו' ב' ובזבחים ל"ג א' ובכתובות י"ט ב' וכן יש להוכיח מן הש"ס ספ"ק דיבמות ט"ז ב' ושלהי פ"ז דנדה נ"ו ב' דקאמר וכי תימא זאת אומרת וליה לא ס"ל והא וכו' הרי דשפיר אפשר לומר זאת ולא ס"ל אי לאו דקשיא קושיא אחריתי ועיין הרמב"ן בספר המלחמות ס"פ ראוהו ב"ד א"נ י"ל דס"ל למוהריק"א דמדאצטריך רבי חסדא לאוכוחי ממתני' דחלוקין עליו חביריו על ר"י ש"מ דבעלמא לית ליה לרב חסדא דבמד"א לחלוק ואי קשיא הא ודאי קשיא על מוהריק"א דמאחר שכל מ"ש שם הוא לאחזוקי פסקיה דהרי"ף אמאי לא הביא דעת הרי"ף דפ' כל הנשבעין ופ' כסוי הדם דאייתינא לעיל דבירו' פסק דבמה לפרש כריב"ל ותו קשה דאמאי מייתי מהתוס' ומהר"ן דפ' בני העיר דריב"ל ור"י הלכה כריב"ל הלא הוה מצי לאוכוחי מהרי"ף גופיה דס"ל הכי כדמוכח מדבריו דפר' ערבי פסחים במחלוקת ריב"ל ור"י שכתב דהלכה כר"י מדקם ר"י בשיטתיה דרבא וריב"ל כאביי משמע בהדיא דאי לאו הכי דעתיה לפסוק כריב"ל נגד ר' יוחנן וכן משמע תו בפ"ק דברכות ובפ"ק דע"ז דבמחלוקת ריב"ל ור"י פסק כר"י מטעמא דתניא כוותיה מבואר שפיר דאי לאו דתניא כוותיה דר"י הוה פסק כריב"ל. ואיך שיהיה נמצינו למדין דגם הרמב"ם ז"ל כהרי"ף רביה ס"ל לפסוק כריב"ל דבמה דר"י לפרש הוא מדפסק בפ"ד מה' ברכות בדין חברים שהיו יושבין לאכול ויצאו לקראת חתן וכו' כדעת הרי"ף וכמו שסיים מרן שם בכ"מ ורבינו ז"ל כהרי"ף ס"ל ומה גם דאף

הרמב"ם פוסק בעלמא כריב"ל לגבי ר' יוחנן כמ"ש מרן בכ"מ בפ"ב דנדרים הלכה ט"ז ובס"פ י"ג ממעשה הקרבנות ע"ש וע"ע בפ"ח מה' תרומות הל' כ"ד ופ' י"א מה' פסולי המוקדשין הל' ט"ו ובלא זה נמי הא אשכחנא להרמב"ם ז"ל ספ"ג מה' מתנות עניים דפסק בהדיא כר' יהודה דברייתא דמייתי בירושלמי א"ר יהודה במד"א במידל לשוק וכו' ומינה שמעינן שפיר דאית ליה לרבינו דבמה לפרש כדעת הרי"ף רביה ע"ש ודוק וע"ע בפ"ב מה' שמיטה ויובל כיוצא בזה ובדברי הרדב"ז שם בספרו יקר תפארת ונראה בעליל לארש כדברי מרן בכ"מ פ"י מה' טומאת מת הבאתי דבריו למעלה אלא שאני בעניי לא נתקררה דעתי עכ"ז ממה שמצאתי להרמב"ם בפי' המשניות ספ"ח דסוטה עלה דתנינן שם אמר רבי יהודה בד"א במלחמת מצוה וכו' שכתב ואין הלכה כר' יהודה וכן בפכ"ח דכלים, מ"ז עלה דקתני אר"י במד"א בטלית וכו' כתב דר"י פליג אדרבנן ואין הלכה כר"י וכן בחבורו פכ"ג מה' כלים פסק כחכמים ונמצא לפ"ז שלא השוה את מדותיו בזה הכלל ולא אחד בהם שנתעורר בזה והנה בההיא דסוטה שפיר נוכל לומר דשנייא הוא דבגמרא שם איכא בהדיא דר' יהודה פליג ארבנן ומבאר פלוגתייהו ע"ש וכל הכללים לא נאמרו אלא על הסתה אך ההיא דכלים ודאי קשיא ולי המך צ"ע. ואחרי הדברים והאמת האלה יש לתמוה טובא על הפר"ח דפליג בזה על מוהריק"א בספרו מים חיים בלשונותיו על הרמב"ם פ"ד מה' ברכות וכתב וז"ל וליתא דבפ' חלון דף פ"ב מבואר דבמה לחלוק דאע"ג דריב"ל ור' יוחנן הלכה כריב"ל שאני התם דשמואל קאי בשיטת רבי יוחנן וא"כ יחיד ורבים הל' כרבים וא"כ צ"ע ליישב סברת הרי"ף ושמא י"ל כיון דבברי' קמייתא קתני סתמא משמע דהיא אליבא דכ"ע וגילה בזה במד"א שמפרש דברי חכמים ועיין ביבין שמועה כלל תל"ח דף קכ"א עכ"ל מדבריו למדנו שלדעתו ז"ל דעת הרי"ף בעלמא לפסוק כר' יוחנן דבמה לחלוק אך בברייתא דערבי פסחים משום דאיכא גילוי להפך אית ליה דלפרושי אתא וזהו שסיים בדבריו ועיין ביבין שמועה וכו' כלומר דשם נאמר בשם התוספ' דבמה זימנין לחלוק וזימנין לפרש ואני אומר דליתא לדבריו ודברי מוהריק"א שרירין וקיימין ואישתמיט מיניה דבהדיא פסק הרי"ף פעם ושתים ושלש דבמה לפרש כריב"ל וכדכתיבנא וכן מצאתי עוד בהדיא להרז"ה פי"ן דף רי"ש ע"א יע"ש שוב ראיתי שדברי הפר"ח יש להם על מה שיסמוכו והן הן הדברים שכתב הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות פ' ערבי פסחים הילך לשונו אבל הפסק שאמרו כרב ששת דאע"ג דפריק רב חסדא (צ"ל רב נחמן) שינוייא הוא חוכך אני בו כנגדם דהא מתניתא קמייתא ע"כ ר"י היא ולית לה לדר' ששת קיום אלא או שיפסוק הלכה כר"י יחיד במקום רבים או שיאמר שלא בא אלא לפרש דברי חכמים וסוגיין בעלמא אימתי לפרש

ובמה לחלוק ועוד שלא אמרו כן אלא במשנתינו אבל בברייתא הכל לחלוק כדאיתא בדוכתה ושמא סברו הראשונים ז"ל לומר דמאחר שמצינו ברייתא קמייתא דקתני סתם בד"א כשהניחו שם זקן או חולה היא מוכחא על חבירתה שאין במה זה של ר"י אלא לפרש והן רואין שזה פשטן והצעתן עכ"ד וכ"כ עוד בפי"ן רי"ט ב' ע"ש פקח עיניך וראה שגם מהרמב"ן נאמן ביתו של הרי"ף נעלם מה שפסק הרי"ף בפרק כסוי הדם ובפרק כל הנשבעין דבמה לפרש כריב"ל ומה שכת' דסוגיין דעלמא אימתי לפרש ובמה לחלוק הם דברים תמוהין דהיכא אשכחן דכל התלמוד סוגיין זו אדרבא ממאי דקי"ל ריב"ל ור"י הלכה כריב"ל דעת נוטה היא דבמה לפרש ואי משום דבפ' חלון משמע דשמואל ורבי חסדא קיימי כר' יוחנן הא קא חזינן דהרי"ף ז"ל לא חש לזה וע"כ לומר כדתריצנא לעיל אליביה גם מ"ש ועוד שלא אמרו כן אלא במשנתינו אבל בברייתא הכל לחלוק כדאיתא בדוכתא מילתא דתמיהא היא בעיני דהרואה דבריו אלה בלבבו יבין שהיא הלכה ברורה והכל מודין בה וזה אינו דרבים וגדולים הם הסוברים דהך כללא איתיה בין במשנה בין בברייתא כמו שאכתוב בכללין דלקמן בס"ד וגם בזה אישתמיטיה דהרי"ף ז"ל לא גרס במשנתינו ולא עוד אלא שבהדיא כתב הך כללא בפרק כל הנשבעין על ברייתא יע"ש אמור מעתה שדברי מרן בכ"מ נכונים הם בטעמן וראוין הדברים למי שאמרן ודברי הפר"ח דחויין מעיקרן וכ"כ הט"ז בא"ח סי' רע"ח ס"ק י' שיפה אמר רבינו בעל ב"י בזה בודאי ע"ש אלא שהוא קיצר במקום שאמרו להאריך ואני הארכתי ועשיתי סמוכות לדבריו ולהכי כתב הט"ז שם רסי' קנ"ה בפשיטות גמור דאמרינן בכמה דוכתי כל אימתי ובמה דא"ר יהודה אינן אלא לפרש והכי נקט לה הב"ח שם יע"ש וכן ראיתי להדרישה בח"מ סי' רל"א ס"ח דנקט בפשיטות וכדקי"ל דכל לשון, אימתי ובמה לפרושי באו ולא לפלוגי וכ"כ הרדב"ז בס' יקר תפארת ספ"ד מה' נזירות לדעת הרמב"ם וקי"ל דכל בד"א אינו אלא לפרש ע"ש וכן מצאתי שפסק בעל האגודה בפ' ז"ב דכל מקום שאמר ר"י אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים והכי כייל לן מוהר"ש אלגאזי בספרו יבין שמועה כלל ת"ס מדעת עצמו ומ"מ אני תמיה על רוב בקיאותו איך לא הזכיר מיהא דעת הרי"ף והרז"ה והרמב"ם ומוהריק"א בזה גם לא דעת החולקים עליה כדבעינן למימר קמן. אבל מצאתי להריטב"א בחדושיו לעירובין ס"פ חלון גבי מחלוקת ריב"ל ור"י שכת' וז"ל ומסתברא דבהאי פלוגתא הלכתא כר' יוחנן אפי' לדברי ר"ת שפסק במסכת מגילה ובכמה מקומות דר' יוחנן וריב"ל הלכה כריב"ל שאני הכא דשמואל ור' חסדא קיימי כר' יוחנן והוה ליה ריב"ל יחיד ורבים וכו' עד וכן הסכימו בתו' לענין פסק משנתינו אלא שהם פוסקים במחלוקת ריב"ל ור"י הלכה כריב"ל דאפילו בד"א אינו אלא לפרש ונפקא

מינה לענין מילי דעלמא עכ"ד הרי דלא בחר בשיטת הרי"ף והרמב"ם ופנה דרך לעצמו לפסוק כר' יוחנן דבמה לחלוק אפילו לדעת התוס' דרגילי למפסק בעלמא כריב"ל לגבי ר"י וכ"ש לפי דעתו שבפרק מי שהוציאוהו כתב בהדיא דריב"ל ור"י הלכה כר"י והנה לא תעזוב נפשי לשאול אמאי לא חש להא דמקשי הש"ס שם אדשמואל בפשיטות והאמר ריב"ל וכו' דמשמע מזה דדברי ריב"ל הלכתא נינהו וכדכתיבנא לעיל לדעת הרי"ף וי"ל דלשיטתיה אזיל שכת' בחדושיו לכתובות רפ"ב דף י"ב ע"ד וז"ל וכבר כתבתי בכמה מקומות דאורחא דתלמודא הוא דפריך לזמנין סתמא אליבא דמאן דלית הלכתא כוותיה וכ"כ עוד בחדושי קידושין ס"פ האומר והאמנם מה שסיים בדבריו ואמר שהתוס' פסקו כריב"ל דבמה לפרש אני בעניי יגעתי ולא מצאתי איה מקום כבודו של זה הפסק ואדרבא ממה שפסקו בע"פ ק"ב א' כר' חסדא בההיא דחברים שהיו יושבים לאכול וכו' משמע איפכא דהא לר' חסדא שם בד"א דר"י לחלוק בא כמבואר למעיין שם וכן יש לדקדק ממ"ש שם ד"ה תניא דמש"ה לא מייתי סיעתא מרבנן דר"י לר' חסדא משום דאיכא דאמר בסנהדרין דבמה נמי לפרש משמע מלשונם זה דאינהו לא סברי הכי לפום קושטא ותו דמדברי רשב"ם שפסק גם הוא כר' חסדא נשמע לדעת התוס' והנה רשב"ם כתב שם בזה הלשון אר"י בד"א מכלל דרבנן פליגי עליה וכו' כר' חסדא דאמר ר' יוחנן בעירובין בפ' חלון כל מקום שאמר ר"י במה לחלוק אימתי לפרש דברי חכמים בא ע"כ הא קמן מבואר דמי שפוסק כר' חסדא אית ליה כר' יוחנן דבמה לחלוק ובר מן דין הא אשכחנא להתוס' עצמם בפ"ק דביצה ט' ב' ד"ה ולא היא שהקשו בפשיטות וא"ת והא כל מקום דתני במה לחלוק ותירצו דהיינו דוקא במשנה אבל לא בברייתא הרי דבמשנה מיהא ס"ל דבכל מקום דתני במה לחלוק בא הפך דברי הריטב"א ומה שיש לדקדק בדברי תוס' אלה אכתבנו בכללין דבסמוך בס"ד שמעינן מיהא דהריטב"א והרשב"ם תרווייהו אית להו דבמה לחלוק וכר' יוחנן אך דעת התוס' בזה עדיין רופפת בידינו עד אמצא מקום וסעד לדברי הריטב"א ולעת כזאת לבד ראה זה מצאתי להתוס' ז"ל בפ' לולב הגזול מ' ב' ד"ה שמא שכתבו וז"ל ותימא דרבנן דהתם דאמרי ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומם במזיד תעלה ותאכל במקום וי"ל דאיירי כמו שמפרש ר' יהודה התם בד"א במתכוין וכו' עד וכולה ברייתא דקידושין רבי יהודה היא דאפי' למ"ד פ' ז"ב אימתי דר"י לפרש ובמה לחלוק היינו דזמנין דבמה לחלוק ומ"מ זמנין נמי היינו לפרש ע"כ נקוט מיהא דאע"ג דר' יהודה קאמר בד"א נקטו לישנא שמפרש ר' יהודה התם בד"א וכו' ודוק נמי לישנא דאפי' למ"ד וכו' דמשמע דלדידהו לעולם במה לפרש ולפי זה אפשר דטעמייהו הוי כדאמרן לעיל לדעת הרי"ף דמדקא מקשי תלמודא בס"פ חלון לשמואל מריב"ל ש"מ דכן הלכה

דהא אשכחן דגם התוס' אית להו הכי בפ' האשה שלום קט"ז א' ד"ה וליהמניה שכתבו אומר ר"י דהלכתא כר' המנונא מדפריך סתמא דגמרא מר' המנונא וכ"כ עוד בפ' השוכר את הפועל ס"ו א' ד"ה ורבא ע"ש ואע"ג דמצינו להתוס' ג"כ שכתבו בכתובות כ"א ב' ובפ' המקבל קי"ג א' דרך התלמוד להקשות אפי' מדבר דלא הוי הלכתא הכי מ"מ הכא א"א לומר דס"ל דלא כריב"ל כיון דאינהו רגילי לפסוק כריב"ל לגבי ר' יוחנן כמ"ש בפ' בני העיר כ"ז א' ד"ה כוותיה וכיוצא בזה תמצא בכנה"ג י"ד סי' צ"ח הגהות הב"י אות ס"ז גבי כלל דרבי יוחנן וריש לקיש ע"ש ומכאן אתה דן דהתוס' ז"ל לא חשו להא דשמואל ור' חסדא קיימי כר' יוחנן כמו דלא חשו לה הרי"ף והרמב"ם ומוהריק"א מטעמא דכתיבנא לעיל ומעתה אין מקום למה שכתבו בעל מגן דוד ויד אהרן בסי' קע"ח דדעת התוס' לפסוק כר' יוחנן דבמה לחלוק דליתא וכמו שהעיד על זה הריטב"א ז"ל בס"פ חלון הנ"ל ולפי זה צריכין אנו לומר לדעת התוס' ז"ל דאף דבעלמא אית להו דבמה לפרש מ"מ בההיא דערבי פסחים פסקו כר' חסדא משום דבגמ' שקלו וטרו אליביה ועוד דתני כוותיה ועיין מגן דוד סי' קע"ח ס"ק י' שכת' דס"ל להתוס' דבודאי במסקנא הוי בד"א גם כאן לפרש ע"ש כי העלה ארוכה ומאחר שכן מאי דכתבו בפ"ק דביצה דכל מקום דתני במה לחלוק לי הדיוט צ"ע וגם אנכי לא ידעתי למה נדחקו בפ' לולב הגזול למ"ד דבמה לחלוק דזמנין לחלוק וזמנין לפרש דהא לישנא דכל מקום שאמר ר"י וכו' לא משמע הכי ותו כיון דבברייתא אינון קיימין הוו מצו לתרוצי תירוץ יותר מרווח לפי שיטתם דביצה דלא אמרו כן אלא במשנה אבל לא בברייתא ובכל זה לא באתי לכלל יישוב לעת עתה ועיין ס' לשון למודים על הטורי' דף נ' ע"ב. וראיתי להכריתות בלשון למודי' ש"ב סי' כ"א וש"ג סי' ל"ו שכת' דבד"א לעולם לחלוק ואימתי פעמים לחלוק פעמים לפרש נראה מדבריו אלה שדעתו לפסוק כר' יוחנן ויש לתמוה דהא איהו גופיה בימות עולם ש"ג סי' ד' פסק דהלכה כריב"ל בכל מקום ואפשר לתרץ דהא דאית ליה דהלכה כריב"ל בכל מקום היינו היכא דפליג עם אמוראי אחריני חוץ מר' יוחנן ויש הכרח נכון לזה מדכת' איהו גופיה בימות עולם סוף ש"ב דריב"ל תלמיד דר' יוחנן הוה ועד אבייי ורבא ואילך אין הלכה כתלמיד במקום הרב כמ"ש הוא עצמו שם בש"ג סי' ו' אלא ודאי דחוץ מר' יוחנן קאמר אע"פ שלא פירש דלא כשיירי כנה"ג שכת' בכללי התלמוד כלל ט"ל בשם הכריתות דריב"ל ור"י הלכה כריב"ל דליתא שהרי הוא לא כת' אלא דהלכה כריב"ל בכל מקום ועל כרחנו אפיקו ר"י מכללא כמו שהכרחתי א"נ י"ל שדעתו בזה כדעת הריטב"א דשמואל ורב חסדא קיימי כר' יוחנן והוה ליה ריב"ל יחיד לגבייהו וכגון זה דבר הלמד מעניינו הוא שהרי אחר סמוך שכת' הך כללא דהלכה כריב"ל בכל

מקום כתב כלל אחר וז"ל אע"פ שנהגו חכמים לומר פלוני ופלוני הלכה כפלוני היכא דאיכא תרי אמוראי בתראי דקיימי כחד מינייהו הלכה כמותו ע"כ אלא שאני בעניי לא ידעתי אמאי הצריך שיהיו תרי אמוראי בתראי בשיטת היחיד כדי לפסוק כוותיה דהא אפי' בחד אמורא בתראה דקאי כחד מינייהו סגי למפסק כוותיה כדאשכחן להרא"ש בריש פרק מי שהוציאוהו שכת' דאע"ג דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי בהא לית הלכתא כוותיה כיון דר' פפא סבר כרבנן הרי דהגם דבעלמא אית ליה להרא"ש דהלכה כראב"י אף כנגד רבים כדמוכח מדבריו אלה וכמ"ש בהדיא בפ"ק די"ט מ"מ פסק נגד הכלל משום דר' פפא קאי כרבנן וכ"כ התוס' שם אמ"ב א' ד"ה מכלל וכן מצינו עוד להתוס' פ' שלשה שאכלו מ"ט ב' ד"ה ר"מ שפסקו כר"מ נגד ר' יהודה משום דקם ליה ר' יוחנן בשיטתיה דר"מ אע"ג דבעלמא הלכה כר"י נגד ר"מ ושכן פסקו ר"ח ובה"ג והשאלתות וכ"כ שם הרא"ש ז"ל יע"ש וכעת לא מצאתי טוב טעם לדבריו אלה ואכתי לא מייתבא דעתי בדעת הכריתות גם לא במאי דתריצנ' אליביה מכמה טעמי חדא דאיהו גופיה כת' בלשון למודים ש"ג סי' י' דקי"ל דלא מקשינן לא ממשנה ולא מברייתא ולא מאמורא אלא א"כ היא הלכה והוא מה שכתבתי בראשית מאמר בשם הרי"ף והר"ן והרא"ש והתוס' ומאחר שכן היה לו לחוש דמדמקש' הש"ס בפשיטות בס"פ חלון לשמואל והא אמר ריב"ל כל מקום וכו' ש"מ דהלכה היא דאל"כ לא הוה מקשי תלמודא מיניה ותו קשה בעיני לומר דאיהו סבר כהריטב"א דשמואל ורב חסדא דלא פליגי בהדיא אכללא דריב"ל מיקרו רבים לגביה שהרי מצינו לו בלשון למודים ש"ג סי' ק"ט שכת' גבי הלכה כר"ע מחבירו דאע"ג ששני תנאים סוברים הפך ר"ע כיון שלא חלקו עליו שניהם במקום אחד לא מיקרי אלא מחבירו והלכה כר"ע וכ"ש הכא דלא זו דלא פליגי שמואל ור' חסדא במקום א' ובשיטה א' על ריב"ל אלא אף זו יש מקום וצדדין לומר דלא פליגי אכללא כדתריצנא לעיל לדעת הרי"ף גם מה שכת' דאימתי פעמים לחלוק פעמים לפרש לא ידענא מנא ליה הא דמלישנא בכל מקום שאמרו דנקטו משתמע טפי דאימתי לעולם בא לפרש בין לריב"ל בין לר' יוחנן והנה לזה אפשר לתרץ ולמימר דכוונתו בזה דהיכא דאיכא הוכחה דפליג רבי יהודה אז אמרינן דלחלוק בא וכרמי בר חמא דאית ליה הכי בפרק זה בורר כ"ה א' הובא בתוס' פ' כסוי הדם פ"ח א' ד"ה רבנן וגם הכריתות גופיה רמזו לחידוש בימות עולם ש"ג סי' ח"י והשמיט לר' ירמיה דגם הוא סבר כרמי בר חמא בפ"ק דגיטין ו' ב' לא ידעתי למה וכ"כ הר"ש בפי' המשניות רפ"ב דחלה האי אימתי דר"י לאו לפרש הוא כדמוכח בפ"ק דגיטין אך הרמב"ם בפירושו שם כתב דלעולם אימתי דר"י לפרש בא וכ"כ התוס' שם בגיטין ושההיא דחלה דמייתי שם הש"ס ברייתא היא

ע"ש ותדע עוד דלדעת התוס' במתני' מיהא לעולם בא לפרש דהא בס"פ אותו ואת בנו פ"ג א' עלה דקתני ומודה ר"י הניחו בתימה דלמאן מודה דאימתי דר"י לפרש הוא ואי הוו סברי דהיכא דמוכח לחלוק בא אין לך הוכחה גדולה מזו דפליג מדקתני עלה ומודה ר"י אלא ודאי דלדידהו בכל גוונא אימתי לפרש הוא וכן נראה דעת שאר רבוותא קמאי ובתראי שכתבו סתמא דאימתי לפרש בא ולא אחד בהם שחילק בהכי. באופן שמ"ש הכריתות דאימתי פעמים לחלוק פעמים לפרש יש לו על מי שיסמוך אך במה שפסק נגד ריב"ל דבמה לעולם לחלוק לא מצאתי לו סמוכות מהטעמים שכתבתי הן אמת שאחר כתבי כל זה מצאתי לרש"י ז"ל במנחות ע"א ב' שכתב וקי"ל בסנה' בפ' ז"ב כ"ה כל מקום ששנה ר' יהודה אימתי אינו אלא לפרש ובמה לחלוק ע"כ וכן מצאתי עוד להמרדכי בפ' ע"פ גבי חברים שהיו מסובין וכו' שכ' וא"ת והא אמרינן בסנהדרין דלכ"ע במה לחלוק ולעיל קאמר ר"י במה וכו' ע"כ וכן ראיתי תו להרמ"ע בתשובותיו סי' כ"ט שכ' בפשיטות דהא קי"ל אין אימתי אלא לפרש כר' יוחנן וכרב חסדא ורב שזבי ס"פ חלון לא כריב"ל דסבר אף בד"א לפרש וכו' ע"כ אך לי בעניי מאד עמקו מחשבותיהם דבפ' ז"ב לא מסקינן ולא מידי בבמה אלא באימתי דביה קא קאי תלמודא ודכ"ע אימתי לפרש הוא אך בבמה כדקאי קאי ובמחלוקת היא שנויה וא"כ איך כתבו בפשיטות וקי"ל דבמה לחלוק והנה על רש"י ז"ל נוכל לומר בדוחק דכיון דבאימתי הוא דקאי שם במנחות דביה שוין ריב"ל ור' יוחנן דלפרש בא לא דקדק כ"כ גבי במה כיון דלאו דוכתיה הוא ואל חתמה על החפץ שהרי אף בש"ס מצינו כן כמ"ש הרמב"ן בס' המלחמות ר"פ הניזקין שכן דרך התלמוד בכל מקום שאינו חש לפרש דברים שלא במקום עיקרן ע"ש וכ"כ עוד המ"מ פ"ג מה' זכיה ומתנה הל' י"ג בשם הרשב"א וכ"כ הר"ן בפ"ג דנדרים כ"ה א' וכן מצאתי ברדב"ז ח"ב קובץ ג' שכ' בדף נ"ג ע"ב דסוגיא שלא בדוכתה לא חיישינן לה דלא דקו כולי האי ע"ש ובתי"ט פ"ב דגיטין משנה ה' ובתוס' פ' לולב הגזול מ"א ב' ד"ה הילך אך להמרדכי דבבמה קאי לא ידענא מה אדבר ומה אצטדק וצ"ע ועל הרמ"ע הבקי בחדרי תורה אני תמיה איך נעלם ממנו פסק הרי"ף הברור ודסמכין עלוהי. ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת לא ידעתי מה היה לו למוהר"י חאגיז שבספרו תחלת חכמה בש"ב כלל ו' כ' וז"ל ובא בלשון לימודים ש"ב סי' כ"ב ובסוכה דף מ' ומ"א בתו' דאפי' למ"ד בפ' ז"ב דאימתי דר"י לפרש ובמה לחלוק מ"מ זמנין נמי לחלוק עד כאן ואשתומם על המראה דהשוה דעת התוס' עם הכריתות דאימתי זמנין לחלוק בא וליתא שהרי לדעת התוס' לעולם בא לפרש כמדובר ובלא זה נמי אגב ריהטיה לא דק דהתוס' שם לא איירו באימתי כל עיקר אלא בבמה כמבואר שם בדבריהם שכתבו דאפילו למ"ד וכו' היינו דזמנין דבמה

לחלוק ומ"מ זמנין נמי היינו לפרש וגם הבריי' דקידושין דמייתי התם בבמה היא ואולי איזו נסחא מוטעית נזדמנה לפניו וכדמוכח מדברי מהרש"ל שם בחכמת שלמה שהגיה היינו דזמנין דבמה לחלוק כצ"ל ומדהגיה כגירסא שלפנינו אתה למד דגירסא אחרת היתה לפניו והיא היא שהטעתו למוהר"י חאגיז ולא שת לבו גם לזאת דבבמה הדברים אמורים בכל אותו הדיבור. איברא דכדברי הריטב"א והכריתות יש לדקדק מדברי הרב הגדול הר"א ממיץ בס' יראים מצוה קכ"ח שהרי אחר שפסק שם הלכה כריב"ל ור"י דאימתי לפרש כתב דהא דתנן בפר' אותו ואת בנו א"ר יהודה אימתי וכו' ומודה רבי יהודה וכו' דמשמע מדקתני מודה דאימתי לחלוק צריכין אנו לפרש מדלא מייתי מינה תיובתא לריב"ל ולר"י שמעינן דאיכא דלא תני התם אימתי אלא במה אלו דבריו ז"ל והגם דגירסא זו לא ראינוה ולא מצאנוה לא בראשונים גם לא באחרונים ואיכא למימר דכל כי האי לא הוו שתקי מינה נקוט מיהא בידיך דס"ל דבמה לחלוק מדניחא ליה בגירסת במה דאז ר' יהודה לחלק בא ולא שייך לאותובי תו תיובתא לריב"ל ולר"י ואני עני ואביון לא זכיתי לירד לסוף דעתו הרמה דמה תיקן בגירסת במה הלא אכתי תיקשי דאמאי לא מותיב מינה תיובתא לריב"ל דאית ליה דבמה לפרש ואפשר לומר דכיון דרובא דגירסאות גרסי אימתי אף דאיכא מאן דגרס במה לא פסיקא ליה מלתא לאותובי תיובתא לריב"ל מאחר דקי"ל דהמקשה מקשה בכח אלא דאכתי איכא למידק בדבריו דאף בגירסת אימתי נמי נראה דלא שייך לאותובי מינה תיובתא לריב"ל ולר"י דהכא שאני דגילה לן תנא דלחלק בא מדקתני ומודה ר"י אבל בעלמא אין הכי נמי דלפרש בא ואף גם זאת יש לתרץ דאפשר דס"ל להרא"ם כדעת התוס' ז"ל דאימתי לעולם לפרש קא אתי אף דאיכא הוכחה וכדאמרן לעיל וטעמא דמילתא נלע"ד דכיון דריב"ל ור"י שהם אמוראים ודרכם לפרש לא אפיקו מכללא לשום אימתי שמע מינה דכולהו אימתי לפרושי נינהו ולהכי קא' דמדלא מותיב תיובתא מינה שמעינן דאיכא מאן דגרס שם במה וקושטא קאי שאחר שכתבתי כן מצאתי קרוב לדברי אלה להרמב"ן במלחמותיו פרק כסוי הדם בזה הלשון ומ"מ מ"ש בעל המאור ז"ל שאין למדין מן הכללות אינו שזה כלל גדול הוא שהרי הקשו בכמה מקומות בתלמוד ולא אמרו באחד מהם חוץ מזה וכו' עד ואנן הכי קי"ל ולא מפקינן חדא מכללא דלא איתמר בגמ' עכ"ד. יצא מן הכלל ללמד דכיון דהרי"ף והרמב"ם והרז"ה והתוס' ורבינו הגדול מוהריק"א והרדב"ז וספר אגודה פסקו כריב"ל דבין אימתי ובין במה דר"י לפרש דברי חכמים בא ואחריהם נמשכו הרב ב"ח והט"ז והדרישה ומהר"ש אלגאזי הכי נקטינן להלכה:

שב

כל מקום שאמר רבי יהודה אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים. כך היא גירסת הרי"ף והרא"ש ס"פ חלון ובפרק מפנין וכן היא גירסת הרמב"ם בפי' המשניות בפרק מפנין וברפ"ב דחלה ואין ספק אצלי דלמאן דלא גריס במשנתינו איתיה להך כללא בין במשנה בין בברייתא ומנא אמינא לה מהא דאמרינן בפ' שני דייני גזירות ק"ט א' א"ר יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו א"ל רבא לרבי נחמן אפילו בבריי' א"ל מי קאמרינן במשנה בכל מקום שאמר ר"ג קא אמרינן ע"כ ואיתא תו בהקומץ רבה ל"א ב' גבי כ"מ ששנה ר"ש שזורי הלכה כמותו מי קאמר במשנתינו כ"מ ששנה קאמר ופירש"י מי קאמר במשנתינו דמשמע משנה ולא בריי' הרי מבואר דכל היכא דנקט לישנא דכ"מ ולא קאמר במשנתינו בין במשנה בין בבריי' במשמע ואע"ג דמילתא דנא פשוטה היא בעיני לא שקטתי ולא נחתי עד שיגעתי ומצאתי בחפיש"ה להרי"ף ז"ל בפ' כל הנשבעין דעל בריי' דאמר בה ר"י אימתי בזמן שהפירות צבורין וכו' כ' עלה דקי"ל כ"מ שאר"י אימתי וכו' הרי דלאו מכללא איתמר אלא בפירושא אתמר מפומיה דהרי"ף דאף בבריי' איתיה להדין כללא וכ"כ מוהר"י ן' מיגש בחידושי שבועות שנדפס מחדש בס' אוריין תליתאי דף ל' ב' ע"ש ודעת הרא"ש בהך דפ' כל הנשבעין לא יכולתי להולמו כאשר דבריו שם סתומים וחתומים וקשי ההבנה והן אמת שרבינו הגדול מוהריק"א בח"מ סי' צ"א כ' שמדבריו נראה שמפרש כפי' הרי"ף דר' יהודה לפרש דברי חכמים בא ונדחק לומר דמ"ש שם הרא"ש ומודו ליה רבנן וכו' שהוא אשגרת לישן אך מוהרש"ך ז"ל בח"ג סי' צ"ו קרא תגר על דבריו אלה וכ' שלא מצא ולא ראה צד ואופן להסכים דעת הרא"ש עם הרי"ף ושדבריו צ"ע וכ"כ בדורש משפט בשם מהרב"א וע"ע בספר גידולי תרומה דף מ"ז ובדרישה שם שהאריכו הרבה בזה כי אין כאן מקום להאריך במה שאינו נוגע לכוונת חבורנו ומה גם שמצאנו ראינו להרא"ש ז"ל בפ' כיסוי הדם שבהדיא כ' דאימתי דר"י לפרש לא אמרו אלא במשנה אבל לא בבריי' ושבעירובין ס"פ חלון בכל הספרים גרסי' כ"מ ששנה ר"י אימתי במשנתינו וכו' וכן מצאתי תו להרא"ש בפ' ע"פ שכ' דבד"א דברייי' ד"ה פליג את"ק והביאו מוהריק"א בכלליו דף ק"י ב' מס' יבין שמועה (אלא שמ"ש שם בפ' אע"פ הוא ט"ס וצ"ל בפ' ע"פ). והשתא לפ"ז איכא למידק על הרא"ש ז"ל דהא בס"פ חלון ובפ' מפנין שהבאתי לעיל לא גרס במשנתינו כגירסת הרי"ף והרמב"ם וכבר הוכחתי דלמאן דלא גרס במשנתינו שייך זה הכלל גם בבריי' ונמצא סותר למ"ש בפ' כסוי הדם ובפ' ע"פ דבמשנתינו דוקא איתמר ואפשר לומר דבפ' מפנין ובפ' חלון העתיק דברי הרי"ף

בסתם אף שהוא אינו סובר כן כי זה הוא דרכו בכמה מקומות שמעתיק דברי הרי"ף אף שבמקום אחר גילה דעתו להפך וכמ"ש הש"ך בח"מ סי' ט"ל ס"ק ב' ובספרו תקפו כהן ר"ס מ"ו הבאתי דבריו בכללי הפוסקים ומצאתי עוד להגאון הר"א ממיץ בס' יראים מצוה קכ"ח וקל"ט ובס' אגודה פ' ז"ב דלא גרסי במשנתינו כגירסת הרי"ף והרמב"ם וא"כ לדידהו נמי איתמר זה הכלל בין במשנה בין בברייי' כאמור והכי אשכחן להרז"ה פ' יש נוחלין דף רי"ט א' דעל בריי' דמייתי שם כ' בבירור וכ"מ שאמר ר"י במה אינו אלא לפרש דברי חכמים וכן מצאתי תו לרשב"ם שכ"כ בהדיא בפ' ע"פ דף ק"ב ע"א דהא על בריי' דקתני אמר ר"י בד"א כ' הוא ז"ל מכלל דרבנן פליגי עליה דא"ר יוחנן בעירובין בפ' חלון כ"מ שאמר ר"י במה לחלוק אימתי לפרש דברי חכמים בא הנך רואה ה בעיניך דלא זו דלא גרס במשנתינו אלא אף זו בפי' כ' על בריי' להך כללא וכ"כ עוד בפ' יש נוחלין קל"ב ב' על בריי' יע"ש וגירסת הריטב"א בזה הגם דבפ' חלון לא מצאתי שום גילוי לזה מ"מ בחידושיו לחולין פ' כסוי הדם מצאתי אליו דגרס כגירסת הרי"ף ודעמיה וז"ל שם אבל הרי"ף ז"ל פסק כר' יהודה וטעם דבריו משום דהא קי"ל דכ"מ שאמר ר"י אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים דאפילו למ"ד במה לחלוק אימתי לפרש אפי' בברייי קאמר דלהא לא אמר במשנתינו ע"כ הביטה וראה שדעת הריטב"א בזה כדעת הרי"ף דזה הכלל נאמר אף בברייי מדלא אמרו במשנתינו שוב הגיעו לידי חידושי הריטב"א על בתרא כ"י וראיתי אליו ז"ל דעל מה דאיתא שם בפי"ן קל"ב ב' והא תניא אמר ר"י אימתי וכו' כ' וז"ל וא"ת והא קי"ל דבמה לחלוק ואפי' למאן דגרס אימתי לפרש ה"מ במשנה אבל בברייי אפי' אימתי הוא לחלוק כדכתיב בפ"ק דגיטין וי"ל ה"מ כשנשנה האימתי או בד"א באותה משנה או בריי' אבל בזה שדברי ת"ק ורבי יוסי במשנה ודברי רבי יהודה בברייי לפרש הוא בא בברייי' עכ"ד וכל זה סותר למאי דכתב איהו גופיה בפ' כסוי הדם שהבאתי וצ"ע וע"ע בחידושיו לגיטין דף ה' ב' ומעתה אף אנו נאמר דגם הכריתות אזיל בשיטה זו מדהביא בימות עולם ש"ג סי' ח"י הך מימרא דכ"מ שאמר ר"י וכו' כגירסת הרי"ף וסיעתיה ומה גם שבלשון לימודים ש"ב סי' כ"א נקט הך כללא בסתם ולא חילק וכן נראה דעת הרמב"ם כמ"ש מרן בכ"מ פ"ד מה' ברכות ופ"ו מה' טומאת מת הבאתי דבריו בכללין דלעיל דהא תרוייהו ברייתות נינהו ועלייהו קאמר זה הכלל דכ"מ שאמר ר"י וכו' וע"ע בדבריו ה' ע"ז פ"ט הלכה ד' ובריש פ"ה מה' עבודת יוה"כ וכ"כ הרדב"ז בס' יקר תפארת ספ"ד מה' נזירות לדעת הרמב"ם. איברא דאיכא למידק על מוהריק"א דכיון דאיהו סבר דגם בברייי' איתא לזה הכלל כדעת הרי"ף ודעמיה למה זה בכלליו הנ"ל הביא בסתם דברי התוס' ר"פ כיסוי הדם ודברי הרא"ש דפ' ע"פ שכתבו דבברייי' ליתיה

להך כללא כאילו הם הלכה ברורה ושמסכים הולך עמהם ולמה זה לא הזכיר מיהא שום אחד מכת של קודמין הנ"ל דסברי דאיתיה אף בבריי' ולי הדיוט צ"ע. אמנם התוס' שם בס"פ חלון ובפ"ק דגיטין ז' ב' כתבו דלא איתמר הך כללא אלא במשנה אבל לא בבריי' וה"ט משום דגרסי במשנתינו כמבואר בדבריהם שם ובפ' כסוי הדם פ"ח א' ובשבועות מ"ח א' יע"ש וכן מצאתי עוד בפ"ק דביצה ט' ב' ד"ה ולא היא שכתבו וא"ת והא כ"מ דתני במה לחלוק וי"ל דהיינו במשנה אבל לא בבריי' אלא שדבריהם שם אינם מובנים אצלי מכמה טעמי חדא דמעיקרא קושיא ליתא דהא הלכה היא בידוע שכל הכללים שמסורים בידינו אינם אלא על הסתם אבל לא היכא שדברי הגמ' מוכיחים להפך ויש לי על זה חבילות ראיות אלא שהמפורסמות אינן צריכות ראיה וא"כ כיון דהש"ס מסיק ולא היא ר"י טעמיה דת"ק קא מפרש ממאי וכו' לא שייך תו לאקשויי מכח הכלל וכן תמצא להרא"ש שם שכ' דלפרושי דברי ת"ק אתא אע"ג דבפ' ע"פ שהבאתי לעיל כ' דבבריי' ד"ה פליג את"ק והיינו טעמא דהכא שאני משום דבגמ' הכי איתא ותו דלא אתמר הך כללא דכ"מ שאמר"י וכו' אלא כי קאי אדברי חכמים וכמו שסיימו ביה אינו אלא לפרש דברי חכמים אבל כי קאי אתנא אחרינא אין כלל זה אמור וכמ"ש מוהרש"א ביבין שמועה כלל תמ"א וכאן ר' יהודה קאי אר"ש בן אלעזר ע"ש ועוד קשה דאיך הקשו בפשיטות דבכ"מ תני במה לחלוק הלא ריב"ל דאינהו רגילי לפסוק כוותיה נגד ר' יוחנן סבר בפ' חלון דבמה לפרש ואף גם זאת כ' הריטב"א ס"פ חלון דדעת התוס' לפסוק כריב"ל דבמה לפרש יע"ש ותו דאינהו גופייהו כתבו בפ' ע"פ ק"ב א' ד"ה תניא דלא מייתי סיעתא לרב חסדא מבריי' דאמר"י בד"א וכו' משום דאיכא דאמרי בסנהדרין כ"ה דבמה נמי לפרש ולמה זה בביצה לא חשו כלל לסברת ריב"ל ותו קשה דהא התוס' עצמם כתבו בסוכה מ"א דאף למ"ד דבמה לחלוק היינו דזמנין לחלוק ומ"מ זמנין נמי היינו לפרש וזה הוי אפי' במשנה דעיקר פלוגתא דריב"ל ור"י לדעתם ז"ל הוא במשנה דוקא כדלעיל ומאחר שכן מה פשיטות הוא זה דכ"מ תני במה לחלוק ולא מצאתי כעת מי שנתעורר בכל זה והדבר צריך תלמוד ונחזור לכללין ונאמר דגם הסמ"ג נראה דס"ל כהתוס' דדוקא במשנה אמרו כן אך לא בבריי' מדגרס במשנתינו כגירסת התוס' הבאתי לשונו בכללין דלעיל וכ"כ שם הכה"ג בפירושו על הסמ"ג וכן היא גירסת הר"ש בפ"ז דנגעים מ"ה ע"ש וכ"כ בהדיא הרשב"א ז"ל בחדושיו לחולין בפ' כסוי הדם והר"ן שם ובחדושיו לגיטין בפ"ק והרמב"ן בס' המלחמות פ' ע"פ הבאתי דבריו בכללין דלעיל ואחריהם נמשכו המרדכי פ' ע"פ והפר"ח בפ"ח מה' ע"ז ומוהר"ח אבולעפייא בס' מקראי קדש שם ודמשק אליעזר על חולין דף ר"ך א' ומוהרש"א ביבין שמועה כלל ת"ס. אתה הראת לדעת דמילתא דנא

במחלוקת היא שנויה דלדעת הרי"ף והרז"ה והרמב"ם והר"א ממיץ ורשב"ם והריטב"א בפ' כסוי הדם דבתרייתא היא והכריתות ורבינו מוהריק"א והרדב"ז איתיה לזה הכלל בין במשנה בין בבריי' ולדעת התוס' והרא"ש והר"ש והסמ"ג והרשב"א והר"ן והגהות מרדכי והפר"ח ומוהרח"א ודמש"א ומוהר"ש אלגאזי ליתיה כי אם במשנה ואין בידי יד כהה להכריע:

גש

כל כולל לשונו שתי משמעות יש כל שהוא כולל כל הדבר כגון כל צפור טהורה תאכלו כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם ויש שמשמעותו מקצת הדבר כגון לא תחיה כל נשמה החיתם כל נקבה לא תאכל כל תועבה ומש"ה פליגי בכל נפש אדם אם היא כוללת הנפש או לשון מקצת הנפש בהשאלת לשון כל וזה נכון כ"כ הר"ן בחידושיו לסנהדרין דף ל' ב':

דש

כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה אפילו בבריי' לא אמרו שלא תהא הלכה כמשנתינו ואי פליגא בריי' אמתניתין ודאי הלכה כמשנתינו אלא על בריי' דלא פליגא אמתניתין אמרו כן הרמב"ן במלחמותיו ר"פ שני דייני גזירות:

שה

כיחידאה לא מוקמינן. איכא למימר דלאו דס"ל דלית הלכתה כוותיה אלא דמ"מ רצו להעמיד סתם מתניתן כרבים כ"מ רפ"ט מה' בכורים:

שו

כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה והטעם לפי שהלכות קצובות היה אומר מפי בית דינו ירושלמי סוף בתרא ופי' קצובות נלע"ד שר"ל הלכות מובחרות ומשובחות כדאמרינן בילקוט דשיר השירים דף רע"ג ג' בפסוק שניך כעדר הקצובות ולמה נמשלו לעדר לפי שלא נבחרו לקרבן אלא הקצובות כך לא נבחרו במדין אלא הכשרים שבכולם א"נ ועיקר ר"ל הלכות פסוקות וכן נראה מהא דאיתא בירושלמי גופיה ריש פ' אין עומדין גבי לא יעמוד אדם ויתפלל אלא מתוך דין של הלכה (פי' הלכה פסוקה כמבואר בגמ' דילן) דקאמר עוד הוא מהלכות קצובות תני וכו' הרי דפי' קצובות ר"ל הלכות פסוקות וכן מצאתי שוב למוהרי"ב בס' שדה יהושע שם בסוף בתרא דף ח"ן ע"ב וז"ל הלכות קצובות פסוקות בלי בלבול מפי בית דינו והיינו רבים ומ"ה אפי' כנגד הרבים הלכה כמותו ע"כ:

שז

כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו בר מערב וכו' נראה דלא ס"ל להרמב"ם ז"ל הך כללא בדוקא שהרי מצינו אליו ז"ל שבכמה מהדינים פסק דלא כוותיה וכמו שרשם מקום כבודם הר"ב תוס' יו"ט בפ"ח דעירובין מ"ז ופ"ד דפסחים מ"ד ואחריו נמשך הר"ב בני יהודה בדף י"א ע"ג וי"ד ע"ב ע"ש דרשהו וחקרהו וכן מצאתי בפירוש להרב בעל לחם משנה ספ"ז מה' חובל ומזיק שכ' דלא ס"ל להרמב"ם זה הכלל ושכ"כ הרא"ש בהדיא בפרק שור שנגח את הפרה ותמה שם הלחם משנה על הרב המגיד שכ' והדרינן לכללין דכל מקום ששנה רשב"ג וכו' דכיון שמצינו להרמב"ם ז"ל דבכמה דוכתי לא פסק כרשב"ג א"כ יהיו דבריו סתרי אהדדי והניח הדבר בצ"ע יע"ש וכן מצאתי עוד למהרש"ל ז"ל ביש"ש לב"ק פ"ה סי' י"ד שכ' דדעת הרמב"ם כדעת הרי"ף רבו דלא פסקינן כרשב"ג עד דאיכא טעמא ותמה גם הוא על המ"מ דבה' אישות גבי אף מנוה הרע לנוה היפה כ' שהרמב"ם פסק כרשב"ג משום שהלכה כרשב"ג במשנתינו דליתא וע"ש טעם לשבח למה פסק כרשב"ג וכ"כ הב"ח א"ח סי' תל"ג בשם רש"ל דהרי"ף והרמב"ם ל"ס להו הך כללא וע"ש בס' יד אהרן דאישתמיט מינה כל זה אלא דגם על הלחם משנה ה' חובל ומזיק יש לתמוה הפלא ופלא שהרי בפ"ז מהלכות ע"ז בד"ה צורת מקל או צפור כ' וז"ל שם במשנה מחלוקת חכמים ור"מ ורשב"ג אומר מי שיש בידו כל דבר וקשה על רבינו למה לא פסק כרשב"ג ככללין כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו וכמו שפסק לקמן גבי מתניתין דצורת דרקון וכו' בחילוק דמכובדין ומבוזין ע"כ ושם באותו פרק באותו מקום ד"ה אם היו כלי כסף וכו' הוסיף שנית ידו ואמר דפסק כרשב"ג דהלכה כמותו מכח כללין דכ"מ ששנה רשב"ג וע"ע בדבריו רפ"ד מה' ק"ש ובס"פ ט"ז מה' אישות ובס"פ י"ב מה' נזקי ממון וזה ודאי סותר דברי עצמו דחובל ומזיק שהבאתי וגם על הר"ב כנה"ג יש לתמוה שגם הוא בי"ד סי' קמ"א ריש הגהות הב"י תמה על הרמב"ם דע"ז אמאי לא פסק כרשב"ג מכח כללין וכן בח"מ סי' רל"א ריש הגהות הב"י צדד לומר שהרמב"ם סובר כאמוראי דאית להו הך כללא ולא שת לבו דלא ס"ל להרמב"ם הך כללא וכמ"ש הוא עצמו בא"ה סי' ע"ה ריש הגהות הב"י יע"ש שתמה על הרב"י איך כ' דהרמב"ם פסק כרשב"ג מכח כללין כיון דלא ס"ל להרמב"ם הך כללא ע"ש וכל זה צ"ע אצלי ואשוב אתפלא על הרב מוהריק"א בכ"מ פ"ח מה' גניבה שעל מ"ש שם ה"ה גבי ההיא דסיטון מקנח מדותיו א' לשלשים יום שרבינו פסק דלא כרשב"ג כתב הוא ז"ל ויש לתמוה למה דהא קי"ל כ"מ ששנה רשב"ג הלכה כמותו ע"כ וכן בפ"ו מה' ערכין עשה סמוכות לדין עושה קנוניא על ההקדש מכח כלל זה יע"ש וכן בפ"י מה' נדרים תמה

עוד על הרמב"ם אמאי לא פסק כרשב"ג מכח כללין וע"ע פ"ה מה' סנהדרין הלכה ז' והוא פלא על נאמן ביתו של הרמב"ם ז"ל איך לא שת לבו דלא חייש הרמב"ם להך כללא ותימה על תימה שראיתי להכ"מ בפרק י"ט מהלכות טומאת מת הלכה ה' גבי הנקבר שלא ברשות יש לו תבוסה ואין לו שכונת קברות שכ' וז"ל והנקבר שלא ברשות וכו' בתוספתא פט"ז וכרשב"ג וצריך טעם למה פסק כיח כיחידאה דאע"ג דקי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כבר כתבו המפרשים דבמשנתינו אמרו לא בבריי' וי"ל שרבינו אינו סובר כן אלא דה"ה בבריי' וזה ודאי קשה לשמוע דאחרי אשר העידו עדים נאמנים דלא ס"ל להרמב"ם הך כללא אף במשנה ה"ה הרא"ש והלחם משנה והתוס' יו"ט ומהרש"ל וכדחזינן מכמה פסקי דידיה שנאמר דאף בבריי' ס"ל הכי אתמהה ולא עוד אלא שדבריו אלה סתרי אמ"ש איהו גופיה פ"ב מה' בית הבחירה הלכה ח"י ובפ"ז מה' פרה אדומה ובמשנתינו דוקא אמרו ולא בברייתא ע"ש וכ"כ איהו גופיה בכללי הגמרא בשם רשב"ם דפי"ן. ותו דבר מן דין לא מצינו כלל למימר דהרמב"ם סבור דאף בברייתא הלכתא כוותיה דרשב"ג דאע"ג שרש"ם בפ' י"ן קל"ח א' וקע"ד א' הוא שכתב דהא דהלכה כרשב"ג היינו דוקא במשנה משום דמשנתינו מתניתין משמע ולא בריי' וכ"כ הנ"י שם רכ"א א' מ"מ לא מפי עצמם כ"כ כי היכי דלימא דהרמב"ם אינו סבר כן רק סמכו על המעיין שבלבבו יבין שהוא תלמוד ערוך דכל היכא שאמרו במשנתינו מתנית' משמע ולא בריי' וכדנראה בהדיא בפ' מי שמתו י"ט א' ועל מאי דקאמר ריב"ל בכ"ד מקומות בית דין מנדים על כבוד הרב וכולן שנינו במשנתינו פרכינן עליה ותו ליכא והאיכא דתני רב יוסף תודוס איש רומי וכו' ומשני במשנתינו קאמרי' והא בריי' היא ע"כ הא קמן מבואר דהיכא דנקטו הך לישנ' דבמשנתינו לא נשתמ' מיניה אלא משנה דוקא ולא בריי' וכן מצאתי תו בפ' הקומץ רבה ל' א' דקאמר מי קאמר במשנתינו כ"מ ששנה קאמר ופרש"י מי קאמר במשנה דמשמע משנה ולא בריי' ע"כ וע"ע כתובות ק"א א' וכ"נ עוד מדברי רש"י בעירובין נ"ג א' ד"ה איבעית אימא שכ' בזה הלשון אב"א במשנתינו לא למד אלא דבר א' אבל ברייתות וגמרות גמר טובא ע"כ הרי דברייתות לאו בכלל במשנתינו הם ומאחר שכן דבר שאי אפשר לשמוע הוא זה שהרמב"ם יפרש כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו שהכוונה היא שגם בבריי' אמרו כן מאחר דנקטו ליה בהך לישנא דבמשנתינו ובעינינו ראינו בהש"ס דמילת במשנתינו אינו סובל כי אם משנה דוקא ולא בריי' כמדובר ועיין יבין שמועה כלל ת"ס שוב נדפס ספר יד אהרן על א"ח ומצאתי אליו ז"ל בסי' י"א שכ' בשם הרב משה ישראל זצוק"ל דהיכא דקאמר במשנתינו סובל פירושו בין על משנה בין על בריי' וכ"כ בספרו משאת משם חלק א"ח

סי' ח' ולי הדיוט ליתא אחר המחילה וכדכתיבנא גם מה שעלה בדעתו הרמה שם לתרץ סתירת הכ"מ דלעיל לדעתי הם דברים דחוקים ע"ש ובס' צרור החיים שנדפס מחדש נתעורר גם הוא על כל הנ"ל בפ' כ"ו מה' שבת והניח הדבר בצ"ע יע"ש וגם על הרדב"ז אני תמיה שבתשובותיו ח"ב סי' תשע"ז כ' בפשיטות דבברייי' ליתא להך כללא וכ"נ עוד בספר יקר תפארת שלו פ' ט' מהלכות נדרים ופ' ט"ז מה' מעשר לדעת הרמב"ם ואילו שם בפ' ט' מה' תרומות כ' דספוקי מספקי ליה להרמב"ם אי אמרינן כן אף בברייתא אי לא. איברא שמצאתי להשפתי כהן בח"מ סי' קע"א ס"ק ט' שכ' דליכא למימר דהך כללא דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הוא דוקא במשנה דבתוס' פ' איזהו נשך דף ס"ט ד"ה אלא שיטה איתמר מוכח להדיא דה"ה בברייתא ע"ש עכ"ל ולכאורה נפלאתי על התו' ז"ל איך כתבו כן נגד מאי דמשתמע מדברי הש"ס שהבאתי וכמ"ש הרשב"ם אך אמנם אחר הדק היטב בדברי התוספות שם קא חזינא דהש"ך לא דק אחר המחילה וזה לשון התוספות שם אלא שיטה איתמר אומר ר"ת דמכל מקום הלכה כרשב"ג דהא אמרינן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו עד כאן והנה הש"ך הבין מדבריהם אלו דכוונת התוס' היא על הברייתא דמתני שם ת"ר מקום שנהגו להעלות שכר כתף וכו' רשב"ג אומר שמין עגל עם אמו וסיח עם אמו ואפילו במקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות ע"כ ואין הדבר כן כי אמיתות כוונת דבריהם היא על מתניתין דלקמן שם ע"ב דשם מתנייא הך לישנא גופיה דרשב"ג דברייתא דשמין עגל עם אמו וסיח עם אמו והכי תנינן שם שמין פרה וחמור וכו' רשב"ג אומר שמין עגל עם אמו וסיח עם אמו ולפ"ז מתיישב היטב לשון התו' דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו כיון ששנהו כן במשנה ומכח זה רצה ר"ת לפסוק כרשב"ג דברייתא מאחר שנשנה ג"כ במשנתינו ואף גם זאת לא בחרו התו' ז"ל בזה הפסק מטעמים אחרים הנז' שם ותדע עוד דגם לדעת התוס' כל היכא שאמרו במשנתינו לא הויא ברייתא בכלל שהרי כתבו בפ"ז דעירובין פ"א ב' ד"ה הכי גרסינן וז"ל וכן נראה בספרים דגרסי במשנתינו דבברייתא מצינו דאימתי דר' יהודה לחלוק בפי כסוי הדם וכו' ע"כ הרי דברייתא לאו בכלל משנתינו היא לדעתם ז"ל וכן נראה עוד מדבריהם דפ' כירה מ' א' ד"ה דילמא ע"ש ובפ"ק דר"ה ט' א' סד"ה ולאפוקי יע"ש ודוק וכ"כ הר"ב חוות יאיר דף צ"ה א' אלא שהצריך עיון לדברי התוס' דאיזהו נשך ולי הדיוט ניחא במאי דכתיבנא וכאשר כתבתי בהבנת דברי התוספות הנ"ל כן מצאתיו מפורש בדברי מוהרי"ט צהלון בחדושיו לפ' איזהו נשך דף ט"ו ע"ג יע"ש ואע"ג שהוקשה לו על זה דכיון דבברייתא קתני אפי' במקום שנהגו ומתניתין לא איירי במנהג איך קאמר כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו מ"מ ברור הוא דלא הדר ביה עכ"ז ממאי דפירש כוונת

דבריהם דמלת במשנתינו קאי אמתני' ולא אברייתא ודוק וכן מצאתי תו בס' עין יהוסף על ב"מ יע"ש. שוב האיר ה' את עיני וכה הראני בגליון הש"ך של הרב המופלא אלופי ומיודעי כמהר"י אירגאז זצוק"ל וכדין כתיב בגויה לא מוכח מידי דאע"ג דהתם ברייתא היא מ מ"מ הכי איתא שם בע"ב במתניתין ע"ש ע"כ ואחרי מופלג נדפס ס' קרבן נתנאל על הרא"ש וראיתי אליו בפ' השולח סי' כ"א שכת' וז"ל ובש"ך ח"מ סי' קע"א ס"ק ט' וז"ל וליכא למימר דוקא במשנתינו דבתוס' פ' איזהו נשך דף ס"ט ד"ה אלא שיטה אתמר מוכח להדיא דה"ה בברייתא וכן בשו"ת חות יאיר סי' צ"ד הניח זה בצ"ע ותמהני על שני גדולי הדור איך שגו ברואה הלא באותו דף ע"ב תמצא דברי רשב"ג במשנה רשב"ג אומר שמין עגל עם אמו וסיח עם אמו וע"כ אפי' במקום שנוהגים לעלות שכר עמל ומזין עכ"ד ועע"ש פ' הניזקין סי' ה' ודין גרמא לי שמחת עולם על ראשי שכוונתי לדעת שני שרי צבאות ישראל ומצאתי להנ"י שכתב עלה דהך מתניתין דרשב"ג וז"ל ולית הלכתא כרשב"ג אלא בעינן שכר עמלו ומזונו וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם ואע"ג דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כבר פירשו המפרשים ז"ל בהרבה מקומות כיוצא בזה דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ ועוד דהכא עיקר מילתיה דרשב"ג בברייתא איתא עכ"ל כנראה מדבריו אלה דלא חשיב לדוקא הך כללא דרשב"ג וכ"כ עוד בהדיא בפ"ק דב"ב על מתניתין דכופין אותו לבנות בית שער בשם הרנב"ר ונראה דהסכים על ידו מדלא פליג עליה והנה מלבד דזה סותר למ"ש איהו גופיה בפ' ג"פ רל"ז א' אמתניתין דושניהם נותנים שכר דקי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו ולמ"ש עוד בפי"ן רי"ח א' ורכ"א א' ע"ש אף גם זאת אני בעניי לא יכולתי להלום דבריו אלה שהרי כבר הוכחתי באות האלף מדברי התוס' ורש"י והר"ן וש"ג בשם ר"ת וכ"כ הכ"מ פ"א מה' איסורי ביאה דכל היכא דנחתו למניינא ואמרו הלכה כפלוני חוץ וכו' דוקא היא ע"ש ותו דאין למדין מן הכללות וכו' לא יאמר כ"א בדברי התנאים שדרכם לסתום אבל באמורא שדרכו לפרש לא שייך לומר כן כמו שתמצא באות האלף וכללין דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו ר' יוחנן דהוא אמורא קאמר ליה וכיון דלא אפיק מכללא רק ערב וצידן וראיה אחרונה דוקא קאמר דאל"כ הוה לפרש. איברא דהא לא קשיא כ"כ דאפשר דהנ"י סבר דאף באמוראים אמרינן אין למדין וכו' וכדמשמע מדברי הריטב"א בחידושי כתובות דף ה' ע"ב גבי אבל חייב בכל המצות חוץ מן התפילין הבאתי דבריו באות האלף ע"ש ואי קשיא הא קשיא מה שסיים הנמוקי יוסף ואמר ועוד דהכא עיקר מילתיה דרשב"ג בברייתא איתיה דלא ידענא אמאי קרי ליה להברייתא עיקר טפי ממתניתין ואי משום דבברייתא קא מפרש טפי דקאמר ואפי' במקום שנהגו

אכתי אין זה טעם מספיק לשלא נפסוק כרשב"ג דמתני' לפחות מיהא בדליכא מנהג מאחר דבזה כ"כ עיקר הוי מתניתין כמו ברייתא ותו דבר מן דין הלא ע"כ מוכרחים אנו לומר דאף דבמתניתין לא הוזכר מנהג בדברי רשב"ג ממילא שמעינן דבמקום שנהגו מיירי דאלת"ה לא פליג את"ק כיון דת"ק נמי לא אמר אלא במקום שנהגו וכמ"ש בעל עין יהוסף שם ואיך שיהיה ננקוט בידן מיהא דגם להנ"י הך כללא דרשב"ג ליתיה בברייתא כדמוכח במ"ש ועוד דהכא עיקר מילתיה דרשב"ג בברייתא איתיה וכתב עוד כן בהדיא גבי שתק ולבסוף צוח יע"ש נמצאת אתה למד מכל האמור דאין מקום כלל למ"ש הכ"מ דס"ל להרמב"ם דהלכתא כוותיה דרשב"ג אף בברייתא גם לא למה שכתב הש"ך לדעת התוס' דבברייתא נמי איתיה להך כללא ואחריו נמשך הכותב שבספר אור יקרות דף מ"ט ע"ד דליתא דכיון דנקטו בזה הכלל מלת במשנתינו אין במשמעותה כ"א משנה בלחוד וכדכתיבנא וכן מצאתי אחר זמן למהר"י קולון שורש קל"ז שכתב כן בפשיטות גמור יע"ש וכן תמצא עוד בס' משנה למלך פ"ג מה' איסורי מזבח דין ה' ובעדות ביהוסף ח"ב ריש סי' ב' ובשיטת כתובות לר' בצלאל פ' ח' דף פ"א ע"ג בשם ר' ישעיה מטראני ולהכנה"ג בספרו דינא דחיי חלק א' דף קמ"ז א' וקמ"ח א' ושכ"כ בס' התרומה והר"ן והמרדכי בפ' בתרא דע"ז וכן מצאתי גם אני להמרדכי בפ' מי שאחזו סי' תל"א ע"ש וכן מצאתי להריטב"א ז"ל בחידושי ב"ב כ"י פי"ן וכ"כ הב"י ח"מ ססי' רמ"ה והב"ח שם והסמ"ע לדעת הרא"ש וכ"כ עוד הב"ח באו"ח סי' תל"ג ובח"מ סי' ס"ז סכ"ט ובריש סי' ע"ז ובסי' ר"ץ סי"ז ושם בדרישה וכן ראיתי להרא"ש פ' המפלת סי' ג' אך על הב"ח אני תמיה שבא"ח ריש סי' קל"ג כתב בשם הרמב"ן והלכה כרשב"ג במשנתינו על ברייתא דרשב"ג אומר הצרי אינו אלא שרף וכו' דמתניא בפ"ק דכריתות ו' ומשתק שתיק ליה דכהודאה דמיא הפך מ"ש בכל הנך דוכתי שהבאתי ואשוב אתפלא עוד על הרמב"ן ז"ל איך יצאת זאת מלפניו לומר כן על ברייתא כיון דמשנתינו אמרו וכדהוכחתי לעיל בראיות מכריחות מלבד שהוא בעצמו כתב בפ' ע"פ ובפ' יש נוחלין גבי אימתי דר"י לפרש דבמשנתינו אמרו ולא בברייתא יע"ש ובלא זה נמי הא אשכחנא להרמב"ן גופיה שכתב בפ' הכותב דהך כללא דרשב"ג ל"ד הוא וליתא אף במשנתינו יע"ש ואיך אם כן כתב כן על ברייתא ולי הדיוט צריך עיון:

שח

כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו היינו כד איהו גופיה פליג אבל אי תנא אחרינא קאמר משמיה דרשב"ג אין כלל זה אמור. רבי בצלאל בש"מ על כתובות פרק י"ב דף ל"ב ע"ד:

שט

כל דבר שאין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו. כן כתב התי"ט בשם הראב"ע בפ"ב דנזיר מ"ב ובפ"ה דתמיד מ"ד אמנם הרב הגדול מוהרמ"ז שם בתמי' בפירושו על המשניות כתב שודאי לא אמר הראב"ע כלל זה וגם שאינו אמיתי שהרי השמש יש בו רוח חיים ונמצא זכר ונקבה ואי איתיה להאי כללא הכוונה היא שכך היא דרכה של תורה לקרותו לפעמים בשם זכר ולפעמים בלשון נקבה כמ"ש רש"י בפסוק המחנה האחת והכהו אבל לא שמה שנמצא בתורה בלשון זכר נוכל לאומרו בלשון נקבה או להפך וכן כתב הבית דוד בפ"ב דנזיר בשם ספר מקנה אברם וערוגת הבשם ותא חזי מאן גברא רבא דמסהיד עליה להאי כללא ה"ה הרדב"ז ז"ל שבחלק ב' מתשובותיו סי' של"ו כתב שהוא מן הראשונים ושכן היא הסכמת המדקדקים בשם ר"ת ז"ל וכן מצאתי עוד להרדב"ז ז"ל בקובץ ג' סי' קמ"ו מלשונות הרמב"ם שכתב כן בשם ר"ת ברישׁ קמא אך אני בעניי יגעתי ולא מצאתי לר"ת שכתב כן לא בקמא גם לא בשום דוכתא אחרינא ועיין תוס' ריש קידושין ב' ב' ד"ה קשו שכתבו דאע"ג דמצינו כמה דברים שנקראים בלשון זכר ונקבה כגון יד ושמש ומחנה וכו' היכא דאיכא לשנויי משנינן ובקראי נמי יש שום דרשה ע"ש:

שי

כל העובר על דברי חכמים נקרא רשע היינו דוקא העובר על דבריהם בקום ועשה אבל בשב ואל תעשה אינו נקרא רשע. חוט השני דף כ"א א':

איש

כל מקום שאמר רבי יהודה אימתי הוא לפרש דברי חכמים. דוקא נקט ר' יהודה למעט דר' יהודה אין הא תנא אחרינא דאמר אימתי ובמה אינו נוהג זה הכלל מהר"ש אלגאזי ז"ל ביבין שמועה כלל תל"ט וכוונתו מבוארת דלא בא לשלול דלא יתכן בשום תנא אחר אימתי שבא לפרש רק בר' יהודה שהרי מצינו בפ"ב דכתובות דקתני אמר ר' אלעזר אימתי במקום שיש עוררין וכו' ופי' רשב"ם בבבא בתרא דף ל"א ב' דר' אלעזר לפרש בא לא לחלוק רק רצונו הוא דבר' יהודה דוקא כל היכא דאשכחנא ביה דקאמר אימתי לעולם הוא לפרש משא"כ בשאר תנאים דאימתי דידהו אינו מוכרח שלעולם יהיה לפרש שלפעמים יהיה לפרש ולפעמים לחלוק ולפי זה אין מקום כלל למ"ש הרמ"ז בפ"ב דכתובות על הך מתניתין דאמר רבי אלעזר אימתי שהוא נגד יבין שמועה כלל תל"ט שכתב שאין אימתי לפרש אלא דוקא ברבי יהודה דליתא ואמיתות כונתו היא כמו שכתבתי ומכאן תשובה למה שתמה בעל הדרישה בח"מ סי' רל"ה ס"ח על הרמ"ה ואמר דלשון במד"א דקאמר רשב"ג משמע דלא לפלוגי את"ק אתא אלא לפרושי וכדקי"ל

דכל לשון אימתי ובמה לפרושי באו ולא לפלוגי דליתא דעל ר"י דוקא איתיה להך כללא איברא שמצאתי גם להרדב"ז ז"ל בספר יקר תפארת בפ"ד מה' נזירות דנקט בפשיטות לדעת הרמב"ם וקי"ל דכל בד"א אינו אלא לפרש על דברי ר' יוסי דקאמר הכי בברייתא אך לדידי המך לא מיחוורא דאם איתא הוה ליה לש"ס למימר כל היכא דאמרו אימתי ובמה וכו' ומדנקט כל מקום שאמר ר' יהודה וכו' מוכח דדוקא איתמר הך כללא גבי ר' יהודה לא זולת וכדברי מוהר"ש אלגאזי ז"ל:

שבי

כל מקום שאמר ר' יהודה אימתי לפרש דברי חכמים בא. אין הכוונה לומר דהיכא דלא קאמר אימתי אלא ר' יהודה אומר בלחוד דבודאי לחלוק בא דהא אשכחן בפ' ג' דבכורים משנה ו' ובפ"ק דתענית מ"ב ובפ"ד דמגילה משנה ז' וכן בפ"ו דנדרים משנה י' ושם פרק ז' משנה ג' ובפ"ד דנזיר מ"ג דבכולהו קאמר רבי יהודה אומר בלי מילת אימתי ואפ"ה לפרושי אתא ולא לאפלוגי כמ"ש שם מפרשי המשנה יע"ש וע"ע כ"מ ריש פ' א' מה' ת"ת ופ' ד' מה' עירובין ובסוף פ' י"ב מה' נדרים אלא ודאי ע"כ לומר דהכוונה בזה הכלל הוא דכל היכא דקאמר ר' יהודה אימתי לעולם לפרש בא משא"כ כדקאמר רבי יהודה אומר בלחוד דלפעמים בא לפרש ולפעמים בא לחלוק ומעתה תמהני על הב"ח שבא"ה סימן רנ"ה וש"ן דייק מהך כללא דבלא אמר לא אימתי ולא במה ודאי לחלוק בא לדברי הכל דהא ודאי ליתא כדמוכח מכל הני מתנייתא דהבאתי וכ"כ בפשיטות הר"ב מגן דוד שם ופשוט הוא ועיין הר"ן פ' אלו טריפות תרפ"ח א' וע"ע בש"ס אלו טרפות נ"ב ב' לא בא ר"י לפרש דברי חכמים אע"ג דבמתני' קתני ר"י אומר ומכאן תשובה ג"כ להפר"ח דבפירושו להל' ע"ז פרק ט' הקשה על הכ"מ דמדלא קתני במתני' אימתי ש"מ דלאיפלוגי בא דליתא:

יגש

כל דבר שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו עירובין דף נ' א' וקידושין נ' ב' וע"ש תוכן הענין ועיין חזון נחום ריש פ"א דזבחים וכתבו התוס' בזבחים דף ל' א' דלא אמרינן הכי רק בדבר שאין בו שום שייכות לעולם לעשות בזה אחר זה אבל היכא דמשכחת לה באיזה צד ואופן שיהיה בזה אחר זה אז אף בבת אחת איתיה:

דיש

כל דבר שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו. לא אמרינן רק בדבר שאי אפשר לקיים שני הדברים משום דסתרין אהדדי כגון אשה ובתה וכן קיים ליכי ומופר ליכי דנדרים וכיוצא אבל היכא דמצי מקיים תרוייהו כגון הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים אע"ג

דליתא בזה אחר זה איתיה בבת אחת תוספות דעירובין ובזבחים ל' א' הרחיבו ביאורם יותר וכ"כ הרא"ש והר"ן בנדרים ס"ט ב' וכ"כ עוד הרשב"א בחדושיו לנדרים שם ועיין מ"א סי' תע"ה ס"ק ב':

שטו

כל ת"ר או תניא ממנה אתה למד שהיא בתורת כהנים. כ"כ הכריתות בלשון למודים ש"ג סי' ע"ד ואני בעניי פליאה דעת ממני עומק כונתו שהרי רבו מאוד בה כמה וכמה תנו רבנן ותניא הנזכרים בגמרא ולא יראה ולא ימצא אותו ברייתא בת"כ אפילו ברמז וכן מצאתי להרמ"ע אחר זמן בתשובותיו רסי' כ"ה שכתב ע"ז בזה הלשון ראיתי בילקוטים שכל תניא הוא מת"כ ופשפשתי ומצאתי דלאו כללא הוא עד כאן:

שטז

כדברי ר' פלוני. מצינו דקתני במתניתין דבר זה כדברי ר' פלוני והוה מצי למימר נמי וכדברי ר' פלוני דליהוי תרי תנאי ולא נקט רק כדברי חד מינייהו משום דאותו תנא דנקט רב גובריה ודי בכך מנחות ס"א ב' דעלה דקתני במתני' והבכורים כדברי ראב"י פרכינן ולימא נמי כדברי ר' יהודה דתניא וכו' ומשני רב נחמן בר יצחק הואיל ורב גובריה דמשנת ראב"י קב ונקי וכיון דאלים חיליה בהזכיר איהו לחודיהו סגי:

שיז

כל שיעורי חכמים להחמיר. לא אמרו אלא במשנה או ברייתא אבל במימרת אמוראים לא אמרינן הכי כ"כ התוס' בפ' אלו טרפות מ"ו א' ד"ה עד ועד בכלל הביאו מוהריק"א בכלליו ואחריהם נמשכו קצת מן האחרונים וכ"כ הב"ח בי"ד סי' מ"ד ס"ג לדעת הכנה"ג ועיין שיירי כנה"ג בכללי התלמוד אות צ"א ודע דאף לדעת התוספות אין הכוונה לומר דמקילינן בכל שיעור האמוראים מהאי כללא אלא דליכא למפשט מידי מההוא כללא וכמ"ש מוהר"ח קאזיז ז"ל בקונטריס חק לישראל סי' ל"ב סס"ק ו':

שיח

כל שיעורי חכמים להחמיר היינו דוקא באיסורי תורה כגון טומאה וטריפות וכיוצא אבל באיסורין דרבנן אין הולכין בהן להחמיר אלא להקל כענין שאמרו בכתמים ומה שאמרו חוץ מכגריס של כתמים להקל לאו דוקא אלא כעין גריס של כתמים שהוא מדרבנן קאמרי כן כתב הרשב"א בחדושיו לפ' אלו טריפות דף נ"ח א' ושכן נראה מדברי רש"י וכיוצא בזה מצאתי להרלנ"ח בפסק הסמיכה דף שי"א א' ואנכי איש צעיר תמהתי על הרשב"א ז"ל בזה דהא כלל גדול מסר לנו איהו גופיה בחידושיו לפ"ק דחולין דף כ"ו ג' דהא דאמרינן בעירובין אין למדין מן הכללות ואפי' במקום שנא' בהן חוץ היינו דוקא

במתניתין או מתניתא אבל לא במימרא דאמוראי דאינהו בדוקא קאמרי וכתבתיו באות האלף וכן כתב הכנה"ג בכללי הגמרא כלל צ"ד בשם מוהר"י קולון שורש י' וכללין דכל שיעורי חכמים להחמיר דלא אפיק מכללא רק כגריס של כתמים ר' אבהו אמר ר' יוחנן קאמר ליה שהוא אמורא ואם כן איך פריש דחוץ מכגריס של כתמים דנקט לאו דוקא אלא ה"ה כל דדמי ליה כלומר בכל איסורין דרבנן ויש לתרץ דהכא שאני דאחר דאית לן מסברא דבאיסורי תורה דוקא מיירי ר' אבהו דהא קי"ל דכל בדרבנן להקל אית לן למימר דהאי חוץ מכגריס של כתמים דנקט לדוגמא נקטיה כלומר חוץ מאיסורים דרבנן ואין ענין לאין למדים מן הכללות וכו' דאז מפקינן מכללא כל מאי דדמי לאותו חוץ דנקט דזה ודאי באמורא שדרכו לפרש לא אמרינן ועיין קרוב לדברי הרשב"א בפ' כירה מ"ה א' גבי כעין שמן שבנר קאמרינן וכו' ודוק ותשכח דאע"ג דרבי יוחנן נקט במילתיה אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר וכו' מפרשינן למילתיה דכעין שמן שבנר קאמר ועיין עוד עירובין פ"ב ב' ובפסחים פ"ח א' דמאי דתניא שם חוץ מן האשה מפרשינן אשה וכל דדמי לה:

שיט

כל שיעורי חכמים להחמיר. היינו היכא דלא מוכחא מילתא אבל אי איכא הוכחה או איזה טעם לומר דעד ולא עד בכלל אזלינן בהו לקולא פרי חדש יורה דעה סי' ל"ב ס"ק ו':

שך

כללי ופרטי ורבויי ומיעוטי. איפליגו בהו בכמה דוכתי בגמרא הי מינייהו דרשינן וסוגיין דעלמא בכולי תלמודא רהיט והכי הוי פסקא דדינא דבכל התורה כולה דרשינן כללי ופרטי כדמוכח פ' שלשה מינין ל"ד ב' דהויא פלוגתא דר"א ורבנן אי דרשינן כללי ופרטי או רבויי ומעוטי ולרבנן דקי"ל כוותייהו סבירי להו דכללי ופרטי דרשינן וחזרה ונשנית פלוגתייהו בפ' נגמר הדין מ"ה ב' גבי כל הנסקלין נתלין ואיפסיקא הלכתא כוותייהו דרבנן וכן מוכח תו ממאי דאיפליגו עוד בזה רבי ורבי יוסי בר יהודה בפ"ק דקידושין כ"א ב' גבי מרצע ובפרק הקומץ רבה כ"ח ב' גבי מנורה וקי"ל כוותיה דר' דדריש כללי ופרטי דוק ותשכח וכן כתב התוס' בפ' המפלת ל' א' דקי"ל דדרשינן כללי ופרטי ע"ש וכן מצאתי להר"ב פר"ח שבי"ד ס' פ"ד ס"ק ז' ייחד הדבור בענין זה והוכיח במישור מהנך שמעתתי דכתיבנא ומסוגיי אחריני דהפסק המחוור והברור ושכולי תלמודא הכי רהיט ואזיל דדרשינן בכל התורה כללי ופרטי. איברא דהיטב חרה לו ונתקשה טובא בהאי מילתא מהא דאמרינן בפ"ב דשבועות כ"ו א' גבי שבועת בטוי דלר' ישמעאל דרשינן כללי ופרטי ולר' עקיבא רבוי ומעוטי והתם ע"כ הלכתא הוי כר"ע אי משום

דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ואי משום דאסיקנא התם דרב אתי כר"ע וקי"ל כוותיה דרב באיסורי וכמו שפסק הרמב"ם בריש פ"ה מהלכות שבועות נמצא א"כ דהכא קי"ל דדרשינן רבויי ומעוטי כרבי עקיבא ובעלמא פסקינן כמאן דדריש כללי ופרטי ועלה בדעתו הרחבה לתרץ דהאמת הוא דקי"ל כוותיה דר"ע אך לא מטעמיה משום דדרשי' בכל התורה רבויי ומעוטי אלא דאע"ג דבעלמא דרשינן כללי ופרטי שאני הכא דכתיב לכל אשר יבטא האדם ומלת לכל רבויא הוא ע"ש כי בא בדרך ארוכה ולבסוף כתב דכל זה הוא דוחק ושהדבר צריך עיון גם הר"ב גנת ורדים בגן המלך פ' י"ז לא מצא מנוח לקושיא זו ועיין משנה למלך פ' ג' מה' עבדים הל' ט' ולחם יהודה על הרמב"ם דף ח' א' וב' וחזון נחום על ס' טהרות דף קכ"ח א' ותי"ט בבכורות פ"ח מ"ח ובס' מטה אשר דף מ"ז ע"ד ומ"ח בארוכה:

שכא

כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר וכו'. לא אמרו כן אלא היכא דאמרו שהוא פטור מחמת שאינה מלאכה גמורה דומיא דמתניתין אבל פטורי אחריני איכא במס' שבת שהוא פטור ומותר דתנן בפ' מדליקין בשביל החולה שישן פטור ואוקימנא בחולה שיש בו סכנה פטור ומותר הוא וכל הזריז הרי זה משובח הרשב"א ז"ל בשיטתו שבת דף ב' ג' ועיין בס' יראים דף מ' סע"ב דדיקא פטור ופטורין הוא דקאמר שמואל אך לא ר"פ פוטר:

שכב

כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה. לא אמרינן אלא היכא דאפשר לקיים את שניהם בלא דחיית לא תעשה כגון ההיא דאמרינן בפרק התכלת גבי סדין בציצית שאפשר לו לעשות ממינו דלא עבדינן מצמר וכן כל כיוצא בזה אבל היכא דלא אפשר לקיים העשה היום אלא בדחיית לא תעשה אף ע"ג שאם היה ממתין עד למחר היה יכול לקיים שניהם כיון שאי אפשר לקיימן עכשיו אי אפשר לקיים את שניהם מיקרי הרמב"ן ז"ל הובאו דבריו בחדושי הרשב"א למס' שבת דף י' א' והוא ז"ל אישר וקיים את דבריו בראיות חדשות עיין שם:

שכג

כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין והענין בפ' כל שעה כ"ז ב' תניא אמר ר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה והדין נותן ומה נותר שאינו בבל יראה ובל ימצא טעון שריפה חמץ שישנו בבל יראה ובל ימצא אינו דין שיהא טעון שריפה אמרו לו כל

דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ובטל והתורה אמרה השביתו שאור מבתיכם בכל דבר שאתה יכול להשביתו עד כאן וע"ש פי' רש"י וכן בפ' לולב הגזול ל"ו ב' הוה בעי ר"י להביא מן הדין שלא תהא סוכה נוהגת אלא בד' מינים שבלולב ואמרו כל דין שאתה דן וכו' לא מצא ד' מינים יהא יושב ובטל והתורה אמרה בסוכות תשבו ז' ימים סוכה של כל דבר וכ"כ הכריתות בסוף בית א' מבתי מדות דיליף לה מברייתא דת"כ פרשה כי תזריע ע"ש והנה לכאורה נפלאתי על הגר"ש אמאי לא מייתי הך כללא מהנך דוכתי דבגמרא עד שמצאתי למהר"ש אלגאזי בספר יבין שמועה כלל ע"ט שכתב שמה שלא הביא הכריתות הני סוגיי דפסחים ודיומא הוא משום דאיכא למימר דבהנהו סתרינן לק"ו מכח קראי אבל בההי' דת"כ סתרינן ליה מכח הק"ו עצמו ע"כ ואף גם זאת איננו שוה לי דהרי כיון שהגר"ש כל מגמ' חדושו הוא. שבא ללמדנו דכל דין שתחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין מה יתן ומה יוסיף שנסתור הק"ו מכח קראי או מכח הק"ו גופיה וכיון שכן שפיר הוה מצי להביא הך דפסחים ודיומא ואיך שיהי' איכא למידק על האי כללא מההיא דתנינן בפ' ט' דמנחות פ"ו א' אף כל המנחות היו בדין שיטענו שמן זית זך מה מנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך דמנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית זך תלמוד לומר זך כתית למאור ולא זך כתית למנחות ע"כ משמע דאי לאו מיעוטא דזך כתית למאור שפיר הוה מייתינן מק"ו שיטענו כל המנחות שמן זית זך ותימה דאמאי לא קאמר דאף בלא מיעוטא לא הוה מצינן למילף הכי מק"ו כיון דהוי תחלתו להחמיר וסופו להקל דאם לא מצא שמן זית זך יהא יושב ובטל והתורה אמרה להקריב קרבן מנחה בכל שמן שהוא יכול וכבר היה נראה לכאורה לתרץ דלא הוה מייתינן מק"ו רק דלכתחלה ליבעו גם המנחות שמן זית זך לא לעיכובא ונמצא אם כן דלא הוי תו סופו להקל כיון דעל כל פנים לא יהא יושב ובטל מלהקריב מנחות אך אמנם אחזה אנכי אשית לבי דאין תירוץ זה סופו להתקיים שהריי כשהיינו למדים מק"ו דמנורה להצריך שמן זית זך בכל המנחות היינו לומר שיהיו שוים אל המנורה בכל צדדיה והנה במנורה אין ספק דגם לעיכובא בעינן שמן זית זך וכמ"ש הרמב"ם להדיא בפ"ו מה' איסורי מזבח וז"ל אין כשר למנורה אלא ראשון וד' וז' בלבד שנאמר כתית למאור אין כשר למנורה אלא היוצא מן הכתוש בלבד אבל למנחות כולן כשרין עכ"ל ומאחר שכן ה"ה והוא הטעם בכל המנחות דהוה אמרי' דליהוו דומיא דמנורה דאף לעיכובא ליבעי בהו שמן זית זך ולפ"ז אכתי תקשי דהוי דין שתחילתו להחמיר וסופו להקל כיון דאם לא מצא שמן זית זך יהא יושב ובטל מלהקריב המנחה ונהירנא כד הוינא טליא שכאשר עבר עלינו בשליחות דרחמנא הרב המובהק

כמוהר"ר משה ישראל נר"ו ממתא מחסה יה רודיס יע"א שמעתי ממנו תירוץ מרווח לזה וכעת איני זוכר ומאי דנלע"ד לתרץ ואפשר שזאת התורה אשר שם משה הוא דשאני ההיא דפסחים ודיומא שאם לא ימצא עצים לשרוף החמץ או לא ימצא ד' מינים לסוכה יתבטל המצוה לגמרי כיון שאין בהם שום צד אחר לקיים המצות משא"כ גבי מנחות דאי נמי נימא דליבעי שמן זית זך ל"ש בה למימר אם לא מצא שמן זית זך יהא יושב ובטל ולא תתקיים המצוה שהרי מאותם הזתים עצמם שיש לו להוציא מהם השמן כשר למנחות ליטרח בהו טפי ויגרגרהו בראש הזית כדין המנורה ויהיה לו שמן זית זך גם למנחות ונמצא א"כ שאין מציאות כלל שיתבטל לגמרי מצות המנחות הגם דליבעו שמן זית זך דכיון דע"כ צריך שיהיה לו זתים לשמן השני בטרחא כל דהוא טפי מצי שפיר לעשותו שמן זית זך כן נלע"ד ועיין תוס' דשבת קל"ו ב' סד"ה דתניא הן אמת שהקשו לי חבירי על זה דאכתי אפשר שלפעמים יתרמה שכלה לגמרי כל השמן זית זך שבידו ולא יהיה לו כי אם שמן שני ובההוא זמנא מיהא יהא יושב ובטל מלהקריב המנחה ונמצא א"כ דהוי דין שסופו להקל לאותו הזמן ולי הדיוט ניחא דבשלמא גבי ביעור חמץ וסוכה לכל יחיד ויחיד שייך בהו למימר לא מצא יתבטל מן המצוה אבל גבי כהנים הזריזים הם והיו עושים שמן בשופע מילתא דלא אפשר הוא שיחסר להם שמן זית זך כיון דג' פעמים בשנה היו מלקטים את הזתים כדי לעשות את השמן כדתנן במנחות פ"ח ומאותם הזתים עצמם היו יכולים לעשותו ראשון כמ"ש אחר זמן האלהים אינה לידי ספר ידי אליהו שנדפס מחדש ומצאתי אליו ז"ל שהאריך הרבה בענין זה בדף פ"ט ג' ע"ש שתירץ בדרכים אחרים וע' מגילת ספר על הסמ"ג דף כ"ב ב' מהעשין שכ' דלאו כללא הוא וגמגומי קאי מגמגם ביה:

שכד

כתנאי כל היכא דאיתיה לשון זה בגמ' אחר שהזכיר פלוגתא דאמוראי באותו דין משמע דאמוראי לא הוה שמיע להו ההיא בריי' דאי הוה שמיע להו הוה להו למימר הלכתא כפלוני וכיון שכן אפלוגתא דתנאי סמכינן ולא משגיחינן בפלוגתא דאמוראי אי הוי רב כנגד שמואל במילתא דאיסורא או ר' יוחנן לגבי ריש לקיש כן כ' הכסף משנה בשם מהר"י קורקוס בפרק ד' מה' מטמאי משכב ומושב הל' ה' לדעת הרמב"ם וכ' הפר"ח בא"ח סי' מ"ז סוף ס"א דלית לן למדחי אמוראי מכח תנאי אלא אית לן למפסק כאמוראי שיש להם כח לפסוק אפילו נגד סתם משנה ע"ש:

שכה

כתנאי מצינו בגמ' דכיצד צולין דף ע"ז ב' דעלה דאיפליגו רב ולוי אי ריחא מלתא היא קאמר רב מרי כתנאי הרודה פת חוה וכו' מאי לאו תנאי היא דמר סבר ריחא מילתא היא וכו' וקשה דמדקאמר ברישא כתנאי משמע דברירא ליה לרב מרי דבהא איפליגו נמי תנאי וממאי דקאמר בתר הכי מאי לאו תנאי היא משמע דלאו ברירא ליה וא"כ הוה ליה למימר לימא כתנאי והנה לזה עלה בדעתי לומר דאה"נ דלרב מרי הוה פשיטא ליה דהוי כתנאי ואיהו לא קאמר אלא כתנאי דתניא וכו' וסתמא דתלמודא הוא דבעי לאכרוחי מלתא דרב מרי ולהכי קאמר מאי לאו וכו' והכי נמי מצינן למימר בפ' אלמנה נזונת דף צ"ו ב' דקאמר רב שימי בר רב אשי כתנאי וכו' מאי לאו בהא קמפלגי וכו' ובסוכה דף נ"א א' ובשבת קמ"ה א' ובמכות ט"ז ב' ובפרק ב' דזבחים ח"י ב' אבל מה אעשה שמצאתי כיוצא בו בפרק מי שהיה נשוי דף צ' ב' דל"ש תירוץ זה משום דכולה מילתא ש"ס קאמרו לה והכי איתא שם ואחת בחייו ואחת במותו תנאי היא דתניא וכו' מאי לאו בהא קמפלגי דמר סבר וכו' והשתא כיון דלש"ס גופיה לא ברירא ליה אמאי לא קאמר לימא כתנאי ולדידי הדבר צריך תלמוד אחר זמן אינה אלהים לידי ש"מ על כתובות לר' בצלאל ומצאתי אליו ז"ל שם שנתעורר בזה וכ' וז"ל ואפשר שלזה כ' רש"י ז"ל תנאי היא אי שקלו בני ראשונה כתובת בנין דכרין פירוש לאו כפלוגתא אי אית לן בנין דכרין בלחוד קאמר אלא אי נעשית מותר לחבירתה נמי קאמר וממה נפשך פליגי אי שקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין או לא דכי פליגי נמי בכתובה נעשית מותר לחבירתה פליגי נמי אי שקלי בני ראשונה ובן ננס ע"כ ס"ל דלעולם אפילו ליכא מותר דינר שקלי כתובת בנין דכרין וכדפירש ואזיל רש"י כנ"ל עכ"ד אלא דאכתי איכא למידק בפרק ב' דזבחים י"ז ב' דקאמר הש"ס ומחוסר כפורים דזב כזב דמי ותנאי היא וכו' מאי לאו בהא קמפלגי וכו' ודחי לה דכ"ע כזב דמי ע"ש וכן מצאתי עוד בפ' ו' דיומא ס"ו א' דקאמר סתמא דתלמודא ותקלה עצמה תנאי היא מאי לאו וכו' ודחי לה עד דמסיק דבתקלה פליגי ולזה אפשר לומר דכך הוא דרך הש"ס דאף דפשיטא ליה בעי למשקל ולמטרי כל מה שיכול ודוק:

שכו

כל באמת הלכה היא. הטעם כ' ר' בצלאל בש"מ שלו סוף פ' הזהב בשם רבינו יהונתן דהואיל שבאמת נשבע שכן הוא להודיענו בא שהלכה כמותו ואין לגמגם בדבר ע"כ ואנכי עפר ואפר לא אדע איך יתיישב לפי דעתו ז"ל מה דאיתא שם בגמ' עלה דמתניתין אמר ר' אלעזר עדא אמרה כל באמת אמרו הלכה היא דבשלמא לפרש"י והריטב"א

שפירשו דמדיהיב טעם למלתיה מפני שמשביחו ואין לגמגם בדבר ונקט בה למתניתין באמת ש"מ דהלכה היא ניחא שפיר הך לישנא דעדא אמרה כיון דממתני' הוא דשמעי' כן אך לר' יהונתן דתלי טעמא מפני השבועה שנשבע מאי עדא אמרה ואיך שמעינן כן ממתניתין לא היה לו לומר רק אמר ר"א כל באמת אמרו הלכה היא ולו הואלנו ונאמר דלא גריס רבי יהונתן עדא אמרה אכתי יש כאן מקום שאלה אמאי נטר עד הכא ללמדנו זה כי מן הראוי היה להקדים זה החידוש בפרקא קמא דשבת גבי באמת אמרו החזן רואה היכן תינוקות קוראים וכבר חתרתי להסכים דעתו לדעת רש"י ולא יכולתי ודוק וע' שו"ת הר"ש בן הרשב"ץ סי' תקצ"ג ובהרא"ש סוף נדה ריש ה' מקוואות והר"ש בתרומות פ"ב מ"א ובקרית ספר ספ"ג מה' שבת ומרן בכ"מ פ"ו מה' מתנות עניים הלכה ה' ושם בס' צרור החיים ולחם שמים על המשניות פ"ב דתרומות וחות יאיר סי' קצ"ב בארוכה ובפרט בדף קע"ט א' וב' ע"ש ויתן מעדנים לנפשך:

שכז

כל היכא דאיכא מלקות ותשלומין מלקא לקי ממונא לא משלם. לא אמרו כן אלא בזמן שהיה נוהג בו דין המלקות אבל בזמן הזה דליכא מלקות חייב לשלם ממון אף במילתא דשייך בו מלקות ותשלומין כאח' דהא קי"ל דאם לא התרו בו או ששגג חייב בתשלומין אלמא דגבי חייבי מלקות בעינן דוקק דילקה ממש לכשיפטר מן התשלומין א"כ בזמן הזה דליכא מלקות הוי כלא התרו בו שפתי כהן על ח"מ סי' של"ז ס"ק ב' וכ' שכן משמע מדברי רש"ל בפ' הכונס סי' ו':

שכח

כל המחמיר בדברי סופרים עליו להביא ראיה. היינו דוקא כשאין הסברא ופשוטן של דברים מראין לחומרא אבל כשהסברא ופשוטן של דברים מראין לחומרא אז על המתיר להביא ראיה שו"ת מהר"ר צבי ס"ס ו':

שכט

כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי הכוונה היא שלא חש המוקשה לקושי' המקשה וקאמר ליה בלשון זה דכי מטית וכו' כלומר מה לך להקשות עלי בסברתך בשחיטת קדשים דכולה תלוי במקראות ובי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן תא ואקשי לי ואז אשיב לך כ"כ הב"ח בח"מ ס"ס ש"ל וכפי הנראה אשתמיטו מיניה דהב"ח דברי רש"י בפרק המקבל ק"ט ב' שכ' הכרתי בך שאתה חדוד ויודע להעמיק ולהקשות וכי מטית למס' זבחים שהיא עמוקה תא ואקשי לי ואתן לב לתרץ לפי שאלתך וי"א דחויי מדחי ולא היא דע"כ קבולי קיבלה חדא דקוש' מעליא היא ועוד מדקאמר סבר רב אשי למימר מכלל

דמסקנא לאו הכי הוא עכ"ד אחר כן מצאתי לר' בצלאל בש"מ שלו על ב"מ שפירש בשם ר"ח כדברי הב"ח יע"ש וע"ש בהרי"ף והרא"ש דאינהו נמי פירשו לה בלשון דחיה וגם הערך ערך שחט פי' כן:

של

כינן אמרין. בכל מקום דאיתיה לשון זה בירושלמי בלשון אתמהא נאמר. הרמב"ן בחי' ב"ב דף נ"א ע"א:

שלא

כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון. לא אמרינן אלא בתקנות התנאים אבל האמוראים אין כח בידם לתקן כעין דאוריי' ידי אליהו תיקון צ"ב:

שלב

כלפי לייא פירש רש"י בפ"ק דפסחים דף ה' ב' שהם שתי מלות כלפי היכן נוטה דבר זה הא איפכא מסתברא וכו' לייא היכן וחבירו בברכות פרק הרואה חצבי לנהרא כגני לייא חרסים שבורים להיכן הולכים ע"כ וכן כ' עוד בסוטה מ"ד א' וגם רשב"ם בבתרא ק"ד פי' כן אך ראיתי לבעל הערוך בערך כלפי דגריס כלפי אליה פירוש דברים מהופכים הם כמו שהאליה מהופכת מן הראש כי המהלך בסדר ראשו לפנים והמהופך הולך זנבו לפנים ע"כ ודע דלמדתי מדברי ר' בצלאל בשיטתו לכתובות פ"ק דף ע"ד ג' דכל היכא דרש"י ז"ל משנה בדיבורו ואינו מבקש איפכא מסתברא כמו שפירש בפסחים הלא דבר הוא ויש לדקדק בו למה לא פירש כן ע"ש:

שלג

כשתמצי לומר לדברי ר"פ וכו'. פרש"י בר"פ כל גגות פ"ט א' כשתדקדק בדבריהם תמצא כן וכן פי' עוד בפ"ק דפסחים י"א ב' כשתדקדק בדבריהם ותעמוד על מכונו תמצא וכו' ותו פירש כן בפ' ב' דכתובות כ' ב' ע"ש וכן תמצא להריטב"א ז"ל בחידושיו לעירובין סוף פ' ב' שכ' כשתמצא בעצמך לרדת לסוף טעמן תצטרך לומר וכו' אמנם מצאתי לר' בצלאל בשיטתו לכתובות שם שפירש שהוא לשון מיצוי כההיא דאיתא פ' ג' דמנחות אמר רבי כשהלכתי למצות מדותי אצל ר' אלעזר בן שמוע וכו' ופירש הרגמ"ה ז"ל למצות מדותי לדקדק הליכותי עד כאן ואיכא למידק על רש"י ז"ל שהרי בפ' המפקיד מ' ב' פירש כשתדקדק ותדע מיצוי הדברים עד כאן הרי דשינה את טעמו ממה שפירש בפסחים ובכתובות ופירש שהוא לשון מיצוי כרבי בצלאל ולי הדיוט נלע"ד לומר דבין לר' בצלאל בין לרש"י והריטב"א כדקאמר בגמ' כשתמצא לומר באלף יש לפרשו לשון מציאה וכדקאמר כשתמצי ביוד אז הוא לשון מיצוי לכ"ע ולהכי בפסחים וכתובות דגריס רש"י

כשתמצא לומר באלף פירש אותם לשון מציאה אך במציעא דגרסינן כשתמצי ביוד פירשו שהוא לשון מיצוי ור' בצלאל משום דגם בההיא דכתובות גריס כשתמצי ביוד משום הכי פירש אותו שהוא לשון מיצוי כנ"ל:

שלד

כמאן אזלא הא דאמר ר"פ כמאן כר"פ תנא. היכא דקאמר תלמודא הכי משמע דהלכה כאותו תנא מדסבר האמורא כוותיה כ"מ פ' ה' מה' ק"פ הלכה ח' וריש פ' א' מהלכות ביאת המקדש וכן נראה מדברי הרי"ף פ' המגרש שכ' כמאן אזלא הא דאמר ר' חנינא וכו' כמאן כרשב"א וכן הלכתא עד כאן ולכאורה איכא למידק ע"ז דבפ' ט' דפסחים צ"ד ב' איתא כמאן אזלא הא דאמר רב יצחק בר רב יוסף בטמאים הלך אחר רוב העומדים בעזרה כמאן כר"י בר רבי יהודה שאמר משום ר"א ואפילו הכי פסק הרמב"ם בפ' ה' מה' ק"פ דלא כר"י בר יהודה אך התירוץ מבואר דשאני התם דר"ע שם במתני' סבר דלא כוותיה ובש"ס שקלו וטרו אליבא דר"ע וכמ"ש הרמב"ן בפירוש התורה פרשת בהעלותך

שלה

כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. שמא י"ל דנשנית אינו ר"ל שנשנית באחרונה דוקא אלא פעם אחרת קאמר מה לי בראשונה מה לי באחרונה ש"מ על ב"ק כ"י פ"ז:

שלו

כולם וכן כל שייך לומר אף על שנים. כן למדתי ממשנה שלימה דפ' כיצד מברכין מ' א' דתנן התם ועל כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא הא קמן מבואר דנקט לשון כולם אף דלא קאי אלא אפירות האילן ופירות הארץ דתרי מיני נינהו והכי מוכח תו בפ' במה מדליקין כ"ט ב' דקתני ר' יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה וכו' הרי דר"י דמפיק פתילה פשו להו נר ושמן שהם שנים ועלייהו קאי מלת בכולן ותו תנינן בכלים פי"ד משנה ב' וכולן שעשאן לנוי טהורין וקאי אחזיינא ומסמר הנזכרים שם וכמ"ש הר"ש שם וכן נלמד עוד מבריי' דמייתי הש"ס בפרק המניח ל"א א' דקתני ראשון חייב בנזקי כולן וע"ש ע"ב דעל שנים קמיירי והכי מוכח תו בפסחים פ"ט ב' דקאמר איתיביה כל הני תיובתא ושתים אינון ע"ש וכן ריש פרק איזהו נשך ס"א א' קאמר אטו כל הני דאמרינן עד השתא לאו רבית היא ולא הוזכרו במתני' אלא שנים המלוה סלע בחמשה דינרין וסאתים חיטין בשלש ע"ש וע"ע פ' חזקת הבתים מ"ה א' אפילו ליכא כל הני וכו' ובקידושין ע"ט ב' וכולן בכרוכים אחריה ובע"ז ע"ה ב' תנא וכולן צריכין טבילה ובהמפלת ל"א א' וכולן עולין למין אחד ובפ"ק דתענית דף ז' א' ומתלמידי יותר מכולם ובפרה פ' א' מ"ג וכן

בפ' תנוקת ס"ח ב' ודברי ר' עקיבא מדברי כולן וביבמות כ"ז א' ואתה תחזה דעל שנים נאמרו ואין צורך להאריך בזה כיון דמקרא מלא הוא במשלי סי' כ"ב עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' הרי דעל שנים קאמר מלת כלם שוב מצאתי למוהריק"א בכלליו דף ק"ט ב' שכבר קדמני בזה הכלל וכ' וז"ל מדברי התוס' ז"ל במציעא דף ל"ט גבי וכולן שמין להם כאריס נראה דעל שנים בלבד שייך לומר וכולן ע"כ ולא ידענא למה יליף לה מדברי התוס' כיון דדבר זה שנוי במקרא ותנינן במתני' ומתניא בבריי' ובשיתא סדרי כאמור ומה גם שלדעתי הקצרה מהתוס' שהזכיר לא מוכח מידי שהרי הם לא כתבו רק דאנטושים דרשב"ג קאי כדמסיק וכיון דמסקנא דתלמודא הוא היה לו להוכיח כן מן הש"ס גופה אבל האמת יורה דרכו למעיין שם דגם מן הש"ס ליכא לאוכוחי מידי בזה דקא קתני בבריי' אמר רשב"ג שמעתי שהנטושין כשבוין ועלה קא' וכולן דתוספת' ובתר הכי קא בעי תלמודא וכולן לאתויי מאי ומסיק לאתויי בורח מחמת מרדין והשתא לפי זה נמצא דאנטושין ושבויין ובורח מחמת מרדין דאינון ג' קאי וכולן דתוספתא ואין כאן הוכחה לשנים לא מן הש"ס גם לא מדברי התוס' וכ"כ בש"מ על ב"מ בשם ר' יהונתן דכולן שמין להם כאריס אבורח מחמת מרדין קאי ואיכא למידק על מרן מוהריק"א שמצאתי אליו ז"ל בסוף פ' ו' מה' יסודי התורה שכ' דלא יצדק לומר כל על שנים בלבד דלא זו שסותר דברי עצמו שבכלליו אלא אף זו אין סופו להתקיים מכח כל הני טעמי ברירי דכתיבנא אמנם לא אכחיד תחת לשוני שראיתי להראנ"ח בדרשותיו פ' חיי שרה דף פ"ז ע"ב שכ' גם הוא בפשיטות דמלת כל בלשוננו לא תבא על פחות מג' כלל ויליף לה מהא דכתבו התוספות בפ"ק דכתובות ריש דף ז' דבפ"ק דברכות י"א ב' גרסי' גבי ברכות התורה הלכך נמרינהו לתרווייהו ולא גרסינן נמרינהו לכולהו דא"כ הוה משמע דג' ברכות הן ולדידי המך שהוכחתי הפך מזה בראיות נכונות וכן לדברי מוהריק"א בכלליו שהוכיח איפכא מהתוס' דמציעא מצינן שפיר למדחי דלא הוי טעמיה דר"ת משום דעל שנים לא יצדק לומר כל אלא אדרבא כוונתם בזה דאי גרסינן נמרינהו לתרווייהו ליכא למטעי כלל ולאסתפוקי דודאי שתי ברכות נינהו משא"כ אי גרסינן לכולהו כיון דעל שנים ויותר שייך לומר כל הוה משתמע נמי מלישנא דכולהו דשלש ברכות הן ולהכי עדיף טפי למגרס לתרווייהו דלא אפשר למטעי אלא שמצאתי גם להרמב"ן ז"ל בס' הזכות סוף פ' ב' דמכות שכ' ומיהא לא מיחוור לי הא דאמרינן לקמן במיתת כולן חוזר דהא ליכא בזמן אחד אלא שנים מהם וכו' אלא כיון שיש זמן ששלשתן קיימין וכו' משום הכי קאמר במיתת כולן הוא חוזר ועוד כיון דלר"י איכא שלישי קאמר לישנא דכולהו עד כאן מדבריו אלו אנו למדים שדעתו כדעת הראנ"ח דלש"ל כל על ב' וכ"כ הר"ב תי"ט בסוף

פרה ע"ש ואני בעניי לא ידענא איך יקיימו הנך רבוואתא כל המקראות הללו שהבאתי ועיין שער יוסף על הוריות שבדף פ"ה ג' פקפק גם הוא על כללא דהראנ"ח מההיא דריש פ' איזהו נשך ס"א ב' דאייתינא לעיל ולא זכר שר חבילות ראיות שהבאתי:

שלז

כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. לא אמרי' אלא דוקא בענין א' מהענינים שצריכים לעשות באותה מצוה כגון גבי מנחה שהרי הביא מנחה ולא בלל וכן גבי טבילה שהרי טבל ולא באו מים בבית הסתרים וכיוצא בזה בכל הענינים אבל היכא שלא נעשה כלל מאותו ענין אין אנו אומרים שכיון שהיה יכול לעשות אע"פ שלא עשה הוה ליה כעשה דאטו אם לא טבל כלל והיה יכול לטבול נאמר דהוה כאילו טבל וכן כל כיוצא בזה בכל הענינים זה ודאי לא ניתן ליאמר ואין הדעת סובלו ואין הדין כך שו"ת נחפה בכסף חא"ח סי' ו' דף ג"ן ע"ג:

שלח

כולה נזיקין חדא מסכת היא. בפ' הגוזל עצים ק"ב א' ובפ"ק דע"ז ו' א' הכי איתא וכ' הליכות עולם בשער ה' פ"ג פי' נזיקין תלתא בבי ומוהר"ש אלגאזי שם ביבין שמועה כ' עוד כן בשם הריטב"א ריש פ"ק דשבועות דפליג על ר' יהוסף הלוי שאמר דלאו אתלת בבי בלחוד איתמר אלא אכוליה סדר נזיקין ע"ש מילתא בטעמא וגם אני ראיתי כן להריטב"א ז"ל בריש חידושיו לע"ז דף ב' ע"ג וכן מצאתי להרמב"ן בריש חידושי שבועות שלו כ"י שגם הוא חולק על ר' יהוסף ופירש דאבבי בלחוד אתמר דאלת"ה הו"ל למימר חדא סדרא כחדא מסכתא דמי עד כאן וכ"כ רש"י ז"ל בפ"ק דעבודה זרה שם וכן ראיתי בש"מ על ב"ק כ"י שכ' הרב המאירי אלה הדברים כולם נזיקין חדא מסכ' היא ר"ל תלתא בבי ששלשתן מסכתא א' חלוקה לשלשה שערים ונקרא הראשון בבא קמא ר"ל שער הראשון כי השער בלשון ירושלמי בבא עד כאן דבריו וכ"כ רבינו שרירא גאון בתשובה שהביא בעל ס' יוחסין ומיהו אמרו בבבי דנזיקין דכולהו חדא מסכתא נינהו ע"ש דף ק"י סע"א וכן תמצא עוד להתוס' יו"ט בפתיחת ב"ק שכ' כן בשם הרמב"ם ויש לתמוה מעתה על מוהרש"א ז"ל שבחידושי הלכות שלו ריש בתרא נראה שמפרש לה על כוליה סדר נזיקין וכבר הושג ע"ז מהר"ב תפארת שמואל בדף ל"ה עמוד ג' לך נא ראה ומן התימה על מוהר"ש אלגאזי שלא הזכיר אלא סברת הריטב"א בלחוד ודע שראיתי להרב ש"ל ספ"ב דמנחות שכ' וכולה שחיטת קדשים קי"ל דחדא מסכ' היא ואני אומר דלא תציתו ליה בהאי כללא דזו לא אמרה אדם מעולם ואולי נתחלף לו בין כולה נזיקין לכולה שחיטת קדשים:

שלט

כבר תרגמא ר"פ לשמעתיך בבבל. לאו משום דסבר כוותיה הוא דקאמר הכי אלא כלומר לא הודעתנו שום חידוש שכבר השמיענו זה ר"פ כן כתבו התוס' בפ' ב' דחולין מ' ב' ד"ה רב נחמן וכ"כ מרן בכ"מ רפ"ח מה' ע"ז לדעת הרמב"ם:

שם

כל שמעתתא דמתאמרה בבי תלתא קדמאי ובתראי אמרינן מציעאי לא אמרי' דאיתא בנזיר נ"ו ב' היינו בתורת חיוב הוא דמציעאי לא אמרי' דההיא דקא' קמא ובתרא אומר דבר בשם אומרו מקרי אבל אם בא להזכיר מציעאי מזכיר וזכור לטוב כן כ' הרב שער יוסף על הוריות דף נ"ה ע"ג וע"ש סמוכות שלו בריאות וטובות וכ"כ הר"ב פני יהודה דף ס"ח עמוד א':

שמא

כאן שנה רבי, קאמר בכמה דוכתי בגמ' כדי שלא יקשה בעיניך אם תמצא אותו הדין שנוי בבריי' שהרי קיימא לן דכל מתניתא דשנאה ר' חייא אמרינן בה אם רבי לא שנאה רבי חייא מנין לו להכי פירש דגם דין זה שנאו רבי ש"מ לרבי בצלאל על ב"מ דף פ"ה א' בשם ר"ח וזה לשון הר"ב מגיני שלמה דף פ"ב ב' ומה שהביא רבינו ז"ל ראיה ממאי דלא קאמר הא מני ר"מ היא נלע"ד דלשון זה מורגל היכא דאין זה מקום הדין אלא אגב אורחיה קמ"ל נמי האי דינא כמ"ש ריש לקיש בגיטין פ"ב כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל שדין זה אין שם מקומו אלא אגב קמ"ל וכן ביבמות פ' החולץ כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו וכו' כאן שנה ר' אחות גרושה מדברי תורה וכו' דבכולן אין מקומם כאן אלא שר' שנאן כאן אגב אורחיה ונ"ל דדבר זה שייכא למאי דאמרינן לעיל סוף פ' מציאת האשה דכל בריי' דמתנייא בי ר' חייא ור' אושעיא פשטא לה ממתני' א"כ כל ברייתות צריך להיות להן עיקר במתני' ודברים אלו לא נמצא להן עיקר במקומן וקאמר ריש לקיש כאן שנאם ר' ורמזם במשנ' אגב ול"ש לומר הא מני אלא א"כ היתה מחלוקת דר"י ור"א בדינא דמתני' וכו' עכ"ל:

שמב

כגון זה היכא דאמרי' בגמ' אנו למדין ממנו דבר הדומה קצת אפילו אינו דומה לגמרי הגהות מיימון פ' ד' מה' שלוחין מהרי"ק שורש ט' וקי"ב בשם מהר"ם ז"ל הרשד"ם ז"ל ח"מ סי' רכ"ז ורס"ב כ"כ הכנסת הגדולה בכללי הגמ' שלו כלל קס"ח ואני המך מצאתי עוד כן להמרדכי פ' הגוזל בתרא דף נ"א ב' ולמהרח"ש חלק המודעות סי' ל"ח ובקונטריס עיגונא דאיתתא סי' ל"ה דף קס"ה ג' ועיין בארוכה פרח מטה אהרן חלק א' סי' ד' ובשדה

יהושע על גיטין דף ק"י ד' לאו כגון אמר שמואל וכו' וגינת ורדים ח"מ כלל א' סי' א' והלכה למשה ה' מכירה דף י"ב ד' ומגן שאול בלשונות הרמב"ם דף כ"ד ב':

שמג

כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. לא אסרינן אלא בע"א משום חומרא דע"ז כ"כ הכנסת הגדולה בסוף כללים נפרדים ולא אמר דבר בשם אומרו ואני אפרש דככל זה הוא מהשלטי הגבורים פ"ק דע"ז בשם ריא"ז ובספר באר שבע דף צ"ב ג' הקשה עליו מכמה דוכתי ע"ש שהאריך ועמ"ש עליו הר"ב לשון לימודים על הטורים א"ח דף ע"ג ד' עש"ב:

שמד

כף הדמיון אינה השואה גמורה. וע' משאת משה קובץ שלישי סי' חמשה ועשרים ושנים ושלשים:

שמה

כל שהוא מצינו בהרבה מקומות שיש לו שיעור. הריב"ש סימן תע"א ועיין ביצה ט"ז ב' ובתרא ק"ג א' ובתוס' דשבת ס"ג ב' ד"ה אריג וברש"י שם וכ"מ פ"א מה' ביאת המקדש סוף הלכה ב':

שמו

כדפלוני אשכחן דקאמר אמורא קדמון על האחרון שלא היה בדורו. וכ' רשב"ם ז"ל בתרא דף נ"א וז"ל כדרב יוסף תלמודא הוא שקיצר דברי רב אבל רב לא הזכיר רב יוסף שהרי קדם לו הרבה דורות כ"כ הר"ב גופי הלכות כלל רס"א ואני המך מצאתי ביומא ס"ט ב' א"ר יוסף אמר רב ועמ"ש בכלל ע"ד:

סליקו כללי הכף בס"ד

כללי הלמד

שמז

לעבור עליו בשני לאוין. ליכא לאוקמי אלא היכא דלקי אבל לא כשניתק לעשה תוס' ז"ל במציעא דף ס"א כ"כ הרב מוהריק"א ז"ל בכלליו והוא בס' יבין שמועה דף ק"ג א' והנה צריכים אנו להתיישב שפיר בלשון התוס' הנ"ל אשר מהם חידש מוהריק"א האי כללא דלפי דבריהם שהמלקות הוא הגורם לכשנאמר לעבור עליו בשני לאוין א"כ ה"ה בכל הלאוין שאין לוקין עליהם כגון לאו שאין בו מעשה ודכוותיה לא אמרינן בהו נמי לעבור עליו בשני לאוין דהא דנקטו בלאו שניתק לעשה היא משום דקיימי התם בלאו

דגזל שניתק לעשה אבל ה"ה גם בכל לאוין שאין בהן מלקות דמאי שנא והנה סברא זו נפלאת היא בעיני טובא איבעית אימא סברא ואיבעית אימא גמרא איבעית אימא סברא דכיון שמה שאמרו לעבור עליו בשני לאוין הוא לרבות בעונש על העובר אותו הלאו מה לי שיהיה חייב מלקות או לא הלא לענין העונש אין שום הפרש ביניהם ואיבעית אימא גמרא שהרי מצינו בהזהב נ"ט ב' דקאמר שהמאנ' את הגר באונאת דברים עובר בשלשה לאוין אע"פ שאין בלאו זה מלקות לפי שאין בו מעשה כמ"ש הר"ב החינוך בפ' משפטים וכן ביבמות צ"ז א' קאמר לעבור על דודתו בשני לאוין פירוש באיסור דודתו ובלאו דלא יגלה כנף אביו דמוקי ליה רב ענן אמר שמואל בשומרת יבם של אביו והלכה היא כידוע שאם בא במזיד על דודתו חייב מיתה אם יש עדים והתראה ואי ליכא עדים חייב כרת וכיון שכן אין חיוב מלקות על לאו דידיה אם מצד שהוא חייב מיתה והו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו ואם מצד הכרת שאין לוקין ג"כ על לאו שניתן לאזהרת כרת כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ריש פ' ג' דמכות ואפ"ה קאמר לעבור עליו בשני לאוין וכן במנחות צ"ט ב' אמרו דכל המשכח דבר אחד מלימודו עובר בשני לאוין לרבינא ולרב נחמן בר יצחק עובר בשלשה לאוין אף דלא לקי עליה משום דהוי לאו שאין בו מעשה וכן בפ"ק דחגיגה י' ב' גבי לאו דלא ילין מן הבשר דקאמר ודילמא לעבור עליו בשני לאוין ועשה אע"ג דלא לקי עליה דהוי לאו שאין בו מעשה ועוד דמדברי התוס' גופייהו מוכח איפכא דהא בריש מציעא ה' ב' עלה דאמרינן התם בגמרא לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו כתבו הם ז"ל וא"ת תיפוק ליה מלא תגזול וי"ל לעבור עליו בשני לאוין ע"כ הרי בהדיא דבלאו לא תגזול גופיה דניתק לעשה הוא ולא לקי עליה כתבו התוס' גופייהו דעובר עליו בשני לאוין הפך דבריהם דאיזהו נשך וליכא למימר דמ"ש בתחילת המסכתא היינו לפי דמשמע להו לאינשי דלא תחמוד הוי בדלא יהיב דמי וא"כ הו"ל גזל ועובר אלאו דלא תגזול ומייתר להו לאו דלא תחמוד ולזה תירצו דס"ל לאינשי דנכתבו השני לאוין לעבור אלאו דגזל בשני לאוין. אמנם לפי האמת ליתא וקושטא דמילתא הוא דאף בדיהיב דמי משמע דהרי לפי האמת נמי כן הוא דלאו דלא תחמוד ליתיה אלא בדלא יהיב דמי כמ"ש התו' גופייהו בפ' ז"ב כ"ה ב' וכ"כ מהרש"א שם בריש מציעא והכריתות בלשון למודים ש"ג סי' קמ"ד וכ"כ הכ"מ בפ"י מה' עדות והב"י ח"מ סי' ל"ד י"ט וכ"כ הסמ"ע שם ס"ק ל"ב וכיון שכן הדרא קושיא לדוכתה דדבריהם סתרי אהדדי ואחרי מופלג הגיע לידי ס' שו"ת בית יעקב וראיתי אליו בסי' קי"ג שהרגיש בקושיא זו ותירץ וז"ל ויש ליישב דברי התוס' דכיון דלא תגזול לפי מסקנת הגמרא קאי אכובש שכר שכיר א"כ מ"ש התוס' בדף ה' וא"ת תיפוק ליה מלא

תגזול כוונתם אכובש שכר שכיר ור"ל דלא תחמוד בלא דמי הוא בכלל כובש שכר שכיר ותירצו לעבור עליו בשני לאוין משום דאי קאי אכובש שכר שכיר לקי אשני לאוין וכדברי התוספות הנ"ל שכתבו אבל אי קאי אכובש שכר שכיר שפיר לקי עכ"ד ולדידי המך לא נהירא לי לפרש דבריהם כן דכולי האי הוה ליה לפרושי דלא תחמוד הוי בכלל כובש שכר שכיר דלא ידעינן ליה משום דוכתא ועוד לדבריו לעבור עליו בג' לאוין דהא בכובש שכר שכיר אית ביה לאו באפי נפשיה וא"כ הוו להו ג' לאוין לאו דלא תחמוד ולאו דלא תגזול ולאו דלא תעשוק ועוד דאכתי תקשי להו מכל הני שהבאתי דאמרינן בהו לעבור עליו בב' לאוין אף דליכא בהו מלקות ולכן נלע"ד דהתוס' בפ' איזהו נשך לא כיוונו כלל בזה לומר דלא אמרינן לעבור עליו בב' לאוין אלא היכא דלקי דוקא כמ"ש מוהריק"א ז"ל וכמו שנראה ג"כ שהבין דבריהם הר"ב בית יעקב דזה אין סופו להתקיים כמ"ש אבל לפק"ד נראה דדעת אחרת אתם דעלה דאמרינן התם אלא לאו בגזל למה לי לעבור עליו בב' לאוין כתבו וז"ל וא"ת ולוקמיה בגזל גופי' ולעבור עליו בב' לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה אבל כי מוקמינן אכובש שכר שכיר באם אינו ענין לקי שפיר עכ"ל וכוונתם לומר דניחא ליה טפי להש"ס לאוקמי לאו דלא תגזול אכובש שכר שכיר לעבור עליו בב' לאוין משום דלקי עליה ב' מלקיות יותר מלאוקומי בגזל גופיה ולעבור בב' לאוין משום דלית בהו מלקות אבל אי לא הוה לן לאוקמי אלאו דכובש שכר שכיר הוה מוקמינן ליה שפיר אלאו דגזל ולעבור עליו בב' לאוין ואע"ג דלא לקי עלה כדאמרי' בכל הני דוכתי שהבאתי וזהו שכתבו ג"כ לעיל גבי לא תחמוד דבלא דמי משמע דאע"ג דמלאו דגזל נפקא אפ"ה כתביה רחמנא לעבור עליו בב' לאוין אע"ג דלא לקי עליה משום דלית לן לאוקומי אלאו אחר דלקי עליה כדמוקמינן אלאו דגזל באם אינו ענין לכובש שכר שכיר וכן מצאתי בש"מ שם בפ' איזהו נשך שכתב כן בשם רבו בתשובה ה"ה הרדב"ז ז"ל שהרי בתשובותיו ח"ב סי' תשצ"א הובא אותו הלשון עצמו בדמותו ובצלמו וז"ל שאלת ממני אבאר לך דיבור התוס' פ' איזהו נשך המתחיל לעבור עליו בב' לאוין וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ולעבור עליו וכו' עד לקי שפיר וק"ל וכי מהדר קרא לאפושי מלקיות וי"ל דלעולם מהדרינן לאוקומי קרא בחדוש ואי הוה מוקמינן לי' אלאו דלא תגזול אין בו חידוש כלל אלא לעבור עליו בב' לאוין אבל השתא דמוקי לה אכובש שכר שכיר אשמועינן חידושא דלקי תרתי חדא משום דלא תגזול ומשום לא תעשוק עד כאן לשונו וכן מצאתי עוד בשו"ת ידי אליהו סי' ט"ל ובשו"ת פנים מאירות סי' כ"ו שפירשו כן לשון התוספות הנ"ל וכיון שכן אזדא ליה היסוד אשר בנה עליה האי כללא הרב מוהריק"א ז"ל וע"ע שו"ת מוהר"ר צבי אשכנזי סי' כ"ו ובחוות יאיר סי' קצ"ג:

שמח

לעבור עליו בב' לאוין. לפעמים קאמר הכי בגמרא במילתא דאית ביה כמה לאוי אחריני וצ"ל דלאו דוקא בב' לאוין ותו לא אלא כלומר לטפויי לאוי אתא וה"ה דאיכא טפי עיין בחדושי פ' הרבית למוהריט"ץ דף ב' ע"ג:

שמט

לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעינך. שהרי פיגול א' מגופי תורה ולא למדו הכתוב אלא מגזירה שוה מימרא דר' ינאי פ"ק דכריתות ה' א' ואמוראי אחריני ילפו לה שם מדוכתי אחריני ע"ש והנה יש מקום דקדוק בכאן דמהיכא תיתי שתהא קלה בעינינו הגזירה שוה עד שהוצרכו כמה אמוראי להזהירונו על זה ולמה הזהירונו על זה יותר משאר י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם ומאי לעולם דקאמר דכעין זה פריך בפ"ב דחגיגה י"ז ב' גבי לעולם אל תהי שבת קלה בעיניך וכו' וכן בפ"ד דכתובות מ"ח ב' גבי לעולם היא ברשות האב יע"ש ונראה לפק"ד לומר דבדין הוצרכו להזהירנו על הג"ש טפי משאר מדות לפי שהגזירה שוה משונה הוא מכולן שהרי ן כל שאר המדות קבלו אותם בגדר תכלית כונתם שלא יוכל שום אדם להרהר אחריהם ולומר שלא קבל איזה מהם עד שלא ירצה לדרוש אותה זולתי בק"ו דאדם דן מעצמו ואפשר בנקל לטעות בו ולדרוש ק"ו פריכא היא דמצינן למשוך ידינו הימנו אמנם הג"ש לא קבלו אותם העניינים והדרשות כמו שאנו דורשים אותם כי יש ג"ש שקבלו אותן המילו' המופנו' שניתנו לידרש ולא קבלו לאיזה ענין תדרש ויש אשר קבלו שבענין פלוני ניתנה הג"ש לידרש ולא קבלו המילות אשר בהם נדרוש הגזירה שוה כמו שתמצא בכריתות בבתי מדות ריש בית ב' ובה"ע ש"ד פ"ב והאריך עוד בזה הרמב"ן ז"ל בהשגותיו לס' המצות דף י"ז ב' יע"ש ויש עוד ג"ש שקבלו הנושאים והמילות אמנם לא קבלו לאיזה פרט מהנושאים תדרש כמ"ש ביבין שמועה כלל צ"א בשם הר"ן ואחר שכן היה מקום לבעל דין לחלוק ולומר שאין אנו אחראין לדרשת הג"ש אשר ידרוש הדורש מדעתו מאחר שלא קבל הדרישה כאשר היא רק המילות או הנושאים בלחוד ולפיכך הוצרכו רז"ל להזהירנו שלא להרהר אחריה ולא תהא קלה בעינינו מפני זה שהרי פיגול א' מגופי תורה הוא ולא למדו הכתוב אלא מג"ש אחר עידן ועידנין מצאתי לר' בצלאל בתשובותיו סי' י"ט דף ס"ו ב' שבצחות לשונו כ"כ בקצרה אלו דבריו ואדרבא הגזירה שוה הוא יותר גרועה משאר דרשות שאין בה אלא רמז מלה ולהכי בפ"ק דכריתות הוצרכו כמה אמוראי למימר אל תהי ג"ש קלה בעיניך ע"כ לענינינו ושמח לבי גם אני עוד אפשר לומר טעם אחר וראיתי שרמזו הבאר שבע שם בתוספותיו לכריתות שלפי שמצינו לפעמים איזו ג"ש שהיא זרה בעיני כל רואיה

כגון ההיא דפ"ד דכתובות מ"ה ב' גמר פתח מפתח ופתח משער ושער משעריך וכן יסרו מיסרו ויסרו מבן ובן מבן שם דף מ"ו א' וכן ההיא דפ"ק דפסחים ז' ב' דיליף בדיקת חמץ לאור הנר מציאה ממציאה ומציאה מחיפוש וחיפוש מנרות ונרות מנר וההיא דבקמא ה' א' אתיא תחת נתינה ישלם כסף לפיכך באה אזהרתן ז"ל דאף בגזירות שוות כאלו לא נהרהר אחריהם ובזה אתי שפיר מלת לעולם דר"ל לעולם אפילו אותן גזירות שוות כאלו שכמו זר נחשבו אל יהו קלות בעיניך. אך מ"ש עוד שם דכיון דקי"ל דהיקשא עדיפא מג"ש וגם דמשיבין עליה כשהוא מופנית משני צדדים לכך הוצרכו להזהירנו עלה לי המך לא נהירא חדא דאיך כתב בפשיטות גמור דהיקשא עדיפא מג"ש הלא סוגיות מתחלפות הן כנודע מספרי הכללים ע"ש וע"ע בס' יבין שמועה מהרשב"ץ דף ב"ן ובמשנה למלך רפ"ב מה' קרבן פסח ובשמות בארץ יום תרועה דף י"ד ג' ומזה נמשך דגם בפוסקים ז"ל במחלוקת היא שנויה כמו שתמצא בכנסת הגדולה בכללי ההיקש ע"ש וזו הלכה העלה הרב הגדול אליהו אלפאנדרי ז"ל בספרו סדר אליהו רבא וזוטא דף ע"א דתרי גווני היקש הוו דיש היקש דג"ש עדיפא מיניה ויש היקש שהוא עדיף מגזירה שוה כמ"ש בשמו בכללי ההא קחנו משם הרי דלאו מלתא פסיקתא היא דא דהא איכא מין היקש דגזירה שוה עדיפא מיניה ולפי דבריו אף על ההיקש הוה להם להזהירנו מאחר שהוא גרוע מן הגזירה שוה לפעמים ועוד דלו הואלנו ונאמר שלעולם היקשא עדיפא מג"ש לא נקל מפני זה בג"ש כי חומר ההיקש לא יחייב קלות הג"ש דהא אפשר דתרווייהו חמירי אלא שההיקש חמור מגזירה שוה ותדע עוד שאין מקום לדברי הב"ש שהרי מדברי רש"י בפ"ק דקידושין ל"ה א' מוכח דהיקש עדיף מבנין אב מדכתב דלא שבקינן היקשא וגמרינן מבנין אב ואפ"ה לא מצינו בשום מקום שיזהירונו על הבנין אב מפני היותו יותר קל מההיקש ואם כדבריו דטעם האזהרה בגזירה שוה הוא משום דהיקש עדיפא מטעם זה היה להם להזהירנו גם בבנין אב וגם לפי מאי דכתבו התוס' בפרקא קמא דיבמות ד' א' דהיקשא עדיפא מסמוכים היה להם ז"ל להזהירנו שלא נקל בסמוכים אלא ודאי אין טעם זה טעם לשבח ואחר זמן יצא לאור עולם ספר קנאת סופרים להרב הגדול והכולל כמוה"ר חנניה קאזיז זצ"ל על ס' המצות להרמב"ם וז"ל שם בשורש ב' דהמשמעות הוא לפום ריהטא אל תהא קלה בעיניך ג"ש דעלמא שהסכימו בה חז"ל איזה ענין מהענינים שדרשו בה מעצמן שהרי הכתוב עצמו למד כמה גופי תורה בג"ש ודייקא נמי דקאמר לא למדום הכתוב אלא בג"ש ואילו היו כל דרשות של גזירות שוות ביניהם להחשיבם כדבר מפורש בהדיא מהיכא קא סלקא דעתיה למיחש שמא

תהא קלה בעיניך ומה נשתנו אלה מאלה והלא לפי דעת הרמב"ן כלן למדן הכתוב עכ"ד הרי לנו דרך שלישי בכלל זה דאל תהי ג"ש קלה והמעיין יבחר ולא אני:

שן

לדידהו קאמר להו לדידי וכו' אבל לדידכו אודו לי מיהא וכו'. הדרך הוא שאומר לבר פלוגתיה בהאי לישנא של אודי לי מיהא כדי שיודה לו לפחות בחלוקה אחרת שלא איפליגו בה כלל כאילו יאמר בהך חלוקה דלא שייך בה הך טעמא של מחלוקותינו אודי לי מיהא בה ואיכא למידק לפי זה בנדרים פ"א א' גבי מה דאיפליגו שם רבנן ור' יוסי ברחיצה וקישוט דלרבנן הויין נדרי עינוי נפש ולר' יוסי לאו נדרי עינוי נפש נינהו דכפי הנראה משמע דקאמר אודו לי מיהא בחלוקה דהיא היא עיקר פלוגתייהו דהכי איתא התם איבעיא להו לר' יוסי מהו שיפר משום נדרים שבינו לבינה ת"ש אר"י אין אלו נדרי עינוי נפש אבל נדרים שבינו לבינה הויין דילמא לדידהו קאמר להו לדידי אפי' דברים שבינו לבינה לא הויין לדידכו דאמריתו הויין נדרי עינוי נפש אודו לי דאין אלו נדרי עינוי נפש מאי רב אויא בר אהבה אמר מופר וכו' ע"כ והנה ההרגש בזה מבואר דלא מצינו בכל הש"ס אודו לי מיהא וכו' אלא בחלוקה מבחוץ דלא איירו בה כלל כנ"ל ואיך א"כ דחי תלמודא דילמא לדידהו קאמר להו וכו' לדידכו דאמריתו הוויין נדרי עינוי נפש אודו לי מיהא דאין אלו נדרי עינוי נפש כיון דבהך מילתא גופה הוא דאיפליגו דלרבנן נדרי עינוי נפש מיקרו ולר' יוסי לא הוו נדרי עינוי נפש אמנם אחר העיון נלפק"ד דיש ליישבו כשאר אודו לי שבכל התלמוד וזה כשנדקדק היטב בדברי רש"י שם שכתב וז"ל מהו שיפר משום דברים שבינו לבינה שיהו מופרין לעצמו כדאמרן לעיל אבל אין בהם עינוי נפש מופר לעצמו משום דדברים שבינו לבינה היינו קישוט כל הגוף בין קישוט כל הגוף בין קישוט תכשיטין בין קישוט דהעברת שער באותו מקום דקישוט כל הגוף משמע עכ"ל והנה מדבריו אלו משמע דהוקשה לו ז"ל מאי קבעי תלמודא אם יפר לר' יוסי משום דברים שבינו לבינה הלא סתם קישוט ורחיצה בפנים הוא דלא שייך כלל דברים שבינו לבינה ותירץ זה בצחות לשונו ואמר דבעיין לאו ברחיצת הפנים איתשילא אלא ברחיצה וקישוט של כל הגוף במקומות דשייכי בהו דברים שבינו לבינה ומתבאר עוד זה ממה שסיים עוד בזה הלשון לדידכו דאמריתו דרחיצה הוי עינוי נפש וכו' אלא דברים שבינו לבינה דהא לא נדרה אלא מאותו מקום ע"כ ונימוקו עמו לפרש בעיין בהכי מדפשיט ליה רב הונא ואמר אינו מפר שלא מצינו נחש שמת בעפר פיר פירש בעפר חפירתו כך לא מצינו אדם שניזוק במקום שרגיל לדוש בתוכו שאין השער מזיקו דמוכח שפיר דבקישוט ורחיצה של מטה איירינן והשתא לפי זה מצינן למימר שפיר

דהך אודו לי מיהא נמי מתפרש היטב כשאר אודוי לי שבש"ס וזה פתרונו לדידי אפילו דברים שבינו לבינה לא הויין לדידכו דאמריתו דהויין נדרי עינוי נפש אודו לי מיהא דאע"ג דסתמא קאמריתו דאם ארחץ אם לא ארחץ נדרי עינוי נפש הוו דלאו בכל רחיצה וקישוט סבירא להו הכי דהא איכא קישוט ורחיצת פנים של מטה ובאלו אודו לי מיהא דדברים שבינו לבינה הוויין כן נלפק"ד:

שנא

לדבריו דפלוני קאמר לא אמרינן אלא תנא בתרא על ת"ק אבל בת"ק לא אמרי' לדבריו דתנא בתרא כיון שעדיין לא דבר כ"כ מוהריק"א בכלליו דף קט"ז א' ומוהר"ש אלגאזי בהליכות אלי כלל תצ"ו ובגופי הלכות כלל רפ"ד ושניהם לא למדוה אלא מהתוס' דריש ביצה ג' א' ד"ה רבי יוחנן אמר מוחלפת השיטה שכתבו דלר' יוחנן נראה לו דוחק לומר כן וסיימו שם דרבינא אינו חושש לזה ולכאורה כמו זר נחשב לבנות כלל על זה ממ"ש התוס' לר' יוחנן דוקא ולא חשו כלל למאי דרבינא שהוא בתרא אינו חושש לזה ומה גם שמצינו בפ' כל הכלים קכ"ה א' ובפ' האיש מקדש כ"ג ב' ובפ' כל הזבחים ע"ז ב' דקאמר לדבריו דר"פ קאמר אף שהוא התנא המוזכר ראשון אע"פ שיש לחלק ע"ש ודוק וראיתי בגופי הלכות שם שכתב כמסתפק דכלל זה היינו בכולהו תנאי דעלמא חוץ מב"ש וב"ה לפי שב"ה היו נוחים ועלובים ומקדימים דברי ב"ש לדבריהם וכו' ע"ש ואני שזכיתי לשיטת הריטב"א על יבמות כ"י ראיתי אליו ז"ל שכתב שם וז"ל לדידכו דקאמריתו פי' דב"ש בקיאים הם בדברי ב"ה ויודעים היו סברתם אלא שהתנא מקדים דברי ב"ש לעולם ע"כ וקרוב לענין זה ראיתי להרא"ש ז"ל בהלכות קטנות שלו על הלכות ציצית דף מ"ה ב' שכתב וז"ל ואפשר דכשאמרו ב"ש וב"ה דבריהם בבה"מ אמרו ב"ה דבריהם תחלה ואמרו מחייבי דאפי' בתכלת מחייבו והשיבו ב"ש על דבריהם ואמרו דאיסורא איכא בתכלת מדרבנן וכששנו מחלוקתם הקדימו ב"ה דברי ב"ש מפני ענותנותם שמקדימים כל פעם דברי ב"ש לדבריהם ואגב דב"ה שנו מחייבין שנו גם בדברי ב"ש פוטרין ולעולם במינן מחייבין עכ"ד שוב נדפסו חידושי קידושין לגאון אחד מהקדמונים לא נודע שמו ושם ראיתי בדף כ"ב א' שכתב וז"ל מאי איריא דשריפה חמורה וכו' פי' תיפק לי דאפילו כי הדדי נינהו נדון בסקילה וליכא למימר הכא דר"ש הוא דקאמר להו לרבנן דקאמריתו סקילה חמורה ונדון בשריפה אדרב' שרפה חמורה דכיון דמילתיה דר"ש מקמי מלתייהו דרבנן ליכא למימר דלדבריהם קאמר להו עכ"ד ועיין כנסת הגדולה בכללי הגמרא אות צ' ולעיל באות האלף גבי איידי דבעי למתני:

שנב

לא ענש הכתוב אלא א"כ הזהיר. לא איתמר אלא היכא שהלאו ההוא ניתן לאזהרת מיתת ב"ד או כרת דאמרינן דלאותה אזהרה בא ולא לענוש עליו מלקות אבל בלאו גרידא לא איתמר הכי דא"כ כל חייבי לאוין אין לוקין עליהם שכולם באו לאזהרתן כ"כ הריטב"א בחידושיו למכות דף מ' ד':

שנג

לאו שאין בו מעשה. אפשר לומר דאינו דומה לגמרי לשב ואל תעשה דשב ואל תעשה ליכא לאו כלל רק מניעת עשה משא"כ בלאו שאין בו מעשה דלאו מיהא איכא אחד קדוש מדבר הובא בשו"ת חוות יאיר סי' צ"ו:

שנד

לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמו. הכי איתא בע"ז פ' רבי ישמעאל נ"ח ב' ובפ' ראשית הגז קל"ז ב' ויש לדקדק על זה דא"כ כדפריך תלמודא בריש פסחים להנהו אמוראי דפליגי לפירושא דאור לי"ד מכמה פסוקים דכתיב בהו אור אמאי לא משני לשון חכמים לחוד ולשון תורה לחוד ועלה בדעתי לכאורה לתרץ דלא איתמר הך כללא רק בדנקיט התנא או האמורא לשון משונה מן הפסוק כההיא דע"ז דאמר ליה ר' יוחנן לר' אסי דהוה ליה למימר יין שמזגו עכו"ם מהך טעמא דלשון חכמים לחוד אי נמי כדנקט לשון המקרא משנה במקצת כההיא דחולין דא"ל ר' יוחנן לאיסי בר היני דליתני רחלות אף שבפסוק רחלים קרי להו כההיא דכשר בתורין שם כ"ב א' שכתב שם רש"י שהוא לשון משנה כלומר דאי בלשון הפסוק תורים הוה ליה למימר וכן בדוכתי טובא כמו שתמצא בתי"ט פרק בתרא דעירובין משנה י"ג ובפ"ק דפסחים מ"ב ובפ"ב דכלאים מ"ג ע"ש והטעם הוא משום דכבר גילה דעתו דבעי למינקט לשון משונה מן הפסוק אבל בפסחים דחזינן ליה לתנא דניחא ליה למנקט לישנא דקרא דאור לישנא דקרא הוא שייך שפיר לאקשויי מלשון הפסוק וכן מצאתי אחר עידן ועידנין להר"ב נתיבות משפט דף שכ"ו ב' שכתב דלא אמרינן לשון תורה לחוד וכו' אלא בנושא אחד ששני שמות נקראו לו אחד בלשון תורה ואחד בלשון חכמים כמו רחלים בלשון תורה ורחלות בלשון חכמים אבל תיבה אחת שתי משמעות לא מצינו ע"כ ואחזה אנכי אשית לבי דחילוק זה אין סופו להתקיים שהרי בריש מציעא ב' א' פריך תלמודא ומי מצית אמרת מאי מצאתיה ראיתיה והא אמר רבנאי ומצאת' דאתא לידיה משמע ומשני אין ומצאתה דקרא דאתא לידיה משמע ומיהו תנא לישנא דעלמא נקט הא קמן דאע"ג דנקט לישנא דקרא קא מפליג תלמודא בין מציאה דקרא למציאה דמתניתין גם בפ"ו דבכורות מ"א א' מצינו דקא

מפליג תלמודא בין גרב דקרא לגרב דמתני' ע"ש וכן מתברר עוד מההיא דאיפליגו רבנן על רבי יהודה בסוף פרק הזרוע גבי שוק של שלמים וס"ל דמן הארכובה ולמעלה עד בוקא דאטמא נקרא שוק אע"ג דבכל התלמוד מיקרי שוק למטה מן הארכובה כדמוכח בפ"ק דאהלות גבי רמ"ח איברים וכן בפרק מצות חליצה ק"ג א' למדקדק שם וכמ"ש התוס' בפ"ב דיומא כ"ה א' ד"ה נוטל דיש חילוק בין מצנפת דקרא למצנפת דחכמים והאריכו עוד התוס' ישנים שם בפ' יום הכפורים דף ע"ה ב' לחלק בין מצנפת דקרא למצנפת דחכמים ובין מצח דקרא למצח דחכמים יע"ש וכן בפרק המוכר את הבית ס"א א' מוכח דיש חילוק בין יציע דקרא ליציע דחכמים וכמ"ש שם התוס' ד"ה תני רב יוסף וע"ע תוס' פרק כיצד תולין ע"ה א' ד"ה הא ובפרק האשה שנפלו פ"א א' ד"ה יבם ובתי"ט ריש בתרא גבי כפיס ע"ש ובריש פ' ה' דתמורה גבי מרמה וערמה ובפ' ט' דאהלות ריש מט"ו גבי ארון ובריש זבחים ד"ה כל הזבחים ומאחר שכן דכוותה נמי נימא בההיא דריש פסחים דאור דקרא לחוד ואור דמתניתין לחוד ונלפק"ד לתרץ דההיא דפסחים שאני משום דלא מצינו לרז"ל בשום דוכתא שגילו דעתם בפי' מלת אור אי אורתא הוא או יממא ולפיכך לא מצו לתרוצי בפשיטות לשון חכמים לחוד משא"כ בכל אינך דהוה קים להו מדוכתי אחריני שלשון חכמים היה חלוק מלשון המקרא וכן ההיא דריש מציעא הוה קים להו דלישנא דעלמא כך היה דמכי הוו חזו לה למציאה מציאה הוו קרו לה ולפיכך מצינן למימר בפשיטות לשון חכמים לחוד או לישנא דעלמא נקט כנלע"ד:

שנה

לא שנו שמפרש האמורא לא נאמר בשביל כך שדעתו לפסוק כן דשפיר מצינן למימר דאליביה דתנא קאמר וליה לא ס"ל כ"כ הליכות אלי סי' תס"ח בשם תו' דע"ז ולי אני בעניי קשה שהרי בפ' השולח דף ל"ה א' גבי שבועת אלמנה קאמר אמר רב לא שנו אלא בב"ד אבל חוץ לב"ד משביעים אותה וקא פריך תלמודא והא רב לא מגבי כתובה לארמלתא פי' ואם איתא לישבעה חוץ לב"ד וליגבייה כתובתה וסלקא בקשיא ע"ש והשתא אם איתא להך כללא אמאי לא משני תלמודא דהא דקאמר רב לא שנו וכו' אליבא דתנא קאמר וליה לא ס"ל ואפשר לתרץ דעד כאן לא כתבו התו' דאליבא דתנא קאמר וליה לא ס"ל אלא בסתמא שלא מצינו לאותו אמורא בדוכתא אחרינא דלימא איפכא אבל כשמצינו להוא אמורא גופיה במקום אחר שסובר הפך ממאי דמפרש על המשנה כההיא דהשולח אז ודאי שייך שפיר לאתמוהי ולמפרך מדידיה אדידיה כיון דאין דרך האמורא לפרש מתניתין הפך שיטתו וכיוצא בזה תמצא שחילקו התוס' עצמם בפ"ק

דעירובין ט' ב' ד"ה אי לא סבר לה יע"ש וע' יש"ש על חולין ספ"ב שכ' דכל לא שנו הוא בקבלה:

שנו

לא שנו אורחא דתלמודא למנקט האי לישנא כי קאי אמתניתין או אברי' ומצאתי מחודש דאף כי קאי אמימרא דאמוראי קאמר לא שנו וזה בפרק מי שמתו כ"ג א' שני פעמי' א' ר"ז והב' אביי ע"ש וכן בפ' הדר ס"ד ב' דאיתא שם אמר רמי בר אבא דרך מיל ושינה כל דהו מפיגין את היין וקאמר עלה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא ששתה כדי רביעית וכו' הרי דקאמר לא שנו על דברי אמורא וכן מצאתי עוד פרק אלו עוברין מ"ו א' לא שנו אלא לפניו וכו' ובפ' יוה"כ פ"ו א' ובפ' ארבעה אחין ל"ד ב' ושם מ"ו א' וע"ה ב' ובנזיר כ"ו ב' ע"ש ובסנהדרין ל"ד ב' ובחולין נ"ד א' וע"ע סוכה כ"ב א' ושם בפירש"י ובתענית כ"ט ב' על ר' יוחנן ובפ' ה' דע"ז ע"ג א' ובפ' ג' דבכורות כ"ב א' ומעתה לא ידענא מה זו תמיהא דתמה הפר"ח במים חיים שלו פ' ב' מה' חגיגה הלכה ז' על הרמב"ם ז"ל שפירש לא שנו אלא שלא גמר דאיתא בפ"ק דחגיגה ט' א' דקאי אמימרא דר' יוחנן דקאמר לעיל מיניה כיון שפסק שוב אינו מקריב עד שכ' דהך לישנא דלא שנו ל"ש אלא כי קאי אמתני' או אברי' דהא ליתא שהרי מצינו דגם כי קאי אאמורא קאמר הכי בש"ס בכמה דוכתי כאמור וגם על מוהריק"א בכלליו דף ק"ג א' איכא למידק שהרי לא הזכיר אלא ההיא דפ' ח"ה ב"ן ב' שיש לדחות דהתם שאני שהוא על דברי רב דתנא הוא:

שנז

לא פלוג רבנן דוקא לקולא אמרינן הכי אבל לא לחומרא כ"כ התו' בעירובין ס"ה ב' ד"ה התם טעמא מאי וז"ל וא"ת א"כ מאי קמבעיא ליה אבל הכא אמינא וכו' נהי דלא שכיח מ"מ ליתסר דלא פלוג רבנן בכל תרי במקום נכרי וי"ל דלחומרא לא אמרינן לא פלוג ע"כ ולכאורה לי המך צ"ע דהא ברישׁ פ' בית שמאי ק"ז א' עלה דקאמרי בית שמאי במתניתין אין ממאנין אלא ארוסות אמרינן בגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מ"ט דב"ש לפי שאין תנאי בנשואין ואי נשואה תמאן אתי למימר יש תנאי בנשואין ופרכינן נכנסת לחופה ולא נבעלה מאי איכא למימר ומשני לא פלוג רבנן ע"כ הרי מבואר דאמרינן לא פלוג רבנן אף לחומרא דהא הא לא תמאן הנשואה חומרא היא וכן בפ' נערה שנתפתתה ב"ן ב' גבי כתובת בנין דכרין פריך ואימא היכא דכ' אב לכתוב בעל היכא דלא כ' אב לא לכתוב בעל ומשני לא פלוג רבנן והתם נמי דלכתוב בעל אף בדלא כ' האב נדוניא לבתו חומרא היא הן אמת דזאת שנית בנקל מיתרצא דאף דלגבי בעל חומרא הוי מ"מ לגבי

בנין דכרין הוי קולא וכדכתבו התוס' במציעא צ"ה א' בענין אחר אכן קמייתא ודאי קשיא והכי נמי תיקשי דבב"מ נ"ג ב' קאמר לא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות בין ליתנהו למחיצות פי' וכיון דגזור דמחיצות קולטות למעשר שני תו לא מצי פריק ליה אף דנפול מחיצות והא ודאי חומרא דלא אתי לידי קולא היא ואפ"ה אמרינן לא פלוג רבנן וכן תמצא להתו' גופייהו בריש נדה ג' א' שכתבו פעם ושתים לא פלוג רבנן גבי כתמים ודם נדה לחומרא ע"ש ולפק"ד נראה לתרץ דעד כאן לא כתבו התו' דלחומר' לא אמרי' לא פלוג רבנן אלא בההיא דביטול רשות משום דקי"ל הלכ' כדברי המקל בעירוב ולא באו חכמים להחמיר אלא להקל אבל בעלמא אה"נ דאמרי' כן בין להקל בין להחמיר וכיוצא בזה מצאתי לאחר זמן בספר משנה למלך פי"ב מה' גירושין הלכה ט"ז ד"ה וראיתי שכ' דאפשר דבעיגונא לא אמרי' לא פלוג משום דחכמים לא באו להחמיר אלא להקל ע"כ א"כ ועיקר דלא כתבו כן רק לדברי הבעיין אבל אינהו לא ס"ל הכי וכדמוכח מדבריהם ז"ל שהקשו וז"ל וא"ת א"כ מאי קמבעיא ליה וכו' ועל זה תירצו דקמבעיא ליה משום דס"ל לבעיין דלחומרא לא אמרי' לא פלוג אבל אה"נ דלפי האמת לא קי"ל הכי כנלע"ד אמת ויציב:

שנח

לא פלוג רבנן. לא אמרינן אלא במילתא דהוי תנאי ב"ד ונתקן במנין בחכמי כל ישראל אבל בתקנות הקהלות דלא נתקן אותו דבר רק לאותה המדינה בלבד אז איכא למימר דלא נתקנה אותה תקנה אלא היכא דשייך אותו הטעם לבד מהר"י ווייל סי' ס"ה ועיין פר"ח י"ד סי' קט"ז ס"ק ב':

שנט

לא פלוג רבנן. אפשר היכא דאיתמר איתמר היכא דלא איתמר לא איתמר משנה למלך פרק י"ב מה' גירושין הל' ט"ז ד"ה וראיתי:

שס

לא פלוג רבנן. לא אמרינן רק בענין אחד בעצמו אבל בשני ענינים כגון שנא' דמשום דנאסר כבוי שלא לצורך יאסר ג"כ לצורך מטעם דלא פלוג רבנן ל"ש כלל למימר הכי כיון דשני ענינים נפרדים הם דהאי לצורך והאי שלא לצורך כ"כ הלחם משנה פ' ג' מה' שביתת י"ט ונ"ל מך שדבריו אלו יש להם על מי שיסמוכו הוא הר"ן ז"ל שכ' בר"פ שואל גבי בריי' דאין רואין במראה בשבת דף קס"ד ב' וז"ל ומיהו שאר המראות אפילו לת"ק שרו דאע"ג דת"ק ס"ל כרבא היינו לומר שהשוו מדותיהם במין אחד אבל להחמיר במין אחר אטו אותו המין שראוי לחשבו אפילו רבא מודה דלא מחמרי' תדע דהא אמרי'

בפ"ק דאם אדם חשוב הוא מותר ולא גזרינן שאינו חשוב ובשמן נמי חלקו בין משחא לדנפטא ולא גזרו זה מפני זה הלכך נקטינן דמראה שאינו של מתכת בין קבועה בין שאינה קבועה שרי ומראה של מתכת אפי' קבועה אסירא זה דעת הרב אלפסי ז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ' כ"ב מה' שבת עכ"ל:

שסא

לפני עור לא תתן מכשול. ל"ש אלא בדבר איסור שאם הוא אינו מזמינו בידו לא היה יכול חבירו ליטלו כדמוכח להדיא בפ"ק דע"ז ו' ב' ואיכא למידק לפ"ז בהא דאיתא בנדרים ס"ב ב' רב אשי ה"ל ההוא אבא זבניה לבי נורא א"ל רבינא והא איכא ולפני עור לא תתן מכשול א"ל רוב עצים להסקה ניתנו ע"כ וקשה דמאי פריך ליה רבינא ומאי קא מהדר ליה רב אשי הא בהדיא מסקי' בפ"ק דע"ז דההיא דתניא מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח מיירי דוקא בדקאי בתרי עברי נהרא דאי לא יהיב ליה לא מצי שקיל וכאן ודאי שהיו מוצאים לקנות עצים אחרים זולת רב אשי דדוחק לומר שלא היה להם בכל אותו הישוב רק אותו יער דרב אשי ואשמעה אחד קדוש מדבר דהא דפריך ליה רבינא והא איכא לפני עור לא תתן מכשול לא הוי מעיקר הדין רק דאדם חשוב כרב אשי שאני שיש לו להתרחק מן הדרך המותר לאחרים ולי המך לא נהירא דא"כ מה זה תשובה שהשיב לו רב אשי רוב עצים להסקה ניתנו הלא אעפ"כ יש לו לאדם חשוב כמוהו ליזהר גם בזה ולדידי חזי לי קושטא דמילתא דמעיקרא קושיא ליתא שהרי כתבו התוס' בריש שבת ג' א' ד"ה בבא דרישא דע"כ לא אמרינן בפ"ק דע"ז דלא עבר אלפני עור לא תתן מכשול היכא שהנזיר עצמו יכול ליטלם רק דלא קעבר אאיסורא דאורייתא אבל מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא וכן כתבו הרא"ש והר"ן שם ריש שבת ובפ"ק דע"ז ובמשפטי שמואל ס"ס קל"ד ומעתה שפיר קא קשיא ליה לרבינא איך רב אשי היה עובר באיסורא דרבנן למכור להם עצים לבי נורא אף שהיו מוצאים לקנות מאחרים והשיב לו רב אשי דע"כ לא אסרו בנזיר אף ביכול ליטלו מעצמו רק משום דמושיט ליה איסורא להדיא אבל הכא מי יימר דלע"ז בעו להו הלא מכיון דרוב עצים להסקה ניתנו טפי אית לן למתלי בהיתרא מבאיסורא ונלע"ד דבזה מדויק דלא קאמר והא קעבר אלפני עור לא תתן מכשול אלא והאיכא לפני עור לא תתן מכשול כלומר והאיכא איסור מדרבנן השייך לאיסור לפני עור לא תתן מכשול ודוק ועיין שו"ת זקן אהרן סי' פ"ח:

שסב

לפני עור לא תתן מכשול. לא חיישינן ליה רק היכא שאם יעשה האיסור תהיה ההנאה לו לעצמו אבל אי לא מטיא הנאה לידיה רק שאנו מסופקי' שמא יעשה האיסור לתועלת

חבירו לא חיישינן לאיסור לפני עור וכו' כיון דחזקה אין אדם חוטא ולא לו. כן יש ללמוד ממאי דאמרינן בפ' שנים אוחזים ה' ב' אנן חיותא לרועה היכא מסרינן והכתיב לפני עור לא תתן מכשול אלא חזקה אין אדם חוטא ולא לו ע"כ:

שסג

לפני עור לא תתן מכשול. דלא אסרינן רק כדקאי בתרי עברי נהרא לאו דוקא בכי האי גוונא שאינו יכול ליטלו מעצמו בשום אופן כלל אלא כל שאין האיסור מזומן לפניו והוא מביאו לביתו ומזמין לפניו האיסור כקאי בתרי עברי נהרא חשבינן ליה כ"כ הפר"ח בא"ח סי' תצ"ו בכללי מנהגי איסור כלל כ"ג והר"ב משפטי שמואל סי' קל"ד וכן מצאתי עוד בספר דרך הקדש על עשר קדושות דף י' א' יע"ש וע"ע בשו"ת חוות יאיר סי' קפ"ה:

שסד

לפני עור לא תתן מכשול. שייך לאומרו אף במידי דלית ביה איסורא רק מדרבנן כ"כ התוספות סוף פרק קמא דע"ז כ"ב א' ד"ה תיפוק ליה וכן כתב הכנה"ג בי"ד סי' נ"ה הגהות הב"י אות פ"ט לדעת הרשב"א והר"ן וכן כתב מוהר"ר שמואל קלעי בשו"ת משפטי שמואל סוף סי' קל"ד וכתב שהוא מוכרח מכמה דוכתי וכן כתב עוד בעל דרך הקדש הנז' שם ובחוות יאיר סי' קפ"ה ודין גרמא לי תמיהא על הרדב"ז ז"ל שכתב בח"ב קובץ ג' סי' רט"ו מלשונות הרמב"ם דלא אמרינן כן אלא באיסורי תורה אך באיסורי דרבנן דוקא רב עיליש דגברא רבה הוא נחדהר בהכי דליתא:

שסה

לפני עור לא תתן מכשול. ע"כ לא שרינן בדלא קאי בתרי עברי נהרא אלא דוקא כשבאותה עשיה אינו עושה גוף האיסור כהושטת כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח דאין ההושטה גופה הוא האיסור רק מה שימשך ממנו אבל היכא שאתה מניח לצדוקים שיעשו לנו מלאכה בי"ט הרי המלאכה הוא גוף האיסור ודאי ואפי' בדלא קאי בתרי עברי נהרא אסור בלי ספק ואע"פ שהאמירה עצמה לא הוא גוף האיסור מ"מ מאחר שאי אפשר שיעשה המלאכה בעל כרחו אלא ע"י האמירה חשיבא כגוף האיסור ואסור אליבא דכ"ע משפטי שמואל סי' קל"ד:

שסו

לפני עור לא תתן מכשול. דאמרינן דלא אסור רק משום מסייע ידי עוברי עבירה בדלא קאי בתרי עברי נהרא היינו דוקא גבי כוס יין לנזיר או אבר מן החי לבני נח שהוא יודע שאותו דבר אסור לו דדילמא כיון שיודע שהוא אסור לו דילמא הדר ביה ולא עביד אבל היכא דסבור שאותו דבר שמושיטין לו הוא מותר גמור ודאי דאכיל ליה ולא הדר ביה

ואית ביה משום ולפני עור לא תתן מכשול הרדב"ז ז"ל הובאו דבריו בשו"ת רבי בצלאל סי' ג' ועיין במשפטי שמואל סי' קל"ד:

שסז

לפני עור לא תתן מכשול. דקעבר מי שמושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח נסתפקו בלימוד הישיבה היכא שהנזיר לא שתה אותו כוס של יין והבן נח לא אכל אותו אבר מן החי שהושיט לו אי קעבר המושיט משום לפני עור לא תתן מכשול או לא מי נימא דכיון דלא נכשלו באיסור ע"י ההיא ההושטה לא מיקרי תו מכשול או נימא כיון דסוף סוף הוא' נתן המכשול לפניהם עובר בלאו דלפני עור לא תתן מכשול אף דלא נכשלו בו והנה באמת ובתמים מכח הסברא אמרתי דמ"מ קעבר המושיט אף שלא באו על ידו לידי מכשול כיון דאנתינה קפיד רחמנא והרי נתן והבאתי ראיה נכונה לדברי מפרק אלו מגלחין י"ז א' דאיתא התם דאמתא דבי רבי חזיתיה להוא גברא דהוה מחי לבנו גדול אמרא ליהוי ההוא גברא בשמתא דקעבר משום ולפני עור לא תתן מכשול דתניא לפני עור לא תתן מכשול במכה בנו גדול הכתוב מדבר ע"כ ופי' רש"י דכיון דגדול הוא שמא מבעט באביו והו"ל איהו מכשילו עכ"ד הא קמן מבואר דמיד שהאב מכה לבנו הגדול ונתן המכשול לפניו אז עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול הגם שאפשר שבנו לא יבעט בו ולא יכשל וכדכתיבנא ועיין שו"ת זקן אהרן סי' פ"ח שכתב בנדון שלו וז"ל וזה הנדון לא דמי מפני שהתם הנזיר אינו עובר אלא ע"י זה אבל הכא הוא בעצמו עבר כלל משעה שיצא מבית שמעון ואין כאן משום ולפני עור לא תתן מכשול דלא אשכחן זה אלא כשעדיין לא חטא כההיא דרודה בנו הגדול דשמתיה אמתיה דרבי כדאיתא במגלחין וכן בפושט כוס לנזיר אבל בעובר כבר או בעובר ואתי לא מצינו דין ולפני עור ע"כ לענייננו הרי תנא דמסייע לי דלא שייך איסור דולפני עור לא תתן מכשול אלא קודם שחטא וכמשמעות סוגיא דפ' אלו מגלחין שהבאתי. איברא דלכאורה איכא למידק על זה מההיא דאמרינן בפ"ק דקדושין ל"ב א' רב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה אמר איזיל אחזי אי רתח אי לא רתח ופריך תלמודא ודילמא רתח וקעבר משום ולפני עור לא תתן מכשול ומשני דמחיל ליה ליקריה ע"כ והנה ממאי דנקט הש"ס האי לישנא דדילמא רתח וקעבר וכו' משמע דכל עוד דלא רתח רבה בריה לא היה עובר רב הונא אביו אלאו דלפני עור אף שנתן המכשול לפניו הפך הנראה בהדיא מההיא דמ"ק שהבאתי אך אמנם לפי האמת לא קשיא ולא מידי דמצינן שפיר לפרושי ולמימר דאה"נ דמיד דהוה קרע שיראי באנפי בריה קעבר משום ולפני עור וכו' משום שמא יבא בנו לידי מכשול וכוונת המקשה נמי זו היא ודילמא רתח ומשום האי חששא שמא

יבא לידי מכשול קעבר אביו השתא בשעת קריעה אלפני עור לא תתן מכשול כיון שנתן אביו לפניו המכשול וכדין הוא דלפרוך סתמא ולימא והרי עבר אלפני עור וכו' אלא משום דלא ידעינן מאי מכשול איכא לקרוע שיראי לפני בנו משום הכי מפרש למילתיה וקאמר דהמכשול הוא דילמא רתח וקאמר לאבוהי מידי ברתחיה כנ"ל לפרש כי היכי דלא תיקשי אאידך סוגיא דמ"ק דשם נאמר בבירור דמיד שמכה לבנו גדול עובר משום ולפני עור וכו' אע"ג דאכתי אפשר דבריה לא ירתח ולא יחטא. ומצאתי אחר החיפוש עוד ראיה ברורה לדברי ממ"ש מהר"א ששון בסי' קס"ב בפשיטות גמור דאיסור הרבית הוא בתחלת ההלואה אע"פ שהלוה לא יתן הרבית ודייק לה מקרא דכתיב את כספך לא תתן לו בנשך כלומר משעת הנתינה שאתה מלוה אותו וכו' יעוש"ב וכתב הכנה"ג בי"ד סי' ק"ס הגהות הטור אות ו' דלדעת מהר"א ששון הנז' אף הלוה עובר משעת הלואה אלאו דלא תתן מכשול שנותן מכשול למלוה לעבור אלאו דלא תשימון ושכ"כ הר"ן בתשובותיו סי' ע"ג ובדפוס רומי אך בדפוס קוסטנטינא הוא סי' פ"ט הרי דלדעת כל הני רבוואתא קעבר הנותן המכשול משעת נתינה אע"ג דלא בא לידי מכשול וכדכתיבנא ותו לא מידי:

שסח

לית דחש לדר"פ. היכא דקאמר הכי מוכח מדברי הרי"ף בפ' אלמנה ניזונת דלית הלכתא כוותיה וז"ל שם וליתא לדר"ש דאמרינן ההיא אתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה אתא לקמיה דרבא אמר לית דחש לדר"ש ע"כ וכן מצאתי להרא"ש ז"ל בפ"א דנדרים סי' ה' שכתב וז"ל והלכתא כרבנן דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו ועוד קאמר ההוא גברא דאמר משמתינן מנכסי דבריה דר' ירמיה בר אבא אתא לקמיה דרב חסדא אמר לית דחש להא דר"ע דקסבר בשמתינא פליגי עכ"ל וכ"כ עוד בפ' אין מעמידין סי' ל"ה יע"ש וכ"כ הר"ן ז"ל בההיא דנדרים ז' א' ושכ"כ הרמב"ן ז"ל ועיין תוס' פ' כל המנחות י"א ב' ד"ה קומץ:

שסט

למאי דקאמר ר"פ וכו'. לא ש"מ דלא ס"ל דאי לא הוה ס"ל כאמימר הוה אמר בהדיא דלית הלכתא כאמימר ומדלא אמר הכי לא מצינן למדחי שמעתא דאמימר בכי האי מילתא קלישתא הלכך איתא לדאמימר כ"כ הרי"ף בפ' מצות חליצה תל"ט א' אכן בספר המכריע לר' ישעיה הזקן כ"י סי' ע"ז פליג עליה וכן נראה מדברי הרמ"ה שהביא ר' בצלאל בשיטה המקובצת על ב"ק דף קע"א סע"ג וז"ל וכ"ש דמשמע דרבי לית ליה דר' יהודה מדקאמר לדברי רבי יהודה מכלל דלדידיה לא ס"ל ע"כ:

שע

לדידי מפרשא לי מיניה דר"פ. מלשון זה נראה שדק טפי בשמעתיה כ"כ הכ"מ פ"ה מה' תפלה הלכה י' לדעת הרמב"ם ז"ל ואיכא למידק על זה לכאורה דהא בפרק הגוזל ומאכיל קי"ב ב' קאמר מר עוקבא לדידי מפרשא לי מיניה דשמואל דהא דמקבלין עדים שלא בפני בעל דין כגון דפתחו ליה בדיניה ושלחו ליה ולא אתא וכו' והרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' עדות השמיט להא דמר עוקבא ופסק להלכה כרבי יוסי בר חנינא דאמר כגון שהיה הוא חולה או עדים חולים יע"ש וכן בפ' המקבל ק"ס א' ובפ' חזקת הבתים ל"ה ב' ובדוכתי אחריני מצינו זה הלשון דלדידי מפרשא לי וכו' והרמב"ם ז"ל פסק דלא כוותייהו דוק ותשכח לכן נלע"ד ברור דלא כ' כן הכ"מ אלא דוקא היכא דתרי אמוראי פליגי אליבא דאמורא אחרינא וחד מינייהו נקט הך לישנא דלדידי מפרשא לי מיניה וכו' דאז שייך שפיר למימר דמדנקט הך לישנא נראה שדקדק טפי בשמעתיה ששמעה מפומיה דמארה יותר מחבירו וכההיא דפרק אין עומדין ל"ד ב' דעלה אמרה לשמעתיה הכ"מ דר"ש בן פזי קאמר משמיה דריב"ל כ"ג בסוף כל ברכה וברכה וכו' ור"י בר נחמני קאמר לדידי מפרשא לי מיניה דריב"ל כ"ג תחלת כל ברכה וברכה וכו' אבל היכא דפליגי תרי אמוראי אליב' דנפשייהו וחד מינייהו קאמר לדידי מפרשא לי וכו' אז לא שייך לומר שלפסוק הלכה כההוא דאמר לדידי וכו' מטעמ' דדק בשמעתי' רק פסקינן הלכתא כפי הכללים המסורים בידינו כן נ"ל פשוט דעת הכ"מ ודוק:

שעא

לאו הבא מכלל עשה עשה. לא אמרינן אלא היכא שהוציאו הכתוב בלשון עשה ממש ולא הוזכר בכתוב הלאו כלל אבל היכא שהוציאו הכתוב בלשון לאו כגון ושמרת את החקה הזאת וכו' אז הוי לא תעשה שו"ת רדב"ז חלק ב' קובץ ג' בלשונות הרמב"ם סימן צ"ה:

שעב

לאו הבא מכלל עשה. נסתפק בו הרב המובהק אב"ד ור"מ דק"ק נא אמון יע"א כמהור"ר אברהם ישראל נר"ו אי נדחה מפני עשה אי לא:

ודנא כתבא די רשים מר ניהו רבא. כאחד מצבא. חסיד שבכהונה. החכם השלם הדיין המצויין עצום ורב כמוהר"ר מלאכי הכהן נר"ו והנה ה' נצב עליו לשומרו. אכי"ר:

כפילנא שלמא רבא למר. אותותי אלה להציג קמיה דמר את אשר נסתפקתי אי אתי עשה ודחי לאו הבא מכלל עשה אי חשיב לאו לענין זה ואתי עשה ודחי לא תעשה או חשיב עשה ואינו נדחה מפני עשה דלכאור' נראה שאינו נדחה שהרי אמרו בכמה דוכתי

דלא אתי עשה דיבום ודחי לאו ועשה דאלמנה לכהן גדול וכבר עלה בהסכמה הריטב"א הביאו הר"ב יבין שמועה כלל רי"ג דטעמ' דלא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה הוא משום דמאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה ולא משום דבהצטרפות העשה אלים לא תעשה הרי דלא אתי עשה גמור ודחי עשה דבעולה שהוא לאו הבא מכלל עשה וכן נראה מדברי הרשב"א ז"ל בפ' כיצד דף צ"ז ד' וכן נראה מבואר בפ' תמיד נשחט דף נ"ט דעש' דהשלמ' שהוא לאו הבא מכלל עשה אינו נדחה מפני עשה דאכילת קדשים אלא שהרשב"א הובאו דבריו בש"מ לכתובות במאי דשייך לדף מ' כתב דעשה דמצרי כיון דאינו עשה גמור אלא לאו הבא מכלל עשה לא עדיף מלאו גמור דנדחה מפני עשה וכן בעולה לכהן גדול לא הוי עשה גמור אלא נדחה מפני עשה כלאו והדבר צריך תלמוד ואעיקרא דברי הריטב"א ז"ל תמוהים לעניות דעתי דמלבד מה שהקשה עליו הר"ב יבין שמועה ז"ל ותירוצו אינו מספיק כמו שיראה מעכ"ת תו קשיא לי ממ"ש בפ' כיצד קפסיק ותני לא שנא מן הנישואין ולא שנא מן האירוסין בשלמא מן הנישואין לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה אלא וכו' ואם אית' לדהריטב"א דמאי דלא דחי עשה ללא תעשה ועשה הוא לרווחא דמילת' דבלאו הכי אין עשה דוחה עשה אחר מהיכ' פשיט' לתלמודא דאלמנה אן הנישואין לא מצי כהן ליבם אי משום דאיכ' עשה ולא תעשה הא הלא תעשה כמאן דליתיה ועשה דיבום דחי ליה ועשה דאשה בבתוליה יקח הוא עשה שאינו שוה בכל וליתי עשה דיבום השוה בכל ולידחי עשה שאינו שוה בכל אלא בכהן גדול אלא ודאי דבהצטרפות העשה ולא תעשה אלים העשה נמי ובהצטרפות שניהם מקבלין דין מן דין יודיעני בזה דעתי הרחבה וכי מטי מר להאי כללא בספרו הנחמד לשום את שמי שם יהא רעוא דספרא דבי רב יגלה ויראה החוצה ושמעתתיה ליבדרן באהלות דרבנן:

נאם נאמן בברית אהבתו הוא אברהם ישראל ס"ט

אני עניתי מהוד שיחתו העמוקה. שותא דיניקא בשו:

אחד היה אברהם המיוחד בהוד והדר היקר ראש הממשלה הראשונה. דבר אחד לדור אב"ד ור"מ ורעיא מהימנא. יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל.

את קולו שמעתי בגן עדן האר"ש. קול גדול ולו יסף תוספת דרבנן עלה ונסתפק אי אתי עשה ודחי לאו הבא מכלל עשה אי חשיב לאו ואתי עשה ודחי ליה או חשיב עשה ואינו נדחה מפני עשה ואירא כי עירום אנכי ואחוה דעי אף כי אני תול"ע משפח' התולע"י:

אשר אני אחזה לי דהא דאמרינן בכולי תלמודא לאו הבא מכלל עשה עשה. הוא מדאפקיה קרא את הלאו בעשה דלא כשאר לאוין שבתורה שמע מינה דהעיקר הוא משום קיום העשה דהעובר הלאו הוי כאלו עובר העשה דאין לוקין עליו דהוי הלאו

כאילו הוא עצמו גוף העשה דהא בקיומו מקיים העשה ובביטולו מבטל העשה וכאילו הכל עשה אחד וכיון שכן מסתברא דלא גרע משאר עשה דאינו נדחה בשביל עשה אחר וכן מוכח ודאי מההיא דפ' תמיד נשחט שהביא מעכ"ת גבי עשה דהשלמה דאינו נדחה מפני עשה דאכילת קדשים אע"ג דעשה דהשלמה הוי לאו הבא מכלל עשה אך מאי דמייתי עלה מר בראשונה מהא דאמרינן בכמה דוכתי דלא אתי עשה דיבום ודחי לאו ועשה דאלמנה לכ"ג דלפי מאי דכייל לן הריטב"א ז"ל בפ"ב דב"מ דהא דלא אתי עשה ודחי לא תעשה הוא משום דמאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה ולא משום דבהצטרפות העשה אלים הלא תעשה יש להוכיח דכעשה גמור חשיב עשה דבעולה לכ"ג אע"ג דהוי לאו הבא מכלל עשה דאם איתא דחשיב כלאו היה לו להיות נדחה משום עשה גמור דיבום אחרי קידה אמינא דלאו ראיה גמורה היא דהא לא פסיקא ליה להריטב"א בכולהו דוכתי דאמרינן אין עשה דוחה לא תעשה ועשה דלאו משום דאלים הלא תעשה בהצטרפות העשה הוא אלא היכא דהעשה הוא עשה גמור אבל היכא דאין העשה עשה גמור אז צריך ג"כ הלא תעשה דבהצטרפות שניהם לא אתי עשה ודחי להו דאי לאו הכי נדחה הוא מפני העשה גמור דהכי עלה דההיא דפ' אלו מציאות דרשינן מוהתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם כגון כהן והוא בבית הקברות דפריך תלמודא פשיטא האי עשה והאי לא תעשה ועשה וכו' כתב הוא ז"ל האי כללא דהא דנקט התם ובכל דוכתי' הכי אין עשה דוחה לא תעשה ועשה לרווחא דמלתא נקט לה וכתב עוד וז"ל א"נ דהכא כיון דעשה דהשבת אבידה שוה בכל הא אלים מעשה דקדושים יהיו שאינו שוה בכל והוה דחי ליה אבל השתא דאיכא עשה ולא תעשה אע"פ שאינם שוים בכל לא אלים עשה דהשבת אבידה למדחי ליה עכ"ל הרי דלא פסיקא ליה בפשיטות כן לעולם דלרוחא דמלתא נקטיה היכא דאין העשה עשה גמור שוה בכל ולפ"ז אין ראיה מעשה דבעולה לכ"ג דאי הוה חשיב לאו הוה אתי עשה דיבום וראי ליה וע"כ עשה הוא דאפילו דחשיב עשה נמי אכתי אתי עשה דיבום ודחי ליה כיון דאינו עשה השוה בכל דומיא דעשה דיבום וע"כ צ"ל דמשום דאית בה נמי לא תעשה הוא דבהצטרפות שניהם אלים ולא אתי עשה דיבום ודחי לא תעשה ועשה דבעולה אע"ג דאינו שוה בכל והיינו דפשיט' ליה לתלמידא בפרק כיצד דאלמנה מן הנשואין לא מצי כהן ליבם משום דאית ביה עשה ולא תעשה דוקא משום דבחדא מינייהו לחוד לא סגי דהוה אתי עשה דיבום ודחי ליה ובזה אזדא לה תמיהת מעכ"ת עליה דהריטב"א ז"ל מההיא דפ' כיצד אבל הא קשיא טובא ממ"ש הרשב"א ז"ל בפ' אלו נערות דעשה דמצרי כיון דאינו עשה גמור אלא לאו הבא מכלל עשה לא עדיף מלאו גמור הנדחה מפני עשה וכן עשה דבעולה לכ"ג

לא הוי עשה גמור אלא נדחה מפני עשה כלאו ע"כ דהא ההיא דפ' תמיד נשחט הויא תיובתיה דבהדיא פריך תלמודא התם מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה אע"ג דעשה דהשלמה הוי לאו הבא מכלל עשה משמע בהדיא דהוי כעשה גמור דאינו נדחה מפני עשה אחר וכבר נתעורר בזה ג"כ הר"ב דברי אמת בקונטריס ססי' נ"ה א' רנ"ו ג' ע"ש ומיהו למאי דמסיק בלישניה שם בדרך אחרת י"ל דלדחיה בעלמא אמרה מעיקרא ושוב חזר בו משום דלא קאי הכי לפום קושטא דמלתא כנלפק"ד:

שעג

לאו תרוצי קמתרצת לה תריץ ואימא הכי. משני הכי בכמה דוכתי בגמ' והענין הוא בכולם דכשבא המקשה להקשות לו מברייתא שאף לפי דברי המקשה צריך לתרצה מהדר ליה הפשטן לא תרוצי קא מתרצת לה כי היכי דלא ליהוי משבשתא מכיון דנחית לתרוצה תריץ נמי ואימא כך וכך באופן דלא תיקשי עלי ולכאורה צ"ע בנדה ס"ט ב' דעל מאי דבעא רבא לתרוצי מתני' דטועה כדי לאוכוחי מינה דלרבנן לא בעינן ספורין לפנינו קאמר שם בגמ' א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי ולאו תרוצי קא מתרצינן לה תריץ ואימא הכי ספרתי ואיני יודע כמה ספרתי וכו' ע"כ וקשיא לי דהא אף למאי דתריץ רב אחא בריה דרב יוסף ספרתי וכו' משמע דאית ליה דרבא דלא בעינן ספורין לפנינו לרבנן דהכי דייק לישנא דספרתי ואיני יודע מה ספרתי דמירי שלא ספרה לפנינו ומאחר שכן מה יתן ומה יוסיף הך תירוצא דרב אחא טפי מדרבא כיון שלתרוייהו יוצא מכוונת תירוצם דלרבנן לא בעינן ספורין לפנינו ולעד"ן דיתורץ זה במה שנקדי' דלמאן דבעי ספורין לפנינו לאו דוקא בפנינו ממש קאמר דמקרא מלא דבר הכתוב וספרה לה דמשמע לה לעצמה אלא הכוונה היא דנדע בבירור שספרה דאז הוה כאילו ספרה לפנינו וכמ"ש מוהריק"ש בהגהותיו על הש"ע בח"מ סי' קפ"ז בשם הרמב"ן דבפניו שאמרו בכ"מ וו לא בפניו ממש ובמעמדו אמרו אלא בידיעתו וכמו שכתבתי בכללי הדינים אות בי"ת בשם כמה מהאחרונים והשתא לפ"ז מצינן למימר שפיר דרב אחא דחויי קא מדחי לתירוצא דרבא משום דבתירוצא דרבא לא הוזכר כלל ספורין מטעמ' דס"ל דלרבנן לא בעינן ספורין לפנינו פי' דאין צורך שנדע בבירור שספר' ולהכי קאמר ר' אחא תריץ ואימא הכי וכו' כלומר לעולם דלרבנן לא בעינן ספורין לפנינו דכי היכי דלאוכוחי מינה דלרבנן לא בעינן ספורין לפנינו הוצרך רבא לתרץ הברייתי' ולשבש' תריץ ואימא הכי ספרתי וכו' דכיון דהוזכר בה ספור נוכח מינה איפכא דבעינן ספורין לפנינו לרבנן נמצא לפ"ז דהאי דתריץ ואימא הכי נמי הוי פירושו ככולהו אינך דבש"ס דבעי למדחי בהא

דברי חבירו וכן ראיתי להרא"ש שם שכתב ואע"ג דדחי לה רב אחא בריה דרב יוסף דיחויא בעלמא הוא ע"כ:

שעד

לשון אחד מצינו בגמ' על כוונות מתחלפות. הר"ן ז"ל בפ' האיש מקדש (תרל"ח ב') בשמעתא דלחוב ע"מ לזכות וע"ש וכ"כ בספר הצבא מדה א' כ"כ הכה"ג בכללי הגמ' סי' קל"ד וכבר קדמוהו בזה הגר"ש בס' כריתות בלשון לימודים ש"ג סי' קי"ז ומוהריק"א בכלליו דף קט"ו ב' מהי"ש בשם הריטב"א דעירובין ע"ט ואני המך בעניותי אוסיף על השמועה שכן מצאתי גם להנ"י בפ' שור שנגח את הפרה דף כ"א סע"א שכ' עוד כן בשם הרא"ה רבו שכ' בשם רבו הרמב"ן ז"ל יע"ש וכן ראיתי עוד להרא"ם בס' יראים בדף מ"ט ע"ב וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו לקידושין ד' ט' ב' ובחידושיו לנדה דף י"ז ג' ובחידושיו ליבמות דף קל"א רע"ב וכן מצאתי עוד להרא"ה ז"ל בחידושי כתובות שלו דף ל"ו ב' שכ' וז"ל ואשכחן דכוותה בתלמוד' חד לישנא בתרי דוכתי בתרי פירושי ע"כ וכ"כ עוד הריטב"א בחידושי כתובות דף נ"ז ג' ובחידושיו לגיטין דף ס' א' וע"ע בשיטה מקובצת על ב"מ לר' בצלאל ז"ל דף ס"ב ג' ובדף פ"ח ד' ובשיטת קמא פ"ה דף ק"א ע"ב וק"ג א' וכ"כ הר"ב הלכה למשה ח"ב דף ד' ע"ד לדעת הרא"ש לך נא ראה וכ"כ התוס' בר"פ בהמה המקשה ס"ח א' ד"ה אדם וז"ל ואין תימא על שהלשון שוה והפירוש משתנ' דכה"ג אשכחן וכו' ע"ש וע"ע בפ' האיש מקדש מ"ח א' ד"ה אילימא ומעתה יש לתמוה על הכנה"ג שברוב בקיאותו לא הזכיר מכל זה כלום:

שעה

לאו שאין בו מעשה. אם אחר עושה מעשה בשליחותו הוי כאילו עשאו הוא וחייב כ"כ הר"ב לחם משנה ספ"ג מה' ע"ז ע"ש אמנם הר"ב כנה"ג בס' דינא דחיי שלו על הסמ"ג ח"א דף כ"ג ע"ב תמה עליו הפלא ופלא דא"כ כל מצוה לעשות מעשה יהא חייב כגון וכו' ואנן קיי"ל משלח פטור דדברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין וכדאמרינן בפ' האיש מקדש האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש הוא חייב ושולחו פטור וכו' ובפ"ק דמציעא אמרי' האומר לשלוחו צא וגנוב לי פטור ופרש"י משלח פטור דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין וצ"ע עכת"ד וע"ע במים חיים להפר"ח שם ובס' מקראי קדש דף קי"א ע"א ובמגילת ס' לאוין ד' ובמרכבת המשנה שם ובשו"ת מהר"ם די בוטון בנו דף קכ"ח ב' וקל"ה א' מ"ש בענין זה:

שעו

לאו שיש בו עשה לתקן הלאו כופין אותו עד שתצא נפשו לקיים העשה כדי שלא יעבור הלאו כי היכי דכופין העשה גרידא כ"כ הכה"ג בי"ד חלק ג' דף ג' לדעת התוס' וע"ש מילתא בטעמא וכ' עוד שם שממה שכ' הרב"י שם סי' רמ"א יש ללמוד דהרמב"ם והרמב"ן והסמ"ג והר"ן מסכימים בזה וע"ע כנה"ג ח"מ סי' ש"ס הגהות הטור אות ג':

שעז

לא אשכחן מאן דסבר הכי והכי. כדקאמר זה הלשון בגמ' ליכא לאוכוחי מיניה דדחו להההיא מילתא מהלכה דמדלא קאמר לא עבדינן הכי אלא לא אשכחן מאן דסבר הכי משמע שפיר הא אלו אשכחן עבדי' ואנן נמי אי אשכחן לה עבדינן ודייינינן לה הריטב"א בחידושי כתובות פ"ה דף מ"ט ב' לדעת הרי"ף והסכים גם הוא לדעת זה:

שעח

לאוין שאין לוקין עליהם הם קלין מהלאוין שיש בהם מלקות כי המלקות במקום מיתה עומדת כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין י' א' וכן פסק הרמב"ם רפט"ז מה' סנהדרין וכ' שם רש"י וז"ל דכיון דעבר על אזהרת בוראו ראוי הוא למות ומיתה זו קנס עליו הכתוב והרי הוא כאחת מן המיתות וכי היכי דסקילה בפני עצמה ושריפה בפ"ע והרג בפ"ע הוי נמי מלקות כאחת מן המיתות עכ"ד אך הלאוין שאין בהם מלקות ענשו מסור לשמים וכמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה ריש אלו הן הלוקין וכשם שמיתת ב"ד חמירא ממיתה בידי שמים וכדאמרינן בפ' הזהב כ"ו א' שאני מיתת ב"ד דחמירא ה"נ מלקות שבמקום מיתה עומדת חמיר טפי מעונש המסור לשמים אלא שאין אנו צריכים לזה דהא אמרינן בפ"ק דתמורה ד' ב' כהנים קאמרת כהנים טעמא אחרינא דרבי רחמנא קדושה יתירה ופירש"י וכיון דחמיר קדושתייהו החמיר עלייהו טפי מישראל דלילקו אפילו אלאו שניתק לעשה אע"ג דישראל לא לקי הרי בהדיא דהיכא דלקי חמיר מדלא לקי והכי מוכח עוד בפ' אלו הלוקין י"ז א' דתניא שם ומה מעשר הקל אוכלן חוץ לחומה לקי ביכורים לא כ"ש מוכח שפיר כדכתיבנא דמאי דלקי חומרא מתקרי ומתברר עוד כן ממאי דאשכחנא בירושלמי דכלאים ריש פ"ג דאיתא שם מהו להקדיח בית רובע ולזרוע בתוכו ה' מיני תבואה מה אם ששה שלוקין עליו דבר תורה את אמר מותר כאן שאין לוקין עליו דבר תורה לא כ"ש הא קמן מבואר דלאו דלית ביה מלקות קיל טפי מלאו דאית ביה מלקות וזה ברור ופשוט ואע"ג דדברים אלו לא ניתנו ליכתב מרוב פשיטותן לא יכולתי להתאפק מלכותבן מפני שראיתי להרב מוהר"ש אלגאזי ז"ל בספר גופי הלכות כלל שי"ג דכייל לן כללא דהלאוין שאין לוקין עליהם הם חמורים מלאוין שלוקין עליהם ותלה עצמו באילן גדול שתוס'

כתבו כן במכות דף י"ג ב' ד"ה ר' יצחק ואני המך תמיה על גודל חריפותו של מוהרש"א איך יצא זה מלפניו כיון דלא נגע ולא פגע בזה כלל ועיקר וז"ל התו' שם וקשה לר' יצחק (דסבר דחייבי כריתות שהתרו בהם למלקות אינן בכלל מלקות) לאו דכל כריתות למה לי דהא אסיקנן דקרבן לא בעי אזהרה ושמא י"ל דנכתבו לעונש יתירה מידי דהוה אלאו שבכללות ולאו הניתק לעשה עכ"ד והוא ז"ל הבין דמ"ש שנכתב הלאו לעונש יתירה דר"ל כדי שיהיה בלאו גופיה חומרא יתירה מהיכא דלקי וליתא שהכונה מבוארת לכל מעיין שרצו בזה שנכתב לאו בכריתות כדי שיהיה לאיש העובר על הכרת גם עונש הלאו מלבד עונש הכרת דאינו דומה מאן דעבר אכרת לחודיה למאן דעבר אכרת ואלאו וכמו שמצינו בלאוין עצמן לעבור עליו בב' לאוין או בג' לאוין ואף דלא לקי עלייהו והיינו להכפיל הצווי והאזהרה כדי שהעובר יעבור על אזהרות הרבה וכמ"ש הרמב"ם בשורש הט' ע"ש וזה הוא שסיימו בדבריהם אלאו שבכללות ולאו שניתק לעשה וכלומר דאף דבהני ליכא מלקות מ"מ עונש איכא למאן דעבר עלייהו ונקט הני וה"ה לשאר לאוין דל"ש בהו מלקות וא"כ סמי מכאן האי כללא דמוהרש"א דליתא ויש לתמוה על הכותב שבספר משנה למלך בפ"ח מה' יסודי התורה דף ה' ג' וכן על הר"ב מנחת בכורים על מ"ב שנמשכו אחריו ולא חשו לדרשו ולחקרו וע' ראש יוסף על ח"מ סי' ל"ד סוף סעיף ב':

שעט

לא דריש רבי פלוני האי קרא או לא משמע ליה. כדקאמר תלמודא חד מהני תרי לישני אינו ר"ל דלא דרשי ליה כלל אלא דלא דריש ליה להיא דרשא שהוזכרה שם כן כתבו התוס' בפ"ק דסנהדרין י"ד א' ד"ה ור' שמעון הן אמת דבפ"ק דקידושין ה' א' ד"ה ר' יוסי הגלילי שינו את טעמם וחילקו בין היכא שאומר לא דריש לכשאומר לא משמע ליה דלא דריש ר"ל לאותה דרשא לא דריש אבל לדרשא אחרינ' דריש ולא משמע ליה היינו דלא משמע ליה דאתי לשום דרשא וכ"כ בסוכה כ"ד ב' ד"ה ואידך ע"ש וראיתי למוהר"ש אלגאזי בס' גופי הלכות כלל רפ"ט שהביא דבריהם דקדושין לכלל קבוע ומדלא הזכיר דבריהם דסנהדרין עלה בדעתי לומר שנעלמו ממנו אך אמנם מצאתי אליו ז"ל בכלל רי"ב שהביאם ופלפל בהם ולכאורה הוא יותר תימא למה תקע את אהלו במ"ש בקידושין ולא הזכיר כלל דבסנהדרין שינו את טעמם ולבי אומר לי דהוא ז"ל סבר דמ"ש התוס' בסנהדרין דהא דקאמר לא דריש לא משמע ליה לאו משום וכו' דט"ס הוא וצריך למחוק לא משמע כיון דהתם בלא דריש קיימינן ולא הוזכר לא משמע ליה ולכך לא הזכירם ותדע שכן הוא שהרי כשהעתיקם בכלל רי"ב דלג סיבות הללו והעתיק וי"ל דהא דקאמר לאו משום דלא דריש כלל וכו' ע"ש אבל האמת הוא דכגרסתינו כצ"ל וכונתם דבין

לישנא דלא דריש דקאמר הכא ובין לישנא דלא משמע ליה דקאמר בסוטה ובשאר דוכתי לאו משום דלא דריש וכו' וכן קיים הגר' ופי' מוהרש"א דבריהם שם ואין צורך למה שהניח הבאר שבע בר"פ עגלה ערופה דמאי דאמרי' שם ור"ש וי"ו לא משמע ליה דצ"ל לא דריש מכח דברי התוס' דקדושין דהא מצינו דבסנהדרין כתבו דאין חילוק ביניהם והגם שהביא שם מ"ש בסנה' ואמר שעכ"ז העיקר כדבריהם דקדושין אין אלו אלא דברי נביאות מבלי שום הכרח וטעם כלל ואדרבא איפכא מסתברא דאזלינן בתר בתרא ובלא זה נמי נ"ל להכריח דהעיקר כדבריהם דסנהדרין דהא בקדושין קאמר ורבנן כרת כריתות לא משמע להו ובפרק ב' דגיטין כ"א ב' וכן בפ"ק דעירובין ט"ו ובסוכה כ"ד ב' קאמר בההיא פלוגתא גופה דר"י הגלילי ורבנן ואידך פי' כרת כריתות לא דרשי הרי דבחדא מילתא גופה זימנין קאמר לא משמע להו וזמנין קאמר לא דרשי דזה מורה באצבע דאין חילוק ביניהם כלל ומ"ש הבאר שבע עוד שם דאפשר דלזה כיון נמי רש"י בסנהדרין על סוגיא זו במ"ש ה"ג ור"ש וי"ו לא דריש כלומר ול"ג וי"ו לא משמע ליה ליתא ודאי מדנקט וז"ל ה"ג אלא וי"ו דושופטיך למניינא ור"ש וי"ו לא דריש ע"כ וכוונתו דוקא להגיה הגרסא המשובשת דבסוטה בסוגיא זו כמ"ש איהו גופיה לעיל מיניה ע"ש ודוק:

שף

לא מפיה אנו חיין. נקטו הך לישנא משום דקי"ל דעל שלשה דברים העולם עומד וחד מינייהו הוא על האמת וזו האשה אליבא דר"י אינה נאמנת ומש"ה אומר אין אנו חיין אלא על האמת ר' בצלאל בשיטת כתובות פרק א' דף ח"ן ע"ג בשם תלמידי ר"י ורדב"ז ובדף ס' ע"ד בשם הריטב"א וכ"כ הרמ"ז בפי' המשניות בשם תלמידי האר"י והוסיף מדיליה ר' בצלאל שם בדף ח"ן וז"ל ויש לי לומר דלכך קאמר לא מפיה אנו חיין משום דהיא גרמה מיתה לעולם בחלקלקות שפתיה ופתוייה ומאחר שהיא גרמה מיתה לעולם אין אנו חיין אלא על הדין ועל התורה ועל האמת לכך אין להאמינה והיינו דלא קתני כי האי לישנא גבי איש כלל ואילו לטעמא דעל שלשה דברים העולם עומד מה לי איש מה לי אשה ע"כ:

שפא

לא זו אף זו. ל"ש למימר אלא כששתי הבבות שנויות בשוה אבל אי רישא וסיפא אינן שוות דבבא קמייתא תני אינן קונות ובשניה קונין זה את זה ל"ש למימר לא זו אף זו ר' בצלאל בשיטת ב"מ ר"פ הזהב דף קי"ג ד' בשם גיליון:

שפב

לא זו אף זו. שכתבו התוס' ברישׁ האיש מקדש דבשתי תיבות לא אמרינן ליה היינו בשתי תיבות סמוכות אך כשיש הפסק תיבה ביניהם כגון על האבוד ועל הגבוי שפיר אמרינן ליה כ"כ עין יהוסף בשיטתו על מס' ב"מ דף כ"ח ובזה ניחא לי מ"ש התוס' ס"פ אין מעמידין מ' ב' ד"ה ה"ג דאוצר הפתק וספינה לא זו אף זו קתני דהיינו משום דהפסיק ביניהם במילת מן וניחא טפי נמי מ"ש עוד ברישׁ יבמות ב' א' ד"ה עד דצרות צרותיהן ועד סוף העולם לא זו אף זו קתני כיון דיש הפסק ביניהם במילת מן החליצה ומן היבום ובעל זרע יצחק שם דנעלם ממנו הך מילתא נתקשה בזה ע"ש אלא שיש לו על מי שיסמוך הוא הר"ב נחפה בכסף שבדף ק"ץ ע"ג דחה דברי הר"ב עין יהוסף ואחריו נמשך הר"ב שער יוסף תלמידו בדף ו' ב' ע"ש:

שפג

לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דקי"ל דאין לוקין עליו. כ' בזה כלל מחודש הרב בעל צרור החיים ספ"ה מה' ע"ז מתירוצא בתרא דהתו' פ' מי שהחשיך דף קנ"ד א' סד"ה בלאו נמי דהיכא דהלאו מוכח טפי אעונש מיתה או משתמע טפי אעונש מיתה אז שייך למימר שפיר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין לפטור ממלקות לאיזה איסור אחר הנכלל בו שאין בו עונש מיתה ומינה דכשהלאו ההוא פשט הכתוב מוכח טפי לשאר אזהרות שאין בהם עונש מיתה או לפחות דפשט הכתוב משתמע לדברים שיש בהם ושאר דברים שאין בהם כמו לא תענה אז אשאר דברים שאין בהם מיתה שפיר לקי עלייהו משום זה הלאו אע"ג שיוצא ממנו ג"כ אזהרה למיתה עכ"ד ועיין כנה"ג בלשונותיו על הרמב"ם ר"פ ח"י מה' סנהדרין ובדינא דחיי שלו לאוין ר"ך בארוכה ובפר"ח ספ"ח מה' ע"ז ובמגילת ספר על הסמ"ג סוף לאוין רי"ט:

שפד

לא נצרכה. הכי שמיע לי דכשמקשה בתלמוד פשיטא ומשני לא נצרכה ההיא הוי דלא נצרכה לזה אלא לזה דוקא אבל בדאמר לא נצרכה סתם בלא הקדמת קושית פשיטא יתכן לפרשו דלהא נמי נצרכה וכמדומה לי דאיכא דכוותה בתלמוד כן כתב בעל ידי אליהו סוף תיקון קכ"ה:

שפה

לישנא בתרא לא מקרי אלא כשמביא הש"ס לישנא קמא בסתם והלשון השני בלשון איכא דאמרי אבל היכא ששניהם מביא הגמרא א"ד וא"ד לא נקרא לישנא בתרא ובשל סופרים הלך אחר המקיל כ"כ ר' יונה בפ"ח דברכות גבי נוטל אדם ידיו שחרית וכו'

ע"ש דף מ"ד ב' והביאו מוהרש"א ביבין שמועה כלל תקפ"ח והכ"מ בפ"ו מה' ברכות הל' י"ז וכן מצאתי תו להכנה"ג י"ד סי' י' בהגהות הטור אות י"ז שכתב כן בשם הרז"ה אלא שסיים וקי"ל כדברי המחמיר אפילו בד"ס והביאו בשיירי הכנה"ג כללי התלמוד כלל ס"ב ע"ש אך מה שסיים שם שכ"כ הכ"מ בה' ברכות פ"ו אינו מדויק לע"ד דהא הכ"מ הביא לשו' ר' יונה דבשל סופרים הלך אחר המקיל והרז"ה ס"ל דאפי' בד"ס קי"ל כדברי המחמיר וי"ל דלא השוה אותם אלא לענין דבא"ד וא"ד לא שייך לישנא בתרא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכן נראה מדברי ה"ה פ' כ"ב מה' שבת הל' ו' וז"ל איבעי' להו חרש וקטן מאי א"ד לקטן יהיב ליה וא"ד לחרש יהיב ליה ולזה כתב רבינו חרש וקטן נותנו למי שירצה ע"כ והכוונה בזה דכיון דבגמ' נקטו א"ד וא"ד אין כאן לשון אחרון ונשאר הדבר בספק ומצאתי יותר מבואר בכ"מ פ"ח מה' קרבן פסח הלכה ד' וז"ל ואפשר שטעמו משום דאמרי' א"ד וא"ד לא מתבריר הי הוי לישנא קמא והי הוי לישנא בתרא והלכך נקטינן לקולא ע"כ וכן ראיתי להריטב"א ז"ל בחדושי גיטין דף כ"א א' ע"ש וכן כתב הלחם משנה פ"ז מה' שחיטה הל' י"ח נמצאת כעין חריות וז"ל כתב רבינו שהוא ספק מפני שבגמ' אית' א"ד וא"ד וכיון דמר אמר הכי ומר אמר הכי הוי ספק ע"כ וכן כתב דמש"א על חולין דף שכ"ה א' וכן איתא תו בספר קנאת סופרים דף כ"ט ג' ע"ש וע"ע הרמב"ם פ"ה מה' תפילין דין ה' ושם בכ"מ והפר"ח בגיטין פליג עליה ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת לא ידעתי מה הי' לו להר"ב צרור החיים שבפ"א מה' תרומות דף ק"ג ג' כתב בפשיטות דהא דקי"ל הלכתא כלישנא בתרא היינו היכא דהוו תרי לישני א"ד וא"ד אבל היכא דקאמר תלמודא מימרא אחת ואח"כ קאמר א"ד אז לא אמרינן הלכתא כלישנא בתרא ולשיטתיה אזיל בפ"ח מה' ק"פ שכתב לדעת הרמב"ם דבא"ד וא"ד פוסק כלישנא בתרא דהא ודאי ליתא והוא פלא דאזיל בתר איפכא כמדובר ואין לומר דמשום דהאיכא דאמרי דביה מיירי הוא על מימרא לא שייך למימר הלכת' כלישנא בתרא דבא ואראך דוגמתו בפ"ט דפסחים צ"ה ב' דקאמר על מימרת רבא א"ד אמר רבא וכו' ופסק הרמב"ם בה' ביאת מקדש פ"ד הלכה י"ג כלישנא בתרא וכמ"ש שם הכ"מ וע"ע כ"מ פ"ב מה' בכורות הל' י"א וכן תמצא עוד בפ"ק דפסחים דף ו' א' א"ד אמר רבא וכו' וכוותיה פסקו הרי"ף והרא"ש ולענין יישוב דברי הרמב"ם והכ"מ דקרבן פסח ע"ש בכנה"ג ובשו"ת שער אפרים סי' ח':

שפו

לא תעבדו עובדא עד דאמינא לכו הל' למעשה דא"ר יוחנן בפי"ן היינו אם יראה לו לתלמיד לחלוק על דבריו מפני טעם ונימוק שעמו רשאי עד שיאמר הלכה למעשה אבל

אם התלמיד לא יראה לו לחלוק על הלכה שאמר אע"ג דלא אמר למעשה (אין נ"ל) הרשות בידו הר"ב תי"ט בס' פלפלא חריפתא פ' גט פשוט סי' י"ט:

שפז

למימרא דדגן כל דמידגן משמע. מדנקט תלמודא הכי בסתמא ולא קאמר למימרא דר"מ סבר כל דמידגן משמע נראה דפשיט' ליה לגמ' דהכי הלכתא. הרל"ם פ"ט מה' נדרים ד"ה והנודר מן הדגן:

שפח

לישנא דקרא נקט לא שייך לומר אלא היכא שאינו מביא טעות בדין אבל היכא דמההוא לישנא משמע הפך האמת לא אמרי' לישנא דקרא נקט. הרא"ם על הסמ"ג ריש הל' שופר סי' ד':

שפט

לישנא דקרא נקט לא שייך למימר אלא היכא דכתיבא בגופיה דההוא ענייינא אבל אי ההוא לישנא לא כתיבא ביה בגופיה אלא דיליף מענייינא אחרינא אז לא שייך לומר לישנא דקרא נקט שם וע"ש ועיין מ"ש על כל זה הר"ב מרכבת המשנה פ"ח מה' שופר:

שץ

לא אסרה תורה. מצינו דקאמר בפ"ק דשבת י"ג א' לא אסרה תורה אלא קורבה של גילוי עריות וירצה בו שאינו אסור כלל אפילו מדרבנן כאמרם בר"ה כ"ד לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדי הדדי ואמרו עוד בב"מ ס"ט ה' כל כי האי ריבותא לא אסרה תורה אלא רבית הבאה ממלוה ללוה כ"כ הרמב"ן בהשגותיו לספר המצות במצות לא תעשה סי' שנ"ג:

שצא

לאו שבכללות אין לוקין עליו. לא אשכחן בעלמא מאן דפליג עליה ואמר דלוקין כדאשכחן בלאו שאין בו מעשה דלרבי יהודה לוקין עליו כ"כ מרן בכ"מ פ"ה מה' ע"ז הל' י' ובודאי שיחתו זאת צריכה לימוד דהא מחלוקת אביי ורבא היא זו בפ' כ"ש כ"ד א' ומ"א ב' ובפ' המקבל קט"ו ב' ובכמה דוכתי וכבר מצאתי אחר החיפוש למוהר"ח אבולעפיא שהשיגו על זה בס' מקראי קדש ע"ש ואף שהרב בעל צרור החיים חשב להעלות לו ארוכ' דבריו אינם מתיישבים על הלב כלל לך נא ראה שוב נדפס ס' דינא דחיי מהכנה"ג על הסמ"ג ומצאתי אליו בלאוין ל"ב דף ל' ע"ד שגם הרב אחיו בס' משמרת מצוה השיג למרן בזה והוא ז"ל כתב עליו ושותיה דהרב אחי לא ידענא מאי קאמר שכוונת הר"ב ז"ל לומר דלא מצינו תנא שיחלוק ויאמר דלוקין על לאו שבכללות כמו שמצינו לרבי יהודה

שסובר דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו וכו' ואם מצינו לאביי ורבא שהם אמוראים שנחלקו על לאו שבכללות מה בכך כיון דליכא תנא דסובר דלאו שבכללות לוקין עליו וכו' עכ"ד יע"ש בארוכה ואני בעניי שותיה דהרב כנה"ג לא גמירנא ותמהני על רוב בקיאותו דאישתמיט מיניה ברייתא ערוכה בספרי דמייתי הש"ס בפ"ק דתמורה ז' ב' דסברה דלאו שבכללות לוקין עליו ומותיב מינה למ"ד דאין לוקין ע"ש וע"ע ס' המצות להרמב"ם לאוין צ"ד ומ"ש עליו הרמב"ן בשורש התשיעי דף מ"ד ע"ד ובפ"א מה' איסורי מזבח הלכה ד' ועיין כ"מ שם וברכת הזבח וכל זה צ"ע וע"ע ס' בארות המים דף מ"ג א' שגם ממנו נתעלמה סוגיא זו מדלא הזכירה:

שצב

לאו שבכללות. לא מיקרי אלא כעין לאו דלא תאכלו על הדם דמשמע מיניה ענייניים הרבה מובדלים זה מזה כידוע אבל היכא שהלאו אינו כולל אלא ענין אחד כגון לאו שבקללה אע"פ שיוצא ממנו איסור לגופין מוחלקין לא שייך ביה לאו שבכללות כיון שכל היוצא מן הפסוק אינו אלא ענין קללה ראש יוסף על ח"מ רסי' כ"ז:

שצג

לטעמיה דר"פ. מצינו בגמ' דמפיק אמורא דינא אחרינא מההוא טעמא ונראה דלטעמי' דאותו פלוני קאמר וליה לא ס"ל דאי ס"ל הול"ל ההוא דינא בסתמא ואנן ידעינן דלטעמיה דר"פ הוא. מכתב מאליהו דף ר"ב ע"ד לדעת הרמ"ה:

שצד

לימוד ערוך הוא בידינו. פירוש כך למדו מרבותם דבר זה אבל לא הלכה למשה מסיני דהא לקמן מסקינן הפך הלימוד ערוך ודוחק למעבד פלוגתא במילתא דהלכה למשה מסיני הר"ב ראשון לציון דף צ"א סע"א ואף שדבריו אינן צריכי חיזוק מטיבותיה דמר אמינא שיש ללמוד כן מהא דאיתא בפ' שבועת הדיינים מ' ב' תלמוד ערוך הוא בפיו של רבי יוחנן הא מני אדמון היא והתם ע"כ לפרש כדבריו דלאוקמי מתניתא כאדמון לא שייך לפרושי שהוא הל"מ כיון שאינה דבר הלכה פסוקה ובלא זה נמי הא אשכחנא תנא דמסייע ליה הוא רש"י ז"ל שכבר קדמו לפרש כן בפ"ב דמנחות ט"ו א' דעלה דאמר שם רבי יוחנן לימוד ערוך הוא בפיו של רבי יהודה דאין קרבן צבור חלוק פירש הוא ז"ל לימוד ערוך ששנאה מרבותיו אך לשונו אינו מדוקדק במ"ש ודוחק למעבד פלוגתא במילתא דהלכה למשה מסיני דמשמע דדוחק בלחוד הוא דהוי אבל קפידא ליכא וזה אינו דהא כתב הרמב"ם בהקדמתו לס' זרעים דבהלכה למשה מסיני לא שייך בו מחלוקת כלל יע"ש וחזר ושנאו בחבורו הגדול בפ"א מה' ממרים הל' ג' בזה הלשון דברי קבלה

אין בהם מחלוקת לעולם וכל דבר שתמצא בו מחלוקת בידוע שאינו קבלה ממשה רבינו ע"כ ובשיטה זו נראה דאזלי התוס' ז"ל שהרי בפ' הערל ע"ז ב' ד"ה הלכה אני אומר כתבו וז"ל לאו הלכה למשה מסיני קאמר דא"כ אמאי פליג עליה רבי יהודה אלא הכי קאמר הלכ' אני אומר כך קבלתי מרבותי עכ"ד וכן מצאתי תו להרב תי"ט בפ"ג דתמורה דעל מ"ש שם רש"י ח"י ב' דהלכ' היא כל שבחטאת מתה באשם רועה כתב הוא ז"ל דא"א לומר שהו' הל"מ מדאיפליגו עליה ר"א ור"מ יע"ש הרי דגם הוא ז"ל מסכי' הולך לשיטת הרמב"ם והתוס' ז"ל דבהל"מ לא שייך בו מחלוקת כלל ומאחר שכן הוה ליה להרב הנ"ל לאסתיועי מינייהו משלשת רועים אלו ולא לכתוב דדוחק בלחוד הוא דאיכא לשוויי מחלוקת בהל"מ הן אמת שמצאתי להרב חוות יאיר בסי' קצ"ב שהאריך הרבה מאד נגד שיטה זו והרבה להקשות על הרמב"ם ז"ל מכמה הל"מ שמצינו שנפלה בהם מחלוקת אבל טוב אחרית דבר אשר העלה ואשר הביא בסיומא דמילתא אלה הדברים רבה ועל כרחנו שלא בטובתינו נאמר להציל להרמב"ם הצלה פורתא שמה שכתב שהל"מ אין בו מחלוקת ר"ל בכלל הדבר כדרך מחלוקת טמא טהור אסור מותר כשר פסול כדרך החולקים וכו' יע"ש בארוכה:

שצה

לדידיה קאמר ליה. דהיינו לפי סברתו השיב לו לא שייך למימר אלא כשסובר סברא אחת כנגדו דאז אנו אומרים דמשני ליה לפי סברתו אבל אי טעי בפי' דברי מי שכנגדו בזה לית לן למימר דמשני לפי סברתו והתורה אמרה הרימו מכשול ולא מצי מנח ליה טועה בסברתו הר"ב ראשון לציון שלהי ביצה דף צ"ד ע"א:

שצו

לימא דלא כי האי תנא לא שייך למפרך אלא היכא דתני סתמא במתניתין וכלומר לימא דסתם רבי הך מתניתין דלא כפלוני אבל היכא דקתני בהדיא דברי ר"פ ל"ש למפרך לימא דהאי תנא הוי דלא כתנא אחר זרע יצחק עירובין פ"ב מ"ג:

שצז

לריבותא דר"פ נקט הכי לא אשכחן דאמר הכי אלא בסתם משנה אבל אין זו סוגיא דליתנא שום תנא למילתיה לאשמועינן רבותא אליבא דבר פלוגתיה. זרע יצחק עירובין פ"ב מ"ג:

שצח

לאו מילתא היא דאמרי מצינו דוכתי טובא בגמ' דקאמר אמורא הכי לאודועי לן דהדר ביה ממאי דהוה סבר מעיקרא ואפ"ה אנן לא סמכינן על חזרתו לענין דינא אלא אזלינן

בתר מאי דמסתבר טפי כן למדתי מדברי התוס' ספ"ק דקידושין ט"ל א' סד"ה לא קי"ל שכתבו וז"ל דאע"ג דאמר רב יוסף לאו מילתא היא דאמרי הא כבר תירצה אביי וכ"כ מרן בכ"מ פ"א מה' כלאים הל' ג' לדעת הרמב"ם וכפי הנלע"ד כך היא דעת הרי"ף והרא"ש שם מדלא הזכירו חזרת רב יוסף כלל והכי אשכחנא להרז"ה ז"ל להדיא בפ' הערל שכתב וז"ל ואע"ג דהדר ביה מיניה רבה ואמר לאו מלתא היא דאמרי אנן לא נקטינן אלא כטעמיה קמא משום דמסייעא ליה מסקנא ע"כ ומצאתי עוד בחפישה להרשב"א ז"ל בשו"ת תולדות אדם שלו שבדף ס' ע"ג כתב וז"ל אע"פ שחזר רבא ותירץ תירוץ אחר וכו' לא נדחו בזה דברי רבא הראשונים שלא מצינו להם חולק אלא שדרך הגמ' שזה מתרץ כך וזה מתרץ כך וכולם נכוחים למבין ע"כ ועיין מ"ש מרן מוהריק"א בתשובותיו דף ק"ז דאם הריב"ש לא הדר ביה אלא מפני הר"ן מאחר שדברי הר"ן לא עמדו נמצאת חזרת הריב"ש אינה חזרה וע"ע כיוצא בזה בדרישה על ח"מ סי' ק"מ סי"ט מכל האמור מתבאר שפיר דלא אזלינן בתר חזרה אלא בתר מאי דמסתבר טפי כמדובר והגם שדברי כל אלו גאוני עולם לא בעו חיזוק מ"מ מטיבותייהו אמינא שהאיר ה' את עיני וראיתי שתלמוד ערוך הוא בידינו בפ' ב' דיבמות כ' ב' דאע"ג דהדר אמר רבא לאו מלתא היא דאמרי וכו' איתותב מחזרתו ומילתא קמיית' היא עיקר ע"ש וכן אני לומד עוד מהא דאיתא פרק כלל גדול ע"ו א' דאמרינן שם באורתא אמר רבי יוחנן הכי לצפרא הדר ביה אמר רב יוסף שפיר עביד דהדר דהא לא חזי לגמל אמר ליה אביי אדרבא כדמעיקרא מסתברא דהא חזי לפרה אלא כי אתא רבין וכו' ע"ש הרי דאע"ג דהדר ביה רבי יוחנן מדעתיה לא סמכינן על חזרתו ומסקינן כאביי דאמר כדמעיקרא מסתברא וכדאמר רבין ותו תניא בפ' איזהו מקומן נ"ז א' וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל אמר להם צאו ואמרו לר"ע טעיתה וכו' עד הא אין עליך לידון בלשון אחרון אלא בלשון ראשון ופי' רש"י טעיתה במה שחזרת בך מהיקש שלמים ואתה מקישו לתודה אין לדון בלשון אחרון להקישה לחזה ושוק של תודה אלא בלשון ראשון לשל שלמים עד כאן אתה הראית לדעת שחכמי התלמוד לא הוו סמכי אחזרה כלל אלא היו חבירים מקשיבים לקול הדברים הנאמרים באמת וכדאשכחן בפ' גיד הנשה צ"ג ב' דקאמר חזרו לומר וכו' ולא קי"ל כחזרה ורמזו הריטב"א ז"ל בפ' החולץ לדעת התוס' כמ"ש הנמוקי יוסף בשמו שם דף תע"ו סע"ב יע"ש וכן כתב מוהר"ר יצחק קארו ז"ל הובאו דבריו בסוף שו"ת מוהריק"א ודי בזה להוכיח שדברי הגאונים הנ"ל יסודתם בהררי קדש:

שצט

לאו שקדמו עשה אין לוקין עליו. דוקא כשהעשה הוא סמוך ללאו כאונס ומוציא שם רע הוא דאמרינן אף שקדמו אין לוקין אבל אם לא נכתב סמוך ללאו והוא קדום לוקין עליו כן כתב הרב מגילת ספר סוף לאוין פ"ד:

ת

לאו אמינא לכו לא תתלו בוקי סריקי ברב נחמן הכי אמר רב נחמן וכו' רגיל רבא לומר על רב נחמן רביה כד הוה שמע דאמרי משמיה שמעתתי דלא מיחוורן כמו שתמצא בפרק מי שמת קנ"א ב' ובפרק אין מעמידין ל"ז ב' ובפרק אלו טריפות נ' סע"א עיין שם ומצאתי למרן ז"ל בכ"מ רפ"ה מה' טומאת מת שכתב בשם מוהר"י קורקוס דמאחר שאמר רבא כן ממילא נתבטל כל מה שאמרו תחלה משמיה דרב נחמן וכן כתב הרא"ם בפרשת חוקת על פסוק וכל אשר יגע בו הטמא וכו' ע"ש:

את

לא מבעיא צריך שבאותו נושא עצמו יהיה קצת חדוש דאל"כ הוי מלתא דפשיטא טובא וכן מצאתי כתוב כלל זה בתורתו של מוהר"י בי רב משם מוהריא"ל ז"ל והוא אמיתי כן ראיתי בס' לשון לימודים על הטורים בא"ח דף ס"ט ע"ד וע"ש:

בת

לפלוג וליתני בדידה. לא שייך בכל דוכתא למימר הכי אלא ברישא דהכי אמרי' בכל דוכתא אדתנא סיפא וכו' ליפלוג בהך גוונא גופא דנקט ברישא ואמאי פליג בסיפא בגוונא אחרינא אבל בסיפא לא שייך כלל בשום דוכתא למיפרך ליפלוג וליתני וכו' שיטה מקובצת על ב"ק דף קל"א ע"ב בשם שיטה:

גת

לא סבר לה מר להא דאמר ר"פ הלכה כפלוני. היכא דקאמר הכי משמע דלא הוה אצלם אותה הלכה להלכתא פסיקתא מדלא קא מקשה להדיא והאמר ר"פ הלכה וכו' כן כתב הרב פרי תואר על י"ד סי' ט"ו סס"ק ב' ולי המך לא נהירא דאדרבא איפכא מסתבר' דמדקא מתמה וקאמר בהך לישנ' ש"מ דהלכה היא וכמו שכתב הריטב"א בחי' גיטין דף ל"ח ע"ג ז"ל ולענין פסק הלכה נראה דלא קי"ל כרב יצחק אלא כסתם מתניתין מדחזינן לתלמוד דקמתמה ורבי יצחק לית ליה המוצא מציאה אלמא דקי"ל כמתניתין וכן פסק הרי"ף ור"ח ע"כ ועיין גופי הלכות סי' שכ"ח והליכות אלי תקמ"ה ותקמ"ו ועוד שמצאתי בעירובין ס"ג א' דקאמר לא סבר מר הא דאמר רבא וכו' ושם סמוך ונראה אקשי מינה תלמודא והא אמר רבא וכו' אלמא דעל הלכה פסוקה אמר לא סבר לה מר וע"ע ברכות

ג' ב' לא סבר לה להא דתניא אין זורקין את האוכלין וזו הלכה פסוקה היא בודאי ויותר מזה מצינו בפ' במה בהמה נ"ה א' דקאמר רב יהודה לשמואל לא סבר ליה מר אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה הרי דעל מקרא מלא נקט האי לישנ' דלא סבר לה מר וכו':

דת

לימא תנן סתמא דלא כפלוני. אומר לפעמים ופעמים אומר לימא תנן סתמא כפלוני כתב ההליכות עולם בשער ב' פ"ב בשם רבו דגבי ר' אליעזר דשמותי הוא ואין הלכה כמותו בכ"מ ומ"ה דחיקא לה מילת' לגמ' לומר לימא תנן סתמא כוותיה כלומר דהלכה כמותו כדין סתם במשנה מלמימר תנן סתמא דלא כבר פלוגתי' שאומר בכל מקום. ע"כ ולי המך בעניי לא ידעתי מה יענה ומה יאמר בלימא תנן סתמא כר"מ דקאמר בבכורות כ"ח ב' דהא כולהו סתמי ר"מ נינהו וכן בעירובין מ"ה ב' ובמציעא פ"א ב' קאמר לימא דלא כרבי אליעזר ולפי דבריו מה זו תמיהא והכי נמי תקשי דבכתובות נ"ט ב' קאמר לימא מתניתין דלא כב"ש דמאי קא מתמה לימא מתניתין דלא כב"ש כיון דהלכה כב"ה ועוד דב"ש במקום ב"ה הלל אינה משנה וכמ"ש שם רבינו בצלאל בשיטה מקובצת שלו דף כ"ד ע"ד והרב כנה"ג בדינא דחיי שלו ח"א דף ק"ב רע"ד לכן לעק"ד נראה לומר דהש"ס לא קפיד בהכי דזימנין אמר לימא סתמא דלא כפלוני וזמנין אמר לימא תנן סתמא כפלוני:

תה

לימא כתנאי. מצינו דקאמר בתר דאסיק בתיובתא כ"כ מוהריק"א בכלליו דף צ"ו ע"א בשם תוספות דפרק הפרה מ"ז א' שכתבו אע"ג דאמר בתר הכי לימא תנאי הוא כן דרך הגמ' כשאין הדבר עיקר אומר תיובתא אע"ג שיכול למצוא תנאי דפליגי כדאשכחן בהניזקין נ"ג דמסיק תיובתא במ"ד דהיזק שאינו ניכר ובתר הכי קאמר לימא תנאי היא וכן כתבו עוד בפרק הנשרפין פ' ב' ויש כיוצא בזה בפ' כיצד מערימין כ"ה ב' גבי שיירו משוייר וכ"כ הרמב"ן בפ' אלו טריפות דכל כי האי גוונא הוי כעין תיובתא והלכת' או תיובתא ואיבעית אימא אלו דבריו ז"ל ואיכא למילף מדבריהם דהיכא דקאמר תיובתא אע"ג דאמר בתר הכי לימא כתנאי לאו כלום הוא ולי המך קשה שהרי כתבו התוספות גופייהו בפ' פרת חטאת קי"ד א' ד"ה וקסבר וז"ל וא"ת ולוקמא נמי הכא כמ"ד במעי אמן הן קדושים וכגון שהקדיש בהמה מעוברת ושייר העובר כרבי יוחנן דאמר בפרק כיצד מערימין אם שייר משוייר ועשה העובר אתנן ומחיר ואח"כ הקדישן ואע"ג דרבי יוחנן איתותב התם הא לבסוף מסיק כתנאי עכ"ל אלמא כיון דמסיק כתנאי אמרינן שכך

הלכה וזה הוי הפך מ"ש בפרק הפרה דלעיל וכעת לא ידעתי מה אומר ויש לי תימא על מוהריק"א ומוהרש"א שלא הרגישו בזה:
סליקו כללי הלמד בס"ד

כללי המם

תו

מאן חכמים ר' פלוני. משמע דהיכא דאיתמר האי לישנא בגמ' לאו למימרא דיחידאה הוא ולא קי"ל הכי אלא אדרב' אשמועינן תלמודא דאע"ג דסבר' יחידאה היא הכי קי"ל ולמדך דחכמים דקתני מתניתין אין זו סברת רבים אלא יחידאה היא ורבים קבלו מאותו יחיד סברא זו ומשום הכי הלכה כמותו והיינו דאפקה רבי בלישנ' דחכמים וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לס' זרעים פ"ו וז"ל אבל מה שנאמר במשנה חכמים ר"ל כי לפעמים יכנה בחכמים בשביל אחד מן האנשים שהקדמנו שמותם ופעמים ירצה לומר בשביל כל המון החכמים ופעמים יבאר בתלמוד ויאמר מאן חכמים ר"פ ואולם יעשה זה בהיות המקבלים רבים שקבלו מן החכם ההוא ובעבור היות אנשי הדעת ההוא רבים יקראם חכמים ואפילו שיהיה לאיש אחד עכ"ד ואתה למד מדבריו שאם לא היו המקבלי' ממנו רבים לא מפקינן לה בלשון חכמים אבל צריך לבאר דלפעמים הגם שלא היו המקבלים ממנו רבים מ"מ שנאה רבינו הקדוש בלשון חכמים להיות שטעם אותו יחיד הסכימו בו בני ישיבת רבי שטעמו נכון וברור לפסוק כמותו והיינו דאמרינן בפרק כסוי הדם פ"ה א' א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראה רבי דבריו של ר"מ באותו ואת בנו ושנאו בלשון חכמים ודברי ר"ש בכסוי הדם ושנאו בלשון חכמים ע"כ וזה ככל הסתמיות דמתני' שסתם כן אף שהם דברי יחיד מצד שנראה לו לר' לפסוק כמותו וכמ"ש רש"י ז"ל בספ"ב דמציעא ל"ג ב' וז"ל וסתם נמי במשנה דברי יחידים שראה רבי את דבריהם ושנאם סתם כדי לקבוע הלכה כמותם ע"כ והרי שלך לפניך דבסוף פרק הזהב קאמר תלמודא התם מאן חכמים ר' אחא ופסקו הפוסקים שם כמותו וכן בפ' ד' מיתות ס"ו א' קאמר מאן חכמים ר' מנחם בר' יוסי והלכת' כוותיה כמ"ש הר"ן שם בחידושיו אשר נדפסו מחדש דעל מה שפי' רש"י שם בסוגי' כתב ואין פי' מחוור דא"כ ר' מנחם בר' יוסי דאיתמר בלשון חכמים הלכת' כוותיה וקי"ל כמתני' וכבריית' דאינו חייב עד שיברך שם בשם וכו' ע"כ וכן מצאתי להרמב"ן ז"ל במלחמותיו ריש קידושין שכתב ז"ל ועוד מכיון ששנאו רבי בלשון חכמים הלכה כמותו עכ"ל וע"ע בחידושיו לנדה י"ט א' שכתב וז"ל אלא שיש לסמוך הלכה כרבי יוסי מפני ששנו אותה בלשון חכמים

ואעפ"י שפירש דמאן חכמים ר' יוסי לכך שנו אותה תחלה כן להביא גאולה לעולם ע"כ לענייניו ודבריו אלו הביאם הר"ן בחידושיו לנדה שם גם הרשב"א ז"ל בחידושיו שם ובספר תורת הבית בשער מראות הדמים כ"כ משמו ועוד כתב בת"ה בית ד' שער א' ק"ב ד' אבל הרמב"ם ז"ל כתב דאכילת פרס שלשה ביצים וכר' יוחנן בן ברוקה ונראה שפסק כן מפני שאמרו שם גבי ההיא ברייתא דר' יהודה ורבי יוסי אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא זו דברי רבי יהודה ור' יוסי אבל חכמים אומרים כביצה ומחצה שוחקות כלומר זהו חצי פרס ואמרי מאן חכמים ר' יוחנן בן ברוקא וכו' אלמא מדקאמר רפרם משמיה דרב חסדא אבל חכמים וכו' ש"מ דכוותיה ס"ל ולהכי קרו ליה חכמים וכו' עכ"ד וכ"כ הב"י א"ח סי' תרי"ב משמו וכ"כ ה"ה פ' א' מה' עירובין הלכה ט' והגם דהרשב"א שם בדברי אמורא איירי ה"ה דיש ללמוד מדבריו גם בלישנא דמתני' דהיכא דאפקה בלשון חכמים הכי קי"ל דמאי שנא וכדמוכח מדברי הרמב"ן שהעתקנו וע"ע רב שרירא גאון שבס' יוחסין דף קי"ג א' וראיה מפורשת דגם במשנה יש לומר כן מלבד הראיה שכתבנו מההיא דאותו ואת בנו עוד זאת ראיה מסוגיא דהמפלת ל' ב' דקאמר חכמים היינו ת"ק וכי תימא למסתמא רישא כדרבנן ויחיד ורבים הלכה כרבים פשיטא מהו דתימא מסתברא טעמיה דרבי ישמעאל דקמסייעי ליה קראי קמל"ן ופירש"י שם קמל"ן מדקמהדר רבי ושנאו בלשון חכמים ש"מ דהלכה כסתם ראשון ואע"פ שמחלוקת רבי ישמעאל בצדו עד כאן וע"ע בדברי הרי"ף ס"פ אלו עוברין אמתניתין דשיאור ישרף וכו' ומעתה אימא ודאי דהיכא דקאמר תלמודא אמתני' מאן חכמים ר"פ אין הכונה לסתור דהכא לא קי"ל הכי ולא ניחוש הכא למאי דאפקה ר' בלשון חכמים אלא אדרב' לאלומי כללא אתא ולומר דהגם שתמצ' הסבר' זו סברא יחידאה היא כוותיה קי"ל דלהכי אפקה רבי בלשון חכמים. והנה מסוגי' זו אתה למד דלפעמים היכא דמסתבר' טעמיה דאותו יחיד המוזכר במתני' הלכה כמותו ואף היכא דפליגי חכמים עליה השנוים במשנה בלשון חכמים דהא חזינן דאיצטריך רבי למהדר ולמימר סברת ת"ק בלשון חכמים כי היכא דלא נימא דהלכתא כוותיה דרבי ישמעאל ולא סגי ליה במה ששנה לנו סברת בר פלוגתיה בסתמא דהגם דסתמא חשיב כרבים כמ"ש התוס' ריש ביצה מ"מ הוה אמינא דהלכה כר' ישמעאל דמסתבר טעמיה וכיון שכן ה"ה שנאמר דהיכא דשנה לנו רבי סברת יחיד עם סברת חכמים דלפעמים הלכה כאותו יחיד אי מסתבר טעמיה דכך לי סתמא כלישנא דחכמים עיין מ"ש מ"א סי' קפ"ח ס"ק ה' אף שיש לדקדק על דבריו כמו שהארכתי בכללי התיו גבי ת"ק וחכמים דפליגי יע"ש ושוב מצאתי שכ"כ בהדיא הרשב"א ז"ל בשאלותיו סי' מ"ד דאהא דתנן בפ' אין מעמידין כ"ט ב' דר"מ ס"ל דחרצנים

וכו' אסורין וחכמים אומרים לחין אסורין וכו' כתב שם דרב אחא דקאמר התם פורצני וכו' תרתי קאמר וכו' ועוד דמותרין כחכמים וכו' ואי תימא הלכתא פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים דילמא הוה מסתבר טעמיה דר"מ ולפום כן איצטריך למפסק דלא כוותיה ודכוותיה איכא טובא בתלמוד' וחדא מינייהו בנדה פרק המפלת וכו' א"נ דילמא ידע דמאן חכמים יחידאה ודכוותיה ביבמות פ' החולץ מ"ו ב' אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הלכה לעולם אינו גר עד שימול ויטבול פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מאן חכמים ר' יוסי עכ"ד. ויצא לנו מזה דהיכא דמוכח מתוך הסוגייא דמסתבר טעמיה דאותו יחיד פסקינן כוותיה נגד חכמים דמתני' ואי אשכחן דתלמודא יאמר שם מאן חכמים ר"פ על כרחנו יש לנו לפרש בכיוצא בזה דה"ק ר"פ היא ולא חיישינן לסברתו דומיא דההיא דהחולץ שהביא הרשב"א דמשום דמאן חכמים רבי יוסי הוצרך האמורא לפסוק כמותו ובזה ינוח דעתך לישב הא דתנן בפרק בא סי' נ"ב ב' הרואה כתם ה"ז מקולקלת וחוששת משום זוב דברי רבי מאיר וחכ"א אין בכתמים משום זוב וקאמר עלה בגמרא מאן חכמים רבי חנינא בן אנטיגנוס ופסק הרמב"ם ז"ל בחיבורו פ' ט' מהלכות ביאה כר"מ ולא עוד אלא שבפי' המשנה כתב שם ז"ל ולכך תחוש לזוב וזו היא סברת חכמים ורבי חנינא בן אנטיגנוס הוא האומר פה שאין בכתמים משום זוב וכן אוקים הש"ס זה הדבר ביחיד ואמר מאן חכמים רבי חנינא בן אנטיגנוס וכו' ע"כ ולכאורה משמע שזה הפך מדבריו שבהקדמת זרעים שהזכרנו ופירשנו לעיל אבל הדבר מובן בראות הסוגיא שם דבתר הכי שקיל וטרי תלמודא התם בסבר' ר"מ ורבי חנינא בן אנטיגנוס והזכיר התלמוד סברת ר"מ בלשון רבנן משמע דהכי קי"ל וכמ"ש התו' דנדרים יע"ש מ"ו א' מהש"ס ועוד דבתר הכי מייתי תלמודא פלוגתא דת"ק ורבי יהודה בן אגרא דברייתא דשייכי בסברת ר"מ דחוששת משום זוב אפילו במקום א' יע"ש ומש"ה הדבר מוכיח דהכא צריך לפרש האי דקאמר תלמודא מאן חכמים רבי חנינא דהכוונה ולא קי"ל כוותיה ולזה דייק ז"ל בפי' שקרא לסברת ר"מ בלשון חכמים כדקאמר תלמודא ועיין הרע"ב שם אבל היכא דאין לנו ראיה מוכחת לפסוק כאותו יחיד הדרינן לכללין דמדאפקה בלשון חכמים הכי קי"ל וכן תמצא להפוסקים ראשונים ואחרונים לשון זה מתוקן ושגור בפיהם מפי כתבם ע"ע בכ"מ ה' איסורי מזבח סוף פ' ד' ובה' עבדים רפ"ב ובכללי הגמ' שלו שבס' יבין שמועה ק"ב ב' וכן עיין בהרדב"ז קובץ ג' סי' רכ"ב מלשונות הרמב"ם גם בספר דמשק אליעזר על חולין ר"ו ד' ומן האמור אתה דן כי מה שנראה מדברי הר"ב חוות יאיר בכלליו דף צ"ב א' שדעתו להשוות היכא דקאמר תלמוד' מאן חכמים ר"פ להיכא דתלמודא קאמר מתניתין יחידאה היא אין נלע"ד לומר כן אלא כמו שחילקנו דדוקא היכא דמוכח מתוך

הסוגיא כההיא דהמפלת יש לפרש כן דיחידאה היא ולא קי"ל הכי לא בשאר דוכתי וכדברי הרמב"ם ז"ל ותו לא מידי:

תז

מתניתין דלא כי האי תנא. כל היכא דקאמר הכי קאי במסקנא מדלא קאמר לימא מתני' דלא כי האי תנא קרבן נתנאל ריש פ' אלו מגלחין לדעת התוספות:

תח

מוחלפת השיטה. עיין מ"ש בזה הרב גופי הלכות כלל של"ח ובס' הליכות אלי כלל תקכ"ז שכתב בשם הרא"ש דאורחא הוא דההיא דמייתי למפרך מינה הוא דמחליף ועיין הרב שמות בארץ ביומא דף י' ב' ובס' יד אהרן על א"ח סי' תצ"ח בהגהות הב"י ובריח שדה דף י' בארוכה ובס' לשון לימודים על הטורים שנדפס מחדש בדף כ"ג מ"ש על זה:

תט

מדשקיל וטרי אליבא דפלוני ש"מ דכוותיה ס"ל הכי איתא בפרק במה מדליקין כ"ח ב' ומדקמתרץ רב אדא בר אהבה אליבא דרבי יהודה ש"מ כר"י ס"ל ומי אמר רב אדא בר אהבה הכי והאמר רב אדא בר אהבה וכו' ואע"ג דמשנינן שם לדבריהם דר"א ור"ע קאמר וליה לא ס"ל דוקא התם דחקינן בהכי כי היכי דלא ליסתרו דברי רב אדא אהדדי אבל היכא דליכא סתירה בדברי האמור' המתרץ לדעת התנא שפיר אמרי' דמדקמתרץ אליביה כוותיה ס"ל וכדמוכח מלישנא דתלמודא שם דבפשיטות נקט ומדמתרץ וכו' ש"מ כוותיה ס"ל והכי נקט ליה הש"ס תו בריש אלו קשרים קי"ב א' וכמו שיבא בכללין דלקמן וכן מצאתי עוד בפ' שבועות הדיינין מ' א' דקאמר. ור"א לימא מדסיפא כשמואל מתרץ רישא נמי כשמואל ס"ל וכו' ע"ש דמשם יש ללמוד דגם באמורא דמתרץ מתני' אליבא דאמורא אחרינא אמרינן דמדמתרץ אליביה כוותיה ס"ל דהא ר"א ושמואל תרווייהו אמוראי נינהו ואפ"ה קאמר תלמודא ור"א לימא מדסיפא וכו' וכן מתבאר עוד מדברי הרי"ף והרא"ש ר"פ במה בהמה שכתבו ואותבינן עליה דרב ולא קמה תיובתא אלא פריקו לה תלתא אמוראי בתראי דאינון אביי ורבא ורבינא ופריקו כולהו אליבא דרב ש"מ דהלכתא כוותיה עד כאן וכ"כ עוד בפרק קמא דב"מ בשם רב האי גאון דמדחזינן מר זוטרא ורב אשי ורב אחא ורבינא דבתראי איכון עת קא שקלו וטרו אליבא דרב ש"מ דהלכתא כוותיה דרב וכן פסק ר"ח כרב מהאי טעמא גופא וכמ"ש בשמו רבינו בצלאל ז"ל בשיטתו המקובצת על ב"מ דף נ"ה סע"ב קחנו משם והנה ממאי דפסק הרמב"ם בב' אלו הדינין כהגאונים והרי"ף יש מקום לדון שפיר שמסכים הולך לשיטתייהו זאת אלא שאין אנו צריכים לזה דבפירושא איתמר בכ"מ פ"ג מה' ע"ז הלכה ד' לדעת

הרמב"ם דמדשקלו וטרו אמוראי אליבא דרב ש"מ כוותיה ס"ל וחזר ושנאו שם לקמן ובפ' ב' מה' פסולי המוקדשים הל' י' וע"ע פ"ה מה' נזקי ממון הל' ג' ובלחם משנה פ"ד מה' אישות מהדורא בתרא ד"ה המקדש בעד א' וכ"כ התוס' בפרק מי שמתו ד' סע"ב בשם ר"ח דהלכה כרב חסדא מדתרצו רב אדא ור"א למילתיה ש"מ כוותיה קיימי והזכירוהו גם הרא"ש והמרדכי שם וכן ראיתי עוד להר"ן בפרק המדיר דף תק"ז א' שכ' דהל' כשמואל משום דאמוראי אחריני שקלו וטרו אליביה בגמ'. אמנם ראיתי להר"ן גופיה בההיא דשבועת הדיינין שכ' וז"ל אע"ג דר"א מתרץ כשמואל ליכא לאוכוחי דס"ל כוותיה דאמוראי מתרצי אליבא דחד אמורא כי שמעי מאי דפרכי ליה אע"ג דלדידהו לא ס"ל כוותיה ורב אשי דבתרא הוא ודאי שמיע ליה מאי דפרכינן לשמואל ומתרץ אליביה אע"ג דלא ס"ל כוותיה אבל בדר' אלעזר דייקינן הכי משום דתלמידיה דרבי יוחנן הוה ובא"י הוה גמיר ולא שמיע ליה מאי דפרכינן לשמואל בבבל ואפי' הכי מתרץ סיפא כשמואל אלמא כשמואל ס"ל עכ"ל והגם שדבריו אלה הביאם מוהריק"א בכלליו בדף צ"ט א' מהיבין שמועה וגם השארית יוסף הזכירם בנתיב המתרץ כלל כ"ג עכ"ז אני המך בעניותי לא זכיתי להולמם מכמה טעמי חדא דשמואל נמי רביה דרבי אלעזר הוה כדאמרי' בהדיא בפרק הדר ס"ו א' ובפרק המוכר את הספינה פ' ב' יע"ש וע'הו בפרק המדיר ע"ז א' דקאמר אזל ר"א אמרה לשמעתא קמיה דשמואל אמר אכסוה שערי לאלעזר וכו' ע"ש וכיון שכן שפיר אפשר לומר דהדין קושיא ופירוקא הוה בבבל מקמי דסליק ר"א לא"י לשמש את רבי יוחנן דהא כשעלה חכם גדול היה כדמוכח בפ' הספינה פ"ז א' דקאמר כי סליק ר"א אשכחיה לזעירי אמר ליה מי כאן תנא דאתנייה רב מדות וכו' ע"ש וכה"ג איתא עוד בפ' כל הבשר גבי כחל ק"י א' (ומכאן תשובה מוצאת על הרב ב"ח שבי"ד סי' רמ"ב ס"ז כתב בפשיטות דר"א לא למד רק לפני ר' יוחנן דלית') ותו דלו הואלנו ונאמר כדברי הר"ן אכתי לא מכרעא מילתא דמה טעם הוא זה דמשום דר"א הוה גמיר בא"י קמיה דר' יוחנן מסתמא לא ידע מאי דפרכי לשמואל בבבל והלא כיון שכולן בדור א' היו קרוב לשמוע דר"א שמע מר' יוחנן רביה מימרא דשמואל ומאי דקשיא עליה ממתני' ותירוצא אליביה וכמ"ש הרב גידולי תרומה בדף נ"ב רע"ב ע"ש ומה גם דקושטא קאי דשמואל ורבי יוחנן היו כותבין זל"ז שאלות ותשובות כדאיתא בפרק גיד הנשה צ"ה ב' יע"ש וכן יש להוכיח מדברי הרדב"ז ז"ל בח"א ס"ס קס"ב דטעמיה דהר"ן גבי ר"א לא מיחוורא ליה דהא אף שקרובים מאוד דבריו לדברי הר"ן שינה את טעמו גבי ר"א וכ' וז"ל ואע"ג דרב אשי דהוא בתרא טפי מתרץ הברייי' דלא תקשה לשמואל ל"ק דאורח' דבתראי לתרץ הברייתות דלא יקשו לאמוראי קמאי והיינו דשיילינן בהך

סוגיא לר"א מדמתרץ לשמואל לימא כשמואל ס"ל ולא שיילינן הכי בדרב אשי דר"א שהיה בזמנו של שמואל אלולי דס"ל כוותיה לא היה מתרץ מתני' אליביה אבל רב אשי דהוא בתרא מתרץ כל דברי האמוראים דלא תקשי להו מתני' אע"ג דלא ס"ל כוותיה עכ"ל הרי דנטה אשורו מני דרך הר"ן ז"ל ונקט לעיקר טעמא גבי ר"א דהא דשיילינן עליה מדמתרץ לשמואל לימא כשמואל ס"ל הוא לפי שהיה בזמן שמואל ואלו לא סבר כוותיה לא הוה מתרץ מתני' אליביה ואיך שיהיה מדברי שניהם למדנו דסבירא להו דגבי רב אשי ושאר אמוראי בתראי ל"ש למימר עלייהו מדמתרץ מתני' אליבא דאמורא ש"מ דכוותיה ס"ל דאורחייהו הוא לתרוצי כל מילי דקמאי אף דלא ס"ל כוותייהו ואיכא למידק עלייהו דהא דברי הרי"ף והרא"ש ורבינו האי גאון ור"ח דאייתינא לעיל הוויין תיובתיהו מדכתבו דכיון דבתראי פריקו אליבא דרב ש"מ דהלכתא כוותיה ואין סברא כלל לחלק ולמימר דדוקא התם ס"ל הכי משום דהוו טובא בתראי דאיכפלו לתרוצי אליבא דרב חדא דמה לי חד מה לי תרין מה לי תלתא כיון דטעמא הוי משום דהלכה כבתראי וצא ולמד ממ"ש הרמב"ן בפ"ק דביצה דמשום דרבא שהוא בתרא מתרץ בגמ' אליבא דאבוה דשמואל פסק הרי"ף הלכתא כוותיה וכ"כ הרז"ה ר"פ לולב הגזול ורב אשי דהוא בתרא מפרק אליביה אלמא הכי הלכתא והאריכות בזה אך למותר דהא אשכחנא ליה להרי"ף עצמו בפ"ק דסוכה על מחלוקת רב ושמואל גבי נסרים דמשום דר"פ דבתרא הוא יישב ופירש מילתיה דשמואל כ' והלכתא כשמואל דהא ר"פ כוותיה ס"ל אלמא סבר דאף בחד אמורא שהוא בתרא אית ליה נמי הכי וזה ברור ברם חזי הוית להרא"ש שם שדחה דברי הרי"ף ואמר דהא דר"פ אינה ראיה כ"כ לפי שדרך אמוראי בתראי לפרש דברי הראשונים ואע"ג דלא ס"ל כוותייהו וזה תימה אצלי דמלבד דממאי דכתיבנא לעיל בשמיה לא משמע הכי אף גם זאת בהדיא איפכא שמעינן ליה ברפ"ב דיבמות שכ' וז"ל ואע"ג דרב פליג עליה ואמר שומרת יבם שמתה מותר באחותה דאין זיקה והלכה כרב באיסורי בהא קי"ל כשמואל דאמוראי בתראי שקלו וטרו לתרוצי אליבא דמאן דאמר יש זיקה וכן בריש כיצד משתתפין סי' ג' כ' עוד דהלכתא כרב דקי"ל כרב באיסורי ועוד דרב הונא ושאר אמוראי שקלו וטרו לתרוצי מתני' אליבא דרב ע"כ ומאן דשפיר חזי בש"ס שם בעיניו יראה דבכלל שאר אמוראי דקאמר איכא רב אדא בר אהבה ואביי דבתראי אינון ובפ' הישן סי' ב' נמי כ' יראה דהלכה כשמואל מדשו"ט אביי ורבא אליביה וכ"כ עוד בפרק כירה סי' כ"ב ובפרק זה בורר ס"ס י"ג ובפ' תנוקת סי' ה' בשם הראב"ד לך נא ראה הא קמן מבואר מכל אילין דוכתי שדעתו הרמה נוטה טובא לדעת הגאונים והרי"ף למעבד עיקר מאמוראי בתראי דשו"ט אליבא דאמוראי קמאי הפך מ"ש בפ"ק דסוכה

וכבר עלה בדעתי לתרץ ולמימר דההיא דפ"ק דסוכה שאני משום דר"פ לא תירץ שום מתני' או מתנית' אליביה דשמואל אלא יישב את דבריו ופירשם בלחוד אך כד אמורא בתרא מתרץ מתנייתא אליבא דקמאי אזיל ומודה להרי"ף ודעמיה דכוותיה ס"ל וכדכ' בהדיא בכל אלו המקומות שהזכרתי אבל אחרי יישובי נחמתי יען וביען ראיתי אליו ז"ל שכ' בפ' ב' דגיטין סי' ד' את הדברים האלה גם מה שהביא ראיה מעולא דמפרש משום תקנת ולד לאו ראיה היא דעולא אתא לשנויי הא דשקיל וטרי הש"ס אליבא דמ"ד משום פירות לפרושי מתני' אליביה ועולא פירשה אליביה אע"ג דלא סבר כוותיה וכן דרך האמוראים אף כשמקשה לבר פלוגתיה מתרגם לה אליביה עכ"ד הא למדת דגם היכא דמתרץ מתני' אליבא דאמורא אית ליה נמי שדרכם לתרוצי אע"ג דלא ס"ל הכי ולפ"ז הדר' קושיא לדוכתה דשיטתי' דהרא"ש מוחלפת ונסתר"ה והוא נתמה"ה. ואשר אני אחזה לי לישב דעתיה דהרא"ש הוא דאיהו אזיל לשיטתייהו דהגאונים והרי"ף ז"ל דאלים מילייהו דאמוראי בתראי דכד שו"ט אליבא דאמורא דקדים להו מסתמא אמרינן דכוותיה ס"ל וכדחזינן ליה בכולהו פסקי דינין דאדכרנא אך בההיא דפ"ק דסוכה דבעא הרי"ף לאכרועי פסקיה כשמואל נגד הכלל מטעמא דר"פ פי' דבריו וכוותיה ס"ל כ' עליה דאינה ראיה כ"כ מספקת לפסוק מש"ה דלא כרב באיסורי כיון דאשכחן בגמ' דלזמנין הוו מתרצי אליבא דאמוראי הגם דלא ס"ל כוותיהו וכדאיתא בפ' הגוזל קמא ק"ו א' אמר ליה רמי בר חמא לר"ן מכדי רב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך א"ל לפרושי לדרב דרב הכי מתרץ לה למתני' וכן בפ"ק דר"ה ו' ב' איתא דאביי לדבריו דר' זירא קאמר ובריש חולין ג' ב' נמי אמרינן דרבא לדבריו דאביי קאמר וליה לא ס"ל וע"ע ב"מ י"ב א' ובתרא ל"ח ב' וקע"ה ב' דקאמר טעמא דתנא קאמר וליה לא ס"ל וכן יש לפרש ההיא דפרק ב' דגיטין שהבאתי שכ' בעל העיטור דלאו ראיה היא כלומר דאין הכרח וראיה חותכת משם אבל לפום קושטא דמילתא לא פליג אעיקרא דדינא ותירוץ זה ראה למדתי אותו מהר"ב תפארת שמואל בחידושיו על הרא"ש בדף ס"ט ד' שכ' על הטור וז"ל וליתא דבפרק הגוזל הביא נמי דעת הרי"ף וכ' נמי שם דאין ראיה מדבריו אבל לא שחולק על דבריו עד כאן וכ"כ עוד שם דף ע"ט א' שעל מ"ש שם הרא"ש ואין נ"ל ראיה וכו' כ' הוא ז"ל פירוש ראיה אין כאן אבל הסברא נותנת דיכול התלמוד לפסוק נגד הכלל וכו' וכן הוא דעת הרא"ש גופיה ע"ש ואוף הכא נמי דכוותה דן אנכי דהרא"ש ז"ל לא דחה אלא הראיה אבל בעיקר כללא כבר מילתיה אמירא בכולהו אינך דוכתי דמסתמא כל מאן דמתרץ אליבא דאמורא כוותיה ס"ל גם בבתראי ונמצא לפ"ז שהשוה את מדותיו בכל חבורו והקול מתוקן לתעודה כן נראה לפק"ד. ובינותי בספרים לראות

היש משכיל על דבר זה וזה חזית להרב ראשון לציון שבדף נ"ד א' כ' על דברי הרי"ף דפ"ק דסוכה וז"ל ודחה הרא"ש דבריו לומר דאין ראיה מדברי רב פפא מדפריש מלתיה דשמואל דסובר כוותיה וכבר גילה הרא"ש דעתו זו בשבת בהך סוגיא דמהלך כעומד דסובר דאין ללמוד ממה דמפרש למילתיה דהאיך דסובר כוותיה וכבר גליתי דעתי דכל דפליגי בתראי אקמאי בסבר' לא שבקינן סברת קמאי מקמי סברת בתראי ומה גם דעת הרי"ף דסוף הגאונים היה ודעתו כדעת גאון פשיטא דלא חיישינן לסברת הרא"ש כנגדה וכו' ע"ש דעוד ידו נטויה לתת טעם לדברי הרי"ף ומדבריו אלה כל חכם לב בלבבו יבין דאישתמיטו מיניה דמר כל הני מילי מעלייתא דאייתינא לעיל דאל"כ עדיפא מינה הו"ל לאקשויי להרא"ש מדידיה אדידיה או להזכיר מיהא דרב האי גאון ור"ח והרמב"ם אזלי בשיטתיה דהרי"ף ז"ל כאמור אחת למעלה והואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא דמ"ש דכבר גילה הרא"ש דעתו זו בשבת וכו' לפענ"ד אינו מדוקדק דההיא דפ"ק דסוכה באמורא בתרא דמפרש דברי אמורא קמא קמיירי ואהא הוא דכ' הרא"ש שדרך אמוראי בתראי לפרש וכו' וכלומר דאין זו ראיה מכרחת כיון דנמצא בגמ' דלפעמים הוו מתרצי אף דלא ס"ל הכי כמדובר וסוגיא דמהלך כעומד שהביא בפ"ק דשבת סי' ז' באמורא קמא דשקלו וטרו אליבא דתנא יחידאה קיימינן ועיקר תמיהתו על הרי"ף בזה הוא דאמאי פסק כבן עזאי נגד רבנן דאי משום דר' יוחנן קאמר ומודה בן עזאי בזורק אין זו הוכחה שכן דרך האמוראין לפרש דברי התנאים אע"פ שאין הלכה כמותן ככתוב בדברי קדשו שם וכיון דתרי ענייני נינהו שניין דא מן דא לא יצדק לומר וכבר גילה הרא"ש דעתו זו בשבת וכו' ואדרבא משם ראיה נגד דבריו דדוקא התם פליג אהרי"ף משום דס"ל דלא אלים חיליה דשקלא וטריא כל כך לפסוק כיחיד נגד רבים אבל בחד לקבל חד לא בסתר דברי הרא"ש גופיה בכמה דוכתי דאית לן למפסק כמאן דשקיל וטרי אליביה וכמו שנבאר היטב בכללים הבאים לקמן. ועוד ראה זו מצאתי להרב חוות יאיר בכלליו דבסי' צ"ד שכ' עליה דהך כללא וז"ל ונ"ל דהיינו דוקא כשהאמורא בא לתרץ מילתיה משא"כ סתם גמ' דרכה להקשות ולתרץ אפי' דלא כהלכתא כמ"ש התוס' בדף קי"ג דמציעא ע"א בד"ה מחזיק את הכר ואנכי לא ידעתי מי דחקו לחלק בכך דאי משום מ"ש התוס' במציעא הלא אינהו גופייהו כתבו בפרק האשה שלום קי"ז א' ד"ה וליהמנה דהלכה כרב המנונא מדפריך סתמא דגמ' מרב המנונא וכ"כ עוד בע"ז ס"ו א' ד"ה ורבא וע' בפרק שמונה שרצים ק"ז ב' ד"ה אמר ובריש קמא ד' א' ד"ה ורב ששת וכן הוא דעת הרי"ף כמו שתמצא אליו ז"ל בפרק מי שמתו ובפרק חבית ובפ' בית שמאי ובפרק כל הבשר וכ"כ הרא"ש בפ"ק דב"ק ובפ' אותו ואת בנו והרמב"ן שם וכ"כ הר"ן בפ"ק דע"ז והכריתות

בלשון לימודים שער ג' סי' י' והוא פלא על רוב בקיאותו איך תקע את אהלו בדברי התוס' דמציעא ולא שת לבו גם לזאת שכתבו הפך זה בכלהו אינך דוכתי דאזלי בשיטת הרי"ף והרא"ש והרמב"ן והר"ן והכריתות ובלא זה נמי נראה דחילוק זה אין סופו להתקיים מדחזינן ליה להרי"ף בפ' מי שהחשיך דעלה דתניא שם קנ"ה סע"ב אין גובלין את הקלי וי"א גובלין וסתם תלמודא קאמר והוא דמשני היכי משני וכו' כ' הוא ז"ל וכדמתרצינן אליביה דר"י ברבי יהודה ש"מ דהלכת' כוותיה וכ"כ הר"ן לדעת הרי"ף ריש פרק ראשית הגז על שו"ט דסתם תלמודא ע"ש הא למדת שאין דעת הרי"ף מסכמת לחילוקו זה וכן יש להוכיח מדברי ר' האיי גאון שהביא המרדכי בריש פרק הכותב והג"א שם הילך לשונו פסק רבינו האי גאון כרבי יהודה וכן פסק ריצב"א כיון דאשכחן דשו"ט תלמודא אליביה דקא בעי לר' יהודה אי פירי פירות דוקא וכו' ע"כ וכ"כ מרן בכ"מ לדעת הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות ע"ז הלכה ו' ובפ' ג' מהלכות שבועות הלכה ו' ובפח"י מה' עדות הל' ח' דוק ותשכח דנקט האי כללא על שו"ט דסתם גמ' וכן מצאתי תו בספר תמים דעים סי' רכ"ב שכ' גם ראינו בעל הגמ' שו"ט אליבא דר"מ ומפרש דבריו באמרו מאי כפועל בטל וכו' שנראה דהלכה כר"מ ודי בזה להראות שלא צדק כלל הרב חוות יאיר במה שחשב לחלק בין שו"ט דאמורא של שו"ט דסתם גמ' דליתא אחרי המחילה רבה. גם הלום ראיתי מ"ש עוד שם וז"ל וגם בדאמוראי מפרשי' דבריו צריך לעיין דנראה דאם באו לפרש דבריו או לתרץ קושיא שבדבריו אין הכרח דס"ל כוותיה רק משום יגדיל תורה ומשום דמצוה להבין דברי חכמים וליישבם וזה נגד פסק ר"ח בדבור הנ"ל וכו' ע"ש שצדד עוד צדדין להתיש כחו של הכלל הלזה ששרשיו מרובין בלהג הרבה שיגיעת בשר להשיב על כל קוץ וקוץ אך בזאת שכ' וזה נגד פסק ר"ח לא אוכל להתאפק דהגם דרב גובריה ורב חיליה לא נכון לחלוק על ר"ח בלי ראיה והכרח מן הש"ס כיון שכל דבריו דברי קבלה הן כמ"ש התוס' בכמה דוכתי וכן מצאתי להרא"ש ז"ל בפ' ראוהו ב"ד סי' ה' דאע"ג דפליג על ר"ח במה שפסק כר' נתן דמדמפרש ר' יוחנן מילתיה אלמא כוותיה ס"ל לבסוף כ' מיהו דבריו דברי קבלה וכ"כ עוד בספ"ק דנדה שלא מלאו לבו לחלוק עליו שדבריו דברי קבלה הן ע"ש ועמו הסליחה כל זה מורה באצבע שלא ידע בכל אלה שאין ר"ח יחיד בשיטה זו ושנלוו אליו רב האי גאון והרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרז"ה והמרדכי והרמב"ן והר"ן כמה דכתוב ומפורש לעיל וכפי הנראה לפק"ד אדני דבריהם הטבעו על הש"ס דפרק במה מדליקין ודפרק אלו קשרים ודשבועות שהבאתי בראשית מאמר ודין גרמא לי תמיה עליו איך במלתא כדנא שיש לה שורש וענף בש"ס וכולהו רבוותא אסכימו עלה שבקיה לבקיאותיה ובקש משכונות רבים לדחותה בב'

ידים אתמהא עוד ראיתי להרב שארית יוסף בהשמטות שהרבה להקשות גם הוא בהאי כללא ולא בא לכלל יישוב ע"ש שערבב הענינים ולא חש לקמחיה כי במה שכתבתי בהני כללי חדתי יתיישבו הדברים על נכון והכל ניחא ולא אכחיד תחת לשוני שגם מהר"י חאגיז בספרו תחלת חכמה בכלל פסק הל' סי' ס"א אחר שהעתיק דברי השארית יוסף פתח ואמר גם אין דעתי נוחה באיזה חילוקי' שהיו עולים על דעתי שאין לעשות כלל בזה כיון דראינו מחלוקת הפוסקים זה אומר דהכי הלכתא מדשו"ט וזה אומר דלא מקרי זה שו"ט עכ"ד וכיוצא בזה גמגמו בו הרב הון עשיר בפרק ח' דגיטין והרב חזון נחום בסוף פרק א' דזבחים ובפ"ט דבכורות מ"ב ואני בעניותי הנלע"ד כתבתי:

תי

מדשקיל וטרי אליבא דפלוני ש"מ דהלכתא כוותיה. אמרינן אף כשהשקל' וטריא הויא אליבא דיחיד כנגד רבים כן למדתי מההיא דאמרינן בר"פ אלו קשרים קי"ב א' מדקמתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה ש"מ הל' כר' יהודה אע"ג דפליג את"ק ע"ש והזכירה הכה"ג שם בדף ח"י ב' והנה אמת נכון הדבר שאחר שקיימתי' מסבר' מצאתיה ראיתיה בדברי הרמב"ן והר"ן בפ' ב' דסוכה גבי הסומך סוכתו בכרעי המטה ובפ' ראוהו ב"ד שכבר קדמוני רבנן ללמוד מהך סוגיא דשבת דכל היכא דשקלו וטרו אמוראי אליבא דחד תנא הלכתא כוותיה לדעת הרי"ף ושכן פסקו הגאונים שם ואחרי מופלג עוד ראיתי להרב באר שבע שבס"ס ך' מתשובותיו יליף גם הוא מינה הכי ע"ש ומ"מ אענה אף אני חלקי ואחריהם אלך לדון בדבר חדש אשר לא ראיתיו עד הנה בדברי המחברים ואעז ואומר דשיטה זו דרשתיה פגשתיה בדברי הרי"ף והרא"ש ר"פ מציאת האשה משמיה דרבינו האי גאון בזה הלשון כ' רבינו האי גאון כך העלו בישיבה אע"ג דיחיד ורבים הלכה כרבים בזו הלכה כר' יהודה בן בתיר' מדקא מקשו רבנן ומפרקי אליבא דריב"ב ש"מ דהלכת' כוותיה ע"כ וכ"כ בשמו הר"ב ס' אגודה שם דהלכה כר' יהודה ומדשתקו ליה ש"מ דאודויי אודו ליה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' ד' מה' חובל ומזיק הל' ט"ו וכן העיד המרדכי בריש פרק הכותב דזו היא דעת רבינו האי גאון שכ' וז"ל פסק רב האי גאון כר' יהודה וכן פסק ריצב"א כיון דאשכחן דשקלו וטרו תלמוד' אליביה דקא בעי לר' יהודה אי פירי פירות דוקא וכו' והובא בהגהות אשירי שם וכן ראיתי עוד להרי"ף והרא"ש ז"ל ס"פ במה אשה גבי אבן תקומה דמהאי טעמא פסקו כר"מ נגד ת"ק וכן פסק הרמב"ם בפ' י"ט מה' שבת הל' י"ד וכן מצאתי תו להרי"ף בפ' מי שהחשיך עלה דתניא שם בגמ' אין גובלין את הקלי וכו' שכ' ומדקמתרצינן אליבא דר"י בר' יהודה ש"מ דהלכתא כוותיה וכן פסקו הרא"ש שם והרמב"ם בפ' כ"א מה' שבת הל' ל"ב ומזה הטעם עצמו מצינו

להרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ה מהלכות שבת הל' י' דאין מדליקין בעטרן כר' ישמעאל נגד רבנן וכדרמז שם ה"ה ושכן נראה דעת ההלכות ע"ש וכ"כ עוד ה"ה לדעת הרי"ף והרמב"ן בשלהי הלכ' שביתת עשור גבי חיה מותרת לנעול את הסנדל שפסקו כר"א נגד רבנן הואיל ופירשו בגמ' דבריו וכ"כ שם הר"ן לדעת ר"ח והרי"ף והרמב"ם ובספ"ק דביצה לדעת הרי"ף גבי ר"ש מתיר בתבואה וגדולה מזו מצינו עוד להרי"ף והרא"ש ור"ח ז"ל בגיטין פרק הזורק שנשתמשו מזה הכלל באיסורא דאשת איש דחמירא גבי מתני' דאם לאלתר יצא אין זה גט וכו' לפסוק כר"א נגד חכמים יע"ש וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"י מה' גירושין הל' י"א וכ"כ עוד הרז"ה והרמב"ן והר"ן לדעת הרי"ף ור"ח בפרק ראוהו ב"ד גבי ניקב וסתמו שפסקו כר' נתן נגד רבנן מכח כללין וכן נראה דעת הראב"ד כפי מ"ש בשמו הכ"מ בפ' ד' מה' ע"ז הל' י"ג ובסוף פרק י"ג מה' פסולי המוקדשין והר"ן בפ' השולח על מתני' דרשבג"א בין כך ובין כך ישתעבד ומצאת כי תדרשנו ודעת הר"ן נמי הכי הוי מדאשכחנא ליה בר"פ האשה שנפלו על מתני' דר"ש חולק בין נכסים ידועים וכו' שכ' דאע"ג דר"ש יחידאה הוא קי"ל כוותיה כיון דשקלו וטרו אליביה וכן ראיתי תו אליו ז"ל בפ' אלו טריפות גבי רי"א בגדולה טפח שכ' וקי"ל הכי כיון דשקלו וטרו אליביה דר' יהודה הלכתא כוותיה וכו' וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם וכן מצאתי עוד בפ' ראשית הגז שבמחלוקת ר"י ורבנן כ' ושקלו וטרו אמוראי בתראי עליה דר' יוסי בגמ' ומשום הכי משמע דנקטינן כוותיה וכן פסק הרמב"ם ז"ל להא דר' יוסי וכו' וכ"כ שם מהרש"ל בים של שלמה וכן תמצא עוד להר"ן בפרק ב' דקידושין דף תרמ"ב א' גבי התקדשי לי בזו ושכן כתבו ר"ח והרמב"ן ע"ש אלא שבפרק המדיר במתני' דר' יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה דהרי"ף לא פסק כוותיה אף דשקלו וטרו אמוראי אליביה יהיב הר"ן טעמא לדעת הרי"ף ואמר דהכא שאני משום דצריכי לפרושי מלתא דקצבה כמה הוי אבל בכל שאר דוכתי שוין לטובה הרי"ף והר"ן לפסוק כיחיד דשקלו וטרו אליביה וכדהוכחתי בראיות נכונות ודע דר"ח והרמב"ם עכ"ז פסקו כר"י גם בהך דהמדיר מכח כללין וכמ"ש ה"ה בפי"ג מהל' אישות הל' א'. ומצאתי עוד אחר החיפוש שגם הרב נמוקי יוסף אזיל בשיטה זאת דהא בפרק לא יחפור עליה דתנן רע"א לכל רוח הוא עושה חוץ ממערב' דפליג את"ק כ' הוא ז"ל נראה דהלכה כר"ע מדשקלינן בגמ' אליביה ומסקינן דדעתיה בהרחקת ג' אמה קאמר ע"כ הרי מבואר שדעתו ז"ל מסכים הולך לדעת כולהו רבוותא דאייתינן דדחינן כללא דיחיד ורבים הל' כרבים מקמי שקלא וטריא אליבא דיחיד אלא דלא תעזוב נפשי לשאו"ל דאם איתא להאי כללא אמאי פסקו כולהו קדמאי כת"ק דר"ע בהך דלא יחפור ולא חשו להא דשקלי וטרי תלמודא אליבא דר"ע כדחשו בכל אינך

דוכתי דאדכרנא לעיל וכמו שחש לה הנ"י כי הוא לבדו נשאר לפסוק כר"ע ואפשר לתרץ דלא מקרי שקלא וטריא אלא כשמתוך המשא ומתן נפקא לן נפקותא לענין דינא כההיא דפ' אלו קשרים ובכולהו אינך דרמיזי לעילא משא"כ הכא דאין מגמת התלמוד אלא להבין פירוש דברי ר"ע וכונתו וכדדייק תלמודא בלישניה דקאמר איבעי' להו ר"ע היכי קאמר וכו' ולהכי לא דחו לכללא דיחיד ורבים הלכה כרבים מקמי הך בעיא דלא איבעיא אלא לפרש דברי ר"ע וכמ"ש הר"ב בתי כהונה בבית ועד דף ג' א' דמאי דאתא לאסבורי מילתא לאו שקלא וטריא הוא למפסק הכי הלכתא וכן מצאתי למרן בכ"מ פ' ד' מה' ע"ז הלכה י"ג שכ' לדעת הרמב"ם דאע"ג דכולהו אמוראי מפרשי למילתיה דר"ש משום הכי ליתא למדחי סברא דת"ק דהני אמוראי שקלו וטרו להבין דבריו לא לפסוק הלכה כמותו וכו' ע"כ לענינינו וע' ספי"ג מה' פסולי המוקדשין ובפ' א' מה' אבות הטומאות הל' ח' ואי קשיא הא קשיא שראיתי לה"ה בפ' ג' מה' שבת הל' ח"י דיהיב טעמא למה שפסק הרמב"ם שם כר"א דאמר כדי שיקרום התחתון שלה דמפני ששאלו בגמ' מה היא כונתו נראה שהל' כמותו ולדידיה ודאי תיקשי דא"כ הוא גם בההיא דפ' לא יחפור הוה ליה להרמב"ם לפסוק כר"ע מאחר ששאלו שם בגמ' מה היא כוונתו ותו קשיא לי על דברי הכ"מ רפ"ד מה' ע"ז שהזכרתי דמה ראה על ככה לשנות את טעמו ולהחליף שיטתו והלא איהו גופיה כ' בפ' ב' מה' ת"ת הל' ד' ובפ"י מה' ברכות הל' ט"ו ובפרק ט"ז מה' מאכלות אסורות סוף הלכה כ"ה ובפ' ט' מה' שחיטה הלכה ה' שדעת הרמב"ם לפסוק כיחיד נגד רבים היכא דשקלו וטרו אליביה או דמפרשי אמוראי למילתיה ואם מעט ואוסיף לך כהנה וכהנה שכן תמצא אליו עוד בפ"ז מה' כלאים ה' ב' ובפרק ג' מה' איסורי מזבח הל' ט' ובפ' ח' מה' תמידין ומוספין הלכה ט"ו ובפ' ד' מה' עבודת יום הכפורים הלכה ב' ובסוף פ' ז' מה' שגגות ושם סוף פ' ח' ובפ' ו' מה' שאר אבות הטומאה הל' ז' ובפ' ה' מה' סנהדרין הל' ו' ושם ריש פ"ז ובפ' ח"י מהלכות עדות הל' א' דרוש נא כיום ואתה תחזה דבכולהו הני דוכתי נקט בפשיטות הך כללא גם ביחיד נגד רבים הפך מ"ש בה' ע"ז ובאינך דוכתי הרמוזים לעיל וכל זה צריך תלמוד גדול ואיך שיהי' האמת יורה דרכו שדעת הרמב"ם ז"ל צלולה ומבוררת דאית לן למפסק כיחיד נגד רבים היכא דשקלו וטרו תלמודא אליביה וכדמתבאר מכל אילין פסקי דדיני דאדכרנא וכ"כ עוד הר"ב לחם משנה בפ' ה' מה' נזירות הל' י"ד והתי"ט פ' ו' דנזיר סוף משנה ג' יע"ש. האמנם דעת הרא"ש בזה עדין רופפת בידי ולא מצינא למיקם אטעמיה דלפום מאי דכתיבנא לעיל בשמיה משמע דאזיל ומודה להרי"ף ודעימיה למעבד עיקר היכא דשקלו וטרו אליבא דיחיד או דמפרשי מילתיה לפסוק כוותיה אף נגד רבים ואילו בפ' א'

דשבת סי' ז' אשכחנא ליה דפליג על הרי"ף במה שפסק כבן עזאי וכ' וז"ל ותמה לי אמאי פסק כיחידאה ואי משום דר' יוחנן קאמר ומודה בן עזאי בזורק אין זו הוכחה שכן דרך האמוראים לפרש דברי התנאים אע"פ שאין הל' כמותן ונראה דהלכה כרבנן וכו' ע"ש ולשיטתו זאת קא אזיל לחלוק על הרי"ף בזה בפ"י דיבמות סי' ו' וכ"כ עוד בפ' הזהב סי' י"ז ודרשת וחקרת והנה מלבד שהסתירה מבוארת אני בעניותי לא ידענא מה יענו שפתי צדיק לסוגיא דפ' אלו קשרים שהבאתי בראשית מאמר דמינה מוכח הפך דבריו אלו וזו קשה מן הראשונות דבפ' הניזקין סי' ח"י עלה דאיתא שם נ"ט א' איכא דאמרי א"ר נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין ראיתי אליו ז"ל שפתח באלה הדברים מדהביא רב אלפס ז"ל הך מימרא דרב נחמן בהלכותיו משמע שפוסק כבן בתירא וכלישנא בתרא דרב נחמן לקולא וסברתו מדאמר ר"ן דבריו אליביה דבן בתירא אלמא דקסבר דהלכתא כוותיה ולא מסתבר לי דבכל התלמוד מפרשין האמוראין דברי התנאין לידע פי' המשנה במה נחלקו אע"ג דלית הלכתא כוותיהו והבא להקל צריך ראיה עכ"ד ודבריו אלו שגבו ממני דהא סוגיא זו הויא ממש כההיא דפ' אלו קשרים דקאמר רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה כמחלוקת לענין טומאה כך מחלוקת לענין שבת ועלה קאמר תלמודא מדקמתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה ש"מ הלכה כרבי יהודה ולכך אל ימהר להוציא דבר או להרהר דאולי אשתמיט מיניה דהרא"ש סוגיא דאלו קשרים חדא דאין נכון לומר כן על מאריה דתלמודא כמוהו ותו דאחר עמל וטורח בדקית ואשכחית דאיהו גופיה הזכירה בפ' המגרש סי' ו' הילך לשונו ותי' הוא מה שפסיק הגאון הל' כר' יוסי ממה שתירץ רב אשי מתני' דמי שאחזו כר' יוסי בבריי' דאם העמיד המשנה כר' יוסי בשביל זה לא פסק הלכה כמותו ושמא טעמו כדאמרינן בפרק אלו קשרים מדמתרץ ר' יוחנן מילתיה דר' יהודה אלמא סבירא ליה כוותיה ע"כ אלמא דידע לה לההיא סוגיא ומדלא קמהדר עלה ולא מידי ש"מ דלדעתיה שפיר יליף גאון למילתיה מהתם ומעתה חוזר וניעור תמיהתנו ביתר עז למה השליכה אחרי גוו ולא חש לה כלל לתרצה מיהא לפי דרכו אומר על ראשון ראשון דבענין סתירת דברי הרא"ש ראיתי אחר החיפוש להרב תפארת שמואל בפ' הזורק שהרגיש בזה ולהיות שתירוצו דחוק הרבה ואינו מתיישב על הלב אמרתי לא אזכרנו ואשימה עיני על דברי הדרישה שבח"מ סי' רל"ה ס"ק י"ט אחר שהזכיר דברי הרא"ש דפרק הניזקין שהבאתי כ' וז"ל ואע"ג דבכמה דוכתי מוכיח הרא"ש דהלכה כפלוני מדמפרשי אמוראים דבריו או הגמ' נראה דהיינו בבריי' או בדברי אמוראים אבל במשנה דרך אמוראים לפרש אע"פ שאין הלכה וזהו שכ' הרא"ש פי' המשנה עכ"ד ולי הדיוט הך חילוקא לא מיחוורא כלל דהא אשכחן להרא"ש בר"פ מציאת האשה ס"ס

ב' שהסכים לדעת ר' האי גאון שפסק כר"י בן בתירא דמתני' נגד ת"ק משום דשקלו וטרו אמוראי בתראי רבינא ורב אשי אליביה וכן בפ' הזורק דגיטין סי' י"א כ' על מתני' דר"א אומר אם לאלתר יצא אין זה גט מדקא מפרשי אמוראי דברי ר"א שמעינן דהלכתא כוותיה ע"כ הא קמן מבואר שאין דעת הרא"ש לחלק כלל בין מתני' לברייי ואמורא ותדע עוד שהאמת אתי דהא ההיא דפ"ק דשבת סי' ז' דאדכרנא לעיל ברייי היא ואפ"ה תמה על הרי"ף במה שפסק כבן עזאי ואמר מר שכן דרך האמוראים לפרש דברי התנאים אע"פ שאין הלכה כמותן אלמא סבר דגם בברייי אמרי' כן הפך דבריו ז"ל ועמ"ש בכללין דלעיל גבי דבר האמוראים אמור מעתה דמ"ש הרא"ש בהניזקין לידע פי' המשנה במה נחלקו לאו לדיוקא קא אתי אבל בברייי' לא כמו שחשב הר"ב הדרישה אלא קושט' דמילתא קאמר כיון דעל מתני' קעסיק אח"ז הגיע לידי ספר קרבן נתנאל על הרא"ש שנדפס מחדש ושם ראיתי בכלליו שבראש הספר כלל י"ג ובפ' הניזקין סי' ח"י שעשה עיקר מדברי הדרישה הנ"ל כאילו הם הל' למעשה ותימה עליו שלא העמיק לחטט אחריהם שאין סופן להתקיים כאמור גם מה שתירץ בפ' הזורק סי' י"א דהרא"ש לא צהיר ליה האי כללא דהרי"ף ולא להפך ושע"כ מסיים שם בהניזקין והבא להקל צריך ראיה וכו' אין דעתי נוחה הימנו דמדבריו אלה משמע דאין דעת הרא"ש לא לרחק הך כללא דכרי"ף ולא לקרב דאין ולאו ורפיא בידיה וזה אינו דהא קחזינן ליה להרא"ש בההיא דפ"ק דשבת סי' ז' דפליג בהדיא אכללא דהרי"ף בלשון ותמיה לי אמאי פסק כיחידאה וכו' כמובא למעלה וכן בפ' י' דיבמות סי' ו' בכה"ג כ' עמקו ממני דברי רב אלפס ז"ל שפסק כר"ע כנגד רבים וכו' ע"ש גם בפ' הזהב סי' י"ז כתב בפשיטות גמור אע"ג דהני אמוראי מפרשי דברי יהודה לית הלכתא כוותיה שכן דרך האמוראים מפרשי דברי התנאים אף אותן שאין הלכה כמותן ובתלתא איליו הויא חזקה דהרא"ש ז"ל נהיר וצהיר ובריר ליה הפך דעת הרי"ף בהאי כללא וכדכ' בהניזקין ולא מסתבר לי וכו' ומכאן אתה דן דלא צדק הר"ב כנה"ג במה שחשב גם הוא בא"ח סי' כ"ב הגהות הב"י אות א' להשוות דעת הרא"ש עם הרי"ף והרמב"ם בזה ע"ש דליתא אחר המחילה כמדובר. ואחרי שהראיתיך בעיניך דכל התירוצים שנאמרו בישוב דברי הרא"ש לאו דסמכא אינון וכל אתר לא אשתכח להון לדידי חזי לי לתרץ דמ"ש הרא"ש ס"פ במה אשה גבי אבן תקומה ובפ' מי שהחשיך וכן מ"ש בריש פ' מציאת האשה ובפ' הזורק הנ"ל דמכלהו משמע דאזיל בשיטת הרי"ף ודעמיה לאו מתורתו של הרא"ש הם אלא דברי הרי"ף נינהו שהעתיקם בסתם והם מכוונים ללשון הרי"ף דסתם דברי הרא"ש הם דברי הרי"ף כי היא הגמ' שלו כמ"ש מהר"ם מפאדווה בסי' ט"ל וכן דקדקתי גם אני המך בהרבה מקומות

מחבורו שכן הוא דרכו להעתיק דברי הרי"ף בסתם אף שבמקום אחר גילה דעתו שאינו סובר כן ומצאתי שוב מבואר בס' נקודות הכסף להש"ך סי' ט"ו ובח"מ סי' ט"ל ס"ק ב' והאריך יותר בספרו תקפו כהן ריש סי' מ"ו ע"ש ואתה תחזה שתירץ בזה כמה ענינים עמוקים הובאו דבריו בראש ספר קרבן נתנאל הנז' ויותר מהמה כתבתי בכללי הפוסקים שלי אכן דעתו העיקרית והאמיתית היא מ"ש בפ"ק דשבת ובפ"י דיבמות ובפ' הזהב ובהניזקין דבכולהו איתמר בפירושא שדעתו חלוק מדעת הרי"ף ולמען הודיעך שאין הרא"ש יחיד בדעתו זו זה חזיתי ואספרה שמצאתי בחפיש"ה בש"מ על כתובות לר' בצלאל דבההיא דר"פ מציאת האשה דף מ"א ג' מספרו כ' בשם רבינו ישעיה מטראני קרוב לדברי הרא"ש ולפי שאין ספר זה מצוי ביד כל אדם אני אמרתי בחפצי להעתיק כל לשונו הלא זה הדבר ורבינו ישעיה מטראני ז"ל כ' בפסקיו וז"ל נ"ל דאע"ג דמקשו ומפרקו אליבא דריב"ב לא שבקינן מש"ה כללא דנקטינן יחיד ורבים הלכה כרבים דאטו אי קשיא להו לאמוראי בדברי היחיד לא בעו לדיוקי ולתרוצי מלתא דידיה דלא תקשי להו למידע טעמיה ומאי היה סובר ומ"ה לית לן למשבק רבים ולמעבד כיחיד עד דפסקי בפי' כיחיד ולית למימר האי סברא דכל מאי דמקשינן ומפרקינן אליבא דידיה דהלכתא כוותיה אלא כי איפליגו תרי תנאי או תרי אמוראי ולא איפסיקא הלכתא כחד מינייהו התם עבדינן כמאן דשקלו וטרו אליבא דחד מינייהו אבל ביחיד ורבים לא עבדינן הכי עד דפסקי בפי' כיחיד דהאי דשקלו וטרו אליבא דיחיד אורחא דתלמודא הוא לגלויי כל ספיקא ולמפשט כל קושיא ולאו למפסק הלכתא כוותיה ע"כ הרי תנא דקדים טובא דקם ליה בשיטתיה דהרא"ש ז"ל דלא שבקינן כללא דיחיד ורבים הלכה כרבים מקמי שקלא וטריא אליבא דיחיד אך פליאה דעת ממני איך רבי בצלאל לא הזכיר שם כלל דעת רבי' האי גאון וישיבתו ודעת הרי"ף והרמב"ם ושאר כנותהון דכלהו ס"ל הפך דעת ר' ישעיה בזה כאמור אחת למעלה ונשגבה לא אוכל לה דמה נעשה לרבותינו ביום שידובר בו דסוגיין דפ' אלו קשרים אתיא דלא כוותיהו דבהדיא התם מדמתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהוד' ש"מ הלכה כר' יאודה אע"ג דת"ק פליג עליה וכדכתיבנא. ואף גם זאת נראה לפק"ד לתרץ בעדם ולומר דלדעתם ז"ל הך סוגיא דאלו קשרי' לא מכרעא כ"כ דהא לבסוף מסיק שם תלמודא אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן דלרבב"ח שקלי וטרי רבי יוחנן אליבא דר' יהודה והלכתא כוותיה ולרבין אין כאן שקלא וטריא אלא דרב פסק להדיא הלכה כרבי יהודה ורבי יוחנן פליג עליה ואמר אין הלכה כרבי יהודה ואע"ג דליכא הוכחה בש"ס אהי מנייהו סמכי' סברי מרנן דאית לן למסמך אדרבין משום דמתבאר תמן דרב יצחק בר יוסף לא סבר לה להא דרבין מדטרח לאוקומי סתם מתני' דפ' כ"ו דכלים אליבא דרבי

יהודה וקאמר תהא משנתינו כסנדל שיש לו ד' אזנים וד' תרסיותים שלא לשבור דבריו של רבי יוחנן דאמר הלכה כרבי יהודה וחזינן ליה לאביי דאיהו מאריה דעובדא הכא דאיהו גופיה אית ליה בפ' הבא על יבמתו ס"ד ב' דרבין הוא בר סמכא ובקי במיליה דרבי יוחנן טפי מרב יצחק בר יוסף והכי איתא התם כי אתי רב יצחק בר יוסף אמר עובדא הוה קמי דר' יוחנן וכו' סמך עליה אביי ואזל נסבה חומה וכו' אמר רבא ומי איכא דעביד עובדא בנפשיה כי האי והא איהו דאמר אדין דסמכא יצחק סומקא לאו דסמכא אבין ישנו בחזרה יצחק סומקא אינו בחזרה ופי' רש"י שם אבין דסמכא מה שאמר אבין משום רבי יוחנן יש לסמוך עליו ישנו בחזרה חוזר על תלמודו לשון אחר מצוי כל שעה לפני רבי יוחנן ואם חזר בו רבי יוחנן משום דבר שאמר תחילה שומע רבין וחוזר בו גם הוא אבל רב יצחק אינו מצוי לפניו ופעמים ששמע דבר מרבי יוחנן ולמחר חוזר בו ר' יוחנן והוא אינו יודע ע"כ וידוע דאבין הנז' כאן הוא רבין כדמתבאר מדברי רש"י דנקט בלישניה שומע רבין וחוזר בו וכ"כ הערוך בהדי' סוף ערך אביי רבין אבין שמו אבין תכלא אבין דסמכא וכ"כ בס' יוחסין גבי אבא בר סמכא ע"ש והשתא לפ"ז נמצאת אתה למד דלדעת רבי ישעיה והרא"ש ז"ל כיון דלרבין שהוא בר סמכא רב ורבי יוחנן פליגי בהך פסקא דדינא אית לן למפסק כרבי יוחנן דאמר אין הלכה כרבי יהודה דכל רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כידוע ומי לנו גדול ממשה הוא הרמב"ם ז"ל דעם היותו מכת הסוברים דיש לפסוק כיחיד היכא דשקלו וטרו אליביה מ"מ מדבריו למדנו דלא יליף לה מסוגיא זו דהא קחזינן ליה בפ"ז מהלכות כלים הלכה י"ב שהביא סתם מתני' דכלים כצורתה ולא רמז כלל לאוקמת' דרב יצחק בר יוסף גם לא הזכיר מדברי רבי יהודה דברייתא דלעיל ולא כלום אלמא סבר דלית הלכתא כוותיה כרבי יהודה וזה ברור ולדידי טעמא הוי כדכתיבנא ברם הני תנאי דמייתו לה מהכא הלא המה הרמב"ן והר"ן והר"ב באר שבע דעבדו עיקר מהך סוגיא למילף לכללין מינה כמדובר לעיל לדידהו אית להו דע"כ ל"פ אמוראי אלא אי תירץ רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה בהך מילתא או לא אבל אי ודאי מתרץ אליבא דיחיד כלם שוין לטובה דאמרינן מדמתרץ אליבא דיחיד ש"מ הלכתא כוותיה דבהא לא פליגי וזאת לא זאת דע"כ לא קי"ל כרבי יוחנן לגבי רב אלא כשנחלקו הם לבדם ואין לשרים אתם אבל אי איכא אמוראי אחרינ' דס"ל כרב אין כלל זה אמור כמ"ש הר"ן בע"ז ריש פ' רבי ישמעאל לדעת הראב"ד ומרן בכ"מ פ' א' מה' מקוואות הלכה ח' לדעת הרמב"ם ועיין כנה"ג י"ד סי' כ"א הגהות הב"י אות י"א ובסי' כ"ג הגהות הב"י אות ד' שהאריך בזה והכא נמי הא איכא ר' יוסף ואביי דקיבלה מיניה ורבב"ח ורב יצחק בר יוסף דס"ל כרב ודאי דכוותיה אית לן למפסק הלכתא ומה

גם דדעת ר' יוחנן אינה מבוררת ומספק' לן בה משום דאיפליגו אמוראי אליביה וכל כי האי לא שבקינן פשיטותיה דרב משום ספקיה דר' יוחנן כמ"ש הר"ב כנה"ג בכללי הגמ' אות מ"ו בשם הרדב"ז ח"ב סי' קפ"ו (וכמו דפסיק הוא בסי' מ"ט בלשונות הרמב"ם) וכמו שגמגם והקשה מזה הטעם על הרמב"ם דפסק דלא כר' יהודה בדין סנדל שנפסק דפ"ז דכלים הנ"ל הר"ב משנה למלך שם והניחו בצ"ע ע"ש. יצא מן הכלל ללמד דלדעת ר' האי גאון וישיבתו ולדעת הכנה"ג והרי"ף והרמב"ם ור' חננאל וס' אגודה והריצב"א והמרדכי והרמב"ן והראב"ד והר"ן והנ"י וה"ה והכ"מ ומהרש"ל ובאר שבע גדול כח השו"ט דתלמודא דמהני' למפסק הלכתא כמאן דשו"ט אליביה ואפי' ביחיד נגד רבים וכיון שלא נראה בעליל לארש מאן דפליג אהך כללא אלא ר"י מטראני והרא"ש ז"ל לדברי המרובין שמעינן דרוב מנין ורוב בנין אינון והכי נקטינן:

הני מילי. אשר כתב על הני תרי כללי. רחו"ם בעל טע"ם הרב המובהק והמופלא. וכבוד ה' מלא. כמוהר"ר אברהם ישראל נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק נא אמון יע"א בתוקפא ורומא דיליה. ואנא לאי ומשלהי. לא בעינא למיהוי ממהדרי מילי. באשר דבר מלך חזינא ליה. דלא נצרכה אלא לפלפוליה. ברם עיקר שרשוהי בקנה האמת עולה. אתא קר"א ואהדרי"ה לכלליה:

אראה אור כי יהל האי עבידתא שפירתא נאה וחסודה אשר פעל ועשה ואסף איש טהור מר ניהו רבא חסיד שבכהונה כי מלאך ה' צבאות הוא ולפי רוב הענוה כה הראני דברות קדשו מלהבות אש והרשות נתונה להשיב אמרים את אשר תשיג ידי יד כהה ואנן יד עניים אנן והריני יורד ברשות להשתעשע בנועם שיח סוד אמרי קדוש ואם ייטיבו דברי לכל מראה עיני הכהן הגדול מה שעשתה ענוה מראשית כזאת תוסיף תת כחה לשום את שמי בתוך דברי מעכ"ת ה' יתן אומר יעשנו בדפוס יפוצו מעינותיו על ישראל ועל רבנן אכי"ר:

מר ניהו רבא הביא מ"ש גדולי ישראל דכי שקיל וטרי אליבא דפ' כיותיה ס"ל ובכלל הדברים הביא מכת"ר מ"ש הר"ן ז"ל בפרק שבועת הדיינין ואע"ג דר"א מתרץ כשמואל ליכא לאוכוחי דס"ל כוותיה דאמוראי מתרצי אליבא דחד אמורא כי שמעי מאי דפרכי ליה אע"ג דלדידהו לא ס"ל כוותיה וכו' אבל בדר"א דייקי הכי משום דתלמידיה דרבי יוחנן הוה ובא"י הוה גמיר וכו' ומכת"ר שיחיה הקשה עליו חבילות קושיות ככתוב בדברי קדשו ואני אמרתי לבאר דברי הר"ן ומשם באר"ה ביאור דבריו דר"א אמר בארץ ישראל דהא דקתני סיפא דינר זהב לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופונדיון ופרוטה חייב דלא איירי בטוענו שוה דהוי הודאה מעין הטענה אלא בטוענו דוקא

ואיירי בטוענו דינר מטבעות דהוי מעין הטענה זה אמר ר"א בארץ ישראל ובגמ' בבלית כשסייעו לרב מהך סיפא ואמרו אא"ב שוה משו' הכי חייב אלא אי אמרת דוקא אמאי חייב דחי לה ואמרו דאה"נ דדוקא איירי ולא תסייעיה לרב דהרי ר"א בארץ ישראל פירשה אליבא דשמואל בטוענו דינר מטבעות ומש"ה דייקו דר"א כשמואל ס"ל דכיון דהוה בזמנו לא היה צריך לאוקמ' למתני' כוותיה דשמואל דבשלמ' אי הוה שמיע ליה מאי דפרכי לשמואל אע"ג דהיו בדור א' הוה מצינן למימר דתריץ יתיב דלא תיקשי לשמואל פירכות המקשים אע"ג דליה לא ס"ל כשמואל אבל מאחר דלא שמע ליה מאי דפרכי לשמואל אלא הוא מעצמו אוקמה למתני' בטוענו דינר מטבעות מי דחקו לזה אם איתא דס"ל כרב לימא דשוה קתני ומשום הכי חייב דהרי בזמנו היה ואינו חובה עליו לאוקומי מתני' כסברת שמואל כי היכי דחייבים אמוראי בתראי לתרוצי דברי אמוראי קמאי ואה"נ דאי הוי שמיע ליה לר"א מאי דפרכי לשמואל ו והוה מתרץ מתני' כשמואל אע"ג דהיו בדור א' אפי' הכי היה מתרץ אליבא דשמואל לסלק מעל שמואל פירכות המקשים אבל מאחר דהוא לא שמיע ליה פירכות המקשים מאי איכפת ליה לאוקומי מתני' כשמואל זו היא כונת הר"ן ז"ל והם הם דברי מהרדב"ז ז"ל בח"א סי' קס"ב שהביא מכת"ר ואין ביניהם כמלא נימא והשתא תו לא קשיא דאפשר דשמע מרבו מימרת שמואל ומאי דקשיא עליה ותירצה אליביה דהא כתיבית דר"א לאו משום קושיא אמר הכי אלא הוא פירש מתני' בהכי דאם איתא הול"ל אמר לך שמואל כי היכי דאמרי שם קודם זה אמר לך שמואל אמר לך רב ותו דאם ר"א שמע מרבו הך קושיא או ששמעה בבבל ותירצה אליבא דשמואל ודאי דמסתמא שמואל כרביה ס"ל ברישא ובסיפא ובמה נסתפקו בגמ' אי רישא נמי כשמואל ס"ל הא ודאי ס"ל כרביה ברישא וסיפא ואפי' אם נאמר דלא ס"ל לר"א כרבו שמואל ברישא מאי איכפת ליה לתלמודא לענין דינא אי ס"ל לתלמיד כסברת הרב הא ודאי דאין הלכה כתלמיד במקום הרב וכבר כתב הר"ן ז"ל בריש מסכת סוכה דכשנחלק התלמיד עי הרב בחייו כיון שלא קבל רבו דבריו נדחו דברי התלמיד ואם כן מאי בעי בגמ' אי רישא נמי כשמואל ס"ל אלא ודאי דר"א תירץ מתני' דאיירי בטוענו דינר מטבעות ולא אליבא דשמואל אלא הוה תירצה כן לדעתו ומדתריץ הכי משמע דקאי בשיטת שמואל ומשום הכי בעו בגמר' אי ברישא נמי קאי בשיטת שמואל כל זה כתבתי ליישב כפי גירסתינו דגרסי' בההיא דשבועת הדיינין רבי אלעזר אמנם אעיקרא דדינא הרואה יראה דגירסת הר"ן היא רבי אליעזר והוא היה תלמידו של רבי יוחנן והיה בדורו של שע שמואל ולא היה בבבל כי אם בארץ ישראל וכן תראה בחידושי הר"ן לשבועות שנדפסו בס' חידושי גאלאנטי שהביא הגירסא רבי אליעזר וכן

תראה בס' יוחסין דף ל"ח שרבי אליעזר היה תלמידו של ר' יוחנן ומכאן תשובה להרב דרך תמים ז"ל שהגיה בדברי הר"ן בשני מקומות דצ"ל רבי אלעזר וליתא דודאי הוא רבי אליעזר וגם בחידושי הרשב"א לשבועות גריס רבי אליעזר ועדיין צריך אני לבאר כי לא יכחיש הר"ן דהיכא דאמורא בתרא מפרש ליה דקמא וליכא שום אמורא דפסיק הלכתא הפך מאי דמתרץ ההוא אמורא בודאי אמרי' מדתרוץ יתיב ההוא אמורא בתרא סברת האמורא קמא כוותיה ס"ל דהא אין לתלות בדבר אחר אבל כי חזי' דאיכא מאן דפסיק הלכתא הפך ההיא אוקימתא דתריץ יתיב האמורא בתרא כגון הך דפ' שבועת הדיינין דתני רבי חייא לסיועי לרב אין אנו יכולין להכריע דרב אשי דהוא בתרא מדתריץ אליבא דשמואל דכוותיה ס"ל דהא פשיטא דרב אשי לא יחלוק על ההיא דתני רבי חייא לסיועי לרב ויש פנים הנראין לומר דאמורא בתרא מתרץ מילתיה דאמורא קמא כי שמע מאי דפרכי ליה אע"ג דלא ס"ל כוותיה ואין שום מופת חותך לומר דכוותיה ס"ל ואע"ג דאכתי אפשר דכוותיה ס"ל מדתריץ יתיב סברת האמורא קמא מ"מ אין בידינו ראיה גמורה לזה ולהניח דברי רבי חייא דתני לסיועי לרב ולפסוק כרב אשי כיון דאכתי אפשר דגם רב אשי יפסוק כדתני רבי חייא אלא שטרח לתרץ ולהעמיד דברי שמואל וכן מדוקדק לשון הר"ן ז"ל שכתב דאע"ג דרב אשי מתרץ כשמואל ליכא לאוכוחי דס"ל כוותיה דאמוראי מתרצי אליבא דחד אמורא כי שמעי מאי דפרכי ליה וכו' דקדק לומר ליכא לאוכוחי להשמיענו דאין לנו ראיה גמורה לומר דכוותיה ס"ל אע"ג דאפשר להיות דכוותיה ס"ל אבל מ"מ אין כאן הוכחה גמורה והיינו טעמא משום דסתמא אמרי' דר"א לא יחלוק על ההיא דתני ר' חייא דהוי סיעתא לרב. ומעתה מאי דקשיא לי' למעכ"ת שיחיה ממ"ש הרי"ף והרא"ש בפ' במה בהמה לא קשיא לע"ד דהתם דוקא מדאיכפלו כולהו ופריקו כל חד אליבא דרב ולא הספיק להם תירוץ א' ודאי דהלכתא כרב הא לאו הכי דאיכפלו כולהו אלא חד אמורא הוה מתרץ לה אליבא דרב לא היה פסקי' הלכתא כוותיה דרב משום דלפעמים אורחיה דאמורא בתרא לתרוצי מלתא דאמורא קמא וליה לא ס"ל הכי כי איכא מאן דפסק הלכתא הפך מה שתירץ אותו האמורא וכדכתיבנא והשתא כיון דחנניא שהוא תנא אמר נטירותא יתירתא לא משאוי הוא ופסק נמי שמואל כחנניא פשיטא דהוה פסקי' הלכתא כחנניא וכשמואל ואי חד אמורא בתרא הוה מתרץ מלתיה דרב לא היה לנו ראיה ברורה לומר דמדתריץ מלתיה דרב כוותיה ס"ל כיון דאפשר לומר דמסתמא לא היה חולק על חנניא ועל שמואל דפסק כוותיה אלא משום דאיכפלו כל הנך בתראי פסקינן הלכתא כרב ומן הסוג הזה הויא ההיא דאייתי מעכ"ת בראשית מאמר פתוח שכתבו הרי"ף והרא"ש בפ"ק דמציעא גבי ההיא דחזר ולקחה מבעלים דחזר בו

רב האי גאון ופסק כרב משום דמר זוטרא ורב אשי ורב אחא ורבינא דבתראי נינהו שקלו וטרו אליבא דרב והרצון בו דאי לאו דהני אמוראי בתראי שקלו וטרו כולהו אליבא דרב וחד אמורא הוה מתרץ מלתיה דרב הוה אמינ' דנתכוון לתרץ דברי רב אבל איהו לא ס"ל כרב משום דסתמא אותו האמורא לא יחלוק על מאי דאמרי' בהאשה רבה דכולהו אמוראי דקיימי בשיטת ר"מ דאמר אדם מקנה לחבירו דשב"ל כולהו שיטה נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו אלא אין אדם מקנה לחבירו דשב"ל אבל מדחזית דשקלו וטרו כמה אמוראי בתראי אליבא דרב אין הפה יכולה לדבר דכולהו לא ס"ל כוותיה דא"כ אמאי איכפלו כל הני אמוראי לתרוצי מילתיה דרב אם לא דס"ל כוותיה וע"כ לומר דס"ל להני אמוראי דאע"ג דאין אדם מקנה דשב"ל אנן סהדי דלאוקומה קמי לוקח קא בעי לה ויקנה אותה בכל לבו ואע"ג דאי הוי חד אמורא דהוי מתרץ מלתי' דרב הוי מצי' למימר דסבירא ליה דאנן סהדי דלאוקומה קמי לוקח קא בעי לה אין לנו מופת חותך בדברי האמורא אם כך הוא דעתו כדי לפסוק הלכה כרב כיון דאכתי אפשר דטרח ליישב דברי רב וליה לא ס"ל אבל מדחזינן כמה בתראי דשקלו וטרו אליביה פשיטא דכוותיה ס"ל וע"כ לומר דהני רבוותא ס"ל דאנן סהדי דלאוקומה קמי לוקח קא בעי לה.
ומעתה מה שהביא מעכ"ת לדחות דאין סברא לחלק דמשום דהוו בתראי טובא דאיכפלו לתרוצי אליבא דרב בריש פ' במה בהמה פסקינן כוותייהו והביא מכת"ר ראיה מההיא דריש ביצה שכתב הרמב"ן דמשום דרבא דהוא בתרא מתרץ אליבא דאבוה דשמואל פסק הרי"ף כותיה וממ"ש הרז"ה ריש פ' לולב הגזול אחרי המחילה רבה לא קשיא כלל דודאי בההיא דריש ביצה כיון דאין לתלות בדבר אחר פשיטא דמדתריץ סבר אבוה דשמואל כוותיה ס"ל דהא ליכא מאן דפסיק הלכתא הפך אבוה דשמואל כי היכי דנימא דסתמא לא יחלוק רבא על הפסק ההוא ולא נתכוון אלא לתרץ בעד אבוה דשמואל אבל אכתי אפשר דלא ס"ל דדוקא כי איכא מאן דפסק הלכתא להפך הוא דאמרי' דאפשר דטרח להעמיד דבריו וליה לא ס"ל הכי ומזה הסוג נמי היא מ"ש הרז"ה ריש פרק לולב הגזול דהא התם לא איפסק' הלכתא לא כר"י ולא כשמואל וזהו ג"כ מ"ש הרי"ף בפ"ק דסוכה גבי מחלוקת דרב ושמואל בנסרים דכיון דרב פפא מתרץ לדעת שמואל כוותיה ס"ל יען לא נפסקה שום הלכה הפך שמואל ומסתמא רב פפא כוותיה ס"ל מדתרוץ דברי שמואל אבל הרא"ש ז"ל נחלק על הרי"ף ואמר מר דאינה ראיה כל כך לפי שדרך אמוראי בתראי לפרש דברי הראשונים אע"ג דלא ס"ל כוותייהו ביאור דבריו דאי מהאי טעמא דרב פפא מתרץ דברי שמואל אינה ראיה כ"כ דכוותיה ס"ל דאע"ג דלא איפסיקא הלכתא בגמ' הפך שמואל מ"מ אכתי אפשר דרב פפא סובר כרב והך פלוגתא דאמוראי

דהפכן על צידן מתוקמא לרב אליבא דר"מ וכיון דקי"ל דר"מ ור"י הלכה כרבי יהודה מסככין בנסרים שיש בהם ד' ואין מופת חותך לומר דהנך אמוראי דפליגי בהפכן על צידן כולהו ס"ל כשמואל דאכתי אפשר דכרב סבירא להו ופליגי אליבא דר"מ אע"ג דלית הלכתא כר"מ במקום ר"י לפי שדרך אמוראי בתראי לפרש דברי הראשונים אע"ג דלא ס"ל כוותייהו וכיון שכן גם רב פפא יסבור כרב והלכתא כר"י במקום ר"מ ומינה דגם בהפכן על צידן למאי דקי"ל כר' יהודה כשרה וכיון דאין שם מופת חותך דהנך אמוראי קיימי בשיטת שמואל גם רב פפא יסבור כרב ומ"ש הרא"ש שדרך אמוראי בתראי לפרש דברי הראשונים הוא טעם כולל בין להנך אמוראי דפליגי בהפכן על צידן בין לרב פפא אבל כיון שיש ב' טעמים אחד דאליבא דשמואל מיתוקמא שפיר לכ"ע ועוד דלקמן בפ' לולב הגזול לא מייתי מהך דתניא כוותיה דרב ש"מ דהך דשמואל עיקר דאם יש בהם ד' אמות פסולה לכ"ע זהו כוונת הרא"ש ז"ל לע"ד ובכן נחה שקטה תלונת מעכ"ת שתמה על הרא"ש שכתב איהו גופיה בכמה מקומות שנראין דבריו סתורים מניה וביה כמו שהאריך מכת"ר בקונט' ולדרכינו ניחא דבכל הנהו אתרי לא נפסקה שום הלכה בגמ' ומשו"ה כי שקלו וטרו אמוראי אליבא דחד ס"ל דהלכתא כוותיה והראיה על זה לאמת דברינו היא אותה שכתב הרא"ש בגיטין פ' ב' סי' ד' שהביאה מכת"ר דעולא אתא לשנויי הא דשקיל וטרי הש"ס אליבא דמאן דאמר משום פירות לפרושי מתני' אליביה אע"ג דלא ס"ל כוותיה ובודאי דהיינו טעמא דכיון דכבר נפסקה הלכה בפירושא בעלמא דרבי יוחנן ור"ל הלכה כרבי יוחנן נמצא דהו"ל כאילו נפסקה הלכה בפי' שהטעם הוא משום בת אחותו ותו אין לנו ראיה ברורה לומר דעולא יחלוק על כללין דהלכה כרבי יוחנן והוא יסבור כר"ל כיון דאפשר לומר דעולא טרח לתרגמה אליביה דר"ל אבל ליה לא ס"ל. ומעתה הנה אנכי בא להתבסם בפניני אמריו שתירץ מכת"ר לתמיהתו ואמר מר וז"ל ואשר אני אחזה לי ליישב דעתיה דהרא"ש הוא דאיהו אזיל לשטתייהו דהגאונים וכו' אך בההיא דפ"ק דסוכה וכו' כתב עליה דאינה ראיה כ"כ מספקת וכו' ככתוב בדברי קדשו ולא יכולתי לירד לעומקן של דברים דהא כיון דלאו ראיה גמורה היא לפסוק דלא כרב משום דלפעמים אשכחן בגמ' דמתרצי אליבא דאמוראי דלא ס"ל כוותייהו היכי נחה דעתו דעת עליון בכל הנהו אתרי שאסף וקיבץ מעכ"ת כעמיר שכתב הרא"ש דכיון דאמוראי בתראי שקלו וטרו אליביה דחד כוותיה ס"ל והא לפי דעתו של הרא"ש למאי דמתרגם לה מכת"ר בההיא דפ"ק דסוכה לאו ראיה חותכת היא לפסוק לענין הלכה כוותיה דמאן דמתרץ לה אליבא דחד ומהיכן פשיטא ליה להרא"ש בכל אותם המקומות לפסוק כן לענין הלכה ותו אעיקרא דוקא כשאומר בגמ' בהדי' דטעמא דתנא

או אמורא קא מפרש וליה לא ס"ל אז ודאי דליה לא ס"ל אבל כי לא אמרי' הכי בהדיא בגמ' מנ"ל להרא"ש למי' דמתרץ אליביה וליה לא ס"ל כדי לדחות דברי הרי"ף שפסק כשמואל בההיא דנסרים גם מ"ש עוד מכת"ר וכן יש לפרש ההיא דפ' ב' דגיטין וכו' אבל לפום קושטא דמילתא לא פליג אעיקרא דדינא עני מרי איך לפום קושטא דמילתא לא פליג אעיקרא דדינא הרי הרא"ש פסק דמשום בת אחותו הוא דיש לבעל פירות עד שעת נתינה והר"ב העיטור פסק דמשום פירי הוא ואין לבעל פירות משעת כתיבה ופליג הרא"ש לענין דינא על הר"ב העיטור ולא ירדתי לסוף דעתיה דמר כהן שדעתו יפה עוד הביא מכת"ר דברי הר"ב חוות יאיר ז"ל סי' צ"ד דף צ"ב סוף ע"א שכתב וז"ל ונ"ל דדוקא כדאמורא בא לתרץ מילתיה משא"כ סתם גמרא דרכה להקשות ולתרץ אפי' דלא כהלכתא כמ"ש התוס' בב"מ דף קי"ג א' בד"ה מחזיר את הכר וקמי שמיא גליא בראותי דבריו עמדתי מרעיד דמנ"ל דמשום דסתמא דתלמודא הוא דמתרץ אליבא דרבא מש"ה מתרץ אפי' דלא הלכתא ומה חילוק יש בין אמור' דמתרץ מילתיה דאמורא אחרינא לסתמא דתלמודא אטו סתמא דתלמודא לאו אמוראי נינהו ושוב ראיתי למכת"ר שהרבה להקשות עליו קושיות חבילות והדין עם מכת"ר אלא שמכת"ר לא יישב לנו דברי התוס' דמציעא אשר זו כחו של הר"ב חוות יאיר ז"ל ולפי מה שאני מבין מדברי מכת"ר הוא דאין לחוש לדברי התוס' הללו שבמציע' כיון שבמקומות אחרים כתבו להפך והכריחני לומר שכך הבין מכת"ר מדלא ביאר לנו דברי התוס' שבמציע' מהו כונתם ואם הוא כך אתמה דאיך אפשר לומר שהתוס' יסתרו את דבריהם ממקום למקום אמנם לע"ד דטעם התוס' הוא דכיון דסוגיא בדוכתא עדיפא ולא מצינו שום חולק על שמואל וגם איכא ברייתא דתניא כוותיה דשמואל מסתמא לא יחלוק סתמא דתלמודא בתמורה אמילתיה דשמואל ואברייתא דמסייעא ליה וע"כ לומר דמה שהקשו בתמורה מעבוט דרחמנא אמר לא תעבוט עבוטו ומשני דרך הגמ' הוא להקשות ולתרץ אפי' דלא כהלכתא לאו משום דסתמא דתלמודא הוא דמתרץ כמ"ש הר"ב חוות יאיר ז"ל אלא טעמא כדכתיבנא וגם במה שחזר ותמה מכת"ר על הר"ב חוות יאיר שרצה לחלוק על עיקר פסק ר"ח שהביאו התוס' בברכות כי יחם לבבו והשיגו הדין עם מכת"ר ויפה השיגו הכלל העולה מכל מאי דכתיבית דהיכא דאמורא בתרא שקיל וטרי אליבא דאמורא קמא וליכא מאן דפסק בגמ' הלכתא הפך מאי דמתרץ אותו אמורא אמרינן בודאי דמדתריץ אליביה כוותיה ס"ל והכי הלכתא אבל אם נפסקה הלכה הפך מאי דתריץ אותו האמורא אין הכרח לומר דס"ל כוותיה דאפשר שלא יחלוק על הפסק שפסקו בגמ' אלא דלתרץ ולהעמיד דבריו של אמורא קמא נתכון האמורא בתרא אבל ליה לא ס"ל וכן אפי' לא נפסקה הלכה בהדיא

באותו פרט הפך מה שתירץ אותו האמורא אלא שבמקום אחר נפסקה הלכה כמשל רבי יוחנן ור"ל הלכה כר"י אם בפלוגתא אחריתי תירץ אמורא חד דברי ר"ל אין הכרח לומר דס"ל כר"ל כיון דמסתמא אפשר שלא יחלוק על הפסק דפסקינן ר"י ור"ל הלכה כר"י אבל אם רבים שטרחו לאוקומי מלתיה דאמורא קמא וכל חד ביקש טעם בפני עצמו לאסבורי מלתיה דאמורא קמא אמרינן דכולהו ס"ל כוותיה ואין לזוז מכללים אלו זהו הנלע"ד מטיבותיה דמר ויתר דברי מכת"ר שיחיה שהביא מדברי האחרונים לא עצרתי כח לעמוד בדבריהם ודי לנו להבין דברי הראשונים זלה"ה. עוד הושיט לנו מכת"ר שיחיה את שרביט זהבו ויבא לנו כלל אחר דמדשקיל וטרי אליבא דפ' ש"מ דהלכתא כוותיה אמרי' אפי' כשהשקל' וטריא הוא אליבא דיחיד כנגד רבים והביא ראיות לזה מכמה מקומות ככתוב בתורתו תורת אמת ובכלל הביא דברי הרב הנמקי שכתב בפ' לא יחפור עלה דההוא דתנן רע"א לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבה דהלכתא כר"ע מדשקלינן בגמ' אליביה והקשה מכת"ר דאמאי פסקו שאר רבוואתה כת"ק דר"ע כיון דשקלו וטרו אליביה והיא חקירה הגונה ותירץ לזה מכת"ר דהכא לא איבעי' אלא לפרש דברי ר"ע ולא נפקא מינה לענין דינא מידי ולא דמי לאינך דנפקא מינה לענין דינא והביא ראיה מכת"ר מדברי מרן בכ"מ פ"ד דע"ז הלכה י"ג ככתוב באורך בקונטריס ולא הבנתי דברי מר דהא נפקא מינה לענין דינא בההיא דפ' לא יחפור דאם ר"ע סובר לכל רוח אין צריך להרחיק ן' אמה ודאי דאין הלכה כמותו דמאי שנא בורסקי מנבלות וקברות דמרחיקין ן' אמה ואי ר"ע סובר דלכל רוח בעי ן' אמה חוץ ממערבה דלא יעשה כלל נפסוק כמותו הלכה וזהו כונת הבעיא ר"ע היכי קאמר וכנ"ל דלא בעו בגמ' אלא להבין דבריו בלבד ודילמ' לפסוק הלכה כמותו בעו לה בגמ' והראיה שהביא מכת"ר מדברי מרן ז"ל בכ"מ פ"ד דע"ז לא דמי דהתם ודאי ההוא שקלא וטריא הוי להבין דברי ר"ש לפי שלא היה מובן בדברי ר"ש דאי איירי בתמימים שלל שמים הוא ואי בבעלי מומין שללה נינהו וצריך להבין דבריו מאי קאמר כי אין לדבריו הבנה כלל ופירשו אמוראי דברי ר"ש ואסברו שפיר למילתיה אבל בדברי ר"ע דפ' לא יחפור אינם מחוסרי הבנה דהרי יכולין אנו לומר שני הפירושים דאתמרו בגמ' ואי לאו דנפקא מינה לענין דינא מה בעו בגמ' ר"ע היכי קאמר הא בין אם נאמר דלכל רוח בעי ן' אמה חוץ ממערבה דאפי' ן' אמה ובין אם נאמר דלכל רוח לא בעי ן' אלא במערב דוקא דברי ר"ע מובנים אלא ודאי דמשום נפקותא דדינא בעו בגמ' היכי קאמר ר"ע ובהכי ניחא לי מה שחזר והקשה מכת"ר על דברי מרן בפ"ד דע"ז מדברי מרן גופיה בפ"ב דת"ת הלכה ו' ככתוב בקונטריסו וע"פ מה שכתבתי ניחא דבפ"ד דע"ז לא היה מובן לדברי ר"ש אבל בההיא דפ"ב דת"ת ששאלו

בגמ' מי שאין לו אשה כלל או דילמא באינה שרויה אצלו אם אינו לענין דינא דס"ל לתלמודא כר"א מאי נפק' מינה הא לעולם יש מובן לדברי ר"א יהיה מה שיהיה אלא ודאי דס"ל לתלמודא דהלכת' כוותיה ומשו"ה שקיל וטרי אליביה וכן בפ"י מה' ברכות הלכה ט"ו כתב מרן ז"ל דטעם הרמב"ם הוא מדבפי' בגמ' לפרקים עד כמה ומפרשי עד ל' יום ואי לאו דס"ל דהלכת' כוותיה למאי נ"מ בעי לפרקים עד כמה יהיה חדש א' או ב' או ג' כל מה שנרצה לפרש בדבריו נפרש והרי יש לדבריו מובן ולאיזה צורך שאלו עד כמה א"ת לית הלכת' כוותיה וכן בפי"ו דמאכלות אסורות כתב מרן דפסקי' כרבי יוסי משום דמפרשי אמוראי מיליה דאמרי' בפרק הניזקין דף ד"ן הא אתמר עלה אמר רבא חזקה אין אדם אוסר כרמו בנטיעה א' ומאמר הא אתמר עלה ר"ל שכבר פירשו דבריו לענין הלכה וזו היא נמי ההיא דפ"ט דשחיטה הלכה ה' שהביא מכת"ר באופן דעדיין קושית מכת"ר במקומה עומדת למה שאר הפוסקים לא פסקו כר"ע בההיא דלא יחפור וכמו שפסק הר"ב נימוקי יוסף ז"ל ונלע"ד דטעם שאר הפוסקים הוא משום דר"ע סובר ששכינה במערב ובגמ' הביאו שם דרבי אושעי' ורבי ישמעאל ורב ששת סברי שכינה בכל מקום ובודאי שלכך הביאו בגמ' סברת כל הני רבוואתה דאמרי דשכינה בכל מקום להורות לנו דאין הלכה כר"ע וכיון שבזה ודאי אין הלכה כר"ע נגד כל הני רבוואתה ממילא נדחו דברי ר"ע בשאר רוחות ופסקי' הלכת' כת"ק דאין עושין בורסקי אלא למזרח העיר והו"ל כאילו פסקו בהדיא בגמ' דאין הלכה כר"ע ובהכי ניחא לי מה שתמה מכת"ר על הרב המגיד שכתב בפ"ג דשבת הלכה ח"י דפסק הרמב"ם כר"א מפני ששאלו בגמ' מה היא כונתו ולדרכינו ניחא דבההיא דלא יחפור טעמ' רבא איכא שלא לפסוק כר"ע כיון שהביאו שם בגמ' סברת הנהו רבוואתה דסברי דשכינה בכל מקום ורצה התלמוד להשמיענו דלית הלכת' כר"ע משא"כ בההיא דספ"ק דשבת כיון ששאלו בגמ' מהו כונתו ודאי דכותיה דר"א הויא הלכה עוד בדברי קדשו תמה מכת"ר דהרא"ש בס"פ במה אשה גבי אבן תקומה ובפרק מי שהחשיך ובפ' מציאת האשה ובפרק הזורק דאזיל בשיטת הרי"ף שסובר דהיכא דשקלו וטרו אליבא דיחיד או דמפרשי למלתיה הלכת' כותיה אפי' נגד רבים ואילו בפ"ק דשבת סי' ז' ובפ"י דיבמות סי' ו' ובפ' הזהב סי' י"ז כתב דאין זו הוכחה שכן דרך האמוראים לפרש דברי התנאים אע"פ שאין הלכה כמותם והביא מכת"ר דברי הר"ב דרישה ז"ל בח"מ סי' רל"ה שרצה ליישב על נקלה ומכת"ר הקשה עליו קושיות הגונות ובאמת יפה תמה עליו וגם אנכי בחידושי על טח"מ הרבתי להקשות עליו אמנם מכת"ר יתיב תרוץ דבכמה מקומות העתיק דברי הרי"ף אבל ליה לא ס"ל הכי ודעתו העיקרית הוא מ"ש בפ"ק דשבת ובפ"י דיבמות ובהזהב

ושאר מקומות ותמהני דאם איתא לא הו"ל להרא"ש לשתוק ולהביא דברי הרי"ף כאלו הם הלכה פסוקה לדעתו והיה לו לגלות דעתו לפחות בדרך רמז דאיהו לא ס"ל הכי ולמה נתן לנו מקום לטעות בדבריו דס"ל כפסק הרי"ף ותו דלדברי מכת"ר ההיא דריש מציאת האשה שהביא הרא"ש הסכמת הגאונים דהלכה כר"י בן בתירא הוא לא ס"ל הכי ואנן בדידן חזי' לבנו רבי' הטור ז"ל שפסק בטא"ח ס' פ"ג כר"י בן בתירא וכתב מרן בב"י שכן הוא דעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ואמאי לא ביאר בנו כדרכו שאביו חולק ופוסק דבושתה ופגמה הוא שלה כת"ק דר"י בן בתירא ומי לנו גדול מרבי' הטור ז"ל דבקי במיליה דאבוה אלא ודאי דהרא"ש קאי בשיטת הרי"ף ז"ל ודברי מכת"ר לא יכולתי להלמן וחזרה קושית מכת"ר על הרא"ש. אמנם מטיבותיה דמר לע"ד אין נסת"ר מחמתו וצריך להקדים דהיכא דשקלו וטרו אמוראי להעמיד שלא יחלוק משנה סתמית או ברייתא סתמית על תנא אחר או על אמורא אחר ודאי דאורחא הוא לצדק דברי התנא שלא יחלוק על סתם מתני' אי משום דלא לאפושי פלוגתא ולשום שלום מלא בפמליא של מעלה ואי משום דאל"כ לא היה מביא רבי' הקדוש ז"ל סתם מתני' כיון דיש תנא אחר שחולק עליה ודרך הוא לתרץ שלא יחלוקו זה עם זה א"נ כשאין דברי תנא או אמורא מובנים דרך אמוראי בתראי הוא לבאר דברי הראשונים הסתומים אע"ג דלית הלכת' כוותייהו אבל במשנה שנשנית במחלוקת של יחיד ורבים דק"ל הלכה כרבים וחזי' דאיזה אמורא או אמוראי שקלו וטרו ונסתפקו בדברי היחיד לענין דינא או הקשו עליו איזה קושי' לענין דינא ותירצוה אליביה ודאי דלא היה להם צורך להסתפק בדברי היחיד או להקשות עליו קושיות היוצאות לענין דינא דמאי נ"מ לעשות לרוח משקל כיון דלית הלכת' כוותיה וע"כ לומר דס"ל דהלכת' כוותיה המשל בזה ההיא דר"פ מציאת האשה שהקשה רבינא אלא מעתה בייש עני בן טובים ה"נ וכו' והיא חקירה אליבא דר"י בן בתירא לענין דינא ומאי מספקא ליה לרבינא מאחר דלא נפקה מינה מידי לענין דינא דכת"ק פסקי' ואמאי הוצרך רב אשי לתרץ התם לאו גופייהו הכא אשתו גופיה הוא ואם נאמר דאה"נ דלריב"ב בייש עני בן טובים יהיב בושת לכולהו בני משפחה מאי נ"מ לדידן אלא ודאי מדשקלו וטרו אליבא דריב"ב לענין דינא פוסקים רבינא ורב אשי כריב"ב וכן בההיא דריש פ' הכותב דבעו בגמ' לענין דינא לר' יהודה אי פירי פירות דוקא או עד עולם דוקא לא נ"מ מידי לדידן לענין הלכה ונאמר מה שנרצה אליבא דר' יהודה והרי אין הלכה כיחיד נגד רבים ומדבעי לענין דינא אליביה ש"מ דהלכת' כוותיה ומשו"ה פסק המרדכי כרבי יהודה וכן בההו' דאבן תקומה דס"פ במה אשה מאי נ"מ לענין דינא כי היכי דאיכפל רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי לומר והוא דאיכוון ואיתקל הא

במשקל לית הלכת' כר"ע נגד רבים ומאי בעי אביי משקל דמשקל מאי תיקו אלא ודאי דהלכת' כר"ע וכן בההיא דס"פ מי שהחשיך דבעי בגמרא מאן יש אומרים הויא חקירה לענין דינא דאם נדע מאן יש אומרים וראוי לסמוך עליו נפסוק הלכה כמותו דאל"כ מאי נ"מ לדעת מאן יש אומרים כיון דת"ק רבים נינהו וסוברים דאין גובלים את הקלי דכוותייהו נקטינן אלא ודאי דס"ל דהלכת' כיש אומרים ומש"ה בעי מאן יש אומרים דאם הוא בר סמכא כוותיה נקטינן וכן בההיא דפ' במה מדליקין דאמר רבי ישמעאל אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת מאי בעי בגמ' מ"ט הא כבר אמר מפני כבוד השבת שריחו רע וכיון דלית הלכת' כוותיה מאי בעי אלא ודאי החקירה היא למען דעת טעמו של דבר משום דנ"מ לענין דינא דאם הטעם הוא משום שריחו רע מה יעשה מי שאין לו אלא עטרן והרי אמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות אבל אם יהיה מטעם אחר המסתעף ממנו אין מדליקין בשום אופן וחדית לן שמא יניחנו ויצא וחובה עליו לסעוד לאור הנר אשר לפ"ז ימכור כסותו ויקנה שמן ומדבעי טעמא מאי נ"מ טובא לענין דינא וכן בכל המקומות שקיבץ מכת"ר הם שאלות לענין דינא ואם לאו דס"ל דהלכתא כוותיה לא הוה שו"ט אליביה לענין דינא. והשתא מה שהקשה מכת"ר ממ"ש הרא"ש פ"ק דשבת סי' ז' לא קשיא דטעם הרא"ש הוא שכבר נפסקה הלכה דיחיד ורבים הלכה כרבים וגם נפסקה הלכה דלא כבן עזאי דהרי רב ספרא א"ר יוחנן גופיה סובר דמהלך לאו כעומד דמי וכמו שהביא הרא"ש ראיה מזה וממ"ש בפרק אלו נערות הא מני בן עזאי היא ומש"ה אין ראיה ממ"ש ר"י ומודה בן עזאי בזורק שכן דרך האמוראים לפרש דברי התנאים אע"פ שאין הלכה כמותם ומה גם דאינו שום חקירה לענין דינא אליבא דבן עזאי דבזורק אליבא דת"ק הכי הוי וההיא דפ"י דיבמות שכתב הרא"ש ג"כ דאין ראיה ממאי דשקיל וטרי לאוקומה מתניתין כר"ע טעמו הוא משום דמתניתין אתיא יותר מרווחת אליבא דת"ק משא"כ אליבא דר"ע צריך לאוקומה בדוחק בנשואין ולא בקדושין וכיון דלת"ק אתיא כרבנן בין בקדושין בין בנשואין אין ראיה ממאי דשקיל וטרי אליבא דר"ע לומר דכוותיה הוי הלכתא דמצינו למפרך דסתמא דתלמודא דמתרצה אליבא דר"ע לא יחלוק על כללין דיחיד ורבים הלכה כרבים ומתני' אתיא שפיר אליבא דרבנן אלא דמהדר לאוקומה אליביה אבל אינו שום חקירה שחקרו אליבא דר"ע לענין דינא אלא שהקשו עליו דמתני' אתיא דלא כוותיה וטרחו להעמיד משנתינו אליביה אע"ג דלית הלכת' כוותיה גם בההיא דפ' הניזקין שכתב הרא"ש דאין ראיה לפסוק כבן בתירא שהביא מכת"ר טעמו של הרא"ש הוא משום דלא באה שום חקירה בפירוש לענין דינא אליב' דבן בתירא אלא אמר ר"ן דכמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין דאל"כ אלא

דבגיטין מודה בן בתירא הו"ל לתנא למתני הכי חרש רומז ונרמז ובמטלטלין בן בתירא אומר קופץ ונקפץ אלא ודאי דבן בתירא חולק אף בגיטין וא"כ קשי' דאמאי תני בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין דמשמע דבגיטין מודה וצ"ל דתנן אף במטלטלין וכדי שלא יקשה על בן בתירא קושי' הלזו הוצרך ר"ן לפרש דבדברי בן בתירא צ"ל אף במטלטלין אבל לענין דינא לא ס"ל כוותיה ואע"ג דאפשר נמי לפרש דס"ל כבן בתירא ומשו"ה פירש דבריו מכל מקום אין ראיה ברורה דס"ל כוותיה כיון דאפשר דלסלק מעל בן בתירא הקושי' הנז' פירש דבריו וז"ש הרא"ש דהכא להקל צריך ראיה יען אינו מוכרח בהכרח גמור וטעמו כדכתיבית אלא דאכתי קשי' ההיא דכתב הרא"ש בפ' הזהב דאע"ג דר"ן ורב אשי מפרשי דברי רב יהודא לית הלכת' כוותיה שכן דרך האמוראים מפרשים דברי התנאים אף אותם שאין הלכה כמותם והא ודאי קושי' כמו שיפה הקשה מכת"ר ויותר מזה יש להקשות שהרא"ש כתב פ' במה בהמה דהיכ' דאמוראי טובא שקלו וטרו ופריקו כל חד אליב' דחד אמורא הלכת' כוותיה וביארנו דבריו לעיל בכלל הקודם משום שהם רבים דאיכפלו לתרץ באו לפסוק הלכה כמותו וא"כ בההי' דפ' הזהב נמי נימ' מדאיכפלו בתראי טוב' לתרוצי אליב' דרבי יהודה ס"ל דהלכת' כוותיה אמנם הנלע"ד הוא דשאני ההי' דהזהב דלתירוצא דר"ן פליג ר' יהודה את"ק וס"ל דאין אונאה לתגר ולתירוצ' דרב אשי לא פליג רבי יהודה את"ק אלא אדרב' הוי מוסיף על דבריו דאפי' פחות מכדי אונאה הוי אונאה לתגר א"כ זה מורה בהדי' דלא ס"ל כוותיה דהרי כל אחד משתנה הפך מסברת חבירו לענין דינא בסברת ר' יהודה ובודאי דבאו לתת טעם להבין דברי ר' יהודה אבל לא ס"ל כוותיה ולא דמי להההיא דפ' במה בהמה דכולהו פריקו אליבא דרב ונתנו כל אחד טעם לדברי רב ואין הדין משתנה לדעת כולם. ומעתה ההיא דריש פ' אלו קשרים דאמרינן מדמתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה ש"מ הלכה כרבי יהודה שניא היא דחזינן דאיכפל ר' יוחנן לאשמועינן דכמחלוקת לענין טומאה כך מחלוקת לענין שבת ולענין חליצה ואם הלכה כרבנן נגד ר' יהודה שהוא יחיד מאי אתא לאשמועי' דכן לחליצה הא כיון דלמלתי' מנא הוא בהדי' תנן לה במתני' חלצה של שמאל בימין חליצתה כשרה ואי משום לאסבורי מלתיה דרבי יהודה דגם בחליצה סובר רבי יהודה דלאו מנא הוא פשיטא כיון דלענין שבת וטומאה לאו מנא הוא הוא ודאי דלחליצה לאו מנא הוא ומאי קמ"ל לענין דינא ובשלמ' אם היו מקשי' על ר' יהודה איזה קושיא והוה מתרץ ר' יוחנן אליביה דרבי יהודה הוה מצינן למיפרך דטרח לתרץ דברי ר' יהודה שהוא תנא קדום אע"ג דלא ס"ל כוותיה דיחיד ורבים הלכה כרבים אבל בלי שום קושיא מה בא לחדש לנו דר' יהודה סובר דלענין חליצה לאו מנא הוא הא ודאי פשיט' ומאי נ"מ לענין

דינא כיון דהלכה כרבים החולקים על רבי יהודה אלא ודאי דמדתריץ לבאר דברי רבי יהודה מבלי שיקשה עליו שום אמורא אתא לאשמועי' דהלכת' כר' יהודה דהשתא אע"ג דיחיד ורבים הלכה כרבים מ"מ כבר פסק רבי יוחנן כרבי יהודה ונראה בעיניו טעמו של ר' יהודה וכוותיה אית לן למינקט וכ"ת בההיא דהניזקין נמי נימא דמאי אתא לאשמעינן דכמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין אי לאסבורי מלת' דבן בתירא וליה לא ס"ל פשיט' הא לא קשי' דהא ודאי לאו פשיט' היא דאדרב' מדברי בן בתירא משמע דדוק' במטלטלין אבל לא בגיטין וזהו חדושו של ר"ן דגם בגיטין פליג בן בתירא ואימ' אף במטלטלין וההי' דכתב הרא"ש בפ' המגרש דתימ' הוא מה שפסק הגאון הלכה כר' יוסי ושמא טעמו כדאמרינן בפ' אלו קשרים שהביאה מכת"ר כוונתו להקשות דכיון דשמואל ורב חסדא אמרו בפ' התקבל דאומר אמרו כשר היכי פסק הגאון הפך דבריהם משום שתירץ רב אשי מתני' דמי שאחזו כר' יוסי דלא בשביל שהעמיד המשנה כרבי יוסי פסק הלכה כמותו נגד רב חסדא ושמואל והדר קאמר דשמא טעמו כההי' דאמרינן פ' אלו קשרים דמדתריץ ר"י מלתיה דרבי יהודה כוותיה ס"ל דהתם ע"כ טעמו הוא דאל"כ מה בא להשמיענו כדכתיבית ה"נ מדתריץ רב אשי מלתיה דר' יוסי כוותיה ס"ל דהא לאו מידי פריכו על סברת רבי יוסי כי היכי דנימא דטרח לסלק קושית המקשים מעל רבי יוסי אע"ג דלא ס"ל כוותיה וכיון שכן למה טרח להשמיענו דכולה ר' יוסי מאחר שכבר אמרו מחוורתא ריש' ר"מ וסיפא ר' יוסי ואי לא ס"ל כוותיה מה בא להשמיענו ולמה לא נתרצה בתירוצ' דמחוורתא ריש' ר"מ וסיפא ר' יוסי אלא ודאי דכוותיה ס"ל זהו כונת הרא"ש ז"ל. זה הכלל דלדעת כולהו רבוות' שהבי' מכת"ר שיחיה וגם הרא"ש בכלל ס"ל דהשקלא וטריא מהני לפסוק הלכה כמאן דשקלו וטרו אליביה ואפילו ביחיד נגד רבים זולת הר"י מטראני שהבי' דבריו בס' אסיפת זקנים שחולק בזה כמ"ש מכת"ר לשונו ואין טעם לדבריו ז"ל וזהו דוקא כשהשקלא וטריא הוא לענין נפקותא דדינא אבל אם הוא מחמת איזה קושי' שיש עליו ומתרצינן דבריו אין לומר שפוסקים כמותו מדשקלו וטרו אליביה שכן דרך האמוראים לפרושי מלתייהו דקמאי:

אני תפלתי לאלהים הרועה אותי דנמטיי' שיב"א מכשור"א עוד כל ימי הארץ תורה דיליה מרגל"א בפומיה כה מעתיר נאמן באהבת תורתו בכח ואל:

הצעיר אברהם ישראל ס"ט תי"א מדשקיל וטרי אליבא דר"פ ש"מ שכן הלכה אמרי' לכ"ע בחד לקבל חד הגם שהשו"ט היא נגד הכלל המסור בידינו ואף להרא"ש ז"ל דפליג בכללין דלעיל בהא מיהא מודה וזה למדתי ממה שראיתי אליו ז"ל בפ' הישן דבמאי דאיפליגו רב ושמואל גבי סוכה המדובללת פסק כשמואל מדשו"ט אביי ורבא אליביה

וכ"כ שם הר"ן וכן מצאתי עוד להרא"ש בריש פ"ב דיבמות דפסק כשמואל דיש זיקה וכתב מדיליה בזה הלשון ואע"ג דרב פליג עליה ואמר שומרת יבם שמתה מותר באמה דאין זיקה והלכתא כרב באיסורי בהא קי"ל כשמואל דאמוראי בתראי שו"ט לתרוצי אליבא דמ"ד יש זיקה וכו' ע"ש והכי אשכחנא ליה תו בפ' זה בורר סי' י"ג דפסק כרב נחמן נגד רב ששת מדשו"ט רבא ורבינא ואיתימא ר"פ במילתיה דרב נחמן סברי כוותיה יע"ש הא קמן מבואר דלדעת הרא"ש ז"ל בשאר כללי אית לן למיזל בתר השו"ט כל שהוא יחיד כנגד יחיד ואף אם נסת"ר מחמתו הכלל המסור בידינו וצא ולמד עוד כן ממ"ש הרא"ש תו בפ"ט דנדרים בפסקיו סי' ה' הילך לשונו כתב הרמב"ן ז"ל אע"ג דקי"ל ר' יהודה ור"ש הלכה כר"י בהא כיון דסתם לן כר"ש הלכתא כוותיה ואע"ג דאין סדר למשנה ודילמא סתם ואח"כ מחלוקת הוא הא אשכחן סתמא אחרינא כוותיה בפ"ב דקידושין התקדשי לי בזו התקדשי לי בזו ואוקימנא כר"ש דהתם אזלא סוגיא כוותיה ושו"ט אמוראי אליביה ע"כ ואף שיש קצת גמגום במ"ש ואע"ג דאין סדר למשנה וכו' וכמ"ש הר"ב שער יוסף בתשובותיו דף ל"ו ע"ב ע"ש מ"מ מדבריו למדנו דהשו"ט עיקר למדחי כללא מקמיה וכ"כ הר"ן קרוב לדבריו אלה בפ"ב דקידושין דף תרמ"ב ע"א ושכן פסקו ר"ח והרמב"ן ז"ל ע"ש וכ"כ עוד הר"ן בפ"ד דע"ז דף שס"ז ע"א לדעת הראב"ד גבי כללא דרב ורבי יוחנן דאי שו"ט אליבא דרב נקטינן כוותיה וכן אני לומד מדברי הרי"ף בפ"ק דסוכה דבמחלוקת רב ושמואל גבי נסרים פסק כשמואל נגד הכלל משום דר"פ פי' למילתיה ע"ש וכ"כ ה"ה בפ"ב מה' איסורי ביאה הלכה ה' דהרמב"ם פסק כר"ש נגד ר' יהודה משום דאיפליגו אמוראי אליביה וכן נראה עוד מדברי הרא"ש גופיה פ' האומר ססי' ג' דכתב שכיון דסוגיא דשמעתא מוכחא כרב אין הלכה כרבי יוחנן והביאו הר"ב כנה"ג בכלליו סי' מ"ד בשמו ובשם ה"ה פ"ז מה' אישות ע"ש ויותר על זה העמיק הרחיב בשיירי כנה"ג שלו סי' קפ"ח הגה"ט אות י"ב וזו הלכה העלה בשם גדולי המורים דכל היכא דשו"ט אליבא דחד אין כאן כלל מעתה לך נא ראה ותא חזי מ"ש הכנה"ג בכלליו סי' ט' בשם מוהריב"ל בתשובה כתיבת יד דאע"ג דקי"ל הלכה כר' מחבירו ולא מחבריו היכא דכולה שמעתא כוותיה אזלא ואמוראי בדידיה סלקין ונחתין הלכה כמותו ואפילו מחביריו וכיוצא בזה כתב עוד סי' ט"ו גבי כללא דמשנת ראב"י קב ונקי ע"ש וע"ע שם ק"א נמצאת אתה למד האי כללא חדתא דאסכימו ביה כולהו רבוואתא דנפיש שא דשו"ט אליבא דחד למדחי כללא דאידך המסור בידן וכדבירנא גם מדברי הרא"ש וקרוב לודאי הוא שגם ר"י הזקן דפליג גם הוא בכללין דלעיל אזיל ומודה בהא דהא בלישניה דאייתינא תמן בפירושא אתמר דבחד לקבל חד עבדינן כההוא דשו"ט אליביה

וסתמא קאמר אף דמדחי כללא בהכי כי היכי דלא לשויניה חלוק בדעתיה מדעת כולהו אריותא אמור מעתה דלא צדק הרמב"ן ז"ל במ"ש בפ' לולב הגזול דלא סמכו הגאונים אהך כללא אלא היכא שאינו נדחה הכלל המסור בידינו דליתא אחרי המחילה רבה וכמו שהוכחתי בטעמי נכוני וברירי ומה גם דממה שכתב הרא"ש בשמיה בפ"ט דנדרים והר"ן בפ"ב דקידושין הנ"ל לא משמע הכי וכדכתיבנא:

תיב

מדשקיל וטרי תלמודא בהא מילתא ש"מ שכן הלכה לא אמרינן אלא כשב' תנאים או ב' אמוראים חולקים בדבר זה אומר בכה וזה אומר בכה ושקיל וטרי תלמודא בחדא סברא אז אמרינן מדשו"ט בהך סברא ולא שו"ט באידך סברא קים ליה דהכי הויא הלכתא ומ"ה שו"ט אליבא דהלכתא אבל כשבדבר א' נאמרו ב' טעמים ובטעם הא' ליכא לאקשויי מידי ובטעם האחר איכא לאקשויי ליכא למימר דמדשו"ט על טעם זה קים ליה דהך טעמא עיקר דאדרבא היא הנותנת דמשום דניחא ליה הטעם האחר דלית ליה פרכא מק' על הטעם השני שאין לו מובן וכוונתו היה לדחות טעם זה אלא שבא המתרץ ליישבו כדי שלא ישאר מוקשה וכיון שכן אין לנו הוכחה איזה טעם הוא העיקר דכיון דלשום חד מינייהו לית להו פרכא אפ' שזה עיקר או זה עיקר שכנה"ג א"ח בלשונותיו על הרמב"ם פ"ג מה' חגיגה:

תיג

מאי קמל"ן תנינא. אורחא דתלמודא לאקשויי הכי אף דאמוראי פליגי עליה כדאמרי' בפ' השוחט גבי פרכוס מאי קמ"ל תנינא ואע"ג דרב פליג עליה וכן במס' שבת בפ' כירה גבי משהה קדירה ע"ג כירה אמרי' ורב ששת מאי קמ"ל תנינא ואע"ג דפליגי עליה כמה אשלי רברבי ולית הלכתא נמי כרב ששת כ"כ הר"ן בחידושיו לחולין דף ק"ו ב':

תיד

משנת ר"א בן יעקב קב ונקי. הוא כלל מוסכם בש"ס לא מצאנו ולא ראינו מי שחולק בזה עיין פ' החולץ מ"ט ב' תניא שמעון ן' עזאי אומר מצאתי מגילת יוחסין בירושלים וכתוב בה וכו' וכתוב בה משנת ראב"י קב ונקי ותו תניא בפ"ו דגיטין ס"ז א' איסי בן יהודה היה מונה שבחן של חכמים וכו' משנת ראב"י קב ונקי וכו' ע"ש וע"ע פ"ו דעירובין ס"ב ב' קי"ל משנת ראב"י קב ונקי וכן בכמה דוכתי בגמ' וכולהו רבוותא קמאי ובתראי אשרוהו וקיימו כידוע אין צורך להאריך בזה האף אמנם מידי עברי בכללי הר"ב חוות יאיר שבסי' צ"ד ראיתי אליו ז"ל שכתב ע"ש ברא"ש הלכות קטנות הלכות טומאה דרב לא סבירא ליה כלל זה ע"כ ואמת הדבר דבהשקפה ראשונה נבהלתי מראות איך אפשר דיצא זה

מלפני הרא"ש ז"ל כיון דלא אשכחן בכולי תלמודא מאן דפליג בהא אך אחרי עמדי על עיקרן של דברים קחזינא דאדרבא הפך מזה כתב הרא"ש ז"ל וז"ל שם ואע"ג דברייתא דתני רב כהנא כראב"י אתיא כר"י וקי"ל משנת ראב"י קב ונקי ואפי' יחיד במקום רבים כדמוכח בפ' הבא על יבמתו אפ"ה לא דחינן מימרא מפורש' דרב חסדא אמר רב מכלל' דמשנה ראב"י קב ונקי דהא רב גופיה אית ליה משנת ראב"י קב ונקי כדמוכח ביבמות ס' א' והכא לא ס"ל כוותיה אלמא לא מסתבר כוותיה אי נמי הך מתנית' דראב"י רב כהנא הוא דתני לה ולא מתנייא בי ר' חייא ור' אושעיא ולא מותבינן מינה בי מדרשא וכן דעת הרמב"ם עכ"ד ואני אוסיף על השמועה דהכי מוכח תו דרב אית ליה הך כללא דמשנת ראב"י קב ונקי בפ"ג דבכורות כ"ג ב' יע"ש הרי בבירור שדברי הרא"ש ז"ל מוכיחין הפך דבריו ואי אאי נמי דכתב הרא"ש קא סמיך אכתי הבל הביא גם הוא דמ"ש אי נמי הך מתניתא דראב"י רב כהנא הוא דתני לה וכו' מאן דשפיר חזי בלבבו יבין דע"כ אברייתא דפ"ג מינין מ"ג ב' דאייתי לעיל מיניה קאי דפריך שם בגמרא והתני רב כהנא ברבי אב"י לה מיטמא ואינו מיטמא לאיברים וכו' וכלומר דכל היכא דלא קאמר תניא או ת"ר לאו סתמא דתלמודא קאמר לה וממילא דלא מתנייא בי ר' חייא ורבי אושעיא ולא מותבינן מינה בי מדרשא אלא דאף לפי מחשבתו אשר חשב כפי הנראה דמ"ש הרא"ש הך מתניתא דראב"י רב כהנא הוא דתני לה אמשנת ראב"י קב ונקי קאי פליאה דעת ממני איך אפשר להבין כן בדברי הרא"ש דהא בין בפ' החולץ החולץ בין בפ"ו דגיטין שהוזכר הך כללא דמשנת ראב"י בתרווייהו קאמר בש"ס תניא כנזכר לעיל ואיך יאמר הרא"ש דרב כהנא הוא דתני לה וכו' ולא מותבינן מינה והלא בכוליה תלמודא מותבינן מהך כללא והיינו טעמא דקאמר תניא משום דמתניא בסתמא דתלמודא וכמ"ש מוהרי"ב בס' שדה יהושע פ"ק דערלה דף קי"ח ע"ב דתניא סתמא משמע שהיא ברייתא מוסכמת וכ"כ בס' יוחסין שלהי אות אלף מהאמוראים דכל תניא שבתלמוד היא מר' חייא או מר' אושעיא אלא ודאי שדברי החות יאיר אין להם על מה שיסמוכו ואגב שיטפיה לא חש לקמחיה שוב ראיתי בפי' הרא"ש של הלכות קטנות להרי"ף ז"ל ואחז"ה אנכי אשית לבי שגירסת הספרים שם המוטעית איטעתיה להחות יאיר ששם כתוב בזה הלשון א"נ הך דראב"י קב ונקי רב כהנא הוא דתני לה דלא מתנייא בסתמא דתלמודא ורב לא תני לה ולא סבר לה דכל מתניתא דלא מיתנייא בדבי ר' אושעיא ובדבי ר' חייא לא מותבינן בה בי מדרשא וכן דעת הרמב"ם ע"כ ולא שת לבו גם לזאת דמה שכתוב בספרים קב ונקי טעות גמור הוא וצריך למוחקו כאשר מחקתיו זה עידן ועידנין ברי"ף שלי מהני טעמי ברירי דכתיבנא לעיל להכריח דאברייתא דפ"ג מינין קאי זאת ועוד דכיון שכתב הרא"ש

לעיל דאשכחן בגמ' דרב אית ליה האי כללא דמשנת ראב"י קב ונקי וכאשר הוכחתי גם אני מההיא דבכורות איך יעלה בדעת שיסתור האמת הזה תכ"ד ולימא דרב לא תני לה ולא סבר לה אלא ודאי שדבריו אלו אין להם שחר והוא פלא מחכמתו הרמה איך תלה בוקי סריקי להרא"ש ז"ל שוב מצאתי להרמב"ן בס' ת"ה דף מ"ה ג' וד' שכתב כדברי הרא"ש ממש ולא הזכיר מלת קב ונקי אלא כתב א"נ הך מתניתא דר' אליעזר ן' יעקב רב כהנא הוא דתני לה וכו' וכדכתיבנא ע"ש:

תטו

משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי אמרינן אף בברייתא. כן מוכח בפ' החולץ ל"ז א' ובפ' הבא על יבמתו ס' דמייתי לה להלכה פסוקה על ברייתא ע"ש וכן ראיתי לבעל הלכות גדולות דף פ"ז ב' דעלה דתניא בהניזקין נ"ב א' ראב"י אומר זה וזה ישבע והלכה כדבריו כתב הוא ז"ל ואע"ג דקתני ראב"י אומר וכו' ומשנת ראב"י קב ונקי לית הלכתא כוותיה דאין למדין הלכה מפי תלמוד וכו' ע"כ אלמא משמע דאי לאו הכי הוה פסיק כותיה אף דברייתא היא ושיטת הרי"ף ר"כ נראה דכך היא דהא אשכחנא ליה בפ' שבועת הדיינין דף שי"ח ב' דעל ברייתא דמי יתי תמן ראב"י אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו קא פסק ותני הלכה. כר אב"י כדאמרינן משנת ראב"י קב ונקי וכתב שם הר"ן שהרב ז"ל בתחלה פסק כדברי חכמים ובזקנותו חזר בו ופסק כראב"י ואנן בדידן אית לן למיזל בתר בתרא ואף לפי מ"ש עוד דדעת הראב"ד ור"ח והגאונים לפסוק כחכמים היינו מטעמא דלא אית להו משנת ראב"י קב ונקי אלא כנגד יחיד אך לא כנגד רבים כמבואר שם אבל דאמרינן כן אף בברייתא כלן שוין לטובה דאין טעם לחלק בין משנה לברייתא וזה ברור גם הרמב"ם ז"ל אזיל ומודה לשיטת הרי"ף רבו וכדחזינן מכמה פסקי דידיה וראשון לציון הנה הוא בספ"ו מה' ע"ז דעל ברייתא דספרי כתב מרן שם דפסק כראב"י משום דמשנתו קב ונקי וכ"כ עוד שם בפי"ב הל' ט' על ברייתא דפ' שני נזירין נ"ט ובפ"ב מה' תשובה הל' ח' ובפ"ג מה' נערה ובתולה הל' ו' ובפ"ה מה' תרומות הל' ט' ובפ"ח מה' ביאת מקדש הלכה י"ב ובפ"ח מה' עבודת יום הכפורים הלכה ב' ובפ"ג מה' עבדים הלכה ד' ובפ"ב מה' אבל הל' י"ד לכו חזו וכן מצאתי להרב המגיד בפ"ו מה' שבת ה' כ"ד ובריש פי"ב מה' אישות יע"ש אך את זה ראיתי רע ומר בדברי מרן שבסוף פ"ב מה' בית הבחירה שינה את טעמו ואמר ואע"ג דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי אפשר דה"מ במשנה אבל לא בברייתא וזה תימא רבתי ששכח דברי עצמו הנאמרים באמת בכל אינך דמכתי שהבאהני דהך כללא איתיה אף בברייתא ואמת אגיד שאחר עידן ועידנין מצאתי למהר"ר צבי אשכנזי בתשובותיו סי' יו"ד שנשאל על זה וטרח להעלות ארוכה

לפסק הרמב"ם ולהכריח דכיון שהרבה קודם ר' איתמר הך כללא ע"כ לאו אמשניות שסידר ר' דוקא קאי אך בסתירת דברי מרן לא תיקן ולא מידי יע"ש ועוד ראיתי לקצת מהאחרונים שנתעוררו בזה ולא אחד בהם שבא לכלל יישו"ב לבד ראה זה מצאתי בספר שמות בארץ בתוספת יוה"כ דף ל"ב ד' שחשב לתרץ דכלל הלכתא כראב"י במשנה הוא יתד שלא תמוט אבל בברייתא יש פעמים דהלכה כוותיה משום דמסתבר טעמיה או היכא דפסיק תלמודא הלכתא כראב"י ולי הדיוט לא מיחוורא דהא לדעת הרמב"ם דסבר דעיקר כללא איתמר בין במשנה בין בברייתא אין סברא כלל לחלק ביניהם כיון דשוים הם וכל כך הוא יתד שלא תמוט בברייתא כמו במשנה ולולי דמסתפינא אמינא שמה שנמצא כתוב בה' בית הבחירה לא יצאו הדברים מפה קדוש מרן ז"ל אלא איזה תלמיד כתב כן בגליון ונתנוהו בפנים וטעם לזה איכא דהא מאחר שכבר יהיב טעמא למה שפסק הרמב"ם כרשב"י ולא כראב"י משום דרשב"י הוא מאריה דגמר' טפי מראב"י מה מקום לטפילה זו לחזור ולהרגיש ואע"ג דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי הלא כבר מילתיה אמורה דלגבי רשב"י שאני משום דהוה מאריה דתלמודא טפי מראב"י אלא ודאי דדברים טפלים הם ולאו דברי מרן נינהו ואיך שיהיה הלא טוב לנו למסמי חדא מקמי כל אילין דוכתי דאייתינא שכתב להפך ומעתה יש לתמוה טובא על הכנה"ג שבכללי הגמרא כלל יו"ד תקע את אהלו ועשה עיקר מדברי מרן דה' בית הבחירה הנ"ל ולא זכר דרבי' נינהו המקומות שכתב הפך זה כמדובר ואעידה לי עוד עדים נאמנים דלדעת הרמב"ם איתיה להך כללא אף בברייתא שהרי כתב הרל"ם גם הוא בפ"ב מה' תשובה שם בברייתא ופסק כראב"י דמשנתו קב ונקי וכן מצאתי להרדב"ז בח"ב קובץ ג' סי' ר"א מלשונות הרמב"ם שכתב וז"ל תשובה דע כי הך תנא לאו ר' אליעזר הוא אלא ראב"י הוא דקי"ל משנתו קב ונקי ואפי' בברייתא אמרינן הכי כדמוכח בפ' החולץ ומשום הכי פסק הרב ז"ל כוותיה ע"כ וכן כתב עוד בספרו יקר תפארת הל' ה' ע"ש והנה לא אכחיד תחת לשוני שראיתי להרדב"ז גופיה בח"ב סי' מ"ט מלשונות הרמב"ם שכתב דלא אמרינן משנת ראב"י קב ונקי אלא במשנה ולא בברייתא וזה ודאי סותר למה שכ' הוא עצמו בקובץ ג' סי' ר"א שהבאתי וכבר עלה בדעתי לתרץ ולמימר דהך דסי' מ"ט לא אמרה אלא לדעת הרא"ש דעליה קאי וכדיתברר למעיין שם וההיא דסי' ר"א לדעת הרמב"ם הוא דאמרה וכמו שסיים בלשונו ואמר ומשום הכי פסק הרב ז"ל כוותיה אלא דאם אמת היה הדבר הזה ארחת לן חדא ואקשת לן חדא דהא הרא"ש ז"ל הוא מכת הסוברים דהך כללא איתמר אף בברייתא וכדבעינן למימר קמן ומאחר שכן מה זו קושיא דמקשה להרא"ש ממילתא דאיהו לא ס"ל הכי ותו דמה יענו שפתי צדק למה שכת' עוד בספרו יקר תפארת בפ"י

מה' מעשר שני לקושטא דמילתא דדוקא במשנה איתיה להך כללא אבל לא בברייתא ונמצא א"כ דדבריו סתרי אהדדי בין בתשובותיו בין בספרו יקר תפארת וכל זה צ"ע. גם הסמ"ג ז"ל דמסתמא מגרר גריר בתר הרמב"ם כמ"ש בכללי הפוסקים שלי מצאתי אליו ז"ל בלאוין ס' דעל ברייתא דפ' שני נזירין נ"ט א' כתב הלכה כראב"י בכל מקום ובפירושא איתמר בלאוין של"א הילך לשונו ולכאורה משנת ראב"י עיקר שהוא קב ונקי ואפילו בברייתא כדמוכח פ' החולץ אמנם אמר רבא שם כיון שעברו עליו ג' רגלים עובר על בל תאחר בכל יום ע"כ מבואר שפיר דאי לאו משום דאמר רבא שהוא אמורא בתרא כיון שעברו וכו' הוה פסיק כראב"י מכח כללין אף דברייתא היא ומכללות דברי הרב כנה"ג בספרו דינא דחיי על הסמ"ג דף ס"ד ג' מוכח דדעת הרמב"ם והסמ"ג שוין בכללא דא יעש"ב האמנם חזות קשה קא חזינא דהא אשכחנא ליה להכנה"ג בעשין מ"ח דף כ"ח ב' שצדד לומר דהרמב"ם והסמ"ג ס"ל דלא איתמר הך כללא בברייתא וכמ"ש הכ"מ בפ"ב מה' בית הבחירה וחזר ושנאו בעשין ע"ח דף צ"ב ג' דהרמב"ם והסמ"ג שפסקו דלא כראב"י בברייתא דעגלה ערופה אי משום דסבירא להו דאין כלל זה אמור אלא במשנה לא בברייתא אי משום וכו' ע"ש וכן ראיתי אליו עוד בכנה"ג י"ד סי' רצ"ד ובח"מ ססי' רצ"ב ורסי' תכ"ג דגמגומי קמגמגם בדעת הרמב"ם ואחרי המחילה רבה דברים תמוהים הם דלא זו שסותר דברי עצמו אלא שנעלם ממנו הלכה זו הברורה וכדכתיבנא. עוד ראה זה מצאתי בחפיש"ה להגאון הר"א ממיץ בס' יראים מצוה צ"ו דעל ההיא ברייתא דפ' שני נזירין נ"ט א' כתב גם הוא וכראב"י קי"ל דאמרי' בגיטין משנת ראב"י קב ונקי ומייתי ליה לפסק הלכה ביבמות בפ' הבא על יבמתו וכן כתב עוד במצוה קצ"ז ושי"ז על ברייתות אחרות לך נא ראה וכן נראה שהוא דעת רש"י ז"ל מדכת' בקדושין בפ' האומר ס"ב ב' ד"ה כמאן וכדראב"י קי"ל דמשנתו קב ונקי וקאי על ברייתא דמייתי. תמן וכן בפ' האומר דגיטין ס"ז א' הוסיף שנית ידו ואמר דהלכה כמותו לעולם ע"ש שוב מצאתי שכתב דבר זה יותר מבואר בס"פ החולץ מ"ט ב' וז"ל משנת ראב"י קב ונקי קב מדה קטנה כלו' במקומות מועטי' הוא נזכר במשנה או בברייתא ונקי בכל מקום שנזכר הלכה כמותו ע"כ אמור מעתה שדעת רש"י ככולהו הנך רבואתא דסברי דהך כללא איתיה בין במשנה בין בברייתא ומאחר שכן יפה כיוון הרב כנה"ג בספרו דינא דחיי עשין ע"ח דף צ"ב ג' במ"ש לדעת רש"י בפי' החומש דס"ל דגם בבריית' איתמר האי כללא דבזה נמצאו דבריו מכוונים למ"ש בפי' התלמוד שהבאתי ודעת רשב"ם נמי כן הוא דהא בהדיא כתב בפ' יש נוחלין קל"ח א' דכל היכא דאמרו במשנתינו היינו משנה אבל ברייתא לא אך היכא דאמרו משנה היינו נמי ברייתא כדאמרי' בעלמא משנת ראב"י

קב ונקי ומש"ה קי"ל כוותיה בין במשנה בין בברייתא ואחריו נמשך הנ"י שם בדף רפ"א א' ודעת התוס' בזה אף דלא נראה בעליל לארש כדברי המחברים ז"ל הנה מקום אתי להוכיח כי גם המה הפנו לדעת כל הני רבוואתא דאייתינא מדאשכחנא להו בר"פ מי שהוציאוהו מ"ב רע"א שכתבו על ברייתא ואע"ג דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי הכא לא קי"ל כוותיה משום דר' פפא סבר כרבנן וכן בפ' האומר דקדושין ס"ב ב' ד"ה ואמר על ברייתא דאיתא שם יותר על כן אמר ראב"י וכו' כתבו הם ז"ל דאע"ג דהלכה כראב"י בעלמא דקב ונקי הוא הכי לית הלכתא כוותיה מטעמא דר' נחמן דהלכתא כוותיה בדיני לא ס"ל הכי וה"נ בפ' הניזקין נ"ב ב' ד"ה הלכה כתבו כי האי גוונא גבי ברייתא דראב"י אומר זה וזה ישבע ע"ש והשתא מדבריהם למדנו שפיר דכי איתמר הך כללא בין במשנה בין בברייתא איתמר מדמהדרו אטעמי אחריני כי היכי דלא נפסוק הלכה כראב"י ומצאתיו יותר מבואר בדבריהם דפ' התערובות ע"ט ב' ד"ה ראב"י דעל ברייתא דמתנייא תמן כתבו מכאן ראיה לר"ת דמין במינו בטיל דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי וזו אינה צריכה לפני' כיון דבפירוש' איתמר וע"ע בפ' כל הכלי' קכ"ה א' סד"ה כמאן ובפ' הניזקין נ"א ב' סד"ה תנ"ה שבע"א ומכאן אתה דן דלא צדק הכנה"ג במה שכת' בפשיטות בא"ח סי' תקל"ז דס"ל להתוס' דלא נאמר כלל זה דמשנת ראב"י קב ונקי אלא במשנה לא בברייתא דליתא אחר המחילה רבה וכדברירנא ודעת הרא"ש בזה הוא כדעת כולהו רבוואתא דאייתינא דהא בפ' מי שהוציאוהו סי' ג' כת' גבי ברייתא ואע"ג דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי בהא לית הלכתא כוותיה כיון דר' פפא סבר כרבנן מבואר שפיר דאי לאו הכי הוה פסיק כראב"י אף דברייתא היא ובפירושא איתמר בפ"ק דביצה סי' ז' וז"ל ויש פוסקין כראב"י וכן נראה דמשנת ראב"י קב ונקי ואפי' בברייתא כדמוכח בפ' הבא על יבמתו דף ס' ב' וע"ע בדבריו דפ"ו דשבועות סי' ס"ג וכן תמצא בתשובותיו כלל ל"א סי' י"א ע"ש וכן הוא דעת המרדכי בפ"ק דר"ה דף שי"ב א' ובשבועות דף של"ב סע"א יע"ש והכי אשכחנא תו להריטב"א ז"ל בחידושיו לקדושין על ברייתא דמתנייא תמן כ' א' ת"ר אם בגפו וכו' ובחדושי גיטין דף ל"ח ג' ובשיטתו ליבמות כתיבת יד פ' החולץ ובחדושיו לב"ב כ"י פרק יש נוחלין ושם נאמר שכן כתבו הגאונים עוד זיכני ה' לחזות בנועם שיטה מקובצת לר' בצלאל על ב"ק ושם בפ"ה דף צ"ז ד' כתב כן בשם הרא"ה ואזדא לטעמיה בשיטתו המקובצת על ביצה שבס' נחלה ליהושע שהרי שם הוסיף שנית ידו לכתוב ולענין פסק הלכה קי"ל כראב"י דהא ברייתא דכל השרץ השורץ קאי כוותיה ועוד דמשנתו קב ונקי ואפי' בברייתי' ע"כ והכי נקט בפשיטות ר' שמשון מקינון בפ' הכריתות בימות עולם ריש שער ג' דהלכה כראב"י בכל מקום ואחריו נמשך הרב הליכות

עולם בשער ה' פ"א וכ"כ בהדיא מוהר"ש אלגאזי בס' גופי הלכות כלל שכ"ו והר"ב חוות יאיר בכלליו שבסי' צ"ד יע"ש וכ"כ הרב"י לדעת הטור בח"מ בסי' רצ"ב וכמו שביאר שם הכנה"ג ודלא כהמניה בה' קרבן פסח פ"ה דפוס אמשטרדם שכת' בפשיטות דלא איתמר הך כללא אלא במשנה אבל לא בתוספתא כדאמרינן בכמה דוכתי דליתא ולא אתמר הכי בשום דוכתא וע"ע ס' חזון נחום על סדר טהרות דף קכ"ט ב' ובמים חיים להפר"ח דף כ"ו ב' וצרור החיים פ"ב מה' תשובה ומגיני שלמה דף פ"ו א' ובני שמואל שנדפס מחדש דף קי"ח ב' ח' ג' וט' ג' והאחרון הכביד ה"ה הרב הגדול בעל דברי אמת שבקונטרס הג' דף י"ג ד' הפליא לעשות בענין זה ע"ש ששלי"ת כוונתי לדעתו הרמה הראיתיך בעיניך חבל נביאים שנתנבאו בסגנון אחד יחד כולם הודו דהך כללא דמשנת ראב"י קב ונקי איתיה בין במשנה בין בברייתא ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת יש לתמוה טובא על הכנה"ג הבקי בחדרי תורה כי בפעם הזאת שבקיה לבקיאותיה ולא הזכיר דעת ראשי שבטי ישראל והוא פלא וכן אני תמיה על מהרח"א שבס' מקראי קדש בפ"ב מה' תשובה כתב על מרן דליתא והביא ראיה לדבריו ממ"ש בפ"ב מה' בית הבחירה ולא השגיח לדברי כל הני אשלי רברבי דאייתינא:

תטז

משנת ראב"י קב ונקי. אפילו לדעת האומרים דלא נאמר כן אלא במשנה לא בברייתא אם נשנו דבריו סתמא בברייתי' אחרית' הלכתא היא וזה ברור כן מצאתי להרדב"ז ז"ל בח"ב קובץ ג' בלשונות הרמב"ם סי' פ"ט:

תיז

משנת ראב"י קב ונקי אפי' כנגד רבים. כן מוכח בפ' החולץ ל"ז א' ובפ' הבא על יבמתו ס' א' דעל ברייתא דפליגי רבים על ראב"י מייתי הך כללא וכן דעת רש"י כפי מ"ש הר"ב בני יעקב בדף ש"ו ב' ע"ש וכן יש ללמוד מדברי בה"ג והרי"ף והרמב"ם והרא"ש והתוס' והמרדכי והריטב"א וסמ"ג והר"א ממיץ ור' בצלאל בשיטותיו המקובצות דאייתינא בכללין דלעיל דהא רובם ככולם ברייתות דפליגי עליה דראב"י נינהו ואפ"ה הזכירו כלל זה וכן מצאתי עוד להרא"ש ז"ל בתשובותיו כלל ל"א סי' י"א ובהלכות קטנות שלו הלכות טומאה ע"ש ובפירושו לנדרים דף כ"ג ב' ד"ה הלכתא הן אמת שהרא"ש גופיה שינה את טעמו בפ' אלו טריפות סי' ס"ד ופסק כרבנן נגד ראב"י הפך מ"ש בפ"ק דביצה וכבר ראיתי להר"ב שלטי הגבורים שם דף תרצ"ח א' ולהרב ט"ז בי"ד רסי' ט"ו שתמהו על הרא"ש בזה ולא באו לכלל יישוב ואפשר ליישב דבפ' א"ט העתיק דברי הרי"ף ככתבם וכלשונם אף דליה לא ס"ל הכי שכן דרכו בכמה מקומות כמ"ש בכללי הפוסקים

אך העיקר הוא כמ"ש בפ"ק די"ט וכמ"ש הכנה"ג בי"ד סי' ט"ו לדעת הטור ע"ש וכן ראיתי שוב להש"ך בספרו נקודות הכסף סי' ט"ז ומה שפסק הרי"ף בפ' א"ט כרבנן נגד ראב"י כבר נתן טעם לשבח הר"ן שם דף חוח א' וז"ל ולענין הלכה איכא דקי"ל כראב"י דמשנתו קב ונקי ומוכח בהדיא בפ' החולץ דאפילו בברייתא נמי אמרינן הכי אבל הרב אלפסי ז"ל פסק כאן כרבנן דאע"ג דמשנת ראב"י קב ונקי הכא שאני משום דר' יוחנן קאי התם בפ"ק דביצה כרבנן דגרסי' התם וכו' ע"ש ומתוך לשונו אתה למד דדעת הרי"ף ז"ל לפסוק כראב"י נגד רבים ודוקא התם פסק כרבנן משום כללא דרב ור' יוחנן הלכה כר"י והשתא על כרחנו לומר דמ"ש הר"ן בפ' שבועת הדיינין דף שי"ט א' אין הלכה כראב"י נגד רבים היינו לדעת הגאונים שהזכיר שם וכמ"ש הכנה"ג שם וכן מצאתי להר"ן ספ"ק דשבת במתני' דר"א כדי שיקרום התחתון שלה שכת' וקי"ל כראב"י כדאמרינן משנת ראב"י קב ונקי ודע שהרב כנה"ג בכללי הגמרא סי' י"א רמז דעת הרי"ף והר"ן דפ' א"ט בהדי אינך רבוותא דסברי דמשנת ראב"י קב ונקי הוי אף כנגד רבים ע"ש ולפיכך כתב בשיירי שלו בכללי התלמוד אות ז' כתבתי במ"א בשם הר"ן ז"ל דהלכה כראב"י ואפי' לגבי רבים וכן מצאתי לה"ה בפי"ב מה' אישות גבי מזונות האשה ע"כ וכתבתי זה לפי שראיתי להר"ב יד אהרן שתמה עליו בסי' תקל"ז ואמר דליתא דשם כת' דדעת הר"ן דאין הלכה כראב"י כשחולק עם רבים וצ"ע אם לא שנאמר שנפל ט"ס בדבריו ע"ש ע"כ ואני תמה על תמיהתו דאיך העביר עיניו מראות דברי הכנה"ג שכת' בהדיא דעת הרא"ש והמרדכי ועיון בהרי"ף ובהר"ן פ' א"ט גבי כל השרץ השורץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם וכו' וכלומר דשם מוכח שדעתם לפסוק כראב"י אף כנגד רבים ובתר דנא כתב אבל הר"ן ז"ל בפ"ק דשבועות כתב דדוקא לגבי יחיד אבל לא לגבי רבים והכוונה שסותר דברי עצמו מפ' א"ט לפ"ק דשבועות שדברי השיירי בזה נכונים בטעמם ושלא כדין תפס עליו אך אם חפץ אתה לעמוד על שרשן של דברים לך נא ראה בכנה"ג י"ד סי' ט"ו ריש הגהות הב"י שהעמיק הרחיב בדעת הרי"ף והרא"ש והוכיח במישור ששניהם המליכם לבבם לפסוק כראב"י אף דרבי' פליגי עליה כמדובר ודין גרמא לי תמיהא גדול על מוהר"ש אלגאזי הבקי בחדרי תורה שבספרו גופי הלכות בכלל שכ"ו כתב דיש מחלוקת בזה בין הרי"ף והרא"ש דהרי"ף ז"ל פסק כרבים לגבי ראב"י והרא"ש הכריע בפ"ק די"ט דיש לפסוק כראב"י ואפי' נגד רבים ואחרי המחילת רבה זה אינו דמלבד שהר"ן והכנה"ג כתבו הפך זה לדעת הרי"ף כאמור עוד זאת מצאנו ראינו להרי"ף גופיה בפ' שבועת הדיינין דף שי"ח ב' דעל ברייתא דרבנן פליגי עליה דראב"י בהדיא כת' דהלכה כראב"י כדאמרינן משנת ראב"י קב ונקי ע"ש הרי מבואר מפי כבודו ז"ל שדעתו

כדעת הרא"ש לפסוק כראב"י אף כנגד רבים וזה אין צריך לפני' ולבבי לו כן יחשוב דמהרש"א ז"ל לא מפי עצמו כת' כן אלא מקור מקומו טהור הוא מדברי הרא"ש שכתב בפ"ק דביצה סי' ו' וז"ל והר' אלפס ז"ל פסק כת"ק בפ' אלו טריפות דיחיד ורבים הלכה כרבים ויש פוסקין כראב"י וכן נראה דמשנת ראב"י קב ונקי ואפי' בברייתא כדאיתא בפ' הבא על יבמתו דף ס' עכ"ד וכפי הנראה מריהטא דהאי לישנא שיער בדעתו מוהרש"א דבפירוש איתמר בדברי הרי"ף דאלו טרפות דפסק כרבנן מטעמא דיחיד ורבים הלכה כרבים ואילו כת' בחיקור דין כדרכו בכל מקום היה משכיל ממוצא דבר שהרי"ף ז"ל לא יהיב שום טעמא למלתיה אלא כת' בתר דעת רבנן וכן הלכתא ותו לא ושפיר אפשר דטעמיה הוי כמ"ש שם הר"ן הבאתי דבריו למעלה ואיך שיהיה על דברי הרא"ש הריני דן דאיך אפשר לומר דטעם הרי"ף דפסק בא"ט כרבנן הוא משום דיחיד ורבים הלכה כרבים והלא בפ' שבועת הדיינין חזינן ליה להרי"ף דבזקנותו חזר בו ממה שפסק בתחלה כרבנן ופסק כראב"י אף במקום רבים מכח כללין וכמ"ש שם הר"ן והרא"ש גופיה שם העתיק בסתם כל דברי הרי"ף יע"ש ואף על זה פקח עיניו הרב כנה"ג שם וכת' דאולי סובר הרא"ש דבפ' שבועת הדיינין לאו אהך טעמא סמיך הרי"ף אלא אמ"ש דסוגיין כוותיה והך טעמא דמשנת ראב"י באשגרת לישן נקטיה ע"כ והנה אף דכמסתפק אמרה למילתיה לדידי המך אי אפשר כלל למימר הכי דהא בסיומא דההוא עניינא סתם הרי"ף באלה הדברים ואע"ג דחזינן לקמאי דפסקו הלכתא וכו' אנן כתבינן מאי דסבירא לן מהני טעמי דפרשינן וטעמי דברירין אינון ולית בהו ספיקא עכ"ד הא קמן מבואר מפי עצמו דהשני טעמים דיהיב למילתיה שקולין הם ויבאו שניהם ליסוד ועיקר וצא ולמד עוד כן ממ"ש הרמב"ן במלחמותיו פ' הניזקין הילך לשונו וזהו דעת רבינו הגדול בזקנותו שפסק הלכה כראב"י ועוד סמך דבריו משום דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי כדאמרינן בפ' החולץ אבייי סבר לה כשמואל וכו' ותו אתמר נמי בפ' הבא על יבמתו וכו' שמעינן מינה דמשנת ראב"י אפי' במקום רבים קב ונקי הוא וכן נמי מוכח בפ' הדר בעירובין ומיהו האי כללא היכא דלא איתמר אבל היכא דאיתמר אין הלכה איתמר והכי אמרינן בפ' כיצד מעברין כל היכא דאיתמר הל' כראב"י למידי איצטריך וכולן צריכות תלמוד ע"כ והוסיף שנית ידו כדברים האלה בספר הזכות שלו פ' הניזקין דף מ"ז ג' והכי איתא התם והטעם השני משום שהגיה בסוף משו' דמשנת ראב"י קב ונקי נכון וברור הוא שמא תאמר לא במקום רבים יאמר אלא עם היחיד הרי אמרו ביבמות בפ' הבא על יבמתו וכו' ושם ביבמות אתמר בהחולץ וכו' כל אלו מעשים ברורים שמחזיקים הכלל הזה שהלכה כראב"י בכל מקום וכו' ע"ש ובדרך זה דרך בארוכה הריטב"א בשם רבו בחדושיו לגיטין

פ' הניזקין דף ל"ח ג' לך נא ראה נמצאת אתה למד דזה הכלל יתד היא שלא תמוט לדעת הרי"ף ולעיקר טעמא נקטיה מאחר שבזקנותו הגיה כן ואי אפשר לומר שיסבור הרא"ש דהרי"ף נקט ליה באשגרת לישן וכיון שכן דברי הרא"ש דפ"ק דביצה קשים להולמם וצ"ע ומכאן אתה דן דלא צדק התי"ט כמ"ש בפ"ח דערובין משנה י' דלדעת הרי"ף לאו כללא הוא לכל מקום דליתא לפק"ד. וראיתי להר' כנה"ג בדינא דחיי שלו ח"ב דף כ"ח ב' שכת' דלדעת הרמב"ם והסמ"ג לית הלכתא כראב"י נגד רבים ודבריו אלה שגבו ממני שהרי כת' הר' המגיד בריש פ"ב מה' אישות ואע"פ שהם שנים לגבי ראב"י מ"מ משנת ראב"י קב ונקי וכ"כ עוד בספ"ו מה' שבת ע"ש והעיד עוד כן מרן בכ"מ ספ"ו מה' ע"ז ושם פי"ב הל' י' ובפ"ב מה' תשובה הלכה ח' וכ"כ הרל"מ שם וגם הסמ"ג נראה ברור דהכי ס"ל מדהזכיר הך כללא בלאוין ס' ושל"א גבי ברייתות דפליגי רבים עליה ע"ש. ברם אכתי לא מייתבא דעתי בדעת הרמב"ם ז"ל יען אשכחנא להה"ה גופיה בפט"ו מה' שבת הלכה ט"ז דרבינו פסק כרבנן נגד ראב"י משום דרבים נינהו וכו' נראה עוד מדבריו שבפ' ח"י שם הלכה י"א ע"ש וגם מרן בכ"מ לא עמד בנימוקיה וטעמיה בהדין כללא וסתר דידיה אדידיה דהא כת' בפ"א מה' שמיטה ויובל הלכה ח' דאע"פ שמשנת ראב"י קב ונקי פסק רבינו כחכמים דרבים נינהו וחזר ושנאו שם הלכה ט' ושם פ"ג הלכה ח' ובפ"ז מה' ביאת מקדש הלכה ח' ובסוף פ"ד מה' מקוואות שרשהו ודרשהו והדבר צריך תלמוד גדול ויש כאן מקום תימה על הכנה"ג שבכמה מקומות מספרו בא לכלל מגע מהאי כללא ולא זכר שר מכל זה ולא מידי ואחרי מופלג נדפס ס' צרור החיים ושם ראיתי שבפ"ב מה' תשובה הרגיש גם הוא בסתירת מרן בכ"מ אך על סתירת ה"ה שהזכרתי לא נתעורר בזה והוא פלא ואחרי הדברים והאמת האלה אני תמיה על הר"ב לחם יהודה שבדף ע"ד ג' כת' בפשיטות גמור דכנגד רבים לא קי"ל כוותיה דראב"י דאע"ג דלהראב"ד ור"ח והגאונים הכי ס"ל כמ"ש הר"ן בפ' שבועת הדיינין דף שי"ט א' מ"מ רבים וגדולים ועצומים הם הסוברים דאף כנגד רבים הל' כראב"י וכדכתיבנא ומאחר שכן לא הו"ל להחליט הדבר ולאכרועי כללא נגד עמודי גולה. אחר עידן ועידנין זכיתי לס' דברי אמת שנדפס מחדש ושם ראיתי שבקונטריס השלישי דף י"ג ד' ודף י"ד העמיק הרחיב בענין זה ושלי"ת שכיוונתי בהני תרי כללי חדתי לרוב דבריו ע"ש:

תיח

מילתא דאתיא בק"ו טרח וכ' לה קרא. וכן ג"ש והיקישא לדעת הר"ן בריש נדרים היינו לומר דיש ללמוד מאותה טירחא לאחמורי ביה טפי ממה שאינו כתוב להדיא דודאי לאו לאטרוחי בכדי הוא קנאת סופרים כ"י שורש ב' ודע דאף באיסורין דרבנן אי אסמכינהו

אקראי חמירי טפי כמו שתמצא להתוס' ז"ל בפ' בכל מערבין ל"א ב' ד"ה כאן וכ"כ מוהר"י מינץ סי' ד':

תיט

מילתא דאתיא בק"ו טרח וכ' לה קרא ה"מ כי כתיב לה בהדיא אבל בג"ש לא אמרי' הכי שהרי זו וזו מדות הן בתורה ומאי אולמיה דג"ש מק"ו דטרח למכתביה כ"כ רבי בצלאל בש"מ על כתובות פרק אלו נערות דף נ"א ד' בשם הרא"ה ולמד שם הרב מדבריו אלה דגם במאי דלא אתי אלא מריבויא דלא כ' בהדיא לא אמרינן הכי דמאי אולמיה דריבויא מג"ש זו וזו מיתורא נפקא:

תך

מילתא דאתיא במה הצד טרח וכ' לה כמו מילתא דאתיא בק"ו. תו' פ' ר"א דמילה דף קל"א ב' ד"ה אי מעומר אך בעל משנה למלך כ' בפ"ד מה' מלוה ולוה הלכה א' דגבי ביניא לא אמרי' מילתא דאתיא מביניא טרח וכ' לה קרא והוא פלא דאישתמיטו מיניה דברי התוס' הנז' ומילתא דאתיא מג"ש והיקש כ' הר"ן בריש נדרים דף ג' דטרח וכ' לה קרא וכן מצאתי להרשב"א ז"ל בחידושי שבת דף כ"ה ב' אך מדברי התוס' ריש פ' איזהו נשך ס"א א' ד"ה ג"ש נראה דלא ס"ל הכי ע"ש ודוק וכ"כ משנה למלך שם בשם התוס' ודע דאף מילתא דאתיא בלא ענש הכתוב אא"כ הזהיר טרח וכ' קרא האזהרה כמו מילת' דאתיא בק"ו וכמ"ש הרא"ם בפרש' בא ד"ה כל מחמצת:

תכא

מאי חזית דאפכת קמייתא איפוך בתרייתא. לא פרכינן הכי היכא דבבתרייתא מיתי פסוקא ומדקדק בו ודורשו וקאמר מאי דבר זה הוא כך אף כל וכו' דכיון שהוצרך לדקדק ולדרוש המקרא דוקא היא בפ' אלו טריפות מ"ט ב' פריך מאי חזית דאפכת קמייתא איפוך בתרייתא ומשני כיון דקתני מה דוקא ופרש"י כיון דקתני מה מלב וכו' שדורש את המקרא והוצרך לדקדק וכו' דוקא הוא ולא נחליף דברי של זה בזה:

תכב

מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור. לא פרכינן רק בדליכא טעמא למשרי לישראל טפי מעכו"ם אבל בדאיכא טעמא ל"ש לאקשויי הכי הרשב"א ז"ל בחדושיו לחולין דף ל"ד ב':

תכג

מעשה רב אמרינן אף במעשה שעשו התנאים כדאשכחן בריש פ' במה מדליקין כ"א א' דקאמר מעשה רב על מאי דקאמר רשב"ג של בית אבא היו כורכין פתילה על גבי

אגוז ומדליקין ואמרינן תו התם סוף פ' כל הכלים קכ"ו ב' ואפ"ה מעשה רב על מעשה בימי אביו של ר' צדוק וכו' דתנן בסוף מכילתין וכן בפ' המוכר את הספינה פ"ג א' אמרינן מעשה עדיף על מעשה בצלמון וכו' דתנן בפ' ד' דכלאים ולפ"ז איכא למידק על דברי הרי"ף ז"ל בפ' כ"ש גבי מאי דתניא תמן אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש דפסק כר"ע דאמ' שבתי היתה אצל ר"א ור"י ולשתי להם את העיסה ביין ושמן ודבש ולא אמרו לי דבר ואלמיה לפסקיה ממאי דעבד ריב"ל דהוא אמורא עובדא כר"ע ואני המך לא ידענא בעניותי אמאי לא אשגח כלל על עובדא דעבד ר"ע גופיה דהא שפיר הוה מצי למימר דפסק כר"ע משום עובד' דידיה וקי"ל דמעשה רב כיון דאשכחן בגמ' דאייתינא דאמרינן הכי אף בעובדי דתנאי ולדידי חזי לי למימר דסבר הרי"ף ז"ל דלא אמרינן מעשה רב אלא ביחיד כנגד יחיד אבל ביחיד כנגד חכמים כי הכא לא אלים חיליה דמעשה רב למדחי כללא אלימא דיחיד ורבים הלכה כרבים שעיקרו מן התורה וכמ"ש הכנה"ג בי"ד סי' כ"א הגהות הב"י אות י"א דלא מהני שום כללא למדחי כלל גמור דיחיד ורבים ע"ש שהעמיק הרחיב בזה ומדברי הרי"ף גופיה היא דדייקנא למימר הכי שהרי אחר שכ' שפסק כר"ע משום דריב"ל כוותיה ס"ל הדר ופתח באלה הדברים ואי לאו דעביד ריב"ל דהוא אמורא עובדא כר"ע הוה אמינא הלכתא כרבנן דאסרי בין בלישה בין בקיטוף כדקי"ל בכל דוכתא דלא איפסיקא הלכתא בהדיא דיחיד ורבים הלכה כרבים אלא השתא כיון דאשכחן דריב"ל דהוא בתרא עבד עובדא כר"ע ש"מ דהלכה כר"ע וכו' ע"כ הרי מבואר שפיר דאי לאו עובדא דריב"ל דהוא אמורא משום עובדא דר"ע לחודיה לא הוה פסיק כוותיה אלא כרבנן דרבים נינהו וכן מוכח מדברי הרא"ש דלקמן גבי עובדא דר"א בר צדוק בסריקין המצויירים שכ' וז"ל ופסק רב אלפס כאיכא דאמרי והא דלא פסק כחכמים דלא פליגי בין נחתומין לשאר כל אדם לפי שנ"ל לומר מעשה רב ולכאורה היה נראה כחכמים דלעיל לא פסק רב אלפס ז"ל כר"ע אע"פ שעשה מעשה אי לאו דמסייע לי' עובדא דריב"ל שהוא אמורא עכ"ד ואע"ג דכ' ולכאורה היה נראה וכו' לפי הנלע"ד קושטא דמילתא הכי הוי לדידיה מדהזכירה באחרונה ונתן טעם לדבריו ואל תתמה על החפץ שהרי מצינו דוגמתו בדברי התוס' דפ' כיצד מברכין מ"א ב' ד"ה ויין דאף דכתבו לכאורה קאי הכי למסקנא הבאתי דבריהם בכללי הפוסקים כלל קס"ו ותדע עוד שכן הוא שהרי בקיצור פסקיו שם סתם וכ' ואין עושין אותם לכתחילה (דהיינו כחכמים) ורב אלפס התיר לנחתומין לעשותן ואסר לבעלי בתים ע"כ אך אמנם דברי הרא"ש ז"ל לא זכיתי להולמם דלמה ליה לאהדורי אטעמי למה שפסק הרי"ף כאיכא דאמרי הלא זה דרכו של הרי"ף לפסוק כלישנא בתרא בכל דוכתא ותו

קשה על מ"ש דנראה לו להרי"ף לומר מעשה רב דאיך אפשר לומר כן מאחר שהרי"ף ז"ל הביא כל שאר הברייי' והשמיט מעשה דר"א בר צדוק ולא הזכירו ובלא זה נמי קשה דהא מה שהשיב ר"א לבנו לא של נחתומין אמרו וכו' לע"ד אינו מענין המעשה כדי שיצדק לומר עליו מעשה רב אלא פרושי קא מפרש לבריה באיזה צד אמרו אין עושין סריקין המצויירין כפי מה שקבל מרבותיו דזהו ענין בפני עצמו ולא תליא כלל בעיקר המעשה ואיך שיהיה ממ"ש לבסוף דניחא טפי לפסוק כחכמים ושלא לחוש על עובדא דר"א בר צדוק וכדלעיל גבי ר"ע נמצאינו למדין דגם לדידיה לית לן למימר מעשה רב נגד רבים דפליגי עליה דיחיד וכדכתיבנ' ומסתייעא תו הדין סברא ממאי דאשכחנא להרי"ף גופיה בפ' הכותב בפיסקא דנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה דפסק כרב נחמן דאמר אפי' ב"ח מכח כללין דהלכתא כרב נחמן בדיני ולא חיישׁ כלל למעשה שבא לפני ר' יצחק נפחא ואמר אבל ב"ח לא להיותו כנגד כללא דרב נחמן ע"ש ומכ"ש שיסבור כן בכללא דיחיד ורבים דעדיף טפי וכ"כ שם דעת הרא"ש מדהביא דעת הרי"ף באחרונה וכן פסק הרמב"ם ר"פ י"ג מה' מלוה ולוה ומצאתיו מבואר בדברי הרא"ש דפ' במה מדליקין סי' ז' שכ' א"נ מבעיא אי סמכינן ארבה דעביד כשמואל או דילמא הלכתא כרב באיסורי ופשיט רב הונא בריה דרב יהושע דהלכתא כרב וכו' אלמא דסמכינן אכללין טפי מעובדא וכן מצאתי שוב להכנה"ג בסוף ספרו ובשיירי כנה"נ בכללי התלמוד כלל ל"ג שלמד מכאן דדעת הרי"ף כדעת מהר"ם אלשקאר סי' ל"ב דלא אמרינן מעשה רב ביחיד כנגד רבים וכן יש ללמוד עוד מהא דבפ' אלו טריפות גבי ניקב הזפק הביא הרי"ף המשנה כצורתה דזה מורה באצבע דפסק כת"ק דדוק' ניקב אבל ניטל לא ולא חיישׁ למעשה דר' סימון ור' צדוק דהורו כר' בזפק להיתירא ע"ש וכן נראה דעת הרא"ש שם וכן פסקו בהדיא הרמב"ם בפ' ו' מה' שחיטה הלכה י"ז והרשב"א שם וצא ולמד ממ"ש הרמב"ן שם במלחמותיו בתשובתו להרז"ה שכ' על הרי"ף שהשמיט דין ניטל הזפק ושניטלה הנוצה ולא פירש הלכ' כדברי מי הילך לשונו ותמהני עליו שהרי הדבר ידוע שכל שלא נפסקה הלכה בדבר יחיד ורבים הלכה כרבים והכא נמי מפלג פליגי רבנן עלייהו ויחידאי אינון ואין ספק בדברי הרב ז"ל שאין הלכה לא כר' בזפק ולא כר' יהודה בנוצה ולפיכך כדתנן סתם דיו בכך ע"כ והכי אוליפכא תו ממאי דפסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דלא כר"ג דאמר בפ"ק דביצה במתניתין דהבורר קטנית בי"ט אף מדיח ושולה הגם דבש"ס שם י"ד ב' מייתי ברייתי דקתני אמר ר"א בר צדוק כך הוה מנהגן של בית ר"ג שהיו מביאין דלי מלא עדשים וכו' והיינו טעמא כדאמרן דס"ל דלא חיישינן לעובדא היכא דמדחי בהכי כללא דיחיד ורבים וכ"כ הרב ראשון לציון שם בדף פ"ג ב' והכי

חזינא למרן בב"י א"ח סי' תק"י שכ' דטעמא דהנך רבוותא שפסקו דלא כר"ג הוא משום דמשמע דפליג את"ק והלכה כת"ק דסתם לן תנא כוותיה אלא דבעא למיהב טעמא גם לדעת ר"י דפסק כר"ג ואמר שנראה טעמו משום שאמר ר"א בר צדוק כך היה מנהגן של בית ר"ג וכו' ומעשה רב ע"כ ולפ"ז דברי הר"ב שיירי כנה"ג בכללי התלמוד סי' ל"ג מגומגמים במ"ש בסתם שמדברי הרב ז"ל בב"י סי' הנז' יש להוכיח דכלל דמעשה רב אהני לן אפילו נגד כלל אחר כאילו מרן מודה בזה וזה אינו שהרי לא כ' כן אלא לדעת ר"י בלחוד וממילא שלדעת אינך רבוותא איכא לאוכוחי איפכא ואיך שיהיה גם בזה לא בחר אדוני המורים מהרש"ל ז"ל בים של שלמה שם סי' מ"ב וכ' עליו וז"ל ועוד אפילו את"ל דהוי הכרע היינו בין תנאי או אמוראי דלא בריר' לן כבר הלכתא כמאן אבל הכא דברירא לן כבר הלכתא כת"ק בכל דוכתא לית כאן הכרע משום מעשה לבטל ולסתור פסק הלכה הקבוע בתלמוד עכ"ד. איברא דהר"ן ז"ל בההיא דניקב הזפק כ' כיון דהורו כר' בזפק להיתירא נקטי' כוותי' דמעשה רב ומוכח דלדידיה מעשה רב דחי לכללא דיחיד ורבים הלכה כרבים וכ"כ עוד בפ"ג דר"ה גבי מתחיל בתורה וכו' דאע"ג דהתם תניא דלא כר' יוסי נקטינן כוותיה דמעשה רב וחזר ושנאו שם גבי נשים סומכות רשות ע"ש וכ"כ התוס' שם ל"ג רע"א וכ"כ הסמ"ג בה' ר"ה דשבקינן סתם מתניתין ופסקינן כמעשה רב הביאו מוהר"ש אלגאזי ביבין שמועה כלל מ"ז ומ"מ אנו אין לנו אלא דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרמב"ן והרשב"א ומהרש"ל ומהר"ם אלשקאר ובעל ראשון לציון שמדבריהם למדנו דלא חיישינן לעובדא במקום רבים ולהם שומעין שאמרו כהלכה ויש לתמוה על הכה"ג ועל מוהר"ש אלגאזי ז"ל הבקיאים בחדרי תורה איך לא הזכירו דעת הנך אשלי רברבי דאייתינא. ברם אכתי פש גבן לעיוני בההיא סוגיא דפ' במה מדליקין שהבאתי בראשית מאמר דלכאורה משמע דאתיא דלא כהרי"ף וסיעתיה דהא התם רשב"ג דהוא יחיד אצל ת"ק דמייתי עובדא ואפ"ה משנינן שם מעשה רב ופירש"י הואיל ומעיד שכך היו של בית אביו עושים הלכה היא אלמא דמעשה רב מהני אפי' יחיד אצל רבים אך לפי האמת נלע"ד דלא קשיא ולא מידי דהא התם לאו לענין פסק הלכה איתמר אלא דרך שקלא וטריא בעלמא הוא דקמשני תלמודא הכי אליבא דאביי על מה שהקשה לו רבה אדמותבח לי מדר"ש ב"ג סיעינהו מדת"ק וקאמר דאי משום הא לא קשיא לאביי משום דאיהו סבר בדעתיה דטפי עדיף לאותובי לרבה מדרשב"ג משום מאי דקי"ל בעלמא דמעשה רב וממילא דגם דברי רש"י שם אינם אלא לפי זה הס"ד ותדע שכן הוא דהא לפום סדרא דגמ' שהיו מתווכחין אביי ורבה זה עם זה דקאמר בעא מיניה אביי מרבה וכו' א"ל אדמותכת לי מדר' שב"ג סייעינהו מדת"ק הוה ליה למימר נמי הכא א"ל מעשה

רב אבל השתא דמסדר תלמודא הוא דקא משני הכי על אביי אתי שפיר משום דאיהו ידע למאי דמסקינן שם לפום קושטא דמילתא שכולה בריי' רשב"ג היא וחסורי מחסרא והכי קתני וכו' ע"ש והכי איפסיקא הלכתא מכולהו רבוות' והשתא כיון דלפום מסקנא דתלמודא סמי מכאן ת"ק לית תו דוכתא למילף מהכא דאמרי' מעשה רב ביחיד אצל רבים מאחר דלא איתמר הכי אלא לתרוצי לדאביי וכדאמרן וגם תלמודא לא חש למיפרך עלה דבמילת' דלא קאי לאו אורחא לארווחי בה כמ"ש בכלל תק"מ יע"ש ועיין כיוצא בזה בפ' תנוקת ס"ה ב' דעלה דקמקשי רבא על רב חסדא הדורי אפירכ' למה לי לותיב ממתני' קא משני תלמודא אליביה הוא סבר מעשה רב ע"ש ומעתה אני בעניי לא ידענא איך הר"ב כנה"ג בכללי השיירי שלו כלל ל"ב ומהרא"י בהגהות שערי דורא שער ל"ד הוכיחו מכאן דאמרינן מעשה רב אפי' ביחיד אצל רבים דליתא לפי דעתי הקלושה וגם על מהרש"ל ז"ל אני תמיה דבפ' גיד הנשה סי' כ"ח הביא דברי מהרא"י ומשתק שתיק לה ואיהו איפכא תני בפ"ק דביצה סי' מ"ב האמור אחת למעלה:

תכד

מעשה רב דלא אמרינן אלא כשהעושה מעשה הוא אמורא אחר שאינו חולק באותו הדין אבל אם החולק עצמו הוא דעבד עובדא כשמעתיה לא אמרי' עעשה רב כ"כ הריטב"א בחידושיו לכתובות דף ל"ז ג' גבי אם היתה מכירה עד כמה וכו' וכן נראה דעת הרי"ף והרא"ש שם מדפסקו כר' יוחנן ולא חשו למאי דעבד שמואל כשמעתיה וכן נראה עוד מדבריהם דפ' כ"ש גבי אין לותתין את השעורי' וכו' דפסקו כמר עוקבא אע"ג דשמואל עבד עובדא כשמעתיה. איברא שכתבו כך בשם י"א דפסקו כשמואל משום דעבד עובדא כשמעתיה ע"ש וכן פסק הפר"ח בא"ח סי' תס"ז ס"ק ט' ואע"ג דמסתמו' דברי הרמב"ם בפכ"א מה' אישות משמע שדעתו לפסוק בהדיא דכתובות כשמואל מ"מ לאו משום דעבד שמואל עובדא כשמעתיה הוא שפסק כוותיה אלא מטעמי אחריני שכת' מוהריק"א בבדק הבית א"ח סי' פ"ב יע"ש. איברא דבס' דינא דחיי ח"א דף ק"ד א' כת' הר"ב כנה"ג דס"ל להרמב"ם ולסמ"ג דמדקבע בעל התלמוד עובדא דשמואל משמע דס"ל דהלכתא כשמואל וכ"כ בעל נ"מ דף קס"א ב' וראיתי אליו עוד שם ח"ב דף פ"ד ג' שכת' לדעת הרי"ף שפסק כר"י משום דעבד עובדא כשמעתיה ומעשה רב וכ"כ הר"ן ס"פ שלוח הקן לדעת הרי"ף וכן מצאתי תו להרי"ף והרא"ש פ"ק דבתרא שפסקו נגד ר' נחמן וכר' יוסף דעבד עובדא כשמעתיה בצריפה דאורבני וכ"כ עוד ה"ה בפ"י מה' איסורי ביאה הלכה ד' דאין אומרים מעשה רב במי שמחמיר לפי דעתו איברא שכת' שם שהרשב"א חולק על זה וכן מצאתי עוד להר"ן בפ' כל הגט דף תקס"ז שכת' הפך כללין

בשם בעל הלכות ור"ח ז"ל הביא דבריו הר"ש אלגאזי בספר גופי הלכות כלל שנ"ג ועיין הרז"ה פ"ק דסוכה דגם הוא כת' ועובדא דרבא ושמעתיה עדיפי למסמך עלייהו ע"ש וע"ע הר"ן ספ"ק דפסחים שכת' וקי"ל דמעשה רב בעובדא דעבד ר' צדוק כשמעתיה ע"ש ואיך שיהיה על הריטב"א גופיה יש לי לתמוה שמצאתי לו בשיטת מציעא דף ט"ל גבי משכנת' דנכייתא שכת' בשם הראב"ד וז"ל ואע"ג דר' כהנא ור' פפא ור' אשי לא אכיל בנכייתא אינהו דמחמרי אנפשייהו ורבינא דעבד עובדא בנפשיה מיניה גמרינן למעשה וכו' עד ואין לי להעמיד מנהגנו אלא לפי דברי הראב"ד ז"ל ע"כ הרי דבמילתא דרבינא גופיה פליג בה כתב בשם הראב"ד ואודיי נמי אודי ליה דכוותיה פסקינן משום דעבד עובדא כשמעתיה וזה ודאי סותר למה שכת' איהו גופיא בשיטת כתובות שהבאתי וכעת לי הדיוט צ"ע ועיין שיירי כנה"ג בכלל יה תלמוד סי' ל"ב ובשו"ת הרמ"ע ססי' ה':

תכה

מעשה רב. היכא דאשכחן בגמ' דעבד עובדא הכי ואף אי אשכחן לאמור' דקאמר להו זילו אהדורו וכו' כל עוד דלא אתפרש בש"ס שחזרו בהם אמרי' מעשה רב דמדלא פירש התלמוד שחזרו בהם משמע שלא חשו לדברי האמורא ועמדו בשמועתם כנה"ג ח"מ סי' שס"ג הגהות הב"י אות ב' וע"ש לקמן אחר האריכו' שכת' הפך זה ואמר דהנך אמוראי לגבי רב נחמן אינה משנה שהרי ר' נחמן אמר זילו אהדורו וכו' ואפשר דע"כ לא כתב הכי אלא משום דר' נחמן דיינא הוא וגם איכא טעמי אחריני שהזכיר שם אך באמוראי אחריני והיכ' דלא שייכי הנהו טעמי אה"נ דהכלל אמיתי ונכון ע"ש ודוק:

תכו

מעשה רב. לא אמרינן היכא דבתראי טפי מההוא דעבד עובדא לא סבירא להו הכי הרי"ף פ' כל הנשבעין גבי היו שניהם חשודים וכו' וכן נראה דעת הרמב"ם בפ"ב מה' טוען ונטען וכת' שם ה"ה שלזה הסכימו הרמב"ם והרשב"א. איברא שכת' שם שר' האי וקצת מן האחרונים ז"ל פסקו כר' נחמן דעבד עובדא יחלוקו:

תכז

מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור' אליעזר שרי לכתחלה דאקשינן ר"פ תולין קל"ח א' למדנו הרשב"א ז"ל בחדושיו שם דע"כ לא קשיא ליה הכא אלא היכא דיחיד מחייב חטאת ויחיד אחד מתיר לכתחלה וכ"ש כשרבי' מחייבי חטאת ויחיד מתיר לכתחלה אבל היכא דיחיד מחייב חטאת ורבים שרו לכתחלה לא שייך לאקשויי הכי:

תכח

מחוי ר"פ מצינו בכולי תלמודא דקאמר הכי גבי כולהו אמוראי כמו שתמצא בברכות מ"ז סע"ב גבי רב חסדא ור' ששת וכן בשבת ס"ז א' ומחוי ליה רב איפוך וכן בפ"ק דעירובין ט"ו א' וביומא י"ט ב' ומחזי רב בידיה קבוטל ועוד בשבת ק"ב ב' גבי ר' יוחנן אחוי לי בידיה וכו' ושם ק"ו א' רב יוסף מחוי כפול רב חייא בר אמי מחוי פשוט וכן גבי רב יהודה ביומא ט"ו א' פ"ו ב' ובגיטין נ"ט א' וגבי רב נחמן במ"ק כ"ד א' וגבי רב אסי בע"ז מ"ג א' וגבי רב כהנא ורב אשי במנחות ל"ח ב' וגבי ר' אבהו בב"מ ז' א' וגבי ר' הונא בבכורות מ"ד א' לך נא ראה והטעם דזמנין מרמזי בידייהו ולא אמרי לה בהדיא מבואר בש"ס פ"ק דיומא י"ט א' דעלה דקאמר ומחוי ליה רב בידיה קבוטל פריך ליה תלמודא ונימא ליה מימר ומשני קריאת שמע הוה קרי והדבר ברור אצלי דגלי גבי רב וה"ה לאינך ומעתה אין מקום כלל למ"ש הר"ב שושנים לדוד בריש מציעא דלשון מחוי שייך לסגי נהור כדאשכחן מחוי רב יוסף דליתא כיון דאשכחן גבי אינך אמוראי דפקחין הוו ושפיר חזו:

תכט

מעשה שמביאו הש"ס שני פעמים במסכתא אחת הוא תימה. כן כתבו התוס' שלהי פ' מי שמת קנ"ט ב' על מעשה דבר סיסין שהוזכר שם ובחזקת הבתים ל' א' ועל פי זה תמה הר"ב פחד יצחק למה מייתי הש"ס תרי זימני עובדא דר' ור' חייא הוו יתבי בסעודתא קמי דר' וכו' בברכות פ' כיצד מברכין מ"ג א' ובפ' ג' שאכלו מ"ו ב' ולי המך יש ליישב דחד מנייהו עיקר ואידך אגב גררא דהכי משני תלמודא פ' שבועת הדיינין מ"ב על מאי דאקשינן שם מאי קמ"ל זוקקין תנינא זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהם ע"ש ואם לחשך אדם לומר דתהיא בתרי מסכתי והכא בחדא מסכתא הוא דאייריגן אף אתה אמור לו דאשכחן בפ"ק דזבחים י"א ב' דמשני הכי אף ששתי המשניות הם במסכתא אחת יע"ש וכן מצאתי עוד להר"ש ז"ל רפט"ו דאהלות שכתב וז"ל סגוס עבה וכופת עבה זו משנה שאינה צריכה דתנינא לעיל פי"א וצריך לומר דחד מינייהו אגב גררא נסבה ע"כ וכן תירצו התוס' עצמן בפ' ר"א דמילה קל"ג א' ד"ה עושין גבי עושין כל צרכי מילה שנישנית שתי פעמים באותה מסכתא אמור מעתה דאם על המשניות אמרו כל שכן דאמרינן ליה גבי עובדא דתלמודא ועיין פ' הרואה נ"ה סע"ב דמייתי מימרת רבי יוחנן השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו הרי זו נבואה קטנה וחזר ושנאו באותו פרק עצמו באותו מקום ללא צורך בדף נ"ז רע"ב וע"כ לומר כדכתיבנא:

תל

מנא לן מצינו דקאמר בגמרא והוא אסמכתא בעלמא. וזה בפ' אלו מגלחין י"ש ב' דיליף ל' מנזיר וקאמר התם מנלן ומייתי מיהי"ה בגימ' ל' וההיא אסמכתא היא וכן בפ' השוכר את הפועלים פ"ט סע"ב דקאמר התם ותרתי דקבעי ספיתא מנא לן אמר רב מתנה דאמר קרא כי קבצם כעמיר גורנה וכתבו שם התוס' אסמכתא היא וכן בפ' י"ט של ר"ה ל' א' איתא ומנלן דעבדינן זכר למקדש דאמר קרא כי אעלה ארוכה לך וגו' והיא אסמכתא גמורה וכן בפ' בנות כותים ל"ב ב' איתא עליונו של זב מנלן דכתיב וכו' וכתב הרע"ב רפ"י דפרה שהוא מדרבנן וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' מטמאי משכב ומושב הלכה ג' ולדידהו ודאי צ"ל דקרא דמייתי בנדה אסמכתא בעלמא הוא וכמ"ש שם מרן בכ"מ וע"ע ר"פ יום הכפורים גבי ה' עינויין דקאמר בהו מנלן אף דהוו אסמכתו' כמ"ש שם התוס' וגדולה מזו מצאתי בפ"ב דחולין ל"א ב' דקאמר אלא חולין דלא בעי כוונה מיהא מנלן דתנן פירות שנפלו וכו' והרי זה מנלן מחודש דלא מייתי קרא לא בדרשה גמורה גם לא בדרך אסכמתא ואפ"ה קאמר עלה מנלן וכן מצאתי עוד בפ"ק דבכורות ז' ב' ע"ש ובהדיא איתמר בפ"ק דגיטין ז' א' א"ל ריש גלותא לרב הונא כלילא מנ"ל דאסור מדרבנן דתנן וכו' וכן תמצא בבכורות נ"ד א' ולפי זה יהיה פירוש מנלן היכא תניא לה להאי מילתא וכמו שמצאתי להרא"ה ז"ל בחדושי כתובות פ"ט דף נ"ה ב' ע"ש וע"ע מגילה ב' ב' זכירה מנלן ושם י"ז א' הלל מנלן וגם מנא הני מילי מצינו דקאמר על דבר שעיקרו אינו אפילו מדרבנן וזה בפ' אין עומדין ל"ב ב' דעלה דתנינן תמן חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים קאמר עלה בגמ' מנה"מ אמר ריב"ל אמר קרא אשרי יושבי ביתך וזו ודאי דאסמכתא בעלמא היא דהא מדת חסידות הוא דהוו עבדי וליכא בה שום חיובא אפי' מדרבנן ובפירושא איתמר בדברי רש"י רפ"ב דביצה ט"ו ב' וז"ל מנה"מ לאו דוקא מקרא יליף דעירובי תבשילין דרבנן והכי קא מבעיא ליה אהיכא אסמכוה רבנן ע"כ וכ"כ הר"ן שם והוסיף דדכוות' בפ' אין מעמידין גבי שלקות דלא מיתסרי אלא מדרבנן ואפי' הכי בעינן מנה"מ אמר קרא אוכל בכסף תשבירני ואני אוסיף על השמועה שכן מצאתי עוד בפ' חומר בקדש כ"ג ב' דעלה דתנן התם הכלי מצרף וכו' איתא בגמ' מנה"מ אמר רבי חנון דאמר קרא כף אחת וגו' וכתב שם הרמב"ם בפירושו וכן הרע"ב ברפ"ח דעדיות שהוא אסמכתא ע"ש וכן על מתני' דתנינן תו תמן כ"ו א' ובשעת הרגל אף על התרומה אמרי' עלה בגמ' מנה"מ אמר ריב"ל דאמר קרא ויאסף כל איש ישראל וגו' וזו נמי אסמכתא גמורה היא כמ"ש שם התי"ט לפי דברי הרמב"ם ע"ש ותו בפ"ק דנזיר ה' א' דקתני סתם נזירות ל' יום איתא שם מנה"מ א"ר מתנא אמר קרא קדוש יהיה יהי"ה בגימ'

תלתין הוו וכתב הרמב"ם ז"ל שם בפירושו וז"ל סמכו זה העיקר ר"ל סתם נזירות ל' יום למה שנאמר קדוש יהי"ה וכו' ואמנם סמך לזה על דרך סימן ע"כ והכי אשכחנא תו בר"פ גט פשוט ק"ס א' דקא בעי תלמודא מנה"מ שיש ב' מיני שטרות פשוט ומקושר ומילי דרבנן נינהו כדמסיק שם תלמודא אלא מקושר מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא הרי מבואר מכל הלין דוכתי שדרך התלמוד לומר מנלן ומנה"מ גם בדברים שעיקרן מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא נינהו וע"ע חולין ל' ב' ומגילה י"ז א' ובכורות נ"ד ב' ובפ' כל הבשר וקי"ז א' ושם תוס' ד"ה אמר גם בפי"ן קי"א ב' קאמר מנה"מ על ירושת הבעל אף דלהרמב"ם היא מדבריהם כמ"ש בפ' י"ב מה' אישות ובספי"א מה' שמיטה ובפ"א מה' נחלות ושם פ"ו ע"ש וע"ע בפ"ב דעירובין כ"ג ב' ושם בתוס' ד"ה פשטיה ובפ"ק דפסחים ז' ב' לאור הנר מנה"מ ושם צ"ח ב' ובסוכה מ"ח ב' ובתענית כ"ז א' וב' ע"ש פירש"י ובמגילה ב' ב' ול"א ב' ודלא כהליכות עולם שכת' בפשיטות בש"ב פ"א דכל מנלן ומנה"מ שייך בדברים שיש להן עיקר מן התורה ואף שדבריו הם לקוחים מהרמב"ן בס' המצות דף ו' א' ואחריו נמשך המשפט צדק ח"א סי' ט"ל וח"ב הביא דבריו הר"ב כנה"ג בכללים נפרדים סי' מ' וכ"כ הפר"ח במים חיים דף כ"ח ב' וגם הליכות עולם חשב לדקדק כן מדברי התוס' דיומא מ"מ הא קחזינן דבגמ' קאמר לה נמי גבי אסמכתא כאמור וכבר הושג על זה ממוהר"ש אלגאזי שם ביבין שמועה מההיא דרפ"ב דביצה דאייתינא לעיל ותשובה נצחת השיבו דליכא למידק מידי מהתוס' דיומא ע"ש שדבריו נכונים בנימוקן וטעמן ובלא זה נמי הנה מקום אתי לדקדק הפך מזה מדברי התוס' גופייהו דהא בריש יומא אמרינן מנה"מ (דבעי פרישה ליה"כ ולפרה) וכתבו התוס' שם דף ד' א' ד"ה נכנסו שהיא אסמכתא מבואר שפיר מזה דלדידהו נמי אשכחן בש"ס דקאמר מנה"מ על דבר שעיקרו מדרבנן ואחר כתבי כל זה כה הראני ה' שר וגדול בישראל הוא הגאון מוהרא"ם ז"ל דשדא נרגא בהאי כללא באמרו שכל דברי ה"ע בזה שקר הם הביא דבריו מוהר"ש אלגאזי בגופי הלכות אחר חתימת הכללים ע"ש בדף צ"ד ב' ויאורו עיניך וע"ע הרא"ם פרשת בשלח ס"פ אל יצא איש ממקומו:

תלא

מאי קראה כדקאמר הכי בגמרא הוא אסמכתא ורמז בעלמא בענייניים שהם מדברי סופרים ולא תמצא שיאמר בעל המימרא עצמו מאי קראה אבל חכם אחר מסמיך אחריו הדבר באמרו מאי קראה כ"כ הרמב"ן בפ' המצות שורש א' דף ו' ע"א הביא דבריו בעל יבין שמועה כלל תקפ"ט והכנה"ג בכללים נפרדים סי' מ' ואני המך בעניותי מצאתי מחודש בפ' העור והרוטב קכ"ח דקאמר מאי קראה והיא דרשה גמורה במילתא

דאורייתא והכי איתא התם אבר מן החי דמטמא מאי קרא א"ר יהודה אמר רב וכי ימות מן הבהמה והאי מבעי ליה לכאידך דא"ר יהודה אמר רב וכו' א"כ לכתוב רחמנא מבהמה מאי מן הבהמה ש"מ תרתי ע"כ והנה מדהדר פריך והאי מבעי ליה וכו' ומתרצינן א"כ לכתוב כו' מוכח ודאי דדרשה גמורה היא וכדדייקי התוס' דסוכה ט' א' ד"ה מנין וכ"כ עוד בפ"ח דע"ז ס"ז א' ד"ה א"ר יוחנן ע"ש וע"ע בפ' אלו נאמרין ל"ב ב' שכתבו דבאסמכתא לא דייק תלמודא כלל הבאתי דבריהם בכללי האלף ובלא זה נמי גדר מילת אסמכתא בכל מקום כך הוא שאינו מענין הפסוק ואסמכוה עליה לסימן בעלמא כדי שיהא נודע ונזכר ככתוב בדברי קדשו של הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים ומאחר שכן לא שייך לאקשויי עליה האי מבעי ליה וכו' כיון דלזכרון קאתי בסימנא טבא אלא שאין אנו צריכים לזה דהא מהסוגיא שם מוכח שדין אבר מן החי הוא ממש כדין הנבלה עצמה לטמא במשא אדם ובגדים כיון דמקרא דנבלה ילפינן לה וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מה' אבות הטומאות הלכה ג' ע"ש וכן מצאתי עוד להרא"ש והר"ש בפ"ק דכלים משנה ב' שהקשו אמאי לא תני אבר מן החי שדינו כדין נבלה לטמא במשא אדם לטמא בגדים ותירצו דישנו בכלל נבלה כיון דמקרא דנבלה שמעינן ליה בהעור והרוטב דכתי' וכי ימות מן הבהמה שמקצתה מתה כגון שנתלש ממנו אבר מחיים אתה הראת לדעת דאיסור אבר מן החי מן התור' הוא כנבלה עצמה ואפ"ה קאמר עליה תלמודא מאי קראה והוא חדוש גדול עוד אחרת יש ס"פ ואלו הן הגולין י"ב ב' מאי קרא כי בעיר מקלטו ישב עיר שקלטתו כבר ופירש"י קרא יתירא הוא דמצי למכתב כי שם ישב ע"כ וידוע דכל קרא יתירא דרשה גמורה ומקרא מלא הוא ולא מדה משום אחת מן המדות וכן מצאתי מבואר בתי"ט פי"ב דנגעים משנה ב' יע"ש וכ"כ הכריתות בנתיבות עולם סי' ך' יע"ש. ואיכא למידק לכאורה על מ"ש הרמב"ן עוד שלא נמצא שיאמר בעל המימרא עצמו מאי קראה דהא אשכחנא בפ' אין מעמידין כ"ד א' דלמאי דמתני רב זביד בההוא עובדא דר' אמי ור' יצחק נפחא הכי איתא התם אמר ר"א כולם גרים גרורי' הם לעתיד לבא ומאי קראה כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה וכו' ולפום ריהטא משמע דר"א גופיה דאמר כולם גרים וכו' איהו נמי אמר מאי קראה אך אחר קצת התבוננו' אי אפשר לומר כן שאין זה מדרך התנאים להסמיך דבריהם הם בעצמם אקראי אבל האמת הוא שר' אמי ור' יצחק נפחא הם הם שאמרו ומאי קראה ותרווייהו אמרי שקדם לזה נמשך עד מתקיף לה ר' יוסף אלא דאשכחנא תו בפ' פרת חטאת קט"ז ב' דקאמר מאי מטה של טורבל אמר אביי עיזא דקרקשא דדיישן דישאי אמר אביי מאי קראה הנה שמתוך למורג חרוץ חדש בעל פיפיות הרי דאביי עצמו שהוא בעל המימרא הוא דקאמר מאי קראה ולקיים

את דברי הרמב"ן ז"ל נ"ל המך לומר שאין גירסא זו מדויקת דאם, איתא דאביי גופא קאמר מאי קראה אמר אביי אמר אביי תרי זימני למה לי לא הוה ליה למימר אלא אמר אביי עיזא וכו' ומאי קראה וכו' אלא ודאי דט"ס נפל בספרים וצ"ל א"ר יוסף מאי קראה דהא קחזינא בפ' אין מעמידין כ"ד ב' ובפרק הקומץ רבה כ"ב א' דמייתי הך מימרא גופא ובתרווייהו כתוב לאמר אמר רב יוסף מאי קראה ולא הוזכר בשום חד מינייהו שם אביי כלל לא במימרא ולא גבי מאי קראה וכיון דגירסא זו מכוונת בתרי מסכתי אית לן למסמי חדא מקמי תרתי כן נלע"ד:

תלב

מאי שייר דהאי שייר. שייך למפרך כן בין כששייר במשנה בין כששייר בברייתא כן למדתי מהש"ס דיבמות כ"א ב' דעל ברייתא דמייתי התם ת"ש מה הם שניות משני תלמודא תנא ושייר והדר פריך מאי שייר דהאי שייר ע"ש וכן מצאתי עוד בפ"ק דתענית י"ג ב' ובפ"ו דנזיר ל"ח ב' דפריך הכי על ברייתא לך נא ראה וגדולה מזו למדתי מתלמוד ערוך דבפ"ב דסוטה ט"ז א' דאף על דברי אמורא שייך להקשות מאי שייר דהאי שייר דהכי איתא התם ת"ש דאמר רבי יוחנן משום ר' ישמעאל בשלשה מקומות הלכה עוקבת קרא וכו' ואם איתא ליחשוב נמי הא תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר שייר מצורע דתניא וכו' ע"כ הרי מבואר דאף אמימרא דאמורא שפיר מקשינן מאי שייר דהאי שייר ואין לומר דהכא שאני דכיון דר' יוחנן משמיה דר' ישמעאל שהוא תנא קאמר חשיבא כברייתא דהא כבר הוכחתי באות המ"ם דכל עוד דלא קאמר תניא או ת"ר מימרא מיתקריא אף דקאמר לה משמיה דתנא ע"ש ובלאו הכי נמי הא אשכחנא נמי להתוס' בפ' הגוזל עצים צ"ה ב' ד"ה שלשה דעל מימרא פשוטה דר' נחמן אמר שמואל שלשה שמין להנו השבח וכו' כתבו וז"ל אע"ג דקתני ג' תנא ושייר גזלן ושייר נמי אריס שאם בא לסלקו מאריסותו משלקו מן השבח בדמים ע"כ הרי שנשמרו התוס' במ"ש ושייר נמי אריס כי היכי דלא נקשי מאי שייר דהאי שייר הגם דאמורא קאמר לה וזה ברור אבל אמת אגיד כי חזות קשה קא חזינא בשיטה לקידושין לקדמון אחד שנדפסה מחדש בשנת תקו"ה לפ"ק שבדף ט' ד' כתב דדילמא ליכא לאקשויי מאי שייר דהאי שייר אלא גבי מתניתין אבל הברייתא אמתני' קא סמכא וארחא דמשיירא ואחר המחילה הראויה דבר זה לא ניתן ליכתב אף בדרך דילמא כיון דאשכחן בש"ס מהני סוגיי דאייתינא הפך דבריו והכי נקט לה בפשיטות הליכות עולם בש"ג פ"ב דרך המשנה והברייי' דתני מילי טובא ושייר וכו' ע"ש:

תלג

מחלוקת ואח"כ סתם לא אזלינן בתר כלל זה במקום דאיכא פלוגתא דאמוראי דאפשר דהוי הלכתא כחד מהנך אמוראי כ"כ הרא"ש בפ' נערה שנתפתתה סי' ל"א וכן ראיתי למוהר"י קורקוס בפ"ט מה' שמיטה ויובל הלכה כ"ד וכן גבי סתם במתני' ומחלוקת בברייתא מצאתי למרן כ"מ פ"ו מה' מעשר שני הלכה ג' שכתב ואע"ג דבפ' החולץ אמרינן דסתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הל' כסתם שאני הכא דבפ"ק דביצה טרחי אמוראי לאוקומי מתני' כחכמים משמע דסברי דהכא הלכתא ולא כסתם ע"כ וכן כתב עוד בפי"ג מה' נדרים הלכה י' דאע"ג דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתני' שאני הכא דאמרינן זו דברי רבי ישמעאל אבל חכמים אומרים משמע כחכמים קי"ל ע"כ וכן כתבו הר"ן בפ' האיש מקדש דף תרמ"ב א' ומוהרי"ט ח"ב בחידושי הרי"ף דף ע"ה ד' גבי סתם ואח"כ מחלוקת דאי שקלו וטרו אמוראי אליבא דסתם הלכה כסתם ועיין כנה"ג ח"מ סי' רנ"ג הגהות הב"י אות י"ג ובתוי"ט פ"ו דברכות וכן מצאתי תו להר"ן בפרק השולח גבי פרוזבול היה לי ואבד שכתב וז"ל סתם במתני' ומחלוקת ברייתא הל' כסתם הכא לא קי"ל הכי כיון דרב הונא אמורא דחי לה ע"כ וברור הוא דטעמא דשויא לכולן שכל הכללים לא נאמרו אלא בדליכא הוכחה בש"ס דלא כוותייהו וכמו שהוכחתי מגדולי המחברים במקום א' וכבר כתבתי בכללין דלעיל בשם הרא"ש דאמורא יש לו כח לפסוק דלא כמתני' והלכה כוותיה ואף שדבריו אינם צריכים חיזוק מטיבותיה אמינא דהכי מוכח בפ' תולין ק"מ א' דמשום דקאמר רבי ינאי דסתם מתני' דאין שורין את החילתית בפושרין יחידאה היא פסקו כולהו רבוותא כר' ינאי ודלא כמתני' וכן תמצא עוד בפ"ד דביצה ל"א על מתני' דמביאין עצים מן השדה וכו' ע"ש וכ"כ הרי"ף בהדיא בפ' הספינה מתני' יחידאה היא ולא סבירא לן כוותיה וכ"כ נ"י פ' המניח י"ד א' ע"ש ומצאתי להר"ן ריש פרק המגרש שכתב ואמר חזקיה דמתני' דהכא כרשב"א אתיא ולדידיה משמע דלא קי"ל כסתם מתניתין דאע"ג דסתמא דהכא בתרא הוא מדאמר חזקיה רשב"א היא משמע דהלכתא מפיק ליה עכ"ד וכ"כ ר' שרירא גאון בתשובה שהביא ס' יוחסין ע"ש דף קי"ג א' ועיין תי"ט פ"ה דמעשרות סוף משנה א' דזו היא שיטת הירושלמי דמדמפרש דאתיא כר"פ תו לא הוה כסתמא כן מצאתי להרדב"ז ז"ל בספר יקר תפארת ר"פ ט' מה' נדרים לדעת הרמב"ם ע"ש ומעתה נוראות נפלאתי מהר"ב חזון נחום שבפי"ג דזבחים משנה א' תמה על הרע"ב שם שכתב דר' נחמיה היא ואינה הלכה ואמר ולא ידעתי למה דמחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם ואגב ריהטיה לא דק דדברי הרע"ב לאו מדיליה אינון דבהדיא איתמר שם בש"ס קי"ב א' הא מני ר'

נחמיה היא וכו' וכיון דאתפרש בגמ' דיחידאה היא תו לא שייך למימר דליהוי הלכה כסתם וכדכתיבנא ואשוב אתפלא עוד עליו שחזר שנית עוד בפ"ט דמנחות משנה ה' וכתב וז"ל כתב הר"ב ז"ל דמתני' ר"מ היא ולית הלכתא כוותיה וכ"כ הרמב"ם וק"ק דהוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם וכבר כתבתי בזה במקום אחר ע"כ והוא פלא דגם בזה לא התבונן שדברי הרע"ב והרמב"ם הם לקוחים מהש"ס שם צ' א' דמוקמי' לה כר"מ דלית הלכתא כוותיה וכיון דאתמר בגמ' דלא חשיבא סתמא ולית הלכתא כוותי' מה מקום לטפילה זו ולמימר דליהוי מחלוקת ואח"כ סתם אתמהא והבאתי את השלישית וזאת קשה מכולם דבפי"א דזבחים משנה ח' כתב וז"ל בגמרא מוקי רבא לסתם מתני' כר"ש דאמר קדשים קלים אין צריכין מריקה ושטיפה יע"ש ולפי זה הו"ל למפסק הלכה כר"ש דהו"ל מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם וא"כ קשה למה לא פסק הרמב"ם בפירושו ובחבורו כר"ש הרי שלא נתעלם ממנו דלא נעביד עיקר מינה ואיהו קא הדר ומקשי דליהוי מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם והוא פלא על רב שחכמתו מרובה איך אישתמיטו מיניה כל הני מילי מעלייתא דאתינא לעיל ושכח דברי עצמו שכתב ברפ"ג דתמורה דהא דקי"ל מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם אי אמורא גלי דעתיה להפך אזדא ליה האי כללא ועשה עצמו כאילו לא ידע מ"ש מרן בכ"מ פ"ח מה' ברכות הל' י' וז"ל אבל רבינו סובר דלא אמרו בגמרא דר' יהודה היא אלא ללמדנו דמתני' יחידאה היא ולית הלכתא כוותיה וכ"כ עוד בפ"י מה' בכורים הלכה ז' מדאמרינן מני ר"ש היא מוכח דרבנן פליגי עליה ונקטינן ככללין דיחיד ורבים הלכה כרבים ע"כ וכ"כ מוהר"י קורקוס שם פ"ד הלכה י"ב לדעת הרמב"ם וכ"כ הר"ן ר"פ ראשית הגז לדעת הרמב"ם ע"ש וכ"כ רש"ל שם בישו"ש שלו ורש"י בפ"ק דחגיגה י' א' גם הוא כתב בהדיא הא מני ר"פ היא ואין הלכה כמותו וע"ע פי"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א' דאזיל לשיטתיה זאת וכן מצאתי תו אחר החיפוש בס"פ כ"ז מה' מכירה כתב אלה הדברים ולקיים דברי הרי"ף ורבינו י"ל דא"כ לימא מתני' מני ר' נתן היא ומדאמר מתני' יחידאה היא ודאי משמע דאתא למימר דמשום דיחידאה היא לא קי"ל כוותה עכ"ד הרי מבואר מכל אילין דוכתי דאייתינא דדעת הרמב"ם הוא דכל היכא דמוקמינן לסתמא דמתני' כיחיד לאפוקה מהלכתא הוא ולא שייך כלל תו למימר מחלוקת ואח"כ סתם היא הפך דבריו ז"ל והיותר תימה הוא דאיהו גופיה בפ"י דמנחות משנה ג' כתב כדברי הכ"מ יע"ש האמנם לא אוכל להתעלם ממאי דאיכא למידק בדברי הכ"מ דה' מכירה דמשמע מדבריו דדוקא היכא דאמרינן בש"ס דיחידאה היא הוא דאית ליה להרמב"ם דלא קי"ל כוותיה משא"כ כדקאמר מני ר"פ היא וזה סותר למ"ש איהו גופיה בכל הנך דוכתי דאייתינ' דגם

במני ר"פ היא משוי להו יחידאה לדעת הרמב"ם וכעת לי המך צ"ע ואני תמיה על הר"ב בית דוד על המשניות דכתב כן מדעת עצמו בפ"ט דמנחות משנה ה' ולא הזכיר מכל זה כלום ויותר מאלה יש לתמוה על הר"ב שושנים לדוד שכתב עליו שם דהך כללא לא שמיע לן והוא פלא ותימא על תימא דאיהו גופיה כתב ספ"ב דבכורות דתני ר' משנה יתיר' בשם ר"א ללמד דהסתם שקדם לו אין הל' כמותו כיון דר"מ הוא והלא מכ"ש אתיא היכא דקא מפרש בגמרא להדיא דאותו סתם ר"מ הוא ואיך כתב דלא שמיע' ליה הך כללא ועיין מוהר"י קורקוס פ"ט מה' בכורים סוף הלכה ג'. גם הלום ראיתי מה שתירץ הר"ב חזון נחום ספי"א דזבחים לקושיתו הנ"ל וז"ל וי"ל דברישׁ פרקין סתם כר"ש ואח"כ הביא מחלוקת דר"ש ורבנן באופן דהוי מחלוקת בין תרי סתמי הלכך ליכא למשמע מינה והדרינן לכללין דאין הלכה כר"ש לגבי ת"ק ע"כ ולי הדיוט לא נהירא דכיון דסתם רבי בתחלה כיחיד ואחר שהביא המחלוקת חוזר וסתם כוותי' ש"מ דלאקבועי הלכתא כוותי' קא מהדר דאי לאשוויה סתם ואח"כ מחלוקת קא בעי לא הוה הדר למסתם זמנא באחרינא כוותי' ובתר דקיימתיה מסברא מצאתיה ראיתיה בתי"ט פ"ג דכלים משנה ב' ע"ש דלדידיה בכי האי גוונא אית לן למיזל בתר סתמי אף שהמחלוקת באמצען וכן ראיתי תו אליו ז"ל בנגעים פ"ו משנה ב' יע"ש וע"ע מזה במקואות פ"ג מ"ב וכן יש ללמוד עוד מדברי הכנה"ג בכללי התלמוד שבאות כ"ח כתב בשם מוהרי"ט רבו דאע"ג דסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם אי אשכחן סתמא אחרינא בדוכתא אחרינא סמכינן עלה ע"כ וכ"כ עוד בכנה"ג ח"מ סי' רנ"ג הגהות הב"י אות י"ג וכן מצאתי גם אני להרא"ש ז"ל בפ"ט דנדרים שכתב כן בשם הרמב"ן ולא ידעתי למה לא הזכירו הכנה"ג ומסתמות דבריהם יש ללמוד דאף אם ישאר המחלוקת באמצע התרי סתמי אין קפידא בכך וע"ע זרע יצחק חולין פ"ח משנה א' ובשיטה מקובצת על ב"מ דף קכ"ט ג' ונ"ל דיש סמך לזה בסוגיא דפ' האיש מקדש נ"ד ב' דעלה דאיפליגו ר"מ ורבי יהודה במעשר דלר"מ ממון גבוה הוא ולר"י ממון הדיוט הוא אמרינן שם בגמרא דסתם לן תנא כר"מ תרי זימני חדא במעשר שני פ"ה ואידך בעדיות וכר"י חדא זמנא ופרכינן ואי סתמא דוקא מה לי חד סתמא מה לי תרי סתמי הרי דאי לא הוה לן סתמא כר"י לא הוה קשיא לן כלל אף שהמחלוקת דהאיש מקדש הוי בין תרי סתמי דמעשר שני ודעדיות ואע"ג דהמסקנא היא משום דבבחירתא סתם כוותיה מ"מ חזינן דגמרא סברא דאין קפידא מאי דקאי המחלוקת בין תרי סתמי כמדובר כנלע"ד. עוד תירץ בעל חזון נחום שם וז"ל ועוד י"מ דכתבו דהאי כללא ליתיה בסמוכין זה לזה אלא במרוחקין זה מזה עכ"ד ולי הדיוט לא נהירא דהן אמת דהגאון ר' שמשון בס' כריתות ימות עולם ש"ג סי' י' למד כן

מדברי הירושלמי דפ' החולץ ודפ"ק דמגילה ע"ש אבל אנו אין לנו אלא כש"ס דילן דלא קא מפליג בשום דוכתא בין רחוק לקרוב אלא סתמא קאמר דכל מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם וכן תמצא הדבר מבואר בדברי רש"י ז"ל בפרק החולץ מ"ב ב' שכתב וז"ל מחלוקת ואח"כ סתם בין שסתם אחריה מיד כאחד מהם בין שסתם אחריה במסכתא אחרת באותו הסדר וכו' הלכה כסתם ע"כ הרי מבואר בהדיא דאין חילוק בין קרוב לרחוק ומה גם שבש"ס שם מפורש דקרי סתם ואח"כ מחלוקת לחדא מתני' גופה ואין טעם לחלק בזה בין סתם ואח"כ מחלוקת למחלוקת ואח"כ סתם דמאי שנא וע"ש תו' סד"ה התם ובפ"ק דע"ז ז' א' ד"ה פשיטא דקרי להו מחלוקת ואח"כ סתם בחדא מתני' וכן יש ללמוד עוד מדבריהם דפי"ן קכ"ב ב' דבמרוחקין גרע טפי יע"ש וכ"נ מדברי הרי"ף והרא"ש דפ' הערל גבי סריס דקרו מחלוקת ואח"כ סתם לשני משניות דסמיכי אהדדי וכן ראיתי עוד בהרא"ש פ"ק דיומא דקרי מחלוקת ואח"כ סתם בחדא מתני' ע"ש וע"ע תי"ט פ"ז דכלאים משנה ו' ופ"ג דערלה משנה ח' שכתב דהוי מחלוקת ואח"כ סתם בתרי משניות דסמיכי אהדדי ויותר על זה כתב ברפ"ב דנגעים בשם מהר"ם דבחדא מתני' גופה אמרינן כן אלא שיש לתמוה עליו דבפ"ק דע"ז משנה ט' נשען על דברי הכריתות הנ"ל ואישתמיט מניה דמר דאנן לא קי"ל הכי באופן שכל מ"ש בזה הר"ב חזון נחום הן בקושיא הן בשני תירוציו אחת מהנה לא נסברה:

תלד

מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת לא אמרינן אלא באיסורי לאוין שחייבים עליהם מלקות משנה למלך פ"א מה' י"ט בדברי הכותב:

תלה

מילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן. לא אמרו אלא בדבר חומרא וגדר שהחמירו וגדרו על התורה לא בענין שאינו חומרא וגדר הרד"ך בית ל"ב חרר ד' הביאו הכנה"ג בכללי הגמ' אות קפ"ו אבל הרב שו"ת שער אפרים חולק עליו ע"ש סי' ס"ח וגם מוהר"ר צבי אשכנזי סי' ס"ח ובשארית יהודה סי' כ"ה ובמשנה למלך פ"ד מה' מלוה דף מ"ט ב' ועיין כנה"ג ח"מ סי' רכ"ה הגהות הטור אות ט"ל ומ' וע"ע בשו"ת דברי יוסף ס"ס מ"ג:

תלו

מודה ר' פלוני. אומר לפעמים ואין חולק עליו ומאי מודה מודה לנפשיה כ"כ הריטב"א בחידושי גיטין דף נ"ט ע"ג וכן מצאתי להרשב"א ז"ל בחידושיו ליבמות דף צ"א א' ועיין גופי הלכות כלל ש"ס ומוהריק"א בכלליו דף ק"ו א':

תלז

מצות בטלות לעתיד לבא. לאו לאחר התחיה קאמר אלא זמן מיתה קרי לעתיד לבא וכדאמרינן שלא תהא מכשילן לעתיד לבא שהוא אחר זמן מועט והיינו דאמרינן במתים חפשי כיון שאדם מת נעשה חפשי מן המצות דאלמא מזמן מיתה קאמרינן הר"ן בחדושי נדה פ"ט בשם הרשב"א אך מדברי התוס' שם דף ס"א ב' ד"ה א"ר יוסף מוכח דמפרשי לה כפשוטו דלאחר התחיה ממש קאמר ע"ש:

תלח

משה שפיר קאמרת. פירש"י בשבת ק"א ב' ובסוכה ט"ל א' שר"ל גדול הדור וע"ע בחולין צ"ג א' שכ' משה תלמיד חכם אך בביצה דף ל"ח ב' שינה את טעמו ופירש ביקרא דמשה קא משתבע ועיין גופי הלכות כלל שנ"ד דאישתמיט מיניה פירש"י דביצה מדטרח למצוא כן ביפה מראה הן אמת שמצאתי למהר"ם ן' חביב בס' שמות בארץ דבכפות תמרים שם כ' דפירוש זה של שבועה אינו מיושב דמה ענין לשבועה זו כיון שבא לתמוה עליו שפיר קאמרת בתמיהא ושמצא בתלמוד מוגה שהגיה בלשון רש"י דביצה ביקרא דמשה קא משבח ע"כ ויש לי להביא ראיה לדבריו דבתר תמיה ל"ש שבועה מהא דאיתא בפ' כל שעה דף ל"ח ב' כשבאתי והרציתי דברים לפני ר"א אמר לי ברית הן הן הדברים שנאמרו לו למשה מסיני איכא דאמרי ברית הן הן וכו' ולאו טעמא בעיא ופירש"י ברית שבועה ואיכא דאמרי בתמיה א"ל וכי הן הן הדברים וכו' דלא בעי טעמא וכהלכה למשה מסיני ע"כ הרי דלא פירש"י שברית הוא שבועה אלא ללישנא קמא דתני לה בניחותא אך ללישנא בתרא דמתני לה בלשון תמיהא ול"ש ביה שבועה פירש וכי הן הן וכו' ועיין בערוך ערך ברית שפי' איפכא דללישנא קמי הוי בתמיהא וללישנא בתרא הוי בניחותא ואיך שיהיה מ"ש עוד שם דללישנא בתרא הוי ר' יהושע עצמו שאמר לו ברית וכו' לא יכולתי להולמו עם הגירסא שלפנינו ע"ש ודוק:

תלט

מאן לימא לן כד אמר אמורא הך לישנא על דברי אמורא חבריה הוא בלשון דילמא ומסורת בידינו מהגאונים דכל היכא דלמר פשיטא ליה ולמר מספקא ליה הלכה כמאן דפשיטא ליה דלא שבקינן מאי דפשיטא ליה לחד משום מאי דמספקא ליה לאידך ר' בצלאל בשיטת ב"מ פ"ק דף כ"ח א' בשם הריטב"א וכ"כ הנ"י שם והר"ן בגיטין דף תקע"ו ב' ועיין כ"מ פ"ג מהלכות שחיטה הל' י"ג ופ"ה מה' נדרים הלכה ז':

תם
מתלתא קראי שמיע ליה מרב ושמואל ור' יוחנן פירש"י בפ' אין מעמידין מ' א' מג' חכמים גדולים שהם כדאי לסמוך עליהם בעל המקרא אך בעל הערוך בערך קר גריס מתלתא קיראי שפירושו אדונים:

אמת
מאי הוי עלה. הדרך בכל מאי הוי עלה שבתלמוד הוא דלבתר דשקיל וטרי באותו הדין בעי תלמודא מאי הוי עלה לידע איך הוא פסקא דדינא אחר שקל' וטריא ומצאתי מחודש בנדרים כ"ד ב' דקאמר מאי הוי עלה במילתא דלא איירו בה עד השתא כלל רק דבעו שם תרי בעיי בהדי הדדי ולבתר דפשיט קמייתא קבעי מאי הוי עלה דאידך וכפרש"י שם ועוד מצאתי אחר בפ' כסוי הדם פ"ו ב' גבי הי מינייהו דאחריתא ואע"ג דאקדמיה ת"ש מ"מ לא מפשיט בההוא ת"ש הי מנייהו דאחריתא ודוק וע"ע קידושין פ"ב נ' ב' דקאמר מאי הוי עלה במילתא דקאמרי רב הונא ורבה וליכא מאן דפליג עלייהו והריטב"א שם פי' דה"ק מאי הוי עלה אי אמרי' לעולם חוששים לסבלונות בכל מקום ובכל זמן או מפלגינן ע"ש:

תמב
מאי הוי עלה. לא קא בעינן אלא באמוראים שקולים אבל גבי רב ושמואל במידי דאיסורא דסוגיין בעלמא הלכה כרב באיסורי ל"ש למבעי על זה ואי הוי עלה כ"כ הרא"ש ז"ל בפ' משילין סי' ז' הביאו מוהרש"א בהליכות אלי כלל תקמ"ב ולדידי איכא למידק על זה דהא בפ' הגוזל ק"א מצינו דבעי תלמודא מאי הוה עלה על מחלוקת רב נחמן ורב ששת גבי היורד לתוך חורבתו של חבירו וכו' אף דסוגיין דעלמא הלכה כרב נחמן בדיני דהיא היא ויש לישב דהתם שאני דכיון דאותבינן עליה דרב נחמן דאמר שומעין לו מברייי' דרשב"ג ואמרי' לימא רב נחמן דאמר כב"ש אע"ג דדחינן הוא דאמר כי האי תנא דתניא שומעין לו דברי רשב"א מאחר דלרשב"ג קיימי ב"ה דסברי אין שומעין לו דלא כרב נחמן נסתפק תלמודא אם גם בזאת סמכינן אכללא דרב נחמן אי לא ואמטול הכי בעי מאי הוי עלה אי נמי י"ל דמשום דסתמא דתלמודא דעלה להא דר' יוחנן דיש לחלק בין בית לשדה ורב נחמן שומעין לו סתם קאמר על כרחין למבעי מאי הוי עלה לאשמועינן הך חילוקא ולא נסמוך אכללין דהוה משמע דבכל גוונא הל' כרב נחמן כנלע"ד:

תמג
מה טעם קאמר מצאתי מחודש דאף בסיפא שהוא טעמא דרישא לא הוזכר אותו הטעם כלל במשנה רק דעלה דסיפא בעינן בגמ' מאי טעמא וקאמר אותו טעם וזה בפ' במה

מדליקין כ"ג ב' דמאי דתנינן שם ולא בשמן שרפה מוקי לה רב חסדא בי"ט שחל להיות בשבת וטעמ' הוו לפי שאין שורפים קדשים בי"ט ופרכינן והא מדקתני סיפא אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט מכלל דרישא לא בי"ט עסקי' ומשנינן אמר רב חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט לפי שאין שורפין קדשים בי"ט הרי דאע"ג דבסיפא לא הוזכר כלל טעמא דאין שורפין קדשים רק בגמ' הוא דאתאמרה עלה דקתני בסיפא אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט אפ"ה אמרינן דסיפא הוי פירושא וטעמא דרישא כאילו אותו טעם הוזכר בהדיא במתני' והוא חדוש:

תמד

מינקיט ר' פלוני חומרי מתניתא ותני. דאמרינן בכמה דוכתי לאו משום דכל הנהו מילי דתני בהדי הדדי אית להו חד טעמא הוא דקאמר הכי שהרי נמצא בכמה דוכתי דנקיט הך לישנא אף בדחלוקין בטעמייהו אלא הכונה דנקיט להו בחומרתא חדא משום דכולהו גזירות דרבנן נינהו אף דלכל חד וחד אית ליה חד טעמא הרשב"א ז"ל בחדושיו לשבת דף מ"ה ב':

תמה

מנלן מנלן תרי זמני שהשני הוא לשון קו' דקא מתמה על הבעיין דקא בעי בעיא פשוטה למדתי מדברי הרשב"א בריש חידושיו למגילה דל"ש לאתמוהי אלא כשאותו דבר פשוט הוא הוא שנוי במשנה שהיתה שגורה בפי הכל אבל אם הוא דבר שנשנה בברייי' ל"ש לאתמוהי עליה דכיון דלא היו הברייתות סדורות בפי הכל אפשר דלא ידע לה ומיהו בההיא דמגילה דברייי' היא ואפ"ה קאמר מנלן בלשון תמיהא פי' הוא ז"ל דאותו שאמר מנלן (פי' בתמיה) כדבעינן למימר קמן הוא ששאל תחלה מנלן ולפרושי למתני' בדרך קושי' ותירוץ הוא ודכוותה איכא טובא בגמ' אך לדעת התוס' נראה דוחק לתרץ כן שהרי בר"פ כל התדיר פ"ט א' ד"ה מנלן מצאתי שהניחו הדבר בקושיא וז"ל שם הכא ניחא שהטעם מפורש במשנה אבל בשמעתא דמגילה קשה דקאמר מנלן כדבעינן למימר קמן חכמים הקילו וכו' ומה בכך אטו משום הכי לית לן למבעי ומנלן מאחר שאותו טעם אינו מפורש במשנה ע"כ וע' הליכות אלי כלל תקנ"ט שנדחק בזה:

תמו

מנא ליה לר"פ הא. מצינו דבעי תלמודא אף דבההיא מלתא גופא הש"ס בעי מדאורייי' מנלן ומשני לה שפיר וזה בפ"ק דכתובות ט"ו א' עלה דקאמר ר' זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי וכו' בעי הש"ס מנליה לר' זירא הא אילימא מט' חנויות וכו' אלא מט' שרצים וכו' ומדאור' מנלן אמר קרא וארב לו וכו' ע"כ ומעולם הוקשה לי דכיון דהך

מילתא מקרא ילפינן לה אמאי קא מהדר תלמודא דליגמריה ממשנה או בריי' והרי כמה דינים השמיעונו האמוראים מקראי מבלי שימצא להם מקור במשנה או בבריי' ואחרי מופלג מצאתי בחפיש"ה לר' בצלאל בש"מ על כתובות שתירץ שדרך האמוראים שמפרשי' בהדיא בדבריהם מהי קרא מייתו להו והכא נמי הוה ליה לר' זירא למימר שנאמר וכו' ומדלא קאמר הכי משמע דרבי זירא הוציא זה הדין משום משנה ולהכי לא איצטריך לאתויי קרא ולהכי בעי מנא ליה לר' זירא וכו' ושוב בעי עלה דמתני' גופה מנלן מדאור' וכו' ע"כ:

תמז

מאי בינייהו איכא בינייהו וכו'. היכא דאיתיה לשון זה בגמ' מוכח ודאי דפליגי אבל היכא דקאמר איכא בינייהו לחוד בלי שאלת מאי בינייהו יש לומר דלא פליגי ב"י י"ד קע"ג ד"ה איתא בגמ' לדעת רבינו ירוחם וע' פרי תואר על י"ד סי' י"ד סוף סעיף קטן ב':

תמח

מאי בינייהו איכא בינייהו כך וכך. אי הוי דוקא אותם הדברים שאמר הש"ס דאיכא בינייהו או מצינן לאשוויי להו שאר מילי דשייך בהו ההוא טעמ' גופיה איכא פלוגתא בהא ביני רבוותא כי לדעת הרשב"א שהביא הנ"י בפ"ק דמציע' גבי זבנא אורתא יהבא במתנה וכו' נוכל לדמות כל הדומה לאיכא בינייהו אע"ג דלא איתמר בש"ס שכ' וז"ל וכ' הרנב"ר ז"ל בשם הרשב"א ז"ל דה"ה כל היכא דאיכא טענה בלקיחת' של זו כגון שהיא סמוכה למצר שלו או שהיא עידית וכיוצא בו וכו' ע"כ וע"ע תולדות האדם להרשב"א ר"ס ש"מ ולזה נוטה דעת התוס' ז"ל כמו שנראה מדבריהם דפ' המניח ל"ג א' ד"ה הקדישו ניזק איכא בינייהו שכתבו הוה מצי למימר דלמר יכול לסלקו ולמר אין יכול לסלקו וכו' אלא חדא מיניייהו נקט וכ"כ עוד שם מ' ב' ובפ' האומר ס"ג ב' ד"ה דקדמא ובפ' בנות כותים ל"ה ב' ד"ה איכא בינייהו ובערכין ל"א ובכמה דוכתי אמנם הרא"ש ז"ל רוח אחרת אתו שהרי כ' בההיא דפ"ק דמציעא וז"ל ראיתי מפרשים דה"ה היכא דאיכא טענה בלקיחתה כגון שהיה סמוכה למצר שלו או שהוא עידית וכו' ולא מסתבר לי דאי איכא מידי אחרינא דמוכח דלא לאוקומא קמיה בעי גמרא הוה מפרש ליה כי היכי דמפרש כל הני מילי אלא בסברא כל דהו לא אמר אלא היכא דמוכח בפי' כי הני ע"כ וכן נראה דעת הריב"ש בתשובותיו סי' רל"ג יע"ש ומצאתי עוד אחר זמן בשו"ת מוהריב"ל בח"א שבדף מ"ג ד' (הוא דף ג' בדפוס) כתב וז"ל וצריך לעיין איך לא חשש הרא"ש ז"ל לתרץ קושיא חזקה שיש לסברת ר"י ולסברתו והיא דאמרי' התם בערכין מאי בינייהו בין רב פפא ובין רב הונא בריה דרב יהושע איכא בינייהו כשחייב מודה אי נמי דשמתיה

ומת בשמתא ואמאי לא קאמר דאיכא בינייהו נמי כשהמלוה היא בתוך הזמן וכו' עכ"ל הרי דסבר ריב"ל ז"ל נמי דכל כמה דלא מפרש תלמודא כל שאר מילי דאיכא בינייהו לא אמרינן דנקט הני וה"ה לאינך ולדידי חזי לי דאישתמיטו מיניה דמוהריב"ל דברי הרא"ש דפ"ק דמציעא שהבאתי דהא ביתר שאת וביתר עז הוה מצי לאקשויי אהרא"ש ז"ל דדבריו סתרי אהדדי דבההיא דמציעא כתב דהנהו דקאמר תלמודא דאיכא בינייהו הם בדוקא ובתשובותיו כלל פ"ח כתב דנזקקין לנכסי יתומין במלוה בתוך זמנה אע"ג דבגמרא לא קאמר לה גבי איכא בינייהו כשחייב מודה וכו' ואיך שיהיה בכללות כל שאר גדולי הפוסקים שפסקו דנזקקין למלוה בתוך זמנה אע"פ שלא הוזכר בגמרא גבי איכא בינייהו כשחייב מודה מוכח שפיר דלדידהו אע"ג דבגמרא לא קאמר דאיכא בינייהו כי אם מלתא חדא או תרתין הוא הדין לכל מאי דדמי להו וכמו שכתב להדיא בעל התרומות בשער י"ד סוף ח"א וז"ל ויש מי שהורו שאינו גובה מהן כשמת תוך זמן אפי' בשבועה וחזו לה מההיא דערכין ומההיא דגט פשוט דאמרי' איכא בינייהו דשמתו' ומית בשמתיה אי נמי כשחייב מודה ולא נקיט דמית בנו זימניה ומסתברא דחדא מינייהו נקט וה"ה לאחריני עכ"ד וכן נראה בהר"ן פ' אלמנה ניזונת תקכ"ט א'. ומצאתי למוהר"י ן' ומא בספרו שארית יוסף ריש נתיב הבעיא והפשיטות שתמה על הריב"ש ז"ל שבתשובותיו סי רל"ג שהבאתי הוציא נפקותא דדינא במה שלא אמר הש"ס איכא בינייהו אחר ומאי קושיא כפי מ"ש התוס' בכמה מקומות דחדא מינייהו נקט ותירץ וז"ל וי"ל דהתם דייק כר' ששת משום דהא נחית למניינא וכיון שכן דנקיט תרתי אמאי לא אמר תלת ואילו לא היה מתרץ אלא בחדא לא הוה קשה ע"כ והנה מדבריו אלה נראה דסבר וע"כ לא כתבו התוס' דלאו דוקא הנהו דקאמר בגמ' דאיכא בינייהו אלא ה"ה לאחריני דדמו להו אלא דוקא היכא דנקיט תלמודא חדא מילתא דאיכא בינייהו בלחוד אבל היכא דקאמר דאיכא בינייהו תרתי מילי אף לדעת התוס' שפיר אמרינן דכיון דנחית למניינא לאו דוקא הם וכדברי הריב"ש ולדידי לירא להאי חילוקא שהרי מצאתי להתוס' בפ"ק דבתר' ה' ב' ד"ה ואפי' מיתמי שכתבו וז"ל ואין להביא ראיה משלהי מכילתין דקאמר מאי בינייהו דר"פ ורב הונא בריה דרב יהושע ולא קאמר דאיכא בינייהו כגון דמית לוה בתוך הזמן דלרב הונא גבי דהא רב הונא ורב פפא אמרי בשמעתין דלית להו חזקה דריש לקיש ועוד דבכמה מקומות יכול למצוא איכא בינייהו טובא ואינו חושש לומר אלא דבר אחד או שנים כדאמרינן בהמניח ל"ג גבי פלוגתא דיושם השור ע"כ הא קמן מבואר דלדעת התוס' ז"ל אין חילוק כלל בין חדא מילתא לתרתין דהא נהיא דסוף בתרא שהביאו קאמר בגמרא דאיכא בינייהו תרתי מילי כשחייב מודה או כששמתוהו ומת בשמתא

ואפ"ה תירצו דאינו חושש תלמודא למנקט אלא דבר אחד או שנים וה"ה לאחריני דדמו להו וכן נראה דעת מהר"י אבוהב כפי מ"ש משמו ר' בצלאל בש"מ על ב"מ דף ט"ל א' דאיתא שם בגמרא דף י' ב' מאי בינייהו איכא בינייהו כהן וכו' אי נמי וכו' כתב הוא ז"ל דאה"נ שיש הבדלים אחרים אבל הגמרא נקט הני לפי שמביא בהם חידוש גדול וכו' ע"ש וכן מצאתי תו להר"ן בפ"ד דכתובות גבי איכא בינייהו אורועי סהדי ומכוש פירי ולטסקא שכ' ודאמרינן דאיכא בינייהו הכי גוונו הא דאיכא בינייהו כגון שכתב וכו' אלא דתלמודא נקט מאי איכא בינייהו בשני שטרות שוין ע"כ:

תמט

מאי בינייהו. אשכחן דקאמר תלמודא אע"ג דלא הוי בינייהו כלום דאינם חולקים הר"ן שלהי פ' כל הנשבעין:

תן

מה בין זה לזה. כדקאמר במשנה הוא חלוק מאין בין זה לזה דאין בין תנא ולא שייר כידוע ומה בין תנא ושייר כן למדתי מפ' אלו נערות מ"א א' דקאמר תנא ושייר על מתניתין דקמא דקתני מה בין תם למועד וכ"כ שם ר' בצלאל בשיטתו דף צ"ח ב' גבי מה בין אונס למפתה וכ"כ התוס' בפ"ט דפסחים צ"ח א' גבי מה בין פסח א' לשני וביומא כ"ט ב' וכ"כ שם משמם התי"ט והרמ"ז שם משנה ה' וע"ע ח"ט דסוטה פ"ג משנה ח' ונלע"ד דבזה יתורץ קושית התוס' שהקשו בפ"ק דמגילה גבי אין בין נדרים לנדבות וכו' דאמאי לא תני חילוק אחר שיש ביניהם שהנדבה באה מן המעשר ונדר אינו בא אלא מן החולין ונדחקו בתירוצא בתרא דתנא ושייר אע"ג דתנא אין בין ולי הדיוט בזה ניחא דכיון דבריש קינים כי שם ביתו מתנייא הך מתני' גופא בלשון מה בין דהכי איתא התם מה בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים מתו או נגנבו חייב באחריותם וכו' ולא קתני לה במגילה בלשון אין בין רק משום דנקט לשון זה בכל אינך להכי לא הוי דוחק כ"כ לומר דתנא ושייר ואיכא למידק לכאורה בהא דאיתא בפ"ק דתענית י"ד א' אמר רב אשי מתניתין נמי דייקא דקתני מה אלו יתרות על הראשונו' אלא שבאלו מהריעין ונועלין את החנויו' אבל בכל דבריהם זה וזה שוין ונ"ח ה"נ תנא ושייר והא מה אלו קתני והסבר' מה אלו דוקא הוא והא שייר תיבה אי משום תיבה לאו שיורא הוא משום דקחשיב לה באידך פרקא ע"כ מבואר שפיר דלשון מה אלו חשבינן ליה כמו אין בין דתנא ולא שייר והנה לא תעזוב נפשי לשאול מה סברא יש לחלק בין מה בין למה אלו דבמה בין אמרינן תנא ושייר ומה אלו דוקא הוא ולא שייר דכפי הנראה ליכא הפרש ביניהם וניחא לי באחד משני אופנים האחד משום דקתני מלת אלו דקאמר מה אלו יתירות וכו' וקי"ל דכל היכא

דקתני אלו תנא ולא שייר כדאמרינן בפ"ק דקידושין ט"ז ב' וכי תימא תנא ושייר והא אלו קתני וזאת שנית דכיון דתני מלת יתירות אי נמי לא הוה תני מלת אלו אמרינן דהתנא דייק בדבריו היטב כאילו תנא מניינא ואיתא שם בקידושין דכל היכא דתני מניינא תנא ולא שייר וכעין זה תמצא להר"ש אלגאזי בס' יבין שמועה דף כ"ח א' שכתב דאע"ג דלדעת הכריתות דכל היכא דליכא מניינא משייר אפי' חדא ליכא למפרך עליה מהא דאיתא שם בקידושין מותיב רב אושעי' יתירה עליה אמה העבריה וכו' ופרכינן עלה ומה שייר דהאי שייר אע"ג דלא תני מניינא די"ל כדסובר הכריתות דמדקתני לשון יתירה עליו וכו' אתא התנא לדייק היטב בדבריו והוכיח כן מדברי הכריתות גופיה שכתב בזה הלשון אבל הנך דקתני חומר בשור מבבור וכן מה בין תם למועד וכן כל כיוצא בזה משמע דדייק בלישניה ע"כ הרי דממה דנקט תנא בלישניה יתירה עליו וכו' כתב הוא ז"ל לדעת הכריתות דהוי כמו מניינא משום דדייק בלישניה ודון מינה ואוקי באתרין למה אלו יתירות וכדכתיבנא:

אתן

מופלא הסמוך לאיש דאורייתא. הכי איתא בפ' יוצא דופן דף מ"ו ע"א ופירש"י שם דהיינו קטן היודע לפרש לשם מי נדר סמוך לבוא לכלל גדול דהיינו שנה אחד קודם זמן שהוא ראוי להביא שתי שערות דהיינו בתנוק' כל י"ב ובתינוק כל י"ג וכ"פ בתמורה ב' ב' ובערכין ב' א' פירש עוד דקרי ליה מופלא על שם שבודקין אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר ולשם מי הקדיש וכ"פ התוס' שם אבל הבה"ג בה' מיאון והרמב"ם ז"ל בפי"א מה' נדרים הלכה ד' כתבו דבת י"ג ויום א' ובן י"ג שנה ויום א' מקרי מופלא הסמוך לאיש כל זמן שלא הביאו ב' שערות ע"ש אך הרמב"ם בפי' המשנה פ"ט דנדה מוכח דס"ל כפירש"י וכבר עמד על זה הר"ב קרית ספר והניחו בצ"ע ועיין בסמ"ג לאוין רמ"ב ובס' מגילת ספר על הסמ"ג שם דף קל"ב ע"ד:

תנב

מה טעם קאמר. הדרך הנהוג בכל הש"ס הוא דתרי בבי השנויות במשנה וחדא מינייהו מיותרת קעביד סיפא פירושא דריש' וקאמר מה טעם קאמר וכו' ומצאתי מחודש בנזיר י"ז ב' דקאמר מה טעם קאמר על חלוקה שלא הוזכרה כלל והכי איתא שם ת"ש מי שנזר והוא בבית הקברות אפי' היה שם שלשים יום אינו עולה לו מן המנין ואינו מביא קרבן טומאה ופריך קרבן טומאה הוא דלא מייתי אבל גלוח' בעי ומשני מה טעם קאמר מה טעם אינו מביא קרבן טומאה משום דלא בעי גלוח ע"כ הרי דגלוח לא הוזכר כלל

בברייתא ואפ"ה עביד לה פירושא דרישא והיינו טעמא כמ"ש שם התו' דכיון דממילא ידעינן דהא בהא תליא הו"ל כאילו הוזכרה בפירוש:

תנג

מוקף דאמרינן בכל דוכתא כגון גבי תרומה. וכן מקיפין בריאה וכיוצא פירושו הוא קירוב גמור יותר מסמיכות קול הרמ"ז פ"ב דכלאים משנה ט' ולי הדיוט אחר המחילה לא מיחוורא וההיא דאין מקיפין שתי חביות לשפות עליהם את הקדרה ופ' המביא ל"ב ב' יוכיח דלא היינו קירוב גמור רק הקרבה בעלמא וכן פירש"י שם וז"ל מקיפין מקריבין זו אצל זו כמו אין מקיפין בריאה וכמו לתרום שלא מן המוקף וכן מצאתי אליו עוד בגיטין פ' כל הגט דף ל' ב' שפי' מוקף סמוך כמו אין מקיפין ב' חביות ע"כ ועיין ס' דברי אמת קונט' י' דף צ"ח ע"ג וד' וצ"ט:

תנד

מאן תנא וכו'. דלא כפלוני פי' הוא מחן תנא דפליג עד שהוא צריך לאשמועי' דין זה שהוא פשוט ומשני דלא כפלוני כלומר שאינו פשיט והוצרך לאשמועינן לאפוקי מר' פלוני כן אני יכול לפרש לשון זה בכולה גמרא אף שרש"י אינו מפרש כן באר שבע דף י' ע"ד (ובדפוס פרנקפורט דף ח' ב') ולי הדיוט אחר המחילה לא נהירא דהא ברוב המקומות שבא לשון זה בגמרא קאמר עוד אחריו דאי כפלוני האמר וכו' ואם כדבריו כיון שהשיב ואמר דלא כפלוני כלומר שהוצרך למתנייה כדי לאפוקי מר' פלוני די והותר אמאי צריך תו למימר דאי כפלוני וכו' אלא ודאי מלשון זה משמע דשאלת מאן תנא וכו' הוא משום דבעי למידע באמת מי הוא התנא דתני כן והשיב לו שהוא דלא כפלוני דאי כפלוני לא מצי אתי דאמר כך וכך וכן יש להוכיח ממאי דקאמר בספ"ק דשבועות י"ג ב' מאן תנא דלא כר' יהודה והדר קאמר ומני ר"ש היא דמשמע כדכתיבנא ועוד דבכמה דיני חמורים הצריכים תלמוד קאמר תלמודא עלייהו מאן תנא וכו' דלא כפלוני ומי הוא זה אשר יערב לבו לומר ולשקול בכף מאזנים איזהו הדין הפשוט ואיזהו הבלתי פשוט ועיין שער יוסף דף נ"ה ע"ג ומדי דברי בזה הכלל זה חזיתי ואספרה שמצאתי להרשב"א בחידושיו לחולין דף ל"ד ג' דעלה דאמרי' שם בגמרא דלא כר"י כתב הוא ז"ל דמשום דר' יהושע הוא מתלמידי ב"ה ור"א מתלמידי ב"ש ניחא ליה לאוקומי כר' יהושע כל היכא דמצי לאוקומי כוותיה אבל כר"א לא מוקי אלא מדוחק ולפיכך קאמר דלא כר' יהושע ולא קאמר ור"א היא אי נמי דמשום דר"א לא קאמר בהדיא לא מצי לאוקמי כר"א אבל כר' יהושע ודאי דלא אתיא עכת"ד וגם זה לא זכיתי להולמו דאי כפי טעם ראשון קשה שהרי מצינו בבכורות ל"ג א' דקאמר מאן תנא אמר רב חסדא ב"ש היא דאמר וכו' ואם

כדבריו הוה ליה למימר דלא כב"ה דפליגי עליה שם ותו דאף בר"א גופיה מצינו בנדרים ל"ב ול"ג ובשבת ק"ז ב' ובמנחות י"ב ב' דקאמר מאן תנא ר"א היא אע"ג דהוה מצי למימר דלא כבר פלוגתיה דר"א ואע"פ שהוא מוזכר בלשון חכמים ואין זה דרך התלמוד לומר דלא כרבנן מ"מ ר"א שאני דידעינן בבירור דסתם רבנן דפליגי עליה דר"א היינו ר' יהושע דהוא בכל דוכתא בר פלוגתיה כמ"ש הר"ן בנדרים דף ע"ד ב' ומצינו עוד במועד קטן י"א א' דקאמר דלא כר' יוסי הגם דקיימא לן דנמוקו עמו אע"פ שהיה יכול לומר דאתיא כר"י בר פלוגתיה דנוכל לדון משם דלא הוי טעמא כר"א משום דלא מוקי כוותיה אלא מתוך דוחק כיון שאף בר' יוסי דנמוקו עמו מצינו דוגמתו ואף בר"א גופיה מצאתי בהוריות ה' א' דקאמר דלא כר"א והוה מצי למימר ר' יהושע היא שהוא בר פלוגתיה מוזכר להדיא בההוא ברייתא וכן בריש תמורה ב' א' קאמר לאתויי יורש ודלא כר' יהודה אע"ג דהוה מצי שפיר למימר לאתויי יורש וכר' מאיר שהוא בר פלוגתי' דר"י המוזכר שם בברייתא וכן בע"ז ל"ב ב' ובחולין י"ג א' ובתמורה י"ב א' מצאתי עוד דקאמר מאן תנא דלא כר"א אע"פ דהוה מצי למימר שפיר מאן תנא רבנן היא כדאשכחן בנזיר כ"ד א' דקאמר מאן תנא דבעל לא משתעבד לה אמר רב חסדא רבנן היא דאי ס"ד ר' יהודה היא וכו' סוף דבר אם איתא להא דהרשב"א ז"ל בכולהו דוכתי דקאמר דלא כפלוני ואתי כרבנן או כמאן דרגיל תלמודא לפסוק כוותיה בדיני אחריני הוה ליה להש"ס למימר רבנן היא או ר"פ היא כיון דדוקא בר"א שייך טעמא דלא מוקי אלא מדוחק וכו' ואנן קא חזינן דסוגיא דתלמודא לאו הכי רהטא גם לפי טעם ב' שכתב הרשב"א דלא קאמר דאתי כר"א משום דלא אמרה לשמעתיה להדיא לא יתכן רק לאותו דין פרטי דחולין משום דהכי הוא ואנחנו לא נדע מה נעשה לכמה וכמה דוכתי שבא לשון זה בגמ' אף בדברים ברורים ונראים לעין כל שאותו פלוני אמרה לשמעתיה כתנא דמתניתין ושאלתי אל מי מקדושים על זה ויען ויאמר אלי דטעמא דמילתא דקאמר דלא כפלוני הוא דלא מצי למימר דאתיא כבר פל פלוגתיה מפני שהוא שם פלאי ומוזכר בלשון ת"ק בסתם או בלשון חכמים ואף גם זאת אין סופו להתקיים דהא בההוא דנזיר שהבאתי מצינן דקאמר מאן תנא וכו' אמר רב חסדא רבנן היא ועוד דמה נדבר ומה נצטדק בההוא דמועד קטן ודהוריות ודתמורה שהבאתי וכאלה רבות עמדי דידעינן בפשיטות שם התנא דפליג עליה ואפ"ה קאמר דלא כפלוני לכן נלע"ד לומר דרבינא ורב אשי מסדרי התלמוד קבעו הדברים בש"ס כפי אשר שמעו אותם מפי האומרם ובההוא לישנא ממש דאיתמר בבי מדרשא ומזה נמשך דלפעמים קאמר מאן תנא ר"פ היא וזמנין קאמר מאן תנא דלא כפלוני משום דבאותו הלשון עצמו ששמעוהו כך קבעוהו בתלמוד ואל תתמה על החפץ

שהרי מצינו דוגמתה ברשב"ם ז"ל פ' חזקת הבתים מ"ה ב' דעלה דאמרינן שם בגמרא מתיב רבא לסיועי לרבה פי' הוא ז"ל דבלשון זה אמרה רבא בבי מדרשא תניא כוותיה דרבה ותיובתא לאביי והביאו ההליכות עולם בשער ב' פ' א' וכתב עליו שהדין עמו לפרש כן דרגילות התלמוד בכל מקום הוא דלא קאמר רק מותיב פלוני גרידא ע"כ וכן מצאתי להרשב"א ז"ל בחידושיו לשבת דף מ"ב ד' ע"ש וכ"כ בס' תחלת חכמה בש"ב כלל כ"ח גבי מאי דתני לפעמים מניינא ברישא ופעמים לבסוף יע"ש וכ"כ עוד רבינו בצלאל בש"מ על ב"ק כ"י פ"ז בשם הרא"ש וז"ל הא דלא פריך הך פירכא אמילתיה דרבא לעיל משום שבבית המדרש נאמרה על מילתיה דרב חסדא קבעה נמי רב אשי אמילתיה ע"כ וכ"כ התו' שם ס"ז סע"ב וא"כ אף אנו נאמר דאיף הכי בהך לישנא דמאן תנא דלא כפלוני הכי הוי טעמא וכדכתיבנא כן נלע"ד:

תנה

מאן תנא כדקאמר הכי בגמרא נראה מדברי התוס' דהכי הוי הלכתא מדסתם לן רבי כוותיה דבסוף שבועות מ"ט ב' ד"ה מאן תנא כתבו וז"ל מאן תנא שוכר כנושא שכר דמי משמע דהכי הלכתא ע"כ ועיין פ' הכונס נ"ז ב' ד"ה סברוה וכן משמע עוד ממאי דאמרי' בפ' כיצד מברכין מ' א' על מתניתין דבירך על פירות האילן בפה"א יצא מאן תנא דעיקר אילן ארעא הוא אמר רב נחמן בר יצחק ר"י היא וכו' וכתבו התוס' והרא"ש והרשב"א ז"ל דקי"ל כוותיה דר"י משום דסתם לן תנא כוותיה וכווותייהו פסק הטור בא"ח סי' ר"ו. איברא שהב"י שם כתב דהרמב"ם ז"ל פסק בפ"ח דבירך על פירות האילן בפה"א לא יצא נראה שסובר דלא אמרו בגמ' דמתני' ר"י היא אלא ללמדנו דמתני' יחידאה היא ולא קי"ל כוותיה וכ"כ כ מוהר"י קורקוש בפ"ד מה' בכורי' הלכה י"ב ועל פי הדברים האלה נסתפק מוהר"י חאגיז בס' תחלת חכמה ש"ב סי' מ"א דבמה יודע איפוא אימת אמרי' דלית הלכתא כוותיה משום דיחידאה הוא ואיך נדע את הדבר דמדסתם לן תנא כוותיה ש"מ הלכתא היא אכן בחיקור דין מצאתי לאחרונים ז"ל שעמדו על דברי הרמב"ם אלו וכתבו שהנסחא האמיתי בדבריו הוא בירך על פירות האילן בפה"א יצא כמו שתמצא להרב"י עצמו בכ"מ שם ולהתי"ט ולמוהרלנ"ח סי' פ"ט ולמוהר"י הלוי סי' מ"ז ובהגהות מיימוניות שם וכן נדפס בדפוס אמשטרדם ועיין רדב"ז בס' יקר תפארת פ"ד מה' ביכורים שכתב ואע"ג דאמרינן בירושלמי אמר רבי יוחנן אני משום יחידי אני שונה אותה מ"מ כיון שסתם אותם ר' הלכתא היא ע"כ ואף כי מעתה חלף הלך לו הספק אשר נסתפק מוהר"י חאגיז כיון דאף לדעת הרמב"ם ז"ל קי"ל כר"י מדסתם לן תנא כוותיה עוד לאלוה מילין לידע ולהודיע אימת אמרינן יחידאה היא ולא סבירא לן כוותיה ואימת הלכתא

היא ממ"ש הרשב"ם בפ' המוכר את הספינה ע"ט ב' וזהו תורף דבריו כי כשהאמורא אומר יחידאה היא' מבלי שהקשו לו שום קושיא ממנו קושטא דמלתא קאמר ולעולם הלכה כאותה משנה אבל כשהקשו לו ממתניתין ומשני יחידאה היא הוי כאילו יאמר לית הלכתא כוותה מאחר דיחידאה היא ואנן אאמורא סמכינן ע"כ וכ"כ שם הרא"ש ואע"ג דלא נסתרה דרך זה ממוהר"י חאגיז שהרי הביאו בסוף כללי פסק הלכה ואף גם זאת כתב משם כ"ג וי"ש דאם כדברי רשב"ם לא הוה ליה למימר יחידאה היא רק מתניתין ר' נתן מבעי ליה נקוט מיהא בידך דכששואל מאן תנא ומהדרי לה ר"פ היא דהכי הוי הלכתא וכדברי התוספות שהבאתי ועיין ס' דברי אמת קונט' דף מ"ה ג' ודף מ"ו כמה חילוקי סברות בענין זה וע"ע שם בקונט' י"א דף קי"א א':

תנו

מאן תנא. לא בעי תלמודא הכי עלה דסתם מתניתין אלא היכא דלא אתא סתמא דמתני' כר' מאיר כשאר סתמי כן כתבו התוס' ריש מועד קטן דף ב' א' ד"ה מאן תנא והביא מוהר"ש אלגאזי ז"ל בס' הליכות אלי כלל ת"ק ולע"ד דבריהם תמוהים שהרי מצינו בריש אלו נערות דף כ"ט א' דבעי בתלמודא מאן תנא ומשכי ר"מ היא דתניא וכו' וכן בשלהי שבועות מ"ט ב' מצאתי דבעי מאן תנא דאמר שוכר דנושא שכר דמי ומשני ר"מ היא הרי דאף בסתמא דאתיא כר"מ בעי תלמודא מאן תנא ובשלמא ההיא דשבועות מצינן לתרוצי שפיר כיון דאשכחן דאיכא מאן דתני באידך מתניתין דמייתי התם שוכר כיצד משלם רמ"א כשומר חנם וכו' והכא רצה לאשמועינן דאנן איפכא תנינן רמ"א כנושא שכר ורי"א כשומר חנם וסתם מתני' דארבעה שומרים כר"מ אתיא אך ההיא דאלו נערות ודאי קשיא ואף גם זאת נלע"ד לתרץ דאפשר דלאו כתמא דתלמודא הוא דבעי מאן תנא אלא רב יהודה גופיה דקמתרץ ר"מ היא איהו הוא דבעי מאן תנא וכדאשכחן בפ' אלו מציאות דף כ"א א' גבי מצא פירות מפוזרין דבעינן וכמה ומשני לה רב יצחק והכריחו התוס' שם דבעית וכמה ר' יצחק גופיה הוא דבעי ולא הש"ס ע"ש ובהליכות עולם ש"ב פ"ב וע"ע נזיר ד' ל' ע"א ד"ה פשיט' ובב"ב ד' כ"ב ב' ד"ה וכמה ופר"ח א"ח סי' תצ"ז ס"ז והריטב"א בחידושיו למ"ק ד' י"ז רע"א ובחדושיו לכתובות פ"ב ד' י"ג ב' ובשיטה מקובצת על ביצה דף ל"ה ב' ובהכי מיתרצי נמי ההיא דשבועות והוכחה נמי איכא שם בש"ס למאי דתריצנ' דהכי איתא התם מאן תנא ארבע' שומרים אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ר"מ היא א"ל רבא לרב נחמן מי איכא תנא דלית ליה ארבעה שומרים א"ל הכי קאמינא לך מאן תנא שוכר כנושא שכר וכו' הא קמן מבואר דרב נחמן הוא דבעי בתחלה מאן תנא אף שלא הוזכר שמו כי אם בפשיטותא מדקמהדר איהו לרבא הכי קאמינא לך

וכו' ואיף הכי נמי בההיא דכתובות דכוותה אבל בההיא דמ"ק לא מצי למימר דר' הונא דקא פשיט הוא הוא דקא בעי מאן תנא דהא מדקמהדר תלמודא לאקשויי עלה אימור דשמעת ליה לר"א וכו' עד דהדר ביה ומוקי לה רב פפא כר' יהודה מוכח בבירור דסתמא דתלמודא הוא דבעי מאן תנא שוב הגיע לידי שיטת ר' בצלאל על כתובות ומצאתי אליו ז"ל בריש פ' אלו נערות שנתעורר בקושייתין דלעיל ותירץ וז"ל ואפשר דרב יהודה גופיה קאמר מאן תנא ומשום דלקמן עלה דאידך מתני' קאמר זו דברי ר"מ וכתבו התוס' פ' חזקת דף ל"ה דסתם זו דר"מ זו ולא ס"ל הכי עיין בתו' שם וכ"כ הר"ן ז"ל בפירושיו על ההלכות בפ"ק דגיטין דף תקנ"ה א' דזו ולא ס"ל כוותייהו קאמר ולהכי קאמר נמי הכא עלה דמתניתין דאע"ג דקתני משנה יתירה הכא גבי הלכתא פסיקתא ר"מ הוא דקאמר לה הכי ולא ס"ל הכי כנ"ל עכ"ד וששתי כעל כל הון שכיוונתי לדעת שר וגדול בישראל. איברא דאנכי לא ידעתי למה הרחיק עדיו להוכיח דזו ולא ס"ל הכי קאמר מהתו' והר"ן שכתבו כן בדוכתי אחריני שהרי באותו פרק באותו מקום על מתני' דכל מקום שיש מכר יש קנס כתבו הרי"ף והרא"ש דזו דברי ר"מ קאמר ולא ס"ל הכי וכללא כיילו לן תמן דבכל דוכתא דאיתא להך לישנא בגמ' משמע זו ולא ס"ל עד דמפרש ליה הש"ס בהדיא זו וס"ל הכי וכו' יע"ש וע"ע הרי"ף רפ"ד דב"ק ור"פ בית כור והרא"ש שם ובפ' המוכר את הבית סי' ו' וכ"כ הריטב"א בחידושי יבמות כ"י פ' אלמנה לכ"ג וכ"כ מרן בכ"מ פי"ג מה' נדרים הלכה ט' וזה תימא בעיני על הר"ב כנה"ג דבדינא דחיי שלו ח"א דף פ"ז ע"ב הביא הא דאיתא בפ' אע"פ זו דברי ר"א אבל חכ"א וכו' וכתב דהרי"ף פסק כר"א מדסתם מתני' כוותיה ולא הביא דברי חכמים משמע דס"ל דהכי הלכתא ואין זה הכרח כלל דהא הרי"ף גופיה בפ' אלו נערות שהבאתי כתב איפכא אלא הטעם דפסק כר"א משום דאיכא הוכחה בש"ס שם כוותיה וכמ"ש עוד שם הכנה"ג ע"ש וע"ע בשיטת ר' בצלאל שם דף מ"ט ע"א שתירץ בפנים אחרים:

תנז

מכת מרדות ג"כ אין מלקין על הספק. כ"כ הכ"מ פ' ט' מה' כלאים סוף דין ו' וצ"ע שהרי מדברי הרמב"ם פ' ו' מה' איסורי מזבח דין ג' מתבאר דס"ל דאף על הספק מכין מכת מרדות בני יעקב בהגהותיו על הרמב"ם שם ועיין קול בן לוי דף כ"א ד' ובס' בני דוד פי"ט מה' איסורי ביאה ובס' צרור החיים פ"ג מה' ביאת המקדש הוכיח מכמה לשונות הרמב"ם דמכת מרדות מכין על הספק הפך הכ"מ יע"ש:

תנח

מכת מרדות במילתא שהיא משום גדר וסייג והמכות ההן הן כפי ראות בית דין לא בעי התראה. אך באיסורי שבת ובשניות לעריות הוו מתיקון משמרת למשמרתי דהוו כעין תורה דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ובעו התראה וכן בכל אותן הדברים דאתמר בהו מכין אותו עד שתצא נפשו או עד שיקבל עליו גם באלו צריכין התראה דכיון דמכין אותם עד שתצא נפשם דין הוא שלא נענש אותם אלא בהתראה שו"ת הר"ש ן' הרשב"ץ סי' תר"י יעיש"ב שאסף איש טהור כל המקומות שהזכיר הרמב"ם ז"ל בהם מכת מרדות ונשא ונתן באמונה בכל הפרטים לפי דרכו ז"ל אף שלפק"ד יש מהדוחק במקצתם ונ"ל ראיה לדבריו מהא דאמרי' בפ' הנחנקין פ"ט ב' תני תנא קמיה דרב חסדא הכובש את נבואתו לוקה וכו' מאן מתיה ביה אמר אביי וכו' וכתבו התו' שם דלאו מלקות תורה הוא אלא מכת מרדות דרבנן עד שתצא נפשו כמו עשה סוכה ואינו עושה ע"כ הרי דבמכת מרדות דרבנן קאמר תלמודא מאן מתרה ביה וראיתי אליו עוד שם שכ' וז"ל והנה חבור רבינו הגדול ז"ל מלא ממחוייבי מכת מרדות ולא נמצא בהם במזיד זולת אלו (היינו גבי שבת ואיכורי ביאה שהביא לעיל ע"ש) שיש בהם טעם נכון ע"כ וכן בסוף התשובה חזר וכ' דלא הוזכר בזדון כי אם ב' פעמים בה' שבת וג' באיסורי ביאה ואחרי המחילה רבה אגב ריהטיה לא דק דגם בפ"ג מה' ביאת מקדש הל' ח"י דלאו שבת ועריות הוא הזכיר מזיד גבי מכת מרדות ע"ש גם מ"ש עוד לקמן כשהביא מפי"ד מה' מ"א ושם פ' ג' וכן בפ"א מה' שביתת עשור גבי האוכל חצי שיעור שאסור מן התורה שהרמב"ם ז"ל כ' דמכין אותו מכת מרדות ובשום א' מהם לא הזכיר מזיד לפי שבמקומו בפ' בתרא דיומא לא הוזכר שם שום עונש והכל גדר וסייג שנהגו בו הדורות ע"כ קשיא לי טובא צל דבריו דמה יענה ומה יאמר ביום שידובר בו דבפ"א מה' חמץ ומצה הל' ז' כתב הרמב"ם האוכל מן החמץ עצמו בפסח כל שהו הרי זה אסור מן התורה וכו' והאוכל פחות מכזית במזיד מכין אותו מכת מרדות ע"כ הרי דבחצי שיעור גופיה נקט במזיד הפך דרכו אשר דרך בה והיותר תימה הוא שהזכיר שם מכת מרדות המובא בפ"א מה' חמץ ומצה הל' ג' והל' י' ונעלמה ממנו הל' ז' שהבאתי והוא פלא וצ"ע ועיין ס' החינוך פרשת אחרי מות ס"ס קפ"ח שהזכיר התראה במכת מרדות דקריבה בעריות שהוא מגדר וסייג חז"ל הפך דבריו ועיין מגילת ספר על הסמ"ג דף י"ז ג' מהלאוין:

תנט

מכת מרדות שמכין לעובר על איסור דרבנן. היינו באיסור דרבנן לחודיה אבל בעובר עבירה דאית בה איסור תורה ואיסור דרבנן כגון אשה גרושה שנחלצה ובא עליה כהן

כיון שלוקה משום גרושה אין מכין אותו מכת מרדות משום חליצה אף שאם היתה חלוצה לבד היו מכין אותו מכת מרדות שאני הכא דאיכא מלקות מדאורייי כ"כ התוס' פ"ג דמכות י"ג א' ד"ה גרושה וכ"כ המשנה למלך פי"ז מה' איסורי ביאה הל' ו':

תס

ממונא מאיסורא לא ילפינן. לא אמרינן הכי אלא בנושאים מוחלפים כההיא שהביא ה"ה בפ"ט מה' אישות בההי' דאמר האב קדשתי את בתי ואיני יודע למי ובא א' ואמר אני הוא נאמן אף לכנוס דאמרינן בירוש' אין למדין ממנו לדבר אחר שאם אמר א' משדותי מכרתי ואיני יודע למי מכרתיה ובא א' ואמר אני הוא לא כל הימנו אבל היכא שהממון הוא הנושא עצמו של האיסור כגון לענין חזקת ישוב שהדבר תלוי בדעתו לחזור והוא הוא הטעם דלענין איסור נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם אז נקרא הכל ענין א' ול"ש למימר ממונא מאיסורא לא ילפי' מוהרח"ש בקונטריס המודעות סי' ט"ל מתשובותיו:

תסא

ממונא דלא הוי משקל למר ומיתב למר כגון אבידה שפיר ילפינן מאיסורא ש"מ לרבי בצלאל על ב"מ פ"ב דף פ"ה ד':

תסב

ממונא מאיסורא לא ילפינן. היינו היכא דאין אנו מוציאין מן המוחזק אבל היכא שהוא להוציא ממון מן המוחזק אז ילפי' מאיסורא מיהו כ' דהיינו דוקא מאיסורא דאית ביה לאו גרידא אבל מאיסורא דאית ביה כרת בכל גוונא לא ילפינן שו"ת מהר"ר צבי אשכנזי סי' כ"א לדעת הרמב"ם. ק

תסג

ממונא מקנסא לא ילפינן. דוקא ממונא מקנסא הוא דלא ילפינן אבל קנסא מממונא ילפינן דטעמא דלא ילפינן ממונא מקנסא הוא משום דקנס חידוש הוא ומחידוש לא ילפינן אבל חידושא מממונא דין הוא למילף מיניה ש"מ על כתובות פ' ג' דף ק"ד ג' בשם תלמיד הרשב"א ז"ל:

תסד

מחלוקת בכך וכך. מצינו דקאמר בגמ' ופירושו הוא כמו לא שנו וזה בנדרים דף ס"ב ב' אמר ר' זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים וכו' וכפי פירש"י ז"ל שם צריך לפרשו כמו לא שנו וכמ"ש הר"ן שם דף ס"ג א' סד"ה כמאן אזלא ע"ש ודוק:

תסה

מהלכה. בכמה מקומות יש בירו' לשון זה כגון צריך לעשות כך וכך מהלכה ור"ל שהוא מדרבנן וזהו דוקא בדלא מייתי דרשא דקר' אבל אי מייתי איזו דרשא הוי מדאו' ר' בצלאל ס"ס א' בשם ר"ש בפי' המשנה כ"י:

תסו

מעשה שהיה כך היה. לא אמרינן הכי אלא בשעת הדחק שאין דרך לנטות ימין ושמאל תומת ישרים סי' קמ"ז בשם מהר"ם ועיין תו' בתרא דף כ"ה ב' ד"ה עני והעשיר:

תסז

מנא הני מילי. כששואל על דברי תנא יחיד מוכח דהלכתא כוותיה מדלא קאמר בלשון מאי טעמא כ"כ מוהר"ש אלגאזי בס' גופי הלכות כלל תי"ג בשם ר' בצלאל בכלליו שמצא כן בשיטת סנהדרין נראה שהיא להר"ן דמטעם זה פסק הרמב"ם בפ"י מה' מלכים דבן נח נצטוה על הכלאים כר"א משום דקאמר בש"ס מנה"מ אמילתיה ובלשונותיו על הרמב"ם שם דף ק"ב א' הוסיף עוד שכ"כ הרא"ש לדעת הרמב"ם דה' מלכים הנז' והגם דמפי גאוני עולם יצאו הדברים לי אני בעניי קשה בעיני לומר כן לדעת הרמב"ם מדאשכחנא בס' כיצד מעברין נ"ז א' דעלה דתנינן תמן נותנין קרפוף לעיר דר"מ קאמר שם תלמודא מנה"מ אמר רבא דאמר קרא אמרה תורה תן חוצה ואח"כ מדוד וכתב שם הרמב"ם בפ' המשניות דאין הלכה כר"מ וכן בחבורו הגדול רפכ"ח מה' שבת פסק כחכמים משום דרבים נינהו כמ"ש שם הכ"מ הרי דאף דקאמר תלמודא מנה"מ אמילתיה דר"מ ומצורף לזה דקי"ל הלכה כדברי המקיל בעירו' ואפי' יחיד אצל רבים עכ"ז לא סמך הרמב"ם עליו לפסוק כר"מ וכן על מאי דתני' שם לעיל מיניה בדף נ"ו ב' אמר ר"א בר יוסי תחום ערי לוים אלפים אמה קאמר עלה בגמ' מנה"מ אמר רבא דאמר קרא וכו' ואפ"ה דחאה הרמב"ם מהלכה כמו שתמצא אליו ז"ל ברפי"ג מה' שמיטה ויובל ע"ש ומעתה יותר קרוב לשמוע מ"ש הכ"מ בפ"י מה' מלכים הלכה ד' דטעמא דפסק הרמב"ם כר"א הוא משום דשמואל מפרש למילתיה אלמא הכי ס"ל ע"כ וע"ש בלחם יהודה עוד י"ל לדעת הרמב"ם דס"ל דהך דשמואל חקים שחקקתי לך כבר וכו' דקאמר אמילתיה דר"א הלכה היא מדמקשינן בפ"ק דקידושין ט"ל א' על מאי דקאמר ר' יוחנן לוקין על הכלאים דבר תורה והחנן תנן הכלאים מד"ס ומשנינן לא קשיא כאן בכלאי הכרם כאן בהרכב' האילן כדשמואל דאמר שמואל את חקתי תשמרו חקים שחקקתי לך כבר וכו' והביאו הרי"ף והרא"ש ובה"ג וסמ"ג והטור ושאר פוסקי הלכות וסהדי במרומים שאחר שכתבתי כן דרשתיהו פגשתיהו בלחם משנה שם ועם מאי דכתיבנא ניחא ומיתרצא

שפיר קושית מוהר"ש אלגאזי שהקשה על הכ"מ בס' גופי הלכות דף ק"ב א' וז"ל וק"ק דמי גרע סתמא דגמ' דמפרש מ"ט דר"ש דקאמר על הכישוף מצווים בני נח מסמיכות הפסוק והוא הסמוכים במשנה תורה דלכ"ע דרשינן וא"כ הוה ליה לרבינו ז"ל לפסוק דמצווים בני נח על הכישוף ע"כ והוא ז"ל תירץ עם הך כללא דאייתינא לעיל ולדידי כישוף שאני דלא שייכי ביה הני טעמי דאמרן בכלאים כאמור אך לא אוכל להתעלם ממה שהבליע מוהר"ש אלגאזי בתוך דבריו דהסמיכות דדרשינן אליבא דר"ש הוא מהסמוכים שבמשנה תורה דלכ"ע דרשינן והיא כשגגה שיוצאת מלפני השליט דהא סמיכות מכשפה לא תחיה וכל שוכב עם בהמה דאייתי תלמודא למילף לר"ש דמצווים בני נח על הכישוף כתוב הוא בפ' משפטים לא במשנה תורה ואגב ריהטיה לא דק ברש"י שם שכ' סמוכין הם בפ' אלה המשפטים דרצה בזה לענ"ד דהיינו טעמא דת"ק לא דריש להו לפי שהם כתובים בפ' אלה המשפטים דאילו הוו במשנה תורה גם איהו הוה דריש להו דאפי' מאן דלא דריש סמוכים בכל התורה במשנה תורה דריש כדאמרינן בפ' מי שמתו כ"א ב' ובפ"ק דיבמות ד' א' אף כי לפום קושטא דמילתא כפי הנראה אצלי יש חילוק בין סמוכין דעלמא להך דרשא דכל שישנו וכו' דדרשינן הכא אליבא דר"ש דהוי כמו היקשא וכן ראיתי לרש"י ז"ל בפ' בכל מערבין כ"ז א' דבהדיא קרי לה היקשא ע"ש וכן נראה מדברי התוס' בפ' אלו עוברין מ"ג ב' ד"ה ס"ד שתמהו דהיכי ס"ד למדרש כל שישנו בקום אכול מצה אדרבא איפכא יש לדרוש דלחומרא מקשינן וכו' ע"ש וכ"כ עוד בשבועות כ' ב' ד"ה כל שישנו ועיין שו"ת חוות יאיר סי' קל"ט וסי' ר"ג והנה כיון דאתא לידן האי ענינא נימא ביה פורתא במה שמצאתי להתוס' פ' התכלת מ"ג א' שכתבו גבי הא דפוטר שם ר"ש נשים מציצית וז"ל והכי נמי אין להקשות דנידרוש כי היכי דמרבינן גבי אכילת מצה דהתם שאני דכתיבי בחד קרא ע"כ דנראה מדבריהם דבתרי קראי ל"ש למדרש בכל שישנו וקשה טובא שהרי מצינו בהך דפ' ד' מיתות דאליבא דר"ש דאית ליה דבני נח נצטוו על הכישוף קאמר סתמא דתלמודא מ"ט דר"ש דכתיב מכשפה לא תחיה וכתיב כל שוכב עם בהמה מות יומת כל שישנו בכלל כל שוכב עם בהמה ישנו בכלל מכשפה לא תחי' ע"כ הרי מבואר דלר"ש שפיר דרשו כל שישנו וכו' אף בתרי קראי הפך דבריהם דהתכלת וכבר עלה בדעתי לכאורה לתרץ דשאני התם דאיכא הוכחה למדרש הכי אף בשני מקראות דמדלא כתב קרא דכל שוכב עם בהמה גבי עריות וכתביה גבי מכשפה ש"מ דלדרשא קאתי אבל מה אעשה שמצאתי להתוס' בפ"ק דיבמות ד' א' ד"ה דא"כ שכתבו דלר' יהודה דדריש סמוכין היכא דמוכח לא מקרי הוכחה מאי דלא כ' כל שוכב עם בהמה גבי עריות משום דאין זנות לבהמה ול"ש גבי עריות אי נמי לא חשיב

מוכח כיון שהלמד נכתב במקומו יע"ש. ברם עוד אחרת יש בפ' עשרה יוחסין ע"ז ב' דאיתא התם תני תנא קמיה דרב ששת כל שהוא ביקח הוא בלא יקח כל שאינו ביקח אינו בלא יקח פרט לכהן שבא על אחותו אלמנה (ופרש"י כל שהוא ביקח והוא אשה בבתוליה יקח וסמיך ליה אלמנה וגרושה וחללה זונה לא יקח וכו' ע"ש). א"ל דאמר לך מני ר"ש היא דאמר וכו' הא קמן מבואר דלר"ש שפיר דרשינן כל שישנו וכו' אף בשני מקראות ואע"ג דדחינן שם אפילו תימא רבנן וכו' ואיתא תו התם איכא דאמרי הא מני רבנן היא וכו' דאי ר"ש וכו' הא דחינן נמי לא"ד ואמרינן מה"ד וכו' ומצי אתי כר"ש ע"ש והנה לזה אפשר לתרץ לענ"ד דלדעת התוס' ז"ל הא דקתני כל שהוא ביקח ר"ל כי אם בתולה מעמיו יקח אשה דהוא סיפיה דקרא דאלמנה וגרושה ולא כפירש"י שפירש והוא אשה בבתוליה יקח ולהכי דריש כל שהוא וכו' כיון דחד קרא הוא והוא ג"כ מסיפיה לרישיה דטפי מסתבר למדרש הכי כמ"ש התוס' בפסחים מ"ג ב' אך קמייתא ודאי קשיא וצ"ע ותו קשה דמפשטא דשמעתתא שם בהתכלת משמע הפך דבריהם דהא מסקינן התם דכהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל ואישתרי כלאים לגבייהו לא ליחייבו בציצית קמ"ל נהי דאשתרי בעידן עבודה בלא עידן עבוד' לא אשתרי ע"כ מבואר שפיר דאי הוי אישתרי גבייהו אף שלא בעידן עבודה הוו מפטרי מציצית דהוה דרשינן כל שאינו בלא תלבש שעטנז אינו בגדילים תעשה לך אף שהם שני מקראות ואע"ג דאליבא דת"ק דר"ש קאמר הכי מ"מ לר"ש נמי איתיה דהא לא פליג את"ק אלא בנשים כדמוכח שם ע"ש וכעת לא באתי לכלל ישוב בזה ועיין תומת ישרים סי' פ"א ולשון למודים על הטורים דף ט' ב' ושו"ת יד אליהו סי' צ"ט וס' יד אהרן על א"ח סי' ט"ז ולדידי יפה כיוונו כת קודמין של בעלי הכללים שלא הזכירוהו משם דלאו כללא הוא ואפי' לר"ש כדכתיבנא והכי נמי אשכחן בפ' השולח מ"ה דקאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכו' אף דתרי קראי נינהו וכן בריש חגיגה ד' ב' איתא ת"ר טמא פטור מן הראיה דכתיב ובאת שמה והבאת' שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה וכל שאינו בביאה אינו בהבאה הרי לנו בריי' סתמית דליכא מאן דפליג עלה דדריש כל שישנו וכו' אף בשני קראי וע"ע בפ"ק דחולין כ' ב' כל שישנו בשחיטה ישנו בהבדלה וכו' אע"ג דשחיטה לא כתיבא גבי הבדלה וכל זה אישתמיט מיניה דהר"ב שושנים לדוד על המשניות פ"ג דברכות משנה ג' ע"ש שתירץ מדעת עצמו כדברי התוס' דפ' התכלת ולא הזכירם ונחזור לענייננו ונאמר דכפי הנלע"ד אפשר דגם להר"ן והרא"ה לאו כלל גמור הוא דכל היכא דקאמר מנא הני מילי על דברי יחיד הלכה היא דהא בפרק אלו מעברין דאייתינא בראשית מאמר לא משמע הכי כאמור אחת למעלה ועד כאן לא כתבו כן אלא לישב דעת הרמב"ם דהלכות

מלכים דפסק כר"א ולדידהו טעמא רבא איכא דמדגבי ר"ש נקט מ"ט וגבי ר"א נקט מנה"מ שמע מינה לחלק ביניהן יצא אבל אנן הא אשכחנא פתרי להרמב"ם בלאו הכי וכיון שכן שפיר איכא למימר דלא ילפינן מינה לעלמא ומעתה לא הוה להו לר' בצלאל ולמוהר"ש אלגאזי ז"ל להביאו לכלל מחודש:

תסח

מהא ליכא למשמע מינה דאמרינן בכוליה תלמודא הוא כד קשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ומצאתי מחודש בפ' השוכר את האומנין פ"א ב' דקאמר הכי אף כשדיוקא קמא הוא מן המשנ' ודיוק' בתרא הוא ממימרא דאמור' דאמרי' התם אמר רב הונא אמר לו הנח לפניך אינו לא ש"ח ולא שומר שכר אבעיא להו הנח סתמא מאי ת"ש שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם הא סתמא ולא כלום אדרבא מדאמר רב הונא הנח לפניך הוא דאינו לא שומר חנם ולא שומר שכר הא סתמא ש"ח הוי אלא מהא ליכא למשמע מינה ע"כ ואע"ג דמצינן לדחויי דמימרת רב הונא על מתני' איתאמרא וחשבינן ליה כאילו היא שנויה במשנה מ"מ נקיט מיהא כלל מחודש בידך דעל מילתא דלא מתנייא במתני' אי קשיא דיוקא דידה אדיוקא דמתני' שפיר משנינן מהא ליכא למשמע מינה:

תסט

מידי איריא פירש"י בפ' תמיד נשחט ס' א' וכי ראיה היא זו וכתב מוהריק"א בכלליו דף ק"א ב' ולעד"ן שהוא כמו מידי עיריא שהעי"ן מתחלפת באלף וה"ק דכי הם מעורבות זו לזו כלומר דומות זו לזו שיהיה דינם שוה הא כדאיתא והא כדאיתא ע"כ ועוד פירשו בפנים אחרים בעל מוסף הערוך ערך איריא ומוהר"י חאגיז בס' תחלת חכמה בפ"א משנה ג' כלל מ"א יע"ש ולעד"ן עיקר כמ"ש בעל הערוך ערך אר שהוא לשון קושיא ורומיא הבאתי דבריו באות הדל"ת סי' קע"ח וכלומר וכי זו היא קושיא ואנכי לא ידעתי איך מוהריק"א כתב כן מדעת עצמו ולא הזכיר שכן פירש הערוך בשם הגאון בערך ער כמו שהזכירו גבי דקארי לה אמאי קארי לה:

תע

מכאן אמרו מצינו דקאמר ועיקר ילפותא לא הוי מההוא קרא דמייתי שם. דכבר נפקא לן מקרא אחרינא במקום. אחר והוי עיקר דרשא ומכאן אמרו דקאמר לאו דוקא אלא כלומר אף כאן אתה יכול לסמוך קצת בפרק אלו עוברין דף מ"ח א' דרשינן מן המאתים ממותר שתי מאות שנשתיירו בבור מכאן לערלה שבטלה במאתים וכתב רש"י ז"ל ובעלמא בספרי נפקא לן שפיר דערלה וכלאי הכרם בטלין במאתים והאי מכאן לאו דוקא אלא אף כאן אתה יכול לסמוך קצת ע"כ ובזה ניחא מאי דאית' בפ"ק דע"ז ד' ח"י א' בההוא

עובדא דאשתו דרחב"ת מכאן אמרו כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נענש עליו הגם דבשבועות דף ט"ל א' נפקא לן הכי מקרא דוכשלו איש באחיו ואין צורך למה שלמד מזה בעל צרור החיים בפ"ה מה' ברכות דף כ"ו ב' ע"ש וע"ע פסחים צ"ט א' מכאן אמרו חכמים יפה שתיקה וכו' וברש"י שם:

תעא

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. כל מקום שאומר התלמוד כן ולא קאמר מאי שנא רישא מסיפא או מאי שנא סיפא מרישא קבלנו מרבותינו דהכי בעי למימר דהא ודאי לית לן לפלוגי בינייהו כלל ואם באנו לחלק איפכא הוה לן למימר ר' בצלאל בשיטה מקובצת על כתובות פ"ב דף כ"ט ד' ודף מ' ג' ובפ"ח דף ע"ח ב' וע"ש בפ' אע"פ דף ל"ה ד' שכתב דאפשר דהיינו דוקא כד נקיט בקוצר כגון מ"ש רישא ומ"ש סיפא אבל היכא דהדבר אינו מפורש והוצרך להאריך מ"ש זה דהוי כך וכך ומ"ש זה דהוי וכו' אז בא להורות דהכי הוא קושטא דמילתא ובשיטת ב"מ דף נ"ו ג' כתב בשם הריטב"א כלומר דר דרישא ניחא ליה אבל סיפא מ"ט וכאילו אמר מ"ש סיפא מרישא ע"כ ועיין שארית יוסף נתיב המשנה כלל ז':

תעב

מימרא מיקרי אף סברת תנאים שמזכיר האמורא בשמם כל עוד דלא קאמר תניא או ת"ר או תנא תוס' פ"ד דכתובות מ"ד א' ד"ה והלכתא וכ"כ ר' בצלאל בשיטתו שם דף קי"ג ב' וכתב עוד כן בשיטת ב"מ דף ס' ד' בשם תו' שאנץ וכ"כ הליכות אלי כלל תק"ס בשם הרמב"ן ולא זכר שר דברי התוס' שהבאתי ועיין בפ"ט דכתובות דף פ"ז א' איכא דאמרי לה מתניתא וכו' וכדברי רש"י ושיטת ר' בצלאל שם ומיהו אף דמימרא היא אי אקשינן עליה ממתני' מצינו בפרק במה אשה ס"ד ב' דמשני ר' ענני בר ששת משמיה דמאן קאמר לה משמיה דר' ישמעאל בר' יוסי ר"י בר' יוסי תנא הוא ופליג ועיין מהר"י קורקוס פ"ד מה' מתנות עניים סוף הלכה ו':

תעג

מימרא סתמית. מצינו דקאמר אמורא והיא ברייתא או משנה ולא הזכירה ואמרה סתם משום דאילו הוה מייתי לה היה מקום לטעות מש"כ אמר המימרא סתם דממילא מובן פי' הברייתא ואברייתא קאי או אמתני' וזה מורגל בש"ס וכעת זכורני דוגמתו בפ' מציאת האשה ס"ח א' דאמר שמואל לפרנסה שמין באב יע"ש וכיון דאברייתא קאי נקט בלשונו ודוק כן מצאתי בס' בתי כהונה בבית ועד דף מ"ח ג' ועיין פ"ק דמגילה ט"ו א' דאמר ר"א אמר ר' חנינא כל האומר דבר בשם אומרה מביא גאולה לעולם שנאמר וכו' וזו ברייתא

מפורשת היא בפ"ו הנוסף על מסכת אבות דלא שייך לטעות בה ואפ"ה אמרה האמורא בסתם גם מ"ש בעל של"ה עלה דאמורא זמנין דלא ידע לה לברייתא אינו מתיישב על הלב דברייתא זו אפי' תינוקות של בית רבן ידעין לה ועיין חדושי אגדות למהרש"א שם:

תעד

מימרא לא דחינן מהלכה משום קושיא. כן כתב הרי"ף בפ' הספינה דף קצ"ז ב' והרז"ה בר"פ משילין וכתב הר"ב לחם שמים על המשניות בדף כ"ו א' דהיינו היכא דליכא פלוגתא אבל היכא דאיכא מאן דפליג הא מסתברא כוותיה ע"כ ולדידי לא היה צריך לזה דבהדיא מבואר כן בהרי"ף פ' המקבל דף קכ"ב ב' שנקט לה בהאי לישנא דלא אפשר לדחויי מימרא דליכא עלה פלוגתא בלא ראיה:

תעה

מנא לך הא מילתא. דקאמר אמורא לחבריה לא פליג עליה משום זה אלא קאמר ליה הכי דילמא אית בידיה מתניתא וגמרה מיניה אבל לא חלק עליו כן כתבו ר' ישעיה הזקן בס' המכריע כ"י סי' ל"ז והר"ן בפ"ה דע"ז דף שע"ח ב' בשם ר' חננאל וכן מצאתי להריטב"א בחדושיו לע"ז שנדפסו בס' אוריין תליתאי דף מ"ה א' ושכן פסקו הרי"ף והראב"ד ע"ש:

תעו

מתקיף לה ר"פ מצינו דקאמר אף בדקשיא ליה לאמורא גופא עלה דמתניתין או ברייתא וזה בפ"ק דחגיגה ה' סע"ב דעלה דתנן איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתיפו של אביו קאמר בגמ' מתקיף לה ר' זירא עד הכא מאן אתייה וכו' וכן בר"פ המפקיד ל"ג ב' מצינו מתקיף לה רמי בר חמא ופירש"י אמתני' קא מתמה וכן בפ' אלו הן הלוקין כ"ב א' איתיה להאי לישנא דמתקיף לה כמה זמני על מתני' דיש חורש תלם אחד וכו' ע"ש ואיתא תו בפ' דם חטאת צ"ד ב' עלה דקתני במתני' נטמא חוץ לקלעים קורעו וכו' מתקיף לה רבינא קורעו בגד אמר רחמנא ולאו בגד הוא וכו' וע"ע בר"פ מציאת האשה ס"ו א' דקאמר מתקיף לה רבא בר חנן ואדר' יהודה בן בתירא דמתני' קאי כדפרש"י שם וכי האי גוונא מצינו על ברייתא בספ"ק דעירובין י"ז ב' ובפרק יום הכפורים ע"ז ב' ור"פ לולב הגזול ל"ד א' ובמגילה כ"ג רע"ב ובפ"ק דיבמות ט' א' ובפ' שבועת העדות ל"ד א' ובנדה כ"ה ב' ודרשת וחקרת ואחרי הדברים והאמת האלה אני בעניותי לא ירדתי לסוף דעתו של הריטב"א ז"ל במאי דפליג על רש"י בההיא דהמפקיד ואמר דלישנא דמתקיף לה לא איתמר בשום דוכתא כדקשיא גופא דמתני' והגם דאצריכותא דעביד שם הש"ס קאי וכמו שהאריך בזה גם הכריתות בלשון למודים שער ג' סי' קס"ה הזכירוהו ההליכות עולם ויבין שמועה בשער ב' פ"א מ"מ אכתי קשיא מכל אינך דוכתי דאייתינא דבהדיא אתקיפו

אמתני' ואברייתא גופייהו ואחר החיפוש מצאתי לרבי בצלאל בשיטתו המקובצת על ב"מ שם שהקשה על הריטב"א ז"ל מהך דשבועת העדות שהבאתי דקאי אברייתא וחזר וכתבו בשיטתו לכתובות פ"ו דף מ"א א' ע"ש אך מ"ש עוד שם דאפשר דמשום דאדר' יהודה בן בתירא פריך נקט לישנא דמתקיף בעיני יפלא דמה תיקן בזה והלא ריב"ב תנא דמתני' הוא ולא הו"ל למנקט לישנא דאתקפתא אם איתא לדברי הריטב"א ולפק"ד טפי הוה ליה לאקשויי מההיא דחגיגה ודמכות ודזבחים שהזכרתי דכלהו משניות נינהו כיון דהריטב"א על מתני' אמרה למלתיה והכי נמי תקשי למוהר"ש אלגאזי שבספרו הליכות אלי כלל תקל"ז בעי לאוכוחי דאמרינן מתקיף לה אמתני' אפי' שהיא סתמית ולא מצא מקום ללמוד כן כ"א מדברי התוס' קי"ג ב' ד"ה נימא ליה דמדלא הכריחו וכתבו ועוד דאין שייך מתקיף אסתם משנה משמע דסוברים התוס' דשייך ויש לתמוה על רוב בקיאותו דמה ראה על ככה להביא עצות מרחוק והלא תלמוד ערוך הוא בידינו בההיא דפ"ק דחגיגה דקאמר מתקיף לה על המשנה דחשיבא כסתמא כמ"ש הכריתות בלשון למודים שער ג' סימן קט"ו דדברי ב"ה חשיבי כסתמא מההיא דקידושין דף י"ב ולדידי המך בא יותר מבואר בשלהי שבת קנ"ז א' דקאמר ר' יוחנן סתמא אחריני אשכח בש"א וכו' ובה"א וכו' הרי דקרי תלמודא סתמא לדברי ב"ה וכדפירש"י שם וע"ע כה"ג בפ"ב דקידושין ד"ן ב' ובלא זה נמי הא איכא ההיא דפ' דם חטאת דאדכרנ' לעיל דסתמא גמורה היא וקאמר עלה תלמודא מתקיף לה רבינא וכו' וכל זה מורה באצבע דאשתמיטו מיניה דמהרש"א ומכולהו אינך רבוותא רובא דהני דוכתי דבגמרא דאייתינא מדלא הזכירום והוא פלא הן אמת דאכתי אני בעניותי לא מצינא למיקם אדעתיה דר' בצלאל בזה דהא אשכחנא ליה בשיטתו המקובצת על ב"ק דף ק"ל א' שכתב וז"ל מתקיף לה ר' זירא אימא וכו' נראה דאברייתא קא פריך וכו' וק"ק דלא שייך אתקפתא אלא אאמורא וכמו שביארתי בהלכות עולם ושמא האי אתתקפא בכאן לאו דוקא אלא כמתמיה על הדבר כדי להבין טעמו ודכותיה אשכחן בפ' המפקיד מתקיף לה רמי בר חמא וכו' ופירש"י לשם דאמתני' קמתמה וכו' שיטה עכ"ל וכל זה ודאי סותר למאי דכתב איהו גופיה במציעא ובכתובות שהבאתי דלא כסברת הריטב"א וכיון שכן אנחנו לא נדע אהי מינייהו נסמוך ולפק"ד מסתברא לי דמ"ש בפ"ק הם דברי עיקר לאסמוכי עלייהו טפי דאע"ג דמ"ש במציעא ובכתובות תרתי אינון עכ"ז ממ"ש בקמא שהביאו בהלכות עולם שלו ש"מ דלאקבועי הלכה אתא ואזיל ומודה לדעת הריטב"א דלא שייך אתקפתא אלא מירא כן נלע"ד אבל מה אדבר ומה אצטדק דהא כל הני סוגיי דאייתינ' מוכחי הפך זה וכבר חתרתי וצדדתי לכוין דבריהם אל כל אלין שמעתתי ולא יכולתי:

תעז

מילתא מציעתא. מאן דאמר היכא דאיכא שתי סברות חלוקות מן הקצה אל הקצה ויש סברא שלישית ממוצעת ביניהן יש לפסוק כוותה כן כתב הר"ן בפ' יום הכפורים גבי חנוך והשלמה דף שט"ז א' לדעת הרי"ף הילך לשונו ופסק הרב אלפסי ז"ל בחנוך ובהשלמה דרבנן כרב נחמן משום דאמר מילתא מציעתא הילכך וכו' ע"ש וכן כתב הב"ח בא"ח סי' ש"ל ס"ב לדעת הרי"ף ובח"מ רסי' ק"ג לדעת הרי"ף והראב"ד ע"ש ועיין בא"ח סי' ס"ג שכתב עוד כן לדעת בה"ג והראב"ד וכ"כ עוד הר"ן לדעת הרמב"ם בפרק המדיר תק"ב ב' עלה דאיתא שם וכמה קצבה הובא לשונו בהליכות אלי כלל תקנ"ח והן הן דברי ה"ה בפי"ג מה' אישות הלכה ח' וכן מצאתי למרן בכ"מ פ"ז מה' בית הבחירה הל' כ"ג שכתב דנקט רבנו כמ"ד אחת בשבוע דהיא סברא מציעתא לך נא ראה וכן כתבו עוד לדעת הרמב"ם הרל"ם בפ"ו מה' תלמוד תורה ד"ה ואפי' זקן עכו"ם והר"ב מרכבת המשנה פי"ח מה' שבת והרדב"ז ז"ל בס' יקר תפארת בפ"ט מה' מעשר שני והב"ח א"ח סי' תק"ס ס"ה אף שהוא נגד כלל דהלכה כרב באיסורי יע"ש וגם הרא"ש ז"ל נראה דמסכים הולך בשיטה זו דהא בפ"ג דבכורות סי' ג' כתב באחרונה דעת הר"ר יונה דהלכה כשמואל דאמר מלתא מציעתא וכו' ע"ש וכן ראיתי להב"ח בא"ח סי' קע"ב ס"ז שכתב כן לדעת הרא"ש ועיין בכללי הפוסקים להכנה"ג כלל ע"ח שכתב בשם הרדב"ז בתשובותיו ח"א סי' קפ"א וכו' ובח"ב סי' רמ"ט דבכל דוכתא אית לן למנקט מציעתא ע"ש וכן מצאתי אחר עמל וטורח שגם הרש"ך בח"ב בסי' רל"ו כתב כן בפשיטות ועשה לו סמוכות מן הש"ס דס"פ בית כור ק"ז ח' יע"ש ואמת הדבר שלכאורה תמהתי איך הכנה"ג לא הזכירו אך שוב ראיתי שבח"מ סי' כ"ה בכללי הקים לי אות ט"ל הביא דבריו ודחאן בב' ידים וכתב שאין ראייתו מוכרעת ולא נתן טעם לדבר ואם חפץ אתה לידע מאי תיובתיה וטעמא מאי הראיה לא מכרעא לך נא ראה בשו"ת משאת משה חח"מ סי' ל"ג שהעמיק הרחיב בזה כיד ה' הטובה עליו:

תעח

משבשתא היא אמרינן בכוליה תלמודא על הברייתא. ויש לי לחדש דגם על המשנה מצינן למימר משבשתא היא מדאמרינן בפ' ר"ע פ"ו א' מאן דלא מוקי כתנאי תנא רישא טהורה וכו' ופי' רש"י מאן דלא מוקי כתנאי דדחיק ומוקי מתני' בתרי טעמי או משבש לה ומפרש לה דלא לאוקומי כתנאי משבש לה ואמר משבשתא היא ותני בה טהור ומאן דמוקי לה כתנאי דניחא ליה לאוקימי כתנאי מלמימר משבשת' היא וכו' ע"כ הרי מבואר מדברי רש"י דמצינן למימר משבשתא היא אף במשנה הן אמת דמדברי התו' שם

משמע דס"ל דמאן דלא מוקי כתנאי ותני טהורה לאו משום דמשבש לה למתני' ומגיה טהורה אלא דבלאו הכי איכא מאן דתני טהורה ואיכא מאן דתני טמאה וכו' ונלע"ד דמה שפירשו התוספות כן ולא בחרו בדברי רש"י לאו משום דפליגי על רש"י ז"ל וסברי דלא אמרינן משבשתא במשנה דא"כ הוו מייתו פירש"י לאפלוגי עליה או הוו מפרשי טעמייהו בהדיא דלא מצי משבש לה משום דמשנה היא אלא הכוונה היא דדוחק הוא לומר דמשבש לה למתני' לבלי חוק רק משום דבעי לאוקומא כולה מתני' אליבא דחד תנא אמנם דמצי משבש לה למתני' שניהם שוים לטובה דמצי משבש לה וכן נראה ביומא ע"א א' דקאמר ומאי חזית דמשבשת קראי שביש מתני'. איברא דההדוחה מצי שפיר למדחי ולומר דאין משם ראיה דמצינן לשבש המשנה משום דכוונת המקשה היא לומר שאין לנו לשבש לא המקרא ולא המשנה אבל מכיון דגלית אדעתך לשבש טפי אית לן לשבש מתני' מלשבש המקרא ואיך שיהיה האמת יורה דרכו דאף במשנה יכולים אנו לומר משבשתא היא כאשר פתר לנו רש"י ז"ל בההיא דפ' ר"ע וכן כתב בערכין כ"ט א' דאיתא התם מאי חזית דאפכת מתני' מקמי ברייתא ניפוך ברייתא מקמי מתני' רב גמריה גמור ע"כ ופירש"י דרביה אגמריה דמתני' משבשתא היא וכ"כ התוס' להדיא בפ"ב דנזיר י' ב' ד"ה ב"ש דכמה משניות משובשות ומשנינן להו בחסורי מחסרא וכן מצאתי בס' כריתות לשון למודים ש"ג כלל ק"ד שכתב וז"ל כשמקשה ממשנה או מברייתא מתקן אותה קודם כי היכי דלא לימרו משבשתא היא והדר פריך מינה וכו' ע"כ הרי מבואר דמסכים הולך עם רש"י ז"ל דגם במשנה הוו מצי למימר משבשתא היא אי לאו דמתקן לה ברישא וזה חזיתי ואספרה שראיתי להמגיה שם שכתב וז"ל נ"ל דטעות נפל בספרים דא"א לומר על שום משנה משבשת' היא דהא הרבה משניות אע"פ דאין הלכה כמותם מ"מ משנה לא זזה ממקומה וזה ברור ואפשר דלשון משבשתא חוזר על הברייתי' לחוד ואל"כ הול"ל מתקן אותם דהוה קאי אתרווייהו עכ"ל ולדידי חזי לי דזה המגיה לא דק ואישתמיטו מיני' דברי רש"י הנ"ל גם מ"ש דא"א לומר על שום משנה משבשתא היא משום דמשנה לא זזה ממקומה אינו כלום דהא אף על ברייתא קאמר בגמ' דקידושין כ"ה א' משנה לא זזה ממקומה יע"ש ואם הדבר זה מעכב מלומר משבשתא היא גם בברייתי' מעתה לא הוה לן למימר משבשתא היא ומה שהכריח עוד ואמר דאי קאי גם על המשנה הול"ל מתקן אותם בלשון רבים אין זה הכרח כלל דכיון דאו או קתני שכתב בזה הלשון כשמקשה ממשנה או מברייתי' וכו' יצדק שפיר לכתוב אחריו לשון יחיד אף כי הם שנים וכלשון הזה מצינו בעירובין נ"ז ב' בלשון המשנה דקתני היה מודד והגיע לגיא או לגדר מבליעו הרי דאע"פ שהזיר ב' דברים קאמר מבליעו בלשון יחיד משום

דקתני חד מיניהו בלשון או ואחרים זולתו שכעת איני זוכר איה מקום כבודם וגם בלשון המקרא מצינו דוגמתו ואיש או אשה כי יהיה בו נגע וכו' איש או אשה אשר יעשה את הרע וכן פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה היום ואחרים מלבד אלה ובר מן דין הנה מצאתי להרשב"א ז"ל בחידושיו לגיטין ו' א' שכתב בהדיא כדברי הכריתות אלה דעלה דאקשינן שם בגמ' תנן המביא גט ואינו יכול לומר וכו' והוינן בה וכו' הקשה הוא ז"ל דאמאי איצטריך תלמודא להאריך ולומר והוינן בה וא"ר יוסף בלא הויה ובלא פירוקא דרב יוסף הוה מצי לאקשויי שפיר מגופה דמתני' ותירץ ב' תירוצים וז"ל בתירוצא בתרא ועוד יש לי לומר דע"כ איצטריך למימר הכי כי היכי דלא לידחי רב' דמשבשתא וכו' ולפיכך על כרחין איצטריך לפרוקה כדפרקה רב יוסף והדר מותיב מינה וזה נראה לי עיקר ושיטה זו פשטה בהרבה מקומות בתלמוד עכ"ל והוסיף שנית ידו בחדושיו לגיטין דף ה' ד' וכתב דאורחא דתלמודא הוא כשמביא מתני' או מתניתא דמהדר לפרושא והדר מותיב מינה והוא מן הטעם שפירש איהו גופיה בגיטין כי היכי דלא לימרו משבשתא היא וכן יש ללמוד עוד מדברי הר"ן שהביא מוהריק"א בכלליו וכה אמר בתוך לשונו שאין זו שיטת הגמ' לשבש ברייתי' או משנה אלא היכא דמשבשתא היא ע"כ לענייננו אתה הראת לדעת דאין להשגיח כלל על דברי המגיה שבס' כריתות כיון שמצינו לגאוני עולם הלא המה רש"י והתו' והרשב"א והר"ן ומוהריק"א שכתבו בהדיא דגם על משנה שייך שפיר למימר משבשתא היא כאמור וכן מצאתי עוד בתשובת ר' שרירא גאון שהביא בס' יוחסין דף ק"י א' בדפוס קראקא וז"ל שם והיכא דאשכחינן במתניתין מלתא משבשתא עד ואי אית בה במתני' שבשתא וכו' ע"ש וכ"כ מהר"י ן' וירגא בשארית יוסף נתיב הקושיא כלל י"ז ומן התימה דאישתמיט כלל זה גם ממוהר"י חאגיז בהלק"ט ח"ב סי' ק"ו וממהר"ר אברהם ישראל נר"ו בח"ג ממשאת משה למר אביו דף ס' א' ע"ש:

תעט

מאן חכים למעבד כי הא מלתא אלא ר"פ דגברא רבא הוא. לאו ראיה היא לפסוק כוותיה משום הכי דשבוחי שבחיה משום דעבד הכי לאפוקי פשי מפלוגתא ולאו למימרא דהלכה כר' נתן כ"כ הרא"ש בפי"א דנדרים סי' ו' והר"ן שם על הש"ס דף צ' א':

תף

מאן תנא מדות ראב"י היא. לאו כללא הוא לכל מסכת מדות דהיכא דלא מצית מוקמא כוותיה לא קאמר כלל דהיצטריך לידחק ולפרש משמעות המשנה הפך מאי דמשמע

לפי הפשט כי היכי דתיקום כראב"י אלא מפרשינן מתניתין כפשטה ולא ראב"י היא תי"ט מ"ב פ"ה דמדות:

תפא
מודה ר"פ מצינו דאע"ג דלאו רבותא הוא קושטא דמלתא מאי דס"ל לאותו ר"פ הוא דקמ"ל עיין תי"ט רפ"ב דמנחות לדעת הרע"ב והרמב"ם:

תפב
מנלן כששואל בגמ' הוא משום דידע דבעי קרא לאוכוחי ההיא מילתא דאי לאו קרא הוה ס"ד למימר איפכא מא מאיזה טעם כן למדתי מדברי רש"י בריש פ' אלו נאמרין ל"ג א' שכ' וז"ל ה"ג ברכת המזון דכתיב וברכת ולא גרסי' מנלן דלא בעיא קרא דמהיכא תיתי דבעינן לשון הקודש וכו' שבועת העדות מנלן דאי לא כ' קרא איכא למימר דבעינן דומיא דשבועת הר גריזים והר עיבל שהוא בלשון הקודש ע"כ וכ"כ עוד שם במתני' גבי פ' סוטה וידוי מעשר דקאמר בהו הש"ס מנלן ע"ש הרי לך חילוק חדש בין מנלן לדכתיב וכזה ראה וחדש בפ"ב דמגילה ד' א' וב' ובפ' הנשרפין פ"ג ב':

תפג
מיעוט רבים שנים. כל היכא דאמרינן הכי לאו ספיקא הוא כלל אלא ב כאילו נכתב שנים בפירוש הריטב"א ז"ל בחידושי יומא ר"פ שני שעירי מן ו הסוגיא שם:

תפד
מנא תימרא. אין דרך הש"ס לומר במילתא דקחזינן דאיפליגו בה אמוראי ו דאי נמי סובר תלמודא דמתניתין מסייעא לחד הוה ליה למימר מתניתין מסייעא למ"ד וכו' אי נמי לותביה למ"ד הפך הנשמע מפשטא דמתניתין ולא לימא מנא תימרא הר"ב ראשון לציון דף מ"ג א':

תפה
משנה אחרונה. דבר פשוט הוא דקי"ל כוותה כ"מ פי"א מה' אבות הטומאה סוף הלכה ט' וכ' הר"ב ראשון לציון בדף נ' א' ה"מ כההיא דפרשא דפ' אין מעמידין דרבי יהושע הוה סלקא דעתך לאסור העמדת גבינות בקיבת נבלה ואותביה ר' ישמעאל מקיבת עולה והדר ביה וקרו ליה משנה אחרונה וכמו כן ההיא דחציו עבד וחציו בן חורין וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש מכח קו' תקנתם את רבו ואת עצמו וכו' כגון הני פשיטא דהלכה כמשנה אחרונה אך אי ליכא חזרה למילתיה שבמשנה ראשונה ואדרבא איכא הוכחה כוותה אז עבדינן כמשנה ראשונה:

תפו

משניות יש ששנויות בלשון יחיד ולא פליגי רבנן עליה ויש בתלמוד הרבה במסכת שבת ובמס' ביצה רשבג"א לא כל הביברים ובפ' אלו קשרים רבי אליעזר אומר קושרין לפני הבהמה ובכתובות רשבג"א הכל כמנהג המדינה כ"כ הרמב"ן בחידושיו לגיטין דף ע"ג ד' וכ"כ הר"ב שארית יוסף בנתיב הפלוגתא כלל ו' ומוהריק"א בכלליו דף צ"ח ב' בשם הר"ן והא דתני להו בלשון יחיד כדי לומר דבר בשם אומרו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות פ"ה דמנחות ריש מ"ז וז"ל אלו העיקרים כולם אמיתיים ואינן דעת ר"ש לבדו אלא שאומרים אותו בשם אומרם ואין חולקין עליו בשום דבר מכל זה וכ"כ ג"כ בפ"ג דמעשר שני משנה י"ג וז"ל ודברי ר"ש אמת ואין חולק עליו ע"כ וכ"כ ג"כ בספ"ב דתמורה ובדוכתי טבא עיין שושנים לדוד פ"א דשביעית מ"ו ובעירובין פ"ז מ"י וכ"כ הר"ן בפ' הנודר מן הירק וז"ל אע"ג דתני לה במתני' בלשון יחיד דברי הכל היא ע"כ וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו בשם הרמב"ן ז"ל ונראה דלשיטתיה דההיא דגיטין שהבאתי אזיל ויש להביא ראיה מהא דאבעיא לן בפ"ג דנדרים דף כ"ג ב' איבעיא להו פליגי רבנן עליה דראב"י או לא וכן איתא תו בפ"ח דנדה דף נ"ט א' איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בר צדוק או לא וכו' ומשמע דלא הוה פשיטא להו מהא דמייתי ליה במתני' בלשון יחיד ודאי דרבנן פליגי עליה אלא ספוקי מספקא להו והיינו משום דאיכא בעלמא דכוותה דתני לה בלשון יחיד ורבנן נמי מודו בה וכ"כ הכ"מ לדעת הרמב"ם ז"ל פ"ט מה' נדרים הלכה ב' גבי נדר מן הגבינה ע"ש וברפ"ג מה' מתנות עניים אבל מצאתי להכ"מ גופיה שכ' הפך זה ברפי"א מה' מעשר ובפ"ה מה' שאר אבות הטומאות הלכה ו' וז"ל דר"א חסמא ומשמע דרבנן פליגי עליה ואמרי טהור ע"כ וכ"כ עוד בפ"ב מה' חגיגה הלכה ב' ובפ"ג מה' ערכין הלכה ה' ושם רפ"ו ד"ה מחרים וכ"כ בב"י י"ד סי' קצ"ח ד"ה כ' עוד הרמב"ם וצ"ע והנה רבינו בצלאל בשיטת כתובות פ"ט דף ק"י א' נראה דלית ליה האי כללא שכ' שם ז"ל אע"ג דאבא שאול בן אימא מרים יחיד הוא בבריי' ולא אשכחן תנא דפליג עליה אפ"ה כיון דבלשון יחיד קתני לה ודאי פליגי רבנן עליה וכה"ג אשכחן בכמה דוכתי שלא יתפרש לן בבריי' המחלוקת וקאמרינן רבנן פליגי עליה דההיא בריי' דבי יחידאה נישנית ע"כ וכ"כ ג"כ הפר"ח א"ח סי' תצ"ט פ"ד ובמים חיים שלו דף כ"ט א' גבי ניאשתיק וכן לקמן גבי זהבה ירוק ע"ש וכ"כ הלח"מ בפ"ט מה' נדרים הלכה ג' לדעת הרמב"ם וסיים וז"ל ומ"מ לא ידעתי טעם נכון למה נדחה דברי ר"י מהלכה כיון שלא מצינו מחלוקת עליו בפירוש ע"כ ולא זכר שר דאף הרמב"ם אזיל בהאי שיטתא

כדמוכח בפי' המשניות שהבאתי לעיל ולפי דעת החולקים צ"ע לישב ההיא דנדרים ודנדה שהבאתי ודוק:

תפז

מתניתין מסייע לשמואל וכו'. משמע דהכי הוי הלכתא הרל"ם ריש פי"ד מהלכות מעשה הקרבנות:

סליקו כללי המם. בס"ד

כללי הנון

תפח

נעשה לא אמרינן כשהסיפא נישנית בלשון אבל. כן ראיתי למוהר"ר בצלאל בשיטה מקובצת לב"מ בפ"ב דף פ"ה ב' וקבעו בס' הכללים שלו כפי מ"ש בשמו מהר"ש אלגאזי בגופי הלכות כלל תכ"ג ונתן טעם לזה משום דכל היכא דתני בלשון אבל משמע שהסיפא נדרשת לעצמה ואין לה עסק עם הרישא ע"ש דקלסיה להך כללא ולי אני המך מאד עמקו מחשבותם דהא אשכחן בריש קידושין ה' ב' גבי נתן הוא ואמר הוא וכו' דמתרץ שם הגמ' נעשה וכו' אף דהסיפא שנויה בלשון אבל יע"ש ולי הדיוט צ"ע. איברא דמדברי הלחם משנה ספ"ב מה' שבת מוכח דהרמב"ם ז"ל לא ס"ל הך כללא לפי דעתו שהרי הא דתניא בעירובין דף מ"ה א' אבל באו על עסקי נפשות יוצאין עליהם בכלי זיינן וכו' פירשו הוא ז"ל לדעת הרמב"ם בנעשה משום דקשיא ליה דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ע"ש וגדולה מזו מצאתי להכנה"ג בח"מ סי' מ"א הגהות הטור אות ו' שפירש לשון הטור בנעשה אף שהסיפא כתובה בלשון אבל יע"ש ואם בפוסקים ס"ל הכי כ"ש בגמ' ואע"ג דלשון אבל משמע שהסיפא נדרשת לעצמה וכמ"ש ר' בצלאל עליה דהאי כללא כדלעיל אין זה טעם לשבח דהרי מצינו בפ' כל הבשר קי"ג א' דקאמר פרושי קא מפרש אף שהסיפא שנויה בלשון אבל יע"ש וע"ע מה שכתבתי בכללי התי"ו גבי תנא והדר מפרש ואחרי מופלג נדפס ספר יד אהרן על א"ח ומצאתי אליו בסי' שכ"ט שגם הוא נתעורר מההיא דקידושין שהבאתי וצדד לחלק דע"כ לא כתב כן רבינו בצלאל אלא כשאין צורך למכתב אבל אך כשהוא צריך למכתב אבל עכ"פ כולה עלמא מודו דאמרינן נעשה אף שהסיפא שנויה בלשון אבל עיין שם שהם דברים דחוקים לפק"ד:

תפט

נעשה לא אמרינן היכא דברישא תני לשני נושאין והשוה אותם בדינם והדר תנא להו בסיפא וחילקם באותו הדין השנוי בסיפא והטעם דכיון דקחזינן דבסיפא חילקם בדינא

איכא למימר דברישא דילמא חד מינייהו דוקא הוא ואידך תנייה באגב וכן בסיפא וכיון דלא ידעינן מנו מתרווייהו דוקא הוא דהי מינייהו מפקת לכן לא שייך לומר נעשה דליכא למיקם אמילתא אהי מתרווייהו נאמר הנעשה רבי בצלאל בשיטה מקובצת לב"מ דף פ"ז ב' ע"ש להבין אמרי בינה:

תץ

נעשה למדתי עוד מתירוץ אחר שכ' שם דכל היכא דאי אמרינן ליה יצא לנו הדין היוצא מן המשנה הפך מה שמפורש בבריי' והויא בריי' פליגי אמתני' אז לא אמרי' נעשה:

תצא

נעשה דאמרינן בכולי תלמודא הוא מרישא לסיפא פי' נעשה הך דיוקא דרישא כמו מסיפא עצמה. ומצאתי כלל גדול מחודש שלא ראיתיו לשום א' מבעלי הכללים דאמרינן נעשה מסיפא לרישא כלומר הדיוק של הסיפא נעשה כמו הרישא עצמה כזה ראיתי וחדשתי בס' קול הרמז על המשניות בפ"ט דפסחים משנה ו' וזה לשונו אמרינן בגמ' לא שנו אלא שנמצא אחר שחיטה והימר בו אחר שחיטה אבל נמצא קודם שחיטה (פי' שהי' יכול לשחטו ודחאו) והימר בו אחר שחיטה תמורתו מכח קדושה דחויא אתא ולא קריבה ע"כ ואיכא לישנא אחרינא ארישא לא שנו דירעה אלא דנמצא והימר קודם שחיטה אבל נמצא קודם שחיטה והימר אחר שחיטה קרב שלמים והיינו דיוקא דרישא דאיהו איפכא לדיוקא דסיפא והאי לישנא בתרא איתותב וקיימא לישנא קדמאה דסיפא דייקא ונמצא דאמרינן נעשה מסיפא לרישא ודוק עכ"ד הנך רואה איך מימיו מים התלמוד יוצאים והוא חידוש גדול:

תצב

נשואין ומלקיות כרבי. וסתות ושור המועד כרשב"ג יבמות ס"ד ב' וע"ש פי' הענין וכ' הרשב"א בחידושיו שם וטעמא דמילתא דנישואין ומלקיות לחומרא כיון דעבר ושנה בחייבי כריתות מבערין עושי רשעה מישראל ובוסתות משום דמדרבנן נינהו אזלינן בהו להקל ובשור המועד משום דלא מפקינן ממונא אלא בדבר ברור ובקטלנית משום סכנה לחומרא ומילה נמי סכנתא היא ולחומרא עכ"ד וכן מצאתי להריטב"א בשיטתו כ"י ולהרמב"ן בחידושיו ולהנימוקי יוסף שם:

תצג

נהוג עלמא כר' עלאי בראשית הגז. לא נקטינן כוותיה אלא במה שנהגו דהיינו לפטור בח"ל אבל בשאר מילי לא נקטינן כוותיה דהא לא פסקינן הלכתא כר' אלעאי אלא נהגו אמרינן ומאי דנהוג נהוג ושבקינן להו ובמאי דלא נהוג נקטינן כרבנן דרבים נינהו כן

כתב מהר"י קורקוס בפ"ו מה' ביכורים הל' ו' לדעת הרמב"ם וחזר ושנאו שם רפ"ט ובפ"י הל' י"א וכן כתב מרן בכ"מ שם בפ' ז' הל' י"א והן הן דברי הר"ן ר"פ ראשית הגז:

תצד

נהרדעי אמרי. הלכה כוותייהו לגבי יחיד משום דרבים נינהו כ"כ הרא"ש ז"ל בפרק היו בודקים גבי ברכת הלבנה דר' יעקב בר אידי אמר עד שבעה ונהרדעי אמרי עד ט"ז וכ"כ עוד מרן בכ"מ בפ"י מה' ברכות הלכה י"ז לדעת הרמב"ם ומכאן תשובה נצחת על מוהר"י אישקאפה שבספרו ראש יוסף על ח"מ סי' ל' סס"ב כתב דנהרדעי אמרי הוי יחיד לגבי תרי אמוראי דליתא ואפשר להליץ בעדו דסמך אהא דאמרינן ספ"ק דסנהדרין י"ז ב' דאמוראי דנהרדעא הוא רב חמא שהוא יחיד וכדאיתא בפ"ק דבתרא ז' על סברת רב חמא דנהרדעי אמרי לטעמייהו דאמר רב נחמן אמר שמואל וכו' והכוונה על ר' חמא שהוא מנהרדעא ועל שמואל נמי דהוה גם הוא מנהרדעא וכדכתבו התוספות שם וכמו שהארכתי בזה בכללי הדלת יע"ש אך להרא"ש והרמב"ם צריכים אנו לומר דדוקא כדקאמר תלמודא אמוראי דנהרדעא הוא על רב חמא משא"כ כדקאמר נהרדעי אמרי מסתמא רבים נינהו וכוותייהו פסקינן לגב' יחיד כל עוד דליכא הוכחה להפך בש"ס ודעת הרי"ף בזה לא ראיתי עד הנה בדברי המפרשים ז"ל לא ידעתי למה ואפשר דהטעם הוא משום דבס"פ תפלת השחר מייתי הרי"ף הך פלוגתא כאשר היא ולא קאמר בה ולא מידי ומדהביא דברי שניהם דבודאי פליגי ולא פסק כחד מינייהו ש"מ דאית ליה דמאן דעבד כמר עבד ומאן דעבד כמר עבד ואני בעניי לולי דמסתפינא הוה אמינא דדעתו ז"ל לפסוק כנהרדעי דרבים נינהו וכדעת הרמב"ם והרא"ש ולא הזכירו בהדיא משום דסמך עצמו אכללא דיחיד ורבים הלכה כרבים שהביאו בכמה דוכתי שוב בא לידי ספר ראשון לציון מהרב הגדול חיים ן' עטר זצ"ל ובדף ס"ג מצאתי סעד לדברי אלה בענין כיוצא בזה הילך לשונו וגם הרי"ף הוה ליה להביא בהלכותיו הך פלוגתא דרבא ונהרבלאי מיהא אז הוה סמכינן לומר דס"ל להרי"ף ז"ל דממילא כיון דאייתי פלוגתייהו דרבא ונהרבלאי והם הוו להו רבים לגבי דרבא ודאי דכוותייהו דנהרבלאי פסקי' דרבים נינהו ע"כ ודון מינה ואוקי באתרין:

סליקו כללי הנון. בס"ד

כללי הסמך

תצה
סוגיא בדוכתה עדיפא. לא אמרינן אלא היכא דודאי פליגי תרי סוגיות אהדדי דאז נקטינן כסוגיא דבאתרא משום דסוגיא בדוכתא עדיפא אבל היכא דמצינן למימר דלא פליגי אהדדי אלא דבחדא סוגיא סתם ולא פירש ובאידך סוגיא פירש הדבר בהדיא אז לא שייך לומר סוגיא בדוכתה עדיפא אלא אדרבא בזה נאמר ילמוד סתום מן המפורש דאפושי פלוגתא לא מפשינן כ"כ הר"ב עיטור סופרים במקרא סופרים דף ח' א':

תצו
סוגיא בדוכתה עדיפא. למדתי כלל מחודש בזה מדברי הלחם משנה פ"ב מהלכות חגיגה דלדעת הרמב"ם ז"ל היכא דבסוגיא שלא בדוכתה, מקרב דעות החולקים ולא משוי פלוגתא ביניהם או היכא דמוקי ברייתא ככ"ע אז סוגיא שלא בדוכתא עדיפא וכוותה פסקינן וקרוב לענין זה כתב הפר"ח בה' גיטין סי' קכ"ה ס"ק ט"ל ד"ה גרסי' דלא שבקינן פשיטותא דסוגיא שלא בדוכתה מקמי ספיקא דסוגיא בדוכתא ע"ש:

תצז
סוגיות חלוקות. לא שייך אלא כשהם מרוחקות אבל לא היכי דסמיכי אהדדי ר' בצלאל בש"מ על ב"מ פ"ק דף ט' א':

תצח
סתם ואח"כ מחלוקת. לא מיקרי אלא כשבמחלוקת הוזכרו שני התנאים שחולקים זה עם זה אבל כשלא הוזכר במשנה או בברייתא אלא חד תנא דפליג אסתמא דלעיל מיניה נמצא ששתי המשניות הן הן המחלוקת בעצמן והלכה כת"ק תי"ט רפ"ד דזבים:

תצט
סתם ואח"כ מחלוקת דאמרינן אין הלכה כסתם. אין הכוונה דלעולם אין הלכה כסתם אלא לפעמים אין הלכה כסתם ולפעמים הלכה כסתם כ"כ הנימוקי יוסף בפ' החולץ בשם הרמב"ן וכ"כ עוד בשמו הריטב"א שם בשיטתו על יבמות כ"י ואישתמיט זה מהר"ב כנה"ג מדכתב כן בכלליו סי' כ"ט בשם בנימין זאב ועיין תי"ט פ"ו דנזיר משנה ט':

תק
סתם במתני' ומחלוקת בברייתא. לא מיקרי אלא כשהסתם שבמשנה הוא שסתם רבי כדעת איזה תנא אחר זולתו אבל היכא שהסתם שבמשנה הוא שסתם כדעת עצמו ור' חייא העיד דחכמים פליגי עליה לא הוי בכלל סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא תי"ט

פי"א דזבחים משנה ז' ומיהו כתב דמ"מ סברא זו צריכה ראיה מנ"ל למימר הכי וכדבריו אלה מצאתי למוהר"י קורקוס בפ"ו מה' מעשר שני הלכה ג' ע"ש ועיין ראשון לציון דף כ"ו ב' שהכריח דאף סתמא דהויא אליבא דרבי סתמא מעלייתא הוא דאי לאו דאשכח תנאי דקיימי כוותיה לא הוה סתים לן כדעת עצמו ע"ש ולי המך נראה טעם אחר שהרי כתב הכריתות כלל ש"ב סי' ח"ן דלא סתם רבי במשנה אף דבר המקובל אא"כ היה הדבר ההוא מוסכם לכמה חכמים שהיו עמו כאשר סידר המשנה יע"ש בארוכה וכן מצאתי לרש"י ז"ל בפ"ד דסנהדרין ל"ג א' וכ"כ הר"ב עץ חיים בהקדמתו בדרכי המשנה ומאחר שכן הוא אין ספק שכל מה שסתם כדעת עצמו גם הוא מוסכם מהחכמים שעמו והודו לו כל סיעתו ואין מקום לכללא דכייל לן התי"ט גם הלום ראיתי להר"ב ראשון לציון בדף ס"ה ב' ששנה את טעמו ממ"ש בדף כ"ו שהבאתי ע"ש שכתב קרוב לדברי התוי"ט כנראה שנתעלם מהם מ"ש רש"י והכריתות ועץ החיים שרמזתי לעיל:

תקא

סתם מתניתין ר"מ. ע"כ לא אמרו אלא במשנה או בברייתא שנשנית בי ר' חייא ור' אושעיא אבל בספרים חיצונים (כגון מס' שמחות או מס' סופרים) לית בהו הך כללא גנת ורדים כלל ב' סי' י"ז מחלק א"ח:

תקב

סתם מתניתין. דהיינו ת"ק ורבי יוסי דפליגי ובדוכתא אחרינא מייתי לה הש"ס ובמקום ת"ק הזכירו הרישא בשם רבי יהודה וגם בברייתא שנו א"ר נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי משמע דקים ליה דת"ק היינו רבי יהודה וידוע דרבי יהודה ורבי יוסי הלכה כר' יוסי כן כתב הכ"מ בשם מהר"י קורקוס בפ"ה מה' מעילה הל' ו' ואני המך לא זכיתי להולמו וכמו זר נחשב בעיני דהא כתבו התוס' בפ' הספינה ע"ש א' דלא גרסי' דברי רבי יהודה שאינו בסדר המשנה במסכת מעילה והא דקתני רבי בברייתא נראין דברי רבי יהודה יודע היה רבי דר' יהודה הוא ע"כ הרי דלדעת התוספות ז"ל אין מקום ללמוד כלל זה ואי נמי נימא דאית מאן דגרס דברי רבי יהודה אף גם זאת ליכא למילף מידי מזה שכן דרך רבינא ורב אשי לקצר ולדלג להפך להוסיף לשנות במשניות ובברייתות כמו שמבואר בה"ע ש"ב פ"ב ובמוהריק"א ויבין שמועה שם ועיין מה שכתבתי עוד בזה בכללי החי"ת גבי חילוף נוסחאות ותו דדעת נוטה היא דכיון דהמשנה בדוכתה נשנית בסתמא אבתרה אית לן למיזל דעיקר ולא בתר מאי דמתנייא בדוכתא אחרינא ומה לנו בזה דבברייתא מוכח שהם דברי רבי יהודה הלא סתמא דמתני' עיקר טפי מהברייתא וצא ולמד ממה שכתבתי בכללי הרי"ש בשם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ודעמייהו גבי

ר"מ ורבי יהודה דאי סתם לן תנא כר"מ נגד רבי יהודה דפליג שם במשנה אע"ג דאיפליגו בהדיא בברייתא לא חיישינן למחלוקת דברייתא והלכה כר"מ כיון דסתם לן תנא כוותיה ומכ"ש הכא דלא איפליגו כלל בברייתא אלא שרבי הוא דאדכר לרבי יהודה משום דידע דאיהו הוא דפליג ארבי יוסי דודאי אית לן למעבד עיקר מסתמא דמתניתין שוב נדפס ספר חזון נחום ובדף ר"א ע"ב ראיתי שגם הוא נתעורר בזה ושמח לבי גם אני שכוונתי לדעתו הרמה:

תקג

סתם ספרי רבי שמעון. הכי איתא בפ' הנחנקי' פ"ו א' והכי מייתי לה רשב"ם בפי"ן קכ"ד ב' והערוך ערך סתם ומה שתמצא כתוב בהליכות עולם סוף שער א' סתם ספרי רבי ישמעאל דע שהוא טעות סופר ולקוח הוא מספר כריתות בלשון לימודים שער ב' סי' י"ג שגם שם נכתב בטעות ואין לומר דשמא הוו גרסי הכי בגמ' דהא ממקומו הוא מוכרע דעל רבי שמעון קא' דהכי אמרינן התם אני שונת ר"ש אומר מאחיו עד שיוציאנו מרשות אחיו וכו' דילמא הא ר"ש הא רבנן לא ס"ד דאמר רבי יוחנן סתם מתני' ר"מ וכו' סתם ספרי ר"ש וכולהו אליבא דר"ע ע"כ ועוד יש להוכיח כן ממאי דמסיים וכולהו אליבא דר"ע ופירש"י ממה שלמדו מר"ע אמרום ורבי ישמעאל לאו תלמידיה דרבי עקיבא הוה אלא חברו כדמוכח פ' יוה"כ ע"ה ב' ובס"פ איזהו מקומן נ"ז א' דאיתא התם וכשנאמרו דברים לפני ר' ישמעאל אמר להם צאו ואמרו לו לעקיבא עקיבא טעיתה ואי תלמידיה הוה לא היה אומר לאחרים שיאמרו לרבו טעיתה וכן מצאתי להרי"ף ז"ל בפ' השולח ובריש קמא דבמחלוקת רבי ישמעאל ור' עקיבא כתב וקי"ל הלכה כר"ע מחבירו וע"ע שם רפ"ד דב"ק ופ"ה וכן כ' בספר קבלת הראב"ד דחבירו דר"ע הוה וכ"כ התי"ט ספ"ג דתמורה גם הגר"ש בס' כריתות ימות עולם שער א' סי' ט"ו כתב שרבי טרפון ור"ע ורבי ישמעאל ורבי יוסי הגלילי קבלו מר"א ור' יהושע אלמא סבר דחבירים היו הן אמת שכתב הוא עצמו בריש ימות עולם ואחריהם ר' ישמעאל ור"מ קבלו מר"ע כנראה שסותר דברי עצמו והדבר צריך אצלי תלמוד אם לא שנאמר שסובר הגר"ש שר"ע היה רבו וחברו של ר' ישמעאל דהיינו תלמיד חבר וכמו שתירץ מוהר"ש אלגאזי בהליכות אלי דף ע' ב' בסתירה כיוצא בזו הנמצאת בס' כריתות גבי ר"ט דבחד דוכתא כתב שהיה חבירו של ר"א ובדוכתא אחרינא כתב שהיה תלמיד ר"א והכי נמי בענין ר"ט ור"ע יע"ש אף שלפק"ד הוא דוחק ומיהו מצינו להרמב"ם ז"ל בפתיחת חבורו שכתב דר' ישמעאל קבל מר"ע וכן בפ"ב דעדיות משנה ו' כתב בהדיא דר' ישמעאל תלמיד ר"ע הוה ולפי זה יקשה לו ההיא דיומא ודפ' איזהו מקומן שהבאתי דאמר עליו רבי ישמעאל טעיתה וכבר

נתעורר בזה הר"ב ס' יוחסין בדף כ"ה וכ"ט וס"ח והוכיח בטוב טעם ודעת שחברים היו שלא כדברי הרמב"ם ז"ל והסכים על ידו הרב החביב"ב ז"ל בכללי התלמוד כלל ח"י בדף קנ"ז ב' לך נא ראה אלא שמ"ש בדף ס"ח שכן כתב הרמב"ם ז"ל בתשובותיו שר' ישמעאל אינו תלמיד ר"ע בעיני יפלא שא"כ הוא נמצא שהרמב"ם ז"ל סותר למ"ש הוא עצמו בפתיחת חבורו ובפ"ב דעדיות שהזכרתי ושהביא גם הוא בדף כ"ה וכ"ט הנ"ל לכן נ"ל דאפשר דט"ס הוא וצ"ל וכ"כ הרמב"ן בתשובותיו אף כי לא ידעתי היכן כתב כן האמנם מה דתמיהא לי בזה הוא דהרב המגיד בסוף פ"א מה' שביתות עשור וכן בפ"ב ופ"ג מה' איסורי ביאה ובכמה דוכתי אחריני כתב במחלוקת ר"ע ור' ישמעאל וידוע דהלכה כר"ע מחבירו וכן מצינו להכ"מ בפ"ג מה' כלאים ובפ"ה מה' ממרים ובמקומות אחרים השתא כיון דדעת הרמב"ם מבוררת שהיה ר' ישמעאל תלמידו של ר"ע הוה להו למנקט עיקר טעמא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ולא להזכירו בשם חברו ואשוב אתפלא עוד על כ"מ באשר ראיתי אליו בס"פ ח"י מה' כלים שכתב דאפשר שסובר רבינו דר' ישמעאל הוה רביה דר"ע ואחרי המחילה הראויה הם דברים תמוהים דמלבד שאי אפשר כלל למימר הכי לדעת הרמב"ם ממה שכתב איהו גופיה להפך בתחילת חבורו ובפ"ב דעדיות דאייתינא לעיל אף גם זאת לא מצאנו ולא ראינו לשום א' מהמחברים שכתב כן ואמת הדבר שאחרי מופלג יצא לאור עולם ספר יד אהרן וראיתי בכלליו כלל ס"א שגם הוא תמה על הכ"מ בזה ולא בא לכלל יישוב ואיך שיהיה האמת הוא דסתם ספרי ר"ש וכמו שהוכחתי מפ' הנחנקים דלא כמו שנמצא כתוב בכריתות ובהליכות עולם וכ"כ הר"ב ס' יוחסין באות שי"ן מהתנאים ומבואר עוד כן בתשובת רב שרירא גאון שבס' יוחסין ע"ש דף ק"ט ב' וכן תמצא עוד בס' צמח דוד דף כ"ח א' ובמבוא התלמוד לר"ש הנגיד ומפומיה דהרמב"ם נמי שמיעא לן הכי כמו שתמצא בכ"מ דפי"ב מה' נדרים ע"ש והכי נקט לה בפשיטות הפר"ח בנימוקיו על הרמב"ם בפ' ג' מה' ע"ז הלכה ו' ע"ש ומעתה יש לתמוה על מוהריק"א ומוהר"ש אלגאזי ז"ל שלא הרגישו בזה לתקן את אשר עיותו המדפיסים:

תקד

ספק ספיקא לא נקראת אלא מתהפכת משני צדדים כלומר איזה צד שתקח . בראשונה משכחת לה ס"ס אבל אם אינה מתהפכת לא מיקרי ס"ס ואפשר דלחומרא דיינינן לה כדין ספיקא א' והמשל וכו' כ"כ הר"ב הליכות עולם בסוף ספרו בשם רבו ואחריו נמשך הר"ב ט"ז י"ד ססי' מ"ט אך אמנם הפר"ח בי"ד סי' ק"י בכללי הספק ספיקא כלל י"ג העלה דכל ס"ס בין מתהפך ובין שאינו מתהפך מיקרי ס"ס וכן פסק מוהר"ר אליהו

אלפאנדרי בסדר אליהו רבה וזוטא דף ט"ל ב' וכן פסק עוד בעל שו"ת משפטים ישרים סי' נ"ז יעוש"ב ועיין רמ"ע סי' קכ"ו ויד אהרן כלל צ"ג וזרע אברהם א"ה סי' ד' דף י"ט סע"ד לדעת אחרוני זמננו דדחו ענין מתהפך מהלכה ועיין בכנה"ג א"ה סי' ס"ח בארוכה:

תקה

ספק ספיקא. שהוא להחמיר אפשר שאף בדרבנן אזלינן לחומרא ואף שכע' לא מצאתי חילוק זה לא בדברי הראשונים ולא בדברי האחרונים מ"מ נ"ל שהסברא מצד עצמה היא נכונה שהרי כי היכי דגבי איסורי תורה דקי"ל בספיקן לחומרא אמרינן דבס"ס אזלינן לקולא מטעמא כיון דאיכא ספק ספיקא חשיב מיעוטא דמיעוטא ולא חשיב ספק א"כ גבי ספיקא דרבנן דקי"ל נמי דאזלינן לקולא היכא דאיכ' ס"ס להחמיר הוי מיעוטא דמיעוטא הקולא ולא חשיב ספק ולית לן למיזל לקולא משנה למלך ספ"ד מה' בכורות דף ק"ג א' וכן נראה מדברי ס' בני חיי שציין הכותב שם בא"ח סי' ר"ד הן אמת דבפ"ח מה' אבות הטומאות הלכה ה' ובפ"י דה' מקואות הלכה ו' לא החליט דבר זה לגמרי מפני שמצא קצת סתירה לדבריו ונשאר אצלו בספק ע"ש ודוק:

תקו

ספוקי מספקא ליה. אמרינן גם בתנאים כן מוכח מהא דאמרינן פ' כיצד מברכין ל"ו א' ב"ש ספוקי מספקא לה ועבדי הכא והכא לחומרא וכן בפרק בכל מערבין ל"ח א' איתא ורבנן ספוקי מספקי להו והכא לחומרא והכא לחומרא ואית' תו בפרק מי שהוציאוהו מ"ג ב' האי תנא ספוקי מספקא ליה אי יש תחומין או אין תחומין ולחומרא ובפרק לולב הגזול ל"ג א' אמרינן עוד או דילמא ספוקי מספקא ליה פי' לתנא כמו שפי' רש"י שם ועיין עוד בפרק רבן גמליאל נ"א א' ובפ' המדיר ע"ג ב' ובפ' חזקת הבתים נ' ב' וכן בפ' אותו ואת בנו ע"ט א' וב' ובפ"ק דגיטין י"ד ב' וט"ו א' ובפ' יש בכור מ"ט א' ושם י"ט א' ובפ' גיד הנשה צ' ב' ובפ' המפלת כ"ה א' ואתה תחזה בבירור דאמרינן אף בתנאים ספוקי מספקא ליה וכן מצאתי להגר"ש בס' כריתות לשון למודים שער ב' סי' ל"א שכתב מצינו דתנא עצמו מסופק ולבו נוטה למחמיר כי הא דפ"ק דנדרים ב' מנודה אני לך ר"ע היה חוכך להחמיר וע"ע שם סי' מ"ח ובהרא"ש פ"י דנדרים סי' ה' ומעתה אני המך תמיהא על מוהר"ש אלגאזי ז"ל שבספרו הליכות אלי כלל תרי"א אזיל בתר איפכא בזה שכתב וז"ל ספוקי מספקא ליה לאמורא אמרינן ולא לתנא תוס' חולין דף קל"א ד"ה תא שמע ז"ל וי"ל דלא משמע ליה שיש ספק לתנא ומכאן נתברר מה שנסתפק מהריב"ל ז"ל אי אמרינן ספוקי מספקא ליה בתנאים עכ"ד ובריה זו איני מכיר דהא מאן דשפיר חזי שם בלבבו יבין דהתוס' ז"ל לא כתבו כן לקושטא דמלתא אלא רצו בזה דהמקשה שהקשה

על רב דאיסתפקא ליה אי לויים איקרו עם מהך ברייתא דכל דבר שבקדושה וכו' לא משמע ליה לומר דגם התנא יסתפק בהא מילתא כרב וע"כ לומר כן כי היכי דלא תיקשי להו מכל אילין דוכתי דאייתינן לעיל ובלאו הכי נמי הא אשכחנא להתוס' עצמם בפ' מי שהוציאוהו מ"ג ב' ד"ה האי תנא ובפ' השואל ק"ב רע"ב וכן בפ' המפלת כ"ה א' ד"ה שמא שכתבו בבירור דספוקי מספקא ליה לתנא ע"ש ואשוב אתפלא עוד עליו שהרי איהו גופיה ביבין שמועה שלו כלל רמ"ז הקשה על מוהריב"ל מההיא דלולב הגזול הנ"ל כנראה שדעתו דאף בתנא אמרי' ספוקי מספקא ליה הפך מה שכתב בהליכות אלי וצ"ע ואיך שיהיה הנך רואה בעיניך דאישתמיט מיניה דמוהריב"ל ודמוהרש"א שאר דברי התוס' וש"ס שהבאתי מדלא הזכירום וגם הכנה"ג בכללי הגמ' כלל צ"א הזכיר חקירת מהריב"ל ולא אמר בה ולא מידי והוא פלא:

תקז

סמוך מיעוטא לחזקה. לא אמרינן אלא כשהחזקה היא מענין א' והמיעוט ענין אחר אבל כשהחזקה והמיעוט הם ענין א' רובא עדיף מתרווייהו רבינו בצלאל בשיטה מקובצת על כתובות פ"ק דף מ"ד א' לדעת התוס' ובשם גליון תוספות ע"ש:

תקח

סמוך מיעוטא למחצה. לא אמרינן אלא היכא דתרווייהו המיעוט והמחצה מגרעין כח הרוב מחד טעמא כגון סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא דשניהם מגרעין כח הזכרים מחד טעמא ולכך הוה להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן אבל היכא דהמיעוט והמחצה לא הוו מחד טעמא לא אמרי' הכי שיטה הנ"ל שם ע"ש:

תקט

סימן כשנותן התלמוד סימן לדבר ואומר וסימניך וכו' לא תמצא לעולם הפך אותו סי' שאם תמצאנו איפכא מה סימניך הוא זה תוס' פ"ד דזבחים נ"ג ב' ד"ה וסימניך:

תקי

סלקא דעתין. לא מיקרי אלא היכא דמעיקרא אסקיה אדעתיה לקושטא ובזה הוא דרגיל רש"י לפעמים לפרש כפי הסלקא דעתין אבל בבעיא דצדדיה שקולי' אין לו לרש"י ז"ל הכרח לצד א' יותר מהצד האחר וכ"ש לצד דלא קאי הכי במסקנא קול הרמ"ז בפירושו על המשניות רפי"א דשבת:

תקיא

סתם תנא ברישא והדר מייתי מחלוקת ב"ש וב"ה לא מיקרי סתם ואח"כ מחלוקת תוס' חולין דף ק"ד כ"כ הר"ב הליכות אלי כלל תרי"ז ולי המך צ"ע דבפ"ק דנדה י"א ב' קרי ליה סתם ואח"כ מחלוקת ע"ש וע"כ הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת ממש דהא התם ללוי מקשי' דמוקי לה למתניתין דס"ל מעין א' הוא כב"ש ולית הלכתא כוותיה ומשני סתם ואח"כ מחלוקת הוא כלומר האי סתמא כב"ש הוא ולית הלכתא כוותיה וא"כ ע"כ צריך לומר דחשיב שפיר סתם ואח"כ מחלוקת וע"כ צריך לחלק בין העניינים להסכים עם דברי התוס' דחולין דהתם דהו"ל סתם כב"ה לא חשיב מחלוקת סברת ב"ש לקולא דלקמן ולית' דקי"ל כסתמא דהכא וכב"ה אבל התם דהו"ל סתמא כב"ש לקולא ומחלוקת ב"ש וב"ה וקי"ל כב"ה ודאי דחשיב שפיר סתם ואח"כ מחלוקת ולית הלכתא כסתם אלא כב"ה דפליג עלה:

תקיב

סתם במתני' ומחלוקת בברייתא. אפשר שלא פסק כמתני' מפני שהברייתי' שנויה בלשון תימא א"ל הפלגת וכו' משמע דלאו סברא הוא ולכך הביאו הך ברייתא לגלו' דלא קי"ל כסתם מתני' כ"מ פ"ח מה' ביאת המקדש הלכה ז':

תקיג

סתם במשנה ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם. לא אמרינן אלא כשהמחלוקת ביחיד עם יחיד אבל ביחיד עם רבים לא אמרינן כ"כ מהר"י איסקאפה בראש יוסף על א"ח דף נ"א א' ולא גילה מאין למד לומר כן ולפק"ד יש לדקדק עליו מדברי הרא"ש דפי"א דנדרים סי' ג' וו' דשם נקט הך כללא דהלכה כסתם אף דבברייתי' הוו רבים אצל יחיד יע"ש ובפ"ק דבכורות סי' ה' וכן אני לומד עוד מדברי רשב"ם בפ' הספינה ע"ט ב' ד"ה מתני' יחידאה היא שכתב וז"ל ר' נתן קאמר לה אבל רבנן פליגי עליה מיהו הלכתא כמתני' כדאמר ביבמות מ"ב דסתם במשנה ומחלוקת בברייתי' הלכה כסתם וכו' ע"ש והסכים הרא"ש שם לדבריו הרי דנקט גם הוא האי כללא אף בדפליגי רבנן בברייתי' וע"ע תוס' פ' אלו טריפות נ"ה ב' ד"ה בלשון יחיד שוב ראיתי שדברי הרא"ש יוסף יש להן על מה שיסמוכו בדברי מרן בכ"מ פי"ד מה' מעה"ק הלכה י"ג שכתב וז"ל ואע"ג דסתם מתני' התם כר"ש לא חש לה רבינו משום דת"ק דברייתי' פליג ור"מ וראב"י וכיון דרבים פליגי עליה לא חיישינן לסתם וכו' ע"ש ולקמן הלכה י"ז וכן מצאתי אליו עוד בפי"א מה' פסולי המוקדשין הלכה ח' שכתב בזה הלשון וצריך ליתן טעם למה לא פסק כסתם מתני' ואפשר שטעמו משום דרבי יהודה ור' שמעון פליג עליה והוה ליה ר"מ יחידאה

לגבייהו ולא חיישינן לסתמא כיון דרבים פליגי עליה ע"כ וכ"כ עוד בפ"א מה' פרה אדומה הל' י"א ע"ש הרי מבואר דלדעת הרמב"ם ז"ל כפי מ"ש הר"ן כל היכא דפליגי רבים על היחיד לא משגחינן על סתם מתני' דאתי' כיחידאה ומכ"ש היכא שהרבים החולקים מוזכרים בברייתא בלשון חכמים דאין הלכה אלא כדברי הרבים וגם זה מבואר בדברי ה"ה ריש פ' ו' מהלכות נזקי ממון הל' ג' שכתב וז"ל שור חש"ו משנה ומחלוקת בברייתא' ופסק כחכמים דברייתא' דלא כמתני' לפי שהוא סובר דמתני' יחידאה היא ע"כ ועיין בס' הלכה למשה חלק א' שם שרבו החולקים עליו בזה ובתוכם הרא"ש ז"ל שכפי הנלפק"ד לשיטתיה דלעיל אזיל ותו לא מידי:

סליקו כללי הסמך. בס"ד

כללי העין

תקיד

עשה לא מצינו שום עונש למי שעבר כבר עליו ולא קיימו. לא עונש מלקות דהא ל"ש כלל בעשה דאם לא תשמור כתיב גבי מלקות המורה על ל"ת וכמבואר בפ"ק דמכות י"ג ב' גם לא מכת מרדות ושום עונש אחריתי אלא דינו מסור לשמים על ביטולו והוא יענישהו במה שהוא יודע השי"ת כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפירושו על המשניות פ' אלו הן הלוקין גבי לאוין שאין בהם מלקות יע"ש וכ"כ עוד בסוף שרשיו לס' המצות וכדלקמן וע"ע בס' זוהר הרקיע להרשב"ץ במצות ל"ת סי' מ"ד ולא נזכר מכת מרדות גבי עשה רק קודם שיעבור עליו דאם עומד במרדו ואינו רוצה לקיימו מכין אותו עד שתצא נפשו או עד שיקבל עליו לקיימו וגם זה מבואר בפ' הכותב פ"ו א' דאיתא התם תנינא במה דברים אמורים (דלוקה מ') במצות ל"ת אבל במצות עשה כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו ע"כ ופירש"י מכין אותו קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיים וכ"כ החינוך בפ' בא סי' ו' ז"ל וכלל גדול בכל התורה לכל שאומר שיבטל מ"ע שכופין אותו ב"ד אם יש כח בידם עד שיקיימנו ע"כ הרי בבירור דדוקא קודם שיעבור על העשה הוא דמכין אותו כדי שיקיימנו אך אחר שעבר עליו אין ב"ד של מטה מענישים אותו כלל ויוכיחנו אלוה עליו וכדמוכח בפ' התכלת מ"א א' דאמר רב קטינא למלאכת ענשיתו אעשה א"ל בזמן דאיכא רתחא ענשינן ועל עשה גמור אחר שעבר עליו הוא דקמיירי כמו שתמצא בשו"ת פנים מאירות סי' כ"ו דף ל"ד א' יע"ש וע"ע כנה"ג י"ד קובץ ג' דף ג' א' שכ' ופשיטא שאם עבר ר"ה ולא עשה שופר או עבר סוכות ולא עשה סוכה ולולב שאין מכין אותו עד שתצא נפשו כיון שכבר עבר על

העשה וא"א לקיימו ע"כ ואין ספק דלאו דוקא עד שתצא נפשו הוא דקאמר דאין מכין אותו אלא הכוונה היא דאחר שעבר זמן קיום העשה ל"ש שום הכאה כלל וכן מצאתי בשיטה מקובצת על כתובות דשם בפ' הכותב סיים בלשון רש"י ואי עבר זמן המצוה לא מלקינן ליה כלל ע"כ וצא ולמד עוד כן ממ"ש הרמב"ם בס' המצות סוף שורש י"ד הילך לשונו וכל מה שלא נזכר בה עונש מן העונשים תדע שאם הוא ממצות ל"ת הוא כמו שאמרו בעובר על מצות מלך ואין לנו לעונשו אמנם מ"ע בכללם כל מצוה מהם כשתתחייב עשייתה יש לנו שנלקה הנמנע מלעשותה עד שימות או יעשה וכשיסתלק זמן החיוב נמנע מזה כמי שעבר ולא ישב בסוכה על דרך משל אין לנו להלקותו אחר הסוכות על עבירתו ודע זה עכ"ד וכ"כ הרשב"ץ בתשובותיו ח"ב סי' נ"א ע"ש וכן מצאתי תו להר"ב ראש יוסף על א"ח שבסי' תפ"ד סעיף ג' כתב ודבר זה לא שמעתי ולא ראיתי מלקות אפי' דרבנן על מי שלא קיים מ"ע אלא אמרינן בטל מ"ע דרבנן ע"כ ומיהו כל זה הוא מעיקר הדין אך אם נראה בעיני הב"ד משום מגדר מלתא ולהרחיק מן העבירה להכות בה מכת מרדות אף למי שעבר על העשה אין ספק שהרשות בידם לעשותו וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מה' אסורי ביאה וז"ל אבל הבא על אחת מחייבי עשה אינו לוקה ואם הכו אותם ב"ד מכת מרדות כדי להרחיק מן העבירה הרשות בידם ע"כ וכתב שם ה"ה וכבר הזכרתי פרק ראשון מה' שבת מקצת מהמקומות הנזכר בגמ' מכת מרדות באיסורין של דבריהם ובחייבי עשה ג"כ כ"ש הוא שאם רצו ב"ד שיש שם מכת מרדות ובביאור אמרו במ"ע כגון סוכה איני עושה לולב איני נוטל מכין אותו עד שתצא נפשו ואני בעניי לא ידענא מאי מייתי מהאי דסוכה איני עושה וכו' דההיא קודם שיעבור על העשה הוא כדלעיל והכא במי שעבר עליו קיימינן ואולי רצונו הוא דכיון שמצינו שהוזכר מכת מרדות עד שתצא נפשו גבי עשה כל עוד שיש בידו לקיימו מינה שמעינן דכשעבר עליו נמי הרשות ביד ב"ד להכותו לפי אומד וראות עיניהם מיהא ואי קשיא על דבריו אלה הא ודאי קשיא דכאן כתב דבאיסורין של דבריהם יש מכת מרדות וכ"כ עוד בכמה וכמה דוכתי כידוע ואילו בפכ"ד מה' מלוה ולוה הלכה ו' אשכחנא ליה דקמתמה על הרשב"א דאמר וכל מי שעבר על ל"ת של דבריהם מכין אותו מכת מרדות אלא ודאי וכו' ע"ש ושיחתו זו צריכה לימוד וזה סותר למ"ש כאן ובכמה דוכתי דבכל איסורין של דבריהם יש בהם מכת מרדות ואף גם זאת נלע"ד לתרץ עם מ"ש ה"ה גופיה בריש ה' שבת שהעובר על ל"ת של דבריהם בדבר שיש לו עיקר מן התורה הוא בן מרדות והיא דעת הר"ן בפ' מ"ש ומוסכמת מהרמב"ן בס' המצות דף ח' ב' ולפיכך גבי קריעת נייר חלק לעדים שאינם יודעים לחתום שהוא מדבריהם גמור ואין לו שורש מן התורה אין

סברא להכותו מכת מרדות ואע"ג דהפר"ח בה' י"ט ריש סי' תצ"ו הרבה להקשות על ה"ה והר"ן ואמר שא"א לומר כן והביא מכמה דוכתי שנאמר בהם מכת מרדות ואין להם עיקר מן התורה כבר העלה ארוכה לכולם מוהר"ח אבולעפייא בס' מקראי קדש שם לך נא ראה. ונחזור לכללין ונאמר דגם בלאוין דלית בהו מלקות שכתב הרמב"ם באלו הן הלוקין ובס' המצות שדינן מסור לשמים ואנן לא ענשינן ליה אף בהנהו מצו ב"ד להכותן מכת מרדות משום מגדר מילתא וכדאשכחן להרמב"ם גופיה בפח"י מה' עדות הלכה ו' וז"ל עדי נפשות שהוכחשו ולא הוזמו אפי' בא הנהרג ברגליו אינם לוקין מפני שהוא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אבל ב"ד מכין אותן מכת מרדות כפי מה שראו ע"כ אף שזה לא הוזכר בשום דוכתא בגמ' עם כל זה משמע ליה להרב ז"ל דלמגדר מילתא טוב הדבר להכותן מכת מרדות וכמ"ש הר"ש בן הרשב"ץ בתשובותיו סי' תר"י יע"ש כי העמיק הרחיב בענין מכת מרדות כיד ה' הטובה עליו וע"ע פרי חדש הל' י"ט ריש סי' תצ"ו הנ"ל כי גם הוא האריך בעניינים אלו ולא סוף דבר מכת מרדות בלבד מצו ב"ד להכותו כדי לעשות סייג לתורה אלא גם מלקות ומיתה יש כח בידם לחייב למי שאינו מחוייב בהם לגדור הפרצות ולהעמיד הדת על תלה וכדתני' בפ' נגמר הדין מ"ו א' ובפ' האשה רבה צ' ב' אמר ראב"י שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה וכו' ע"ש ופסקה הרמב"ם ז"ל בפכ"ד מה' סנהדרין הלכה ד' וכל זה פשוט וברור אין צורך להאריך בו. אך מה שצריך לחקור הוא אם התרו למלקות לעובר על העשה אי לקי משום כך אי לא והנה אף גם זאת נלע"ד פשוט דלא מלקינן ליה איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברי' איבעית אימא סברא דכיון שדין העובר על העשה מסור לשמים ולא שייך ביה מלקות כדכתבינן אין סברא כלל שנגדיל ענשו משום דברי המתרה דאטו אף בלאוין גופייהו דלא שייך בהו מלקות כגון לאו שאין בו מעשה וכיוצא אם התרו בהם למלקות מי מלקינן ביה משום ההתראה הא ודאי לא דאם אית' דלקי משום זה נמצא דאין חילוק בינם לבין הלאוין דלקו עלייהו כיון דבכולהו נמי לא לקי אלא בעדים והתראה כידוע והכא נמי דכוותה איבעית אימ' קרא מדאמרי' בפ"ק דיבמות ז' א' אטו עשה דוחה את ל"ת לאו ל"ת חמור מיניה וקאתי עשה ודחי ליה ופירש"י לאו ל"ת חמור מיניה שהרי לוקין עליו ע"כ ואם אמת היה הדבר דבהתרו על העשה למלקות לקי עליו מאי ל"ת חמור מיניה דקאמר הלא שוים הם בדינן כיון דגם בל"ת לא לקי בלא התראה אלא ודאי דבעשה לא שייך ביה מלקות כלל אף אם התרו בו למלקות וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"ט מה' סנהדרין הלכה ג' אבל המשמש בלא קדוש ידים ורגלים אע"פ שהוא חייב מיתה אינו לוקה מפני שהיא מצות עשה ע"כ וכ"כ עוד

בפ"א מה' אסורי ביאה הלכה ח' ובפ"ז מה' תרומות הלכה ג' ובפ"ג מה' אסורי מזבח הלכה ח' דבעשה לא שייך מלקות ופשיט' דאף בהתראה קאמר דאי בלא התראה ומש"ה לא לקי אין בין עשה לל"ת ולא כלום כאמור ובא האות והמופת חותך שמצאתי אליו ז"ל בפ"א מה' נערה בתולה הלכה י"ב שכתב בהדי' כן וז"ל שם היתה מחייבי עשה או שניה וכיוצ' בהם שאסורה מדברי סופרים בין התרו בו בין לא התרו בו חייב בקנס שאין כאן מלקות ע"כ הא קמן מבואר דבעשה לא שייך ביה מלקות אף בהתרו בו כמדובר וצא ולמד עוד מלאו הבא מכלל עשה שהטעם שאין לוקין עליו הוא לפי שלא נאמר בו לאו בפי' כמ"ש הרמב"ם בפירושו על המשניות בפרק אלו הן הלוקין וכן לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הטעם דלא לקי עליה הוא לפי שעיקר הלאו לא בא למלקות אלא לאזהרת המיתה דלא ענש הכתוב אלא א"כ הזהיר כמבואר שם בדברי הרמב"ם ובדברי רש"י שם י"ג ב' ובדהתרו בו למלקות איירי כמבואר שם בש"ס וכדלקמן ואפ"ה לא לקי משום דבעינן לאו מפורש ומיוחד למלקות ומעתה אמרת ק"ו אם בלאוין עצמם כל היכא דליכ' לאו מפורש לא לקי עלייהו אף אם התרו בהן למלקות כ"ש וק"ו בעשה דלא שייך ביה צד מלקות כלל לא שנא בהתראה ולא שנא בלא התראה ובר מן דין המדקדק בדיני התראה הכתובי' בהרמב"ם פי"ב מה' סנהדרין בלבבו יבין דדוק' גבי לאו שייך התראה ולא גבי עשה מדכתב וז"ל וכיצד מתרין בו אומרים לו פרוש או אל תעשה שזו עבירה היא וחייב אתה עליה מיתת ב"ד או מלקות וכו' עד שיתיר עצמו למיתה ויאמר ע"מ כן אני עושה וכו' וצריך שיעבור ויעשה תכף להתראה בתוך כדי דבור וכו' ע"כ וכל זה לא שייך אלא לעובר בקום ועשה לא בשב ואל תעשה דוק ותשכח כי די בזה להוכיח מבוקשנו והאריכות בו אך למותר שוב נדפסו שו"ת רדב"ז ח"ב ומצאתי אליו ז"ל בקובץ ג' סי' רכ"ט מלשונות הרמב"ם שכתב ואם מפני שעבר על מ"ע הדבר ברור שאינו נפסל בכך שאינה עבירה שחייב עליה מלקות ע"ש וע"ע במגילת ספר על הסמ"ג דף קס"ט רע"ב מהלאוין שכתב גם הוא דעל ביטול עשה לא שייך מלקות וזה ברור ופשוט ומעתה יש לתמוה על הר"ב בני מיי שבלשונותיו על הרמב"ם ריש דף ט"ז הקשה על הרל"ם דכיון דבפירוש ריבתה תור"ה א"כ אין הפרש בין כרת דל"ת לכרת דעשה דעל כולן לוקין ורבינו כתב בראש הפ' כל העובר ל"ת שחייבין כרת וכו' משמע הא כרת דעשה אינו לוקה ואמאי וכו' ע"ש והוא פלא איך סליק אדעתיה דלילקו אעשה דלא שייך ביה כלל כאמור שוב ראיתי שכבר הושג על זה מהכותב שבס' משנה למלך פי"ז מה' סנהדרין יע"ש. ואחרי הדברים והאמת האלה חזות קשה קא חזינא בס' יבין שמועה למוהר"ש אלגאזי כלל ר"ו דכייל לן כללא בשם מהר"י די ליאון במגילת אסתר על ספר

המצות שכתב בשם רש"י כי בשום מקום לא מצינו בעובר על עשה מלקות רק בהתרו בו למלקות אפי' על עשה לוקה ע"כ ואמת יהגה חכי שבהשקפה ראשונה נבהלתי מראות איך אפשר שיצ' זה מפה קדוש של רבינו הגדול רש"י ז"ל אך אחרי עמדי על עיקרן של דברי' קא חזינ' דתלו ביה דברים אשר לא אמרן ולא עלו על לבו ולברורי הא מלתא לא אוכל להמלט מלהעתיק ללשונותם בארשותם הלא כה דברי דע שהרמב"ן בהשגותיו לס' המצות דף ע"ז א' הוסיף מצוה אחת והיא האכילה לפירות שביעית מאמרו והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ודרשו לאכילה ולא לסחורה והרשב"ץ בזוהר הרקיע על האזהרות במ"ע ע"ז הבי' סעד לדברי הרמב"ן ממה שאמרו בפ' בתר' דיומ' פ"ו ב' משל לשתי נשים שלוקות בב"ד אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית והיתה לוקה שלא אכלה אותם בדרך אכילה ועברה על מה שכתוב לאכלה ואין זה אכילה וכתב על זה בעל מגילת אסתר שם וז"ל נ"ל שאינה ראיה דהיכן מצינו מלקות בעובר על מ"ע דהלא אין לוקין אלא על הלאוין וכדאית' בגמ' דפ' אלו הן הלוקין אלא הרי פירושו ועברה על מ"ש בתורה לאכלה שפירושו שהותר לו לאכלה ולא להפסד אמנם גם לפי דרכי קשי' לי זה המאמר שאמר דלוקה על שאכלה פגי שביעית דהיכן מצינו מלקות בעובר על איסור עשה ולפי דעתי שלכן כתב שם רש"י והתרו בה למלקות שאם לא התרו בה למלקות לא היתה לוקה וגם כי רש"י לא פירש זה רק על מה שאמר בגמ' אחת קלקלה אני אומר כי טעות נפל בספר ויש לו לומר והתרו בהן עכ"ד וכל רואיהם יכירום שדברים תמוהים הם ואין להם על מה שיסמוכו אחרי המחילה הראויה שהרי הוא בנה יסוד בניינו במה שרצה להבין דלוקה דפגי שביעית מלקות ממש דאוריית' קאמר ואני לא כן אדמה אלא הכונה היא שהיו מכין ורודין אותה הב"ד מכת מרדות מדרבנן בתוכחות על עון שאכלה פגי שביעית וכדאשכחן ביבמות כ"ז ב' ובכתובות מ"ה ב' דלוקה דקתני בברייתא מפרשין לה שהוא מכת מרדות דרבנן ועיין תו' סנהדרין ט"ף א' ד"ה הכובש שהם פירשו לוקה דברייי' במכת מרדות ואף באמורא שדרכו לפרש מצינו בפ' שני נזירים ח"ן א' דקאמר מאי לוקה נמי דקאמר מדרבנן וע"ע פ' אלו הן הלוקין י"ז ב' וגדולה מזו מצינו בפ"ק דקידושין כ"ח א' דעלה דקתני בברייתי' דהקור' לחבירו ממזר סופג את המ' פירש"י קנסו מכת מרדות וכ"כ הרשב"ץ בתשובותיו ח"ב סי' נ"א בשם הרשב"א וכ"כ עוד הריב"ש בתשובה סי' ץ' בשם התוס' ז"ל וע"ע פר"ח א"ח סי' תצ"ה ססי' ב' ומכ"ש באכלה פגי שביעית דלא נפקא מינה מידי לא למשל גם לא לנמשל אם נפרש לה במכת מרדות דאית לן לפרושי הכי דהוא פירוש' רויחא טפי ותדע עוד דלאו מלקות ממש קאמר דהא הגם דבפרשת פנחס הובא בספרי משל זה כמ"ש בגמרין דרשתיהו פגשתיהו אחר החיפוש

שהובא שנית שם בריש פרשת ואתחנן בסגנון זה שני פרנסי' טובים עמדו להן לישראל משה ודוד מלך ישראל משה אמר וכו' משל למלך שגזר ואמר על מי שיאכל פגי שביעית יהיו מחזירים אותן בעקיפים (ובילקוט גרס בקונפין פי' מקום קבוצת בני אדם) הלכה אשה אחת בת טובים ליקטה ואכלה פני שביעית והיו מחזירים אותה בעקיפים אמרה לו בבקשה ממך המלך הודיע סורחני וכו' עד דוד המלך אמר וכו' ע"ש הרי שלא הוזכר בזה המאמר לא מלקות ולא שום עונש אחר רק החזרה בעקיפים שכפי הנראה הוא ביוש וביזוי בעלמא ואמת הדבר שאחר כתבי כל זה מצאתי להריב"ש בתשובה סי' פ"ז ובס' שמות בארץ בתוס' יום הכפורים שם דפירשו לה במכת מרדות כדכתיבנא ושמח לבי גם אני. עוד קשיא לי על בעל מגילת אסתר במה שפירש לפי דרכו דמיירי שהתרו בה למלקות מטעמ' דהיכן מצינו מלקות לעובר על העשה דלדידי' מי ניחא ולימא איהו לנפשי' דהיכן מצינו שההתראה בעשה תגרום ביה מלקו' והלא לא מצינו התראה למלקות בשום מקום אלא בלאוין והאחרון הכביד במחשבתו אשר חשב להטעות דברי רש"י ולהגיה והתרו בהן למלקות דזה אין לו שחר שהרי רש"י תפס על א' קלקלה ועל זה פירש זינתה והתרו בה למלקות וזה מורה באצבע דמלת בה אזנתה דסליק מיניה קאי ותו דבתר הכי פירש מה הוא איסור פגי שביעית ואיך יעלה בדעת שיפרש בתחלה פרטי העונש קודם שיפרש אופן האיסור אלא ודאי אמיתות הענין הוא דאקלקלה דוקא הוצרך רש"י לפרש דבהתרו בה למלקות איירי מן הטעם שכתב שם בעל שמות בארץ שמלקות שלה מדאוריית' שעברה על לאו דזנות אבל מי שאכלה פגי שביעית אין לאו דאוריית' ומלקות דאוריית' אלא מכת מרדות ואחרי מופלג שזכינו לביאת אורו של נר המערבי אחינו ושרינו החכם השלם הדיין המצויין הרב הכולל כמה"ר יהודה עייאש נ"ע הרציתי אלה הדברים לפניו וכה הראני בכתבי הקדש שלו שגם הוא שדא נרגא בדברי המגילת אסתר הנ"ל ושם ראיתי שכיוונתי אל רוב דבריו ונתתי שמחה בלבי וראיתי למוהרש"א שם בספר חידושי הלכות שכתב וז"ל ר"ל שלא התרו בה על הזנות רק על הלאו דהיינו למלקות דאם התרו בה למיתה לא היתה לוקה אלא מיתה ע"כ ויש לתמוה דאי בזנות דשייך ביה מיתה איירי היכא מלקינן לה משום דהתרו בה למלקות והא הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ומסקינן בפ' אלו הן הלוקין י"ג ב' רבא אמר התרו ביה לקטלא כ"ע לא פליגי דאין לוקה ומת כי פליגי דהתרו ביה למלקות רבי ישמעאל סבר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו ור"ע סבר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו ופירש"י דהתרו ביה מלקות לחודיה לאזהרת מיתת ב"ד ולאזהרת דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד אין לוקין עליו כשהתרו בו מלקות בלא מיתה לפי שלא ניתן לאו זה לאזהרת

עונש מלקות כשאר לאוין שהרי הוצרך להזהירו שאל"כ לא היה יכול לחייבו מיתה ע"כ וכן פסק הרמב"ם בריש פח"י מה' סנהדרין בזה הלשון וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כגון לא תנאף לא תעשה מלאכה בשבת אין לוקין עליו וע"ש בכ"מ הרי מבואר דבלאו דזנות דשייך ביה מיתה לא לקי אפילו אם התרו בו למלקות כיון שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הפך דבריו ז"ל ובשלמא לרש"י ניחא דמצינן שפיר לפרושי דבזנות דלית ביה מיתה אלא לאו בלחוד קמיירי וכמו שפירש הר"ב שמות בארץ אך לדידיה ודאי קשיא ותו קשה לי בדבריו דמאי קמ"ל דאם התרו בה למיתה לא היתה לוקה אלא מיתה דזה פשיטא דמהיכא תיתי להלקותה כיון שההתראה למיתה היתה ואפשר לתרץ דמיירי באיסור זנות שיש בו לאו מיוחד כגון לאו דלא תהיה קדשה והיא ערוה עליו מאותן שיש בהן מיתת ב"ד והתרו בה למלקות משום הלאו ולא התרו בה משום מיתה דהשתא שפיר לוקה כיון דלאו זה ניתן לאזהרת עונש מלקות ואע"פ שזו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי ולמדתי מדברי הרמב"ם פט"ז מה' סנהדרין הל' ה' שפתח באלה הדברים עבר עבירה שיש בה מלקות ומיתת ב"ד כאחת כגון ששחט אותו ואת בנו לעכו"ם אם התרו בו למיתה סוקלין אותו ואינו לוקה שהרי נתחייב בדין גדול מזה ואם התרו בו למלקו' בלבד לוקה ע"כ מבואר שפיר דכל איסור שיש בו לאו מיוחד לאזהרת מלקות אף שנלוה אליו חיוב מיתת ב"ד חייב מלקות על הלאו כשהתרו בו למלקות ולא התרו בו למיתה ואוף הכא נמי דכוותה והשתא לפ"ז שפיר הוצרך לסיים בדבריו דאם התרו בה וכו' לאשמועינן דאף אם התרו בה נמי למלקות בהדי התראת מיתה לא היתה לוקה אלא מיתה מטעמ' דקים ליה בדרבה מיניה וכדברי הרמב"ם כנלע"ד אמת ויציב הגם דכל כי האי הוה ליה לפרושי ולא לסתום ודע דבעניינא כי האי דשייך ביה מלקות ומיתת ב"ד הוא שכתב הכנה"ג בח"מ סי' ל"ד הגהות הב"י אות כ"ז שאם התרו בו למלקות ולא התרו בו למיתה שלוקה ובו מתבאר ממה שסיים שם כמ"ש הרמב"ם בפט"ז מה' סנהדרין ולפי שנעלם כל זה מעיני הכותב במגילת ספר ריש לאוין קנ"ד דין גרמ' ליה שתמה על הכנה"ג מן הש"ס ומדברי הרמב"ם שבפח"י מה' סנהדרין הנ"ל שאינו ענין לזה ובחנם תפס עליו ואיך שיהיה נמצאת אתה למד שדברי מוהר"י די ליאון לאו בני סמכא נינהו ולא גמרינן כללא מינייהו ונוראות נפלאתי מחכמת מוהר"ש אלגאזי איך לא שת לבו לדרוש ולתור אחר עיקרן של דברים כמנהגו הטוב בכל מקום ומעתה אמינא ולא מסתפינא דלא תציתו ליה בהך כללא ותו לא מידי:

תקטו

עשה הוא קל מלא תעשה. כן מוכח בהדי' בפ"ק דיבמות ז' א' דאיתא שם הדר אמר אטו עשה דוחה את ל"ת לאו ל"ת חמור מיניה וקא אתי עשה ודחי ליה וע"ש דף ע"ז ב' תו' ד"ה שכן שכתבו ועוד תימה דהוה מצי למימר מה להצד השוה שכן לאו תאמר במצרי דליכא אלא עשה וכ"כ שם רש"י בד"ה לא סביר' לי ע"ש וע"ע תוס' דפ' תמיד נשחט נ"ט א' ד"ה אתי ובהרא"ש דבכורות פ' ה' סי' ח' וכן מוכח תו בפ' יום הכפורים פ"ח ב' דקאמר השתא על לא תעשה מכפרת על עשה מבעי' והיינו משום שהעשה יותר קל מלא תעשה ועיין הרמב"ם פכ"ד מה' אישות הל' ד' וחייבי עשה איסורן קל ובה"ה שם ובפי"א מה' נדרים הל' ח' היתה מחייבי לאוין ואצ"ל מחייבי עשה והפר נדריה הרי אלו מופרין הרי מבואר שלא תעשה חמור מן העשה ועיין בפ' התכלת מ"ד א' דקרי בבריית' לציצית מצוה קלה ופירש"י הטעם לפי שהוא עשה בעלמ' ולפ"ז פליאה דעת ממני איך כתב הרמב"ן בפ' יתרו גבי זכור ושמור שמצות עשה גדולה ממצות לא תעשה ולכך אמרו אתי עשה ודחי את ל"ת וכ"כ ראש יוסף בח"מ סי' ל"ד סעיף ד' והוא פלא דהא תלמוד ערוך הוא בידינו דאף דל"ת חמור מהעשה אתי עשה ודחי ליה וכבר נתן טעם לזה הליכות עולם בש"ד פ"ד וכתב ורבים יתמהו איך יבא עשה הקל וידחה לא תעשה החמור והשיב וכו' לך נא ראה וכן תמצ' להכנה"ג בס' דינא דחיי דף ב' סע"ד שכתב בבירור ומצות עשה הן קלות ממצות לא תעשה שמצות עשה איסור העבריינים הן בשב ואל תעשה ומצות ל"ת הן בקום עשה ע"כ ועיין שמות בארץ בתו' יום הכפורים דף כ"א ד' דהגם שכתב דסוגיין דעלמ' דעשה הוא קל מאיסור ל"ת ושיש הוכחה לזה בכמה דוכתי בגמ' שהבי' שם מ"מ לא החליט הדבר ואמר שהדבר צריך תלמוד מכח דברי הרמב"ן הנ"ל ודבר תימה הוא זה להצריך תלמוד במילת' כי האי דאית לה שרש וענף בש"ס ובפרט בסוגיא דיבמות ויומא שהבאתי ומכאן אתה דן תשובה נצחת להר"ב לב שמח על מ"ש בשורש א' דף י' א' שלא תעשה קל מעשה דלית' מלבד שכל דבריו שם הם בלתי מתוקנים ולא ידענא מאי קאמר ע"ש ודוק ואתה תחזה חולשת הדברים וע"ע מגילת אסתר על ס' המצות בשורש ד' דף כ"ח א' שגם הוא שגג בזה ואמר שהעשה חמור מהלאו והבי' ראיה לדבריו מההי' דכתובות פ"ו א' דבעשה מכין אותו עד שתצא נפשו וראיה זו איני מכיר דההיא במי שעומד במרדו ואומר סוכה איני עושה לולב איני נוטל אבל העובר על העשה ולא קיימו לא נאמר בו שום עונש כלל כמ"ש בכללין דלעיל בראיות מספיקות:

תקטז

עשה שיש בו כרת אלים טובא למדחי עשה ול"ת. כ"כ מוהר"ש אלגאזי ביבין שמועה כלל רי"ז ותק"י בשם תוס' דפ' כל האסורין בתמורה דף ל"ג ודע שט"ס הוא וצ"ל בפ' כל הפסולים בזבחים ל"ג ב' ד"ה לענין מלקות איתמר ששם כתבו כן גבי עשה דפסח יע"ש ולפק"ד איכא למידק על דבריהם שהרי בריש פ' אותו ואת בנו עלה דתני' שם בבריית' מניין לאותו ואת בנו שנוהג במוקדשין כתבו הם ז"ל וז"ל וא"ת ואמאי ס"ד דלא איירי קרא במוקדשין הא סתמא כתיב ואין לומר דאיצטריך שאם צריך לפסח ואין לו אלא אותו שנשחט בו ביום אביו או אמו דס"ד דאתי עשה דפסח ודחי לאו דאותו ואת בנו ולהכי אצטריך דלא דחי וכו' דהא במחוסר זמן איכא לאו ועשה ובלאו קרא לא דחי להו עשה ע"כ הרי דבעשה דפסח גופיה דאית ביה כרת כתבו לקושט' דמילת' דלא דחי עשה ול"ת הפך דבריהם דזבחים וכעת לא ראיתי מי שנתעורר בזה ולי המך צ"ע ותו איכא למידק על זה שהרי בפ' ר"א דמילה קל"ב ב' עלה דתני' דמילה דוחה צרעת קאמר בגמ' לישנ' אחרינא מילה דוחה את הצרעת מ"ט דאתי עשה ודחי את ל"ת ומאי או אינו דקאמר הדר קאמר אימור דאמרי' דאתי עשה ודחי ל"ת לא תעשה גרידא האי עשה ול"ת הוא ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין בה בהרת תלמוד לומר בשר ואע"פ שיש שם בהרת ע"כ הרי דאי לאו ייתורא דבשר לא הוה מילה דוחה צרעת משום דאית בה עשה ולא תעשה אע"ג דעשה דמילה עשה דאית ביה כרת הוא ומיהו לזה נוכל לתרץ דכונת התו' היא דדוקא בעשה דפסח דעבר הכרת תכף שלא עשאו הוא דאלים חיליה טובא למדחי עשה ול"ת משא"כ במילה דאע"ג דאית ביה כרת לא חייל עליה חיוב כרת עד יום מותו כשהוא ערל במזיד כמ"ש הרמב"ם בפ"א מה' מילה וכיון שכן לא אלים כל כך למדחי עשה ול"ת כיון דבההוא שעתא דקא עקר להו לית ביה חיוב כרת וכן מוכח בשבת קל"ג א' ובפסחים ס"ט ב' דקאמר דאי אשמועינן גבי מילה דהתם הוא דמכשירין שאפשר לעשות מאתמול לא דחו שבת דליכ' כרת וכו' ופירש"י ז"ל דליכ' כרת לבו ביום אם ימול למחר ועיין תו' דמכות י"ג א' ד"ה לאפוקי ואע"ג דבפ"ק דיבמות ה' ב' קאמר מהי תיתי ממילה ופסח שכן כרת לאו היינו לומר דשוין הם מילה ופסח בכרת שלהם שהרי חלוקי' הם וכדכתיבנא אלא הכונה דכי אייתינא למילף מבינייא ממילה ופסח שייך למפרך שכן כרת כלומר דשייך בהו דין כרת האי כדיניה והאי כדיניה הפסח מיד והמילה ביום מותו משא"כ בשארא וכן מתבאר שם שהרי כד הוה בעי למילף חדא מחדא גבי פסח פריך מה לפסח שכן כרת וגבי מילה קאמר שכן נכרתו עליה י"ג בריתות ולא קפריך מכח כרת כמו בפסח והיינו טעמא כדכתיבנא ועיין שו"ת כנה"ג סי' ס"ו ודוק

אך עתה לפ"ז יש לתמוה על מוהר"ש אלגאזי ז"ל דמאי אהני לן בהך כללא כיון דלא מצינו עשה שיש בו כרת כי אם בפסח ומילה וכבר הכרחנו דבעשה דמילה לא אמרי' הכי וגם התוס' לא נקטו בלישנייהו רק עשה דפסח:

תקיז

עובר בלא תעשה. היכא דנקט הכי אף מלקות במשמע כן מוכח ממתני' דפ' ד' מיתות דף ס' ב' דקתני הנודר בשמו והמקיים בשמו. עובר בל"ת ופסק הרמב"ם סוף פ"ה מה' ע"ז דלוקה וכן במתני' דפ' שבועות העדות דף ל"ה א' תנן המקלל עצמו וחבירו עובר בלא תעשה ופסק הרמב"ם סוף ה' סנהדרין דלוקה יע"ש ותנן נמי בפ"ז דנגעים משנה ד' התולש סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בל"ת ופסק הרמב"ם ברפ"י מה' טומאת צרעת דלקי אי אהני מעשיו ומכאן אני תמיה על מ"ש מרן בכ"מ מה' ע"ז דמתני' דייקא דבמגפף לית ביה מלקות מדכתב עובר בלא תעשה ולא נקט לוקה דליתא אחר המחילה רבה וכבר הושג על זה מהר"ב מקראי קדש גם הלום ראיתי להר"ב צרור החיים שהליץ בעד הכ"מ די"ל דמרן ז"ל לאו כללא כייל דכל היכא דקתני עובר בל"ת אינו רוצה לומר מלקות אלא דכונתו לומר דמשמע הכי ומשמע הכי ויתפרש לפי עניינו ע"ש ולדידי המך תירוץ זה אינו מתיישב על הלב שהרי כתב מרן דלישנא דמתני' הכי דייקא דקתני עובר בל"ת ולא קתני לוקה הרי דלדידיה לישנא דעובר בל"ת אין במשמעותו מלקות ואילו לא כתב כן אלא בהך דוכתא החרשתי אבל חזר וכתב משמעות זה גם בסוף הלכות כלאים ובסוף פ"ג מה' תרומות יע"ש ובתלתא הויא חזקה דאית ליה הכי בכל דוכתא:

תקיח

עד שבא ר"ע ולימד. לשון זה מצוי בר"ע והטעם י"ל משום דר"ע בקטנותו לא למד תורה דרעיא דבי כלבא שבוע היה ואח"כ בא לבית המדרש ולמד תחילה ואח"כ לימד כנראה מרז"ל וזהו עד שבא וכו' שושנים לדוד בנדרים פ"ט משנה ו' ולא ידענא מה יענה ומה יאמר בעד שבא ר' אושעיא ולימד דפ"ק דחגיגה ז' א':

תקיט

עד ועד בכלל. קי"ל בלשון תורה אבל בנדרים ולשון שטרות הסכמת כל הפוסקים עד ולא עד בכלל מהר"ם ן' חביב בס' שמות בארץ יום תרועה דף י"א ג' וע"ש שצדד לחלק בין עד שלשים יום דמשמעותו סוף שלשים ובין עד יום שלשים דאז הוי עד ולא עד בכלל ולבסוף הניחו בצ"ע:

סליקו כללי העין בס"ד

כללי הפא

תקך

פירכא דפריך תלמודא בוי"ו כגון ואימא ואיפוך אנא וכיוצא כלל מסור בידינו ממרנא ורבנא הרדב"ז ז"ל והמפרשים דהוי כמו אי הכי וצריך לפרשו בדרך בשלמא רבינו בצלאל בשיטת כתובות פ' ד' דף קכ"ד א':

תקכא

פירכא דפריך על ברייתא או מימרא לתקוני להו ברישא ולבתר מקשה מינייהו הכלל מסור בידינו הוא דכשהיא קושיא אלימתא ואין דברי האמור' או הברייתא מובנים כלל לא שביק לסיומא הברית' או הפלוגתא טד דפריך עליה וכשאינה קושיא אלימתא כולי האי דדבריו מובנים אלא דאיכא למפרך עליה שביק לסיומי לכולה ברייתא ושוב קאמר אמר מר וכו' ושקיל וטרי וז"פ ומבואר בכמה דוכתי בתלמודא רבינו בצלאל בשיטת כתובות פרק ד' דף קכ"ו ב':

תקכב

פרכי טובא פריך בגמ' כמה זמני דלא הוו אליבא דהלכת' כ"כ הכנה"ג בכללי הגמ' כלל פ"ח בשם הרשב"א בתשובה סי' אלף ר"ל ואלף קצ"ט ואני מוסיף על השמועה שמצאתי עוד כן להרשב"א ז"ל בחידושיו לנדרים דף קנ"ג ד' ולהרא"ה ז"ל בחידושי כתובות שלו ריש פ"ב דף י"א ב' וכ"כ שם הריטב"א וכבר כתבתי בכמה מקומות דאורחא דתלמודא הוא דפריך לזמנין סתמא אליבא דמאן דלית הלכתא כוותיה וכ"כ עוד בחידושיו לקידושין סוף פ' האומר ובחידושי ב"ב פ' המוכר פירות וכן מצאתי להרז"ה ז"ל ס"פ במה אשה ולהתו' בפ' המקבל קי"ג א' ד"ה מחזיר ובפ"ב דכתובות כ"א א' ד"ה האמר ובפ' מרובה ע' א' ד"ה אמטלטלין ולר' בצלאל בש"מ על ב"ק דף קס"ד ב' ובכתובות פ' ב' דף ה' ב' ולהר"ן ז"ל בפ"ק דקידושין דף תרמ"ד ב' ושם פ' ג' דף תרמ"ז ד' בשם הרשב"א ובפ' אין מעמידין דף שנ"א א' לדעת הרי"ף. איברא דלי אני המך מ"ש הר"ן כן לדעת הרי"ף בעיני יפלא דהא מרגלא בפומיה דהרי"ף בכל דוכתא למימר דמדמקשינן ממימרא דחד אמורא שמעינן דהלכתא היא ועיין בפ' מי שמתו דף י"ז ב' ובפ' חבית דף קס"ג א' ובפ' הכותב דף תקי"ט א' ובפ' בית שמאי תמ"ז א' ובפ' כל הבשר תשט"ו ב' ובפ"ק דב"מ דף ס"א א' וכן בפ' שבועת הדיינים שי"ג ב' ע"ש ומצוות כי תדרשנו דלדעת הרי"ף לא מצינן למימר הכי וכמו שתמצא להרמב"ן ז"ל במלחמ ותיו שם בפ' אין מעמידין ובפ' אותו ואת בנו וכ"כ הרז"ה גופיה בפ"ק דסוכה בשם הגאונים יע"ש

וכן תמצא עוד להרא"ש ז"ל בפ"ק דב"ק ובסוף פ' בית כור ובפ' אותו ואת בנו ולהתו' גופייהו בפ' האשה שלום קט"ז א' ד"ה ולהימניה ובע"ז ס"ו א' ד"ה יורבא וע"ע בפ' שמנה שרצים ק"ז ד"ה אמר ובריש קמא ד' א' ד"ה ורב ששת ומעתה יש לתמוה על הכנה"ג הבקי בחדרי תורה איך לא הזכיר מכל זה כלום ומה גם דאיהו גופיה העמיק הרחיב בזה בי"ד סי' צ"ח הגהות הב"י אות ס"ז יע"ש בארוכה וע"ע ר"ח שדה דף מ' ד' ודע שהר"ב פרי תואר על י"ד בסי' צ"ט ס"ק כ"א דף ר"ג ב' כתב דאולי דרך הירושלמי לישא וליתן גם אליבא דמאן דלח קי"ל כוותיה:

תקכג

פרכי דאשכחן דלא הוו אליבא דהלכתא. היינו היכא דפריך להו סתמא דתלמודא אבל לא היכא דאמורא מקשה לנריה ס' בני יעקב דף ה' א' וב' בשם הריטב"א:

תקכד

פטורי דשבת כולם פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר וכו' לא אמרו כן אלא היכא דאמניו שהוא פטור מחמת שאינה מלאכה גמורה דומיא דמתני' אבל פטורי אחרינא איכא במסכת שבת שהוא פטור ומותר דתנן בפ' במה מדליקין ואם בשביל החולה שישן פטור ואוקימנא בחולה שיש בו סכנה ופטור ומותר הוא וכל הזריז ה"ז משובח הרשב"א ז"ל בשיטתו לשבת דף ב' ג':

תקכה

פטורי דשבת פטור אבל אסור וכו'. דוקא פטור ופטורים הוא דקאמר שמואל אך לא כדקתני ר' פלוני פוטר כן ראיתי להגאון הר"א ממיץ בס' יראים דף מ' ב' ונעלם דבר זה מעיני הגהות מרדכי ספ"ק דעירובין מדכתב דאיסורא איכא על מאי דקתני גבי כלאים וחכמים פוטרין:

תקכו

פטור כי קאמר תלמודא בשאר דוכתי חוץ מפטורי שבת. כ' המרדכי ר"פ כל שעה דהא דנקט פטור לאו דוקא אלא פטור ומותר דלאו מפטורי שבת הוא דפטור אבל אסור וכ"כ עוד בסוף תענית דמדאמרינן כל פטורי שבת פטור אבל אסור מכלל דשאר פטורי פטור ומותר וכן מצאתי בדמשק אליעזר על חולין דף ר"ט ג' שכת' דאולי ס"ל להטור דדוקא באיסור שבת דייקי' כל היכא דתנא פטור רוצה לומר פטור אבל אסור אבל בשאר איסורין אפי' היכא דתני פטור רוצה לומר מותר לכתחילה ע"כ וכ"כ בעל ראש יוסף על א"ח סי' תקפ"ז ע"ש ועיין שו"ת חוות יאיר ססי' קצ"ג שפירש פטור ומותר גבי אף פועל אם חסמת פטור אך מדברי הראב"ד בהשגותיו בפ"א מה' ביאת מקדש הל' ה' מוכח דכל

היכא דאמר פטור אף בשאר איסורין הוא פטור אבל אסור שעל מ"ש הרמב"ם שם שתה כדי רביעית בלבד מותר לעבוד כתב הוא ז"ל א"א אף זה לא מחוור דפטור קאמרינן אבל מותר לעבוד לא אמרינן אלא שהוא מותר להורות ע"כ יע"ש בב"מ דע"ע בה"ה רפ"ט מה' מאכלות אסורות שכתב ובכל אלו נראה שסבור רבינו שהוא פטור אבל אסור וכן עיקר וכ"כ הכנה"ג בדינא דחיי דף קל"ג ג' מח"א דמדקתני פטור ולא קתני מותר משמע פטור אבל אסור וכן נראה מדברי הרב"ח בח"מ סי' של"ז שכתב דמדקאמר פטור משמע אבל אסור וע"ש בבאר הגולה וכן נראה עוד בערך חם ממוהריק"ש ססי' ת"ך וכ"כ הט"ז בי"ד סי' ט"ז ס"ק י"א ובעל פרי תואר שם ס"ק ט"ז יע"ש ומצאתי להפר"ח בה' יוה"כ סי' תרי"ב ס"י דבהדיא פליג אכללא דכתיבנא בשם המרדכי וכתב עוד דהראיה דאייתי אינה ראיה דמשום דבעי למימר דאיכא ג' פטורי בשבת דהוי פטור ומותר להכי נקט ברישא כל פטורי דשבת אבל קושטא דמילתא דכל פטורי שבתלמוד פטור אבל אסור ותדע דהא אמרינן האוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור והתם ליכא למימר פטור ומותר והכי מוכח בפ' ד' מיתות דף ז"ן ובכמה דוכתי בש"ס דקתני פטור והוי פטור ואסור עכ"ד ומעתה יש לתמוה על מוהר"ש אלגאזי שבהליכות אלי כלל תרמ"ט לא הזכיר כי אם דברי המרדכי דתענית כאילו היא הלכה מוסכמת ופסוקה ולא שת לבו גם לזאת דהרמב"ם והראב"ד ושאר פוסקים לא ס"ל הכי ולא עוד אלא שיגעתי ומצאתי בהגהות מרדכי ספ"ק דעירובין שכתב דגבי כלאים שייך נמי למימר פטור אבל אסור ודע דאף בדברי הרמב"ם היכא דקאמר פטור בעלמא דלאו הלכות שבת נינהו במחלוקת היא שנויה אי הוי פטור אבל אסור או אפשר דהוי פטור ומותר כי הנה הר"ב לחם משנה בפ"א מה' שבת כת' דהכלל שמסר לנו הרמב"ם הוא בכל מקום דה' שבת שאמר פטור הוא פטור אבל אסור אך בשאר דוכתי אפשר שיהיה מותר לגמרי וכן נראה מדברי מרן בכ"מ פי"ב מה' ע"ז הל' ז' שעל מ"ש שם הרמב"ם שאם גלח זקנו במספרים פטור כתב הוא ז"ל לאו דוקא ואף לכתחילה מותר אבל בעל החינוך במל"ת סי' רנ"ו כתב שנראה מדברי הרמב"ם דדוקא פטור הוא אבל אסור לעשות כן לכתחילה ואפשר שיהי' הענין כן במגלח במספרים כעין תער ע"ש וכן נראה מדברי ה"ה ספט"ז מה' איסורי ביאה גבי המסרס את הנקבה שכתב דלהכי נקט רבינו פטור משום דסובר חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא וכ"כ הב"ח בא"ח ססי' ה' לדעת הרמב"ם הרי דאף בשאר איסורין אית להו דפטור אבל אסור קאמר ועיין גנת וורדים חלק א"ח כלל ב' סי' י"ז שכתב דברייתא דקתני פטור דמשמע דאיסורא איכא היינו דוקא איסורא דרבנן בעלמא וכולהו פטור דשבת הוי מותר מן התורה אלא שחז"ל החמירו לאסרו ע"כ:

תקכז
פוק עיין בה דלאורתא בעי לך. פירוש לנסותך אי נמי פירושו בלשון בעיא ולהכי קאמר דלאורתא בעי לה מינך לידע האמת רבינו בצלאל בשיטת ב"מ דף ס"א ב' בשם תוספות חיצוניות:

תקכח
פוק תני לברא. משמע דלא קתני בריית' זו בפני דלדידי אינה משמע דס"ל כאידך ומשתיק ליה משמע כמאן דאמר ליה סמי ברייתא זו לגמרי ולא תתנייה עוד כלל מגיני שלמה דף מ"ז ג' לדעת רש"י:
סליקו כללי הפא בס"ד

כללי הצדיק

תקכט
צריכותא מצינו לפעמים דלא חש הש"ס להפוך הצריכות והטעם הוא לפי שהיה קבלה בידם שרבינו הקדוש כשכתב בבא ראשונה כסדרו עדיין לא שמע השני' וכששמעה ומצא בה איזה תוספת כתבה ומה שלא הסיר הראשונה הוא מפני שכבר היתה שגור בפי התלמידים מצאתי כתוב בשם מהר"ר יצחק ואלי זצוק"ל:

תקל
צורבא מרבנן קרי ליה לתלמיד חכם בחור ולתלמיד חכם זקן לא קרי צורבא אלא ההוא מרבנן קרי ליה כ"כ רש"י בפ"ק דתענית דף ד' א' אך בספר יוחסין אות צדי של אמוראים הביא כמה דוכתי בגמר' דגם לתלמיד חכם זקן קרי ליה צורבא מרבנן ומסיק דמי שקרא ושנה ושימש תלמידי חכמים דהיינו תלמוד הוא צורבא מרבנן:
סליקו כללי הצדיק. בס"ד

כללי הקוף

תקלא
קרא אשכח ודרש. היכא דאיתיה לשון זה בגמרא נראה מתוך דברי הלחם משנה בפ"ד מה' תלמוד תורה דהכוונה היא כאילו יאמר לגרמיה הוא דעבד כלומר סברתו של ר' פלוני היא זאת ואנן לא ס"ל הכי דכבר חלקו עליו ולהכי לא פסק הרמב"ם כאותו פלוני וכ"כ הש"ך בי"ד סי' רמ"ו ס"ק ח' בשם אביו ואחריו נמשך הר"ב שער יוסף על הוריות בדף ק"ה רע"ב ולי אני המך לא נהירא דהא אשכחן בפ' החליל נ"ב ב' דקאמר

קרא אשכחו ודרוש גבי התקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה ופסק כן הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ה מה' סיכה והכי נמי אמרינן בסוף פ' המוכר את הבית ע"ב ב' קרא אשכחן ודרוש א"כ לכתוב קרא ואם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו וכו' גבי לוקח שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו מנין שתהא לפניו כשדה אחזה ופסקו הרמב"ם בסוף פ"ד מה' ערכין וחרמין יע"ש וכן בהמוכר את הספינה צ' א' גבי אין מוסיפין על המדות יותר משתות קאמר שמואל קרא אשכח ודרש ופסק כן הרמב"ם בפ"ח מה' גניבה ובלאו הכי הא תבריה לגזיזיה מטעמי אחריני הר"ב פרי חדש בפירושו לה' תלמוד תורה שם ואשכח פתרי לקושייתו אשר הקשה על הרמב"ם ע"ש שהאריך הרבה בזה:

תקלב

קולי ב"ש וחומרי ב"ה דקחשיב במסכת עדיות אינן רק כל אותן משניות שהם חלוקות בטעמם אבל אותן משניות דאית חד טעמא לכולהו קתני חדא והוא הדין לאינך קול הרמ"ז בפי' המשניות פ"ד דעדיות ופי"א דאהלות וכן נראה בשו"ת שי למורא ססי' ס"ו ובחידושי הלכות בפ"ק דביצה דף ט' ב' ע"ש:

תקלג

קולי ב"ש וחומרי ב"ה דקחשיב במסכת עדיות הם דברים דאית בהו נפקותא בדיעבד כגון איסור והיתר אבל מילי דליכא בהו שום נפקותא בדיעבד רק שלכתחלה אסירי אבל איסורא ליכא בדיעבד לא קא חשיב התם ר' בצלאל בש"מ לב"מ דף קט"ז ב' בשם תלמידי הרי"ף ובזה הוה ניחא לי מה דלא תני בעדיות מתני' דריש פ' האשה שנפלו דקתני נפלו לה משנתארס' בש"א תמכור ובה"א לא תמכור אע"ג דב"ש לקולא וב"ה לחומרא והיינו טעמא דלא נפקא לן מידי בדיעבד דהא קתני בתר הכי אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים אך ממאי דהוקשה לו לירושלמי דפאה פ"ו ושם בכתובות אמאי לא הני לה בעדיות ולא אשכח פירוקא אחרינא אלא משום דהוי קל מצד א' וחמור מצד אחר ובעדיות לא תני רק מה שהוא חמור משני צדדין משמע דלא ס"ל לירושלמי הך חילוקא דאל"כ הכי הוה ליה למפשט כיון שהוא תירוץ יותר מרווח ולא היה צריך לדחוקי בכמה משניות אחרות שהקשו מהן על ההוא תירוצא. איברא דמדברי הרי"ף ס"פ ה שנפלו מוכח דס"ל דהבנת זה הירוש' הוא ממש מ"ש ר' בצלאל שהזכרתי שכת' וז"ל פי' חמור מצד א' דתנן ב"ה אומרים לא תמכור וקל מצד א' דתנן אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים ע"כ ואני לא זכיתי לירד לעומק דבריו שאם כמו שפירש הוא ז"ל דחמור מצד א' מקרי מה שמחמירין בה דלכתחלה לא תמכור וקל מצד א' הוי מה שמודים ב"ה לב"ש דבדיעבד אם מכרה ונתנה קיים מאי זה דפריך עלה בירושלמי ממתני' דבש"א

הפקר לעניים הפקר דהלא קל לעניים וחומרא לבע"ה ואפילו הכי תנינן לה בעדיות ומאי קושיא והלא בההי' מתני' לא מצינו שהודו ב"ה לב"ש כלל כי היכי דליתקרי חומר מצד אחד וקל מצד א' ותו דאם כדבריו לא יתיישב כלל מאי דהדר מקשה שם אוף הכא קל הוא לאשה ואינו חומר לבע"ה שעדיין לא זכה בה דהא לדעתו ז"ל אכתי עכ"ז הוי חומר מצד א' וקל מצד א' מצד ההודאה שהודו ב"ה לב"ש ולי אני המך הדבר צריך תלמוד כדי להתיישב היטב בדעת הרי"ף ז"ל כי פשט דברי הירושלמי כפי הנלע"ד הוא דקרי חומר מצד א' מצד האשה והבעל כי מה שהוא קולא לאשה לב"ש הוא חומרא לבעל ומה שהוא חומרא לאשה לב"ה הוא קולא לבעל והכי נקטו לה התוס' בפשיטות בריש האשה שנפלו ע"א א' ד"ה נפלו לה וז"ל י"ל לא תני אלא דבר שהוא חמור משני צדדין והכא קל לאשה וחומר לבעל וכו' ע"כ וכונתם מבוארת דהבינו הדברים כפשטן דחומר מצד א' וקל מצד א' דאמרו בירושלמי פירושו הוא מצד האשה והבעל וכדכתיבנא וכן תמצא עוד להריטב"א ולמהרי"ט בחידושיהם לכתובות ולהרמ"ע בתשובותיו ססי' ק' וססי' קכ"ז ולשדה יהושע שם לך נא ראה וכן מצאתי עוד להר"ב הון עשיר שבריש פרק האשה שנפלו הרבה גם הוא להקשות על סברת הרי"ף מדקדוק דברי הירושלמי הנ"ל והעלה כפי' התוספות יע"ש. ברם בהיותי נבוך בענין זה כי לא אאמין כי יסופר שיצאו דברים כאלה מפי קדוש כמוהו יגעתי ומצאתי דתלו בוקי סריקי בהרי"ף ז"ל ונהפוך הוא שהוא ז"ל דרך קסתו כאוהב לנתוש ולנתוץ זה הפירוש שהזכיר הוא ז"ל בסוף פרק האשה שנפלו וזה חזיתי ואספרה שבס' דרך תמים בהגהותיו על הרי"ף שם כת' וז"ל סוף הפרק חסר לשון וכצ"ל בפ' בית שמאי ע"כ לשון האכם המפרש ועיין בסוף הספר ותמצא מה שהקשה הרי"ף ז"ל על זה הפירוש ומה שפירש הוא ז"ל עכ"ד אלהים חיים וכאשר שמעתי כן ראיתי בס' תמים דעים סי' רי"ט כל אותה סוגיא שכת' הרי"ף בסתמא בסוף פ' האשה שנפלה הביאה שם הרי"ף גופיה בשם חכם א' וסתר כל דבריו הילך לשונו וההלכה השנית הוא האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס לפי שראיתי אותה סתומה אצל החכמים וראיתי לאחד מהם פירוש כת' אותו בחבורו וז"ל ההיא מתניתא וגמרא דיליה חזינן בה וכו' עד ואיתא נמי בגמרא דפאה בפ' בית שמאי עכ"ל ועיינתי אותו וראיתי אותו פי' בלתי נכון ובלתי מתיישׁ' ויש בו קושיות רבות אין תירוץ לאחד מהן ראשונה וכו' ומה שביאר עוד ז"ל במה שאמר הירושלמי בחומר מצד א' וקל מצד א' הוא ג"כ נמנע וזה שאם היה פי' קולא וחומרא כמו שזכר לא היה אפשר להוציאה מכלל קולי ב"ש וחומרי ב"ה הואיל וב"ש מתירין למכור לכתחלה וב"ה אינם מתירין למכור לכתחלה ואם הם שוים במי שעברה ומכרה שמכרה קיים זהו ענין שני שהסכימו

עליו ולא יאמר קולא וחומרא אלא במה שנחלקו בו לא במה שהסכימו עליו אבל ראוי לפרש שדברי ב"ש הם קולא לאשה וחומרא לבעל ודברי ב"ה הם חומרא לאשה וקולא לבעל וכו' עד כאן תורף דברי הרי"ף ז"ל ועש"ב אתה הראת לדעת שנפל ט"ס בספרי הרי"ף ז"ל והשמיט עיקר דבריו דהוא ז"ל פליג על החכם שפירש כן ואחר עמל וטורח מצאתי עוד למהר"א דיל ויקייו בתיקוני הרי"ף שלו כ"י שכת' שם שנסחא משובשת היא ושבהרי"ף של דפוס קושטנטינה השמיטו כל אותה סוגיא ודי בזה להראות העמים והשרים שלא יצאו הדברים מפי הרי"ף ז"ל ואדרבא אפכא מסתברא ליה כאמור ומעתה נוראות נפלאתי מהר"ב שושנים לדוד ריש פ' האשה שנפלו שאחר שקרא ושנה דברי הראב"ד שאני המך הראיתי לו שנסחא משובשת הוא עודנו עומד על משמרתו ואמר דאין הנסחא משובשת אלא נכונה ואמיתית ופירש מה שפירש וכו' ע"ש ודין גרמא ליה שלא סר לראות בס' תמים דעים סי' רי"ט דאילו הוי חזי שם היה מקבל את האמת ממי שאמרו:

תקלד

קולי בית שמאי וחומרי ב"ה לא קחשי' בעדיות אלא דברים שלעולם הם. חומרא אבל דבר שלפעמים הוא חומרא ולפעמים הוא קולא לא תני לה שו"ת רדב"ז ח"ב בלשונותיו על הרמב"ם סי' כ"ב:

תקלה

קולי ב"ש וחומרי ב"ה דחשיב בעדיות היינו דוקא תלמידי ושמאי והלל דעלייהו אמרינן ב"ש במקום ב"ה אינה משנה אבל דשמאי והלל גופייהו לא קחשי' התי"ט בריש נדה וקול הרמ"ז בריש עדיות:

תקלו

קולי ב"ש וחומרי ב"ה דקחשי' בעדיות הם דברים דמודו בהו כ"ע דב"ש מקילין וב"ה מחמירין אבל אי איכא מאן דפליג בהא אי ב"ה מחמרי או לא לא קחשיב כ"מ פרק ה' מה' כלאים:

תקלז

קולי ב"ש וחומרי ב"ה דקחשיב בעדיות אפשר לומר דלא קחשיב אלא מאי דידעינן אנן בלי שום פירוש דב"ש לקולא וב"ה לחומרא אבל אי לא ידעינן דב"ש לקולא אלא משום דמפרשי תנאי מלתייהו דב"ש לא קחשי' כ"כ הר"ש אלגאזי בספרו יבין שטועה דף ק' א' ע"ש שנדחק בזה יען הוקשה לו אמאי לא קחשי' בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה מתני' דפ"ב דאהלות דקתני ובגלגלת ב"ש אומרים מלא מקדח וב"ה אומרים כדי שינטל

מן החי וימות דהתם נמי ב"ש לקולא דאפילו לא נחסר אלא פחות מסלע אינו מטמא באהל ושיעורא דב"ש אפי' לחכמים ששיערו בגדול של לשכה הוי פינדיון שפחות מסלע כמ"ש שם ר"ע מברטנורה עכת"ד ולי אני המך הך כללא לא מיחוורא מכמה טעמי חדא כיון דקושטא הכי הוי דב"ש מקילין ע"פ פירוש התנאים כי רוח ה' נוססה בם לכוין אל האמת מה יתן לך ומה יוסיף שנדע הדבר מעצמינו או שנדעהו על פי התורה אשר יורונו התנאים ז"ל ותו דכפי הנראה לפק"ד אישתמיט מיניה תלמוד ערוך דבכורות ל"ח א' דבפירוש אמרינן שם דבהך מתני' דגלגלת הוו בית שמאי לחומרא וב"ה לקולא כדרכם בכל מקום דהא לעיל דף ל"ז ב' בתר דמייתי מתני' דאהלות קאמר דיתיב רב חסדא וקמבעיא ליה כמה הוא כדי שינטל מן החי דקאמרי ב"ה ואמר ליה רב תחליפא בר אבדימי הכי אמר שמואל כסלע והקשה לו רב חסדא מההיא דתנן בפי"ז דכלים מאור הנעשה בידי אדם שיעורו כמלא מקדח גדול של לשכה שהוא כפונדיון האיטלקי וכסלע הנידונית וכמלא נקב שבעול דמינה מוכח דמלא מקדח וסלע אידי ואידי חד שיעורא הוא וא"כ ב"ש וב"ה במאי פליגי ואישתיק רב תחליפא א"ל רב חסדא שמא מקדח וחיסומו שנינו פירוש כדי שיכנס ויצא המקדח בריוח דהוי יותר מכסלע כמ"ש שם רש"י וא"ל רב תחליפא לא תימא שמא אלא ודאי מקדח וחיסומו שנינו וכו' רב פפא אמר מקדח גדול שנינו מכלל דמקדח סתם זוטרא נמי מכסלע הניחא לר"מ אלא רבנן מאי איכא למימר דתנן באיזה מקדח אמרו בקטן של רופאים דברי ר"מ וחכמים אומרים בגדול של לשכה ולר"מ מי ניחא הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ואנן דתנן תנן דלא תנן לא תנן א"ר נחמן סלע נירוני' שנינו במקדח גדול סלע סתם זוטרא ממקדח סתם ע"כ ופירש"י סלע נירונית שנינו דהוי כמקדח גדול אבל בסלע דקאמרי ב"ה זוטר אפילו ממקדח קטן של רופאים הילכך אפילו לר"מ שיעורא דב"ש נפיש עכ"ל הא קמן מבואר דלכולהו תירוצי שיעורייהו דב"ש נפיש משיעורייהו דב"ה דהיינו לחומרא שיטמא באהל עד שיחסר שיעורא רבא וכמבואר בדברי רש"י שהבאתי ולא מבעיא לפי המסקנא אלא אף לפום מאי דפרכי' לר"פ מבואר דע"כ לא פרכינן עליה דהוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אלא אליבא דר"מ דמפרש לה בקטן של רופאים אבל לרבנן דס"ל בגדול של לשכה מעולם לא עלה על דעת לומר דשיעורייהו דב"ש זוטר מב"ה וכ"כ התי"ט שם וז"ל בקטן של רופאים וכסלע דב"ה זוטר ממנו והוי ב"ש לחומרא דהא לא תנן לה במסכת עדיות גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה גמר' פ' ו' דבכורות דף ל"ח עכ"ל ומכאן אתה דן דלא צדק מוהרש"א במ"ש דאפילו לחכמים ששיערו בגדול של לשכה הוי פונדיון שהוא פחות מסלע דליתא אחרי המחילה רבה וגם הרע"ב לא אמר רק דמקדח גדול של

לשכה שיערו שהוא נקב כפונדיון אבל שהוא פחות מסלע לא אמרה ולא עלתה על לבו רק הוא תולדה שהוליד מהר"ש אלגאזי ממה דאמרינן בדוכתי אחריני דפונדיון הוא א' ממ"ח בסלע ואחרי המחילה הראויה לא דק כי הרע"ב ז"ל לא נתכוין אל זה הפונדיון הקטן שהוא א' ממ"ח בסלע רק על פונדיון האיטלקי הנזכר בפי"ז דכלים משנה י"ב גבי מאור הנעשה בידי אדם כמ"ש שם התי"ט דשיעוריה כסלע הנידונית דמסקינן בבכורות שהבאתי דנפיש שיעוריה מסלע סתם דב"ה וכ"כ שם להדיא הרמב"ם והר"ש. ובר מן דין אף אי יהיבנא ליה שיטתיה דבהך מתני' דגלגולת הוו ב"ש לקולא וב"ה לחומרא אכתי לא ידענא מה זו קושיא דמקשה אמאי לא קחשיב לה בעדיות דהא לא בסתר דבר מוהריק"א ז"ל שם בכלליו בשם התו' דריש האשה שנפלו שכתבו בשם הירושלמי דלא תני גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה אלא דבר שהוא חמור משני צדדים וקל משני צדדים ועליה קאי מוהרש"א ואמר כתבו התו' פ' האשה שנפלו וכו' וא"ת אמאי לא חשיב וכו' והנה עלה דהך מתני' דשדרה וגלגולת דלענין טומאה נשנית אמרי' בריש אלו טריפות מ"ב ב' וכן לטרפיות כלומר כמחלוקת לענין טומאה כך מחלוקת לענין טריפות וכמו שמתבאר בפ"ק דעירובין דף ז' א' דקאמר תרי חומרי דסתרי אהדדי כגון שדרה וגלגולת והיינו בין בשדרה בין בגלגולת וכמ"ש להדיא ר' שמשון בפ"ב דאהלות ורש"י ז"ל בפ' אלו טריפות נ"ד ב' וכן מתבאר מדברי הרמב"ם בפ"י מה' שחיטה והסכימו לדבריו הרמב"ן והרשב"א והר"ן כמו שתמצא שם בכ"מ וכן פסק הרב"י ושאר פוסקים והשתא נמצא דמאי דהוי קולא לב"ש לענין טומאה דבפחות מסלע שחסר מן הגלגולת שוב לא יטמא באהל הוי חומרא לענין טרפיות דכיון שנחסרה פחות מסלע הוי טריפה והכי נמי לב"ה מאי דהוי חומרא לענין טומאה הוי קולא לענין טרפיו' ואמטיל הכי לא קחשיב לה בעדיות משום דהוו חומרי וקולי דמצד א' בלחוד אלא דאין אנו צריכין לזה דהא כבר הוכחנו מן הש"ס דקושטא קאי דבהך מתני' דגלגולת הוו ב"ש לחומרא וב"ה לקולא כדרכם בשאר דוכתי וכן מצאתי שוב להרמ"ע ז"ל בתשובותיו סי' ק' שכתב דאפי' לר"מ לא מצי חשיב להך מתני' דאהלות בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה מכח ההיא ירושלמי דהאשה שנפלו דלא חשבינן בעדיות אלא דבר שהוא קל משני צדדים לב"ש והכא לענין טריפה חומרא הוא לב"ש וכדכתיבנא ואע"ג דהוא תנא דמסייע לי מ"מ איכא למידק עליה דלא הוה ליה למנקט לעיקר טעמא ההוא דהאשה שנפלו כיון דלפום מסקנ' דבכורות לא מצי למתנייה בעדיות משום דהוו ב"ש לחומרא וכדאמרן גם לא אוכל להתעלם ממ"ש עוד שם בתחילת דבריו דכדי שינטל מן החי וימות מפורש בבכורות דהיינו כסלע ובש"א מלא מקדח גדול של לשכה כדרבנן התם והיינו נמי כסלע כדתנן בכלים פי"ז אלמא קים

להו לרבנן שלא נחלקו ב"ש וב"ה בזה אלא דב"ה פרישו למילתייהו טעמא מאי אינה מטמא באהל בחסרון זה שאם ינטל כנגדו מן החי ימות אלו דבריו ז"ל והוא פלא דגם זה נראה שהוא הפך מסקנא דבכורות דהא לכולהו תירוצי דאיתמרו שם חלוקים הם ב"ש וב"ה וכמו שכתבתי למעלה ובשלמא אי הוה אמרי' דס"ל דהאי מסקנא ליתא אלא לפי הס"ד דמקשן דח"ל דהו"ל מקולי ב"ש וחומרי ב"ה ולפי שיטתו משני ליה לחלק בין סלע סתם לסלע הנירונית אבל לפי האמת לא קשיא דלא מייתי אלא מה שהוא קל משני צדדין וחמור משני צדדין ולא קשיא מידי ולפ"ז הוה קאי מסקנא דב"ש וב"ה אמרו ד"א ורב חסדא סבר דהו"ל מקולי ב"ש וחומרי ב"ה ובזה הוה מצי לתרוצי נמי למוהרש"א ניחא אבל כ"ז חסר מן הספר ותו דתירוץ מרווח שני ליה לחלק בין הסלעים כיון דהכא תני סלע סתם והתם תני סלע נירונית ולכן לי המך צ"ע:

תקלח

קולי ב"ש וחומרי ב"ה דקחשיב בעדיות הם משניות כולם שנויות במשנתינו ולהכי כדאשכחן מתני' דב"ה מחמירין וב"ש מקילין פרכינן ולתנייה גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה כמו שתמצא בפ' אלו טריפות נ"ב ב' ומצאתי מחודש דאף כשמצינו בברייתא דב"ה לחומרא וב"ש לקולא פריך תלמודא א"כ הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולתנייה במסכת עדיות גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה ומצאת כי תדרשנו בפ' יוה"כ פ' א' על ברייתא דמייתי שם כמה ישתה ויהא חייב וכו' ע"ש וכן מצאתי עוד בפ"ד דזבחים ל"ח ב' ובפ"ד דבכורות ל' ב' ובפ"ח דערכין ז"ך ב' יע"ש והכי נמי פריך בירושלמי דיומא שם על ההיא ברייתא דאייתינא הן אמת דלכאורה כמו זר נחשב למפרך על ברייתא שנשנית אחר המשנה דלתנייה רבי בעדיות דהא כל אינון דמייתי התם הם משניות ששנאם רבינו הקדוש כל אחד ואחד במקום הראוי לה כידוע ומכיון שרבי לא שנאה במשנה רבי חייא מנין לו עד שנפרוך דליתנינהו גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה ולפק"ד נראה לתרץ דאף שר' חייא ור' אושעיא הם הם שחברו הברייתות עכ"ז לא חברום מדעת עצמם אלא ע"פ רבינו הקדוש רבם היו כותבים מה שהוסיף רבי על המשניות כמ"ש התוספות בפ' הגוזל קמא צ"ד ב' ד"ה בימי רבי וז"ל אבל ברייתות היה שונה ר' חייא מה שהיה מוסיף ר' על המשניות ע"כ וע' תו' סנהדרין ג' א' סד"ה שלא וכ"כ הריטב"א הובאו דבריו ביבין שמועה כלל רס"ב ורס"ג שהברייתא נשנית אחר המשנה שהם תלמידי רבי ולפיכך אע"פ דאיכא סתם במתני' שמא רבי שנה להם בברייתא לבסוף וע"ע שם ביבין שמועה דף ד' א' שכתב דלפעמים רבי כתב דבר אחד במשנה ולא פירש הטעם ואמר לו לר' חייא ושנה אותו בברייתא וכו' יע"ש הא קמן מבואר שעל פי רבי ועצתו נכתבו הברייתות וכ"כ רש"י

בפ"ב דתענית כ"א א' וכן מצאתי בתשובת ר' שרירא גאון שהביא בס' יוחסין שכתב וז"ל וכי ר' לא שנאה ר' חייא מנין לו דר' חייא תלמיד ר' הוה ומאי דאגמריה ר' הוה אמר ולית ליה לר' חייא אלא מאי דאית ליה לרבי וכו' יע"ש ומכאן תשובה למה שעלה בדעת מוהר"י חאגיז בהקדמתו לעץ החיים לומר שהתוספתות הם שסידר ר' חייא לפני רבי ובריייתות הם משניות שנאמרו שלא מדעת ר' וחוץ למדרשו דליתא ומצאתי להתו' דפ"ק דב"מ ו' א' ד"ה דתני דלפעמים הוה תני ר' מתני' ע"י ר' חייא ע"ש ויש לדקדק עוד כן ממ"ש הרא"ש בפ' ארבעה נדרים כ"ח א' תנא מתני' נדר להודיעך כחן דב"ש ואע"ג דכח היתירא עדיף אברייתא קא סמיך דאשמועי' בה כח דהיתירא ע"כ וכ"כ עוד רש"י פ"ק דחולין ט"ו ב' ד"ה ור' חייא מכשיר ואשמועי' מתני' דעד כאן לא מכשיר ר' חייא וכו' ודברי ר' חייא דמכשיר הם בברייתא לפי דעת רש"י שם וקאמר דר' במשנה פירש דברי ר' חייא שבברייתא ואיתא תו בפסחים מ"ח א' שתק ליה בברייתא ומהדר ליה במתני' דלכאורה קשה אכולהו דכיון שהמשנה נשנית קודם הברייתא כידוע וכמ"ש הרא"ש בהדיא פ' אלו מומין איך שייך לומר דשתיק ליה בברייתא ומהדר ליה במתני' ואיך כתב רש"י בההיא דחולין והרא"ש בההיא דנדרים דר' סמיך אברייתי' ואשמועי' במתני' פירושא דברייתא אבל במה שכתבתי דר' הוה ידע הברייתות ור' חייא ור' אושעיא היו כותבים מה שהיה אומר להם ר' ניחא הכל ועיין גופי הלכות כלל רס"ו וע"ע בתו' פ"ט דנדה ס"ב ב' ד"ה ר' חייא ובמוהרי"ק שורש קע"ז שכתבו שכל הברייתות צריך שתהיינה רמוזות במשנה ואי לא אז פרכינן אי רבי לא שנאה ר' חייא מנין לו וע"ע שיטה מקובצת על ביצה דף כ"ד ב' וברש"י שם ו' ב' ד"ה וכי תימא ובר מן דין הא אשכחנא לרש"י ז"ל סוף מס' קינין שכתב דההיא דתנינן תמן זקני עם הארץ כל זמן שמזקינין וכו' היא ברייתא ושכן בס"פ עשרה יוחסין מייתי ברייתא אחר וסס המשנה ע"ש ואחר הדברים והאמת האלה מיתרצא שפיר קושייתן דלעיל דכיון דהש"ס מייתי ההיא ברייתא לסיעתא או מותיב מינה תיובתא ודאי דמתרצא היא והסכים רבי עליה ועל פיו כתבוה ר' חייא ור' אושעיא תלמידיו ומאחר שכן שייך שפיר לאקשויי דהוו"ל לר' גופיה למתנייה בעדיות גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה כיון דס"ל כוותה ואין להקשות דא"כ לכולהו שאר ברייתות דמתניין בי ר' חייא ור' אושעיא נמי תקשי דליתנינהו רבי במתני' משום דס"ל הכי דשאני הכא דכיון דר' נחית למניינא וקחשיב בעדיות כל הדברים דב"ש מקילין וב"ה מחמירין הוי כאלו פירש דדוקא הני ותו לא וע"ז שייך למפרך כיון דר' סבר כאותה ברייתא דקולי ב"ש וחומרי ב"ה הו"ל למתנייה בהדי אינך כי היכי דלא תיקשי דידיה אדידיה מה דלא שייך הכי בשאר ברייתות אחר זמן הגיע לידי ס' שמות בארץ וראיתי אליו ז"ל שנתעורר

גם הוא בקושייתין דלעיל ולא העלה לה ארוכה ואני הנלע"ד כתבתי ואחרי שובי נחמתי מכל זה האריכות שהרי בפ"ה דעדיות סוף משנה א' קתני ר"י גבי ו' דברים מקולי ב"ש וחומרי ב"ה החמת בש"א וכו' והוא מתוספתא דכלים כמ"ש שם הר"ש ע"ש וא"כ שייך שפיר להקשות גבי ברייתא נמי וליתנייה במס' עדיות ועמ"ש פ"ח משנה ו' שהיא ברייתא במגילה י"א ושאר דוכתי מייתי לה בלשון תניא ותו לא מידי:

תקלט

קולי ב"ש וחומרי ב"ה דקחשיב בעדיות. היינו מילי דאיפליגו בהו ב"ש וב"ה בלחוד אבל לא במאי דאפליגו בהו תנאי אחרינו נמי בית דוד על המשניות פ"ב ממעשר שני משנה ט' ונדחק בזה משום דקשיא ליה אמאי לא תני בעדות ההיא דהפורט סלע של מעשר שני דבש"א בכל הסלע מעות ובה"א בשקל כסף בשקל מעות ע"ש ולדידי ליתא להאי כללא דהא קתני ר"י בפ"ה דעדיות גבי ו' דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ההיא דהחמת בש"א צרורה עומדת וכו' שהיא תוספתא דכלים כמ"ש שם הר"ש אע"ג דאיפליגו בהא מילתא גופא תנאי אחריני בפכ"ו דכלים משנה ו' ע"ש ואישתמיט מיניה נמי דלעיקר קושיתו כבר העלה לה ארוכה ר' בצלאל בשיטתו המקובצת על ב"מ דף קס"ז ב' ואמר בשם תלמיד הרי"ף דלא תני התם אלא מידי דאית ליה נפהוהא בדיעבד כגון איסור והיתר אבל מידי דבדיעבד ליכא איסורא לא קחשיב הבאתי דבריו אחת למעלה עוד תירוץ הריטב"א דכיון דההיא דהפורט לאו מילתא דאיסורא והיתרא ממש הוא אלא תרנתא היכי עדיף טפי לפרוט ליכא למחשביה התם בקולי וחומרי וע"ע בספר הון עשיר על המשניות שם ובספר יקר תפארת להרדב"ז ספ"ה מה' מעשר שני ונטע רבעי:

תקם

קושיא לפעמים מקשה לאמורא מבריי' והוה מצי לדחויי דהאמורא מיירי בהכי ולא קאמר משום שהאמוראים שהקשו לו מאותה בריי' היו יודעים דבכל גוונא קאמר אבל הבריי' שקדמה להם הרבה מצו לפרושי כן וכן ברכת אברהם חלק ד' סימן קכ"א:

תקמא

קושיא אורחא דתלמודא הוא דאע"ג דכבר הקשה קושיא חדא לאמורא או תנא וסליק מיניה כי הדר מקשה עליה קושיא אחרינא הדר ואמר ולפלוני מאי שנא או מנא ליה וגדולה מזו מצינו בפ' אלו מציאות גבי ומצאתה דקאמר ואידך אע"ג דסליק מיניה הרשב"א בחדושיו פ"ז דיבמות דף ק"ך סע"ד:

תקמב
קושיא כשמקשה התלמוד שתי קושיות הדרך הוא לאקשויי הקו' הפשוטה ברישא ושוב הקושיא החלושה דאי מקשה מתחלה הקושיא החלושה הוה דחינן לה בגילא דחיטתא אבל כי פרכינן עלה מעיקרא מקושיות חזקות ופשוטות והוצרך לדחוק בהם שוב פרכינן עליה קו' כל דהו לומר דבהכי נמי תצטרך לידחק וכי מצרפת ליה בהדי אינך דוחקי הרי היא נמי קושיא חזקה כ"כ ר' בצלאל בשיטה מקובצת על כתובות פי"ב דף כ"ט ד' אמנם בשיטתו על ב"מ פ"ק דף ה' ג' כתב בשם רבו דאורחיה דתלמודא דפריך הקל הקל ברישא והדר פריך וכו' שהיא קו' יותר חזקה וכזה ראה וחדש בס' שארית יוסף בנתיב הקו' כלל ל"ז מדברי הרא"ש והתוס':

תקמג
קדימה לפעמים מקדים הש"ס סברת האמורא שהוא בתרא לסברת מי שהוא קדמון ממנו לפי שסברתו איתמרת בגמ' דילן וסברת הקדמון נאמר' במערבא מעדני מלך בחולין דף קצ"ב ב' ולזמנין מקדים התנא ההוא דלא חכים ולא חשיב כולי האי משום דמיוחס טפי או לפי שהוא נשוי הריטב"א בחידושי כתובות פי"ג דף ס"ג ג' וע"ש וכ"כ התוס' שם דף ק"ה א' ד"ה דחשיב ולפעמים מקדים האחרון לפי שמתחלה היו שונים דברי האחרון בלחוד ואח"כ נודע להם שגם הקדמון היה אומר כך שיטה מקובצת לכתובות בפ"ק דף נ"ט א' ובזה ניחא דבריש ברכות ו' ב' מקדים דברי ר"א ורבי אבא בר כהנא שהם אמוראים לדברי ן' עזאי ואמרי לה ן' זומא התנאים שהוא דבר זר ולפעמים מקדימו משום דבעי לפלפל אח"כ על דברי הקדמון עיין ס' שמות בארץ ביום תרועה דף י"ג א' וע"ע הליכות אלי כלל תר"ד ותר"ה ובהליכות עולם ש"ב פ"ב ושארית יוסף בנתיב המשנה כלל כ"ד ובסוף נתיב הפירוש:

תקמד
קדימה מצינו לשון זה אע"פ שאין אחריו מאוחר כדאמרי' בפ"ק דחולין חידודא קודם לליבונא וכדפירשתי התם הריטב"א בחידושי יבמות כ"י פ' הבא על יבמתו ובחידושיו על חולין שבידינו בקשתיו ולא מצאתיו:

תקמה
קראי דייקי כוותיה דפלוני. לא אמרינן כן מסברא דנפשין כל עוד דלא איתמר הכי בגמ' בהדיא כ"כ הנימוקי יוסף ריש פ' השואל בשם האחרונים שחלקו בזה על ר"ח:

תקמו

קרא אסמכתא בעלמא. מצינו לפעמים דקאמר במילתא דאסירא מדאו' משום דעיקר קרא לאו להכי הוא דאתא אלא דאסמכוה עליה וכמו דאמרינן בעלמא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא ה"נ אמרינן מדאו' וקרא אסמכתא בעלמא הוא וזה כלל מחודש שו"ת ריח שדה סי' י"ב ובליקוטיו שם דף ע' א' ע"ש:

תקמז

קרי ביה כך וכך. כתבו התו' ז"ל בפ"ק דכריתות ז' א' ד"ה קרי ביה לא יסיך דאפילו מאן דלית ליה מסורת בעלמא הכא שאני שאינו מוסיף על התיבה אלא מסרס התיבה להטיל יו"ד בין סמ"ך לכ"ף ע"כ משמע מדבריהם דאי הוה מוסיף על התיבה אפילו אות אחת תו לא הוה שייך למימר קרי ביה אך מדברי רש"י דפ' התכלת מ"ג ב' לכאורה משמע דלא ס"ל הכי דהא עלה דתניא שם חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך כ' הוא ז"ל מה ה' אלהיך קרי ביה מאה הרי דיליף לה מקרי ביה אע"ג דאי קרינן מאה צריך להוסיף אות האלף אבל לפי האמת אי אפשר לומר דרש"י ז"ל פליג בזה דהא קושטא דמילתא הכי הוי דאכל קרי ביה וכו' הנמצאים בש"ס לא מוספינן שום אות כלל רק מחליפינן אותם מרישא לסיפא או דבמשמעות ההיא תיבה גופה משתמע ההוא קרי ביה דאיתמר עליה כגון קרי ביה זבח זבחי דפ' תמיד נשחט ס"ד א' דמדכתיב זבחי זבחי תרי זמנין שקלינן אות יו"ד דחד מינייהו ושדינן לה באידך וקרינן ביה זבח דהיינו פסח וקרינן נמי זבחי לשאר הזבחים וכן נמי קרי ביה עמך וקרי ביה מעמך דפ"ק דר"ה ו' ב' ושם כ"ד א' קרי ביה אתם גבי אשר תקראו אותם במועדם וכן בכמה וכמה דוכתי אחריני דבגמ' אחר הדקדוק בהם קא חזינא דהכי הוי והשתא על כרחנו לומר דלאו דוקא נקט רש"י קרי ביה מאה אלא רצונו אל תקרי מה אלא מאה וכ"כ התו' שם בקונטרס פירש אל תקרי מה אלא מאה והכי נקט לה בפשיטות גם הערוך בערך מאה ואי נמי נימא דדוקא הוא אכתי אפשר לומר שכיון שאית מ' ושל מה היא קמוצה מובלעת בה האל"ף בכח כאילו יאמר מאה כמו במצינו באלף הנחות וקאם שאון וכן ראש עושה כף רמיה וכדומה ואין זה מקרי תוס' אות:

תקמח

קסבר משמעותו הוא דאיהו לגרמיה קסבר כך ולית הלכתא כוותיה וביתר שאת היכא דיהיב טעמא לשתי ברייתות ובחדא מינייהו נקט בסתם מ"ט דכתיב וכו' ובאידך נקט מ"ט קסבר וכו' כ"כ הר"ב שער יוסף על הוריות דף ק"ה ובריש ע"ב כ' דדקדוק זה דומה קצת לר"פ קרא אשכח ודרש דלית הלכתא הכי ע"ש ואני המך כבר כתבתי למעלה דהך

כללא דקרא אשכח ודרש לאו בר סמכא הוא ע"ש ולדידי טפי הוה ליה למדמייה לאמר לך ר' פלוני דכתיבנא באות האלף משמיה דמרן ושמות בארץ דהכוונה היא דאמורא הוא דמתרץ לנפשיה הכי אבל הע"ש לא ס"ל הכי ע"ש ומה גם דאיהו גופיה בדף מ' סע"ג קיימו וקבלו ולא בטלו להדין דיוקא מסברא דנפשיה אלא דלפי האמת לא הא ולא הא צריכי דהא אשכחנא סעד לדבריו מהתוס' ז"ל בפ' כיצד צולין פ"א א' שכתבו בהדיא קסבר ר' יוסי מכאן ולהבא היא מטמאה פירוש ואנן סבירא לן כרבנן דלמפרע מטמאה וכ"כ רש"י שם והגם דההיא לא הוי מצד דקדוק הלשון אלא מצד הענין הוא דהוכרחו לפרש כן כמו שיתבאר למעיין שם מ"מ נקיט מיהא דאף אנן בדידן מצינן לדיוקי אבל אנן לא סבירא לן הכי וכן יש לדייק עוד ממ"ש מרן בכ"מ ספ"א מה' תרומות בשם הסמ"ג שכ' לדעת הרמב"ם דמדמתרץ הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן ואינו אומר קסבר משמע שסובר שכך הלכה ע"כ מבואר שפיר דאי הוה אמר קסבר לית הלכתא הכי וכדברי הרב הנ"ל וכעין זה מצאתי להמרדכי ז"ל בסוף עירובין דף רכ"ו ב' שכ' דמדקאמר רב לא הני פתוחות משמע איהו לא תני אבל אנן תנינן ע"כ ועיין בס' שושנים לדוד פ"ז דסנהדרין משנה ד' ועוד ע"ש ריש שבועות שדייק גם הוא כהר"ב שער יוסף:

תקמט

קתני הך מילתא דומיא דאידך. רגיל תלמודא למימר בתרי מילי דסמיכי אהדדי במתניתין או בבריי' לא שנא שהמלמד יהיה שנוי ברישא ותהיה סיפא דומיא דרישא לא שנא שיהיה המלמד שנוי בסיפא ותהיה רישא דומיא דסיפא בכולהו גווני מצינו שהש"ס מדמי להו אהדדי והנה הצד הראשון דסיפא דומיא דרישא תמצאנו בפ' כיצד מברכין ל"ח ב' דקאמר קתני ירקות דומיא דפת וכו' והפת שהוא המלמד הוזכר ברישא וכן בפסחים פ"ב ב' ובקמא ל"ד ב' ובכמה דוכתי אחריני והצד השני דרישא דומיא דסיפא תמצאנו בפ' חבית קמ"ז א' דעלה דתנינן שם הרוחץ במי מערה ובמי טבריא קאמר תלמודא קתני מי מערה דומיא דמי טבריא הרי שהמלמד שהוא מי טבריא הוזכר לבסוף ואפ"ה מי מערה הקודם יליף מיניה וכיוצא בזה תמצא עוד בעירובין פ"ד א' וצ"ב ב' ובפסחים מ"א ב' ובריש חגיגה ב' ב' וי"ט א' וסוכה ל"א א' וב' ובקמא י"ד א' וכ"ו א' ול"ה א' וכאלה רבות עמדי נלאיתי לכותבם ועיין תוס' פ' הזהב נ"ט סע"א וגדולה מזו מצינו בפ' הערל פ' ב' דעלה דתנינן הסריס לא חולץ ולא מייבם וכן איילונית וכו' אמרינן שם בגמ' קתני סריס דומיא דאיילונית וכו' וכן בפ"ק דחולין י"ג ב' על מאי דתנינן שם השוחט בלילה וכן הסומא אמרינן שם בגמ' דקתני לילה דומיא דסומא הרי דאע"ג דמילת וכן מתפרש בכל מקום בלא זו אף זו כדמוכח בפ' חזקת הבתים נ"ב ב' וכמ"ש שם רשב"ם

בהדיא וגם לשון זה מורה באצבע שבא להשוות הסיפא לרישא לגמרי כמו שכתבתי באות הוי"ו אפ"ה מפכינן ואמרינן דקתני רישא דומיא דסיפא וכ"ש היכא דליכא מילת וכן דמדמינן ומקשינן הני מילי דסמיכי אהדדי בין שקדם המלמד בין שקדם הלמד ולא סוף דבר במשנה ובריי' הוא דליכא קפידא לדמויי רישא לסיפא אלא אף בהיקשא דקרא אמרי' כן כדאשכחן בריש לולב הגזול ל' א' גבי פסוק והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה דקאמר גזול דומיא דפסח וכו' וכן תמצא עוד שם מ' א' לכם לאכלה לכם דומיא דלאכלה וכן בפ"ק דקידושין י"ד ב' מקיש עברי לעבריה ושם ל"ו א' ומלק והקטיר איתקש מליקה להקטרה וכן דוכתי טובא זיל גמור אלא דלפ"ז יש לדקדק על מ"ש התוס' בפ"ק דסנהדרין י"ד ב' ד"ה אימא וז"ל וי"ל דהתם בהמה כתיב בתריה לאקשויי בהמה לאיש אבל הכא כתיב שור ברישא והדר בעלי' לאקשויי בעלים לשור ולא שור לבעלים וכו' ע"כ מדבריהם מוכח דבהיקשא דקרא יש לנו להקיש השני לראשון לא הראשון לב' וזה תימ' דהוי הפך הני דוכתי דאייתינא דמקשינן ראשון לשני וצ"ע עוד ראיתי למוהר"ש אלגאזי בהליכות אלי כלל תרכ"ב דעל מאי דפרכינן בפ' כל הצלמים מ"ז ב' גבי ג' אבנים הן והא דומיא דבית תנן וכו' הקשה הוא ז"ל וז"ל אבל קשה דסוף סוף מאי חזית למימר דאבן יהיה דומיא דבית ואימא איפכא בית דומיא דאבן וכו' וי"ל דבשלמא סיפא דאבן שיהא דומיא דבית פרכינן אבל רישא דבית שיהא דומיא דסיפא לא פרכינן והביא ראיה לזה מהא דפרכינן בפ' כל התדיר צ"א ב' רישא משום סיפא מי תני ומשני אין במערבא תנא רישא משום סיפא דמשמע דדוקא במערבא אמרי הכי אבל על הסתם רישא עדיף ע"כ ודבריו אלו אינם מתישבים על הלב דכיון דחזינן בגמ' בכל הלין דוכתי דאייתינא דקאמר בפשיטות גמור רישא דומיא דסיפא שפיר שייך נמי להקשות ואימא איפכא בית דומיא דאבן ותיהוי רישא דומיא דסיפא וכדאשכחן בפ' מי שהחשיך קנ"ה ב' דרותיב תיובתא לר' יהודה מההיא דמחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים וקאמר מאי לאו דלועין דומיא דנבלה וכו' אף דהוי רישא דומיא דסיפא ואע"ג דטרח תלמודא לשנויי אמר לך ר' יהודה לא נבלה דומיא דדלועין וכו' מ"מ שינויא דחיקא הוא וכלומר דאיהו לגרמיה יתרץ כן אבל הגמ' לא ס"ל הכי וכמו שכתבתי באות האלף יע"ש והכי נמי מצינו עוד בס"פ כיצד מעברין ס"א ב' דפריך תלמודא באדמויי רישא לסיפא ע"ש הפך מ"ש הוא ז"ל דל"ש למפרך שתהא רישא דומיא דסיפא דליתא אחרי המחילה רבה. גם הלום ראיתי מה שהביא ראיה לדבריו דהרישא היא העיקר מההיא דפ' כל התדיר צ"א ב' דאמרי במערבא תנא רישא אגב סיפא וראיה זו איני מכיר דהתם לא מיירי אלא בריש' דכדי נסבה ולא הו"ל למתנייה כלל אלא דאגב סיפא

דאצטריך למתנייה תנא נמי הכי ברישא ללא צורך וכדמתבאר מדברי רש"י שם אבל ההיא דפ' כל הצלמים ודכוותה אנן קיימין ברישא וסיפא דצריך למתני תרווייהו אלא דמטעם היקש וסמיכות אנו באים לדמויינהו ולאקשינהו אהדדי באיזה פרט ובכגון דא הרי כבר הוכחתי בראיות ברורות דכל כך חשיב ליה לתלמודא לאקושי סיפא לרישא כמו רישא לסיפא ואין שום עדיפות לחד מן חבריה ולא כלום ודלא כמו שכ' הוא ז"ל דסיפא דומיא דרישא עדיף למימר טפי מלמימר רישא דומיא דסיפא דעדיפות זה מנין מאחר דחזינן בגמ' דשקולי' הם ויבאו שניהם ואין יתרון לזה מלזה כלל דזמנין נקט סיפא דומיא דרישא וזמנין נקט רישא דומיא דסיפא ומה שסיים עוד ואמר דדוקא במערבא אמרי הכי אני בעניותי שותיה דמר לא גמירנ' דמשמע מדבריו דגמ' דילן לא ס"ל הכי וזה אינו דמדמייתי לה הש"ס ואסכים עלה ואמר אין אמרי במערבא וכו' אין לך הוכחה גדולה מזו דקאי הכי אף לפום גמרין וצא ולמד מהא דאיתא בפ' החובל צ"א א' אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר אבין זאת אומרת ביישו בדברים פטור מכלום ופסקיה להלכה הרמב"ם בפ"ג מה' חובל ומזיק ומרן מוהריק"א בשלחנו הערוך ח"מ סי' ת"ך סעיף ל"ח וע"ע בפ"ב דחולין ל"ב א' אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר' חנינא כדי שיגביהנה וכו' ושם בפרק אלו טרפות נ"ה א' גבי כוליא ובפ' כל התדיר צ' ב' ואתה תחזה דכולהו הלכתא נינהו ולדידי טעמא הוי כדכתיבנא ואוף הכא נמי דכוותא וכל זה הוא לפי דרכו אשר דרך בה שהביא ראיה מההיא דפ' כל התדיר דלעיל אבל אנו כבר כתבנו שרב המרחק ביניהם ולא שוו בשיעוריהם:

תקן

קנסא מקנסא לא ילפינן כן נראה ממאי דאיפליגו רב ושמואל בפ' הניזקין נ"ב ב' עלה דתנינן המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב דלרב הוי מנסך ממש ולשמואל הוי פי' שמערב יין נסך ביין כשר של חבירו ואסרו בהנאה ופרכינן ולמאן דאמר מנסך מאי טעמא לא אמר מערב אמר לך מערב היינו מדמע ואידך קנסא הוא ומקנסא לא ילפינן הרי דלשמואל דהלכתא כותי' בדיני וכמו שפסק הריטב"א בחי' גיטין שם קנסא מקנסא לא ילפינן ולפיכך אי לא היה תני מערב לא הוה אתיא ממדמע דהיכא דקנסו בפירוש דוקא מחייב ולא גמרינן מיניה וכן פסק רב האי גאון במשפטי שבועות דף י"ט ב' וכן הוא דעת הרי"ף ס"פ החובל גבי מעשה באחד שקדם וכסה וחייבו ר"ג ליתן י' זהובים וכן נראה ג"כ דעת הרא"ש שם וכן פסק הרמב"ן בדינא דגרמי שלו דף קי"ב א' וקי"ג א' אך לפי מ"ש הש"ך ח"מ סי' שפ"ה ובמשנה למלך פ"ז מה' חובל ומזיק

שדעת הרמב"ם ז"ל לפסוק כרב ליתא לכללין לדידיה אלא דיש לתמוה דכיון שדרכו ז"ל למיזל בתר שיטתיה דהרי"ף איך פליג עליה בהא:

תקנא

קנסא מקנסא. בקנסות דאורייתא ילפינן זו מזו כן נראה בהדיא בפ"ק דמכות ד' א' דעלה דתנינן שם מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין וכו' דברי ר"מ וחכ"א כל המשלם אינו לוקה אמרי' בגמרא בשלמא לרבנן כדי רשעתו כתיב משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות אלא ר"מ מאי טעמא אמר עולא גמר ממוציא שם רע לוקה ומשלם מה למוציא שם רע שכן קנס סבר לה כר"ע עדים זוממים קנסא הוא ע"כ הרי מבואר דילפי' קנסא מקנסא מדניחא ליה להש"ס במאי דמשני דסבר כר"ע דעדים זוממין קנסא הוא פי' ושפיר מצי למילף ממוציא שם רע כיון דתרווייהו קנסא נינהו הן אמת דלכאורה יש מקום לבעל דין לחלוק ולומר דכל זה הוא אליבא דר"מ דלית הלכתא כוותיה אבל לרבנן דכוותייהו פסקינן אין הכי נמי דלא ילפינן קנסא מקנסא אמנם אחרי התבוננות בדברי התוס' שם ד"ה סבר לה כר"ע דאמר עדים זוממין קנסא הוא יתבאר לנו דגם אליבא דרבנן ילפי' קנסא מקנסא שכתבו וז"ל סבר לה כר"ע דאמר עדים זוממין קנסא הוא פי' ולהכי יליף ממוציא שם רע ורבנן סברי ממונא הוא ולהכי לא ילפי' ליה ממוציא שם רע וכו' ע"כ לענינינו אמור מעתה דע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"מ אלא משום דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא וממונא מקנסא לא ילפי' כמבואר בכמה דוכתי בגמרא אבל אי הוה סבירא להו דהוו קנס שפיר הוו ילפי מהדדי וכמו שמתבאר יותר באר היטב בדברי התוספות עצמם שם וזה פשוט באופן דנמצינו למדין דלכ"ע יתחדש לנו שפיר זה הכלל דקנסא מקנסא ילפינן שלא ראיתיו עד הנה לשום א' מבעלי הכללים ומעתה אחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת צ"ע לכאורה בדברי הרמב"ן ז"ל בהשגותיו לס' המצות בדף ל"ו סע"ב שעל מה שכתב הרמב"ם שלא תצא כצאת העבדים אינה אזהרה רק שלילה כדי שלא יעלה על דעתינו לומר אם עבד כנעני יוצא בראשי איברים כ"ש אמה העבריה האריך הוא ז"ל להוכיח שלא יעלה כן במחשבה לדון אמה העבריה מן עבד כנעני לפי שיציאת עבד כנעני בראשי איברים קנס הוא ואין למדין מן הקנסות כידוע מכמה דוכתי בגמרא דקאמר ממונא מקנסא לא ילפי' וכו' יע"ש והנה בכאן גברא קחזינן ותיובתא לא קחזינן כי מי לא ידע בכל אלה דממונא מקנסא לא ילפי' דזה ודאי בא מפורש בכמה דוכתי אבל במה דאנן קיימין שהוא לדון וללמוד קנס לאמה העבריה מקנס האמור בעבד כנעני הוה ליה קנסא מקנסא ובדין היה עולה בדעתינו דנליף זה מזה כמבואר בההיא

דמכות שהבאתי דילפי' קנסא מקנס' וכבר ראיתי למוהר"י די ליאון שם במגילת אסתר שהטריח עצמו להוכיח מההיא דמכות דקנסא מקנסא ילפי' כאלו נסתרה דרכו מהרמב"ן ז"ל הבקי בחדרי התלמוד ועמל הוא בעיני שהרי הרמב"ן עצמו הביא הך סוגיא דמכות וז"ל ואמרו בגמרא דמכות מה למוציא שם רע שכן קנס והיא פירכא שלא נלמוד ממנו דין שאין קנס בו וכ"ש שלא נאמר כיון שקנסה תורה במקום פלוני שהקנוס במקום אחר ע"כ הרי דלא נעלם ממנו ז"ל דקנסא מקנסא ילפי' ומאחר שכן תקשי ביתר שאת וביתר עז להרמב"ן קושייתן דלעיל והנה אחר התבוננות היטב הדק בדברי מהר"י די ליאון אף שקצר במקום שאמרו להאריך אפשר לומר שרצונו להוכיח מתוך סוגיא דמכות דהא דילפי' קנסא מקנסא היינו כששתי הקנסות כתובות בפי' דרך כלל ובאנו ללמוד מזו לזו איזה חידוש או פרט שיש בא' משתי המקומות וליתיה באחרת כי ההיא דעדים זוממין דאית בהו קנס או מלקות או תשלומין אי איכא תרי סהדי דמזמי להו ובעינן למילף מקנס' אחריתי דהיינו ממוציא שם רע דכי היכי דמוציא שם רע לקי ומשלם אף עדים זוממין קנסינן להו בתרתי במלקות ובתשלומין ובזה גם הרמב"ן מודה דילפי' קנסא מקנסא מאחר שהוא מוכרח מן הש"ס אלא דבנדון זה של אמה העבריה שאין בה קנס כלל ובאנו ללמוד עיקר דין הקנס מעבד כנעני ס"ל ז"ל דכגון דא ודאי לא ילפי' והכי דייקי דברי הרמב"ן במ"ס וכ"ש שלא נאמר כיון שקנסה תורה במקום פלוני כ"ש שתקנוס במקום אחר ע"כ דבא לומר בצחות לשונו שאין לנו לתת קנס במקום שלא קנסה תורה מחמת שום ילפותא אמנם מהר"י די ליאון ז"ל ס"ל דגם באמה העבריה איכא קנס וא"כ היה עולה בדעת שפיר ללמוד מעבד כנעני אי לאו קרא דלא תצא כצאת העבדים כיון דהוי דומיא דההיא דמכות וכל זה דקדקתי ממה שסיים בלשונו מהר"י די ליאון באלה הדברים ומעתה היינו יכולים ללמוד אמה העבריה מעבד כנעני אי לאו קרא דלא תצא שגם אמה ועבד עברי שיצאו בשש או ביובל או בסימנים או במיתת האדון לפי דעתי קנס הוא על אשר קנה בני ישראל לו לעבדים וכו' ע"כ הא קמן מבואר כוונתו הרצויה דדוקא כשהקנס מפורש בשתי המקומות דומיא דעדים זוממין ומוציא שם רע הוא דמצי למילף איזה פרט או חידוש זה מזה אך לא כשהקנס כתוב בנושא א' ובאנו ללמוד עיקר דין הקנס בנושא אחר שאין בו קנס כלל וכדכתיבנא כן נלע"ד אמיתות כוונת דבריו אף כי לא פירש כל הצורך וכן מצאתיו יותר מפורש בס' לב שמח דף ע"ד יע"ש אמנם הרב המובהק כמוהר"ר חנניה קאזיז זצ"ל בס' קנאת סופרים הבין דברי מוהר"י די ליאון כפשטן וכתב עליו דאין זו תשובה כלל לטענת הרמב"ן דההיא דמכות שאני דתרווייהו קנסות נינהו דאז שפיר מצי יליף איזה דין או פרט חד מחבריה אבל אם באחד מהם

לא נתברר שהוא קנס ומכח ילפותא נרצה לחדש בו קנס ודאי לא ילפי' כמו שדקדק הרמב"ן בלשונו במ"ש שלא נאמר הואיל וקנסה תורה בענין זה וכו' ע"כ ופנה לו דרך אחרת להליץ בעד הרמב"ם אין בו מן הצורך לענייננו ואני בעניי הנלפק"ד כתבתי אלא שמ"ש מהר"י די ליאון להליץ בעד הרמב"ם שגם דין האמה העבריה ועבד עברי שיצאו בשש או ביובל וכו' הוא מטעם קנס לא ידעתי מנין לו וגם הרא"ה ז"ל בס' החינוך לא בחר בזה הטעם ונתן טעם לשבח שהוא כדי שנהיה רחמנים וגומלי חסדים עם אחינו בית ישראל לכן הנראה יותר נכון הוא כמו שכתב בעל לב שמה בעד הרמב"ם ז"ל דדוקא כשהנושאים חלוקים הוא דאמרינן שלא ללמוד קנס מנושא לנושא אבל כאן היה נראה דשתי המקומות בענין א' ונושא א' שהרי כולם עבדים אלא שזה כנעני וזה עברי והוי כאילו הא' נכלל באחר ואין זה מקרי לימוד ולא חידוש ממקום למקום לכך הוצרכה שלילת לא תצא כצאת העבדים ע"כ היוצא מן הכלל דקנסא מקנסא ילפי' אליבא דכ"ע היכא ששתי הקנסות מפורשות אלא שחדא מינייהו בעיא למילף מחברתה איזה פרט או חידוש ובשאין הקנס מפורש רק בא' מן הנושאין ובאנו ללמוד עיקר דין הקנס לנושא האחר אם הנושאים חלוקים זה מזה אליבא דכ"ע לא ילפינן אך כשהנושאים שוים בענין כגון עבד ועבד וכיוצא בזה חלוקים הרמב"ם והרמב"ן דלהרמב"ם ז"ל אפשר לומר דילפינן משום דלא מיקרי לימוד ממקום למקום כיון דעניינים שוים הם ולהרמב"ן בכל גוונא לא ילפינן:

סליקו כללי הקוף בס"ד

כללי הריש

תקנב

רב תנא הוא ופליג. ר' חייא תנא הוא ופליג מצינו בכמה דוכתי בגמ' אך ר' יוחנן תנא הוא לא מצינו ולא ראינו בכל הש"ס דלימא הכי ואדרבא יש הוכחה גמורה דלאו תנא הוא מדאמרינן פ"ק דכתובות ח' א' אמר רב נחמן אמר רב חתנים מהמנין ואין אבלים מן המנין מתיבי חתנים ואבלים מן המנין מתני' קרמית עליה דרב רב תנא הוא ופליג איתמר אמר רבי יצחק אמר ר' יוחנן חתנים מן המנין ואין אבלים מן המנין כי תניא ההיא בשורה ע"כ והשתא אם איתא דגם בר' יוחנן אמרינן תנא הוא ופליג כי היכי דתריץ רב תנא הוא ופליג הכי נמי הוה ליה לתרוצי על ר' יוחנן אלא ודאי דר' יוחנן לאו תנא הוא והן הן דברי התוספות שם בכתובות ודברי המפרש למסכת תמיד בפ"א יע"ש וכן כתבו התוספות עוד בעירובין ל"ח ב' ד"ה אמר רבה ובפסחים צ"ב א' וביבמות ז' ב' ובנדה

כ"ג ב' וע"ע בריש יומא ג' ב' ד"ה דרביה ובנזיר ס"ה א' ד"ה הוא ובזבחים ל"ב ב' ד"ה ור' יוחנן וכן מצאתי עוד להרשב"א בחידושיו ליבמות דף צ' ד' ולהריטב"א בחידושיו לכתובות דף ז' א' ולש"מ על ביצה ספ"ד לך נא ראה וכן כתב עוד מרן בכ"מ בפ"ב מה' ע"ז הלכה י' והש"ך בי"ד ססי' רמ"ב בכלליו שם וכן מתבאר מהליכות עולם דלא אדכר רק לר' חייא ולרב וכ"כ בהדיא הר"ב חוות יאיר בכלליו שבסי' צ"ד והר"ב חזון נחום על סדר קדשים ד' קל"ד יע"ש ואע"ג דדברי כל הני רבוואתה לא בעי חיזוק מ"מ מטיבותייהו אמינא דלפק"ד יש להכריח עוד כן מהא דאיתא בפ' מרובה פ"ב א' גבי תנאים שהתנה יהושע דפריך והא כי אתא רבין א"ר יוחנן אחד אילן וכו' כלומר ובריייתא דקתני י' תנאים דוקא קשיא לר' יוחנן ומהדרינן אלא מאן תנא י' תנאים שהתנה יהושע ריב"ל הוא הרי דלא משכח תלמודא שום מציאות דר' יוחנן יחלוק על הברייתא מדאיצטריך למיהדר ביה ולמימר די' תנאים לא נשנו בשם שום תנא רק ריב"ל קא' להו שהוא אמורא ומצי פליג עליה ר' יוחנן וכמ"ש רש"י בבירור דר' יוחנן אמורא הוא ולא מצי פליג אברייתי' וע"ע רש"י בחגיגה ט' א' ד"ה ותנא וביבמות ס"ד ב' ד"ה אמר לה. ודע דאע"ג דבכריתות בלשון לימודים שער ג' סי' קמ"א נמצא כתוב מצינו בכמה דוכתי רב תנא הוא ופליג וכו' כבר הכריח מוהר"ש אלגאזי ביבין שמועה דף ח"י ב' מדברי הכריתות גופיה שט"ס הוא מ"ש דר' יוחנן תנא הוא ופליג יע"ש. ברם מאי דאיכא לאתמוהי עליה הוא שבס' הליכות אלי שלו עשה עצמו כאילו לא ידע מ"ש איהו גופיה בספר יבין שמועה הנזכר וכת' שם בכלל פ"ג פעם ושתים שר' יוחנן הוא תנא כרב וצ"ע. איברא שמצאתי למהר"י בי רב שבשיטתו לקידושין דף צ"ו ב' כתב בפשיטות דר' יוחנן תנא הוא ופליג וכן מצאתי עוד למוהר"י קורקוס רפ"ג מה' מתנות עניים ולהר"ב שדה יהושע על הירושלמי פ"ק דכתובות דף ט' א' ולהפר"ח בי"ד סי' קי"ג ס"ק כ"א ולי המך מאד עמקו מחשבותם דמנא להו למימר הכי כיון שאין רמז מזה בכל הש"ס ואדרבא הפך דבריהם מוכח מהנהו סוגיי דכתובות ודפ' מרובה שהבאתי לעיל כמו שכתבו רש"י ותוס' ושאר רבוואתא דאייתינא אחת מלמעלה וכבר עלה בדעתי לומר דאולי למדו לומר כן ממאי דאיתא בפ' כיצד צולין פ"א א' דתניא ר' אושעיא אומר וכו' וא"ל ר' יוחנן וכו' דלפום ריהטא משמע דר' יוחנן הוזכר בברייתא אבל אחר קצת התבוננות דקדקתי דאם איתא שהוא מלשון הברייתא הוה ליה למימר א"ל ר' יוחנן ומדנקט וא"ל ר' יוחנן ש"מ דדברי הש"ס אינון משום דהוה קים ליה לתלמודא דר' יוחנן פליג עליה דר' אושעיא בההיא מלתא ומאחר שכן אכתי בפזיזות קאימנא על מה אדניהם הטבעו לחדש כלל שלא בא זכרונו בכל התלמוד ולי הדיוט צ"ע ומה גם שדקדקתי בתשובת רב שרירא גאון שהביא הר"ב ס' יוחסין בדף

קי"ג ע"ב ושם ראיתי דלא מני לר' יוחנן בהדי אינון רבנן דאיתנון תנאי ואמוראי והכי נמי יש לדקדק על הרשב"א ז"ל דבחידושיו לשבת פ"ג דף י"ד ד' כתב דרב תנא הוא וכן שמואל דמאין למד לומר כן כיון שלא נמצא כן בכל הש"ס ומלבד זה תשובת ר' שרירא גאון הנ"ל הויא תיובתיה שהרי כתב וז"ל הוו נמי רבנן אחריני דהוו אמוראי בלחוד כגון שמואל ורב שילא וכו' ע"ש וכן מצאתי שוב להר"ב ראש יוסף על ח"מ סי' ס"ב סעיף ד' שכת' וז"ל ולומר ששמואל תנא הוא ופליג זה לא שמענו ולא ראינו וכמדומה לי ששמעתי שהתוס' במקום א' כתבו דשמואל נמי תנא הוא ופליג ע"כ ואחרי המחילה הראויה אע"פ שאין לא ראינו ראיה לא ראיתי ולא מצאתי להתוס' ז"ל שכתבו כן בשום דוכתא ועיין בכללין דבסמוך:

תקנג

רב תנא הוא ופליג בפ"ק דכתובות ח' א'. ר' חייא תנא הוא ופליג בפ"ק דמציעא ה' א' ופשיטא שאינם תנאים שלא הוזכרו לא במשנה ולא בברייי' אלא ר"ל שהם חשובים כמו תנאים ויכולים לחלוק על משנה ובריייתא כן כתב ה"ע בש"ב פ"ב וכת' עליו מיהריק"א דלא דק שר' חייא סידר הברייתות ורב סידר הברייתות של ת"כ ע"כ ועמו הסליחה לפק"ד דאי משום הא לא איריא שהרי גם שמואל סידר ברייתות כמו שסברו ר' חייא ור' אושעיא כמ"ש רש"י בפ' מי שמתו כ' א' ד"ה בתליסר ובס"פ אין צדין כ"ט א' ד"ה תנא דבי שמואל וכ"כ הר"ן שם ולא מיקרי תנא משום הכי בשום דוכתא ככתוב בכללין דלעיל והכי נמי תקשי על הר"ן שכתב בפ' גיד הנשה דף תש"ט ב' דלוי תנא הוא מדתני מתניתא דהדבר קשה להמציא כללים חדשים שאין להם שורש בש"ס ומה גם דטעמא דידיה לא מכרעא דשמואל יוכיח כמדובר ומוהר"ש אלגאזי שם ביבין שמועה הליץ בעד ה"ע ואמר דסובר ה"ע דנהי ר' חייא ור' אושעיא חברו ברייתות שהיו שונים מה ששמעו מהתנאים מ"מ הם עצמם אינם תנאים שהרי לא הוזכרו לא במשנה ולא בברייתא ע"כ ואחרי המחילה לא דק ואישתמיט מיניה דבפ' במה בהמה ד' נ"ג ב' וכן בפר' במה אשה ס"ב א' ובפר' כיצד צולין פ"א א' הוזכר ר' אושעיא בברייתא גם הלום ראיתי למוהרש"א שם שדקדק על הליכות עולם שהרי מצינו שהוזכר ר' חייא בברייתא בפ"ק דחולין ט"ו דאמר רב כהנא השוחט במחובר לקרקע רבי פוסל ור' חייא מכשיר ורש"י שם ומוהריק"א בדף צ"ב הזכירוה בלשון ברייתא יע"ש ואף גם זאת לאו כלום הוא דמה יתן ומה יוסיף שרש"י ומוהריק"א הזכירוה בלשון ברייתא באשגרת לישן כיון דעינינו הרואות דמימרא היא ולא ברייתא דאף שהוזכרו התנאים באותה מימרא מ"מ מימרא מתקריא כל עוד דלא קאמר תניא או ת"ר כמו שכתבתי בסוף אות המ"ם בשם

התוספות פ"ד דכתובות מ"ד א' ד"ה והלכתא באופן דאין בכל זה כדאי לסתור דברי הליכות עולם ואי קשיא על ה"ע הא ודאי קשיא שהרי מצינו בפ"ק דשבת ב' א' שהוזכר ר' חייא בברייתא דקאמר כתנאי ר' חייא אמר וכו' רבי יהודה ן' בתירא אמר וכו' וכן מצינו עוד בפ"ב דכתובות כ"ה ב' דתניא הרי שבא וכו' דברי ר' אמר לו ר' חייא וכו' וכן תמצא עוד בחולין כ"ז ב' ול"ו א' ובפ"ק דנדה ח' ב' ושם ס"ב ב' ובפ' כל הנשבעין מ"ז ב' הרי דר' חייא נמי הוזכר בברייתא ומכאן אתה דן דאישתמיטו כל הני סוגיא דאייתינ' גם ממוהריק"א ומוהרש"א מדלא הזכירום והוא פלא ולא סוף דבר ר' חייא הוא שהוזכר בברייתי' אלא אף רב מצינו שהוזכר בברייתא לדעת גדולי עולם דעלה דאמרינן בפ' האשה שנפלו פ"א והתניא ר' אבא אומר שאלתי את סומכוס וכו' כתב ר' בצלאל בשיטה מקובצת שלו דאפשר דהיינו רב בר פלוגתיה דשמואל והביא עוד שם בשם סדר עולם להרמב"ם ובשם הרשב"א שהיה רב בזמן התנאים יע"ש וכן מצאתי עוד להתו' ז"ל בחידושי ברכות שלהם כ"י בפ' הרואה גבי שוינהו אבא לכ"ע קצירי שפ' בשם הערוך כי אבא היה שמו של רב ובני בבל הי דרין רב לכבוד וכתבו וז"ל והיינו נמי אמרינן בכתובות פ' האשה שנפלו לה נכסים תניא א"ר אבא שאלתי את סומכוס וכן ראיתי במדרש ויכולו רבא אמר רב יהודה אמר ר' אבא משמע דהיינו רב וכך היה שמו והאריכו להקשות על פירש"י שם דשמואל היה קורא אבא לרב דרך כבוד והכריחו מכמה דוכתי דשמו היה אבא וכ"כ רשב"ם בפ' ח"ה נ"ב א' ע"ש הרי דאף לדעת התוס' ז"ל רב נמי הוזכר בברייתא וכן כת' עוד בס' יוחסין ריש אות אלף מהאמוראים בשם רב האי גאון כי בג' מקומות מצינו לרב שהוא תנא חדא בפ' שלשה שאכלו רב אבא אמר צריך שיאמר הודאה תחילה וסוף ואידך בפ' האשה שנפלו לה נכסים רב אבא אמר שאלתי לסומכוס ואידך וכו' וכתב עוד שם בתוספתא דחולין ודביצה ובש"ס פ' כסוי הדם פ"ד ב' דאיתא שם א"ר אבא זה א' הדברים שאמר ר' חייא אין לי עליהם תשובה והשיב ר' אלעזר הקפר ברבי תשובה הא קמן ג' גאוני עולם כולם מתנבאים בסגנון א' דרב נמי הוזכר בברייתא וזה חידוש גדול ואחר עמל וטורח מצאתי עוד פי"ג דיבמות ק"ח ב' דקאמר מאן תנא על רב וכת' שם רש"י ותנאי דקאמר היינו רב ור' ישמעאל דרב נמי תנא הוא ע"כ ודע דאע"ג דמצינו שרב ור' חייא הוזכרו בברייתא כמדובר עכ"ז כת' רש"י בפ' המפלת כ"ו א' ד"ה חדר אביי דר' חייא הוא תנא ואמורא והיכא דאמר מנפשיה בלשון מימרא הויא שמעתא וכן כת' בס' יוחסין אות ח' ואל תתמה על החפץ שהרי גם ריב"ל מצינו שהוזכר במתניתין דסוף עוקצין ועכ"ז כת' רש"י בפ' מרובה פ"ב א' דאמורא הוא וכן נראה בנדה ח"י ב' ובהרי"ף פ' כל שעה גבי קיטוף ע"ש ובס' יוחסין ולפ"ז איכא למידק על דברי ר'

יונה דבפ' כיצד מברכין גבי ופליגא דר' חייא דא"ר חייא פת פוטרת וכו' כת' וז"ל אע"פ שהאמוראים אינם חולקים על התנאים בא להשמיענו כאן שאינם סוברין דברי ר' חייא בזה וכפי דברי רש"י דפ' המפלת הנ"ל לא היה צריך לזה דכיון דבלשון מימרא נאמרה שפיר מצו האמוראים לחלוק עליו:

תקנד

רב תנא הוא ופליג. לא מהרצינן אלא מתוך דוחק גדול שאינו מוצא תירוץ אחר כדמוכח בריש מציעא וכו' כ"כ הליכות עולם בשער ב' פ"ב ע"ש והן הן דברי הכריתות בלשון לימודים ש"ג סי' קמ"א וכן מצאתי גם אני המך שהריטב"א בשיטתו לעירובין דף ג' רע"ג כ' כן וכ"כ עוד שם דף ס"ו א' וכן מצאתי עוד לר' בצלאל בשיטה מקובצת על ב"מ דף י"ט ד':

תקנה

רב תנא הוא ופליג. ואפ"ה אשכחן לרב ששת בפ"ב דיבמות דף כ"ד ב' וק"ט ב' ובכמה דוכתי בגמ' דקאמר על שמעתת' דרב כי ניים ושכיב רב אמרה להא שמעתא דתניא וכו' והטעם כ' הריטב"א בשיטת יבמות כ"י שם בפ"ב דקסבר רב ששת דההיא מתניתא דמייתי קושטא היא והלכתא ומאן דפליג עלה קא טעי:

תקנו

רב ור' יוחנן הלכה כר"י. הטעם הוא מפני שר' יוחנן הוא בתרא ואפי' לגבי רב ושמואל שהרי ראה דבריהם ואפ"ה חלק עליהם מוהרי"ט ז"ל בחידושיו לקידושין דף ע"ח א' עיין בתשובותיו ח"ב בי"ד סי' ג' דף ז' א' וכ"כ מוהר"ש הלוי חי"ד סי' י' יע"ש ולפי זה אין מקום לתמיהת הר"ב חוות יאיר שבסי' צ"ד תמה ואמר דכיון דרב תנא הוא ופליג הוה לן למפסק כוותיה לגבי ר"י דכיון דלאו בחריפות ובידיעה תליא מלתא אלא מטעם היותו יותר בתרא אפשר שדקדק יותר כיון שראה דבריו ואפ"ה חלק עליהם דמהך טעמא פסקינן כבתראי מאביי ורבא ואילך ואפי' נגד רבם כידוע ואם בחריפות ובידיעה תליא מלתא נגד רבם מיהא לא הוה לן למפסק כבתראי דהא מסתמא הרב פקיע ובקי טפי מתלמידו אלא היינו טעמא משום דכיון דראו דבריהם ואפ"ה חלקו עליהם ש"מ דקו בה שפיר וה"נ דכוותה אחרי כן באו לידי חידושי הריטב"א על כתובות וראיתי אליו ז"ל שם בפ"ק דף ז' א' שכ' דהא דקי"ל דרב ור' יוחנן הל' כר' יוחנן משום דר' יוחנן חכם טפי אלא דלא אסתיעא ליה מלתא לאסתמוכי לתנא ע"כ ויותר על זה ראיתי אליו עוד בחידושיו על ב"ב כ"י שבפ' גט פשוט כ' והלכתא כר' יוחנן דרביה דרב הוא וכ"כ הנ"י שם ומוהר"ש אלגאזי בספר זהב שבא דף קי"א וכ"כ עוד הריטב"א בחידושי ע"ז שלו

שנדפסו מחדש בס' אוריין תליתאי דף י"א ב' בשם יש מי שהקשו ולא פליג עליה בהכי ע"ש ויש לתמוה הפלא ופלא על ג' הרועים האלו שלא דקו בהא מילתא שפיר לפק"ד שהרי רביה דרב ר' חייא דודו הוא דהוה כדמוכח בחולין נ"ד א' דאמר ר"ל מנו רב ומנו רב דלא ידענא ליה וא"ל ר' יוחנן ולא נהירא ליה לאותו תלמיד ששימש את רבי רבה ור' חייא והאלהים כל אותן שנים ששימש אותו תלמיד בישיבה אני שמשתי בעמידה ומאן גבר הוא גבר בכלא וכו' ופירש"י ז"ל בישיבה הוא היה יושב ואני עומד שהיה חשוב ממני ומאן גבר במה הוא גדול בכלא בתורה ובחסידות ע"כ הרי מבואר דר' חייא היה רבו של רב ופי ר' יוחנן ענה בו ברב דגדול ממנו היה ואיתא תו בפ' גיד הנשה צ"ה ב' שר' יוחנן היה כותב לרב לקדם רבינו שבבבל וע"ע שם קל"ז ב' וע"ע בזה לקמן בכלל רב ולוי וע"ע בפ' במה אשה ס"ו ב' כי הא דר' הונא מבי רב ורב מבי ר' חייא ור' חייא מבי רבי וכו' ופירש"י שם דר' הונא מבי רב כשהיה בא מבית רב שהוא רבו וכן רב מבי ר' חייא ור' חייא מבי רבי ע"כ וכן בפ"ב דחולין ל"ב א' קא' רב לא הוה בדיחנא ביה בחביבי דאישייליה ופרש"י לא היתה דעתי גסה בדודי ר' חייא כשלמדתי הלכה זו ולא היה בסבר פנים עמי שאשאלנו דבר זה וכו' ע"כ וכ"כ הר"ב ספר יוחסין ריש אות אלף מהאמוראים בשם הירושלמי שכשהיה ר' חייא בנזיפה מלפני רבינו הקדוש אוליף לרב כל כללי דאו' וחזר ושנאו באות החית בשם הבראשית רבה יע"ש וכן תמצא למרן מוהריק"א בהקדמתו לחיבור הרמב"ם שתמה עליו למה לא כ' שרב למד מר' חייא ע"ש וכן מצאתי אליו עוד בכ"מ פ"ו מה' בכורים הלכה ד' שכ' וז"ל ואני אומר עוד דודאי כר' חייא קי"ל לגבי ר' אסי דהא רביה דרביה הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ע"כ כלומר דר' חייא רביה דרב ורב רביה דר' אסי אלא דלפק"ד דברים תמוהים הם דר' חייא סתם דודו ותלמיד רבי הוא דהוה רביה דרב אבל בההיא דפ' לולב הגזול ל"ח א' הוא ר' חייא בר אבין שהיה תלמידו של שמואל כמו שכ' בס' יוחסין ולי המך צ"ע אחר זמן בא לידי ס' קול בן לוי וראיתי במפתחות הכנה"ג שבסוף ספרו סי' קנ"ז שכ' וז"ל מי שאמר דר' יוחנן רבו של רב לא חש לקמחי' דבמקומות רבים מהתלמוד מוכח דרב היה גדול מר' יוחנן הרבה ור' יוחנן היה מחזיקו כרבו ע"כ:

תקנז

רב ור' חנינא הלכה כרב וכ"ש דהלכה כר' יוחנן לגבי ר' חנינא. הרלנ"ח ז"ל סי' י"א ולמה שכ' מורי הרב ז"ל בתשובה ח"ב חלק י"ד סי' ג' אין כלל זה ברור כ"כ הכנה"ג בכללי הגמ' שלו כלל נ"ב ואני המך ראיתי לר' ישעיה הזקן בס' המכריע כ"י שכ' בסי' נ"א בשם ר' חננאל וקי"ל כר' חנינא דרב לגבי ר' חנינא תלמיד הוה וכן מצאתי להרמב"ן

בחידושיו לגיטין שנדפסו מחדש בפ' האומר ע"ג ב' שכ' גם הוא כן בשם ר"ח ואע"ג דאח"ז כ' בשם ר' שמואל בן חפני גאון שבעל מתיבות כ' דכל רב ור' חנינא הלכה כרב הרי כ' עליה ולא ידענא טעמיה ע"ש ולפי שהכנה"ג קצר במקום שאמרו להאריך אני אמרתי בחפצי להרחיב קצת הדבור בזה והנה הכר הכניתות בימות עולם ש"ג סי' כ"א כ' בפשיטות דרב ור' חנינא הלכה כרב ואחריו נמשך ההליכות עולם כפי מ"ש היבין שמועה בכלל רמ"ד ומוהר"י חאגיז בהלק"ט שלו ח"ב סי' ק"ב ולפי שיש לי להשיב על דבריו אעתיק כל לשונו וזה הוא רב ולוי הלכה כמאן היתה התשובה בזה כי בעל ספר הכריתות כ' דרב ור' חנינא הלכה כרב ולוי היה כפוף לר' חנינא כדמוכח בפ' הנושא דף ק"ג דחתא לוי ויתיב לגביה ור' חנינא אמר אי משתכחת תורה מהדרנא ליה מפלפולי והניחו רבי ראש ישיבה במקומו ואם הלכה כרב לגבי ר' חנינא כ"ש לגבי לוי וכעין זה איכא בפוסקים עכ"ל ואע"ג שאין לי פה להשיב ולדבר במקום גדולים עם כל זה אני אמרתי תגלה אזנך לאמר דרבים וגדולים הם העומדים בשיטת ר' חננאל ז"ל וזה למדתי מהא דאמרינן בסוף יומא פ"ז ב' דר' חנינא איקפד על רב ואזל רב לגבי הליהר מעלי יומא דכפורי ולא אפייס ופרכינן והיכי עביד הכי והאמר ר"י בר חנינא כל המבקש מעות מחבירו אל יבקש ממנו יותר מג' פעמים ומשנינן רב שאני ע"כ והנה לפי מ"ש הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והסמ"ג דתלמיד לרב מפייס ליה עד דמפייס אפילו אלף פעמים צ"ל דהוו גרסי רבו שאני ונמצא א"כ לדעתם ז"ל דר' חנינא היה רבו של רב וכמ"ש מרן בכ"מ פ"ב מה' תשובה הל' ט' ובב"י א"ח סי' תר"ו ושם בב"ח ובנחם וכה ושאר האחרונים אמור מעתה דלדעת הני ארבעה עמודי ההוראה כיון דרב תלמודיה דר' חנינא הוה אית לן למפסק הלכתא כר' חנינא לגביה דהא קי"ל דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ואף לפום מאי דכתיבנא בכללין דלעיל דרב למד לפני ר' ור' חייא הוא דהוה רביה ונמצא א"כ דר' חנינא לאו רביה מובהק הוי מ"מ כבר הכרחתי באות האלף דמה שאמרו דאין הלכה כתלמיד במקום הרב היינו אף ברב שאינו מובהק ע"ש ומדי דברי בו לא אוכל להתעלם ממה שראיתי להר"ב יד אהרן שם בסי' תר"ו שכ' דא"א שרב לא למד איזה דבר מר' חנינא כיון שהיה ראש ישיבה ולא ידענא מאי קאמר דהא זה המעשה הוה בפני רבי כמבואר שם בגמ' ור' חנינא לא היה ראש ישיבה עד שמת רבי ור' אפס כדאיתא בפ' הנושא ק"ג ע"ש ואף שדברי רש"י ג"כ מגומגמים בזה עיין יישובם בכנה"ג שם ובמקראי קדש דף ק"י אך לדידי ודאי קשיא. ונחזור לענייננו ונאמר דגם הראב"ד ז"ל אזיל בשיטת ר"ח לפסוק כר' חנינא נגד רב דבפ' תינוקת סי' ה' כ' הרא"ש בשמו דפסק כרב נגד ר' חנינא משום דר' ששת ור' ירמיה שקלו וטרו אליביה אלמא סבירא להו כוותיה ועוד

וכו' ע"ש משמע שפיר דדוקא בההיא פסק כרב משום הנהו טעמי אבל בעלמא יש לפסוק כר' חנינא ועוד דאם איתא דהלכה כרב לגבי ר' חנינא כדברי הכריתות א"כ יצא לנו מזה דכ"ש דהלכה כר' יוחנן לגבי ר' חנינא כיון דהלכה כוותיה אף לגבי רב כידוע וכמ"ש הרלנ"ח סי' י"א והנה מלבד מה שכתבתי לעיל בשם הכנה"ג דלדעת מוהרי"ט ח"ב חי"ד סי' ג' אין כלל זה ברור עוד לאלוה מילין להוכיח דאין זה סופו להתקיים דהא אשכחנא להרי"ף והרא"ש ז"ל בפ"ק דגיטין דבמחלוקת ר' יוחנן ור' חנינא גבי בפני כמה נותנו לה פסקו כר' יוחנן משום דתניא כוותיה משמע דאי לאו הכי הוו פסקי כר' חנינא וגם הכ"מ בפי"ב מה' מעה"ק הל' י"ג כ' דפסק הרמב"ם כר' יוחנן לגבי ר' חנינא משום דמשמע התם (פ' הקומץ רבה כ"ו ב') דאמוראי סברי כוותיה וגדולה מזו כ' עוד בפ"ה מה' תמידין ומוספין הלכה ט' לדעת הרמב"ם דאף דבגמ' קאמר תניא כוותיה דר' יוחנן פסק כר' חנינא משום דר' חנינא עדיף מר' יוחנן וקשיש מיניה דהא פקיד ר' חנינא בר חמא ישב בראש והוי כמו תנא וכו' ע"כ שמעינן מכל זה דאי הוו סברי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כדעת הכריתות לפסוק כרב לגבי ר' חנינא הוו פסקי במכ"ש כר' יוחנן נמי לגבי' וזאת חשבתי למשפט דמ"ש הכריתות לפסוק כרב לגבי ר' חנינא טעמו הוא משום דמצינו בפ' תפלת השחר כ"ז ב' דקאמר א"ר חנינא אמר רב וכפי הכלל שמסר לנו הוא ושאר קדמונינו דכל היכא דקאמר אמר ר"פ אמר ר"פ רבו היה א"כ רב היה רביה דר' חנינא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ולפ"ז בההיא דיומא דלעיל ע"כ לומר דגרס רב שאני כגרסת רש"י אך להרי"ף ודעמיה דגרסי' רבו שאני צ"ע ומיהו אפשר לתרץ דאע"ג דרביה הוה לא נמנע מלהביא שמעתת' דתלמידיה וכדאשכחן בפ' במה מדליקין ל"א ב' דאמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר אע"ג דרביה מובהק היה וכן בריש מכות ב' א' מצינו א"ר יהושע בן לוי אר"ש בן לקיש אע"ג דר' יהושע בן לוי קשיש מר' שמעון בן לקיש הוה. איברא שדברי הכ"מ דתמידין ומוספין שהבאתי הם תמוהים בעיני טובא דמה יושיענו זה שהיה ר' חנינא עדיף וקשיש מר' יוחנן לפסוק הפך הוכחת הסוגיא דקאמר תניא כוותיה דר' יוחנן והלא הלכה רווחת היא דאין לסמוך על הכללי' המסורין בידינו כל שיש הוכחה בגמ' להפך כמ"ש לעיל ועיין כללי הכנה"ג כלל ק"א ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה ומכ"ש בכלל זה שלא נמסר לנו אלא מפי עצמו ולא זו בלבד אלא שדברי הרי"ף והרא"ש דפ"ק דגיטין שהבאתי הויין תיובתיה שהרי פסקו כר' יוחנן לגבי ר' חנינא משום דתניא כוותיה וכך היא דרכה של תורה הרי"ף והרא"ש לפסוק נגד הכלל היכא דתניא כוותיה דאידך כמו שתמצא אליהם ז"ל בפ"ק דעירובין גבי רב ששת ור' נחמן ובפ' מי שהוציאוהו ובפ' חזקת הבתים גבי רב ושמואל ובסוף פ' ב' דגיטין גבי

אבייי ורב יוסף רביה ומצאת כי תדרשנו וכ"כ בהדיא הנ"י בריש בתרא קנ"ח א' וקס"א ב' דהלכה כרב חסדא נגד רב הונא רביה משום דתניא כוותיה ע"ש ואחריהם נמשך הרמב"ם בין באלו בין בכללי אחריני כפי מ"ש ה"ה והכ"מ גופיה בכמה וכמה דוכתי כמו שיראה הבקי בהם דוק ותשכח וזה פשוט אין צורך להאריך בו וכל זה לדידי המך צ"ע גם מ"ש בעל הלק"ט דלוי היה כפוף לר' חנינא כדמוכח בפ' הנושא דאתא לוי ויתיב גביה אחרי המחילה רבה לא דק שהרי בהדיא כתב רש"י ז"ל בפ' במה אשה נ"ט ב' שלא היה ר' חנינא גדול מלוי לא בתורה ולא בשנים ולא ניכף לו לוי ומתוך שהיה ר' חנינא חשוב לא נכנס לבית מדרשו של ר' אפס והיה יושב בחוץ ומשום כבודו ישב לו לוי אצלו ע"כ ודבריו מוכרחים מן הסוגיא שם דקאמר דמדאתא לוי לנהרדעא אמר רב ש"מ דנח נפשיה דר' אפס ויתיב ר' חנינא ברישא ולא הוה ליה ללוי אינש למיתב גביה וקאתי להכא ואם איתא דמאי דיתיב לוי גבי ר' חנינא בעוד דהוה ר' אפס קיים הוא משום דהוה כפוף לר' חנינה מכ"ש דהוה ליה ללוי למיתב גביה ולהיות כפוף תחתיו בתר דמית ר' אפס ונעשה ר' חנינא ראש ישיבה ואיך קאמר רב דמשום דלא הוה ליה איניש ללוי למית' גביה הוא דאתא לנהרדעא אלא ודאי דשוים הם ומאי דיתיב גביה עד השתא היה משום כבודו שלא להניחו בחוץ יחידי ולא משום שהיה כפוף לו וזה ברור. ומה שכת' עוד להכריח דר' חנינא היה גדול מלוי מדקאמר דאי משתכחי תורה מהדרנא לה מפלפולי לפק"ד אין זה הכרח כלל דלאו בחריפות ובפלפול תליא מילתא דהא אמרינן בפ' זה בורר כ"ד א' כל הרואה ר"מ בבית המדרש כאילו עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה ואפ"ה אמרי' עליה בפ"ק דעירובין י"ג ב' דלא קבעו הלכה כמותו לפי שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים על טהור טמא ומראה לו פנים וגם ר"ל אמרו עליו בפ' זה בורר כ"ד א' כל הרואה ר"ל בבית המדרש כאילו עוקר הרים וטוחנן זה בזה וכן בפ' השוכר את הפועלים פ"ד א' ופ"ה ב' מוכח שהיה מפולפל הרבה ועכ"ז הלכה כר' יוחנן לגביה ור"ל גופיה היה מבטל דעתו מפני דעתו של ר' יוחנן כדאית' בירושלמי דגיטין פ' ג' אמר ר' אחא לא דר"ל פליג אר' יוחנן אלא מתניתין שמע ועמד עליה וכו' כד שמע מתני' הוא סמך עליה כד לא שמע מתני' הוא מבטל דעתו מקומי דעתיה דר' יוחנן ע"כ ועיין שו"ת חוות יאיר דף צ"ג ב' שכת' דאפילו ר' כהנא תלמיד רב היה מופל' בחריפות מר' יוחנן כבגמ' דב"ק דף קי"ז א' מ"מ לאו בחריפותא תליא מילתא ולכן קי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ועיין במ"ע ה' שבת פי"ז הי"ג ע"כ ובהכי ניחא נמי מה שהפליג עוד מהר"י חאגיז להודיע גדולת ר' חנינא שהניחו ר' ראש ישיבה במקומו דלפק"ד אין זה כדאי להורות שהיה גדול מלוי מחמת

חריפותו דאדרבא מדמנייה ר' ראש ישיבה ש"מ שהכיר בו שהיה סיני ובקי בשמועות כדאמרינן בסוף ברכות ובסוף הוריות דלימנות ראש ישיבה סיני עדיף ולפיכך הסכימו למנות את ר' יוסף ראש ישיבה אף שהלכה כרבה לגביה במילתא דתליא בסבר' וכמו שאכתוב לקמן בכלל דרבה ור' יוסף אי לאו דר' יוסף לא קביל עליה כמבואר שם בגמ' לפ"ז שפיר אפשר דבמילת' דתלי' בסבר' לוי הוה עדיף מר' חנינא ומה גם לפי מ"ש לעיל בשם רש"י והש"ס שלוי ור' חנינא היו שוים בחכמה ובשנים ע"כ לומר דמטעם דנפישא זכותיה דר' חנינא הוא דפקיד ר' חנינא בר חמא ישב בראש וכדאמרי' בפ"ק דחולין ז' ב' שאני ר' חנינא דנפישא זכותיה או משום דענוותן היה כדאית' בסוף פ' כל היד כ' ב' ע"ש דהא קחזינן דאף דר' אפס היה גדול מר' חנינא שתי שנים דמטעם זה לא קביל עליה ר' חנינא כמבואר שם בגמ' לא פקיד ר' דליתיב בריש' וטפי היה ליה להלק"ט לאתויי ראיה למילתיה מהא דאית' בפ"ק דע"ז י' ב' דקאמר ר' עליה דר' חנינא לית דין בר איניש ועל לוי אשכחן בפ"ק דיבמות ט' א' ובפ' התודה פ' ב' דקאמר ליה ר' כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו ומיהו לזה יש לדחות דהא דקאמר ר' לאנטונינוס עליה דר' חנינא לית דין בר איניש לא על חכמתו קאמר אלא רצה בזה שהוא אדם חשוב ולא יגלה סודו לאחרים וכן הא דקאמר על לוי כמדומה אני וכו' אפשר שפיר שאז היה לוי קטן ואח"כ נתחכם עד שנעשה חבירו של ר' חנינא וכדעת רש"י שהזכרתי למעלה וכעין זה כתבו התו' בפ' כל היד י"ד ב' גבי ר' חייא ור' ע"ש. ומי לנו גדול מר"ע שאמר משה עליו להב"ה יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי כדאי' בהקומץ רבה כ"ט ב' ושבחיו רבו מלימנות כמ"ש בס' יוחסין ואפ"ה כשהעבירו לר"ג מהיות ריש מתיבתא לא אוקמוהו לר"ע מטעמא דלא היה לו זכות אבות ודילמא עניש ליה ואוקמוה לר"א בן עזריא דהוה בר תמני סרי שנין משום דהוא חכם ועשיר ועשירי לעזרא כדאיתי בפ' תפלת השחר כ"ז ב' יע"ש וכן מצינו עוד בפ' אלו מגלחין ט"ז ב' דשמואל גדול ממר עוקבא בתורה הוה וכת' שם רש"י דתלמיד שמואל הוה וכן בפ' שמונה שרצים ק"ח ב' וק"ט א' ובפ"ק דיבמות י"ב א' איתא אמר מר עוקבא אמר שמואל והלכה כשמואל לגביה כמ"ש באות השי"ן ואפ"ה מר עוקבא היה נשיא ואב"ד וכשישובין בדין היה מר עוקבא על שמואל כדאית' שם וגם היה מתיירא שמואל שמא יקפיד מר עוקבא אי דאין דינא כדמוכח בפ"ה דשבת נ"ה א' דקאמר רישא דרישך בחמימי הא יתיב מר עוקבא אב"ד וכו' הא למדת דהיות ראש ישיבה או אב"ד לא יורה עדיפות על חבירו לא בחכמה ולא בשנים וכן מצאתי בגמ' ירושלמי פ"ג דהוריות דאמר ריב"ל ראש וזקן ראש קודם שאינו ראש אם אינו זקן וכת' שם הר"ב יפה מראה והא קמ"ל דאע"ג דראש אינו מופלג בחכמה

כזקן וכו' ע"ש הרי מבואר כאשר כתבתי דאפשר שפיר שהזקן שאינו ראש יהיה יותר מופלג בחכמה מהראש ואם חפץ אתה לדעת גדר ומהות הראש ישיבה בכל פרטיו לך נא ראה בפירוש המשניות להרמב"ם ז"ל בפ"ד דבכורות ויתן מעדנים לנפשך. ומעתה מה שחשב הכ"מ בפ"ה מה' תמידין ומוספין להוכיח דר' חנינא עדיף מר' יוחנן דקשיש מיניה מדפקיד ר' חנינא בר חמא ישב בראש והוי כמו תנא לבבי לא כן יחשוב דהא אין הוכחה זו מכרעת כמדובר ולפק"ד הוי מצי לאוכוחי שפיר דר' יוחנן קטן מר' חנינא הוה מדאשכחן בפ' אלו מגלחין כ"ד א' דקאמר אמרו לו לר' יוחנן נח נפשיה דר' חנינא קרע עליה תליסר אצטלי מילתא אמר אזל גברא דהוה מסתפינא מיניה והכי איתא בירושלמי שם ובסוף פ"ב דב"מ ובפ' ג' דהוריות הלכה ה' ר' יוחנן סלק מבקרא לר' חנינא כד הוה נו אוסטריטא שמע דדמך שלח ואייתי מנוי טוביא דשבתא ובזעון ע"כ ומדקרע עליה תליסר איצטלי מלתא וגם אמר עליה אזל גברא דהוה מסתפינא מיניה מוכח דגדול מר' יוחנן הוה דומיא דשמואל דאיתא התם דקרע עליה דרב תריסר מני ואמר אזל גברא דהוה מסתפינא מיניה וידוע דשמואל מיכף הוה כייף ליה לרב כדאיתא בהדי' בפ"ג דמגילה כ"ב א' וגם רב הוה קשיש משמואל טובא כי אפי' רב אסי תלמידו היה גדול משמואל כדמוכח בפ' מרובה פ' א' דאיתא התם רב ושמואל ור' אסי איקלעו לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן רב לא עייל קמיה דשמואל שמואל לא עייל קמיה דר' אסי וכו' יע"ש וכן תמצ' להרא"ש בסוף קידושין בשם התו' וכ"כ מהרי"ק בשורש קע"א דרב גדול משמואל הוי ודומיא דהכי אית לן למימר נמי על ר' יוחנן דמדעשה לר' חנינ' את כל הכבוד הזה ש"מ דמיכף הוה כייף ליה וקטן ממנו היה שוב ראיתי שיש ראיה ברורה לזה מן הירושלמי דנדה דהכי אית' התם בפ' כל היד ד' חנינ' הוי שרי בצפורין וכו' והוו ר' יוחנן ורשב"ל שריין תמן ולא הוה מצרף לון עמיה וכו' חד זמן צרפון עמיה אמרין מה חמא ר' משנה עלינן יומא דין אמר לון וכו' ע"ש הרי מדהוה ר' חנינא מיוחד להורות ולדון והוו יתבין גביה ר' יוחנן ור"ל ולא אשגח בהו לשמוע מה בפיהם וגם שקראוהו ר' בלשון הדור וכבוד אלמא דמיכף הוו כייפי וקטנים ממנו היו וזה ברור אלא שאין אנו צריכים לכל זה דהא בהדי' איתי' בההי' דירושלמי סוף פ"ב דמציע' ששמח ר' חנינא על שהיו הכל רצים לשמוע דרשותיו של ר' יוחנן והודה להקב"ה שהראה לו פריו בחייו שהוא למדו אגדות דכל המקרא חוץ ממשלי וקהלת הא קמן דבאגדות מיהא רביה דר' יוחנן הוה והיינו דמסיים תמן דלא הוו ידעין אי מאי דקרע עליה דר' חנינא משום דהוה רביה דאגדתא אי משום שמיעות הרעות וע"ע בפ' כל היד כ' ב'. שוב אשיב לכללין דאתאן עליה ואע"ג דאין הכרעת תלמיד כמוני מכרעת מ"מ הריני דן לפני רבותי בקרקע

ונקיטנא מינייהו רשותא למימר דכיון דרבינו חננאל שדבריו דברי קבלה פסק בהדיא כר' חנינא לגבי רב וגם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והסמ"ג כולהו ס"ל דרביה דרב הוה והראב"ד גם הוא נראה שנטה אחרי ר' חננאל הכי נקיטינן ודלא כהרלנ"ח ז"ל שבסי' י"א כתב בפשיטות דרב ור' חנינא הלכה כרב דליתא וממילא אזדא לה התולדה אשר הוליד דכ"ש דהלכה כר' יוחנן לגבי ר' חנינא דהא נמי ליתא כמו שהוכחתי לעיל מדברי הרי"ף והרא"ש וכן מוכח תו מדברי מרן בכ"מ פי"ב מה' מעה"ק הלכה י"ג שהבאתי למעלה ממאי דבריונא דר' יוחנן קטן מר' חנינא היה ותלמידיה נמי הוה באגדות מיהא וכל זה הוא בסתם אבל היכא דקאמר תלמודא תניא כוותיה דר' יוחנן הלכה כוותיה אף לגבי ר' חנינא כיון דבריי' מסייע' ליה וכדכתיבנא אחת למעלה בשם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ודלא כמרן בכ"מ פ"ה מה' תמידין ומוספין הלכה ט' דגם בזה פסק לדעת הרמב"ם כר' חנינא דלפק"ד לא צדקו דבריו בזה אחרי המחילה הראויה לפי כבודו ותו לא מידי:

תקנח

רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. הני מילי היכא דפסיקא לן סברתו של ר' יוחנן אבל היכא דמספקא לן בסברתו דר' יוחנן וכגון דפליגי אמוראי במילתיה יש לפסוק כרב כ"כ הר"ב משנה למלך פ"ז מה' כלים הלכה י"ב וקרוב לזה כ' הלחם משנה סוף פ"ג מה' עבודת יה"כ ע"ש וכיוצא בזה מצאתי להרדב"ז ז"ל חלק ב' בלשונותיו על הרמב"ם סי' מ"ט דעלה דאמרינן בפ"ק דביצה ו' א' איתמר אפרוח שנולד בי"ט רב אמר אסור ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר כ' דלא שבקינן מאי דאמר רב בהדיא משום ספיקא אי אמרה ר יוחנן ורמזו הכנה"ג בכללי התלמוד סי' מ"ו וכה"ג יש ללמוד מתו' דר"פ ערבי פסחים ק' א' ד"ה אלא ע"ש ועיין מ"ש באות הה"א גבי הלכה כרב באיסורי ומצאתי להר"ב שושנים לדוד בפ"ה דמעשרות סוף משנה א' שהפריז על המדה וכ' לדעת הרמב"ם ז"ל דהיכא דר' יוחנן לא אמרה למלתיה איהו גופיה אלא ר' חייא תלמידו אמרה בשמיה לא שבקינן מאי דשמעינן לרב בהדיא למינקט דר' חייא וחזר ושנאו בפ"ד דסוכה ריש משנה ה' ולפק"ד ליתא להאי מילתא דעד כאן לא כתבו הרדב"ז ומשנה למלך דאזלינן בתר רב אלא היכא דפליגי אמוראי במילתיה דר' יוחנן או היכא דקאמר אמר ר"פ ואיתימא ר' יוחנן דאיכא לאיסתפוקי שמא לא אמרה ר' יוחנן מעולם ואינו בדין שנשבוק ודאי דרב משום ספיקיה דר' יוחנן אבל היכא שא' מתלמידיו אמר שמוע' בשמו ואין חולק עליו אין כאן ספק אלא ודאי דמהימנינן ליה לתלמיד וחשיב לן כאילו שמעי' ליה מפומיה דר' יוחנן גופיה ודבר זה פשוט וברור החזקתיו במסמרים לא ימוט באות התי"ו שחזר וטעה בזה והרחבתי הדבור להוכיח במישור שכל תלמיד שהיה אומר דבר בשם רבו

הוו מחשבי ליה כאילו נפיק מפומה דרב קחנו משם כי אין צורך לכפול הדברים ובר מן דין הא אשכחנא להרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ר"פ בית שמאי שפסקו כשמואל דאמר מיאנה בזה מותרת לזה ודלא כרב מטעמא דר' יוחנן קאי כוותיה דשמואל והא התם דרב אמר למימריה איהו גופיה להדיא וההיא דר' יוחנן רבין הוא דאמרה בשמיה ומפומיה דר' יוחנן לא שמיע לן ואפ"ה סמכו עלה רבוותא לפסוק דלא כרב הפך מ"ש הרב הנ"ל לדעת הרמב"ם דליתא וע"ע כיוצא בזה בפ"ב דחולין גבי פלוגתא דרב ושמואל בין שהיית בהמה לעוף ובא הדבר יותר מבואר בכ"מ פ"ג מה' שחיטה הלכה ג' שכ' וז"ל ופסק רבינו כשמואל ור' יוחנן חדא דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ועוד דהוו להו שמואל ור' יוחנן תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים ע"כ הרי שהזכיר בהדיא' כללא דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן לדעת הרמב"ם אף דמפומיה דר' יוחנן לא שמיע לן הכי אלא דרבין אמרה בשמיה וכן תמצא להתוס' ז"ל בפ' במה בהמה נ"ג א' ד"ה דשמעיה ולהרא"ש שם שהזכירו הך כללא אף דתלמודיה הוא דאמרה בשמיה ואע"ג דבמאי דכתיבנא יש די והותר לבטל את דבריו עם כל זה ראיתי לסיועי תי לסברא דילן ממאי דאשכחנא להרי"ף ז"ל בפ' הכונס דבמחלוקת ר' יוחנן ור"ל משמיה דחזקיה דחזקיה רבו של ר' יוחנן הוא ואיכא מ"ד כיון דלא אשכחן לחזקיה דפליג בהדי ר' יוחנן בהדיא הלכתא כר' יוחנן ע"כ הרי דדעת הרי"ף היא לסמוך על דברי ר"ל בשם חזקיה כאילו אמרה חזקיה גופיה ואחריו נמשך הרמב"ם ז"ל ופסק כר"ל שאמר משמיה דחזקיה בפי"ד מה' נזקי ממון הלכה ה' ע"ש וכן ראיתי עוד להרא"ש בפ"ק דב"ק סי' ח' שהביא דברי הרי"ף דפ' הכונס וכ' על דברי האיכא מ"ד וז"ל ולא מסתבר לי הך טעמא וכי אין כדאי לסמוך על ר"ל שהעיד דחזקיה אמרה ונחלק על ר' יוחנן בזה ע"כ וכן מצאתי אליו עוד בפ"ק דעירובין סי' י"ד שכ' ומיהו ר"ל משמיה דר' ינאי אמר שהי' רבו של ר' יוחנן והלכה כר' ינאי נמצאת אתה למד דלדעת ג' עמודי ההוראה סמכינן על ר"ל שאמר משמיה דחזקיה לפסוק הלכתא דלא כר' יוחנן אע"ג דר"ל לא הוה תלמידיה דחזקיה ומכ"ש דלדידהו יש לנו לסמוך על תלמיד ששמע הלכה מפי רבו ואומרה בשמו כאילו שמעינן לה מפומיה דרביה הפך מה שאמר הרב הנ"ל לדעת הרמב"ם איברא דיש כאן מקום דקדוק על הרמב"ם ז"ל מההיא דפ' כל היד ח"י ב' דאיפליגו ר"ל משום ר' אושעיא ור' יוחנן גבי זו היא חזקה ששורפין עליה את התרומה ופסק הרמב"ם בפט"ז מה' שאר אבות הטומאות הלכה ג' כר' יוחנן וקשה אמאי לא חש לדר' אושעיא שאמר ר"ל משמו כמו שחש בההיא דהכונס לר"ל שאמר משמיה דחזקיה דהא ר' אושעיא נמי רביה דר' יוחנן הוה לפי דעתו ז"ל כמו שאכתוב לקמן באות זה ע"ש וכעת לי המך צ"ע:

תקנט

רב ולוי הלכה כלוי. כ"כ ה"ה רפ"ט מה' מאכלות אסורות לדעת הרמב"ם וכן ראיתי למרן בכ"מ סוף הלכות תעניות ובב"י א"ח סי' תק"ס שכ' לדעת הרמב"ם דפסק כלוי נגד רב וכן נגד שמואל משום דגדול מרב ושמואל הוה הביא דבריו הר"ב שיירי כנה"ג בכללי התלמוד אות ל"ח ומדשתיק ליה ש"מ דאודויי אודי ליה וכ"כ עוד הב"י בא"ח סי' ז' והבאר שבע סוף סוטה ודרך הקדש דף ט' ב' ואני המך לבי מהסס בהאי כללא דמי הגיד לו למרן ז"ל דלוי גדול מרב ושמואל הוה ואי משום דאמרינן בסוף פ"א דסנהדרין י"ז ב' למדין לפני חכמים היינו לוי מר' הלא גם רב למד לפני ר' וכדאמרינן בפ' ראשית הגז קל"ז ב' דהוו נפקי זיקוקין מפומיה דרב לפומיה דר' ומפומיה דר' לפומיה דרב וכפירש"י שם שהיו נושאים ונותנים בהלכה ועיין כתובות ס"ט א' ובסוף יומא פ"ז א' רב הוה פסיק סדרא קמיה דר' וע"ע פ' אלו טריפות נ"ד א' וביצה כ"ד ב' ומבית דינו של ר' נמי הוה כדמוכח בהניזקין נ"ט א' דא"ר אנא הואי במניינא דבי ר' ומינאי דידי מנו ברישא וכ"כ הרמב"ם בפתיחת חבורו שרב ושמואל היו מבית דינו של רבינו הקדוש ויתר על זה המדקדק היטב שם בדבריו בלבבו יבין דלדעתו ז"ל רב ושמואל גדולים מלוי הוו דהא חשיב לרב ושמואל בהדי י"א גדולי החכמים שהיו בבית דינו של ר' ולא חשיב ללוי בהדייהו ואחרי מופלג יצא לאור עולם ספר חזון נחום על ס' טהרות ושם דף כ"ג א' ראיתי שכבר קדמני בדקדוק זה תגל נפשי באלהי וע"ש שסיים וז"ל עלה בידינו דהרמב"ם ס"ל דרב היה גדול מלוי וכן בכל מקום מוזכר בש"ס רב קודם לוי וכו' עד ומ"מ בימי ר' שמואל חשוב מלוי היה לדעת הרמב"ם ע"כ נמצאת אתה למד דלדעת הרמב"ם מיהא רב ושמואל גדולים מלוי הוו הפך מ"ש מרן לדעתו ז"ל דלוי היה גדול מרב ושמואל דליתא אחרי המחילה רבה וכבר ראו עיני מה שרמז הרב הנ"ל שם שאחר שהביא דברי מרן ז"ל כ' דעם מ"ש איהו גופיה לעיל מיניה דאחר שמת רבי נתחכם לוי ביותר אתי שפיר אבל כל זה איננו שוה לי כי מי יוכל לדון איזה מחלוקת לוי עם רב ושמואל היה בימי ר' קודם שנתחכם ובלא זה נמי גם אנכי לא ידעתי איך נתקררה דעתו בזה דהא אי נמי נימא כדבריו שלוי נתחכם אחרי מות ר' אכתי עדיפי טפי רב ושמואל מלוי שהם היו מחוכמים גם בימי ר' וכמ"ש הגאון רבינו שמשון בס' כריתות בימות עולם ריש שער ב' דבימי רבינו הקדוש ירד רב לבבל והורה איסור והיתר והלכות בנהרדעא והיינו מאי דאיתא בפ"ק דסנהדרין ח' א' דא"ל ר' חייא לר' בן אחותי יורד לבבל יורה יורה וכו' ע"ש וגם שמואל ראוי לסמכא בימי ר' הוה כדאיתא בפ' השוכר את הפועלים פ"ה ב' דר' הוה מצטער למסמכיה לשמואל ולא הוה מסתייעא מילתא וכו' ואילו לוי לא הוה חשיב

בעיניה דר' כל כך מדהוה קמהדר ליה באפיה כמדומה אני שאין לו מוח בקדקדו כמו שמצינו בפ"ק דיבמות ט' א' ובפ' התודה פ' ב' וצא ולמד עוד דלוי לא היה אפילו חבר לרב ושמואל מהא דאיתא בסוף פ' הזרוע קל"ד ב' לוי זרע בכישר ולא הוו עניים למשקל לקט אתא לקמיה דרב ששת א"ל וכו' וידוע דכל לוי סתם הוא לוי בר סיסי תלמיד ר' כמ"ש בס' יוחסין ורב ששת תלמיד שמואל הוה כמ"ש רב שרירא גאון בתשובתו עיין ספר יוחסין דף קט"ז א' והנה מדלוי בא ליטול עצה ולשאול את פי רב ששת תלמיד שמואל משמע דלוי הוה חבירו של רב ששת ואע"ג דגדול מרב ששת הוה אתא לקמיה לשמוע עצתו וכמ"ש התו' גבי ר' אמי ור' אסי בפ' אלו מציאות כ"ד ב' ובפ' כל הנשבעין מ"ז א' ואי נמי נימא דרב ששת תלמיד ר' יוחנן הוה כמ"ש שארית יוסף וכמו שמצינו בפ' כירה ל"ז ב' דקאמר א"ר ששת א"ר יוחנן עכ"ז אף ר' יוחנן רבו היה קטן מרב ושמואל וכדמוכח בפ' גיד הנשה צ"ה ב' ע"ש ובפ' אלו טריפות נ"ד א' ושם קל"ז ב' כל זה דברתי עד הנה לפום מאי דסליק מפשטא דהאי שמעתא אבל מה אעשה שכבר כ' רש"י בהדיא בפ' מי שמתו ח"י ב' דלוי חבירו דשמואל הוה וכן מצאתי בחפישה לרשב"ם ז"ל בפ' ע"פ ק"ד א' דרב ולוי ושמואל חבירים הם וכ"כ הרב חזון נחום הנ"ל דזה נראה דעת הרמב"ם עש"ב ולדידהו צ"ל דכיון דהך עובדא דלוי היה בכישר שלא היו שם רב ושמואל חביריו לפיכך אתא לקמיה דרב ששת אף דקטן ממנו היה ומיהו לפק"ד נראה להליץ בעד מרן ז"ל דמ"ש דלוי גדול מרב ושמואל הוה טעמו הוא משום דלהרי"ף והרמב"ם ודעמייהו ר' חנינא בר חמא הוה רביה דרב וכדאסיקנא בכללין דלעיל ומאחר דלוי היה חבירו של ר' חנינא בחכמה ובשנים ולא היה ניכף לו כלל כמ"ש רש"י בפ' במה אשה נ"ט ב' נמצא דרב שהיה תלמידו וכפוף לו קטן מלוי היה. ברם חזי הוית דאף אי יהיבנא ליה שיטתיה למרן דלוי גדול מרב ושמואל הוה אכתי אין זה טעם מספיק לפסוק הלכתא כוותיה כנגדם דהא רב גדול מר' יוחנן הוה כדכתיבנא ועוד דרב תנא הוא ופליג משא"כ ר' יוחנן כמו שהוכחתי בראיות נכונות בראשית אות זה ואפ"ה הלכה כר' יוחנן לגבי רב כידוע ודבר זה ראה למדתי מהכ"מ גופיה דבפ"ב מה' ע"ז הלכה י' דחה דברי מהר"י קולון מכח זה יע"ש וקושטא קאי דאחרי מופלג שכתבתי כן יצאו לאור עולם ס' יד אהרן וס' מרכבת המשנה ושם ראיתי שהר"ב יד אהרן סי' תק"ס והר"ב מרכבת המשנה סוף ה' תעניות שניהם המלכים נתעוררו בזה והניחו הדבר בתימא ואעיקרא דהאי כללא נמי מצאתי למוהר"י אישקאפאה בס' ראש יוסף על א"ח סי' תק"ס שכ' על דברי הרב"י אלה הדברים כל זה לא שמענו אדרבא בכמה פעמים דרב ולוי פליגי הלכתא כרב ובב"מ פליגי אי קונין בכליו של קונה או של מקנה ופסקו שם הפוסקים כרב וכן בכמה דוכתי

עכ"ד וכן ראיתי להריטב"א ז"ל בפ"ב דכתובות שכ' בפשיטות דרב ולוי הלכה כרב ואע"ג שהם תנאים דמסייעי לי מ"מ לי אני בעניי לא ברירא כל כך מילתייהו דמה שהביא הר"ב ראש יוסף מההיא דב"מ לפק"ד לא מכרעא כלל דהא הרי"ף והרא"ש פ' הזהב בההוא פלוגתא דרב ולוי במה קונין יהבו טעמא למה שפסקו כרב ואמרו דקים ליה רב כת"ק דסתמא היא ולוי קים ליה כר' יהודה דיחיד הוא ועוד דמסקנא דשמעתא כרב סלקא הרי דטעמא שפסקו כרב לא מכח הכלל הוא אלא משום דסוגיא הכי מוכחא ויותר על זה מצינו להרי"ף גופיה דבאותו פרק עצמו גבי אין אונאה לפרוטות פסק כרב כהנא נגד לוי אף שהיה גדול ודאי מרב כהנא מהטעם שכ' שם הרא"ש דמתני' כוותיה דרב כהנא דייקא ואף למאי דפליג הוא ז"ל ואזיל לשיטת הרמ"ה לפסוק כלוי היינו מטעמי אחריני שהזכיר שם לך נא ראה גם מה שהחליט הדבר הריטב"א לפסוק כרב נגד לוי אני בעניותי לא ידעתי מאין למד לומר כן דכפי הנראה מכללות דברי קדמונינו ז"ל מוכח בבירור דלית להו לקמאי כללא ברירי בהא דהא קא חזינן להרי"ף והרא"ש בההיא דקנין ולהתוס' שם מ"ז ב' ד"ה לאפוקי וכן בפ' גיד הנשה גבי בשר שנתעלם מן העין לפי מ"ש הר"ן שם דמהדרו אטעמי לפסוק כרב ועוד עיין הרי"ף והרא"ש פ"ד דכתובות שכתבו והלכתא כרב דקאי כת"ק ובפ' גיד הנשה גבי ריחא מילתא וכן בפ' המפקיד גבי שליחות יד אי צריכה חסרון האריך הרי"ף בטעמים רבים לפסוק כלוי ע"ש ובמחלוקת דפ' תינוקת ס"ד ב' בדין שמשה בימים וכו' מייתי לה הרי"ף בהלכות נדה שבשבועות דף ש"א ב' ולא פסק הלכתא לא כמר ולא כמר לפי שאין שם בש"ס הוכחה כשום חד מתרווייהו וגם רש"י פ' כיצד צולין ע"ו ב' והתו' פ"ה דע"ז ס"ו ב' והרא"ש שם כולם בקשו חשבונות רבים בפסקיהם ולא אישתמיט לשום חד מינייהו להזכיר כללא בהא לא כרב ולא כלוי ועל כגון דא אית לן למימר ודאי דאם איתא דאיכא כללא בזה לא הוי שתקי קמאי מיניה ומכל האמור יתבאר לך דלא צדק כלל מוהר"י חאגיז במ"ש בהלק"ט שלו ח"ב סי' ק"ב שיש לפסוק כרב לגבי לוי הבאתי דבריו אחת למעלה בכלל הקודם לך נא ראה ואתה תחזה דמלבד הני טעמי ברירי דכתיבנא שמתי פני לנטוש ולנתוץ כל יסודותיו זאת לא זאת יש לתמוה עליו איך שבקוה לבקיאותיה ולא הזכיר כלל דעת ה"ה ושאר רבוותא דאייתינא. ומעתה אלכה נא ואשובה לדרוש ולתור בחכמת ה"ה והכ"מ שכתבו בפשיטות לדעת הרמב"ם כלל גמור הוא לפסוק כלוי נגד רב ושמואל דאם כדבריהם איכא למידק למה זה פסק הרמב"ם כרב נגד לוי בפ"ה מה' איסורי ביאה הלכה י"ט בדין שמשה ימים לא הפסידה לילות ושם בפ"ו הלכה ב' בדקה עצמה ומצאתה טמאה וכו' וכמ"ש שם ה"ה והלא בפרק תינוקת ס"ד ב' וס"ח א' דשם עיקר פלוגתייהו לא איתמר

אלא טעמא דידהו ובודאי ליכא שום הוכחה בסוגיא לשום חד מתרווייהו כמו שיתבאר למעיין שם וכן בפ"ב מה' גניבה הלכה י"א בדין מכרו חוץ מאחד ממאה שבו וכו' שכ' ה"ה דפסק כרב כנגד לוי למה לא יהיב טעמא למילתיה מאחר שהוא נגד הכלל והכי נמי תיקשי להכ"מ דפ' ט' מה' ביאת מקדש הלכה ב' בדין אין הזר חייב אלא על ד' עבודות בלבד כ' וז"ל מימרא דרב פ' ב' דיומא ואע"ג דלוי פליג ואמר אף תרומת הדשן פסק רבינו כרב ע"כ דמאחר דמהש"ס שם כ"ד א' ליכא לאוכוחי מידי משום דלא אייתי שם אלא מהיכא ילפי לה הוה ליה למימר מילתא בטעמא כמו שנתן טעם לזה בפ' ב' מה' בית הבחירה הלכה י' ובפ"ד מה' איסורי ביאה הלכה ח' ובפי"ג מה' מעילה הלכה י' לך נא ראה וכל זה לי המך צריך תלמוד גדול האמנם הואיל ואתא לידן ההיא דפ"ג מה' מעילה לא אוכל להתעלם ממה שיש לדקדק בטעמא דיהיב שם מרן בכ"מ הילך לשונו הנהנה מקדשי קדשים וכו' פלוגתא דרב ולוי בפ"ב דמעילה ופסק כרב דאמר מה שנהנה יפלו לנדבה ותניא כוותיה ואע"ג דתניא כוותיה דלוי לא עדיפא כולי האי דמשמע דהוא גופיה תני לה דלמדין לפני חכמים היינו לוי כ"כ הר"י קורקוס ז"ל עכ"ד ואיכא למידק עליה דמדשתיק ליה משמע דאזיל ומודי למוהר"י קורקוס דלמדין לפני חכמים דברייתא נמי היינו לוי ואילו בכלליו דף ה' א' עשה עיקר מדברי התו' דמעילה ט' ב' דס"ל דלמדין לפני חכמים דבריי' לאו היינו לוי וכדביאר היבין שמועה שם ע"כ וגם על מוהר"י קורקוס יש לדקדק איך לא שת לבו שדברי התו' מוכרחים הם שהרי אפי' כח תנא לא אשכחן בכולי תלמודא דיהבו ליה כדיהבו לרב דאמרו עליה רב תנא הוא ופליג ומכ"ש שלא יוזכר בבריי' שוב ראיתי שדבריו הם לקוחים מדברי רש"י שם שכ' למדין לפני חכמים דהיינו לוי מר' איהו קתני הא בריי' משמיה דר' אלא שאני לא זכיתי להולמם דמדקאמר סתמא דתלמודא תניא כוותיה דלוי ולא קאמר וכן תני לוי במתניתיה כדרגיל תלמודא למימר בשאר דוכתי עיין יומא כ"ד א' וכתובות נ"ג ב' וסוטה מ"ח ב' ותמורה ל"ג א' ונדה ס"ח ב' ש"מ דלאו לוי קתני לה אלא נתקבלה בבית המדרש משום דמתניא בי ר' חייא ור' אושעיא וכמ"ש הר"ב בס' יוחסין שלהי אות אלף מהאמוראים דכל תניא שבתלמוד הוא מר' חייא או מר' אושעיא ע"ש וכן מצאתי למוהרי"ב בס' שדה יהושע פ"ק דערלה דף קי"ח ב' שכ' דתניא סתמא משמע שהיא בריי' מוסכמת ותו מאן דכר שמיה דר' בזה דהא מאי דאמרו בסנהדרין י"ז ב' למדין לפני חכמים לוי מר' היינו לומר לוי שלמד לפני ר' וכמו שפירש"י גופיה שם אבל לעולם סברת הלמדין הוא ולא סברת ר' לכן נראין דברי התוס' עיקר דלמדין דבריי' אחר הוא ולא לוי וכ"כ הגר"ש בס' הכריתות בלשון לימודים שער ב' סי' ט"ו ע"ש זאת תורת העולה מכל זה האריכות לפק"ד דלית בידן

ראיות מספיקות למעבד כללא בהא מלתא לא כרב ולא כשמואל גם לא כלוי ומדחזינן להו לקמאי דלא אמרו בה ולא מידי ש"מ דלא הוה ברירא להו מלתא וכמו שהכיר באנסו מוהר"י חאגיז וסיים בלשון זה ומדלא כתבו הרי"ף והרא"ש גבי רב ולוי חדא דרב ולוי הלכה כרב ועוד וכו' משמע דלא ברירא להו מלתא ע"כ ומאחר שכן כל היכא דאיפליגו רב או שמואל עם לוי מדקדקינן היטב בההיא שמעתא וכפום הוכחה דאית בה הכי מסקינן להלכתא ובדליכא שום הוכחה בסוגיא בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המקיל כנלע"ד אם יסכימו עמי הלמדין לפני חכמים:

תקס

רב דימי ורבין הלכה כרבין. משום דרבין בר סמכא הוא טפי כדאיתא ביבמות פ' הבא על יבמתו ס"ד ב' ועיין תוס' פ' ה' דע"ז ע"ג א' ד"ה רואין ולכאורה יש לדקדק על זה מהא דאית' בפ' יש נוחלין קכ"ט א' כי אתא רב דימי א"ר יוחנן וכו' כי אתא רבין וכו' א"ל אביי לרבין אנחתת לן חדא אתקפת לן חדא וכו' עד אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן ופירש"י אנא ור' דימי הרי דר' דימי ורבין פליגי אליבא דר' יוחנן בר ולא עבדינן עיקר לדרבין טפי מדר' דימי ויש ליישב דכיון דר' אשי אותיב לכולהו מההיא דתניא נכסי לך וכו' וסלקי להו בתיובתא ופסקינן כר"ל לא חש תלמודא להאריך במילתא דלא קאי הכי במסקנא וכמ"ש התוס' גופייהו בפ' כלל גדול ע"א ב' ד"ה מכלל ובביצה ל' ב' ד"ה אמר ובפ' ד' אחין ל"ג א' ד"ה במאי קמפלגי ובפ' ד' מיתות ס"ב ב' סוף ד"ה העלם וע"ע שארית יוסף נתיב הקושיא כלל כ"ו שכ"כ בשם הרשב"א בחידושי ברכות שלו דף י"ד ב' ד"ה להודיעך כחו דר' יוסי וכן מצאתי גם אני להרשב"א ז"ל בשיטתו לקמא דף קפ"ז א' ובפ' בהמה המקשה ע"ש וסהדי במרומי שאני בעניי נסתפקתי אעיקרא דהאי כללא דאפשר דלא כתבו כן התוס' אלא אי פליג רבין אדר' יצחק בר יוסף דלשם שהוא יצחק סומקא דלגביה הוא דאמרינן ביבמות אבין בר סמכא יצחק סומקא לאו דסמכא אבין ישנו בחזרה יצחק סומקא אינו בחזרה אבל לגבי ר' דימי מנין לנו וע"ע מ"ש בזה באות התי"ו גבי תלמיד שהיה אומר הלכה בשם רבו שוב האיר ה' את עיני וכה הראני בתוס' פ' ג' דבכורות כ"ב ב' תוך ד"ה יתיב הכלל זה הוא מר"ת אך סתם תוס' דלשם מגמגמי ביה אין ולאו רפיא בידיה והוא מטעמא דכתיבנא ע"ש ומדברי הריב"ש סי' שפ"ז מוכח נמי דלא ס"ל האי כללא מדמהדר אטעמיה למה שפסק הרמב"ם כרבין נגד ר' דימי:

תקסא

רב אחא לחומרא ורבינא לקולא בכל התורה כלה והלכתא כרבינא לקולא לבד מהני תלת אומצי ביעי ומזרקי דר' אחא לקולא ורבינא לחומרא והלכתא כר' אחא לקולא כך היא

הנוסחא בכל הש"ס שלפנינו בפ' כיצד צולין ע"ד ב' ובפ' גיד הנשה צ"ג וזו היא גירסת הרי"ף ורש"י והרא"ש שם והתוס' בפ' מרובה ע"ט א' ד"ה או שהוציאו ומהר"ר ישראל בפסקיו סי' י"א ע"ש וכן מצאתי לבעל ה"ג דף כ"א ב' ודף ל"ב ב' ונ"ג א' ונ"ג ג' וקל"ד א' ולהר"ן ז"ל ס"פ רבי ישמעאל דף שע"ג ב' ולבעל הערוך ערך הלך ולהריב"ש בסי' תל"ו ומהר"ם אלשקאר סי' ד' וכן הוא בהליכות עולם בש"ה ספ"ב ובשאר בעלי הכללים אמנם מצאתי להמרדכי בפ' השואל שכת' דבכל התורה כלה ר' אחא לקולא ורבינא לחומרא והלכתא כר' אחא לקולא והוא פלא שהרי לא מצינו לשום א' מהפוסקים דגרסי הכי וכבר עלה בדעתי לומר שנפל ט"ס בדבריו וצ"ל ר' אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא לקולא כי היכי דלא לפלוג אכולהו רבוואתא שהבאתי אבל מצאתי להכנה"ג בח"מ ססי' רצ"א וססי' שפ"ג שהביא דברי המרדכי אלו וכת' שאפשר שהוא גורס הפך מגירסא דילן והכריח מדברי הרב המאירי דפ' הנשרפין שגם הוא גורס כגירסת המרדכי ותמה ממוהריק"א בכלליו וממוהר"ש אלגאזי שלא עמדו בזה יע"ש:

תקסב

רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא לקולא בכל התורה כולה כת' הכנה"ג בי"ד סי' י' הגהות הטור אות י"ז דאפילו דקיימי אחריני כסברת המחמיר ואפי' יהיו מאותם הרגילים להיות הלכתא כוותייהו אפ"ה פסקינן כדברי המיקל וכ"כ עוד בח"מ סי' רצ"א וכן מצאתי להרמב"ן ז"ל בחידושיו לפ' החולץ דף ט"ל א' וכ"כ הריטב"א שם בחידושיו כ"י ואע"ג דהליכות עולם כת' הפך מזה כן נראה עיקר:

תקסג

רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל. היינו במילי דלא שייכי בהו חומרי אבל במילי דשייכי בהו קולי וחומרי לא כ"כ הר"ן בפ' אין מעמידין גבי מומר להכעיס:

תקסד

רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל. הני מילי בשאר דברים אבל באיסור אכילה גנאי הוא לישראל ליהנות מאיסור הניית שבת דמשק אליעזר על חולין דף ל"ו א':

תקסה

רב וזעירי הלכה כרב. דרבו של זעירי הוה כן כת' הרא"ש ז"ל בפ' המניח סי' ז':

תקסו

רבי חנינא וזעירי. אין ספק דהלכה כר' חנינא דרביה דזעירי הוה דאמר זעירי אמר ר' חנינא אשכחן בכמה דוכתי בסוף פ"ק דכתובות ובסדר קדשים בשחיטת חולין פרק בהמה מקשה ע"ה ב' ובמנחות פ' הקומץ רבה כ"א א' ול' ב' כ"כ הרמב"ן ז"ל בספר

מלחמות ה' בשלהי יבמות וכן מצאתי עוד דקאמר אמר זעירי אמר ר' חנינא בפ"ק דשבת י"ז א' ושם נ' א' ובפ' הדר ס"ג א' ובפ' חלק צ"ח א' וח"ן ב' ובפ' כל היד י"ט ב' ולפי מאי דאסיקנא לעיל דרב ור' חנינא הלכה כר' חנינא משום דרבו הוה אפשר שפיר למימר דגם הרא"ש יודה בזה הכלל כיון דגם דר' חנינא רביה דרביה הוה:

תקסז

רבי יוחנן וזעירי. נלע"ד ברור דהלכה כר' יוחנן דלדעת הרא"ש דתלמיד רב הוה כיון דקי"ל דהלכה כר' יוחנן לגבי רב כ"ש לגבי זעירי תלמידיה ובלא זה נמי הנה מקום אתי להוכיח דהלכה כר' יוחנן לגבי זעירי מדאשכחנא אנא נמי בפ"ד דע"ז נ"ג א' דקאמר התם זעירי אמר ר' יוחנן כנראה דגם ר' יוחנן היה רביה דזעירי ומצאתיו יותר מפורש בדברי רש"י דפ' עשרה יוחסין ע"א ב' דעלה דאמר ר' יוחנן לזעירי אורייתין כשר בנתין לא כשרן פירש הוא ז"ל תלמידי אתה ותורתי כשרה לך ובתי אינך חפץ ע"כ וכן תמצא עוד לבעל שארית יוסף דקחשיב לזעירי עם תלמידי רבי יוחנן ע"ש והכי אשכחנא תו להרמב"ן במלחמותיו ר"פ אלו עוברין שסתם בזה הלשון דר' יוחנן עדיפא דלא אשכחן אמורא דפליג עליה אלא זעירי תלמידיה ע"כ וכ"כ בפשיטות הר"ב ראשון לציון דף פ"ג א' ומעתה מצינן גם אנן למימר להדיא דהלכה כרבי יוחנן לגבי זעירי כיון דתלמידיה הוה. ברם נבהלתי מראות דברי מהר"י קורקוס מכ"י שהביא הר"ב חזון נחום בפי"ג דזבחים משנה ז' ואלו הן ולעיקר הדין אין הלכה כר' יוחנן אלא כזעירי דמוקי רבנן דסברי פטור דזעירי רביה דר' יוחנן הוא וכו' ע"כ והוא דבר התמוה לרבים דאזל בתר איפכא איש אשר כמוהו שר וגדול בישראל וגם זה תימא שהר"ב חזון נחום שהעתיקו לא הרגיש בזה:

תקסח

רבי יוחנן ור"ל. דאמרינן בפ' החולץ ל"ו א' דהלכתא כרבי יוחנן בר מתלת אע"ג דבאיזה דין אחר בר מהני תלת תניא כוותיה דר"ל מ"מ הלכה כרבי יוחנן לגביה דר"ל כן כתבו התו' בפ"ק דע"ז ו' ב' ד"ה תניא כוותיה דר"ל וכן נראה מדברי המרדכי ס"פ השולח שכת' וז"ל ובכי האי גוונא איכא בפ' הזהב דאמר רבא גבי משיכה מפורשת התורה קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל ואע"ג דרבא פסיק כר' יוחנן בר מתלת ע"כ הרי דלרבא מאריה דהאי כללא בהנהו תלת הלכה כר"ל לא זולת אף דתניא כוותיה והרא"ש ז"ל שם בע"ז ובפ' החולץ כת' דהכי מסתבר וכ"כ עוד שם הר"ן בשם סה"ת והטעם לזה דרשתיהו פגשתיהו בהר"ן פ' כל שעה דף ל"ה ב' שכת' דהא בהנהו דמני דהלכה כר"ל תניא כוותיה דר"ל ואפ"ה מני להו אלמא דבכולהו אחרנייתא נקטינן כר' יוחנן אף כדאיתותב ומצאתי עוד בשיטת ב"ק לתלמידי ר' פרץ כתיבת יד דפ"ד וה' כת' דמדפסק רבא בפרק החולץ

כרשב"ל בתלת הא בכולהו הלכה כרבי יוחנן וכן כת' בשמם ר' בצלאל בש"מ על ב"ק פ"ד אך אמנם הר"ן ז"ל בההיא דע"ז כת' והרי"ף והרמב"ם לא ס"ל הך כללא דר"י בעל התו' מדפסקו בהא כר"ל מטעמא דתניא כוותיה וכותייהו פסק מוהריק"א בשלחנו הטהור בי"ד סי' קמ"ח והב"ח שם וכ"כ על זה בס' מקראי קדש קט"ז ע"ש ובכ"מ פ"ה מה' יסודי התורה דין ה' וזו היא דעת ההלכות משמיה דכהן צדק שהזכיר הרי"ף בפ' כל שעה גבי הרתיח ולבסוף הדביק וכמ"ש הר"ן שם ע"ש בדף רל"ח ב' וכן מצאתי עוד להלחם משנה בפ"ב מה' חגיגה ובריש פי"ט מה' סנהדרין שכת' דהרמב"ם ז"ל פסק כר"ל לגבי ר' יוחנן משום דתניא כוותיה דר"ל יע"ש והסכים הפר"ח במים חיים שלו שם לדבריו. אבל מדי דברי בהאי כללא לא אוכל להתעלם ממאי דאשכחנא להרי"ף ז"ל בפ' כל שעה גבי הרתיח ולבסוף הדביק שפסק כר' יוחנן נגד ר"ל אף דסוגיא דגמרא כר"ל אתיא מטעמא דמדמני הנהו תלת בפרק החולץ משמע דבכולהו אחרנייתא נקטינן כר' יוחנן וכמ"ש שם הר"ן והרמב"ן במלחמותיו וכ"כ הרשב"ץ בח"ג דף י"א ג' ונמצא א"כ דפסקי הרי"ף והר"ן דע"ז ודפסחים סתרי אהדדי ולעת כזאת לא ראיתי מי שנתעורר בזה ולי המך צ"ע ואשוב אתפלא על הלחם משנה שכת' בפ"ט דע"ז דאע"ג דתניא כוותיה דר"ל דאפי' באידיה' אם נשא ונתן מותר מ"מ הרמב"ם פסק כר' יוחנן דנשא ונתן אסור ביום אידם משום ההיא דהחולץ דקחשיב תלת דהלכתא כר"ל ולא חשיב האי וכמ"ש שם התוס' ע"כ ובאמת שהדברים תמוהים דמלבד שכל זה סותר למ"ש היא עצמו לדעת הרמב"ם בפ"ב דחגיגה ובפי"ט דסנהדרין אף גם זאת אין מקום לדבריו כלל דהא אף לר"ל אם נשא ונתן ביום אידם אסור דע"כ לא נחלקו אלא אם נשא ונתן בג' ימים שלפני אידם כמבואר היטב שם בגמ' דקא איתיביה רבי יוחנן לר"ל לפני אידיהן של עכו"ם נשא ונתן אסורים מאי לאו לפני אידיהן ופריק ר"ל לא אידיהן דוקא הא קמן בבירור דר"ל מודה דביום אידם עצמו נשא ונתן אסור דבהא לא פליגי וכ"כ שם הרי"ף והרא"ש דלכ"ע ביום אידם נשא ונתן אסור וכן הוא בהדיא שם בכ"מ וברור הוא כשמש מתוך דברי הש"ס שהבאתי והשתא נמצינו למדין שפיר דמה שפסק הרמב"ם ז"ל דאם עבר ונשא בג' הימים מותר בהנאה הוא כר"ל ומה שפסק דהנושא ונותן ביום חגם אסור בהנאה הוא ככ"ע דהא בהא אפילו ר"ל מודה כאמור ומאחר שכן אמור מעתה שדברי הלח"מ הנז' לא שרירין ולא קיימין וכבר הושג מהפר"ח בלשונותיו על הרמב"ם וכת' בקיצור לשונו שדברי הלח"מ הם טעות ולא הזכיר טעמא מאי ולדידי טעמא הוי כדכתיבנא וקושטא קאי דאחרי מופלג שכתבתי כן הגיעו לידי שו"ת מהר"ם די בוטון בנו וראיתי בדף ק"מ א' שנשאל על זה והשיב דט"ס וחסרון לשון יש בדבריו ואולי נשמטה שיטה אחת בהעתק או בדפוס ע"ש.

שוב זכיתי לשיטת יבמות מהריטב"א כ"י וראיתי שכת' בפ' החולץ וז"ל הלכתא כוותיה דר"ל בהני תלת וכבר פירשתי במסכת מכות דאיכא אחריני דהלכתא כר"ל משום דסוגיא כוותיה ולא נאמרו הכללות אלא על הרוב ומן הסתם ולפיכך אמרו שאין למדין מהם אפי' במקום שנאמר בהם חוץ וכ"ת ולמה הוצרך לפסוק הלכה כר"ל בהא דשמעתין כיון דתניא כוותיה י"ל דלא נקטה אלא משום אידך תרתי פירשתי במקומם בס"ד בבבא בתרא עכ"ד וכ"כ עוד בחידושי ע"ז שלו דף כ' א' ולמדתי קרוב לדברים אלו מתוך דברי הר"ב משנה למלך פח"י מה' מעשה הקרבנות דהיכא דאמוראי אחריני קיימי כוותיה דר"ל או היכא דסוגיא אחריתי אתיא מרווחת טפי כר"ל פסקינן כוותיה ולא משגחינן במאי דלא חשיב לה תלמודא דהחולץ בהנהו תלת דיש לנו כיוצא בזה דהלכתא כר"ל אף דלא מנו אות' בפ' החולץ עכת"ד וע"ש הן אמת דכפי הנראה לפק"ד בזה חלוק המשנה למלך מהריטב"א דלדידיה היכי דאמוראי אחריני קיימי כר"ל פסקינן נמי כוותיה ואילו הריטב"א לא קאמר דפסקי' כר"ל אלא היכא דסוגיא כוותיה או דתניא כוותיה אבל אי אמוראי אחריני קיימי כר"ל נראה דלדידיה משום הא לא פסקי' כר"ל מדלא הזכירו כן כתבתי מדעת עצמי ושוב האיר ה' את עיני ומצאתי להריטב"א גופיה שכת' כן בבירור שם בפ' החולץ על מאי דאיתא שם דף מ' ב' בגמ' הבא על צרת חלוצה וכו' וז"ל ולענין פסק אע"ג דשמואל כר"ל הל' כר' יוחנן דהא דאמרי' ר"ל ור' יוחנן הל' כר' יוחנן כללא דוקא הוא אע"ג דאיכא אמוראי דקיימי כוותי' וכן כללא דאביי כדמוכח בכמה דוכתי וכפירוש רב אלפס ז"ל ולא כדברי הראב"ד ז"ל שפוסק כר"ל משום דשמואל קאי כוותיה ע"כ ושמח לבי גם אני שכוונתי אל האמת וכ"כ הרמב"ן בחידושי יבמות שם ומן התימה על מוהר"ש אלגאזי שבספרו יבין שמועה כלל רנ"א לא הזכיר אלא התו' דע"ז בלחוד ולא שת לבו לכל הני אשלי רברבי דאייתינא ומצאתי למוהר"י קורקוס בפ"ה מה' מעשר שני הלכה ה' שכת' דכשיש מחלוקת אמוראים אחרים בההיא פלוגתא דר' יוחנן ור"ל אף דאסיקו לדר' יוחנן בקשיא לא רצו לתלות אותה בר"ל לחוד ע"ש ובס' הזכות דף כ' א' ועוד ראיתי לר' ישעיה הזקן בספר המכריע כ"י סי' ט"ו שכת' וז"ל ר' יוחנן ור"ל הלכה כר' יוחנן ה"מ כי ליכא אחרינא ה בהדייהו אבל היכא דאיכא אחרינא בהדייהו לא ובפרט אי רב אשי דהוא בתרא קם ליה כנ"ל:

תקסט

רבי יוחנן ור' חייא בר יוסף הלכה כר' יוחנן דהוא מאריה דתלמודא טפי מר' חייא בר יוסף ועוד דתלמידיה דר' יוחנן הוא כדמוכח בכמה דוכתי דאמר ר' חייא בר יוסף משמיה דר' יוחנן ואין הלכה כתלמיד במקום הרב לחם שמים פירוש על משניות דף פ' ג' לדעת

הרמב"ם והנה מ"ש דתלמידיה דר' יוחנן הוה אין אני מודה לו בזה דהא תלמידיה דרב הוא דהוה כמו שתמצא להר"ב שארית יוסף דף ל"ה ב' דעם תלמידי דרב מני לר' חייא בר יוסף ויש לי ראיה לדבריו מהא דאמרי' פ' השולח ט"ל א' כי סליק ר' חייא בר יוסף אמרה להא שמעתא דרב קמיה דר' יוחנן א"ל אמר רב הכי וכו' ע"ש אלמא דתלמידיה דרב הוה והיה אומר שמעתיה קודם ר' יוחנן ואע"פ כן הכלל הוא אמיתי ונכון כיון דהלכתא כרבי יוחנן לגבי רב כ"ש לגבי רבי חייא בר יוסף תלמידיה:

תקע

רבי יוחנן ור' יוסי בר חנינא היכא דפליגי פלוגתא דרבוואתא הוא כמאן פסקי' דלדעת הרא"ש ור"ח ור"י ברצלוני הלכה כר' יוחנן דרביה דר' יוסי בר חנינא הוה ולדעת הרמב"ם והרמ"ה הלכה כר' יוסי בר חנינא משום דאמרינן עליה בגמרא דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא עיין הרא"ש ספ"ד דב"ק וכנה"ג ח"מ ססי' ת"ו וה"ה והכ"מ רפ"ו מה' נזקי ממון ומצאתי להרי"ף ז"ל בר"פ האשה שנפלו שבמחלוקת ר' יוחנן ור' יוסי בר חנינא הביא דברי שניהם ולא הכריע כנראה דספוקי מספקא ליה הלכה כמאן וכמ"ש שם בעל פורת יוסף ע"ש אך הרא"ש שם הכריע כר' יוחנן משום דתניא כוותיה ואיכא למידק על זה דמשמע מדבריו דאי לאו דתניא כוותיה היה פוסק כר' יוסי בר חנינא לגבי ר' יוחנן ודבר תימה הוא דהא בספ"ד דב"ק דאייתינא כת' איהו גופיה דהלכה כרבי יוחנן משום דרביה דר' יוסי בר חנינא הוה ויותר תימה הוא דבהדיא כתב הרא"ש בפ' הכותב גבי ינתנו לכושל שבהן שר' יוסי בר חנינא הוה קשיש טפי מר' יוחנן וזה ודאי סותר למ"ש הוא עצמו בההיא דב"ק דר' יוחנן רביה דר' יוסי בר חנינא הוה ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ואמת הדבר שאחר עידן ועידנין מצאתי להר"ב לחם חמודות בפ"ב דחולין סי' ט' שגם הוא נתעורר בזה ונדחק לתרץ שצריכים אנו לומר דתרי רבי יוסי בר חנינא הוו וכן ראיתי בס' חזון נחום על ספר קדשים דף ק"ל ב' שכת' דצ"ל דר' יוסי בר חנינא לחוד ור' יוסי ברבי חנינא לחוד לפי שסתר דברי עצמו מהבבלי לירושלמי אך דעתי לא נתקררה בזה דזה מנין להם והן אמת שמצאתי להתוס' ז"ל בפ"ד דנזיר כ"ט א' ד"ה ה"ג שהכריחו דתרי ר' יוסי בר חנינא הוו אבל בפירוש איתמר שם דחד מינייהו הוא תנא מדהוזכר בברייתא ובשני המקומות של הרא"ש דסתרי אהדדי בתרווייהו מוכח דאמורא הוא מדפליג עם ר' יוחנן ושהוו תרי ר' יוסי בר חנינא אמוראי לא אמרה אדם מעולם ולי הדיוט צ"ע. ואיך שיהיה נלע"ד פשוט דדברי הרא"ש דב"ק עיקר דהא תלמוד ערוך הוא בידינו בסנהדרין ל' ב' דר' יוחנן סמכיה לר' יוסי בר חנינא ואמר לו בני אמור לי כיצד שמעת וכו' ע"ש וטפי הו"ל להרא"ש לאתויי ראיה למילתיה מהך דסנהדרין מההיא

דמייתי מפ' הגוזל בתרא דף קי"ב ב' דקאמר קבלה מיניה ר' יוסי בר חנינא וכו' דאחרי המחילה אין ראיתו זאת מכרעת לפק"ד דהא מסקינן בפ' כל הנשבעין מ"ז ב' דקבלה ר' מיניה דר' חייא בר אבא אע"ג דתלמיד דר' יוחנן הוה שלמד לפני רבי והכי נמי אשכחן בפ' המזבח מקדש פ"ז א' דלא קבלה רבא מיניה דרבה רביה הרי דלאו בקבלה תליא מלתא וצא ולמד עוד דר' יוסי בר חנינא תלמידו דר' יוחנן הוה מסדר ישיבתם בישיבה של מעלה וכדאיתא בפ' השוכר את הפועלים פ"ה ב' אמר ר' זירא אמש נראה לי ר' יוסי בר חנינא אמרתי לו אצל מי אתה תוקע (פי' בישיבה של מעלה) אמר לי אצל ר' יוחנן ור' יוחנן אצל ר' ינאי וכו' הרי דתלמיד אצל רבו הם יושבים ואף לדעת הרמב"ם והרמ"ה דפסקו כר' יוסי בר חנינא לגבי ר' יוחנן מודו ודאי דתלמיד ר' יוחנן הוא אלא דפסקו כוותיה משום שאמרו עליה בגמ' דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ותדע לך שכן הוא דהא בפ"ד דמעילה ט"ז ב' איתא דתניא ר' יוסי בר חנינא קמיה דר' יוחנן ולדעת הרמב"ם כל היכא דאמרי' כן תלמידו היה מדתני קמיה וכמ"ש הכ"מ בפ"ו מה' מזוזה הלכה ו' וזה ברור ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת יש לתמוה הפלא ופלא על תלמידי רבינו יונה שבפ' הכותב כתב ר' בצלאל בשיטה מקובצת שלו דף צ"ז א' בשמם וז"ל וצ"ע למה לא הביא הריא"ף בהלכותיו דברי ר' יוחנן דהוא בתרא טפי מר' יוסי בר חנינא ע"כ והיא כשגגה שיצאת מלפני השליטים דזה הוא נגד תלמוד ערוך דסנהדרין שהבאתי ודבריהם הם שצריכים עיון וע"ע בפ' חזקת הבתים ט"ל א' דאיתא התם אשכחינהו ר' יוסי בר חנינא לתלמידיו דר' יוחנן א"ל מי שמיע לכו מר' יוחנן מחאה וכו' ע"ש ומכאן אתה דן דבתרא מר' יוחנן הוה הפך דבריהם וע"ע בכללין דלקמן ובכנה"ג י"ד סי' י"ג הגהות הב"י אות ב' אחר זמן מצאתי בס' יראים להרא"ם שבהלכה קל"ז כתב דלא קי"ל כר' יוחנן אלא לגבי רב ושמואל אבל לגבי ר' יוסי בר חנינא לא והוא פלא ועיין קרבן נתנאל שנדפס מחדש בפ' הכותב סי' ב' שלא נתחוורו לי דבריו בזה:

תקעא

רבי יוחנן ור' אלעזר הלכה כר' יוחנן דרביה דר' אלעזר הוא כן כתב הרי"ף ספ"ק דכתובות ובפ' המניח גבי מפקיר נזקיו וכדברי הנ"י שם וכ"כ הרא"ש שם בכתובות וכ"כ הרב המגיד רפ"ד מה' גירושין לדעת הרמב"ם וכן מצאתי עוד למרן בכ"מ פ"ו מה' תרומות הלכה י"ב ובר"פ י"ב מה' שמיטה ויובל יע"ש וכן תמצא בכריתות ימות עולם ש"ג סי' כ"א ובהליכות עולם רפ"ב משער החמישי ובס' מים חיים להפר"ח דף ל' ב' וזה מוסכם ופשוט לא מצאתי ולא ראיתי חולק על זה לבד ראה זה מצאתי להר"ב דמשק אליעזר שבשיטתו על חולין דף ד' ג' כתב וז"ל בודאי הלכה כר' אלעזר נגד ר' יוחנן חדא וכו' ועוד

דר' אלעזר כתלמיד חבר דר' יוחנן ור' יוסי בר חנינא תלמידיה ממש וכמה פעמים פליג ר' אלעזר עם ר' יוחנן עצמו עכ"ד והאמת אגיד שבהשקפה ראשונה תמהתי איך יצא זה מלפניו אך בהתבוננות קצת נלע"ד פשוט דט"ס נפל שם בספרים וצ"ל ובודאי הל' כר' אלעזר נגד ר' יוסי בר חנינא וכמו שיתברר למעיין שם דאפלוגתא דר' יוסי בר חנינא ור' אלעזר קאי ועוד דמטעמי דקא יהיב מוכח דעל ר"י בר חנינא הוא דקאמר ולא על ר' יוחנן דוק ותשכח ותדע עוד שכן הוא דהא איהו גופיה בדף ש"ו ב' תמה על הרמב"ם איך פסק כר' אלעזר נגד ר' יוחנן רביה באופן דכללין ברור ופשוט והכל מודים בו אלא דגם מה שחשב להוכיח דהלכה כר' אלעזר לגבי ר"י בר חנינא אין אני מודה בו דהא ר' יוסי בר חנינא דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ולדעת הרמב"ם והרמ"ה הלכה כוותיה אף לגבי ר' יוחנן כמ"ש בכללין דלעיל ע"ש וכ"ש לגבי ר' אלעזר תלמידו הגם שבנדה כ"ב א' איתא בעא מינה ר' יוסי בר חנינא מר' אלעזר דנראה דקטן מר' אלעזר הוה מדבעא מיניה וכמ"ש התו' פ"ק דחולין י"ג א' ד"ה בעא מיניה ועוד דמה הכרח הוא זה שכמה פעמים פליג ר' אלעזר עם ר' יוחנן עצמו והלא מצינו ג"כ כמה וכמה פעמים שר"י בר חנינא פליג עם ר' יוחנן כמו שתראה בכללין דלעיל שהזכרתי ומיהו כתב הפר"ח במים חיים שלו פ"ג מה' עבודת יוה"כ דהיכא שמזכיר הש"ס דברי ר' אלעזר קודם דברי ר' יוחנן רביה אפשר דהלכתא כר' אלעזר ע"ש עוד ראיתי להר"ב לחק משנה ספ"ג מה' עבודת יוה"כ דהיכא דגמ' דילן והירושלמי פליגי בסברת ר' יוחנן לא שבקינן מאי דאמר ר' אלעזר בבירור משום מאי דמספקא לן בסברת ר' יוחנן:

תקעב

רבי יוחנן וריב"ל הל' כריב"ל. כן הכריחו התו' ז"ל בפ' בני העיר ז"ך רע"א מדמייתא שם תלמודא דהל' כרב פפי משום דריב"ל קאי כוותיה אע"ג דר' יוחנן פליג עליה ע"ש וכ"כ שם הר"ן בשם איכא מרבוותא וכן ראיתי עוד להתו' פ' השולח ט"ל סע"א שכתבו דר"ת הכריח גם הוא מהך דמגילה דהל' כריב"ל לגבי ר' יוחנן וכ"כ שם הרא"ש שר"ת הכריח כן ודין גרמא לי תמיהא על דבריהם שהרי מצאתי להתו' עצמם בפ' גיד הנשה צ"ז א' ד"ה אמר רבא שכתבו דר"ת היה דוחה ראיה זו וכו' ושמ"מ יש ראיה דבסדר תנאים ואמוראים פסק הלכה כריב"ל בכל מקום יע"ש וכ"כ עוד בפ' הדר ס"ב רע"ב ובפ"ק דקידושין כ"ג א' ובספ"ד דנדרים דבכל מקום הל' כריב"ל לגבי ר' יוחנן וכתבו עוד בפ' אלו נאמרין ריש דף ט"ל וכמדומה דהכי פסיק ר"ח דבכל דוכתא קי"ל כריב"ל ודעת ר"ח שהזכירו התוספות בלשון ספק מצאתיה ראיתיה להדיא בהר"ן פ' ר' ישמעאל דף ש"א ובתוס' ז"ן ב' ד"ה לאפוקי וכ"כ עוד הרא"ש בפ' לולב וערבה ובספ"ד דנדרים שר"ח

פסק כריב"ל לגבי ר' יוחנן וכ"כ עוד בתשובותיו כלל ב' סי' י"ד ועיין ריש אות הכ"ף גבי אימתי ובמה שהבאתי בבירור שהרי"ף והרמב"ם ג"כ ס"ל להך כללא וכ"כ הכריתות בימות עולם ש"ג סי' ד' דהלכה כריב"ל בכל מקום אלא שאני בעניותי לא זכיתי לירד לסוף דעתו בזה שהרי הוא עצמו כתב שם בסוף שער ב' בזה הלשון תלמידי ר' יוחנן ר' שמעון ן' לקישר' יהושע ן' לוי ר"א ן' פדת וכו' ע"ש ואם תלמידו היה איך פסקינן כתלמיד במקום הרב קודם אביי ורבא והא איהו גופיה סמוך ונראה שם בתר כללא דריב"ל כתב דאין הלכה כתלמיד במקום הרב עד רבא ותו קשיא לי עליו אעיקרא דמלתא במ"ש בפשיטות דריב"ל תלמידיה דר' יוחנן הוה דזה מנין לו כיון שאין לו סמך מן הש"ס וגם בכללות כל הני רבוותא דלעיל דפסקו כריב"ל נגד ר' יוחנן מוכח דלית דחש לדבריו אלה ובר מן דין הפך מזה יש להוכיח לכאורה מן הש"ס שהרי בפ' לולב הגזול ל"ב א' איתא א"ר יוחנן אריב"ל ניטלה התיומת פסול וכללא כייל לן הכריתות גופיה בלשון לימודים ש"ג סי' ף' דכל היכא דאיכא א"ר פלוני אמר ר"פ רבו היה ונמצא לפי זה דנהפוך הוא שריב"ל הוה רביה דר' יוחנן ומייתי לה מהכא מוהר"ש אלגאזי ביבין שמועה כלל רמ"ד למילף מיניה האי כללא דהלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן כיון דרבו היה ותמה על התוס' דפ' בני העיר למה להו למילף הך כללא מדיוקא כיון דמהך דלולב הגזול מוכח בהדיא דריב"ל רביה דר' יוחנן הוה והרבה להציב אפו על הריטב"א דבפ' מי שהוציאוהו כתב דהלכה כר' יוחנן לגבי ריב"ל דאיך נעלם ממנו דעד אביי ורבא אין הל' כתלמיד במקום הרב ע"ש וכ"כ הר"ב ס' יוחסין באות היו"ד בשם הרמב"ם דריב"ל היה רבו של ר' יוחנן. האמנם אחר חיקור דין קא חזינא דאין ראיה מכאן כלל דהא הרי"ף והרא"ש ז"ל מתנו לה להיא דניטלה התיומת בשם ריב"ל להדיא לחודיה ולא הזכירו לר' יוחנן כלל כמו שיתברר למעיין שם ותו דבפ' הגוזל עצים צ"ו א' מייתינן לה ומתנינן בה א"ר מתון אריב"ל ניטלה התיומת פסול ואתי שפיר לפי זה מ"ש הר"ב ס' יוחסין בשלהי אות המם דר' מתון תלמידיה דריב"ל הוה אמור מעתה דמה שנמצא כתוב בספרי הש"ס דפרק לולב הגזול א"ר יוחנן אריב"ל גירסא מוטעית היא והיא היא שהטעתו למוהר"ש אלגאזי להתאמץ בה ולאפרוכי מינה להתו' והריטב"א שלא כדין ותימא עליו שלא חש לחטט אחריה כמנהגו הטוב והישר עוד ראיתי להכנה"ג שבשיירי שלו כללי התלמוד אות ט"ל תמה גם הוא על הריטב"א דפ' מי שהוציאוהו שכתב דהלכתא כר' יוחנן לגבי ריב"ל ולא העלה לו ארוכה ולדידי זה לא קשיא כל כך דהא יש לו אילן גדול להשען עליו הוא הבה"ג שבריש הל' ברכות פסק כר' יוחנן לגבי ריב"ל וכמ"ש בשמו מוהריק"א בכלליו דף קי"ב א' יע"ש וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' שס"ד וז"ל והאמר מר ריב"ל ור' יוחנן

הלכה כריב"ל הגאונים לא פסקו כן אלא הל' כר' יוחנן וכו' וכיון שכן מאן דסבר כבה"ג והגאונים ודאי לא משתבש. ואי קשיא על הריטב"א הא ודאי קשיא שאחר שזיכני ה' לחידושי הריטב"א על בתרא כ"י ראיתי אליו ז"ל בפ' המוכר פירות דבמחלוקת ר' יוחנן וריב"ל דלשם צ"ו א' כתב וז"ל ולענין פסק הלכה כרב יהודה וכר' יוחנן אע"ג דקיימא לן דר' יוחנן וריב"ל (נ"ל מ"ך שיש כאן חיסור לשון וצ"ל הלכה כריב"ל) שאני הכא דרבא שהוא בתרא סבר כר' יוחנן כדאיתא בפ' השוכר דע"ז ולא עוד אלא דלישנא דרומאי לא פליג ריב"ל בהא עכ"ד וכל זה סותר למ"ש איהו גופיה בעירובין דהל' כר' יוחנן לגבי ריב"ל וצ"ע וע"ע בשיירי כנה"ג שם שגם הוא הצריך עיון בדעת הרשב"א משום דשינה את טעמו בזה ממקום למקום לך נא ראה ואתה תחזה שעם כל זה פסק להדיא דהל' כריב"ל לגבי ר' יוחנן וכדעת התו' ור"ח והרא"ש והכריתות וכן נראה דעת הרי"ף והרמב"ם כדכתיבנא לעיל וכן מצאתי למרן מוהריק"א ולהב"ח בח"מ רס"י ר"ל ע"ש ויש לתמוה על הב"ח שבי"ד רסי' ך' כתב איהו גופיה דהלכה כר' יוחנן לגבי ריב"ל. ונחזור מעתה לדקדק על דברי הכריתות במ"ש דריב"ל תלמידיה דר' יוחנן הוה דלפק"ד אי אפשר כלל למימר הכי אחר המחילה רבה דהא מסקי' בפ' הוציאו לו מ"ט דריב"ל קשיש מר' חנינא הוה אלא ששאל מר' חנינא משום דבקי ברפואות הוה ע"ש וכבר הוכחתי לעיל בכלל רב ור' חנינא בראיות מספיקות דר' יוחנן קטן מר' חנינא הוה ותלמידיה נמי הוה באגדה מיהא ואיך א"כ אפשר שריב"ל שהיה קשיש מר' חנינא רביה היה תלמידו של ר' יוחנן ותו דאיתא בפ"ג דע"ז מ"ג א' דא"ר יהושע ן' לוי פעם אחת הייתי הולך אחר ר' אלעזר הקפר בריבי בדרך וכו' וכן בפ' אא טריפות נ"ו ב' אמרינן ריב"ל הויא ליה ההיא תרנגולתא שדרה לקמיה דר' אלעזר הקפר בריבי וכו' וידוע דר' אלעזר הקפר בריבי תנא גמור היה ומדהוה אזיל ריב"ל אבתריה ושדר תרנגולתא קמיה מוכח בהדיא דקדמון טפי מר' יוחנן הוה ואיך אפש' לומ' שהיה תלמידו של ר' יוחנן ומצאתי עוד בס' הכלבו דף קל"ז א' דבעובדא דריב"ל דמייתי התם איתא שהלך מלאך המות לרבן גמליאל ואמר לו כך וכך עשה לי ריב"ל א"ל ר"ג יפה עשה לך אלא בא ואשלחך אליו אמור לו בבקשה ממך שתחפש בגן עדן כלו וגיהנם ואוצרותיהם וכתוב אותם ותשלח אותם אלי אם יש עכו"ם בג"ע ומבני ישראל בגיהנם וכו' עד א"ר יהושע כשראיתי כל אלה חזרתי לג"ע וכתבתי הדברים ושלחתי אותם לר"ג ולזקני ישראל והודעתים כל מה שראיתי בג"ע ובגיהנם המקום ברחמיו יצילנו מדינה של גיהנם ויתן לנו חלק לעוה"ב עם הצדיקים והחסידים אמן עכ"ל וכן מצאתי עוד להרמב"ם ז"ל בהקדמתו לספר זרעים שבפ' השני הזכיר לריב"ל ולר' אלעזר הקפר עם כמה תנאים גמורים אשר על כן לולי

דמסתפינ' הוה אמינא שנפל ט"ס בספרי הכריתות וצריך למחות לריב"ל מתלמידי ר' יוחנן גם מ"ש הר"ב ס' יוחסין בשם הרמב"ם בפ"ק דגיטין דר' יהושע ן' לוי היה רבו של ר' יוחנן אני בעניותי לא זכיתי להולמו ויגעתי ולא מצאתי רמז מזה לא בהרמב"ם גם לא בהרמב"ן וגם בהרי"ף והרא"ש ושאר המחברים לא ראיתיו עד הנה:

תקעג

רבי יוחנן וריב"ל הלכה כריב"ל. היינו דוקא היכא דפליג ר' יוחנן עם ריב"ל לחודיה אבל אם חולק גם עם ריש לקיש בר פלוגתיה לא שבקינן לכללא דר' יוחנן ור"ל הלכה כר' יוחנן דאתמ' בגמ' בפ' החולץ משום כללא דר' יוחנן וריב"ל הלכה כריב"ל שלא הוזכר בגמ' אלא בסדר תנאים ואמוראים והתו' משם ר"ח כנה"ג א"ה סי' ק"ך הגהות הב"י אות ל"ה:

תקעד

רבי חייא וריב"ל הלכה כריב"ל משום דהוא בתראה טפי כ"כ בפשיטות ר' יונה בשם רבו בפ' כיצד מברכין על מתניתין דהיו יושבים לאכול כל אחד ואחד מברך לעצמו וראיתי להכנה"ג בכלליו סי' ס"ג שכתב בשם פסקים וכתבים דלא ברירא לן מלתא ושמהרש"ך כתב דברור אצלו דקי"ל כריב"ל ומכאן דן אנכי דאישתמיטו משלשתם דברי רבינו יונה מדלא הזכירוהו שוב נדפס ס' מכתב מאליהו וראיתי שגם הוא כתב בדף ס' א' דלא ברירא כלל אי קי"ל כריב"ל לגבי ר' חייא ולדידי חזי לי דלא שבקינן פשיטותא דר' יונה ורבו ורש"ך מקמי ספקייהו דאינך:

תקעה

רבי חייא ור' ינאי. נראה לפק"ד דהלכה כר' חייא שהיה גדול מר' ינאי ורביה נמי הוה כך למדתי מהא דאיתא בפ' האשה רבה צ"ג א' רב הונא כרב ורב כר' ינאי ור' ינאי כר' חייא ור' חייא כרבי וכו' ופירש"י רב הונא כרב כלומ' מרב שהוא רביה קבלה ורב מר' ינאי וכן כולם זה למעלה מדורו של זה היה ע"כ ומכאן אתה דן דלא צדק בעל ס' יוחסין במה שכתב בערך ר' ינאי שרב היה גדול מר' ינאי דנהפוך הוא וכן כתב הרמב"ם בפתיחת חבורו שרב קבל מר' ינאי ואע"ג שהשיג עליו הראב"ד ואמר זה לא היה ולא נברא כבר השיבו מרן שם דמהך דהאשה רבה מוכח דהיה ונברא ע"ש ואי מטעמא דכתב שם ס' יוחסין כי רב היה מבית דינו של רבי אכתי קשיא שהרי באותו פרק באותו מקום כתב הרמב"ם גופיה דגם ר' ינאי מבית דינו של רבי הוה הן אמת שראיתי בפ' כירה ט"ל ב' דקאמר אמר ר' תנחום אמר ר' יוחנן אמר ר' ינאי אמר רב כנראה משם דרב גדול מר' ינאי הוה וכדברי היוחסין ואנכי לא ידעתי איך יתקיימו שני מקראות הללו הך דשבת עם

ההיא דהאשה רבה והדבר צריך תלמוד גם מ"ש הרא"ש בפ' ראשית הגז דהלכה כר' ינאי נגד ר' יוחנן תלמידו וכ"ש כנגד רב ושמואל דלית הלכתא כוותייהו כנגד ר' יוחנן וכ"כ עוד בפ' אלו טריפות סי' מ"ז לדעת הרי"ף לא יתכן לפום הך דפ' כירה שהבאתי אם לא שנא' דגירסת הרא"ש והרמב"ם שם היתה א"ר ינאי אמר ר' ועיין ס' מרכבת המשנה דף א' א' ברם מאי דאיכא למידק עליה דהאי כללא הוא דגרסי' בפ' הגוזל ומאכיל קט"ו א' איתמ' גנב ומכר ואח"כ הוכר הגנב רב משמיה דר' חייא אמר הדין עם הראשון ר' יוחנן משמיה דר' ינאי אמר הדין עם השני ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כר' יוחנן והשתא אי איתיה להאי כללא הוה לה לאפסוקי הלכתא כר' חייא לגבי ר' ינאי תלמידיה ולא הוה להו למשבק כללא דקמאי דאינהו עיק' המחלוקת ולמתפס כללא דר' ור' יוחנן כיון דמשמיה דרבייהו לחוד הוא דקאמרי וניחא לי שהרי לא אמרו אין הלכה כתלמיד במקום הרב אלא היכא דפליג עם רביה פנים אל פנים אבל אי פליג עליה שלא בפניו נקיטינן כתלמיד דבתרא הוא וכמ"ש באות הה"א גבי הלכה כבתראי משמיה דהר"ן ע"ש וביבין שמועה כלל רע"ב ובכללי התלמוד לשיירי כנה"ג אות מ"ז והנה בהך פלוגתא דר' חייא ור' ינאי לא אשכחן בשום דוכתא בגמ' דנחלקו פנים אל פנים ואף גם זאת לא הוו ידעי לה בבי מדרשא אי לאו דר' ור' יוחנן כל חד מינייהו אמר מה ששמע מאחריני ששמעו מרבם מדלא קאמרינן אמר רב אמר ר' חייא וכן בר' יוחנן כידוע ופשיטא הוא דמדאמרו' בבי ממדרשא מסתמא הכי ס"ל כל עוד דלא פליגי כמו שהוכחתי בראיות נכונות בכללי הפוסקים כללי הרי"ף קחהו משם ולפ"ז נמצא דבסברא הוא דפליגי וכדמוכח שם מתוך הסוגיא דקאמ' וסב' רב לא עשו בו תקנת השוק והא וכו' ע"ש ומאח' דעיק' המחלוקת הוא מר' ור' יוחנן להכי פסקו כר' יוחנן לגביה דרב ועיין תו' פ' האיש מקדש ב"ן א' ד"ה ביע"ל קג"ם ויש ללמוד לענין שלפנינו:

תקעו

רבי אושעיא ור' יוחנן הלכה כר' אושעיא דרביה דר' יוחנן הוא כ"כ מרן בכ"מ בפ"ז מה' קרבן פסח הלכה ז' ובפח"י מה' שבת הלכה ג' כפי גירסתו שם בגמ' ועיין פ"א מה' חגיגה הלכה ד' שתמה על הרמב"ם שפסק כר' יוחנן לגבי ר' אושעיא וכן ראיתי להר"ב ס' יוחסין שכ' דר' אושעיא היה רבו של ר' יוחנן וכ"כ בפשיטות מוהרי"ט בסוף חידושי כתובות ואני בעניותי לא ידענא למה השמיטוהו בעלי הכללים גם לא ראיתי להרי"ף והרא"ש שהזכירו כן בשום מקום כשם שהזכירוהו גבי חזקיה ובר קפרא ור' ינאי שהיו רבותיו דר' יוחנן:

תקעז

ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה. הכי איתא בפ' מי שהוציאוהו דף מ"ו ב' ובפרק אין צדין כ"ז א' ובפ"ק דבכורות י"א א' וכן מצאתי בירושלמי דתרומות פ"ג דף מ"ב א' וכן פסקו הרי"ף והרא"ש שם בעירובין וסיימו דאע"ג דרב פליג עליה דר' יוחנן בהנהו כללי קי"ל כוותיה דר' יוחנן והכי נקטו בפשיטות הרי"ף בפ' ב"ש והרא"ש בפ' בא סימן ובפ' המקבל והמרדכי ר"פ כל שעה ורש"י בפ' התכלת ר"ב רע"א וכן פסק הריטב"א בההיא דעירובין והסמ"ג בה' עירובין דף רמ"ד א' וספר האגודה פ' מי שהוציאוהו והרז"ה בפ' שמונה שרצים וכן מצאתי עוד להתו' פ' כיצד צולין ע"ז א' ד"ה דלא ע"ש וכ"כ רשב"ם בפ' יש נוחלין קל"ג ב' ד"ה ת"ש ור' בצלאל בש"מ על ב"ק פ"ו בשם תו' שאנץ והרמב"ן במלחמותיו פ"ד דב"ק ופ"ט שם וכן פסק בה"ג סוף ה' נחלות דף ק"ח ג' יע"ש וכ"כ המ"מ פ"א מה' חמץ ומצה והליכות עולם ריש שער ה' ומוהרי"ק שורש קס"ה ואחרי הדברים והאמת האלה אשתומם על המראה שראיתי לרבינו הגדול מוהריק"א בי"ד סי' קי"ט שכ' וידוע דר' יהודה ור' שמעון הלכה כר"ש והוא פלא דאזל בתר איפכא והיותר תימה אצלי הוא שמצאתי אליו בפ"ד דשקלים ובספ"ה מאיסורי מוכח וברפ"ג מה' מעילה שכ' דר"ש ור' יהודה הלכה כר' יהודה וכ"כ עוד בפ"ט מה' רוצח ובפ"ה מה' סנהדרין ובכמה דוכתי ואיך בי"ד לא זכר שר וכ' להפך וצ"ע ואחר החיפוש מצאתי שכבר הושג על זה מהר"ב שארית יהודה שם בהגהותיו ואמר שנעלמה ממנו הלכה זו בשני מקומות הא' כאן והב' בסי' קפ"ט בדין זקנה שעברו עליה ג' עונות באמרו שר' יהודה ור"ש הלכה כר"ש והוא להפך וכן תפסו עליו הב"ח והט"ז שם וראיתי להר"ב תפארת שמואל שגם הוא בהגהותיו נתעורר בזה בב' המקומות ובסי' קי"ט חשב לתקן קצת באומרו שנ"ל דמשום דעובדא דבכור אתיא כר"ש כ' כן וכמבואר בכ"מ פי"ב מה' מעשר ולדידי לאו כלום הוא דלא הו"ל למנקט וידוע דר' יהודה ור"ש הלכה כר"ש אך בסי' קפ"ט הליץ בעד הרב"י ואמר שמצא בס' ה"ג שכ' דר' יהודה ור"ש הלכה כר"ש ואפשר שכך היה הנוסחא בגמ' שלו ומשם נמשך הלשון להב"י והא נמי ליתא דהן אמת שכ' כן בה"ג בדף ק"ך אך הרואה שם יראה שהם כללים דבני מערבא כמבואר שם בפתיחה אך גירסתו בגמרין הוא כגירסת הרי"ף והרא"ש ואישתמיט מיניה דבה' נחלות הנ"ל כ' כן הבה"ג להדיא ע"ש שוב נדפס ס' שער יוסף וראיתי אליו שם בדף קי"ד ג' שכונתי לדעתו הרמה ובר מן דין נ"ל ברור דט"ס נפל בספרי ה"ג שם בדף ק"ך דהא בגמ' דבני מערבא פ"ג דתרומות איתא כגמ' דילן והכי איתא התם ר' יהודה ור"ש הלכה כר"י ואצ"ל ר"מ ור"י הלכה כר' יהודה ומדסיים ואצ"ל וכו' על כרחך לגרוס הלכה כר"י ודוק אמור מעתה

דגם בבה"ג שסיים ר"מ ור"י הלכה כר"י צ"ל כירושלמי ר"י ור"ש הלכה כר"י ואצ"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י כנ"ל פשוט אלא דלו הואלנו ונאמר כדבריו אכתי לא פלט מהתמיה איך הניח להרי"ף והרא"ש ודעמיה ותפס עיקר לגירסת בה"ג ולמה זה בכ"מ בכל הני דוכתי שהבאתי שינה את טעמו וכיון אל האמת לכן נלע"ד דהיא כשגגה היוצאת מלפני השליט אחר המחילה כאשר אירע ג"כ לרבינו מוח שבפ"א מה' חמץ ומצה כ' בפשיטות דקי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"ש ולהרב שלמה דוראן בשו"ת חוט המשולש שבתשב"ץ ענין י"ב ע"ש שלא כיונו בזה כמדובר. איברא שמצאתי ראיתי לר' בצלאל בש"מ על ב"ק שבפ"ד כ' בזה הלשון ר"ש ור"י הלכה כר"י וי"א כיון דאמור רבנן הלכה כר"י בעירוב מכלל דלית הלכתא כוותיה במקומות אחרים רבינו חננאל זלה"ה והרא"ה ז"ל כן פסק וז"ל ר"י מחייב ור"ש פוטר וקי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"ש ע"כ ואני בעניי לא יכולתי להלום טעם הי"א דהא לדידהו נמי קי"ל דר"מ ור"י הלכה כר"י ואם איתא לטעמייהו גם לגבי ר"מ לא הוה לן למפסק כר"י אבל האמת יורה דרכו דמה שאמרו הל' כר"י בעירוב לאו לאפוקי שאר הלכות אמרו כן אלא לאשמועי' דאף לחומרא ואף כנגד רבים במילי דעירוב הלכה כר"י וכמו שהוכיח מוהרש"א ביבין שמועה כלל רמ"ב ע"ש ותדע עוד שכן הוא האמת שהרי הרי"ף והרא"ש שפסקו בפ' מי שהוציאוהו כר' יוחנן דר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה אינהו גופייהו בס"פ חלון מייתו להא דהלכה כר"י בעירוב ואם כדברי הי"א נמצאו דבריהם דסתרי אהדדי אלא ודאי דדברי הי"א קשים להולמם וגם הרא"ה יחיד הוא נגד רוב בנין ורוב מנין דפסקו כר"י והכי נקטינן:

תקעח

ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע. לא איתמר אלא כי פליגי אליבא דנפשייהו אבל היכא דפליגי אליבא דאחריני היכי אמרו לא אמרי' כן לחם סתרים ע"ז דף קל"א ע"א בתשובותיו להר"ב כנה"ג:

תקעט

ר' יהודה בן בתירא ור"ש הלכה כר' יהודה בן בתירא דאיהו קשיש מר"ש הרא"ש ז"ל בפירושו לאהלות פי"א סוף משנה ז' אך מדברי התוס' פ' ג"ה צ"ז א' ד"ה אמר רבא לא משמע הכי ע"ש:

תקף

רבי מאיר ור"ש. אע"ג דבגמ' דילן בפ' מי שהוציאוהו דף מ"ו ב' היא בעי' דלא איפשיטא וכתבו בעלי הכללים דהלכה כדברי המחמיר בשל תורה מ"מ מצאתי בירושלמי דשביעית פ"ח דף ל"ח ב' וכן בפ"ג דתרומות דף ס"ב א' דנקטו בפשיטות דר"מ ור"ש

הלכה כר"ש יע"ש ולפי הכלל המסור בידינו ממרן ז"ל בכ"מ פ"ח מה' תרומות הלכה ט"ו ובכמה רבואתא דבעיא דלא איפשיטא בגמרין ואיפשיטא בירושלמי הוי פשיטותא הבאתי דבריהם באות הבי"ת ע"ש נראה לפק"ד דאף בזה אית לן למפסק כר"ש וכפשיטותא דירושלמי אכן תמיה לי טובא על מהר"ם לובלין שבתשובותיו סי' קל"ב כ' בפשיטות דר"מ ור"ש הלכה כר"מ והא לא מצינו כן לא בגמ' דילן ולא בירושלמי ולא עליו בלבד תלונתי אלא גם על הכנה"ג שבכללי התלמוד שבשיירי כנה"ג כלל ד' העתיק דברי מהר"ם מלובלין הנ"ל בסתם כאילו הם הל"מ ולא שת לבו גם לזאת שהוא הפך שתי הגמרות וצ"ע שוב מצאתי להכנה"ג גופיה בא"ח סי' י"ז בהגהות הב"י אות כ"ג שאחר שהביא דברי מהר"ם מלובלין כ' וז"ל אמר המאסף ביאור דבריו דאע"ג דבפ' בכל מערבין איבעיא לן ר"מ ור"ש מאי וקאי בתיקו כבר כתבו ס' כריתות וס' הליכות עולם דהלכה כדברי המחמיר בשניהם והכא ר"מ מחמיר הוא עכ"ל ולי המך אף גם זאת אינו מעלה ארוכה אלא לאותו דין פרטי אך עדיין קשה דלא היה לו למוהר"ם מלובלין לכתוב בפשיטות דר"מ ור"ש הלכה כר"מ דמשמע שהוא כלל גדול לכל המקומות דהא ליתא כמדובר אחר זמן שכתבתי כן מצאתי במבוא הש"ס לר"ש הנגיד שכ' דר"מ ור"ש הלכה כר"ש וכ"כ עוד בפשיטות הראב"ד פכ"ד מה' טומאת מת והרל"ם בפי"ב מה' שחיטה לדעת הרמב"ם וע"ע עוד שם פ"י:

מה' מעשה הקרבנות ובס' יראים דף י"ד ע"א ולדידי חזי לי דהירושלמי שהבאתי היא שעמדה להם לכתוב כן בפשיטות וששתי כעל כל הון שכונתי לדעת גדולים. ומצאתי עוד למוהר"י חאגיז שבהקדמתו לפירוש המשניות כ' דאפשר דגמ' דידן נמי הכי סברה ממאי דאמרו בפ"ק דעירובין מפני מה לא קבעו הלכה כר"מ מפני שלא עמדו חביריו על סוף דעתו וכו' והך טעמא שייכא נמי אף כנגד ר"ש והא דסלק' בתיקו אשכחן כמה בעיות דסלקן בתיקו ומיפשטן במקום אחר וקרוב לזה כ' חוות יאיר ס"ס צ"ד ולא נהירא דהא קי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו ואשכחן נמי דרובא דסתמי דמתניתין ר"מ נינהו ואם כדבריהם לא הוה לן לפסוק כר"מ בשום מילתא מכח מה שאמרו בפ"ק דעירובין מפני מה לא קבעו וכו' ובסתמא הוה להו למנקט אין הל' כר"מ משום דשמותי הוא אלא ודאי האמת הוא דדוקא לגבי ר' יהודה ורבי יוסי הוא דאין הלכה כר"מ אבל לגבי תנאי אחריני אפשר שיהיה הל' כמותו ואפשר שלא יהיה ולגבי ר"ש איבעיא לן וסלקא בתיקו ולא מיפשט' כלל מההיא דפ"ק דעירובין לפק"ד דהתם הכונה היא דכיון דגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו מפני מה לא קבעו שיהיה הלכה כמותו בכל מקום נגד כל בני דורו וא"כ לא נוליד מזה שאין הלכה כמותו נגד שום

אחד מהתנאים כאשר הולידו הרבנים הנ"ל אלא דבשאר תנאים חוץ מר' יהודה ור' יוסי לפעמים יהיה הלכה כמותו ולפעמים לא וכדחזינן דבכמה דינים פסקינן כר"מ ועוד דאם איתא דבעינן מפשט מההיא דמפני מה לא קבעו וכו' לא הוה שתיק מיניה תלמודא כיון דכבר ידע לה להאי מילתא שנאמרה בפ"ק דההיא מסכתא גופה וצא ולמד ממ"ש הר"ן בפ' השולח דף תקע"ו ב' ולי נראה דבעיין מהתם לא מפשט וכו' ואם איתא דהוה מפשט מההיא ברייתא הוה להו בגמ' לאתויי הכא ע"כ וכן מצאתי להריטב"א ז"ל בחידושי בתרא כ"י דאף דאיהו גופיה כ' באותה מסכתא דמצינו בכמה דוכתי דלא מפשטא בעיא בדוכתה ומפשטא בדוכתא אחרינא מ"מ בפ' מי שמת כ' וז"ל ואחרי' תירצו דאע"ג דהכא לא איפשיטא מהתם תפשוט דעמד אינו חוזר וגם זה דוחק דתיהוי בהאי מכילתא גופה ולא פשטינן מיניה בעיין ע"כ וכ"ש הכא שהפשיטות נשנה פ"ק דעירובין דהוה מייתי לה תלמודא אם איתא דמפשטא בהכי ואפשר שהתוס' דע"ז ס"ח א' ד"ה תיקו מודו נמי דהיכא דהפשיטותא נשנה קודם הבעיא אם איתא דהויא פשיטות' הוה ליה לתלמודא להביאה וכן נראה דעת ה"ע דמההיא דפ"ק לא איפשיטא בעיין דפ' מי שהוציאוהו שהרי ברישׁ שער ה' הביא ההיא דפ"ק דעירובין ואמר והטעם שאין הלכה כר"מ אמרו בפ"ק דעירובין גלוי וידוע וכו' ושם באותו פ' באותו מקום הביא הבעיא דמי שהוציאוהו דסלק' בתיקו וכו' הילכך הלכה כדברי המחמיר בשניהם ע"כ אלמא דלדידיה נמי ל"ס למפשט בעיין מהתם וראיתי עוד לבעל חוות יאיר שם שכ' ומדברי הרא"ש קרוב לספ"ב דע"ז נראה ג"כ דגרס הלכה כר"ש ע"כ ולדידי זה א"א דגירסא זו לא ראינו ולא שמענו ותמהני איך יצא זה מלפניו דהא הרא"ש גופיה בפ' מי שהוציאוהו הביא הבעיא וסיים בה תיקו יע"ש הן אמת דדברי הרא"ש דע"ז תמוהים שכ' שם בפ"ב סי' ל"ד דר"ש פליג אדר"מ והלכתא כוותיה כדאמר בעירובין פ' מי שהוציאוהו והוא פלא דנמצא שסותר דברי עצמו והנלע"ד בזה דכוונתו הרצויה היא דהלכתא כר"ש משום דמיקל ושרי נותן טעם לפגם וכדאמרינן בעירובין פי' דסלקא הבעיא בתיקו וקי"ל דבשל סופרים הלך אחר המיקל וכמ"ש מוהריק"א והיבין שמועה ע"ש ולא ידעתי איך התי"ט בס' פלפלא חריפתא שם הניח דבר זה בתימה. איברא שמצאתי למרן בכ"מ פ' כ"ד מה' טומאת מת ורפ"ב מה' טומאת צרעת וכן בפ"ב מה' שאר אבות הטומאות הלכה ה' בשם הר"י קורקוס ובפ"ב מה' טומאת אוכלים הלכה ו' שכ' דבעיא דפ' מי שהוציאוהו לא נפשטה ונקט כדברי המחמיר ומדלא הזכיר פשיטות הירושלמי במקומות הנז' גם לא בכלליו עלה בדעתי לומר דאישתמיט מיניה דמר אך אחר החיפוש מצאתי אליו ז"ל בפ"ה מה' שמיטה ויובל הלכה ד' שכ' ז"ל ואע"ג דבירושלמי משמע דהלכה כר"ש דשרי לא סמך עליו רבינו משום

דירושלמי לטעמיה שסובר דר"מ ור"ש הלכה כר"ש אבל גמ' דידן בפ' מי שהוציאוהו מסיק לה בתיקו ע"כ ומאחר שכן אני בעניי לא ידענא אמאי שבקיה לשיטתיה דפ"ה דתרומות דפשיטותא דירושלמי הויא פשיטותא ובפרט דאיהו גופיה בפ"ב מה' מתנות עניים שבק כללא דיחיד ורבים דאלים טובא כידוע משום דבירושלמי מפרש מלתיה דר"ש הבאתי דבריו באות הבי"ת וכ"ש הכא דבש"ס דילן הדבר בספק ובירוש' פשיטא ליה דהוה ליה לאסוקי כפשיטותא דירושלמי וכעת הדבר צריך תלמוד גדול:

תקפא

ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה. לא אמרינן אלא היכא דפליגי בהדיא אבל היכא דדברי ר"מ סתם ור' יהודה הוא דפליג בהדיא לא אמרינן ר"מ ור"י הלכה כר"י אלא הלכתא כסתם ואע"ג דאיפליגו בהדיא בבריי' כיון דסתם לן תנא כר"מ הלכה כר"מ ולא חיישינן למחלוקת דבריי' כ"כ הרי"ף ז"ל בפ' כל הכלים עלה דתנן התם כל הכלים הניטלין בשבת וכו' דלא כרב צמח גאון דגם בזו פסק כר' יהודה וכ"כ שם הרא"ש כדברי הרי"ף וכן פסק הרמב"ם בפכ"ה מה' שבת הלכה י"ב כסתמא דר"מ וכ' שם הרב המגיד שכן עיקר אע"פ שיש מן הגאונים ז"ל שפסקו כר' יהודה כמו שכתוב שם בהלכות ע"כ וכ' עוד שם בפ"ב הלכה ד' שדעת הרמב"ן והרשב"א כדעת הרי"ף ולפק"ד נראה דלשיטתייהו אזלי הרי"ף והרא"ש דבע"ז ספ"ק גבי מאי דסתם לן רבי כר"מ במתני' דאבל מוכר הוא כשיקוץ דהוי כי האי גוונא ממש דר' יהודה פליג אסתמא ובבריי' פליגי בהדיא וכתבו שם הרי"ף והרא"ש והלכתא כר"מ דסתם מתני' כוותיה וע"ע דכוותה גבי ר"מ ור' יוסי בפ"ק דמ"ק במתני' דמסרגין את המטות בדברי הרא"ש שם וגם לדעת הרמב"ם ז"ל דפסק כר' יהודה בפ"י מה' ע"ז הלכה ד' היינו משום דס"ל דמתלמודא שם מוכח דהלכה כר"י מדבעי בעיא אליביה הא לאו הכי פסיק גם הוא כר"מ מכח כללין וכדמוכח מדברי הכ"מ בה' ע"ז שם אף שדבריו קצת מגומגמים אצלי במ"ש וז"ל וי"ל שפסק רבינו כר"י משום דמוכח בבריי' בגמ' דמאן דפליג עליה דר' יהודה היינו ר"מ וכוונתו מבוארת דכיון דמוכח מהבריי' דסתמא דמתני' דברי יחיד הם לא עבדי' עיקר מינה כיון דלא הוי כשאר סתמי דעלמא ולפי זה קשה דמאי זה דהדר פריך ואמר ואע"ג דסתם במתניתין ומחלוקת בבריי' הלכה כסתם מתניתין שאני הכא דמוכח וכו' הלא שנייא דא משאר סתמי דמן הסתם לא ידעינן בהו דדברי יחיד הם ובר מן דין הא קא חזינן בהדיא דאין מקום לדבריו כלל כדאשכחינן להרמב"ם ז"ל בפכ"ה מה' שבת דאייתינא דאזיל בשיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל דלא מפלגי בין הך סתמא לשאר סתמי וכמ"ש שם ה"ה ולשיטתיה זאת אזיל תו בספ"י מה' פרה אדומה בדין צלוחית שפיה צר וכו' דפסיק כסתם מתני'

דפליג עליה ר' יהודה אע"ג דבתוספתא מוכח דההיא סתמא ר"מ וכדברי הכ"מ גופיה שם לך נא ראה נמצינו למדין שדברי רב צמח גאון דברי יחיד הם ואית לן למעבד עיקר כדעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והרמב"ן והרשב"א וה"ה דרבים וגדולים אינון שוב מצאתי להתי"ט במסכת פרה מ"ט משנה ה' שכ' שדברי רב צמח גאון דברי תימה הם בעיניו ואחריו נמשך הר"ב חזון נחום שם וכ' גם הוא שהו' דבר תמוה ומדבריהם למדנו דאישתמיטו מיניהו הני מילי מעלייתא דאיתינא מהני אשלי רברבי מדלא הזכירום ועיין שער יוסף דף קי"ד ג' ובס' דברי אמת בקונ' ג' דף י"ז בארוכה ואיך שיהיה עינינו הרואות דכ"ע אית להו בעיקר כללא דעלמא דר"מ ור"י הלכה כר"י וכמבואר בגמרין פ' מי שהוציאוהו מ"ו ב' ובירושלמי פ"ג דתרומות ותימה רבתי על הר"ב שלחן גבוה ששגג בזה וכ' בא"ח סי' תרנ"א ס"ק ג' וקי"ל ר' יהודה ור"מ הלכה כר"מ דהיותר תימה הוא דאיהו גופיה לעיל בסי' תרכ"ט ס"ק ל"ז וכן בסי' תר"ל ס"ק ל' כ' בשם הרא"ש והטור דר"מ ור"י הל' כר"י ע"ש:

תקפב

רבי מאיר ור' יהודה הלכה כר"י. אך אי קאי ר' אבהו כר"מ הלכה כר"מ רש"ל ז"ל בפ' כל הבשר וה"ה בכל מקום שהלכה כמותו לגבי חבריה אי ר' אבהו עומד כנגד חבריה הלכה כמותו אלה הדברים אשר דבר הר"ב כנה"ג בכללי התלמוד שבשיירי כלל ב' ואני שמעתי ולא אבין דמה יתרון יש לר' אבהו טפי מאמוראי אחריני בזה ואי משום דקדמון הוא הלא רב ושמואל ור' יוחנן רביה קשישי טפי ואמאי לא נימא בהו הכי ואדרבה כל כמה דהוא בתרא הוא עדיף טפי דהלכה כבתראי וכדמצינו להרא"ש ז"ל בר"פ מי שהוציאוהו דפסק נגד כלל דמשנת ראב"י קב ונקי משום דרב פפא שהוא בתרא לא קאי כוותיה יע"ש אלא שאין אנו צריכין לכל זה שהרי בהדיא כתבו התו' פ' שלשה שאכלו דף מ"ט ב' ד"ה ר"מ דאי קם ר' יוחנן בשיטת ר"מ הלכה כר"מ וכ"כ שם הרא"ש הרי דגם באמוראי אחריני בר מר' אבהו איתאמרא הלכה זו ואחרי עמדי על עיקרן של דברים קא חזינא דלא סיימוה קמיה דהכנה"ג מדיליף מיניה לכללי אחריני וזה לשון רש"ל בפ' כל הבשר סי' ק"ג וא"כ מאח' דר' אבהו אתי כר"מ הלכה כר"מ ולא כר' יהודה אע"ג דבשאר דוכתין הלכה כר' יהודה לגבי ר"מ שאני הכא דמוכח דר' אבהו סבר כוותיה וכב' כתבנו בפ' גיד הנשה סי' ח"י דהלכה כר' אבהו עכ"ד הא קמן מבוא' דעיק' טעמיה דרש"ל הוא משום דבפ' גיד הנשה פסק כר' אבהו דאמ' כל מקום שנא' לא יאכל וכו' א' איסו' אכילה וא' איסו' הנאה במשמע ונמצא דקאי ר"מ כמאן דהלכתא כוותיה ולפי טעמו זה מוכח דעל אותו דין פרטי אמרה רש"ל למלתיה ואין ה"נ דאף אי הוה אמורא אחרינא דהלכה

כוותיה בר מר' אבהו סוב' כר"מ הוה פסיק נמי כוותיה וכיון שכן לא היה לו להכנה"ג להביאו בכלליו ומינה דלא שייך למגמר מיניה לכללי אחרינ:

תקפג

רבי מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי. הני מילי היכא דפליגי אליבא דנפשייהו אבל היכא דפליגי אם נמנו ורבו ב"ש על ב"ה או מחלוקת במקומה עומדת טפי מסתברא דנימא דלא פליגי מדנימא דפליגי כ"כ הב"ח בי"ד סי' ר"א סעיף מ"ז לדעת הרמב"ם וכוונתו מבוארת לפע"ד דאף היכא דפליגי ר"מ ור' יוסי אליבא דאחריני ס"ל ז"ל דהלכה כר' יוסי אך בההיא דמקואות דוקא שאני משום דטעמא רבא איכא דלמעט במחלוקת עדיף וכמ"ש השארית יוסף בנתיב הפלוגתא כלל ג' בשם הר"ן בשיטת מציעא דכשיבואו אמוראים סתם וסובל עניינם פי' אשר ממנו יראה שחולקי' ופי' שאינם חולקים יש לנו לפרש הפי' אשר יראה שאינם חולקין ואפילו שהוא פי' דחוק ע"כ ודלא כהש"ך שם ס"ק צ"ב שהבין מדברי הב"ח דהיכא דפליגי אליבא דאחריני לית הלכתא כר' יוסי והשיג עליו דבכמה דוכתי משמע דבכל גווני קי"ל כר' יוסי דליתא שהרי פי' הטעם דטפי מסתברא דנימא דלא פליגי מדנימא דפליגי:

תקפד

רבי מאיר ואחרים. כשהוזכרו שניהם בחדא ברייתא הוא משום דבתחילה כשהיה נקרא ר"מ היה סוב' כן ובסוף ימיו כדאסיקו ליה אחרים בשמיה הדר בזה מההיא כ"כ התוס' פ"ק דסוטה י"ב א' ד"ה אחרים אומרים וכ"כ הבאר שבע בדף כ"ד א' מסברא דנפשיה בלשון נראה לי וכפי הנראה אישתמיטו מיניה דברי התוס' אלה ולי הדיוט מסתייעא הדין סברא משום דלא לישתמיט בשום דוכתא להזכי' סברת אחרים ברישא ולבת' הכי סברת ר"מ רק בכל המקומות שהוזכרו שניהם הוזכרה דעת ר"מ ברישא ואחריו דעת אחרים להורות על ככה דסברא הראשונה היא קודם דאסיקו ליה אחרים בשמיה ואין לתמוה על אשר הזכירו סברא הראשונה ללא צורך דמצינן למימ' דכיון שר' חייא כבר שנאה לתלמידיו והיתה שגורה בפיהם משנה לא זזה ממקומה דאף על ברייתא אמרינן משנה לא זזה ממקומה כמו שתמצא בפ"ק דקידושין כ"ה א' כמ"ש הרב אלגאזי ביבין שמועה שלו דף ה' א' אכן פליאה דעת ממני דעת התו' בזה כאשר מצאתי אליהם ז"ל בפ"ק דברכות ט' ב' דעל ברייתא שהוזכרו ר"מ ואחרים כתבו וז"ל וצ"ל דהאי אחרים לאו ר"מ נינהו דהא ר"מ איירי לעיל מינייהו ע"כ וכן כתבו בע"ז ס"ד ב' על ברייתא אחרת וכ"כ בפ' השותפין ט"ו ב' גבי ר"א ור' נתן ע"ש ובפ' המוכר פירות צ"ג רע"ב והיותר תימה אצלי הוא ששם בסוטה סיימו בזק"ל וכן בפ"ק דברכות פי' שגם שם יש לפרש

כן שבסוף ימיו חזר בו והוא פלא שהרי בההיא דברכות כתבו דע"כ אותם אחרים לאו היינו ר"מ ועיין הריטב"א בחידושי יומא דף כ"ז ב' שכתב גבי י"א ור' נתן דבתרא דשמא ההיא אתמרא מקמי עובדא דהוריות שקראוהו י"א:

תקפה

רבי מאיר הלכה כמותו במילי דסופרות אף כנגד ת"ק לפי שהיה בקי וזריז הרבה במלאכת הסופר דבפ' התקבל דף ס"ז תניא איסי ן' יהודה היה מונה שבחן של חכמים ר"מ חכם וסופר ובפ"ק דסוטה היה משתבח ר"מ בנפשיה שהיה בקי בחסרות ויתירות וכו' וא"כ כיון שהיה זריז במלאכתו נקיטינן כוותיה שודאי ירד לעומקן של הלכות הנוגעות לאומנותו ודומה לזה כתבו המפרשים למה קי"ל כרב באיסורי וכשמואל בדיני וכו' וכמ"ש הרא"ש בפ' שור שנגח ד' וה' וכבר מצינו למפרשים שפסקו כר' חנינא סגן הכהנים אפי' כשחולק עם רבים במילי דמקדש וקרבנות משום דאיהו הוה בקי בהנך מילי טובא ע"כ דברי הרב אברהם הלוי ז"ל בשו"ת גנת וורדים חלק א"ח כלל ב' סימן ט"ו מכאן ואילך דברי תלמיד כמוני היום דלא צייתינא להך כללא מכמה טעמי חדא דלא זו הדרך להמציא כללים מלבנו אשר לא שערום אבותינו מסדרי התלמוד ואם כדבריו לא הוה שתיק תלמודא מיניה ועוד דמה יתן ומה יוסיף זריזות מלאכת הסופר ובקיאותו בחסירות ויתירות והטלת קנקנתום לתוך הדיו לפסוק כמותו בשאר הלכות דלא תליין בבקיאות ובזריזות המלאכה כההיא דקאי מר עלה אם לדבק בדבק בקרע הבא בתוך הכתב דהוא מלתא דתליא בטעמא ובסברא ואין יתרון לר"מ בזה יותר משאר תנאים גם הראיה אשר חשב להביא ממאי דקי"ל הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני דטעמא הוי מפני שרב היה רגיל ומדקדק באיסורי וכן שמואל בדיני אין הנדון דומה לראיה דהרי בתר דכיילו לן בש"ס דהלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני הוא דמהדרו המפרשים למצוא טעם כעיקר למה זה ועל מה זה בכל מלתא דאיסורא פסקינן כרב ובכל מילי דדיני פסקי' כשמואל אבל שנא' מפני שמצינו שהיה ר"מ סופר נפסוק כוותיה בכל דיני דסופר זו לא אמרה אדם מעולם וצא ולמד מר' יוחנן שהיה חכם גדול ובקי בטריפות כדאמר רבא לבנו בפ' אלו טריפות נ' א' חכים ברי בטריפות כר' יוחנן וגם בפ' גיד הנשה איתא בדף צ"ה ב' דשדר ליה שמואל לר' יוחנן תליסר גמלי ספיקי טריפתא ועם כל זה לא עלה בדעת שום פוסק לומר דהל' כר' יוחנן בטריפות משום דלא אשכחן הכי בש"ס וכן מצינו עוד בפ' כיצד מברכין ל"ח א' דהוו משבחין רבנן לרב זביד דאדם גדול הוא ובקי בברכות ולא פסקו כוותיה משום זה בכל מילי דברכות ואף גם זאת במה שבירך מוציא פסקינן שם דלא כוותיה ותו דלא הואלנו ונאמ' שהראיה שהביא מרב ושמואל ברורה

ונכונה הוא לענייניו אכתי ראיה לסתור היא זו דכללא דרב ושמואל לא אתמר אלא כד הוי חד לגבי חבריה אבל אי איכא אמוראי אחריני דקיימי באיסור' כשמואל או בדיני כרב יותר יש לסמוך אכללא דיחיד ורבים הלכה כרבים מלסמוך אכללא דרב ושמואל וכמו שהאריך בזה בראיות נכונות הר"ב כנה"ג בי"ד סי' כ"א הגהות הב"י אות י"א יע"ש וכ"כ הר"ב דמשק אליעזר על חולין דף נ"ו ב' וראש יוסף על ח"מ סי' ס"ב סעיף ה' ומאחר שכן מנין לו לעשות הטפל יותר מן העיקר ולפסוק כר"מ אף נגד ת"ק אחר שהם רבים אתמהא ומה גם שמצאנו ראינו להרי"ף ז"ל בפ' הכותב וס"פ כל הנשבעין שכתב דכל דוכתא דלא איפסיקא הלכתא בהדיא הלכה כת"ק ע"ש ובתו' פ' השוכר את האומנין ע"ח ב' ד"ה מכלל. גם הלום ראיתי הראיה שהביא עוד מר' חנינא סגן הכהנים והנה גם היא לא מיחוורא לפק"ד חדא דיגעתי ולא מצאתי בשום א' ממחברי הכללים אפי' רמז מזה לבד ראה זה מצאתי אחר עמל וטורח למרן כ"מ פ"ז מה' כלי המקדש הלכה י"ג שכ' וז"ל ופסק רבינו כר' חנינא סגן הכהנים ויש לתמוה דהא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו ואפשר שטעמו משום דכיון דר' חנינא סגן הכהנים הוה מסתמי במילי דמקדש טפי בקי מר"ע ע"כ ואי מכאן אמרה לשמעתי' לדידי לאו כלום הוא אחר המחילה הראויה לפי כבודו וזה מכמה טעמי חדא דגם מרן לא אמרה אלא בדרך אפשר לפי שגם בעיניו דשפיר חזו יפלא לדון ולהוציא כלל חדש שלא הוזכר בתלמוד ועוד דלא כתב כן מרן אלא לגבי ר"ע דיחיד הוא אבל לגבי רבים זו היכן כתיבא ואיך יעלה על הדעת דכלל שלא בא בגמרא ידחה לכלל גמור ומוסכם דהוי מן התורה דאחרי רבים להטות ומה גם דכבר הוכחתי לעיל דאף הכללים שהוזכרו בש"ס לא דחו לכלל דיחיד ורבים הלכה כרבים וע"ע בה"ה רפ"ב מה' איסורי ביאה הלכה ג' ובכ"מ פ"א מהל' תרומות הלכה כ"ה ותדע לך שכן הוא האמת דהא במנחות ר"פ רבי ישמעאל דפליגי רבנן עליה דר' חנינא סגן הכהנים פסקינן כחכמים דרבים נינהו וזה פשוט ואין צורך להאריך בו וע"ע כ"מ פ"א מה' עבודת יה"כ הל' ד' ודוק ועוד דהתם שאני ושפיר שייך לומר דהוה בקי טפי מר"ע כיון דעיקר פלוגתייהו היא לידע מה היו עושים במקדש ממותר הנסכים ודעת נוטה היא דר' חנינא סגן הכהנים שהיה מצוי במקדש הוה ידע מה היו עושים בה יותר מר"ע וחשבינן ליה כעד ראיה מה שאין כן הכא גבי ר"מ דאין סברא לומר שמפני שהיה סופר מהיר ידע בכל הדינים התלוים בשיקול הדעת טפי מהרבים אלא דגם מרן לא היה צריך לזה דכבר כת' שם הרב הגדול בעל משנה למלך דבפ' ב' מדות דף צ' יש מאותה סוגיא סיוע למה שפסק רבינו כר' חנינא ע"ש ובלא זה נמי עלה בדעתי לומר דפסק כר' חנינא סגן הכהנים נגד ר"ע משום דהוה קשיש וקדמון מר"ע כדמוכח בסוף הקדמת

הרמב"ם לספר זרעים בפ' הד' וכיון שקדמון ממנו היה הו"ל כרבו והלכה כר"ע מחבירו ולא מרבו כמו שתמצא למרן מוהריק"א בכלליו על מ"ש ה"ע דר' יוסי ורבי וכן רבי ור' יהודה הל' כרבי שכת' וז"ל ולא דק דמחבירו אמרו ולא מרבו כדאיתא בכתובות גבי ר"ע ור"ט ור' יוסי ור' יהודה קדמונים הם מרבי והו"ל רבו ע"כ ומזה למד הכנה"ג בכללי הגמ' כלל ו' דכל מקום שאין הלכה כפלוני לגבי רבו דלאו דוקא רבו אלא כל שהחולקים עליו קדמונים מרבו הו"ל כרבו ע"ש אלא שאין תירוץ זה סופו להתקיים דהא אשכחנא להרמב"ם בפ"ט מה' טומאת צרעת הל' ז' דפסק כר"ע נגד ר' חנינא סגן הכהנים וכת' הכ"מ דפסק כר"ע מחבירו וגם זה סותר למ"ש בכלי המקדש דהכא נמי הו"ל לפסוק כר' חנינא סגן הכהנים דכיון דכהן הוה הוה בקי בימים שרואים בהם את הנגעים מלבד שיש עוד תימה גדולה מזו בדבריו דהא אשכחנא ליה בריש פ"ד מה' שקלים דעלה דהך מתני' גופא כתב ופסק רבינו כר"ע אע"ג דר' חנינא סגן הכהנים סבר כר' ישמעאל הרי דלא חש למאי דהוה בקי במילי דמקדש אף דאיכא ר' ישמעאל דקאי כוותיה והו"ל מחביריו וצ"ע שוב ראיתי שבעל צרור חיים בה' שקלים נתעורר בזה ושאל את פי הרב הגדול משה בירדוגו ז"ל ע"ש תשובה לדבר. נמצינו למדין מכל האמור דאין מקום כלל למאי דכייל לן בעל גנת וורדים ומה גם שכבר הושג שם בסי' ט"ז מהר"מ ן' חביב וכת' שהריב"ש והרא"ש לא חשו כלל לדבריו אלה יע"ש ותדע עוד שגם מרן מוהריק"א לא ס"ל הך כללא דהא בפ"א מה' תפילין הלכה ט' ובפ"ז מה' ס"ת הלכה ט"ו מהדר אטעמי אחריני למאי דפסק הרמב"ם כר"מ ואם איתא דאית ליה הך כללא אין ספק דלא הוה שתיק מיניה כן נראה לעניות דעתי ותו לא מידי:

תקפו

רבי יאשיה ור' יונתן הלכה כר' יונתן. כדאמרינן נהוג עלמא כתלת סבי וחד מינייהו ר' יאשיה משמע דבשאר דוכתי לא נהוג אלא כר' יונתן כ"כ הרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' מ"ב ליישב מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' ע"ז ה' ב' אבל אם הודח רובו של שבט דנין אותם כיחידים ע"ש ואני אומר אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובות חדא דאם איתא להך כללא לא הוו שתקי קמאי ובתראי מיניה ועוד דמה הכרח הוא זה דמדנהוג עלמא כר' יאשיה בחדא מילתא מפני שכיון אל האמת שמפני זה לא נפסוק כוותיה בשום דוכתא אחרינא והא אשכחן בפ' שלשה שאכלו נ' א' דקאמר נהוג עלמא כר' ישמעאל וכן בפ' אלו הדברים נ"ב ב' איתא נהגו העם כב"ה אליבא דר' יהודה ואיתא תו בפ"ק דר"ה ט"ו ב' נהגו העם בחרובין כר' נחמיה ולא שבקינן מלמפסק כוותייהו משום הכי בדיני אחריני ותו דלא יהא נהוג עלמא עדיף מאילו פסיק הלכה בהדיא ומצינו דבעירובין

מ"ז א' ובכתובות כ"ז א' קאמר תלמודא הלכה כר"מ בגזירותיו וכן בס"פ חלון פ"א ב' אמרי' כל מקום ששנה ר' יהודה בעירובין הלכה כמותו ולא דייקינן מש"ה דבעלמא לית הלכתא כוותייהו אלא אדרבא אמרי' דסתם מתני' ר"מ היא וכן בר' יהודה אמרו דקי"ל כוותיה לגבי ר"מ ור"ש אלא ודאי האמת הוא דלאו לאפוקי שאר הלכות הוא שאמרו כן אלא רצו בזה דבאלה הל' כמותם בודאי ובשאר דוכתי אפשר שיהיה הלכה כמותם ואפשר שלא יהיה ואוף הכי גבי ר' יאשיה אית לן למימר דכוותה. ותדע שכן הוא דהא עלה דאפליגו ר' יאשיה ור' יונתן בפ' שלשה מינין ט"ל ב' בנזיר שתלש ומירט וספסף כל שהוא פסק הרמב"ם ז"ל כר' יאשיה בפ"ב מה' נזירות הלכה י"א וכן במאי דאיפליגו בפ' הוציאו לו נ"ח א' גבי דם הפר ודם השעיר אי בעינן שיהיו מעורבין כוותיה דר' יאשיה קי"ל וכפשטא דמתני' גם בההיא דפ"ה דמנחות נ"ז ב' דאית ליה לר' יאשיה דמדות הלח נמשחו בין מבפנים בין מבחוץ וכו' אתי כת"ק דפ' שתי מדות צ' א' וכן פסק הרמב"ם בפ"א מה' כלי המקדש הלכה י"ט וכ"ת דהני שאני משום דאיכא הוכחה כוותיה במשנה או בש"ס הלא גם גבי ר' יונתן בההיא דפ"ד מה' ע"ז נתן טעם הכ"מ שם משום דבירושלמי פ' חלק אתי ר' יהודא כר' יונתן ע"ש וגם במחלוקת ר' יאשיה ור' יונתן אי בעינן או לחלק ע"כ לא פסקי' כר' יונתן אלא משום דאמרינן בר"פ השואל צ"ה ב' דאביי סבר כר' יאשיה ורבא ס"ל כר' יונתן וקי"ל כרבא לגבי אביי וכמ"ש התוס' בפ"ה דב"ק נ"ד א' ד"ה או ובפ' אותו ואת בנו ע"ט א' ד"ה עייל והרא"ש שם וכ"כ הנימוקי יוסף בריש פרק השואל בשם הרנב"ר והרשב"א בתשובה וע"ע הרשב"א בחידושי קמא פ"ת דף קפ"ז ג' ומאחר שכן נקוט מיהא בידיך דבליכא שום הוכחה בגמ' אין כאן הכרע כלל לפסוק כחד מיניייהו משום דשוין ותדע עוד שדברי הרדב"ז אינם מתיישבים על הלב דהא אם איתא דהכרחא דיליה אמיתי לגבי ר' יאשיה א"כ נפיק לן ממילא דגם באינך תרי סבי ר' אלעאי ור' יהודה דקאמר בש"ס דפ' מי שמתו כ"ב א' דנהוג עלמא כר' אלעאי בראשית הגז וכר' יהודה ן' בתירא בדברי תורה אמרי' עלייהו דמשמע דבשאר דוכתי לא נהוג כוותייהו וזה אינו דהא אשכחן בר"י ן' בתירא מיהא דפסקו כוותיה בכמה וכמה דוכתי עיין יומא ו' א' ויבמות מ"א א' וע"ז ל' סע"ב ושם ל"ב ב' ופ"ט דאהלות משנה ז' ובפ"ט דנגעים משנה ג' ושם פי"א משנה ז' ואתה תחזה דכולהו הלכתא נינהו. לכן נלפק"ד דהכלל הנכון בזה הוא דכל היכא דאיפליגו ר' יאשיה ור' יונתן אי מלתא דממונא היא המע"ה ובשל תורה הלך אחר המחמיר ומנא אמינא לה ממאי דאשכחנא להרא"ש בפ' נערה המאורסה סי' ז' דעלה דאיפליגו ר' יאשיה ור' יונתן ע"ב ב' אי שלוחו של אדם כמותו גבי הפרת נדרים כת' הוא ז"ל וקי"ל כר' יאשיה דבשל תורה הלך אחר המחמיר הרמב"ם ז"ל וכ"כ ר"י

אלפאסי ז"ל בפ' השואל דאינן מופרין ע"כ וכן מצאתי עוד להנ"י בר"פ השואל שכת' וז"ל וכתב הרנב"ר ז"ל וז"ל מיהו כיון דליכא אכרעותא במילתא נקיטינן לחומרא וגבי נדרים לא מצי מפר ע"י שליח דבשל תורה הלך אחר המחמיר וכן פסק הרמב"ם ז"ל בה' נדרים שלו וגבי שאלה בבעלים פטור כיון דספיקא הוא המוציא מחבירו עליו הראיה עכ"ד ועיין פרי האדמה ח"ג דף ס"א ב' בארוכה ודוק דבחנם תפס על מרן כ"מ פי"ג מה' נדרים במ"ש שכ"כ הרי"ף בפ' השואל שהרי כן דבר ובזמנו דבר נמצאת אתה למד דהך כללא דכייל לן אין לו סמוכין התורה ומדהנך רבוותא דאייתינא מהדרי אטעמי בפסקי דידהו בין לר' יאשיה בין לר' יונתן שמעינן שפיר דלא שמיעא להו ולא סבירא להו שום כללא בהא אם לא כדכתיבנא:

תקפז

רבי יוסי קטנותא שנקרא כן לפי שהיה קטנותן של חסידים פי' הרמב"ם סוף סוטה וז"ל קטנותן של חסידים בכללם ושרשם לפי ששורש הדבר והתחלתו קטן עד כאן והוליד מזה בעל ס' יוחסין באות יו"ד של סדר התנאים דא"כ יהיה אחר ר' יוסי הכהן ור' יהודה ן' בבא ור' יהודה בר אלעאי כי היו חסידים ואני בעניי תולדה זו איני מכיר דכוונת הרמב"ם מבוארת שרצה לשלול פירש"י והרע"ב שפירשו שהיה מקטניהן וסופן והוא ז"ל פירש אפכא שהיה מראשוני החסידים כמבואר במה שסיים לפי ששורש הדבר והתחלתו קטן וכן נראה להדיא מדברי התי"ט והיפה מראה שם שחלוק הרמב"ם בפירושו מפירוש רש"י והרע"ב ומאחר שכן אדרבה נולד מזה שהיה קודם ר' יוסי הכהן החסיד וקודם שאר החסידים ולדידי אפשר שטעות נפל בספרים וצ"ל וא"כ יהיו אחריו ר' יוסי הכהן וכו'. איברא דאיכא למידק על פי' הרמב"ם דהא בירושלמי פ' המניח איתא דיוסי קטנותא הוא יוסף הבבלי הוא יוסי ן' יהודה חבר רבי והזכירו שם בס' יוחסין ולפ"ז נמצא שהיה אחר ר' יוסי הכהן ושאר החסידים כיון שהיה חבר רבי אחרון שבתנאים ותו קשה עליו דאם כדבריו שהוא היה ראשון ושורש החסידים איך יתיישב לפ"ז מאי דקתני במתני' דמשמת יוסף קטנותא פסקו החסידים והלא אף ר' יוסי הכהן ור' יהודה ן' בבא ור' יהודה בר אלעאי נקראו בשם חסידים וא"כ חסידים הללו אימת היו קודם לו לא אפשר כיון שהוא היה הראשון שבחסידים ואם נאמר שכולם היו בזמנו א"כ מה נשתנה הוא לבדו להקרא בשם קטנותא טפי מאינך שהיו גם הם משורש החסידים והתחלתן ואם נאמר שהיו אחר דורו של ר' יוסי קטנותא איך קאמר דמשמת הוא פסקו החסידים הא הוו אינך תלתא חסידים אחריו מיהו לזה י"ל דאה"נ שר' יוסי קטנותא היה הראשון שבחסידים ואינך תלתא אחר מיתתו הוו ואפ"ה מתני' לא קשיא דמאי דקתני דמשמת הוא פסקו

החסידים לאו למימרא שפסקו ובטלו לגמרי עד שלא היה שום חסיד אחריו אלא הכוונה הוא שפסקו אז לזמן מה ואח"כ חזרו ומתני' נמי הכי דייקא דלא קתני בטלו החסידים כדקתני באינך דאז הוה משמע דבטלו לגמרי אלא פסקו קתני כלומר דלפי שעה פסקו והדר חזרו ועיין בס' הון עשיר על המשניות שם דדייק כמ"ש גם ההיא דירושלמי דהמניח מצינן לתרוצי ולמימר דהירושלמי לשיטתיה אזיל דגריס במתני' ובברייתא דסוף סוטה שהיה תמציתן של חסידים כלומר סופן של חסידים אבל לפום גירסא דילן דגרסי' שהיה קטנותן של חסידים שפיר איכא לפרושי כדברי הרמב"ם ולמימר דלא ס"ל לתלמודא דילן זה הירושלמי דהמניח וכיון שכן לא מותבינן מיניה תיובתא להרמב"ם כנלע"ד:

תקפח

רבי זירא תרי הוו. חד קדמון בימי רב ושמואל ור' יוחנן והשני בדורות האחרונים בזמן אביי ורבא כנלפק"ד להכריח ממאי דבפ' כל הכלים קכ"ה א' ושם ק"ל וכן בפ"ק דביצה ז' ב' ובכולי תלמודא אמרינן א"ר זירא אמר רב וכן שם בשבת קכ"ה ב' א"ר זירא א"ר חנינא ויותר על כן יש להוכיח דאף בימי רבינו הקדוש היה מדאמרינן פ' אין מעמידין ל"ו ב' א"ר זירא צער גדול היה לי אצל ר' אסי ור' אסי אצל ר' יוחנן וכו' ור' נתן ן' עמרם אצל רבי וכו' וכשבאתי והרציתי דברי לפני רבי אמר לי וכו' וכן כתבו שם התוס' דמדאמרי' ופלוני אצל פלוני משמע שכולם היו בדור א' וכולם בימי רבי ע"כ וה"נ מצינו בזבחים כ"ה ב' א"ר זירא אמר רבי ואילו בחגיגה ו' א' ובקידושין י"א א' ובדוכתי אחריני מצינו דקאמר א"ל אביי לר' זירא ואביי מדורות אחרונים הוה ויותר על זה מצינו בנזיר נ' ב' דא"ר זירא אנא ומר בריה דרבינא תרגימנא הרי שהיה אחר דורו של אביי ורבא איך יתכן שיחיה כ"כ שנין מימות רבי עד מר בריה דרבינא דהכי נמי דייק רש"י בתענית ז' ב' דלא גרסינן שם בגמרא א"ל זעירי לרבינא משום דזעירי סתם היה מן הראשונים ורבינא סוף הוראה לא ראו זה את זה יע"ש ומזה הטעם ג"כ הכריחו התוס' במנחות צ"ג ב' דתרי רב יצחק בר אבדימי הוה חד בימי רבי וחד רבו של רבא יע"ש ולפי זה אף אנו אמר מכח הך הכרחא גופיה דתרי ר' זירא היו ופליאה דעת ממני איך לא נתעורר בזה שום א' מהמחברים ומאחר שיצאתי לדון בדבר חדש הרציתי דברי אלה לפני כל יודעי דת ודין והודו לי כל סיעתי ותימה על הר"ב קרבן נתנאל שבגיטין פ' מי שאחזו סי' י"ד כת' שר' זירא בימי ר' יוחנן לא הוה דהא קא חזינן שדבר עם רבי:

תקפט

רבי ירמיה חבירו של ר' זירא הראשון היה. וקטן ממנו כדאמר בנדה כ"ג בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא וכו' ע"כ הביאו ר' ירמיה לר' זירא לידי גיחוך ולא גיחך כן כתבו התוס'

פ"ק דגיטין י"א ב' ד"ה יתיב ונ"ל עוד ראיה דבמ"ק ד' א' קרי ליה ר' זירא לר' ירמיה ירמיה ברי יע"ש וכן בשבת קמ"ז א' ובמנחות פ"א ב' קאמר יתיב ר' ירמיה קמיה דר' זירא וכו' וידוע דלשון זה דיתיב קמיה נאמר בגמ' על תלמיד שיושב לפני רבו כמ"ש התוס' בשבועות מ"ז א' וכ"כ מוהרי"ק שורש ק"ע ואע"ג דלדידי המך לא מכרעא הך מילתא כ"כ וכמ"ש באות היו"ד נקוט מיהא דבדור א' ובזמן א' היו וכדאשכחן עוד בברכות ל"ח סע"ב ובפ"ק דחולין ז' א' וקכ"א ב' א"ל ר' ירמיה לר' זירא וכן בכריתות י"ז ב' איתיביה ר' ירמיה לר' זירא וע"ע בפ' חבית קמ"ה א' דא"ל רב דימי לאביי האלהים עיני ראו ולא זר מפומיה דר' ירמיה שמיע לי ור' ירמיה מר' זירא וכו' ע"ש ומעתה יש לתמוה טובא על מעדני מלך שבברכות סי' ל"ה שבקיה לבקיאותיה ובעא לאוכוחי דר' זירא לא היה בזמנו דר' ירמיה משום דמצא בירוש' דקאמ' ר' זירא בשם ר' ירמיה ומדאמר משמו משמע שלא היה בזמנו דמלבד דאישתמיטו מיניה דברי התוס' והש"ס שהבאתי הוכחתו נמי לאו כלום היא דהא כלל גדול יש בידינו דכל היכא דקאמר משמיה דפלוני הרצון בזה הוא שלא שמעה מפיו אלא מאחר ששמעה ממנו ומיירי ודאי אף ברואין זה את זה וכבר הארכתי באות האלף כיד ה' הטובה עלי להוכיח נגד דבריו אלה לך נא ראה אפס קצהו תראה בס' גופי הלכות כלל תק"ד שגם הוא שדא נרגא בדבריו אלה דממתי דפתח ואמר שר' ירמיה קדמון מר' זירא וגם במאי דכתב כמסתפק דאפשר שר' זירא היה בזמנו דר' ירמיה אלא שלא שמעה מפיו וכו' מוכח בבירור דגם מיניה אישתמיטו דברי התוס' והש"ס דאייתינא והוא פלא ואשוב אתפלא עוד על הר"ב ב"ח שבי"ד סי' רס"ז סעיף צ"ב כת' דרבי ירמיה הוה מהאמוראים האחרונים ביומי דר' זירא דנעלם ממנו דר' זירא קדמון היה בימי רבי כמו שהוכחתי בכללין דלעיל ושר' ירמיה חבירו היה כדכתיבנא ותדע עוד שר' ירמיה היה מהאמוראים הראשונים דהא בפ"ק דמציעא י"א ב' ובפ' ערבי פסחים ק' א' א"ר ירמיה א"ר יוחנן וכן בפ' הנשרפין פ"א ב' אמר ירמיה אמר רשב"ל והל' היא כידוע שר' יוחנן ור"ל מכת קודמים הם וכן יש להוכיח עוד ממאי דאיתא בפ' השולח מ"ד א' בעא מיניה ר' ירמיה מר' אסי מכר עבדו ומת וכו' וזו היא תשובה נצחת למ"ש שם הב"ח שר' אסי היה מן הראשונים ור' ירמיה מן האחרונים דליתא דמדבעא מיניה הרי ברור דבזמן אחד היו והיותר תימה הוא דהרב ז"ל שקיל וטרי שם על בעי' אחריני דר' ירמיה דלשם ואגב שיטפיה לא דק דהך בעיא דבעא מר' אסי הויא תיובתיה ויגעתי ומצאתי עוד ראיה ברורה לדברי מהא דאיתא בירוש' פ' כירה א"ר ירמיה זימנין סגין הייתי משרת את ר' חייא הגדול וכו' הרי בהדיא דקדמון היה מדשמש את ר' חייא הגדול תלמיד רבי:

תקץ

רבי זירא ור' אלעאי הלכה כר' זירא דהוה מאריה דתלמודא טפי. שושנים לדוד פ"ה דזבחים משנה ב':

תקצא

רבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא והלכה כוותיה. היינו כדפליג יחיד עליה אבל אי רבים פליגי עליה לית הלכתא כוותיה כן כתב הר"ב כנה"ג בס' דינא דחיי ח"א דף צ"ח א' וצ"ט ב' וכ"נ דעת הרי"ף בפ' הכונס דפסק כר' נתן נגד רבנן ויהיב טעמא משום דקיימא מתני' כוותיה וכ"כ התי"ט בס' פלפלא חריפתא פ' הפרה ו' א' ובפ' המקבל דף כ"ז ב' ובפ' מי שמת ט"ל א' ושכ"כ הרא"ש בפ' אע"פ ולפ"ז מ"ש התי"ט ובס' הנז' בפ' המוכר את הספינה דף ל"ג ב' דבפ' הפרה פסקינן כר' נתן אפי' נגד רבנן משום דדיינא הוא נ"ל מ"ך שהוא ט"ס וצ"ל משום דקיימא מתני' כוותיה ע"ש ודוק וכן מצאתי עוד להר"ן בפירושו לנדרים דף צ' א' ולהרא"ש שם בפסקיו ובפ"ב דכתובות גבי ברייתא דכתב לה פירות וכסות וכלים וכ"כ עוד הר"ב ראש יוסף על ח"מ סי' ל' סעיף ע"א ומדי דברי בההיא דנדרים ראיתי בדברי רש"י ז"ל ד"ה מאן חכים דלענין הפרה דהויא מלתא דאיסורא כתב דר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא וכן נראה דעת הרא"ש והר"ן שם מדיהבו טעמא דרבים פליגי עליה ולא חילקו בכך והוא חידוש גדול דהא כי איתמר הכי בשיתא סידרי לענין ממונא הוא דאיתמר עיין בב"ק נ"ג א' ובב"מ קי"ז ב' ומצאתי להר"ב החבי"ב בספרו דינא דחיי הנ"ל שבח"א דף קפ"ט ב' נקט איהו נמי הך כללא לדעת רש"י אף בדיני נפשות ע"ש:

תקצב

רבי אבא דיינא הוא ונחית לעמקא דדינא כדאמרי' בשבועות דיינא דא"י ר' אבא כ"כ הרא"ש בפ' החולץ סי' י' בשם הראב"ד והביאו מוהר"ש אלגאזי ביבין שמועה כלל שס"ח ואני בעניי בקשתי להולמו ולא יכולתי דהא בשבועות פ' כל הנשבעים מ"ז א' לא אמרו אלא דרבותינו שבא"י ר' אבא אך דייני שבא"י איתא ספ"ק דסנהדרין י"ז ב' שהם ר' אמי ור' אסי וכן הוא גירסת הערוך בערך דן וראיתי להרמב"ן במלחמותיו ריש פ' החולץ שגם הוא נמשך בזה אחר הראב"ד וכתב ועוד דר' אבא עדיפא משום דדיינא הוא וכו' כדאמרינן בסנהדרין ובשבועות רבותינו שבא"י ר' אבא וזה הטעם מדברי הראב"ד ז"ל ע"כ ולדידי המך עכ"ז קשה בעיני לומר כן על ר' אבא מכמה טעמי חדא דלא לישתמיט בשום דוכתא לומר כן על ר' אבא כמו שאמרו על ר' נתן בב"ק נ"ג א' ובב"מ קי"ז ב' וכן על ר' יוסי בר חנינא בב"ק ט"ל א' ובשלמא להראב"ד ז"ל אפשר לומר שכך היתה גרסתו

אבל להרמב"ן דגרס רבותינו איכא למידק דמאי ראיה היא זו דקרי ליה בגמ' רבותינו שבא"י הלא קרי תלמודא נמי שם לרב ושמואל רבותינו שבבבל ולא פסקינן כרב בדיני לגבי שאר אמוראי ולא קרינן ליה דיינא מפני זה ואף בשמואל דהלכה כוותיה בדיני לאו היינו טעמא אלא לפי שהיה רגיל לפסוק דינין ומדקדק בהם ויורד לעמקן כמ"ש הרא"ש בפ"ד דב"ק ותו דאף לר' אמי ור' אסי דקרי להו תלמודא דייני דא"י וכן לקרנא דייני גולה לא מצינו בשום דוכתא דפסקו כוותייהו בדיני ומכ"ש לר' אבא דלא קרי ליה אלא רבותינו שבא"י וגם שהיה קטן מר' אסי וכתלמיד יושב לפניו היה כמ"ש התו' בפ' אלו מציאות כ"ד ב' ד"ה אתא ובפ' כל הנשבעים מ"ז א' ד"ה הוה יתיב יע"ש סוף דבר אף שקטנם של ראשונים עבה ממתנינו פליאה דעת ממני טעמם ונימוקם ומה גם דמדברי הרי"ף והרז"ה שם בפ' החולץ משמע שלא ס"ל הך כללא:

תקצג

רבי יוחנן בן תורתא. יומא ט' א' וכתב הריטב"א שם בשם הירושלמי שנקרא כן ע"ש שמכר פרתו לעכו"ם ולא רצתה לחרוש בשבת עד שהלך ולחש לה באזנה ולא ידעתי למה השמיטו הר"ב ס' יוחסין:

תקצד

רבי פלוני כדעתיה היכא דקאמר מכלל דאין הלכה כמותו. שדה יהושע פ"ק דערלה דף ק"ו ג' וכ"כ גנת ורדים בי"ד כלל ה' סי' ד' כדעתיה הוא דעבד כלומר שהוא דעת יחידית ואין חביריו מודים לו ודכוותה יש הרבה בתלמודינו שאומר בסגנון זה לפי שאין הלכה ע"כ ורצונו על מאי דאמרינן בפ' שלשה שאכלו מ"ח א' שמעון בן שטח דעבד לגרמיה הוא דעבד ופירש"י אין אדם מודה לו וכן פי' עוד בפ' כירה ל"ח ב' יחיד הוא בדבר זה ואין הלכה כמותו:

תקצה

רבי פלוני אומר מצינו בגמ' דקאמר ולא אשכחן דאמר כן בפירוש אלא מכלל מאי דאמר ההוא אמורא בדוכתא אחרינא מפיק לה הש"ס שכן דרך התלמוד דמייתי מאי דמשמע ממלתייהו דאמוראי וכדאמר בכמה דוכתי הא דר' פלוני לאו בפירושא איתמר אלא מכללא איתמר הרב בעל ראשון לציון דף פ"ה ע"ד ועיין רשב"ם פ' חזקת הבתים ט"ל א' ד"ה ה"ג:

תקצו

רבה ורב יוסף הלכה כרבה חוץ משדה ענין ומחצה אמרינן בכוליה תלמודא כן הכריחו התוס' בפ"ק דקידושין ט' א' ד"ה והלכתא ובגיטין ע"ד ב' ד"ה הא קי"ל ובפ' הכונס נ"ו ב'

ד"ה בהדיא וכן כתבו עוד בפ' אלו מציאות כ"ט א' ד"ה והוי בשם סדר תנאים ואמוראים ושכל רבותינו שוים בזה ע"ש וע"ע פ' שואל קמ"ח ב' ד"ה רבה ובפ' בני העיר כ"ט סע"ב וכ"כ רש"י בגיטין שם הלכתא כרבה בכל מקום שנחלק עם רב יוסף וכן למדנו רשב"ם פ' מי שמת קמ"ג ב' דבכוליה גמרא איתיה להך כללא ע"ש וכן הכריח הר"ן פ' מי שאחזו דף תק"ץ א' יע"ש ומצאתי תו להרי"ף והרא"ש ס"פ במה מדליקין שכתבו בהדיא בזה הלשון ועוד דסוגיא בכוליה תלמודא כל היכא דאפליגו רבה ורב יוסף הלכה כרבה חוץ משדה ענין ומחצה וגם מדברי ר' יונה שהביא שם הרא"ש מוכח דס"ל הכי ע"ש ודוק וכ"כ עוד הרי"ף פר"א דמילה גבי ערלה כבושה ובפ"ח דב"ק גבי חופר בור ברה"י יע"ש וע"ע הרא"ש פ"ק דשבת סי' ל"ג ובספ"ק דברכות ולרש"ל בביאור הסמ"ג מ"ע ע"ג ולמרדכי פ"ק דקידושין וכן נראה דעת הריטב"א ותו' רי"ד בפ"ק דקידושין דף ט' ע"ש וכ"כ בהדיא הריטב"א בפ' יש נוחלין בחידושי בתרא כ"י וכן מצאתי עוד להרמב"ן בס' המלחמות ריש פ' כל הכלים ובפ' ר"א דמילה וכן נראה דעת הרמב"ם ממ"ש ה"ה והכ"מ בפ"ה מה' חמץ ומצה הלכה י"א שמרן תמה שם וכן בכלליו למה פסק כרב יוסף דהא רבה ור' יוסף הלכה כרבה בר מתלת והניחו בצ"ע וה"ה נתן טעם לשבח דפסק כר' יוסף משום דמסתבר טעמיה ע"ש והכי מוכח תו מדברי הרמ"ך שהביא הכ"מ פ"ח מה' ע"ז הל' ו' שתמה על הרמב"ם איך פסק כר' יוסף לגבי רבה וכ"כ בהדיא מוהר"י קורקוס ריש הלכות כלאים וע"ע פר"ח א"ח סי' תמ"ה וב"י א"ח סי' שכ"ג וב"ח שם סי' שי"ח סס"א וגם הראב"ד אזיל בשיטה זו כמו שתמצא בהשגותיו פ"ה מה' נזירות הלכה ט"ז ע"ש ובכ"מ לדעת הרמב"ם שם וברי"ף ט"ו מה' תרומות ובפ"ב מה' נחלות הל' ו' ומעתה אין מקום כלל למ"ש רבינו מנוח פ"ג מה' חמץ ומצה והכנה"ג פ"ח מה' ע"ז לדעת הרמב"ם דדוקא במילי דב"ב פסקי' כרבה כיון דאשכחן ליה דבכולהו אינך דוכתי בר מב"ב פסק כרבה ועיין ה"ע שער ח' פ' ב' שגם הוא נקט כל היכא דפליגי רבה ורב יוסף וכו' וכן נראה בדמשק אליעזר דף רצ"ח ב' ע"ש וכ"כ בהדיא הרדב"ז בחלק ב' סי' תקי"ט ע"ש שוב בא לידי ס' דינא דחיי על הסמ"ג מהר"ב כנה"ג וראיתי בחלק א' דף כ"ו ג' שכתב דלא איתמר זה הכלל אלא במילי דב"ב וכ"כ עוד בעל חוות יאיר דף צ"ה א' מטעם דסיני ומה מאד תמהתי על רוב בקיאותם איך לא ידעו ולא הבינו דכל להקת רבאוות' קדמאי ובתראי זולת הי"מ שהזכירו התו' כתבו הפך דבריהם וכן יש לתמוה על מוהריק"א ושארית יוסף ומהר"ש אלגאזי איך לא הזכירו בחיבוריהם רוב מנין ורוב בנין דאייתינא ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת אין ספק אלא ודאי דהכי נקטינן וכל כי האי מילתא לימרו משמאי:

תקצז

רבה ורב יוסף הל' כרבה. והיינו היכא דפליגי בסברא דנפשייהו משום דאמרי' בהוריות דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אבל לא היכא דפליגי בשמועה אליבא דר"פ היכי אמר כ"כ הליכות עולם בש"ה פ"ב וכ' שם מוהריק"א שכ"כ הרא"ש פ"ק דשבת וצ"ל בפ"ב דשבת דסוף פ' במה מדליקין סי' כ"ו ראיתי שכ"כ בשם ר' יונה שאמר כן לדחות פסק הרי"ף שפסק כרבה בענין בין השמשות מכח הכלל הבאתי דבריו בכללין דלעיל וכ"כ הרשב"א בחידושי שבת דף י"ג א' בשם רבו (הוא הר"ר יונה) ויש לי להקשות על ה"ע וגם על מוהריק"א שהודה לו בזה דכיון דחזינן דהרי"ף לא ס"ל הך חילוקא דר' יונה מדפסק כרבה גם בזו דפליגי בשמועה למה זה סמכו על דעת ר' יונה טפי מדעת הרי"ף והלא כללא כייל לן הכנה"ג בכללי הפוסקים אות י"ג בשם רשד"ם דלא קפדינן אבתראי במקום הרי"ף ז"ל היכא דאין התו' חלוקין עליו ולפחות מיהא היה להם לכתוב וי"א דלא שנא ולעד"ן לתרץ דסברי ה"ע ומוהריק"א דגם הרי"ף ז"ל אפשר דסבר כר' יונה דהיכא דפליגי בשמועה לחוד היכי א"ר פלוני לא איתמר הך כללא משום דנימוקו עמו דר' יוסף הוה בקי ומדקדק בשמועות טפי מרבה דבהך פלוגתא דבין השמשות אית ליה להרי"ף דלא פליגי בשמועה אלא בסברא דנפשייהו הוא דפליגי והוכחה לזה איכא דבגרסאות הרי"ף שלפנינו איתא אמר רבה כרוך ותני וכו' ולא גרס א"ר יהודה אמר שמואל כדגרסי הרא"ש ור' יונה וכמו שסיים שם הרא"ש בלשונו בשם ר' יונה אבל הכא מפי השמועה הם חלוקים ותרווייהו אמרו מפי השמועה ובלא זה נמי הא אמרינן שם בגמ' ואזדו לטעמייהו וכו' וחילופא בתלתא דאמר רבה חלתי' בת תרי כורי וכו' ור' יוסף אמר וכו' ופירש"י ואזדו לטעמייהו דרבה סבר שיעור ב"ה נפיש ור' יוסף סבר זוטר וחילופה איפליגו רבה ור' יוסף בחלתי' דהתם שיעורא דר' יוסף נפיש מדרבה וכו' ע"ש וכל זה מורה באצבע דאי נמי נימא דגרסת הרא"ש ור' יונה נכונה במאי דגרסי אמר רבה א"ר יהודה אמר שמואל כרוך ותני מ"מ בסברא דנפשייהו נמי פליגי לפום פשטא דסוגיא וכדברי רש"י ז"ל ומשום הכי פסק הרי"ף ז"ל גם בזו כרבה ולעולם דהיכא דפליגי בשמועה לחוד מצי סבר כדעת ר' יונה לפסוק כר' יוסף משום דסיני עדיף וכ"כ מוהריק"א בכסף משנה פ"ה מה' נזירות הל' ט"ז לדעת הרמב"ם וז"ל וי"ל שדעת רבינו דכ אמרינן רבה ור' יוסף הלכה כרבה ה"מ כי איפליגו אליבא דנפשייהו אבל היכא דפליג במלתא דאחריני לא והכא איפליגו במאי דא"ר הונא וכיון דר' יוסף אמר האלהים משמע דדקדק בשמועתו יפה ונקטינן כוותיה ע"כ וכ"כ הרדב"ז שם בספרו יקר תפארת אלא דלכאורה יש לדקדק בדבריו דמשמע דאי לאו דקאמר ר' יוסף האלהים שנראה

שדקדק בשמועתו הוה פסיק כרבה וזה אינו דכיון דטעמא דפסקינן כר' יוסף היכא דפליגי בשמועה הוא משום דסיני עדיף אף בסתמא נמי דלא נשבע אית לן למימר הכי וכדנראה מדבריו בפ' ו' מה' ערכין הל' ט"ז ובפט"ו מה' תרומות יע"ש וי"ל דחדא ועוד קאמר חדא דכל היכא דפליגי בשמועה הל' כר' יוסף ועוד טעם אחר דכיון דר' יוסף נשבע ואמר האלהים משמע שדקדק בשמועתו ובלא כללין נמי אית לן לפסוק כר' יוסף כנ"ל ואיך שיהיה נמצינו למדין דכ"ע מודו בהך כללא ולעת עתה לא מצאתי ולא ראיתי חולק על זה זולתי הראב"ד ז"ל שבהשגותיו בפ"ה מה' נזירות שהבאתי נראה דאף דפליגי בשמועה אית ליה דקיימא לן כרבה יע"ש. ודע דגם היכא דאיפליגו רבה ורב יוסף אליבא דאחריני או במלת' דאפליגו בה אחריני לעולם הל' כרבה במילתא דתליא בסברא ולא אפקינן מכללא לפסוק כר' יוסף אלא היכא דפליגי בשמועה היכי אמר רב או ר' הונא וכיוצא לפי שר' יוסף הוה סיני ומארי חטייא ובעל שמועות כמבואר בסוף ברכות ובסוף הוריות וכן אמרו עוד בפ' היו בודקין מ"ב א' קרי ר' יוסף אנפשיה ורוב תבואות בכח שור וע"ש בתוס' שוב מצאתי להתו' בפ' הקומץ רבה ל"ב א' ד"ה מנעל שכתבו כן וז"ל שם אי נמי במילתא דקאמרי משמיה דאחריני אפשר דהלכה כר' יוסף מ"ר ע"כ וכ"כ הר"ב קרבן נתנאל בפ' נוטל לדעת הרי"ף והרא"ש ושמח לבי גם אני שכוונתי אל האמת והגם דממאי דכתיבנא לעיל היא מתברר ברירנא תו להאי מילתא ממאי דאשכחנא להרי"ף ז"ל בפר"א דמילה גבי מאי דאיפליגו רבה ורב יוסף בערלה כבושה אליבא דרשב"א שכ' הא קי"ל רבה ורב יוסף הל' כרבה בר משדה ענין ומחצה ע"ש וכן תמצא עוד להרי"ף ז"ל בפ' שור שנגח את הפרה גבי חופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר דאיפליגו רבה ורב יוסף אליבא דר' ישמעאל ור"ע לידע במאי פליגי וגם בזו כ' והלכתא כרבה דקי"ל וכו' שמעינן מכל זה שפיר דאף בדאיפליגו אליבא דאחריני פסקינן כרבה ובמילתא דאיפליגו בה אחריני נמי יש ללמוד כן מדברי הרא"ש ז"ל בפ"ק דברכות דעלה דאיפליגו אמוראי גבי המלך הקדוש והמלך המשפט אמרי' בגמ' מאי הוה עלה א"ר יוסף וכו' והל' כרבה וכ' הרא"ם שם ובלאו האי' פסקא קי"ל כרבה דרבה ור' יוסף הל' כרבה:

תקצח

רבא ורב ספרא יש לפסוק כרבא דיותר מאריה דתלמודא הוא כ"כ הרב ראש יוסף על א"ח סי' תע"ג סעיף ל':

תקצט

רבותינו שבבבל רב ושמואל רבותינו שבא"י ר' אבא. הכי איתא בסנהד' י"ז ב' ובשבועות מ"ז א' ושם בהרי"ף והרא"ש וכן כתב הכריתות לשון לימודים ש"ג סי' פ"ו ובפ"ג משער א' בהליכות עולם ומעתה לא ידעתי מה היה לו להר"ב:

דמשק אליעזר על חולין שכ' בדף מ"ז ב' דמשמע מלשון הרמב"ם דפסק כרשב"ל נגד ר' אסי דהוה ליה רבותינו שבא"י דליתא והיא כשגגה היוצאת מלפני השליט:

תר

רבנן נראה מדברי התי"ט בפ"ק דתענית משנה ד' שהוא עדיף מתלמידי חכמים אמנם מוהרמ"ז ז"ל שם מצא ביטולים לדבריו וזה יוכיח מכמה דוכתי בגמרא דשם רבנן הוא יותר שייך ללשון תלמודא דילן והיינו רבנן היינו תלמידי חכמים ואין שום חילוק ביניהם ולי המך נראה דשם רבנן נאמר על הרוב על התלמידים בני הישיבה וכמו שפירש"י בפ"ד דברכות כ"ח א' ושם מ"ז ב' ונ"ט א' ובבתרא כ"ב א' לך נא ראה הא קמן מבואר דלדעת רש"י ז"ל שם רבנן יצדק על התלמידים הפך דעת התי"ט ועיין בשיטת ר' בצלאל על ב"ק דף קמ"א א' שפירש בשם גאון רבנן דבי רב תלמידים בבית רבן וע"ע במוהר"ש הלוי חלק י"ד סי' ח' וב' וכן מתבאר מהש"ס בסוף ערבי פסחים קי"ז א' גבי הא דרבא מקמי דפתח להו לרבנן וכו' ע"ש ודוק ועיין באות החי"ת גבי חכם ות"ח:

תרא

ריש לקיש לאו תלמידיה דר' יוחנן הוה אלא קודם שבא לפני ר' יוחנן היה יודע הרבה כ"כ התו' בפ' השוכר את הפועלים פ"ד א' ד"ה אי הדרת בך וכו' וכן היא דעת הרא"ש ז"ל כמ"ש בשמן רבינו בצלאל ז"ל בש"מ שלו שם וכן משמע בפ' הבא על יבמתו נ"ז א' דקאמר בעא מיניה ר' חייא מר' אושעיא וכו' אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי לסוף אתא גברא רבא אחרינא ובעא מיניה מלתא אחרינא ופשט ליה ומנו ריש לקיש וכו' ע"כ הרי שהיה לומד תורה לפני ר' אושעיא רבו של ר' יוחנן והיה גדול כשבא לפני ר' יוחנן וכמ"ש התוס' שם וכן הוכיחו עוד בפ"ו דעירובין ס"ה ב' ד"ה ריש לקיש וכו' ממאי דאמרי' שם בגמ' א"ל ריש לקיש נשכור ולכשנגיע אצל רבותינו שבדרום נשאל להם אתו שיילו לר' אפס וכו' דנראה שר"ל היה סמוך לפטירתו של ר' מדשאל לר' אפס ור' אפס לא חיה אחר ר' אלא שתי שנים ומחצה ע"ש וכ"כ מוהריק"א ז"ל בכלליו ד' ק"ו א' בשם התוס' ובעל שארית יוסף סוף נתיב השמועה ד' ל"ה ב' ע"ש וכן מצאתי להכנה"ג בי"ד סי' נ"ט הגהות הב"י אות ד' שכ' דר"ל לא היה תלמידו של ר' יוחנן רק חבירו ואע"ג שיצאו הדברי' מפי גאוני עולם אשר דבריהם אינם צריכין חיזוק מ"מ משום יגדיל תורה

ויאדיר אוסיף נופך משלי ואומר שיש להוכיח עוד כן ממה שמצאתי בעניינא דיומא דף ג' ב' דר"ל קאמר ליה לר' יוחנן מהיכא קא ילפת לה ור' יוחנן מהדר ליה אלא מה מהיכא יליף לה ע"כ הרי דיותר כבוד היה נוהג ר' יוחנן לר"ל ממה שהיה נוהג ר"ל לר' יוחנן מדר"ל קאמר לר' יוחנן בלשון את ואיהו קא מהדר ליה בלשון מר וכן מוכח תו להדיא בפ' נערה שנתפתתה ד"ן ב' ממאי דאמר להו ריש לקיש להנהו דאתו לקמיה זולו הבו לה ואי לא מפיקנא לכו ר' יוחנן מאונייכו אתו לקמיה דר' יוחנן א"ל מה אעשה שכנגדי חלוק עלו ופירש"י שכנגדי אנוש כערכי וראוי לחלוק עלו וכן פירש עוד שם ד' פ"ד ב' ע"ש הא קמן הכרה ומופת חותך ששקולים הם וחבירים היו שאילו היו רבו לא היה ר"ל מדבר בלשון קל כזה על ר' יוחנן ולא ר' יוחנן היה משיב ומה אעשה שכנגדי חלוק עלי על תלמידו ועוד נלע"ד ללמוד כן ממאי דאמרי' פ' אלו הן הלוקין י"ד ב' בשלמא ר"ל לא אמר כר' יוחנן ג"ש לא גמיר אלא ר' יוחנן וכו' ופירש"י ג"ש לא גמיר לא קבלה מרבו והשתא אם איתא דר' יוחנן רביה דר"ל הוה מאי זה דקאמר בשלמא ר"ל ג"ש לא גמיר מרבו ליגמרה השתא וליקבלה מר' יוחנן רביה ומה לנו אם לא גמרה עד עתה אלא ודאי דלאו רביה הוה ועוד שם כ"א ב' איתא דא"ל ר"ל לר' יוחנן אי לאו דקילסך גברא רבה וכו' דמוכח משם ג"כ דחבירו היה כדלעיל וצא ולמד עוד כן מדברי רש"י ספ"ק דמעילה ז' ב' דיהיב טעמא וקאמר דהא דהוה קרי ר' יוחנן לר"ל ינוקא הוא מפני שהיה בחור ממנו דאותביה ולא ידע להשיבו ואם תלמידו היה למה לן לאהדורי אטעמי על מה שקראו ינוקא הלא כן דרך הרב לקרוא לתלמידיו כמו שמצינו לר' ירמיה בפ"ק דגיטין י"א ב' דהוה קרי להו לתלמידיו דרדקי וכן בשבת קמ"ב ב' וקמ"ה ב' ובדוכתי טובא אלא ודאי דחבירו הוה ולא רבו אלא שראיתי לרש"י ז"ל בפ"ב דחולין ט"ל א' דר' יוחנן אגמרוה לר"ל משנה ובריייתא והדבר קשה דדוקא גמרא אגמריה כדאיתא בפ"ק דתענית ח' א' ע"ש וכן משמע עוד בירושלמי פ"ק דעירובין דף ח"י ג' דקאמר א"ר אחא כף ר"ל לר' יוחנן וטלטל ע"כ משמע מזה בבירור שלא היה תלמידו ואדרבה היה ספק בידו לכוף לר' יוחנן שיעשה כסברתו ע"ש וע"ע בירושלמי ריש פ"ג דהוריות שר' יוחנן לא היה פותח בהלכה אם לא היה ר"ל עמו ושיצאו לקראתו ר"י ור' יהודה נשיאה לשמוע דברי תורה מפיו ע"ש ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת לא ידענו מה היה לו להר"ב באר שבע בפירושו לפ' חלק דף ע' ג' שעל מה שאמר ר"ל שם דף צ"ו א' על ר' יוחנן טבא דנפחא מדבר נפחא תמה ואמר וז"ל ויש לתמוה אמאי לא קרי ליה רבי בלשון כבוד כיון שהיה רבו מובהק והוא פלא כי זה מנין לו שהיה רבו מובהק ואדרבא איפכא מסתברא מכל הני דוכתי דבגמ' שהבאתי וכן קיימו וקבלו להקת נביאים האדירים הנ"ל הלא המה

התוס' והרא"ש ומוהריק"א ובעל שארית יוסף והכנה"ג ואחשבה לדעת זאת דאולי יצא לו להרב זה ממאי דמצינו בפ"ב דגיטין י"ט א' דא"ל ר"ל לר' יוחנן לימדתנו רבינו או ממאי דאמרינן בפ' שילוח הקן קל"ט א' דר"ל אדר"ל לא קשיא הא מקמי דשמעי' מר' יוחנן רביה הא לבתר דשמעי' מר' יוחנן רביה וכן בברכות ל"א א' הרי דקרי לר' יוחנן רביה דר"ל ואם מכאן אמרה לשמעתיה לדידי עני ואביון לאו כלום הוא דאורחא דגמ' הכי הוי דלכל מי שהוא גדול מחבירו בחכמה קרי ליה רביה וכמ"ש הב"י בטור ח"מ סי' י' ס"ג לדעת הרמב"ם והטור יע"ש וכן משמע מדברי התוס' בפ' אין עומדין ל"א ב' ד"ה מורה הלכה ובפ' שור שנגח ד' וה' מ"א ב' ד"ה לרבות ת"ח וכן תמצא עוד בכנסת הגדולה י"ד סי' רמ"ב בהגהות הטור אות י"ד בשם רלנ"ח ומשפטי שמואל קחנו משם וזה פשוט וברור וגדולה מזו הוכחתי באות הה"א גבי הא דידיה הא דרביה דקרי תלמודא רביה אף שלא ידע אותו ולא הכירו גם לא היה בזמנו רק מפני שאמר מימרא משמו ע"ש ועוד דלו הואלנו ונאמר דרביה ממש קאמר מי זה אמר ותהי דרביה מובהק הוא הלא אפשר שפיר משום שלמד לפניו אחר שהיה גדול בתור' מש"ה קרי ליה רביה וכדאשכחן בעירובין ס"ו א' וכן בבתרא פ"ב ב' דקרי לשמואל רביה דר' אלעזר אע"ג דר' יוחנן היה רבו מובהק דר' אלעזר כמו שהוכחתי באות התיו גבי תלמיד חבר עש"ב והטעם הוא משום דסתם רבו הנאמר בגמ' הוי שאינו מובהק וכמ"ש הר"ב פרי חדש בא"ח סי' תע"ב ס"ה וקול בן לוי דף ט' ג' יע"ש אך הב"י בי"ד סי' רמ"ב וכן בכ"מ פ"ה מה' ת"ת כת' דסתם רבו הוי רבו מובהק ולפי זה צריכין אנו לומר דמ"ש איהו גופיה בח"מ סי' י' הנ"ל דקרי רביה לכל מי שהוא גדול מחבירו בחכמה לדעת הרמב"ם והטור קאמר וליה לא ס"ל ועיין ס' מלכי בקדש דף ט' א' שנתעלמו ממנו דברי מרן מדלא הזכירם. ואולם אף לפום מאי דכתב הרב"ש בפשיטות דרבו מובהק הוה אכתי מקום יש בראש להניח הנחה סוברת דאח"כ נתחכם ר"ל ונעשה תלמיד חבר לר' יוחנן וכמו שיש להוכיח מכל אילין לישני דאייתינא לעיל שהיה ר"ל מדבר עם ר' יוחנן בלשון את ולא בלשון מר וע"ע ב"מ פ"ד א' ובבתרא קנ"ד ב' ובסנהדרין צ"ח ב' ובתוס' דחולין ק"ל ב' ד"ה אמר רבא דהכי נמי ילפו בפ' תפלת השחר כ"ז ב' דר' ירמיה בר אבא תלמיד חבר דרב הוה מדקאמר ליה מי בדלת ולא קאמר מי בדיל מר וכן בפ' מי שמת קנ"ח ב' דייקינן כמו כן דבן עזאי תלמיד חבר דר"ע הוה מדקאמר ליה שבאת ולא קאמר שבא רבינו או שבא מר כמ"ש רשב"ם שם ומיניה למדו התוס' בפ' כל היד י"ד ב' לומר דר' חייא תלמיד חבר דר' הוה מדקאמר ליה אף אתה עשיתו כתם ולא קאמר אף אתה רבי ע"ש וא"כ אף אנו נאמר דמדחזינן דבכל הני דוכתי היה מדבר ר"ל עם ר"י בלשון את ובההיא דכתובות נמי פי ר' יוחנן

ענה בו בר"ל שהיה אנוש כערכו וראוי לחלוק עליו ש"מ דתלמיד חבר היה וכן ראיתי שוב שכתבו כן בפשיטות הר"ב ס' יוחסין באות השי"ן ומוהר"ר צבי אשכנזי בתשובותיו סי' קכ"ד ע"ש והשתא לפי זה נחה שקטה תמיהתו דלמה זה לא קראו רבי בלשון כבוד שהרי כתבו התוס' בפ' שואל ק"ן א' ד"ה וריב"ק ובפ' יש נוחלין קי"ג א' ד"ה ומטו בה דתלמיד חבר הותר לקרוא לרבו בשם שיש גנות בדרך בדיחותא בעלמא ע"ש ובפ' ערבי פסחים קי"ב א' ד"ה צוה ומכ"ש הכא דליכא שום גנות כלל במה שקרא לר' יוחנן בר נפחא לשום א' מהפירושים שהזכיר רש"י ע"ש ודוק ואף שדבריהם אינם צריכין חיזוק נראה לפק"ד להביא ראיה לדבריהם מההיא דפ' הרואה ס"ב א' שא"ל בן עזאי לר"ע ע"כ העזת פניך ברבך על שנכנס אחר ר' יהושע לבית הכסא ומי לנו לשון מגונה יותר מזה שהחזיק לר"ע בעז פנים ואפ"ה כיון שהיה תלמיד חבר שלו כדאמרן נראה דאין קפידא וכדברי התוס' ז"ל ומעתה לא ידענא אנא פנה הרב"י בי"ד סי' ל"ב ס"ו דעל מחלוקת ר' ינאי ור"ל כתב לדעת הרי"ף והרא"ש שכתבו מחלוקתם ולא הכריעו דמסתמא כיון דר' ינאי רביה דר' יוחנן דהוא רביה דר"ל קי"ל אין הל' כתלמיד במקום הרב ע"כ וכ"כ עוד בכ"מ פ"ט מה' שחיטה הלכה ד' וט' והרל"ם שם דהא איהו גופיה בכלליו הביא דעת התוס' דגדול היה ר"ל כשבא לפני ר' יוחנן וזו היא ג"כ דעת הרא"ש כמ"ש בשמו ר' בצלאל דאייתינא בראשית מאמר ואיך כתב דלדעת הרא"ש רביה דר"ל הוה ומה גם דהוה מצי למימר טעם יותר מרווח דכיון דר' ינאי רבו של ר' יוחנן הוה ואפילו לגבי ר"י הלכתא כוותיה וכ"ש לגבי ר"ל וכמ"ש הרא"ש גופיה בפ' אלו טריפות סי' ל"ו על מחלוקת ר' ינאי ור"ל ע"ש וע"ע ב"ח שם שגם הוא לא כיוון אל האמת בזה:

תרב

רבוי לא מרבי במתניתין אלא דוקא מלתא דלא תני בברייתא. אבל מילתא דתני בברייתא לאו אורחא לרבויי דלעולם הברייתא מוספת על המשנה וניחא ליה לרבויי מילתיה דאמורא ס' בני יעקב דף קי"ח ע"א:

תרג

רבי חייא ור' יוחנן נראה מדברי הרב"י א"ח ססי' קע"ז דהלכה כר' חייא ונ"ל מך דכ"ש נגד ר"ל כיון דבמקום ר' יוחנן ליתיה דלא כמ"ש הר"ב זקן שמואל בדף ס"ה ג' לדעת רש"י וש"ע דהל' כר"ל מפני שהוא מריה דתלמודא טפי מר' חייא דליתא לפק"ד:

תרד

רבי חייא ור' אסי. ודאי דכר' חייא קי"ל דהא רביה דרביה הוא ואין הל' כתלמיד במקום הרב כ"מ פ"ו מה' ביכורים הל' ד':

תרה
רבי יוחנן ור' אבין בר חייא. פסק הראב"ד כר' אבין בר חייא ורבינו פסק כר' יוחנן כ"מ פ"ה מה' טומאת מת דף ש"ך ד':

תרו
רבי ינאי ור' יוחנן דקי"ל כר' ינאי רביה. היינו כשהוא דעת ר' יוחנן בעצמו אבל היכא דר' יוחנן קאמר משמיה דאחריני לא מרן בכ"מ פ"י מה' א"ב הלכה י"א ובפ"ג מה' מעשר שני הלכה ט':

תרז
רבי ינאי ור"ל. אין ספק דהלכה כר' ינאי דרביה דר' יוחנן הוא דהוא רביה דר"ל וקי"ל אין הלכה כתלמיד במקום הר"ב כ"מ פ"ט מה' שחיטה הלכה ד' וה' והרל"ם שם:

תרח
רב הונא **(*)** ורב יהודא. יש לפסוק כרב יהודה כ"מ פ"ד מה' נדרים הל' י"ד ושכן פסקו הרא"ש והר"ן:

תרט
רב יהודה בר ליואי ושמואל. הלכה כרב יהודה בר ליואי דמדבעא ר' יוחנן מיניה בפ' אלו קשרים משמע דעדיף מיניה הוא וקי"ל ר' יוחנן ושמואל הל' כר' יוחנן ה"ה רפכ"ו מה' שבת:

תרי
רב יהודה ורב חסדא הלכה כר' יהודה. דגדול מרב חסדא הוה כ"מ פי"ג מה' שחיטה הלכה ה':

תריא
רבי יוסי בר חנינא ושמואל. נגד ריב"ל ור' יוחנן הלכה כריב"ל ור' יוחנן כ"מ פ"ב מה' כלי המקדש הלכה ו':

תריב
רמי בר יחזקאל ור' יוחנן. כר' יוחנן נקיטינן דלא עדיף רמי מרב ושמואל רבותיו דהלכתא כר' יוחנן לגבייהו כ"מ פ"ד מה' תפילין הלכה ט"ו:

תריג
רב חסדא ורב המנונא. פסק רבינו כרב חסדא משום דרביה דרב המנונא הוה הרל"ם פ"ה מה' ע"ז:

תריד
רבא ורבא בר עולא. פסק כרבא דהוא מאריה דגמ' טפי מרבא בר עולא הרל"ם פ"א מה' תמידין ומוספין סד"ה לפי:

תרטו
(סי' זה נשמט כי כבר אמור למעלה סי' תרי"ב):
סליקו כללי הריש בס"ד

כללי השין

תרטז
שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן כ"כ הכריתות בימות עולם ש"ג והליכות לא עולם ש"ה רפ"ב וכ"כ התוס' ז"ל בפ' מי שהוציאוהו מ"ט ב' ד"ה וקטן ובפ' הדר ס"ו א' ד"ה יפה כתבו עוד כן בשם ר"ח וכן בפ' חלון ע"ט ב' ד"ה ומזכ' בשם ר"ח וכ"כ הר"ן פ"ב דתענית ובפ' לולב הגזול אך אמנם שום חד מינייהו לא גילה לנו איה מקום כבודו של זה הכלל ולדידי חזי לי דמקור מקומו הוא בפ' מי שהוציאוהו מ"ז ב' דהכי איתא התם א"ל רבינא לרבא מאי דעתיך דאמר רב יהודה אמר שמואל חפצי הנכרי אין קונין שביתה והא שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכו' ע"ש והביאוהו הרי"ף והרא"ש שם ובכמה דוכתי וכן ראיתי שפסק הרמב"ם בפ"ה מה' י"ש הל' י' כר' יוחנן מכח האי כללא דלשם וכדברי הרב המגיד ע"ש וכן מצאתי להתו' ז"ל בפ"ג דבכורות כ"א ב' ד"ה ר"י שכתבו ובביצה ד' אמר רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ובפ' מי שהוציאוהו אמרי' שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכ"כ עוד הרא"ש בפ"ה דע"ז סי' כ"ט ע"ש אכן מצאתי להרא"ש גופיה בפרק הגוזל קמא סי' כ"ב שכתב וז"ל מ"ש רב אלפס דהלכה כשמואל תמוה בעיני דבכולי גמ' קי"ל דשמואל ור"י הלכה כר"י כדאיתא בריש מסכת י"ט ע"כ והנה בהשקפה ראשונה לא יכולתי להלום דבריו אלה דמה זו תמיה על הרי"ף מכח האי כללא והלא מדברי הרי"ף שכתב והלכה כשמואל וליתא לדר' יוחנן בהא זה מורה באצבע דדוקא בהא הוא שפוסק כשמואל נגד ר"י אבל בכולי תלמודא אית ליה דהלכה כר' יוחנן לגבי שמואל וכמו שגילה דעתו בהדיא בפ' מי שהוציאוהו ובדוכתי אחריני ודרך הרי"ף בהלכותיו כך הוא כדאשכחן ליה בס"פ
*) הג"ה רב נחמן כצ"ל כי כן איתא בגמרא ובכ"מ והרא"ש. רי"ף:
אלמנה לכ"ג דבמילתא דאיסורא כתב והלכתא בהא כשמואל דקים ליה כאבא שאול וכן בר"פ מי שמת גבי אדמון כתב בהא לית הלכתא כוותיה דסוגיא דשמעתא כת"ק

סלקא אך אחר קצת התבוננות ראיתי דמ"ש הרי"ף וליתא לדר"י בהא אין כוונתו על עיקר כללא דשמואל ור"י כי היכי דנידוק מיניה הא בשאר דוכתי הלכה כר"י לגבי שמואל אלא רצונו בזה דהגם דלעיל מיניה פסק כר' יוחנן דשליח שעשאו בעדים הוי שליח עכ"ז בהא דדיוקני דגרע ליתא לדר' יוחנן דסבר דגם בזאת אם עדים חתומים עליו משלחין משום דהכא לא מסהדי סהדי אלא שזהו דיוקנו אבל השליחות גופא לא מסהדי כמבואר בכללות דברי הפוסקים. ברם אכתי איכא למידק דמאי מייתי ממסכת י"ט לכללא דשמואל ור' יוחנן והא התם דף ד' לא איירינן אלא בכללא דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן והנה גם לזאת נוכל להשיב דנסחת רב ור' יוחנן היא עיקר דבהכי קא מיירי התם וכוונתו בזה הוא דכיון דקי"ל כר"י לגבי רב כדאיתא בריש מס' י"ט מכ"ש אתיא דהלכה כר"י לגבי שמואל דליתיה לגבי רב באיסורי והכי נמי אנו מוכרחין לומר לדעתו בפ"ג דבכורות סי' ג' במה שנתן טעם לדעת בה"ג שפסק כר"י נגד שמואל מכח ההיא דביצה ע"ש ולימוד זה דרשתיהו פגשתיהו להגאון הר"א ממי"ץ בס' יראים הלכה ל"ז שכתב וז"ל וקי"ל עד נזיפה דאמרינן בביצה פ"ק רב ור"י הלכה כר"י כ"ש לגבי שמואל דהלכה כר"י דקי"ל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי ע"כ וכ"כ עוד בסי' קל"ט ובססי' רי"ב לך נא ראה וכן ראיתי להתוס' ז"ל בפ' הגוזל קמא ק"ד ב' ד"ה ור"י שכתבו ואע"ג דשמואל קאי כרבה קי"ל דרב ור"י הלכה כר' יוחנן וה"ה דלגבי שמואל הלכה כר"י וגם הרב לחם משנה יליף לה מק"ו זה מדעת עצמו בריש הלכות פסולי המוקדשין יע"ש ואפשר שלזה כיון הר"ב חוות יאיר בכלליו דבסי' צ"ד במ"ש בקוצר מילין שמואל ור"י הלכה כר' יוחנן בביצה שם דף ד' ואני המך בעניותי לא ידענא למה להו להני רבוואתא לבקש חשבונות רבים להאי כללא כיון דתלמוד ערוך הוא בידינו בפ' מי שהוציאוהו מ"ז ב' ומה ראו על ככה התוס' והרא"ש לשנות את טעמם ממקום למקום ותו קשיא לי בזה דלפי דבריהם ז"ל דילפי לה מכללא דרב ור' יוחנן משמע דליכא לאוכוחי דהלכה כר' יוחנן לגבי שמואל אלא באיסורי דוקא אבל בדיני לא וזה אינו דהא הרי"ף בפ"ק דב"מ גבי המוצא שטר הקנאה בשוק דף ס"ו ב' כתב בהדיא וליתא להא דשמואל דהא איתותב לעיל בהאי פירקא ועוד דר' יוחנן פליג עליה וקי"ל דשמואל ור' יוחנן הלכה כר"י וצא ולמד עוד כן מדברי הרא"ש גופיה בפ' הזהב סי' כ"ב שכתב וז"ל והלכה כר' יוחנן נגד שמואל בכל מקום וכ"ש לגבי ר"ן תלמידו ואע"ג דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני כלל זה לא נאמר אלא כנגד רב דהלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני אבל לא כנגד ר' יוחנן ע"כ לענייננו וכדבריו אלה תמצא עוד בהגהות מרדכי פ' המפקיד ע"ש וכן ראיתי להרי"ף והרא"ש ס"פ הפועלים שפסקו כר"י נגד שמואל גבי מתנה ש"ח להיות כשואל

וע"ע בהרא"ש פ' שנים אוחזים סי' מ"ד וכ"כ בפשיטות הר"ב כנה"ג בכללי הגמרא כלל מ"ב וע"ע הר"ב בית שמואל על א"ה סי' קמ"ו סס"ק א' וכל זה צריך תלמוד גם הלום ראיתי מה שייחס הרא"ש להרי"ף ז"ל דסבר מדשקיל וטרי תלמודא ושמואל היכא משדר אלמא הלכה כשמואל והקשה עליו מההיא דאמרינן פ"ק דחולין י"א ב' ר"מ דחייש למיעוטא היכא אכיל בשרא ומאידך דאיתא בפ' גיד הנשה צ"ה ב' אלא רב היכי אכיל בשרא דמשום דאנו לא קי"ל כרב קאמר ורב היכי אכיל בשרא ואף גם זאת לא זכיתי להולמה דמאי מקשה להרי"ף מהך דפ' גיד הנשה דקאמר ורב היכי אכיל בשרא עד דמסיק דמשום דלא קי"ל כרב קאמר הכי והלא בהדיא פסק הרי"ף שם כרב וכתב הר"ן עלה אע"ג דאמרינן ורב היכי אכיל בשרא לאו למימרא דאנן לא סבירא לן כוותיה אלא הכי קאמר ולרב היכי אכלינן בשרא ואשכחן כהאי לישנא בפ' אלו טריפות וכו' ע"ש ולי המך צ"ע ומצאתי בחפיש"ה למהרש"ל בים של שלמה על ב"ק פ' הגוזל קמ"א סי' מ' ולהר"ב גידולי תרומה דף צ"ד ע"א שהליצו בעד הרי"ף ז"ל בטוב טעם ודעת הלא בספרתם לכו חזו והוא פלא שלא הרגיש שום חד מינייהו בזה:

תריז

שמואל ומר עוקבא הלכה כשמואל. דאע"פ שמר עוקבא היה נשיא מ"מ שמואל היה גדול ממנו בתורה כדאיתא בפ"ק דמ"ק ו' ב' כי הא דשמואל ומר עוקבא כי הוו יתבי גרסי שמעתתא הוה יתיב מר עוקבא קמיה דשמואל ברחוק ארבע אמות ומקמי אבייי ורבא אין הלכה כתלמיד במקום הרב פר"ח א"ח סי' תס"ז ס"ק ט' וכן מוכח תו בפרק שמונה שרצים ק"ח ב' וק"ט א' ובפ"ק דיבמות י"ב א' דאמרי' אמר מר עוקבא אמר שמואל וכ"כ הרא"ש פ' כל שעה סי' כ"ה בשם י"א:

תריח

שנה עליו הכתוב לעכב. לא בעינן אלא בקדשים אבל בכולהו אינך מילי בחד קרא סגי לעכב כ"כ הכריתות בלשון לימודים ש"א סי' כ"ב והתוספות בר"פ התכלת ל"ח סע"א ובפ"ק דפסחים י"א רע"א ע"ש וכל זה אישתמיט מהר"ב בית דוד פי"ד דנגעים משנה ט' ומהר"ב זרע יצחק בפ"ג דסוכה מ"א ע"ש שוב נדפס ס' שושנים לדוד ושם ראיתי שגם הוא תפס להרב ב"ד בזה אכן ראיתי להנ"י בפ' השואל דף קי"ד א' שכתב גבי הפרת נדרים ושאלה בבעלים דשנה הכתוב לעכב דכתיב אישה ואישה בעליו עמו ואין בעליו ע"כ ולפי כללין לא היה צריך לזה:

תריט

שנה עליו הכתוב לעכב. לא אמרינן אלא היכא דליכא למימר בהו דלטפויי לאוי קאתי כגון במכסת תכוסו וכיוצא שאין במשמעותם לאו אבל אי מה ששנה עליו הכתוב הוא בלשון לאו כגון לא תזבח על חמץ וגו' לא תשחט על חמץ וגו' לית לן למימר דשנה עליו הכתוב לעכב אלא דשנה עליו לעבור עליו בב' לאוין כ"כ מוהרש"א פ' תמיד נשחט לדעת ריב"א עלה דתנן שם דף ס"ג א' השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת:

כתר

שיטה מצינו בגמ' דקאמר פלוני ופ וכי ופלוני כולהו סבירא להו ואפ"ה הלכתא היא ולא נקט הך לישנא רק לפרושי מלתייהו ולא לאוקמינהו בשיטה וכזה ראה וחדש בפסחים בפ' כל שעה ל"ב ב' אמר אביי ראב"י ור' עקיבא ור' יוחנן בן נורי כולהו ס"ל חמץ בפסח אסור בהנאה ובהא פליגי דר"ע סבר לפי דמים משלם ור' יוחנן בן נורי סבר לפי מדה משלם וכו' ע"כ ואין ספק דאפילו לאביי הלכה פסוקה היא זו ולא מיקריא שיטה ואפ"ה נקטיה בהאי לישנא משום דבעיא לפרושי מילתייהו וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו לשבת דף י"א ג' ע"ש ותראה דלדעת יש מי שאומר שהביא שם גם ההיא דאמרינן פ' במה מדליקין ז"ך ב' אמר אביי רשב"א וסומכוס אמרו דבר א' הכי מיפרשא דלאו לאוקמינהו בשיטה הוא דקאמר הכי אלא לפרושי מילתייהו הוא דאתא יע"ש:

תרכא

שיטה ר"פ ופ' ופ' כולהו ס"ל דקיימא לן דהויא שיטה ואין הלכה כשיטה איכא למידק על זה מהא דאמרינן בפ"ה דסוטה ל' א' ר' מאיר ור' יוסי ור' יהושע ור"א ור' אליעזר כולהו ס"ל דאין שני עושה שלישי בחולין ואפ"ה קיימא לן בכולי תלמודא דאין שני עושה שלישי בחולין וכן פסק הרמב"ם בפי"א מה' אבות הטומאות וראיתי להכ"מ שם שכתב שכן נראה מכמה משניות וסוגיות ולא הזכיר הלל להך שיטה דסוטה שהבאתי לא ידעתי למה ויותר תימה שכתב שם דבפ' כשם אמרו דכ"ע אין שני עושה שלישי בחולין ועשה עצמו כאילו לא ידע דבשיטה נאמרה שם ואף גם זאת מ"ש דבפ' כשם אמרו דכ"ע וכו' לדידי המך אי משום הא לא איריא דהא דקאמר לכ"ע קאי דוקא אר"א ורבנן דפליגי התם לא אכולהו תנאי דעלמא שכן דרך הש"ס לומר מילת כ"ע על התנאים דפליגי באותה משנה או ברייתא וכמ"ש הליכות עולם בשער ד' פ"ב גבי כ"ע ג"ש עדיף ע"ש ואיך שיהיה מתוך דברי הכ"מ שפיר מיתרצא קושייתינו דכיון שמצאנו ראינו כמה משניות וסוגיות דאית להו דאין שני עושה שלישי בחולין על כרחין אית לן למימר חדא מתרתי או דאין כונת הש"ס לאוקומה בשיטה כשאר דוכתי רק למימנינהו לכולהו

דסברי הכי יחד לפרושי מילתייהו כמ"ש הרשב"א בחידושי שבת דף י"א שהבאתי בכללין דלעיל או דלא משגחינן בהאי שיטה כיון דסוגיין דעלמא וכמה משניות מוכחי איפכא כמ"ש באות האל"ף וכמ"ש הליכות עולם בש"ה ספ"ב שכל הכללים לא נאמרו אלא בסתמא דליכא הוכחה בגמרא דלא כוותייהו אבל היכא דמתפרש בגמרא בהדיא או אפי' דמוכח מתוך הסוגיא הפך הכלל המסור בידינו אז לא סמכינן על הכלל ואין משגיחין בבת קול ושכ"כ הרשב"א בפ' יש נוחלין (נ"ל שהוא ט"ס וצ"ל רשב"ם שכ"כ פ' יש נוחלין דף קל"ג ב') ודבר זה מוסכם מכל בעלי הכללים והפוסקים עיין כללי הגמרא להכנה"ג כלל ק"א ובי"ד סי' צ"ב הגהות הב"י אות כ"ד שכ"כ הרשב"א והר"ן בתשובה ומוהרי"ק והרדב"ז וכן מצאתי עוד להר"ן בפ"ק דסוכה שכתב כן בהדיא בענין השיטה גופה יע"ש ולהרמב"ן בחידושי שבועות כ"י פ"ו ולרבינו בצלאל בשיטה מקובצת על ב"ק פ"ב וכן מצאתי עוד להריטב"א בחידושי כתובות דף ח' ב' וע"ע שיירי כנה"ג א"ח סי' קפ"ח סוף הגהות הטור וב"ח ח"מ סי' כ"ה ס"ב וזה פשוט אין צורך להאריך בו ועיין באות האל"ף גבי אין הלכה כשיטה. ובר מן דין עוד נלפק"ד לפסוק כהך שיטה והוא משום שיש כלל אחר המנגדו דהא ר"ע לחודיה הוא דסבר דב' עושה ג' בחולין וכיון דכולהו תנאי פליגי עליה הא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו וכ"ש מרבותיו ר"א ור' יהושע הנזכרים בהאי שיטה ואע"ג דהכנה"ג בכללי הגמ' כלל ח"י כתב דר' יהושע לאו רביה דר"ע הוה מ"מ מדברי הכריתות והרב אברבנאל בהקדמתו לס' נחלת אבות מוכח דתלמידיה דר' יהושע הוה וכמ"ש הכנה"ג גופיה בשמם וכן מצאתי להכ"מ ברפ"ו מה' שגגות שכתב פעם ושתים שר"ע תלמיד דר' יהושע הוה ואפי' לדידיה תלמיד חבר דר"י הוה מיהא יע"ש ולפק"ד נראה להביא ראיה נכונה דר"ע תלמידיה דר' יהושע הוה מהא דאית' בנדרים ב' א' גבי עובדא דכלבא שבוע דאזל ר"ע תרתי סרי שנין קמיה דר"א ור' יהושע משמע דתרווייהו רבותיו הוו וכ"כ רבינו בצלאל בשיטת ב"מ דף ק' ד' יע"ש וכן מוכח תו בפ' הרואה ס"ב א' דא"ל ן' עזאי לר"ע עד כאן העזת פניך ברבך על שנכנס אחר ר' יהושע לבית הכסא ע"ש וכן יש ללמוד עוד מהא דאיתא בפ' כירה ט"ל ב' דקאמר חדא דר"ע תלמיד הוא פי' לגבי ר"א ור' יהושע וכמ"ש הרי"ף והרא"ש פ"ק דקידושין גבי בריי' דכ"ד איברים ע"ש וכיון דלרבותיו לא ס"ל הכי וגם ר"מ ור' יוסי הנזכרים בהאי שיטה תלמידיו דר"ע לא אזלי בשיטת רבם ש"מ דלית הלכתא כר"ע בהא ושפיר פסקי' כהך שיטה כנלע"ד:

תרכב
שני כתובים הבאים כא' אין מלמדין. ל"ש אלא כשגילה ב' כתובים בב' דברים דאמרינן דאי ניחא למילף מינייהו נכתוב חד ונילף אידך מיניה אבל היכא דבחדא מלתא כתיבי אינו שני הדברים הבאים כאחד אלא קראי יתירי נינהו רש"י ז"ל בפ' כל המנחות דף ט' ב' ועיין ברכת הזבח שם דף צ"ב א' שפי' כעין זה דברי התו' דפ' הקומץ רבה דף י"ט ב' ד"ה דתנא ביה קרא ע"ש:

תרכג
שני כתובים הבאים כא'. ל"ש אלא כששניהם על ענין א' דוקא ולא כשהאחד כללי והאחד פרטי כגון זה שאיסור הביטול הוא דבר כללי וההגעלה הוא פרטי ס' נחפה בכסף דף קס"ו ג':

תרכד
שמעון בני חכם. שאמר ר' על בנו לא אמר כן אלא לרמוז שאע"פ ששמעון בנו חכם גמליאל בנו נשיא אך לא לומר שהלכה כמותו מפני זה שהרי לא מצינו כלל זה בכל התלמוד כ"כ הכנה"ג בי"ד צ"ב בהגהות הב"י אות כ"ד אמנם בדברי הרמב"ן בספר המלחמות שהביא שם הכנסת הגדולה מוכח דעביד עיקר מהא דר' שמעון ברבי חכם לפסוק הל' שים עיניך עליו:

תרכה
שיננא דרגיל שמואל לקרוא לרב יהודה תלמידו. כ' ה"ע בש"א פ"ג דר"ל חכם מחודד ואמת הדבר שכ"כ הערוך מדידיה אך כ' עוד בשם י"א פי' שני שר"ל גדול השיניים ודע שהך י"א הוא רבינו האיי גאון שמצאתי בשיטה מקובצת לר' בצלאל על כתובות דשם בפ"ק דף ס"ה ד' כ' רבינו האיי גאון ז"ל שיננא דהוה אמר ליה שמואל לרב יהודה לשונו בלשון ארמי ששיניו גדולות שכל מי שהוא גדול השיניים קרו ליה שיננא ויש שדורשים אותו ששמעתתיה חריפין כחץ שנון ולא דמי דהכין הוה אלא מיחזייא מילתא דרב יהודה דבון (צ"ל רבן) שיניה כמשמעו ע"כ:

תרכו
שפיר דמי משמע דהוא תיקון טוב והגון לעשות כן אף לכתחילה ים של שלמה על חולין פ' כל הבשר סי' ס"א:

תרכז
ש"מ מצינו דקאמר אף דלא שמעינן כן מעובדא דמייתי ונקט ליה משום דלפי האמת כן הלכה תו' פ' ערבי פסחים ק"ז א' ד"ה וש"מ:

תרכח
שלח ליה ר' פלוני לר"פ. ע"י מעשה היתה השאלה והתשובה וי"ל מעשה שהיה כך היה הרז"ה בפי"ן דף רי"ג א' וכ"כ בפ' גט פשוט ר"מ א' גבי שלחו מתם. סליקו כללי השין:
בס"ד

כללי התיו

תרכט
תא שמע. מצינו אחרי דפשיט מלתא ממשנה פ' כיצד הרגל כ"ג ב' דבעי פי פרה בחצר הניזק או בחצר המזיק ופשיט ליה ממתני' ובתר הכי קאמר ת"ש ממקומות אחרים והטעם דניחא ליה לגמ' למפשט מכל המקומות שאפשר כ"כ ה"ע בש"ב פ"ב וכ' לה ספר כריתות בלשון לימודים ש"ג סי' ק"ך וגם אני ראיתי להרמב"ן בס' המלחמות פ"ק דחולין גבי תלוש ולבסוף חברו שכ' כיוצא בזה לדעת הרי"ף וז"ל שם בעיא זו דרבא כבר נפשטה לקולא ממה ששנו בבריי' צור דומיא דקנה עולה מאליו וכו' והיינו מסקנא דבעיין ומה דאתמר בתר הכי ת"ש פשטה בתר פשטה לומר מרישא נמי שמעת לה וכו' ע"כ ומכאן תשובה מוצאת למה שהקשה הרא"ש בפ' המוכר את הספינה ס"ס ט"ו על גירסת הרי"ף דלא מצינו כזאת בגמ' דבתר דפשיט ליה הבעיא שיביא הגמ' ת"ש לפשוט הבעיא הו"ל למימר מיתיבי או לימא מסייע ליה עכ"ד והוא פלא דלא זכר שר דנמצא כן בגמ' ועוד עיין בריש פסחים ג' א' דבתר דמסיק דאור אורתא הוא קאמר ת"ש להוכיח עוד כן מדוכתי אחריני:

תרל
תברה מי ששנה זו לא שנה זו. לא משני הכי בכוליה תלמודא אלא היכא דמקשינן חדא משנה או חדא בריי' גופא מרישא לסיפא וכלומר דאף שהיא משנה חדא ונשנית סתמית תרי תנאי נינהו וחד תנא לה לרישא לחודה ואידך תנא לה לסיפא ומצאתי כלל מחודש בזה לא ראיתיו עד הנה לשום א' מבעלי הכללים שאף בשתי ברייתות מחולקות שהוזכר בהם שם התנא דתנא להו ומקשינן דידיה אדידיה משנינן סברה וכו' וכזה ראה וחדש פרק השוכר את האומנין פ"ב. דאיתא התם ת"ר המעביר חבית ממקום למקום לחבירו ושברה בין ש"ח בין ש"ש ישבע דר"מ ומקשה תלמודא למימרא דסבר ר"מ נתקל לאו פושע הוא והתניא נשברה כדו ולא סילקה נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב בהיזקן וכו' וקי"ל דבנתקל פושע פליגי ומסקינן אמר ר"א תברה מי ששנה זו לא שנה זו ע"כ הרי לך בבירור דמשני תברה על שתי ברייתות מוחלקות שבשתיהן הוזכר ר"מ

וזה חידוש בודאי שלא מצינו לו חבר בכל הש"ס ואחרי מופלג שכתבתי כן הגיע לידי ס' ידי אליהו ושם ראיתי שכ' בסוף תיקון ק"ס שנבהל מראות מאי דמשני תלמודא תברה בב' הברייתות הנ"ל ושהוא דבר חדש שלא מצינו דכוותה בכל הש"ס ע"ש ועוד זכיתי לשיטה מקובצת על ב"מ ומצאתי שכ' שם בשם ר"ח וז"ל תברא התנא ששנה המשנה אליבא דר"מ אינו הוא התנא ששנה הברייי' אלא תרי תנאי נינהו אליבא דר"מ פי' תברא בשבועה כדגרסינן במ"ק י"ז ב' בענין שמתא תברי בתי רמי כלומר אמר ר"א בשבועה תרי תנאי נינהו וכ"כ גם הערוך בערך תבר בשם ר"ח ע"ש:

תרלא

תברה מי ששנה זו לא שנה זו קאמר בדוכתי טובא בגמ' ולא מצינו תנאים שנחלקו בדבר במקום אחר ומיהו לפעמים קא בעי בגמ' עלה מאן תנא משום דשמיעא ליה דתנאי פליגי בההיא מילתא חידושי הרמב"ן על יבמות דף צ"ב א':

תרלב

תברה מי ששנה זו לא שנה זו. עדיפא משנויא דנעשה משום דנעשה מחסר ומוסיף קצת במשנה או בבריי' והוי קצת כמו חסורי מחסרי והו"ל שינויא דחיקא משא"כ בתברא ואע"פ שגם הוא דחוק מ"מ נעשה יותר דחוק ממנו רבינו בצלאל בשיטתו המקובצת על ב"ק פ"ה דף צ"ז ג' וכן יש ללמוד מדברי התוס' שם מ"ח ב' ד"ה אימא סיפא שכתבו וז"ל הכא לא משני נעשה וכו' משום דהכא אית ליה שינויא אחרינא דקאמר תברה מכאן משמע שפיר דתברה עדיף מנעשה כאמור:

תרלג

תוספתא כל מקום שנמצא נסחתה מיושבת ומדוקדקת אין לנו על המשנה פי' מכוון אל האמת יותר ממנה ומשם נקח ראיה אל הנרצה לנו בשלימות שו"ת הרמ"ע סי' כ"ח ועיין יומא ע' א' אמר רבא לא משכחת לה מתקנתא אלא וכו' או לר"ע כדתוספתא ע"ש

תרלד

תיקו דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא. כן כתבו הרי"ף והרא"ש בפ' במה אשה וכן מצאתי להר"ן ז"ל בפ"ק דתענית דף רס"ט רע"א שכ' וז"ל וכיון דלא איפשיטא משמע לקולא נקטינן דבדרבנן היא ע"כ וכ"כ עוד בפ"ב דביצה דף רע"ו סע"א וכן בפ' אין צדין דף ר"ץ א' ובריש פרק משילין יע"ש וזו היא שיטת הרמב"ם ור"ח ז"ל כמו שכתבו הגהות מיימוניות בפ"ב מה' חמץ ומצה וכן תמצא למרן בכ"מ ספ"ט מה' ס"ת ובספ"א מה' ציצית ולה"ה בפכ"ח מה' שבת הלכה ג' ובפ"ה מה' י"ט הל' ח' ושם פ"ו הל' י' ובפ"ח הל' ג' ובכמה דוכתי אחריני נלאיתי לכתבם וכן נראה דעת הראב"ד בס' תמים דעים סי' רמ"ב

דף ע"א א' דעל כמה בעיות שנשארו בתיקו ברישׁ משילין כ' הוא ז"ל דספיקא דרבנן נינהו ולקולא וכ"כ הפר"ח א"ח סי' תרע"ב ס"ב בפשיטות גמור וז"ל דהא כל בעיי' דלא איפשיטו במידי דרבנן נקטו להו רבוותא בפשיטות להקל ע"כ וכ"כ בס' מים חיים שלו דף י"ט א' ע"ש וכ"נ מדברי הטור י"ד סי' רס"ז סנ"ב ועיין ש"ך וט"ז י"ד ס"ס ריי"ח ובכנה"ג י"ד סי' של"ד הגהות הטור אות כ"ח ול' שוב בינותי בספרים וראיתי שכבר קדמני בהאי כללא מוהרש"א בס' יבין שמועה כלל רפ"ח ויליף לה מההיא דפ' המדיר ע"ג ב' דקאמר רבא תנא ספוקי מספקא ליה גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא ובדאו' הוי והנה מלבד שאין ראייתו מכרעת דהא התם לאו בתיקו עסקינן אלא דמסתפק התנא בדעת בני אדם וכמ"ש רש"י שם בהדיא עוד זאת איכא לאתמוהי עליה אמאי לא אדכר כלל דעת כל הני אשלי רברבי דאייתינא ואמת הדבר שאחרי מופלג יצא לאור עולם ס' משאת משה ובחלק א"ח דף ה' סע"ב ראיתי דשדא נרגא בכל הראיות שהביא היבין שמועה ע"ש. אכן מדי עברי בהגהות מיימוניות דפ"ב מה' חמץ ומצה ראיתי שכתבו שהגאון ר"א ממיץ ושאר גאונים סוברים דבשל סופרים נמי אמרינן תיקו דאיסורא לחומרא ע"כ ואני בעניותי טעמ' דידיה לא ידענא דהא קי"ל בכל דוכתא דספיקא דרבנן לקולא כדאיתא בפ' במה מדליקין ל"ד א' ובפ"ק דעירובין ה' ב' ומ"ה ב' ובפ"ק דביצה ג' ב' ומצאתי בחפיש"ה בס' מוצל מאש סי' י"ג שתירץ דשאני ספק של הבדיקה דכיון שהספק אינו לאסור דבר או להתיר אלא אם צריך לחפש אחריו לבדוק או לא מחמרינן ביה אפי' באיסור דרבנן דלמה לן למשכוני נפשין להקל בדבר משום שהוא איסור דרבנן יטרח ויבדוק ולא יעבור אדרבנן ע"כ והנה מדבריו אלה משמע דס"ל דדוקא גבי בדיקת חמץ הוא דס"ל להרא"ם והגאונים דאזלינן לחומרא בתיקו דידיה אף שהוא מדרבנן מן הטעם שכ' משא"כ בשאר תיקו דאיסורי דרבנן דכיון דל"ש בהו הך טעמ' אזלינן בהו לקולא אף לדידהו ואחרי המחילה הראויה לא מחוורא לפק"ד דהא מלישנא דהגהות מיימוניות שכתבו אמנם רא"ם ושאר גאונים נחלקו עליהם בזה ופסקו דכל תיקו דאיסורא לחומרא ואפילו בשל סופרים מוכח בבירור דסברי מרנן הכי בכל איסורים דרבנן ובלא זה נמי הרי מצאתי להרא"ם ז"ל בס' יראים שלו עמוד הביאה סי' רי"ז דף צ"ט א' גבי עריות שכ' וז"ל קבלה הוא בידינו כל תיקו דאיסורא אפי' בדרבנן לחומרא ושמעתי שכן פי' ר"ח ז"ל כל תיקו דחשיב כספיקא הלכך בדאור' ובדרבנן ספק של תיקו לחומרא עכ"ל וכן מצאתי אליו עוד בעמוד זמנים דף מ"ד א' גבי אמירה לעכו"ם שבות שכ' וכל תיקו דאיסורא לחומרא אפי' בדרבנן ע"ש ובדף פ"ב ב' הא קמן מבואר שדעת הרא"ם ורבותיו הוא כלל גמור לכל איסורין דרבנן וכדכתיבנא אלא שמה שנמצא כתוב בס' יראים ששמע

שגם ר"ח אזיל לשיטתיה דכל תיקו דאיסורא אפי' בדרבנן לחומרא אין סופו להתקיים דהא הגהות מיימוניות כתבו בשם ר"ח הפן כמ"ש לעיל בראשית מאמר ואולי אפשר שט"ס נפל שם בס' יראים וצ"ל ר"מ במקום ר"ח דהכי נקט לה מרן בב"י א"ח סי' תל"ז ע"ש ומדי דברי בו זכור אזכרנו עוד שראיתי להכנה"ג שם שבקש למצוא טעם לסברת הרא"ם ודעמיה וכ' וז"ל יראה דס"ל כהרדב"ז ז"ל במודפסות סי' ר"ה והרשד"ם חא"ת סי' קמ"ה דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא אלא בדבר שהספק בא מעצמו אבל בספק שנפל מחמת חסרון ידיעה לא אזלינן לקולא וכל מה שנשאר בתיקו הוא מחסרון ידיעה ע"כ ואף גם זאת אינו מתיישב על הלב יען ראיתי להפר"ח י"ד סי' ק"י בכללי הספק ספיקא כלל י"ז שכ' דספיקא דדינא ובעיא דלא איפשיטא בגמ' לא הוי ממש כספק הבא מחמת חסרון ידיעה וכן מצאתי עוד להגאון אליהו אלפאנדרי ז"ל בס' אליהו רבה וזוטא דף מ"ד ד' שהעלה אחר האריכות שכל חסרון ידיעה שהוא שוה לכל החכמים הוי ספק גמור לכל הדברים יעש"ב לכן היותר מכוון לפק"ד הוא שהרא"ם וסיעתיה סמכו עצמם אמאי דאיתא בס"פ שלשה שאכלו נ"א סע"א א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסייע לימין א"ר אשי הואיל וראשונים אבעיא להו ולא אפשט להו אנן נעביד לחומרא וכמו שרמז הר"ב חוות יאיר בכלליו שבסימן צ"ד:

תרלה

תיקו היכא דקאמר בגמרא הכי על בעיא אין לפשטה ממקום אחר וכשלא נאמר בה תיקו אפי' היה חכם אחד אפי' בזמנינו והיה מביא ראיה לפשטה הרשות בידו ואזלינן בתריה כ"כ מהרש"ל ביש"ש על קמא פ"ב סי' ה' ולשיטתיה אזיל דבפ"ק דביצה ססי' מ"ג כתב וז"ל ואני אומר אי לא הוה נפשטה אזלינן לקולא אבל מאחר שרב אשי ודורו שחתמו התלמוד וכתבו עליו תיקו אלמא שהניחו בספק איסור עד שיבא אליהו ע"כ ואני המך בעניותי אומר אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה שהרי כתבו התוס' בפ"ה דע"ז ס"ח א' ד"ה תיקו וז"ל ואע"ג דלקמן פשטיה ליה מברייתא דבפגם מעיקרא פליגי השביחו ולבסוף פגם דברי הכל אסור מ"מ עלתה להם בבית המדרש בתיקו ושוב פשטוה וכי האי גוונא אשכחנא בנדה בפ' המפלת גבי מחלוקת בעכור אבל בצלול וכו' ע"כ וכ"כ הריטב"א שנדפסו חידושיו לע"ז בס' אוריין תליתאי דכי אבעיא בי מדרשא לא שמיעא להו הא מתניתא ובתר הכי שמיע להו ומפשטא ממילא ודכוותה בתלמודא ע"כ הא קמן מבואר דבין לדעת התוס' ובין לדעת הריטב"א מצינו דמפשט בעיא אחר שנסתם בגמ' בתיקו וכן מצאתי להריטב"א גופיה בפ' כל גגות צ' א' על בעית רב בבי בר אביי שתי אמות בגג וכו' שכתב וז"ל וא"ת אמאי לא פשטי בעיא מהא דתניא לקמן גג וחצר

אכסדרה ומרפסת רשות אחת הן ואוקימנא לרבנן ואפילו תימא דרמי בר חמא לא שמיע להו היאך אפשר דלא שמיעא להו לבעלי הש"ס וסלקא בתיקו ויש לומר דלעולם לא שמיע להו כדאבעיא ליה לרמי בר חמא וטובא איכא בתלמודא דסלקא בתיקו בחד דוכתא ומפשטי בדוכתא אחרינא וכדכתיבנא בכמה דוכתי בס"ד ע"כ וכן כתב עוד בחידושיו על קידושין דף ל"ז א' גבי הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו וכו' ובמ"ק דף כ"א סע"ג יע"ש וכן ראיתי להרמב"ן במלחמותיו פ' מי שמתו שכתב וז"ל ואל תתמה שיש כיוצא בזה בתלמוד בעיות שלא נפשטו במקומם ובמקום אחר מתברר עיקרן שתים מהם בפ' השולח וכו' עד ובגמרא עצמה בפ"ק דערכין דמי ראשי לגבי מזבח מהו נדון בכבודו תיקו והתם איתמר בשמעתא דלעיל והא מבעויי מבעיא לן כי אבעיא לי' מקמי דשמעתא להא מתניתא השתא דשמעתא להא מתניתא לא אבעיא לי' וכיוצא באלו סתומות ומפורשות רבות במקומות אחרים כ"ש בכאן שאין פשטא של בעיא זו אלא מסוגית השמועות ודברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר ע"כ וחזר ושנאו בפ' האשה שלום דף ע' ב' יע"ש הא למדת שגם הרמב"ן ז"ל ס"ל דאף במילתא דחתמו בה בעלי הגמ' בתיקו מפשטא מדוכתא אחרינא כדעת התוס' והריטב"א וכ"כ הרשב"א עוד בפ' השולח וז"ל איכא בגמ' דקאי הכא בתיקו ומפשטא בדוכתא אחרינא וכו' ע"ש ותו דמרגלא בפומייהו דרבנן למימר דכל תיקו דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא כדברירנא בכללין דלעיל ואם כדבריו שאחר שנסתם התלמוד בתיקו דעתם לספקה עד שיבא אליהו בכולהו מילי דרבנן שנשארו בתיקו הוה לן למיזל בהו לחומרא אלא ודאי דאם איתא להך מילתא לא הוו שתקו קמאי מינה ותו לא מידי:

תרלו

תנא אחרון בא לפרש דברי תנא ראשון. לא אמרינן אלא כשדברי תנא ראשון הם היולנים שסובלי' הכי והכי ובא האחרון לפרש דבריו אבל כשפירש ת"ק גופיה דבריו לא שייך למימר דלפרושי דברי ת"ק אתא שדה יהושע על ס' זרעים דף פ"ז ד':

תרלז

תנא אין דרכו לסתום ברישא ולפרש בסיפא אדרבה מפרש ברישא ובסיפא מקצר וסומך על המובן מכתב מאליהו שער ז' סי' כ"ד:

תרלח

תנא ושייר לא שייך בב' דברים דאתי חד מחבריה והוו כדבר אחד כ"כ הר"ב בית דוד על המשניות בפ"ק דב"ק ושכן השיג הרמ"ז להתי"ט בפ"ג דקידושין מי"ב וכפי הנראה גם הר"ב שושנים לדוד אזיל ומודי ליה בהא מדטרח לתרוצי דלא אתי חד מחבריה ע"ש

ונ"ל שיש ללמוד כן ממ"ש התו' בפ"ט דזבחים פ"ד רע"א וז"ל אע"ג דתני אלו תנא ושייר הנך דחשיב בברייתא ושמא משום דמהני דהכא שמעי' דכ"ש הנהו ע"ש אלמא דלא מקרי שיור היכא דאתו מהנהו דשנויין במתני' ומינה דאי שייר ב' דברי' דאתי חד מן חבריה נמצא דלא שייר אלא חד דלא מיקרי שיור וע"ע בדבריהם דפ"ב דיבמות כ"א ב' ד"ה מאי שייר:

תרלט

תניא כוותיה דפלוני. מצינו בהרבה מקומות בגמ' דהוה מצי להביא ראיה לסייע אמורא ולמימר תניא כוותיה ולא אמר כן כאותה שבפ' מפנין גבי בשר תפוח דמתנייא ברייתא כוותיה דר' הונא ולא מסייע ליה מינה ועוד אחרת בפ' הזהב במעשר שני שאין בו שוה פרוטה ובפ' אין מעמידין גבי ביצה צלויה ובפ"ק דבתרא גבי אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו וכיוצא וכן כיוצא בהן בגמ' הרבה הרמב"ן ז"ל בס' תורת האדם דף ע"ה א':

תרם

תני מלתא בסיפא אגב דנקיט הכי ברישא. אולי לא אמרינן אלא היכא דאצטריך למתני הכי מחמת דינא אבל כדאצטריך למתני הכי משום דאורחא הכי לא אמרינן אגב כנה"ג י"ד סי' קמ"א הגה"ט אות ה':

תרמא

תני ר' חייא. עדיף מאמורא דאמר משמיה דר' חייא משום דתני ר' חייא משמע שזה הוא מה שהיה שגור בפי בני הישיבה בשם ר' חייא ולא כדאמר אמורא בשמו דהוי יחיד לגבי בני הישיבה כ"כ הכ"מ בפ"ד מה' מתנות עניים הל' י"ז:

תרמב

תרגמה פלוני אליבא דפלוני. משמע דאליבא דאותו פלוני הוא שתירץ כן אבל איהו לא ס"ל הכי כן למדתי מדברי מרן בכ"מ פ"ד מה' תרומות הלכה ט' בשם מהר"י קורקוס דמדקמשני רבא קושיא דמקשה ר"י על ר"ל אע"ג דלית הלכתא כוותיה ולא קאמר תרגמה אליבא דר"ל משמע דרבא כר"ל ס"ל בתרומה מיהא מדמתרץ לה אליביה ע"כ הא למדת דאי הוה קאמר תלמודא תרגמה אליבא דר"ל הוה משמע דליה לא ס"ל הכי ומצאתי אליו עוד בפ"ד מה' בכורים הלכה י"ד שכתב וז"ל ואע"ג דרב חסדא גופיה תרגמה למתני' אליבא דר' נחמן שנויא הוא ולא סמכינן עליה ע"כ וכ"כ שם הרדב"ז בס' יקר תפארת והן הן דברי הר"ן ס"פ ראשית הגז ושכ"כ הרז"ה בס' הצבא ולא ידעתי למה לא הזכירו ולדידי חזי לי דהר"ן ז"ל לשיטתיה אזיל שכתב בפרק שבועת הדיינין דף ש"ד ב' דאמוראי מתרצי אליבא דחד אמורא כי שמעו מאי דפרכי ליה אע"ג דלדידהו לא ס"ל כוותיה ע"ש

וזו היא שיטת הרא"ש ג"כ כפי מה שראיתי אליו ז"ל בפ"ב דגיטין סי' ד' שכתב וז"ל ועולא פירשה אליביה אע"ג דלא ס"ל כוותיה וכן דרך האמוראים אף כשמקשה לבר פלוגתיה מתרגם לה אליביה ע"כ ועיין מ"ש עוד בזה בפ"ק דסוכה סי' כ"ח ובפ"ב דע"ז סי' י"ז וכן מצאתי להתוס' ז"ל פ' ואלו מגלחין י"ח ב' ד"ה מתקיף שכתבו וז"ל ואע"ג דאביי גופיה שני לעיל מתני' אליבא דר' יוחנן אינו סובר כן עכ"ד ואין צורך להאריך בזה דתלמוד ערוך הוא בידינו בפ' הגוזל קמא ק"ו א' א"ל רמי בר חמא לרב נחמן מכדי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך א"ל לפרושא לדרב דרב הכי מתרץ לה למתני' ופירש"י משכוני נפשך לבא במקומו לתרץ קושיות ולהעמיד דבריו ע"כ והכי איכא למידק תו מדברי רש"י בפ"ק דסוכה י"ט א' וז"ל שם אליבא דאביי במקום אביי ובשבילו שתהא משנה זו מתורגמת לפי דבריו הרי שדרכם היה לתרוצי מתנייתא אליבא דבר פלוגתייהו אף דלא ס"ל וכן תמצא להרמב"ן במלחמותיו ר"פ לולב הגזול וכ"כ בפשיטות הט"ז בי"ד סי' של"א ס"ק ט"ו דהא אמרינן בפ' אלו מציאות כ"ב א' תרגמה רבא אליבא דאביי דשוייה שליח משמע אבל רבא גופיה לא ס"ל הכי ע"ש. האמנם איכא למידק על הרא"ש זיל דאשכחנא ליה בס"פ הניזקין סי' כ"א שכתב וז"ל ואע"ג דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני פי' ר"ח ז"ל משום דשמואל תרגמא דרב להכי נפק מהך כללא ע"כ דמדשתיק ליה משמע דאזיל ומודה לר"ח בהא וזה סותר למ"ש איהו גופיה בפ"ב דגיטין דאייתינא שדרך האמורא לתרגם אליבא דבר פלוגתיה אף דלא ס"ל הכי דהא איהו הוא דהרגיש והקשה מכח כללא דהלכה כשמואל בדיני וניחא ליה בפי' רבינו חננאל ותו קשיא לי על עיקר תירוצו של ר"ח מהא דאיתא בפ' המקבל ק"ז א' גבי אילן העומד על המצר דאיפליגו ביה רב ושמואל ואקשינן עליה דרב ממתניתין ותרגמה שמואל אליבא דרב בממלא כל החצר כלו ועכ"ז פסקו כל הני רבוותא כוותיה דשמואל ולא אפקוה מכללא משום דתרגמה אליבא דרב והנה לזה אפשר לתרץ דשניא היא דהוצרך שמואל לתרגם מתני' אליבא דרב משום דלדידיה דאמר חולקין קשיא ליה נמי מאי קמ"ל מתניתין היא דבהדיא קתני אילן העומד על המצר יחלוקו משא"כ בההיא דהניזקין דלא קשיא כלל לשמואל וטעמא יהיב למילתיה דאמרי אנן מקרבינן טפי ואפ"ה תרגמה למתני' אליבא דרב להכי כתב דנפק מכללא ואנהרינהו לעיינין בהך תירוצא ר' בצלאל בשיטתו המקובצת על כתובות דעל מאי דאיתא שם בגמ' דף ק"י א' תרגמה רב נחמן אליבא דרב ששת וכו' כתב הוא ז"ל וז"ל הוצרך רב נחמן לתרוצה לדרב ששת בר פלוגתיה משום דלדידיה נמי קשיא מאי אתא לאשמועינן והא מתני' היא כנ"ל וכיוצא בזה כתב הרא"ה לקמן גבי אוקמתא דרמי ע"ש עכ"ד אלא דאני המך בעניותי לא ידענא למה מהדר אטעמי בהא דתרגם רב נחמן

אליבא דר' ששת דהא פי ר' נחמן גופיה ענה בו בההיא דהגוזל קמא שהבאתי דאף דלא ס"ל כרב בעא לתרוצי אליביה להורות לנו דהכי מתרץ רב למתני' ודרך שאר אמוראי' נמי הכי הוי כדמוכח מאילין דוכתי דבגמרא הנאמרים באמת אחת למעלה וע"ע שבת פ"ב א' וקט"ו ב' וקכ"ג א' ועירובין פ"ח ב' ובפסחים י"ב ב' ומציעא ק"ט א' ובכורות נ"ה א' ואחרי מופלג נדפס ס' זקן שמואל וראיתי אליו ז"ל דף ק"י ב' שנתעורר בזה גם הוא בקושיין בתרייתא ותירץ וי"ל דשאני הכא דתירוץ דאמה המהלכת על פי בורו היא דחוקה כמו שהעידו התוס' ז"ל ע"ש ועכ"ז אמרו מסתמא משום דחש לסברתיה דרב דחק בזה וכו' (א"ה ע"כ נמצא וחבל על דאבדין) ולי הדיוט לא נהירא דאדרבה איפכא מסתברא דכל כמה שתירץ כי היכי דלא ליתותב טפי אית לן דוכתא למימר דחש לסברת בר פלוגתיה ועוד כי מי יוכל לדון בתירוצם איזה מקרי דחוק ואיזה מרווח ואיך שיהיה אני הנלע"ד כתבתי כדי לתרוצי קושיא בתריית' אך קמייתא ודאי קשיא ואשוב אתפלא עוד על מרן בכ"מ שמצאתי אליו בפ"ה מה' סנהדרין הלכה ג' שכתב לחד טעמא שהרמב"ם ז"ל פסק כעולא דהא רבא דהוא בר פלוגתיה יישב ברייתא אליביה וזה סותר למאי דכתיבנא בשמיה בראשית מאמר דהיכא דקאמר תרגמה ר"פ אליבא דר"פ לא ס"ל הכי דשנוייא היא ולא סמכינן עליה וכל זה צ"ע אם לא שנאמר דהתם שאני דלא קאמר תרגמה רבא אליבא דעולא אלא בסתם תירץ רבא מאי דאקשי תלמודא לעולא ודע שאחר שנים בא לידי ס' אליה רבה על א"ח ושם ראיתי שכתב סי' ע"ד ס"ק ה' דלשון תרגמה משמע שהיא הלכה ואני בעניי לא ידענא מנא ליה הא:

תרמג

תרי ותרי חד מנייהו ר' יוסי כיון דלגבי כל חד מהנהו תרי הל' כר' יוסי הלכתא כר' יוסי ואחר דעמו כ"כ הרי"ף בהלכות קטנות שלו הלכות טומאה גבי אחותו ארוסה וכ"כ הרא"ש ג"כ בה' טומאה מה' קטנות שלו וכן מצאתי עוד להרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם דף מ"ג ג' ע"ש וכן פסק הרמב"ם פ"ב מה' אבל הלכה י' מזה הטעם כדברי מרן שם ועוד עיין כ"מ פ"ב מה' נזירות הלכה י"ג שהביא תשובת מוהריב"ל שלמד מדברי הרי"ף אלו לענין אחר כיוצא בו ולדידי המך אפשר דמטעם זה פסק בפ"ד מה' כלים הלכה ב' כר' יוסי ור"ש לגבי ר"מ ור"י ע"ש ומדברי הרב חזון נחום על ס' טהרות פי"א דפרה משנה ח' דמהדר בתר צדי צדדים בכלל זה מוכח דאישתמיטו מיניה דברי הרי"ף ודעמיה:

תרמד

תרי תנאי ואליבא דר"פ. אין קפידא כלל לתרץ כן מסברא דנפשין דהא אשכחן להתו' ז"ל בפ"ק דברכות ט' א' ד"ה לעולם שתירצו כן מדעת עצמם לחד תירוצא והובא בראש

שם וכן ראיתי אליהם בפ' כל התדיר צ"א ב' סד"ה הא ר"י ובפ' המפלת ל' א' ד"ה ש"מ יע"ש ואע"ג דבנזיר פ' כ"ג מ"ט ב' סד"ה ומשני איתא שם דאין סברא לומר דתרי תנאי נינהו אליבא דר"ע מדלא משני כן הש"ס בהדיא וקבעו בעל שארית יוסף להלכה בנתיב המתרץ כלל ה' לא סיימוה קמיה דמר דאין זו אלא מדברי מהר"ף כמו שתראה בסוף הדבור שם שכתוב לאמר כל זה מלשון מוהר"ף אך שיטת סתם התו' היא כדכתיבנא והיא היא שיטת הר"ש על המשניות שהרי מצאתי אליו ז"ל ספ"ב דדמאי שתירץ כן גם הוא מסברא דנפשיה וכן תמצא לו עוד בפי"א דכלים משנה ו' ושם רפי"ד ופט"ז סמ"ד ובפרק ט' דטהרות מ"ד ובסוף פט"ז דאהלות ומיהו מצאתי להרדב"ז ז"ל בספר יקר תפארת פ"א מה' שמיטה ויובל שכתב וליכא לתרוצי דתרי תנאי ואליבא דר"א דא"כ לא הוה שתיק מיניה תלמודא ע"כ:

תרמה

תרתי אגב חדא אי אמרינן. כתב הר"ב הליכות אלי ש"ג פ"ב וז"ל דרך המשנה או ברייתא דתני כמה מילי בהדי הדדי באגב כלומר אגב דתנא הני תנא נמי הני ואע"ג דלא צריך בפ"א דשבועות דתני שבועות ידיעות מראות נגעים יציאות השבת ומפרש בגמרא דאגב דתני שבועות וידיעות דכתיבי גבי הדדי תנא נמי כולהו ודכותייהו אין מספר וה"מ חדא וטפי מחדא אטו תרתי כלומר אטו תרתי דשייכי אהדדי אבל תרתי אטו חדא לא מני אגב והכי מוכח בריש מס' קידושין דוק ותשכח עכ"ל:

וזה אשר כתב אלי החכם השלם כמוהר"ר יצחק נוניס ואיס נר"ו על ענין זה:

שלום רב לאוהבי תורתו ה"ה החכם השלם כמוהר"ר מלאכי הכהן נ"י בעד אורו **לישר"י** לן מר שרי קטרין במה שיש לדקדק בענין כלל אחד אי דרך התנא למתני תרתי אטו חדא ואעתיק למעכ"ת הלשון שכתבתי בחידושי לשבועות דף ל"ג א' רש"י ד"ה רישא קמל"ן וכו' ודכותה משנינן וכו' יש לדקדק דבשלמא התם בסנהדרין ניחא דתני חדא דהיינו חצי נזק אטו תרתי דאצטריכו דהיינו תשלומי כפל ד' וה' אבל הכא דתני כולהו תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' ואונס ומפתה אטו חדא דחצי נזק צרורות דאשמועינן בה רבותא דחצי נזק צרורות ממונא הוא כל כה"ג אין דרך התנא למיתני תרתי אטו חדא וא"כ אכתי תיקשי מאי קאמר תלמוד רישא חדא קמל"ן וכו' דמשום חדא לא הול"ל לכולהו שארא באגב וכמ"ש התו' בהדיא פ"ק דעירובין ט"ו א' ד"ה א"ה וכו' דאין דרך למנקט תרתי אטו חדא וכ"כ בס' הליכות עולם ש"ג ספ"ב וכ"כ ג"כ בס' כללי שמואל במלת אגב וראיתי להרב אלגאזי בס' יבין שמועה שם שדחה כלל זה מכח בקיאות דפ' מציאת האשה יע"ש וגם פשטא דסוגיין משמע ודאי דתני תרתי אטו חדא

אלא שדברי התו' דעירובין צ"ע אם לא שנדחק ונאמר דכונת התו' שם לומר דלא בעי לתרוצי התם כדתריץ לעיל מיניה דקמל"ן דלא ניגזור דילמא אתי לאשתמושי באילן משום דהכא לא סליק האי תירוצא כהוגן כיון דהוי צריכי למימר דנקט תרתי גדר וחיצת קנים משום אילן ומש"ה ניחא ליה לתרוצי בפשיטות טפי חיצת קנים קנה קנה פחות משלשה וכו' אשמועינן דהשתא הוה ליה חדא דהיינו גדר אטו תרתי אילן וחיצת קנים אבל אין כונתם לומר דבעלמא לפעמים אין דרך למתני טרפי אטו חדא והכי דייק לשונם שלא כתבו דאין דרך אלא דלא הוה נקיט וכו' ור"ל דהגם שניתן ליאמר מ"מ דוחק לומר כן במקום שיש תירוץ מרווח טפי כי הכא אבל דברי הליכות עולם וס' כללי שמואל ודאי צ"ע דמפ' מציאת האשה ומסוגיין משמע דלא כותייהו עכ"ל. ולהיות שחפשתי ולא מצאתי בירור כלל זה על כן אמרתי לבא אל המלך יעיר לי אזן בלימודי' להשמיעני דבר דבור על אופניו ועל דברי מי נסמוך ומאתו הסליחה כי רבה היא ושכמ"ה. הצעיר יצחק נוניס ואיס ס"ט

וזאת היא התשובה זאת אשיב אל לבי. חכם עדיף מנביא. כמוהר"ר יצחק נוניס ואיס נר"ו יציץ ופרח. יאיר וזרח:

לישר"י לן מר דאגב שיטפיה לא דק במ"ש דבסנהדרין תני חדא דהיינו חצי נזק אטו תרתי דאצטריכי דהיינו תשלומי כפל ותשלומי ד' וחמשה דהא כיון דתרווייהו ממון שאינו משתלם בראש נינהו אית לן למחשבינהו כחדא וכמ"ש הר"ב יבין שמועה דבשתה ופגמה הוו חדא דתרווייהו חבלה נינהו ונמצא א"כ דתני חדא אטו חדא אלא דלגבי נזק הוו איידי דאיידי וכבר חידשו לנו כלל זה הר"ב כנה"ג בכללי הגמ' כלל קי"ג ומוהר"ש אלגאזי בהליכות אלי כלל כ"ז יע"ש וחזינא ליה למר דאזדא לטעמיה בהא וכתב פעם ושתים ושלש דמסוגיא דשבועות איכא לאוכוחי דתני תרתי אטו חדא ולדידי המך לא מוכח מידי והוא פלא שלא שת לבו גם לזאת שכתב רש"י שם וז"ל רישא קמל"ן דחצי נזק צרורות ממונא הוא ואיידי דתני הא תני בהדיא תשלומין ד' וה' ואונס ומפתה דממון שאין משתלם בראש הוא דומיא דחצי נזק שאין משתלם בראש וכו' ע"כ נמצאת אתה למד דכל מילי דלא משתלמי בראש כחד חשיבי ושפיר תני להו אגב חצי נזק שאין משתלם בראש אמור מעתה דאף גם זאת מקרי חדא אטו חדא באופן דאין מכאן תיובתא על ה"ע ולא סייעתא למוהר"ש אלגאזי ובעיקר כללא נלע"ד דדברי ה"ע לאו דסמכא אינון וכמו שהוכיח בטוב טעם הר"ב יבין שמועה מר"פ מציאת האשה והסכים על ידו מוהר"י חאגיז בספר תחלת חכמה ש"ב כלל כ"ז וכתב וכן אני מוצא המשניות מלאות מזה ובפ' בא סימן תני כמה חלוקות אגב חדא ובפ' ר"ע ע"כ ועוד עיין פ"ק דמגילה ופ' ג'

וד' דמנחות ופ"ק דחולין ופ"ב וג' דערכין ואתה תחזה דתני כמה משניות אטו חדא וכן נראה דעת התוס' בההיא דמציאת האשה וכמ"ש מוהר"ש אלגאזי שם וכ"כ עוד בפ' גיד הנשה כולהו נמי פשיטא אלא דצריך שיהא אחד לצורך ואגביה תני כולהו אלמא משמע דאי איכא חדא מחודשת סגי למתני אגבה בבי אחריני. גם הלום ראיתי מה שנתקשה כת"ר בדברי התוספות דעירובין ט"ו א' שכתבו ולא סגי בשנויא דלעיל דלא הוה נקיט תרתי אטו חדא דמשמע שדברי ה"ע יש להם על מה שיסמוכו ואני אמרתי אגלה אזנו למר שכבר קדמו בזה מהר"י ן' וירגא בס' שארית יוסף נתיב המשנה כלל י"ז ולא בא לכלל יישוב עד שאחד מראשי ישיבות תירץ לו עם מ"ש התוס' עצמם בריש אותו ואת בנו איידי דבעי למתני בחולין ובמוקדשין בפני הבית ושלא בפני הבית שהם לצורך קתני נמי בארץ ובחוצה לארץ ואע"ג דהוי שלא לצורך דחובת הגוף הוא כיון דאיכא דוכתא דהוי לצורך כגון בראשי' הגז וכו' ע"כ אלא שאני בעניותי לא ידענא איך נתקררה דעתו בהדין תירוצא דהא מסתם לא שמעינן אלא דתני חדא אטו תרתי דאצטריכו דבהא ליתא מאן דפליג אך דלא תני תרתי אטו חדא ליכא למשמע מינה כלל והכי נמי תקשי על הראש ישיבה דלמה לו להביא עצות מרחוק להוכיח דתני חדא אטו תרתי דאצטריכו והלא משנויא דקא משני בההיא דעירובין קמל"ן חיצת הקנים קנה קנה פחות משלשה טפחים שמעי' כן בבירור דהא אית לן רבותא דאילן ודחיצת קנים ותני גדר דלא אצטריך אגבייהו וכמבואר בדברי מהרש"א ומהר"ם שם ודברי התו' דאותו ואת בנו הואיל ואתו לידן נימא בהו מלתא דלפק"ד איכא למידק במה שסיימו ואמרו כיון דאיכא דוכתא דהוי לצורך כגון בראשית הגז וכו' כנראה מדבריהם דצורך קצת מיהא בעינן כדי למתני חדא אטו תרתי וזה אינו דהא מסוגיא דעירובין מוכח בהדיא דתני גדר אע"ג דלא אצטריך כלל אטו אילן וחיצת קנים דאצטריכו כמדובר והנה לזה אפשר לתרץ דאה"נ דלדידהו ג"כ תני חדא אע"ג דלא אצטריך כלל אטו תרתי דאצטריכו אלא דגבי בארץ ובח"ל כיון דאשכחן בריש שלוח הקן דהוי לצורך בראשית הגז לרווחא דמילתא קאמרי דכיון דאית ביה צורך קצת ביתר שאת אית לן למימר ביה דתני ליה אטו אינך תרתי שהם לצורך אך דבריהם דעירובין וגם מאי דסליק בידן מתירוצא דש"ס דדוקא חדא אטו תרתי הוא דתני תנא אבל תרתי אטו חדא לא תנא מדעתי כי קשה הוא דלא זו דהפך תלמוד ערוך דפ' מציאת האשה וכמה סוגיי אחריני דרמיזנ' לעיל דמנייהו מוכח דתני תרתי או תלת אטו חדא אלא אף גם זאת נהפוך הוא ממ"ש הם עצמם בפ' מציאת האשה ובג"ה האמורים אחת למעלה. ואשר אני אחזה לי ליישב כדי שיתקיימו שני מקראות הללו הוא דלא לקושטא דמילתא כתבו בעירובין דלא הוה נקט תרתי אטו חדא אלא לפום סברת

המקשה שהקשה אי הכי מאי למימרא הוא שכתבו כן וכדמוכח בהדיא ממה שייחדו דבריהם על אי הכי וכו' וכלומר דקארי לה אמאי קרי לה וכי לא ידע המקשה דלישני ליה כדלעיל מהו דתימא לגזור וכו' ואהא תירצו דסבר זה המקשה דכאן לא סגי בשנויא דלעיל דהתם דליכא אלא בבא דאילנות שפיר שייך ההוא שינוייא דמהו דתימ' וכו' אבל כאן דהני תלתא בבי אילן וגדר וחיצת קנים ס"ל דאי הוה משני כדלעיל נמצא דליכא חידושא אלא גבי אילן ולא הוה נקיט תרתי גדר וחיצת קנים ללא צורך אטו אילן לחודיה ולפי דרכו זאת תירץ לו התרצן דקם ליה תירוצא דאילן כדלעיל ואיכא תו חידושא גבי חיצת קנים דקמל"ן קנה קנה פחות משלשה טפחים ואף לפי דבריו נמצא דתני חדא דהיינו גדר אטו אילן וחיצת קנים דאצטריכו אבל סתם תלמודא והתוספות לעולם אימא לך דסברי לפי האמת דאף תרי תלת רגיל התנא למינקט אטו חדא דאצטריכא וכפשטא דסוגיא דמציאת האשה וככולהו משניות דאדכרנא לעיל דחזינן לרבינו הקדוש דאייתי כמה וכמה בבי אטו חדא לחודה מחודשת ודרשת וחקרת אי נמי יש לתרץ ועיקר דע"כ לא אשכחן בכולה תלמודא דתני תרתי תלת אטו חדא מחודשת אלא בבבות וחלוקות שכבר נשנו ונכתבו כל חדא וחדא בדוכתה וחזר ר' ושנאן חוץ למקומן כדי להסמיך העניינים דשייכי אהדדי לתכלית הזכרון או לסיבה מה דאז לא קפיד ותני אפילו טובא אטו חדא וכמו שיתבאר הענין אחר הדק היטב בכל הנהו דוכתי דאייתינא לעיל משא"כ בההיא ברייתא דעירובין דכיון שלא נשנו בשום דוכתא אחרינא גדר וחיצת הקנים אלא שם אם איתא דליכא חידושא אלא גבי אילן בלחוד ר' חייא מנין לו למתני בברייתא גופה תרתי בבות מיותרות לגמרי ללא צורך מה שלא מצינו כן לר' רביה בשום דוכתא וכן יש ללמוד מדברי מוהרש"א ביבין שמועה שם שפעם ושתים כתב דהני תרי חלוקות שהזכיר במקום אחר אטו חדא מחודשת דנראה שכיון לחילוק זה שכתבתי זהו מה שראיתי להשיב מפני הכבוד בקיצור נמרץ דלחכימא דכוותיה די ברמיזא:

תרמו

תיתי לי דלא עביד כך וכך. שבתלמוד אינו אלא ממדת חסידות אבל איסורא ליכא כ"כ הנ"י במס' סנהדרין דף ר"ף א' והר"ן ז"ל ספ"ק דע"ז וכ"כ הב"ח א"ח סי' ב' ושכ"כ התשב"ץ ובח"מ סי' ט"ו ב' ושם סי' קפ"ב:

תרמז

תנא דבי אליהו. אל תטעה לחשוב שזה אליהו הוא אליהו התשבי שהיה נגלה אל חכמי התלמוד אלא הוא שם תנא הוזכר ורשום בהקדמת זרעים להרמב"ם ספ"ז ספר באר שבע

דף ס"ט ד' אך הר"ב שער יוסף על הוריות בהשמטות דף ק"ך ב' צדד לומר שהוא אליהו הנביא ע"ש:

תרמח

תנא והדר מפרש. לא אמרינן היכא דבבא תניינא נשנית בוי"ו כן נראה מדברי התוס' דהזהב מ"ז ב' דעלה דקאמר בגמ' וכי תימא פרושי קא מפרש כתבו הם ז"ל ולא תגרוס וי"ו דועל מעות הניתנים במרחץ ע"כ משמע דאי הוה גריס לה בוי"ו לא מצי תו למימר פרושי קא מפרש וכ"כ עוד הב"ח בא"ח סי' תמ"ד סס"א ולי הדיוט קשה שהרי בפ' כל שעה ט"ל ב' עלה דתנן שם יוצאין בקלח שלהן קאמר שם בגמ' דפרושי קא מפרש הגם דסיפא שנויה בוי"ו ועוד עיין שם מ"ז א' ופ"ד א' ובקמא ד' ב' אמרינן גבי המבעה וההבער וכי תימא פרושי קא מפרש א"ה ד' ג' הוו הרי דע"כ לא קשיא ליה אלא דבציר חד ממניינא אי אמרינן פרושי קא מפרש אבל משום וי"ו דוההבע' לא קשיא כלל והנה לזה אפשר לומר דעדיפא מינה קא פריך וכלומר דאי נמי לא נקפיד אוי"ו דוההבער אכתי קשיא דבציר חד ממניינא וכן מצינן למימר גבי זימון וברכת זימון דפ"ק דסנהדרין ח' א' ואי קשיא הא קשיא דעלה דתניא בכתובות ע"ג ב' קדשה בטעות ובפחות משוה פרוטה אמרינן שם בגמ' דפרושי קא מפרש ע"ש וכן בהא דתניא בבריי' הגזלנין ומלוי בריבית אע"פ שגבו מחזירין קאמר בב"ק צ"ד ב' ובמציעא ס"ב א' אלא אימא גזלנין ומאי ניהו מלוי בריבית וכן בחולין קט"ז ב' מתרץ שמואל למתני' דקתני קבת נכרי ושל נבלה דחדא קתני וה"ק קבת שחיטת נכרי נבלה וכן תמצא עוד בהתכלת ט"ל א' הא קמן דאף דאיכא וי"ו מפסיק ביניהם אמרינן דהוי פירושא דרישא ולא קפדינן בהכי וגדולה מזו מצאתי במ"ק י"ג א' ובפ"ק דכתובות י"ג ב' וכן בפ' האיש מקדש ב"ן א' דקאמר פרושי קא מפרש אף דבבא תניינא קתני או יע"ש וע"ע רש"י פ' כל הזבחים ע' ב' ד"ה נתערבו והרע"ב שם ויותר על זה מצאתי בחולין ל"א א' דקאמר הכי אף דסיפא שנויה בלשון אפילו דמורה ל"מ ועוד תמצא שם בדף קי"ג א' דאף שהסיפא שנויה באבל קאמר פרושי קא מפרש וכעת לא באתי לכלל יישוב אם לא שנאמר דאה"נ דלדעת התוס' ז"ל כל היכא דקאמר פרושי קא מפרש ואיכא וי"ו בבבא שנייה אז לא גרסי' תו הוי"ו ולכאורה היה נ"ל דיש ראיה לדברי התוס' מהא דאיתא ר"פ הבונה ק"ב ב' דאקשינן לר' יוחנן דקאמר דמסתת חייב משום מכה בפטיש ממתני' דקתני המסתת והמכה בפטיש ומשנינן אימא המסתת המכ' בפטיש הרי כשרצ' לומר דחדא קתני מתני' קאמר המכה בפטיש בלא וי"ו אך אמנם לפי האמת זה אינו דהא לא קאמ' תני המסתת המכה בפטיש אלא אימא וכו' כלומר דמתניתין כמו שהיא עם וי"ו הכי מתפרשא דחדא קתני וכשאר דוכתי שהבאתי

דאלת"ה תיקשי מכולהו להך דהבונה ואיך שיהיה אכתי קשה על דברי התוס' דהזהב מאינך דוכתי דאייתינא דאף דקתני לסיפא באו ואבל דמורה היות ענין בפני עצמו יותר מהוי"ו אפ"ה קאמר בהו פרושי קא מפרש ויותר על זה תמצא בפ"ק דב"ק י"ג ב' דקאמר פעם ושתים תנא והדר מפרש מההיא מתני' למתני' דפ' המניח דף ל"ה וכן תירצו שם התו' י"ד ב' ד"ה פרה ע"ש ושם ד"ה אלא וזה ודאי מחודש לא היה כמוהו:

תרמט

תנא והדר מפרש. ל"ש אלא כשמאריך בבתרייתא יותר מבקמייתא אבל כשאין מאריך שם יותר מבכאן ל"ש תנא והדר מפרש כ"כ התוס' פ"ק דב"ק י"ד ב' ד"ה אלא וכונתם מבוארת דע"כ לא כתבו כן אלא היכא דבתרייתא דהויא פירושא דקמייתא נשנית במקום אחר מרוחק מן הראשון כי ההיא דקמייתא נשנית שם בפ"ק ובתרייתא בפ' מרובה וגם שהדין בעצמו דקאמר בקמייתא קאמר בבתרייתא בלי שום תוספת דכיון דלא מוסיף מידי בבתרייתא ל"ש ודאי לומר שנכתבה לפרושי קמייתא דהיא היא אבל בחדא משנה או ברייתא גופה מצינו בדוכתי טובא בגמ' דקא תנא והדר מפרש אף דלא מאריך מידי בסיפא כמו שתמצא לעיל כלל הקודם ע"ש והיינו טעמא דכיון דסיפא הוא ממש פירושא דרישא ובלעדה אין לה מובן ל"ש למימר שיאריך טפי בסיפא וזה ברור ופשוט שלא היה צריך לאמרו לולא שראיתי מי ששגג בזה:

תרן

תנא קומיא ותנא אוחריא. דרגיל הירו' למימר על ת"ק ותנא אחר הוי בלשון רבים משום חשיבות שדה יהושע פ"ה דפאה:

תרנא

תנא תני אלו ואת אמרת תנא ושייר. לא פרכינן הכי רק כדלא תני השיור לא במשנה ולא בברייי' אבל אי תני לה בברייי' לא קשיא ולא מידי ב"ח ח"מ סי' פ"ז סכ"ז ויש לי ראיה לדבריו מדברי התו' דפ"ט דזבחים פ"ד א' ד"ה הלן שכתבו וז"ל אע"ג דתני אלו תנא ושייר הנך דחשיב בברייי' בגמ' אך לפי מ"ש שם ושמא משום דמהני דהכא שמעינן דכ"ש הנהו וכו' ע"כ משמע דאע"ג דקתני השיור בברייי' איצטריכו לטעמא דמכ"ש קא אתו דבלא"ה קשיא שפיר תנא תני אלו וכו' ודוק אלא דאני בעניי לא ידענא למה להו לאהדורי אטעמי כי היכי דלא ליהוי תנא ושייר משום דתני אלו דהא אינהו גופייהו בפ' אלו נערות כ"ט א' סד"ה ועל הכותית כתבו דהיכא דקתני הדבר והפכו כגון אלו שיש להן כך ואלו שיש להן כך תנא ושייר וסיימו שם כדאשכחן בפ' המזבח מקדש פ"ד דקתני אלו פסולן בקדש ואלו שאין פסולן בקדש ושייר ברישא ובסיפא ע"כ וכ"כ עוד

בפ"ט דיבמות פ"ד ב' ד"ה אלו לאו יע"ש וה"נ דכוותה בהך דמתני' דאלו אם עלו לא ירדו דקתני בסיפא ואלו אם עלו ירדו ובהכי יתורץ ג"כ באלו נאמרין בכל לשון רפ"ו דסוטה דשייר טובא והיינו משום דבסיפא קתני ואלו נאמרין בלה"ק ולא הוו צריכי התו' שם ובפ"ו דשבועות ל"ט א' לאהדורי אטעמי גם לבאר שבע שם אישתמיט מיניה הך כללא ונדחק בזה ע"ש:

תרנב

תניא אידך. שיטת התלמוד היא למנקט הך לישנא היכא דקא מייתי ברייי' אחריתי לסיועי קמייתי ומצאתי מחודש דקאמר תניא אידך היכא דברייי' בתרייתא פליגי אקמייתא בסוטה ט"ו ב' דקאמר תניא אידך ומן העפר אשר יהיה וכו' ופרש"י פליגי אקמייתא וכו' ע"ש:

תרנג

תניא כוותיה דר' פלוני. כל היכא דקאמר הכי צריך שיהיה מוכרח מבחוץ לפרש כך ולא לפום סברת האמורא דמייתי סייעתא לדבריו ב"ח א"ח ר"ס תמ"ב:

תרנד

תניתוה כשאומר בגמ' תניתוה היא ברייי ולא משנה. כ"כ מהר"ש סידיליו בכלליו ובנה יסוד זה על דברי רש"י ז"ל שפי' דהוי כאילו יאמר תשנו אותה דמשמע תשנו אתם אותה ולשון זה ל"ש אלא בברייי' שלמדו אותה חוץ ממדרשו של רבינו הקדוש ע"כ ואחריו נמשך השל"ה דף ת"א ב' ואחרי אלף מחילות על כגון דא אמינא לא תציתו ליה למר שמואל בהאי כללא דכייל דאדרבא איפכא מסתברא דבחוב המקומות אשר בא לשון זה בגמ' על משנה נאמר ולא על ברייי ואם לפעמים ימצא לשון זה בברייי' מספר יהיו ונער יכתבם והנה אציג לפניך איזה מהן מהמקומות שנאמר לשון זה על משנה הלא במ"ק י"ג א' ובגיטין מ"ד ב' ובבכורות ל"ד ב' קאמר תניתוה והיא משנה בשביעית פ' ד' וביבמות כ"ט א' תניתוה נתארמלו או נתגרשו והיא משנה שם נ"ו ב' וכן תמצא עוד בקמא ל"ב א' ובגיטין כ"ה א' ופ"ה א' וסנה' ח' א' וכ"ח א' ופ"ב ב' ובבתרא פ"ה ב' ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה הרשומים אצלי דוק ותשכח ומאחר שכן הראיה שהביא מרש"י ז"ל שפירש תשנו אותה דמשמע מלשון זה דעל ברייי' דוקא אמרו כן מהבל ימעט דאין ספק דלא כיון רש"י לזה כלל ופשט דבריו הוא מבואר דבא לפרש מלת תניתוה שהוא כמו תנו אותה כלומר תשנו אותה ועתה בא וראה שכדברי כן הוא שהרי כ' הר"ש אלגאזי בס' גופי הלכות כלל רט"ו בשם ס' החכמה לרבינו ברוך דהא דאיתא בפ' הערל ע"ו א' בעו מיניה מר' ששת פצוע דכא וכו' א"ל תניתוה ופירש"י ז"ל דהכי גרסי'

א"ל תנינא כוונת רש"י ז"ל לומר דלפי שהוא בריי' ותניתוה ל"ש על בריי' לכן גרסינן א"ל תנינא ע"כ ואע"ג שבנוסחות שלפנינו ליתנהו לדברי רש"י אלו בנוסחאות דרבינו ברוך ז"ל אין ספק דהכי הוה כתוב ואיך שיהיה נקוט מיהא דנו ברוך ס"ל דלשון תניתוה ל"ש בבריי' הפך מה מהר"ש סידילייו ושל"ה ואע"ג שהוא ז"ל קיים ג' הספרים מצדה תברה שהרי פירש ואמר דטעמו הוא לפי שהוא ר' ששת שהיו הברייתות שגורות בפיו לכך שייך לומר תניתוה אף על בריי' אמנם האמת אגיד שאני בעניי לא ירדתי לעומקן של דברים אלה שהרי היא הנותנת לפי שהיה בקי ר' ששת בברייתות יותר שייך בו לשון תנינא כגי' רש"י מלשון תניתוה שלשון תנינא ר"ל תני אנא כלומר אני שונה בריי' זו שהן מחודדין בפי וכמ"ש רש"י פ"ג דתענית כ"א ב' ובשבת כ"ג ב' בפי' מלת תנינא ועוד ע' רש"י ביבמות ק"א ב' ובכתובות נ"ג א' משא"כ לאמוראי אחריני דלשון תנינא רגילין לומר על משנה אבל אי גרסי' תניתוה פירוש הוא אתם תשנו אותה וכאלו יאמר מה זו שאלה אחרי אשר הוא מפרש בבריי' שאתם שונים דמשמע מלשון זה דהבעיין הוא דבקי בברייתות לא ר' ששת שהוא הפשטן גם מ"ש דבבריי' ל"ש לשון תניתוה כי אם בר' ששת יפלא בעיני שהרי אע"ג דברוב המקומות נאמר לשון זה על משנה הנה מצינו בגמ' דלפעמים קאמר הכי על בריי' אף באמוראי אחריני חוץ מר' ששת וכמו שתמצא בעירובין י"ט דקאמר הכי רבה לאביי על בריי' ועע"ש ע"ג א' גבי ר' חסדא ובפסחים ד' א' ברנב"י ובע"ז ע"ה א' א"ר אבהו תניתוה הרי שהיה וכו' והיא בריי' בנדה ס"ה א' ובזבחים כ"ה ב' א"ר יוחנן לר' אסי תניתוה חבי' וכו' ואינה משנה בשום מקום ובשבת צ"א ובגיטין פ"ה א' א"ר נחמן לרבא תניתוה והיא בריי' ובמציעא כ"ג ב' נמי קאמר ר' יוחנן לר' ביבי תניתוה על בריי' וכן חגיגה י"ט א':

תרנה

תנינא להא דת"ר. הדרך הוא תנינא במתני' להא דת"ר וכלומר דהבריי' בר סמכא היא ומצאתי מחודש דקאמר הכי במלתא שלא הוזכרה כלל במתני' אלא שם בגמ' וזה בפ' אין מעמידין דף ט"ל א' תנינא להא דת"ר אשת חבר הרי היא כחבר עבדו של חבר הרי הוא כחבר וכו' ולא הוזכר זה שם במתני' אפי' דרך רמז אלא ר' יוחנן ושמואל הוא דקאמרו הכי לעיל מיניה וא"כ ע"כ צ"ל דהכי פירושו תנינא בבריי' להאי מלתא דאמרן דת"ר וכל זה הוא לפום גירסתין בגמ' שם אך לפי גירסת הרי"ף והרא"ש דגרסי' להדיא בריי' בפני עצמה בלי מלת תנינא ל"ש למילף מידי:

תרנו

תקנות חכמים הם תקנות קבועות וכמ"ש הריטב"א ז"ל ביבמות כל גזרות חכמים כך הם שלא לחלוק גזרותיהם ותקנותיהם דאי לאו לא קיימא ואם אתה מחלק ביניהם נתפרדה החבילה ע"כ ש"מ לר' בצלאל על כתובות דף ג' ג' וי"ד ג' וכ"כ הנ"י בפ' האשה רבה משם הריטב"א ואני בעניי דרשתיהו פגשתיהו בשיטת הריטב"א על יבמות כ"י פ' האשה רבה הילך לשונו וכ"ת כיון שנשאה ברשות ב"ד אין איסור על הבעל אלא משום גזירה דמתחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים והיא גופא קנסא דרבנן שעשאוה כמזידה והחמירו סופה. כדי להקל בתחלתה היאך נחמיר כ"כ ולא ניחוש ללעז בנים שחוששין לו בכ"מ כל מה דאפשר י"ל שכל מדות חכמים כך הם וכו' כדלעיל ומה שהקלו באשה שהלך בעלה למדינת הים משום עיגונא חייב אתה להחמיר ולגזור גזירות הללו עכ"ד:

תרנז

תקנתא לתקנתא לא גזרינן. הוא שאם נושא א' אסור משום מוקצה לגזור בנושא אחד מוחלף במין שיהיה מוקצה ממנו זה לא גזרינן אבל בנושא א' בעצמו שאסרו רבנן לגזור על אותו נושא בעצמו גזירה ותיקון אחר כדי שלא יבא אותו האיסור לידי קלקול ולעשות משמרת עליו זה אפשר לעשותו ואינה תקנה לתקנה ולא גזירה לגזירה חדושי י"ט שבשו"ת מהר"ם גאלאנטי דף ע"ג ב':

תרנח

ת"ר כל ת"ר היא ברייתא שגורה בפי הכל מקובלת מן המרובים וכל תניא ברייתא ששנאה יחיד בבה"מ דאייתי מתניתא בידיה וקבלוה מיניה והא ודאי כללא הוא לפי סברתי ולפעמים בברייתא השנויה לעצמה גרס בה ת"ר ובמקום אחר מייתי לה אגב לאקשויי מינה או לאתויי סייעתא וגרס בה תניא ואפשר דמאן דמייתי לה שמעה מיחיד רמ"ע בתשובותיו סימן כ"ה ועיין פנים חדשות דף קל"ו ג' ובכללי הש"ס להכנה"ג כלל פ"ב שכ"כ בשמו והשמיטו העיקר ע"ש ואפס קצהו תראה בספר גופי הלכות כלל מ"ז בשם ר' בצלאל וכן מצאתי גם אני בש"מ על ב"ק כ"י שכ"כ בשם תוס' שאנץ שם בפ"ב ואחר עידן ועידנין מצאתי תשובה לר' שרירא גאון הובאה בס' יוחסין דפוס קראקא דף קי"א וז"ל והני ברייתא דתרצי ר' חייא ור' אושעיא עדיפי מכולהו ולקטינהו רבנן ותנינהו בי רבנן ועליהון אמרינן בגמרא ת"ר וכו' עוד שם וכולהו הנך ברייתא לא קבעינן למגרסינהו כ"ע כדאקבעון ברייתא דר' חייא ור' אושעיא ולא אמרי מינייהו ת"ר אלא תניא תנא תונא ע"כ הנך רואה בעיניך דאישתמיט מכולהו הנך רבוואתה תשובה דרב שרירא גאון וע"ע גופי הלכות כלל תקמ"ו ומיהו בתוס' דמנחות ו' ב' ד"ה אלא אף בתניא

כתבו דשמא שגורה היתה בפי הכל ע"ש ואיך שיהיה לדידי המך לאו מילתא פסיקתא היא דהא אשכחן בפ' מי שאחזו דף ע"ג א' דעל ברייתא השנויה שם בלשון ת"ר קאמר שם תלמודא דכיון דקשיא רישא אסיפא לא איתמר בי מדרשא ומשבשתא היא ע"ש וגם מדאמרי' בכולי תלמודא תנינא להא דת"ר דמינה שמעינן דההיא ברייתא עיקר כמ"ש רש"י בפ"ק דב"ק י"ד ב' ובפ"ק דחולין י"ג א' אלמא דבלאו הכי הוה שייך לומר שאינה עיקר אף ששנויה בת"ר:

תרנט

תרגום אין להקשות משום ברייתא על התרגום כדברי בעל התרגום עיקר ואדרבה מדבריו להקשות לכל הדיעות כי התרגום למשה מסיני נאמר כדמשמע בפ"ק דמגילה מהר"י די ליאון במגילת אסתר דף ל' ב' וכ"כ הרב ש"ל בכריתות פ"ב משנה א' ועיין בפ' המוכר פירות צ"ט א' שאנקלוס הגר הוא תנא מוזכר בברייי' וכתב הכנה"ג בס' דינא דחיי שלו ח"א דף ח' א' שאין דרכו לתרגם הלשון מלה במלה אלא מתרגם הענין כמ"ש רש"י בכמה מקומות:

תרס

תרי תנאי ואליבא דר"פ מצינו בגמ' דמגילה פ"ק י' ב' דמתרץ תרי תנאי ואליבא דר' ישמעאל בר' יוסי אע"ג דבתרוייהו לא הוזכר שום תנא אחר משום ר' ישמעאל בר' יוסי אלא בב' הברייתות דסתרי אהדדי מדכר ליה להדי' וכן בריש תענית ד' ב' מצינו דמשני תרי תנאי אליבא דר' יהודה אף דלא הוזכר שום תנא אחרינא שאמר משמיה דר' יהודה והא עדיפא מקמייתא דעבדינן התרי תנאי ממתני' לברייתא ובן בשלהי הנשרפין דף פ"ד א' איתא תו תרי תנאי ואליבא דר"ע מתני' ר' שמעון ואליבא דר"ע ברייתא רבנן ואליבא דר' עקיבא ע"כ וע"ש פירוש רש"י נמצינו למדין גם מזאת דבין משנה לברייתא עבדינן התרי תנאי ומעתה יש לתמוה על הגר"ש בעל הכריתות שבלשון לימודים שער ב' סי' כ"ו כתב דלכך לא אמרו בההיא דתמורה דמייתי התם תרי תנאי ואליבא דר' יהודה משום דלא הוזכר תנא שאמר משום ר' יהודה לא במשנה ולא בברייתא אלא סתמא ועוד דלא שייך כי האי לישנא בין משנה וברייתא רבי לא שנאה ר' חייא מנין לו ע"כ והוא פלא דאישתמיטו מיניה דגאון הני סוגיי ברירי דאייתינא וכבר הושג מהר"ב בעל הליכות אלי כלל תשי"ד מדוכתי אחריני יע"ש ומצאתי להר"ב רבינו שמשון ז"ל בסוף פ"ב דמסכת דמאי דקאמר תרי תנאי אליבא דר' מאיר ממשנה לתוספתא וכן תמצא אליו עוד בפ' ט"ז דמסכת כלים סוף משנה ד' דקאמר עוד הכי ממשנה לתוספתא וכן כת' עוד בסוף

פרק י"ז דמס' אהלות ובפ' י"א דכלים משנה ו' ושם ריש פ' י"ד ובפ"ט דמסכת טהרות משנה ד':

תרסא

תנא קמא וחכמים דפליגי לימדנו הרא"ש ז"ל בפ' הפועלים סי' י"א דהל' כחכמים וז"ל שם והל' כחכמים ולא כסתמא דרישא דאשכחן כמה סתמי דיחידאי אינון כדאמרינן סתם מתניתין ר"מ אבל לשון חכמים כולל רבים ע"כ ולכאורה איכא למידק על דברי הרא"ש אלה דמה טעם הוא זה דקאמר דאשכחן כמה סתמי דיחידאי אינון והלא אף בלשון חכמים מצינו כמה זמני דקאמר מאן חכמים ר' פלוני עיין במציעא ס' ב' ובסנהדרין ס"ו א' ובשבועות ל"ו א' ובע"ז ז' ב' אך אחר קצת ההתבוננות שפיר מיתרצא דסתם מתניתין שאני דאף דלא קאמר הש"ס מאן ת"ק פלוני מסתמא יחידאי נינהו מהכלל המסור בידינו דסתם מתניתין ר"מ היא משא"כ כדקאמר וחכ"א דכל עוד דלא מפרש תלמודא מאן חכמים ר' פלוני כולל רבים ולהכי נקט הרא"ש במילתיה כדאמרינן סתם מתני' ר"מ ולא נקט כדאשכחן בגמרא דקאמר מאן ת"ק ר"פ ואי קשיא על הרא"ש הא קשיא דבס"פ כל הכלים קכ"ו ב' מוכח בהדיא דסתמא עדיף מלשון חכמים דהכי איתא התם דרש ר"י נפחא אפתחא דריש גלותא הלכה כר"א (דבעינן קשור ותלוי) מתיב רב עמרם ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת א"ל אביי מאי דעתיך משום דקתני סתמא נגר הנגרר נמי סתמא היא (וסתם לן כר"א דאסר) ואפ"ה מעשה רב ע"כ שמעינן שפיר דדוקא משום דאית לן סתמא דומדבריהם למדנו דאתיא כרבנן ומשום טעמא דמעשה רב הוא דמסקינן כרבנן הא לאו הכי הוה עבדינן עיקר מסתמא דנגר הנגרר דאתיא כר"א טפי מחכמים שהוזכרו שם במשנה הפך דברי הרא"ש ואף גם זאת כבר עלה בדעתי לתרץ ולמימר דעד כאן לא קאמר הרא"ש דחכמים עדיפי מת"ק אלא היכא דתרווייהו מוזכרים בחדא מתני' גופא דאית לן סברא למימר דכיון שהזכיר סברת חכמים באחרונה ש"מ דלאקבועי הל' כוותייהו הוא דעבד רבי מאחר דרובא דסתמי יחידאי אינון אבל היכא דפליגי יחיד וחכמים במתניתין ולבתר הכי סתם ר' כיחיד במשנה אחריתי וכההיא דנגר הנגרר אז אמרי' דהדר ביה ר' ממאי שהזכיר אותה סברא בלשון חכמים ולמסתם כיחיד הוא דבעי וכדאמרינן בריש שבועות ד' א' ר' גופיה היכי סתם לן הכא הכי והכא הכי אלא מעיקרא סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וסתמה והדר סבר אין לוקין עליו וסתמה ומשנה לא זזה ממקומה ואוף הכי נמי דכוותה אך אמנם מצאתי בירושלמי ספ"ב דתענית ובפ' החולץ דקאמר ר' יוסי בר בון בשם ר' אחא הדא דאת אמרת ביחיד אצל יחיד אבל ביחיד אצל חכמים לא בהא הלכה כסתם ע"כ ועיין

הגר"ש בימות עולם שער ג' סי' י"א ומוהרי"ב בס' שדה יהושע על הירושלמי ובחידושי יבמות להרשב"א דף ק"ח א' ע"ש הרי מבואר דתירוצא דידן אין סופו להתקיים דהא במתניתין דפקק החלון פליגי רבנן עליה דר"א דהוא יחיד וסתמא דנגר הנגרר דאתיא כר"א לית הלכתא כוותיה כמבואר בירושלמי דבהא לית הלכתא כסתם וכיון שכן הדרא קושיא שהקשינו על הרא"ש לדוכתה אם לא שנאמר דלהרא"ש ז"ל הך דירושלמי לאו בר סמכא הוא דכיון דבגמרא דילן הוזכר בכמה דוכתי זה הכלל דמחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם ולא לישתמיט בשום דוכתא לפלוג בין יחיד ויחיד ליחיד אצל רבים ש"מ דבכולהו גווני הלכה כסתם והראיה לזה נמי איכא דהרא"ש לא ס"ל הכי מדכתב בפי"א דנדרים סי' ג' וו' דקי"ל סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם אע"ג דיחיד אצל רבים הוא ע"ש וכמ"ש הרב"י בבדק הבית שלו ח"מ סי' מ"ו דכל שלא חילקו הכי בגמרא דילן משמע דל"ס להו הכי וכ"כ הרב"ח בא"ח סי' קכ"ד ס"ו לדעת רש"י והתוס' יע"ש ומה גם דסוגיא דס"פ כל הכלים דאייתינא מוכחא הפך הירושלמי דהא חשיב לסתמא גמורה ההיא דנגר הגם דבמתניתין דפקק החלון הוי יחיד אצל רבים וע"ע תוספות דפ' כל גגות צ"ב רע"א ובפ' כל שעה כ"ז ב' ד"ה אין ברם איכא לעיונא בההיא שמעתתא דס"פ כל הכלים במאי דקא מהדר אביי לרב עמרם מאי דעתיך משום דקתני סתמא נגר הנגרר נמי סתמא היא דמשמע דשקולים הם ואף לפום מסקנא דמעשה רב משמע דבלאו הכי לא הוה פסיק כרבנן והלא סתמא דומדבריהם למדנו אתיא כרבנן דרבים נינהו וסתמא דנגר הנגרר אתיא כר"א שהוא יחיד וכללא הוא דסתמא דרבים עדיף וכדאיתא בפ' אחד דיני ממונות ל"ד ב' ובפ' בא סימן נ' א' וכ"כ הכ"מ בפ"ח מה' נזירות הלכה ה' דבתרי סתמי דחד כר"א וחד כחכמים נקטינן כסתמא דאתי כחכמים ודלא כהתי"ט שכתב עליו בפ"ו דנזיר משנה ט' דמה לי סתמא כחכמים ומה לי סתמא כר"א דליתא ואישתמיט מיניה דהתוס' בפרק מרובה ע' א' ד"ה כסתם כתבו כדברי הכ"מ ונלע"ד לתרץ דנהי דסתמא דומדבריהם למדנו הוי סתמא דרבים אך עם כל זה סתם דנגר הנגרר נמי יש לו עדיפות אחר שנשנית בסוף עירובין וקי"ל נמי דסתמא בתרא עדיף כדמוכח בהדיא בריש שבועות שהבאתי למעלה וכדפירש"י שם והמשכיל יבין שאחרונה עיקר שחזר בו מן הראשונה ומכאן יליף הגר"ש בס' כריתות לשון לימודים ש"ב סי' ט"ז דהלכה כסתם בתרא ע"ש וע"ע בתוס' שם ד"ה והדר ובריש ביצה ב' ב' ד"ה גבי ובחולין דף מ"ג א' ד"ה והא וע"ע שו"ת הראנ"ח ח"ב שהאריך בזה ודלא כבעל שושנים לדוד שכתב בפ"ג דעירובין מ"ב דלא כתבו התוס' דסתמא בתרא עדיף אלא כההיא דמי שהחשיך דהוי בסוף המסכתא דליתא ודברים טפלים הם וש"ס דשבועות הויא תיובתיה ומה גם דאיהו

גופיה כתב בפ"ק דנזיר משנה ה' דסתמא בתרא עדיף אף שאינו בסוף המסכתא ע"ש והשתא שפיר קאמר אביי לר' עמרם מאי דעתיך דמותבת לר' יצחק נפחא דפסק כר"א מסתם דומדבריהם למדנו משום דהוי סתמא נגר הנגרר נמי אית ליה עדיפות אחר שהיא סתמא בתרא ולהכי אי לאו טעמא דמעשה רב הוה עבדינן עיקר מסתמא דנגר הנגרר כיון שנשנית באחרונה או לפחות מיהא שוין הן כיון שיש בהני תרי סתמי עדיפות לכל חד וחד. אלא דאכתי לא מייתבא דעתי בדעתיה דהרא"ש ז"ל משום דאשכחנא ליה בפ' מקום שנהגו סי' ח' שכתב ואע"ג דר"מ ור' יהודה הלכה כר"י יראה דהלכה כר"מ בהא דסתם משנה דריש פרקין עדיף מדברי חכמים ע"כ וכפי הנראה זה סותר למ"ש איהו גופיה בפ' הפועלים הנ"ל דחכמים עדיף מסתם וכבר עלה בדעתי לתרץ דבמחלוקת ת"ק וחכמים הוא דאית ליה להרא"ש דחכמים עדיפי מת"ק אך בסתם גמור סובר דסתם עדיף וכן מצאתי להר"ב ראשון לציון דף כ"ח ב' שכתב מדעת עצמו ומסתברא דחכמים עדיפי למפסק כוותייהו טפי מת"ק וסתם משנה עדיפא מחכמים וכן ראיתי עוד להר"ב מגן אברהם בא"ח סי' קפ"ח ס"ק ה' שנתעורר בזה וכתב וז"ל ול"נ דכל מקום שמחלוקת החכמים בצדו קי"ל כחכמים אבל בפ' מ"ש אין המחלוקת שנויה בצדו רק אחר כמה משניות לכן מקרי סתם גמור ועדיף מחכמים ובנדה מייתי הרא"ש ראיה לרוחא דמילתא כנ"ל עכ"ד אך אין דעתי נוחה בזה מדתלי טעמא הרא"ש בפ' הפועלים משום דאשכחן בכמה סתמי דיחידאי אינון כדאמרינן סתם מתני' ר"מ וזה שייך אף בסתם גמור וצא ולמד עוד כן ממ"ש הנ"י ר"פ מצות חליצה הילך לשונו אבל משום דסתם לן תנא כוותיה במתני' לא פסקינן הלכתא דהרבה סתמות נינהו דלית הלכתא הכי כדתנן וכו' ע"ש ואיכא למידק על דברי המג"א שכ' דבפ' מ"ש חשיב סתם גמור לפי שהמחלוקת נשנה אחר כמה משניות דמהיכא תיתי לחלק בין קרוב לרחוק והלא כל שהמחלוקת הוא אחר הסתם אזלינן בתר המחלוקת בין שיהיה קרוב או רחוק ולמה יחלש כח החכמים משום שהוזכרו אחר כמה משניות הלא לעולם אית לן למיזל בתר בתרא ואדרבא ממה שכתבו התוס' בפ' יש נוחלין קכ"ב ב' למדנו דגרע טפי כשאין המחלוקת בסמוך דאיכא למימר דהדר ביה ר' מן הסתם ממה שסתם ע"ש וע"ע שו"ת הראנ"ח ח"ב סי' ע"ד שכתב עוד כן לדעת הרמב"ן הרי דכל כמה דמרחקא סברת חכמים טפי אית לן למימר דהדר ביה ר' מן הסתם ודעתיה לפסוק כחכמים הפך דבריו ז"ל והמתחוור אצלי בזה הוא דסבר הרא"ש ז"ל דדוקא היכא שהוזכרו בלשון חכמים וליכא הוכחה בש"ס דאותם חכמים הוו סברת יחיד כאותה דפרק הפועלים אז חכמים עדיפי מת"ק דמסתמא רבים הם אבל היכי דגלי לן תלמודא דהנהו חכמים דברי יחיד הם וכההיא דפ' מקום שנהגו דמפרש תלמודא בדף

נ"ה א' שאותם חכמים הם ר' יהודה כמבואר שם בברייתא לא אלים כ"כ מה שהוזכרו בלשון חכמים למדחי סתם גמור מקמייהו ובזה ניחא ואתי שפיר שכתב הרא"ש בס"פ כל היד וז"ל אע"ג דת"ק סבר דדם ירוק תולין עליו נראה דהלכה כחכמים דמטהרין כי היכי דהלכה כב"ה דמטהרין במימי תלתן ובמימי בשר צלי ולא כת"ק דאמר תולין ה"ה בדם ירוק אין הלכה כת"ק ע"כ דקשה אמאי הוצרך לאהדורי אטעמי לפסוק כחכמים והלא כבר כתב בפ' הפועלים דחכמים עדיפי מת"ק אך במה שכתבתי מתישב היטב דהתם נמי מפרש תלמודא בדף י"ט ב' דהנהו חכמים דמטהרין היינו ר' יוסי וכדפירשו בהדיא הר"ן בפ"ב דשבועות והתי"ט שם ומש"ה הוצרך הרא"ש ז"ל לאהדורי אטעמא אחרינא ולא נקט טעמא משום דמתניי' בלשון חכמים דאי משום הא לא הוה מכרעא מילתא למפסק הל' הכי כיון דמבואר בגמרא דיחידאה הוא ומעתה אני תמה על המעדני מלך דבסוף פ' ב' דנדה כתב דהרא"ש הוצרך להביא ראיה דהלכה כחכמים משום דכתב הרא"ש סוף פרק מקום שנהגו דתנא קמא עדיף מחכמים דליתא ואישתמיטו מיניה דברי הרא"ש בפרק הפועלים שהבאתי בראשית מאמר דחכמים עדיפי מתנא קמא והן הן דברי עיקר הביאן מוהריק"א בכלליו ועיין יבין שמועה דף קי"ג א' והזכירן עוד רבינו בצלאל בתשובותיו סי' א' דף ה' ב' עיין שם ומכאן אתה דן דאין מקום כלל למ"ש המג"א בסי' קפ"ח דאפשר דבכ"מ סמיך אטעם אחר שכתב שם ושבנדה מייתי הרא"ש ראיה לרוחא דמילתא דהא נמי ליתא והחילוק שכתבתי נלע"ד שהוא אמיתי ונכון גם מ"ש מוהרש"א בס' גופי הלכות סוף כלל כ"ט בשם הרא"ש בפ' הפועלים במשנת אוכל ופועל קישות דחכמים אומרים הוא יחיד אגב ריהטיה לא דק דאדרבא כתב שם בהדיא דשם חכמים כולל רבים משא"כ בת"ק המובא בראשית מאמר ודעת הרמב"ם בזה לא יכולתי להולמו יען אשכחנא ליה ברפ"ב מה' כלאים דפסק כחכמים נגד ת"ק והטעם כתב שם מרן בכ"מ משום דתנא להו תנא בלשון רבים וכן נראה עוד בפ"ח מה' י"ט ו הלכה ה' ובפי"ב מהלכות שכירות הלכה י"א ע"ש ודרשת וחקרת ואילו בפ"ו מה' מקואות הלכה י"א לפי גירסת הכ"מ דלא גריס דר"מ ודברי ת"ק הם כתב וז"ל ואע"ג דמסיים במתני' וחכמים אומרים וכו' לא חש רבינו לדבריהם משום דסבירא ליה דהלכה כת"ק ע"כ וכן בפ"ט מה' מלוה ולוה סוף הלכה א' פסק כת"ק נגד חכמים והסתירה מבוארת וצריכה רבא והיותר תימה הוא דבפירושו על המשנה בפ"ו דנדרים משנה ח' וכן בפ"ו דמסכת מקואות משנה י' סיים בה הרמב"ם והלכה כחכמים דמסכים הולך עם ההיא דכלאים ודי"ט לפסוק כחכמים נגד ת"ק ולמה זה בחבורו חזר בו ולא חש לדברי חכמים במקום ת"ק והדבר צריך תלמוד גדול:

תרסב

תרי תנאי דפליגי אליבא דחד תנא במשנה אחת נראה דהלכה כתנא בתרא שהראשון היה בנערותו והשני בזקנותו כדאשכחן פ"ג דכלאים בסופו ר' מאיר אומר משום רבי ישמעאל כל שלשה דלועין לבית סאה לא יביא זרע לתוך בית סאה ר' יוסי בן החוטף אפרתי אומר משום ר' ישמעאל כל שלשה דלועין לבית כור לא יביא זרע לתוך בית כור וגרסינן בירושלמי על ההיא אמר ר' יוסי בר בון בא וראה מה בין תחלת ר' ישמעאל לסופו שתחלתו לבית סאה וסופו לבית כור פירוש דמה ששנה לר' מאיר בתחלת ימיו ולר' יוסי בן החוטף בסוף ימיו כן כתב הגר"ש בספר כריתות לשון לימודים ש"ב סי' נ"ט והעתיק דבריו הר"ב הליכות עולם בסוף ספרו ע"ש ולדידי המך נראה דמ"ש נראה הלכה כתנא בתרא אחרי המחילה רבה אינו מדוקדק דהא התם פסקינן הלכה כת"ק דר' ישמעאל ומאחר דלא קי"ל לא כר"מ גם לא כר' יוסי בן החוטף מעתה היכי מצינן למילף מההיא דהל' כתנא בתרא ומאין הרגלים דדברי ר' יוסי בן החוטף עדיפי מדר"מ כיון דלא קאי כשו' חד מינייהו ותו דמדברי הירוש' שהביא לא מוכח מינייהו מידי לענין דינא דהא דברי ר' יוסי בר בון לא לענין הל' איתמרו אלא רצה להודיענו בזה דאין דברי ר"מ ור' יוסי בן החוטף כשאר תרי תנאי דפליגי אליבא דחד תנא דחד מינייהו כיון אל האמת ואידך שמע מכללא וטעה אלא תרוייהו קושטא קאמרי דמר מאי דשמיע ליה מיניה דר' ישמעאל בנערותו קאמר ומר מאי דשמיע ליה מיניה בזקנותו קאמר ואין כאן מחלוקת מעתה והוי כאילו קתני במתני' ר' ישמעאל בנערותו אמר לבית סאה ובזקנותו אמר לבית כור דמסדר זמנים הוה ידע ר' יוסי בר בון דר' מאיר למד עם ר' ישמעאל בתחילת ימיו ור' יוסי בן החוטף למד עמו בזקנותו ועד בשחק נאמן שאחרי מופלג מצאתי תנא דמסייע לי הוא הרא"ש ז"ל בפירושו לכלאים שפתח באלה הדברים בירושלמי מפרש דלא פליגי ר' מאיר ור"י בן החוטף אפרתי אלא בתחלת ימיו שנה לר"מ בית סאה ושוב חזר בו ושנה לר"י בית כור ע"כ ושמח לבי גם אני שכיוונתי לדעת שר וגדול וכבר עלה במחשבה להליץ בעדו ולומר דעיקר טעמיה הוא משום דתנא בתרא אמר כדברי ר' ישמעאל האחרונים דמסתמא הם עיקר וכדקי"ל בעלמא האף אמנם אף גם לזאת לא מכרעא כל כך דהא אשכחן גבי ר' בירושלמי פ' הזהב דשנה לר' שמעון בריה בילדותו הכסף קונה את הזהב וכששנה לו בזקנותו הזהב קונה את הכסף לא בעיא למיהדר ביה וא"ל כד חילך עלך שנית לנו וכו' וכמ"ש בהדיא מוהר"י חאגיז בס' הלכות קטנות והרב הון עשיר ע"ש ואף בגמרא דילן מצינו דרב אשי סבר דכילדותיה מסתברא אלא דדחו לה התם וכן בפ"ד דע"ז נ"ד ב' דאיתא שם כי האי טעמא אי לאו דאשכחו טעמא למאי דסבר

ר' בזקנותו לא הוה הדר ביה ר"ש בריה ע"ש הא קמן מבואר דלאו בקשישותא ובחזרה תליא מילתא אלא בסברא נכונה וכמו שהוכחתי בכללי הלמ"ד בראיות מספיקות דאין החזרה מעלה ומוריד כלל לענין הלכה אלא לעולם אית לן למיזל בתר מאי דמסתבר טפי יע"ש:

תרסג

תלמיד שהיה אומר בבית המדרש שמועה או הלכה בשם רבו היו מקבלין אותה בני הישיבה ממנו כאילו שמעוה מפי הרב עצמו בין למימרא דידיה אדידיה ובין לסמוך עליה לענין הלכה אי לא הוה תמן מאן דפליג עלה והגם שדברים אלו פשוטים הם לפני כל יודעי דת ודין רגע אדבר לתלמידי אשר כגילי ומקבלה ואילך מצות כהונה לברר וללבן דבר דבור על אופניו כדקא חזי אשר יאמר כי הוא זה תנינן בפ' הערל ע"ו ב' אמרו לו אם הל' נקבל ואם לדין יש תשובה ופירש"י אם הלכה שמעת מרבותיך שהנקבות מותרות מיד נקבל ממך ע"כ וכן כתבו התו' שם ע"ז ב' ד"ה הלכה אני אומר דלאו הל"מ קאמר דא"כ אמאי פליג עליה ר' יהודה אלא ה"ק הלכה אני אומר כך קבלתי מרבותי עכ"ד הרי מבואר שכשהיו אומרים איזו שמועה מפי קבלת רבותם היו שאר החכמים מקבלים אותם מהם וימינם תחבקנה וכן יש להוכיח עוד מהא דתנן בידים פ"ד מ"ג צא ואמור להם אל תחושו למנינכם מקובל אני מריב"ז ששמע מרבו ורבו מרבו עד הל"מ וכו' וידוע דהל"מ לאו דוקא דאין זה מן התורה אלא ר"ל כמו הל"מ וכמ"ש הר"ש שם וכן הכריח מרן בכ"מ בפ"ו מה' מתנות עניים הלכה ה' לדעת הרמב"ם יע"ש ודון מינה שע"י הקבלה נחה שקטה דעתם יען נתאמת אליהם שמנינם אמת וצדק שהסכימו להלכה דאורחא דידהו הכי הוה לקבל האמת ממי שאמרו ולהטות אוזן לכל מאן דהוה אתי ואייתי שמעתתא חדתא משמיה דרביה והכי איתא בפ' המפלת כ"א א' אלמלא דבר חדש אמרת לנו משום אביך שמענוך וכו' ע"ש ועיין דברי רש"י ס"פ אלו מציאות וכ"כ הרמב"ם בהקדמתו לס' זרעים בשנותו את טעמו למס' אבות שהוא להודיע לנו שההסכמה והקבלה אמת ונכונה ותדע עוד דסמכינן אהמנותיה דתלמיד במאי דקאמר משמיה דרבית דהא בר"פ שלשה שאכלו מ"ה א' אי' איתמר שנים שאכלו כאחד פליגי רב ור' יוחנן חד אמר אם רצו לזמן מזמנים וחד אמר אם רצו לזמן אין מזמנין ושם ע"ב אמרינן תסתיים דר' יוחנן אמר אם רצו לזמן אין מזמנין דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן וכו' תסתיים ע"כ הרי דעביד תלמודא עיקר ממאי דאמר רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן רביה לאוכוחי מיניה דעת ר' יוחנן כל קבל די מהימן הוא התלמיד בקול היוצא מפיו וכן בפ' כלל גדול ע"ה א' עבדינן תסתיי' לרב ממאי דא"ר זוטרא בר טוביה אמר רב וכו' ע"ש

וכן תמצא עוד בפ' במה בהמה נ"ב א' ובפ"ק דעירובין י"ז א' ובפ' לולב וערבה מ"ד א' ובפ' הבא על יבמתו ס"ה ב' ובפ' המפקיד מ"א א' ובפ' אלו טריפות נ"ו א' ובדוכתי אחריני לך ואספת ואשכחן נמי כי האי גוונא גבי ואזדו לטעמייהו דסמכינן אדברי תלמיד שאמר חדא מהנהו מימרי משמיה דרביה ומצרכינן להו כאילו אמרן תרווייהו הרב גופיה וזה תמצא בפ' אותי ואת בנו פ"א ב' דהכי איתא התם ואזדו לטעמייהו דכי אתא רב דימי אמר חייבי מיתות שוגגין וכו' ר' יוחנן אומר חייב ור"ל אומר פטור וכו' וצריכא דאי אשמועינן וכו' ע"ש וכן בפרק מעשר בהמה נ"ז א' איתא ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דא"ר אסי א"ר יוחנן וכו' וצריכי וכו' ע"כ וע"ע ברכות י"ג א' ועירובין ע"ו א' ופסחים ק"א א' וב"ב ס"ה א' וכן מצינו בפ"ק דתענית ה' א' ובפ' תנוקת מ"ז ב' דמייתי סתמא דתלמודא מימרת רב ובתר הכי קאמר ואף רב הדר ביה דא"ר חייא בר אשי אמר רב וכו' נמצאת אתה למד דשיטת הש"ס הכי ריהטא בכל דוכתא דכל תלמיד דקאמר שמעתתא משמיה דרביה מהימנינן ליה וחשיב לן כאילו נפק מפומיה דרביה בהדיא. וגדולה מזו אני אומר דאף היכא דהתלמיד קאמר לשמעתתיה בסתמא ולא קאמר לה בשם רביה עם כל זה אית לן למימר דמסתמא תורת רביה היא ומקשינן אזה על זה כאלו כל חד מיניהו אמרן לתרווייהו ומנא אמינא לה מהא דאשכחנא בפ' מפנין קכ"ח א' וכן בשלהי ביצה מ' א' דפריך והא רב הונא תלמיד דרב הוה ורב וכו' ובפ' הגוזל ומאכיל קט"ו א' איתא וסבר רב לא עשו בו תקנת השוק והא רב הונא תלמידיה דרב הוה וחנן בישא גנב גלימא וזבנה אתא לקמיה דרב הונא א"ל וכו' וכן תמצא בפ"ק דסנהדרין ו' סע"ב הא קמן מבואר דאף בסתמא פרכינן מדברי הרב על התלמיד ומדברי התלמיד על הרב כאילו קשה מדידיה אדידיה ועיין תו' פ' הרואה ד"ן ב' ד"ה פטרתן והכי נמי בפ' השואל ק"ב ב' ובפ' בית כור ק"ח ב' ובפ' מי שמת קנ"ב א' דפריך תלמודא מדרב אאמרי בי רב והזכירוהו התוס' בפ' כירה מ"ג ב' ד"ה דכ"ע ובכיצד הרגל י"ט א' ד"ה ובהא ובספ"ק דסנהדרין י"ז ב' ד"ה אלא ורמזו גם הרא"ש בפ' כירה ובספ"ו דבכורות יע"ש וכן במגילה כ"ג א' ובפ' איזהו מקומן נ"ב א' מצינו דפריך מתנא דבי ר' ישמעאל אר' ישמעאל וכדרמזו התוס' בפ"ק דפסחים ה' א' ד"ה דברי דבכמה דוכתי פריך מר' ישמעאל אתנא דבי ר' ישמעאל ולא הזכירו איה מקום כבודם וגם הכנה"ג בכללי הגמרא כלל ל"ה נעלמו ממנו ע"ש ובפ' במה בהמה נ"ד א' וכן בפ' אין צדין כ"ט א' מצינו עוד דפריך אדשמואל מתנא דבי שמואל והיינו טעמא דכולהו משום דבני הישיבה תלמידייהו מסתמא מאי דשמיע להו מרבייהו קאמרי וכדאמרן וכ"כ התו' בהדיא בריש יומא ד' א' ד"ה תניא דכיון דאשכחן לר' אלעזר דקאמר וכו' מסתמא משמע דר' יוחנן רביה אמרה ואע"ג דלא אמרה משמיה דר' יוחנן

ובפ' שבועת הדיינין מ"ב א' סד"ה כל מילתא והכי אשכחנא תו להרמב"ן ז"ל בחידושי שבועות כ"י שכתב בפ' שבועות הדיינין לדעת ר' חננאל דמקשינן ממימרת התלמיד על רבו מדידיה אדידיה מטעמא דכתיבנא וכן אני לומד עוד מהא דאמרינן פ' כל הבשר קי"א ב' אמר אביי הא דרבין ליתא וכו' מכדי ר' אמי תלמיד דר' יוחנן הוה מאי טעמא תבריה לאו משום דשמיעא ליה מיניה דר' יוחנן דאמר מליח הרי הוא כרותח ע"כ וע"ע פ' אלו מגלחין כ"ד א' דקאמר ממאן שמיע ליה לאו מאבוה לא מבר קפרא רביה שמיע ליה והכי נמי בפ' כירה מ"ח ב' גבי מנרתא דנפל על גלימיה דר' אסי ולא טלטלה אמרינן מ"ט לא טלטלה לאו משום דר' אסי תלמידיה דר' יוחנן הוה ור' יוחנן כר' יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה וכן במנחות פ' ר' ישמעאל ע"ב א' קאמר ור"י לאו תלמידיה דר"ש הוא ופי' רש"י בתמיה ואמאי לא שמיע ליה מדר"ש דסבר לה כר"ע וכו' ע"ש מכל זה מוכח בבירור דמסתמא כל מה שאומר או עושה תלמיד מתורת רבו הוא והיינו טעמא למאי דתניא בפ' תפלת השחר כ"ז ב' והאומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל ופירשו המפרשים שכל מה שהתלמיד אומר סוברים השומעים שמרבו שמע ולהכי מוהריק"א נקט בלישניה בשלחנו הטהור י"ד סי' רמ"ב סכ"ד לא יאמר דבר שלא שמע מרבו עד שהזכיר שם אומרו כלומר שאם אמרו בסתם יאמרו שתורת רבו היא ע"ש. שוב ראיתי שיש להביא עוד ראיה נכונה לזה מהא דאמרי' בפ"ק דתענית ד' ב' א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה א"ל ר' זירא לר' אסי ומי א"ר יוחנן הכי והא תנן וכו' וא"ר אלעזר הלכה כר"ג הרי דאע"ג דר' אלעזר איהו הוא דקאמר הלכה כר"ג פריך מיניה למימרת ר' יוחנן כאילו אמרה ר' יוחנן בהדיא משום דהוה תלמידיה ומסתמא מרביה שמיע ליה אלא שלא אוכל להתעלם ממאי דמשנינן שם גברא אגברא קא רמית דלכאורה משמע דהכוונה היא על ר"א ור' יוחנן וא"כ הוא נמצא דזה סותר למ"ש התו' דיומא שהבאתי דסתם מימרת ר"א ר"י רביה אמרה האמנם אחר קצת התבוננות קא חזינא דלא מצי קאי אר"א ור' יוחנן דהא אין שיטת התלמוד בשום דוכתא לומר גברא אגברא קא רמית על הרב עם תלמידו אלא הרצון בזה דהשי' ר' אסי לר' זירא מאי קא פרכת לי מר"א הלא אי נמי נימא דבשם ר' יוחנן הוא דקאמר לה שנינו אנחנו תלמידי ר' יוחנן אנן שמיע לי מר' יוחנן הלכה כר' יהודה ואיהו שמיע ליה מר' יוחנן הלכה כר"ג ופלגינן אליבא דר' יוחנן רבינו כן כתבתי מדעתי הקלושה ואחרי מופלג דרשתיהו פגשתיהו בהליכות אלי למוהר"ש אלגאזי כלל של"ג ובחידושי הגאונים על תענית כ"י ושמח לבי גם אני ואע"ג דהריטב"א בשיטתו מפרש לזה על ר"א ור' יוחנן אנן אדברי הגאונים סמכינן ואין ספק דאי הוה שמיע ליה פי' הגאונים לא הוה פליג עלייהו ועי' ס' קול ן' לוי דף ה' א'

ואי קשיא הא קשיא דאשכחנא בפ' מי שמת ק"ד ב' דא"ל ר"ל לר' יוחנן והלא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה והשיב לו ר' יוחנן זו ר' אלעזר אמרה אני לא אמרתי דבר זה מעולם ואמרינן עוד פרק במה מדליקין ל"א ב' דאמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר וכו' וכן בפ' עשרה יוחסין ע"א ב' איתא אשתמיטתיה לר' יוחנן הא דאמר ר' אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה ע"כ הרי דגם בר' אלעזר שהיה תלמיד מובהק לר' יוחנן כמו שהוכחתי בכללי הרי"ש מצינו שהיה אומר מפי עצמו הלכות שלא שמען מר' יוחנן רביה ואף גם זאת נלע"ד לתרץ דהא דאמרינן דמימרת התלמיד היא מימרת רבו אין הכוונה דלעולם כל מה שאומר התלמיד ודאי הוא ששמע כן מרבו דהא לא אשכחן בכוליה תלמודא דמשבח שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם אלא גבי ר' אליעזר בלחוד כדאיתא בפ"ו דיומא ס"ו ב' ובפ' הישן כ"ז ב' וכ"ח א' ע"ש אלא רצו בזה דמן הסתם אית לן למימר הכי כל עוד דלא אשכחן בגמרא בהדיא דלאו מרביה היא וכדהוכחנו לעיל בראיות ברורות אבל אה"נ דלפעמים היה התלמיד אומר מדיליה שמועות שלא נמסרו לו מרבו וכדמצינו בש"ס דכד פריך לרבא מדידיה אדידיה משנינן חדא מנייהו ר' פפא אמרה דכיון דתלמיד דרבא הוה הוו סברי דדברי רב פפא בסתם דברי רבא הם וכמ"ש התו' בפ' במה מדליקין כ"ז ב' ד"ה ר' פפא ובפ' מרובה ס"ז ב' ד"ה רבא ובפ' שבועות שתים כ"ו א' ד"ה חדא ובפ' מעשר בהמה נ"ד סע"ב ע"ש ואדרבא משם ראיה לדברינו דדוקא התם לאו דברי הרב הם משום דאתפרש בש"ס להדי' אבל בעלמא מסתמ' אמרינן דברי התלמיד הן הן דברי הרב כמדובר. ומעתה הא אין עליך לדון אלא ק"ו אי בסתם דלא קאמרו לה תלמידייהו בשם רבייהו אמרינן דתורת רבם היא גם למירמא לדידיה אדידיה כ"ש כשהתלמידים מעידים שכן קיימי וקבלו מרבותם דודאי אית לן למימר כי באמונה הם עושים ולדידי חזי לי למיהב תרי טעמי לנאמנות התלמידים במאי דקאמרי משמא דרבייהו חדא דאמרי' בירושלמי ספ"ב דשקלים רב גידל אמר אומר שמועה בשם אומרה יראה כאילו בעל שמועה עומד כנגדו שנאמר אך בצלם יתהלך איש ועוד אמרו בסוף מסכת כלה כל האומר דבר בשם חכם שלא גמרו ממנו גורם לשכינה שתסתלק מישראל ע"כ וכיון שכל מגמתם בלימודם לא היתה אלא להשרות שכינה בישראל ולחבר את האהל להיות אח' חלילה וחס להעלות על הלב שמא ישנו בדבורם או יוסיפו או יגרעו על הדבר דסברו וקבלו מרבותם וזאת שנית דהא קא חזינן שהתלמידים היו מחבבי' הרבה שמועו' רבותיהם והוו זהירי' בהם ומדייקי בהו טובא וכדאמרי' בפ"ק דשבת י' ב' רב חסדא הוה נקט בידיה תרתי מתנתא דתורא אמר כל מאן דאתי ואמר לי שמעתתא חדתא משמיה דרב יהיבנא ליה ניהליה וכו' עד

אמר ליה אמר רב הכי בתרייתא עדיפא לי מקמייתא ואי הוה נקיטנא אחריתי יהיבנא לך ע"כ והנה מדיהיב רב חסדא מתנות למיגמר שמעתתא דרביה וגם הדר שאיל אמר רב הכי שמעינן דחביבא ליה טובא וצבי ליצבא ולמיקם עלה דמילתא שפיר אי ודאי הוא דאמר רב וכדאשכחן בפ"ק דמגילה ז' ב' דא"ל רב כהנא לרב אשי אמר רב הכי אמר ליה אין תנא מיניה ארבעין זמנין ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה ואף באמוראי אחריני דלאו תלמידייהו הוו מצינו לשון זה וכמו שיבא לקמן שלהי מאמרינו ואיתא בפרק קמא דעירובין י"ז א' א"ר גידל אמר רב וכו' אמרו לו אמר רב הכי א"ל אורייתא ונביאי וכתובי דאמר רב הכי ע"כ וכן מצינו עוד בפ' חבית קמ"ה א' דא"ל רב דימי לאביי האלהים עיני ראו ולא זר מפומיה דר' ירמיה שמיע לי ור' ירמיה מר' זירא ור' זירא מר' חייא בר אשי ור' חייא בר אשי מרב ע"כ ועל כגון זה אמרינן בהקומץ רבה ח"י א' זלגו עיניו דמעות של ר' אלעזר ן' שמוע אמר אשריכם ת"ח שד"ת חביבין עליכם ביותר וכו' ע"ש וע"ע ס"פ חבית דא"ר יהודה לרבב"ח הא תנא דידן והא שמואל דידן ולא שמיע לי ולא בדינא גרבתיך הרי שהיה שש ומתפאר על שלמד מימרא דשמואל רביה דלא הוה ידע לה מכל זה אתה למד שהיו התלמידים מדקדקים היטב הדק בתר שמועות רבותם למימר יתהון בשם אומרם בצביונם ובקומתם ומאחר שכן הדין נותן לסמוך אהימנותייהו במאי דקאמרי בשם רבייהו דאי לאו דקבלו כן מהם לא הוו אמרי לה בשמייהו ולא הוו ממשכני נפשייהו לתרוצי מימרי דרבייהו וכמ"ש הרמב"ן במלחמותיו בפ' בן סורר ומורה דדרך התלמידים היא דגורעין ומוסיפין במימרי ומחסרי נמי מתניתא ומשבשי להו וממשכני נפשייהו טפי לתרוצי מימרי דרבייהו ע"כ וע"ע ס' תחלת חכמ' ש"ג כלל קל"א וברי"פ י' יוחסין ע"ב ב' מצינו דאף דא"ל ר' אשי לאמימר דבי רב כהנא ובי ר' פפא ובי ר' זביד לא מתני הכי עכ"ז לא קבלה מיניה משום דשמיע ליה מר' זביד דנהרדעא ע"ש ועוד עיין תו' פ' ד' דכתובות מ"ב א' סד"ה אמר ליה ובנזיר ט"ל א' איתא אמר ר"פ אנא סברי לאו גמ' היא בידיה והדר ביה ולא ידענא דגמ' היא בידיה ולא הדר ביה וע' פרש"י ותו' שם. וצא ולמד עוד זהירותן בזה מהא דאיתא פ"ק דחולין ח"י ב' דאיקפד ר' יוסף בר' זירא שאמר עליו דמכ"ע גמי' ושמא שמע מפי א' שלא דקדק בדברים כמו שנאמרו ואמר אנא מכ"ע גמירנא אנא מר' יהודה גמירנא דאפי' ספיקי דגברי גרס דאמר ר' יהודה א"ר ירמיה בר אבא ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל וכו' ע"ש ופירש"י שם כשהיו אומרים לו שמועה והאומרה לו שכח ממי שמעה היה שונה ר' יהודה בשמועתו קבלתיה מפי פלוני וספק היה בידו אי מפלוני קבלה או מפלוני קבלה דאמר ר' יהודה וכו' ע"כ אלא שאני בעניי לא ידענא אמאי נדחק דלישנא דספיקי דגברי גריס משמע דר' יהודה הוא דהוה

גריס הספיקי דגברי בלחוד ואם כדבריו גם ר' ירמיה בר אבא הוה גריס ספיקי דגברי לכן נ"ל עיקר כמ"ש רש"י גופיה בפ' ה' דבכורות ל"ו ב' ששם עיקר מימרא זו והיא דאחריתא ספק אמרה לי ר' ירמיה משמיה דרב ספק אמרה לי משמיה דשמואל ולפ"ז אתי שפיר דר' יהודה הוא שנסתפק בזה והוא הוא דגריס ספיקי דגברי לא זולת וכמו שמצינו עוד בפ"ק דע"ז ט"ז ב' דקאמר א"ר זירא כי הוינן בי ר' יהודה אמר לן גמירו מינאי הא מילתא דמגברא רבא שמיע לי ולא ידענא אי מרב אי משמואל וכו' וטעמא כמ"ש שם רש"י ז"ל דר' יהודה היה תלמיד רב ותלמיד שמואל וכ"כ בפ"ק דסוכה ט' א' ובתענית כ' ב' ובפ"ב דיבמות ח"י סע"א ובפ' מי שמתו כ' א' ורשב"ם פ' חזקת הבתים ל"ח ב' וע' תוס' שם פ"ק י' ב' ד"ה עליונים ופ' הרואה נ"ד ב' ד"ה פטרתן ואיך שיהיה נמצינו למדין שהיה מקפידין התלמידים לומר השמועות בשם אומרם בדקדוק גמור ועל מה שלא שמעו היו אומרים זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי כמו שתמצא בפ' שמנה שרצים ק"ח ב' ובאלו קשרים קי"ד א' ובפ' כל שעה ל"ד ב' ובפ"ו דבכורות ל"ז ב' יע"ש וע"ע מתני' פ"ג דכריתות ט"ו א' א"ל לא שמענו אבל שמענו וכו' ודכוותייהו טובא ולא זו בלבד אלא אף במה ששמעו וקבלו מרבותם היו מהדרים מן המהדרים לידע אם החברים ג"כ קבלוה ואם לאו הודו ולא בושו שקבלת יחיד היתה וכדתנן בפ"ו דעירובין פ"ג א' א"ר אלעאי שמעתי מר' אליעזר וכו' ועוד שמעתי וכו' וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר ולא מצאתי ע"כ ופרש"י ובקשתי לי חבר לג' דברים הללו אם שמעו מפיו ולא מצאתי. ויותר על כן מצינו שהיו מקפידין שתאמר המימרא באותו הלשון עצמו ששמעוה מפי רבם הגם דליכא נפקותא בינייהו לענין דינא וכזה ראה וחדש בפ' ג' שאכלו מ"ז א' דאיתא התם א"ר יהודה בריה דר' שמואל בר שילת משמיה דרב אין המסובין רשאין לאכול כלום עד שיטעום הבוצע יתיב ר' ספרא וקאמר לטעום איתמר למאי נפקא מינה שחייב אדם לומר בלשון רבו ע"כ והכי איתא תו בפרק קמא דבכורות ה' א' ע"ש וכן תמצא עוד בפרק קמא דשבת ה' ב' דאקשינן והא אמרה ר' יוחנן חדא זימנא וכו' ומתרצינן אמוראי נינהו מר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא ופירש רש"י ומיהו ר' יוחנן אמרה חדא זימנא ע"כ ודין הוה גרמא להו שתורתם תתקיים בידם כדאיתא בפ' כיצד מעברין נ"ג א' בני יהודה דדייקי לישנא ומתנחי להו סימנא נתקיימה תורתן בידן ופרש"י דדייקי לישנא לחזור באותו לשון שהיו שומעים מרבם וכו' וכ"כ התו' ז"ל בפ"ק דביצה י"א ב' סד"ה אמר וז"ל ולא קאמר איסתונית דאותו לשון שמע מרבו ולא רצה לשנותו ע"ש אף גבי תנאים מצינו כה"ג עיין בהר"ש פ"ח דכלים מ"ט ולפי דעתי קלה כמו שהיא לזה נתכוון הרמב"ם ז"ל בתשובותיו לחכמי לוניל שהביא מרן בכ"מ פ"א

מה' ברכות הל' י"ב וז"ל אלא התרי לישנא חד טעמא אית להו ואין לשום חילוק בענין אלא בשינוי המימרא בלבד ויש מקומות בגמ' כזה שמקפיד על נוסח המימרא האיך היתה אע"פ שאין ביניהם הפרש בענין עכ"ד וכ"כ עוד ה"ה בפכ"ד מה' אישות הלכה ד' והרשב"א בחידושיו פ"ק דגיטין ובתשובותיו אלף ק"ן וע"ע רש"י ספ"ד דמעילה י"ז ב' בין רבא לר' אשי ליכא בינייהו אלא שנוי לשון וכו' ע"ש הראיתיך בעיניך כמה וכמה טובה היתה זריזות' וחביבותם לומר השמועות וההלכות בשם רבם בתכלית הדיוק ולא סוף דבר התלמידים המקבלים בלחוד הוא דהוו זהירי בזה אלא גם רבותם בעלי המימרות מצינו שהיו מקפידים על תלמידיהון אי לא הוו אמרין להון משמייהו כמו ששנינו בסוף האשה רבה צ"ו ב' ומייתי ליה הירושלמי בפ"ב דברכות ובפ"ב דשקלים דאיקפד ר' יוחנן טובא על ר"א תלמידו שאמר לשמעתיה בבי מדרשא ולא אמר' משמו והכי נמי מצינו בסוף פ' שתי מדות צ"ג ב' דאיקפד ר"ל על ר"א על שלא אמר לשמעתא משמיה וכן בפ' פסולי המוקדשים ל"א איתא דלייט ר' ששת ר' אידי שמעיה על שאמר לשמעתיה סתם בבי מדרשא ולא אמרה משמיה יע"ש ואף בשאר האמוראים מצינו שהיו מקפידים זה על זה אי לא הוו אמרי לשמועה משמיה דמארה כמו שיבא לקמן בס"ד בסוף ענייניו והנה מלבד הטעם הידוע שהוא כדי שיהיו שפתותיהם דובבות בקבר עוד נוכל לומר לפי דרכנו דכוונתם הרצויה בזה היתה להזהירם ולזרזם על אמיתות הקבלה ויגידוה ויערכוה משמיה דגברא ואל יעוותו אורחותם לצאת ממרכז האמת והיושר כדי שע"י זה יביאו גאולה לעולם כאשר יאמרו דבר בשם אומרו וכדשנינו בפ' שנו חכמים הנוסף על מס' אבות והכי איתא בפ' כל הבשר ק"ד ב' דאקשינן ר' יוסי היינו ת"ק ומשנינן הא קמל"ן מאן ת"ק ר' יוסי וכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם ועוד עיין בפ' כל הידּ י"ד ב' הרי דהוסיף ר' בבא יתירא במשנה לאשמועינן למי מן התנאים ראוי ליחס אותה ההלכה. ואני אמרתי אגלה אזנך לאמר שלא יקשה בעיניך מאי דאשכחן בפ' עושין פסין כ"ג ב' וכן בפ' המפקיד ל"ו ב' ובכמה דוכתי בגמ' דפליגי תרי תלמידי אליבא דרבייהו דמר אמר הכי אמר הרב ומר אמר איפכא ואי אפשר ששניהם יכוונו את שמועתם דבכגון דא רגיל הש"ס למיזל בתר ההוא דדייק טפי ושהוא בר סמכא יותר מחבריה ובא האות והמופת דבפ' כיצד מברכין ל"ח ב' דפלוגי ר' חייא בר אבא ור' בנימין בר יפת אליבא דר' יוחנן רבם אמר רב נחמן בר יצחק קבע עולא לשבשתיה כר' בנימין בר יפתחהי בה ר' זירא וכי מה ענין ר' בנימין בר יפת אצל ר' חייא בר אבא ר' חייא בר אבא דייק וגמי' שמעת' מר' יוחנן רביה ור' בנימין בר יפת לא דייק ועוד דר' חייא כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דר' יוחנן רביה (בקשתיו ולו מצאתיו בפ' כסוי

הדם פ"ו ב' ע"ש ובכריתות כ"ז א') ור' בנימין בר יפת לא מהדר וכו' ע"כ לענייננו וע"ש פירש"י ומטעם זה מצינו שם בפרק אין עומדין ל"ג ב' דר' זירא גופיה קאמר נקוט דר' חייא בר אבא בידך דדייק וגמר שמעתא מפומיה דמרה שפיר כרחבא דפומבדיתא אף שהוא נגד ר' יוחנן רביה כמבואר שם לך נא ראה וכן תמצא בפ' מקום שנהגו נ"ב ב' דעלה דאיפליגו רב כהנא ור' הונא ברי' דר' איקא אליבא דר' אבהו רבם כמ"ש שם רש"י ז"ל א"ר ספרא נקוט האי כללא דר' הונא בידך דדייק וגמר שמעתא מפומיה דרביה כרחבא דפומבדיתא וכו' ע"כ ופירש"י כשהשמועה יוצאה מפי רבו מדקדק ואומר לרבו לשנותה פעם שנית ומבחין הימנו או הין או לאו ע"כ ואמרינן עוד בפ' הבא על יבמתו ס"ד ב' והא איהו דאמר אבין דסמכ' יצחק סומקא לאו דסמכא ופרש"י אבין דסמכא מה שאמר אבין משום ר' יוחנן יש לסמוך עליו וע"ע בפ' האיש מקדש מ"ד א' דשאיל ר' אסי לר' זירא ר' אבין בר סמכא הוא כלומר יש לסמוך על דבריו שמדקדק בשמועתו שאינו משכח א"ל כמן ימא לטגני הוא עי' פרש"י והתוס' ז"ל וכן בפ' אין מעמידין ל' א' איתא אמרו ליה נסמוך מחוי להו ר' ינאי בר ישמעאל עלי ועל צוארי ע"ש ועוד בפ"ק דגיטין ו' ב' קא' אמר רב יוסף מאן לימא לן דר' אביתר בר סמכא הוא והשיב לו אביי דר' אביתר בר סמכ' הוא דאסכים מאריה על ידיה דכתיב ותזנה עליו פילגשו ר' אביתר אומר וכו' ע"ש וכן בפ"ב דשב' כ"א ב' איתי' אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קבלה כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקבלה ופירש"י ולא קבלה שלא חשבו למסמך על דבריו ע"כ הא למדת דאורח' דתלמוד' הוא למסמך בזה אמאן דדייק טפי ושהו' יותר בר סמכא כמדובר ואי התרי תלמידי שקולי' נינהו אז רגיל תלמודא למשקל ולמטרי אהי מנייהו סמכינן וכדאשכחן בפ' ארבעה אחין ל"ב ב' והכי איתא התם איתמר זר ששמש בשבת ר' חייא אומר חייב שתים בר קפרא אומר אינו חייב אלא אחת קפץ בר קפרא ונשבע העבודה כך שמעתי מר' אחת קפץ ר' חייא ונשבע העבודה כך שמעתי מר' שתים התחיל ר' חייא לדון וכו' ושקיל וטרי טובא עד דאיתותב בר קפרא יע"ש וכן תמצא עוד בפ' שלשה מינין מ"ב ב' גבי רבה ורב יוסף דפליגי אליבא דרב הונא ובפ' מי שמתו כ"ד ב' ובפסחים ז' סע"א וק"ח א' יע"ש ובפ' חזקת הבתים ט"ל א' איתא דר' חייא בר אבא ור' אבהו פליגי אליבא דר' יוחנן רבם וקאמרינן עלה לימא בדרבה בר רב הונא קמפלגי וכו' אלא דבזאת מיהא לא ידענא אמאי לא נקטינן כר' חייא בר אבא כיון דאמרו עליה בפ' אין עומדין שהבאתי דדייק וגמר שמעתא וכו' ואפי' כנגד ר' יוחנן רביה וניחא לי דר' אבהו נמי הוה שכיח תדיר קמיה דר' יוחנן ובקי במליה טובא כר' חייא בר אבא שהרי חברים היו כדמוכח פ' אלו נאמרין מ' א' ע"ש

א"כ י"ל דלא אשכחן מאן דקאמר עליה דר' חייא בר אבא דדייק וכו' אלא ר' זירא אבל שאר אמוראי אפשר דלא אית להו הכי וסעד לזה נמי איכא מהא דאיתא בפ' בא לו כ"ג ע"ג א' ובס"פ הבא על יבמתו ס"ה ב' נמי הובא דוגמתו דלאיכא דאמרי ר' חייא בר אבא הוא דקאמר משמיה דר' יוחנן ואהדרינהו ר' אמי ור' אסי לאפייהו ופרש"י דלא אמרה ר' יוחנן מעולם וחלקו לו כבוד ולא רצו להכחישו ע"כ ואע"ג דרב פפא שם פריך עלה ואמר בשלמא למ"ד ר' אבהו אמרה משום כבוד בי קיסר לא אמרו ליה ולא מידי אלא למ"ד ר' חייא בר אבא אמר' לימרו ליה לא אמר ר' יוחנן הכי מ"מ נקוט מיהא בידך דגם רב פפא עביד עיקר לדר' אמי ור' אסי טפי מר' חייא בר אבא דהא אי הוו אמרי ליה לא אמר ר' יוחנן הכי לא הוה חיישׁ למאי דאמר עליה ר' זירא דדייק וכו' דאלת"ה עדיפא מינה הו"ל לרב פפא לאקשויי הא ר' חייא בר אבא דייק וגמר וכו' ועליה אית לה למסמך טפי אלא ודאי כדאמרן ויש להוכיח דגם אביי ורבא לית להו דר' חייא בר אבא דייק וכו' מהא דאמרינן בפ' יש נוחלין קל"ה א' ההוא דהוה קא שכיב וכו' אמר רבא מה ניחוש לה הא אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן וכו' א"ל אביי והא כי אתא ר' יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן וכו' א"ל רבא לרב נתן בר אביי חוש לה (כאביי) ע"כ הרי דאביי ורבא דחו לדר' חייא בר אבא מקמיה דר' יצחק בר יוסף ולא חשו למאי דסבר ר' זירא דר' חייא בר אבא דייק וכו' וזה ברור ועתה הדרינן לכללין ונאמר דבפ' השולח מ' א' עוד אית' דפליגי רב דימי ורב שמואל בר יהודה אליבא דר' יוחנן רבם ומסקינן שם דרב דימי טעותא היא וכן בפ' בהמה המקשה ע"ד א' דפליגי רב יהודה ורב שמואל בר מרתא אליבא דרב וקאמר רב הונא אנן אמאן נסמוך וכו' ע"ש וע"ע ספ"ד דע"ז ס"א ב' דפליגי רב יהודה ורב נחמן אליבא דזעירי ומייתי תלמודא בריית' לסיועי לדרב נחמן אמר זעירי ועוד אמרו בכגון דא בפ"ב דמגילה ח"י ב' נקוט דרב ביבי בידך דשמואל היא דחייש ליחידאה וכו' ושם נא' עוד בפ' בני העיר כ"ז א' בענין כזה כוותיה דרב פפי מסתברא וכו' ע"ש וכן ברפ"ב דמעילה ח' ב' שקיל וטרי תלמודא על מאי דפליגי רב הונא ורב אדא בר אהבה אליב' דרב ואף בחד אמור' גופיה דזמנין אמר בשם רביה הכי וזימנין אמר איפכא חיישׁ תלמודא לתרוצינהו כדאשכחן בפ' מי שמת קמ"ט א' והכי איתא התם אבעיא להו מכר כל נכסיו מהו א"ר יהודה אמר רב אם עמד אינו חוזר וזמנין א"ר יהודה אמר רב אם עמד חוזר ולא פליגי הא דאתנהו לזוזי בעינייהו הא דפרעינהו בחובו ע"כ ואל תתמה על החפץ שהרי מצינו דוגמתו גם בבעל המימרא עצמו דזמנין אמר הכי וזימנין אמר איפכא ומתרץ להו הש"ס וזה תמצ' בשלהי בתר' קע"ז א' גבי רב וכן בפ"ק דסנהדרין ט"ז ב' וע"ע פ"ק דשבת ז' ב' וח' ב' ובספ"ק דנדרים י"ג ב'. ולפום

מאי דאיתברר לי מן תלמודא קא חזינא דחילוק דעות התלמידים לדעת רבם נמשך מב' סיבות סיבה ראשונה דזימנין דתלמודא לא הוה שמיע לה לשמעתת' מרביה להדיא אלא ממאי דחזא דדן רביה בעובדא אחרינא דאתא קמיה דייק מיניה והמציא מכלל דבריו אותה ההלכה ואמרה בשמיה והיינו דאמרינן בפ"ק דברכות י"ב ב' הא דר' זריקא לאו בפי' איתמר ופירש"י לא שמע מפי ריש לקיש שאמר בפי' מאי ברכה יוצר אור ואמרו עוד כן בפ' במה מדליקין כ"ט א' ובפ' כל גגות צ"ד א' וכן בפ' יש נוחלין קכ"ו דפליגי רב פפא ורב פפי אליבא דרבא קאמר שם תלמודא דתרוייהו מכללא אמרו לה ע"ש ואיתמר תו הכי בכמה דוכתי אחריני ודרשת וחקרת ולפעמים היה התלמיד טועה בשיקול דעתו ולא היה מכוין בשמועתו שפיר משום דרביה טעמא אחרינא הוה ליה וכדאמרינן בפ' המפקיד דף ל"ו א' אמר רב חסדא הא דרב לאו בפי' איתמר אלא מכללא דהנהו גינאי וכו' מאן דחזא סבר וכו' ולא היא וכו' ופירש"י מאן דחזא אחד מן התלמידים ששמע מפיו דפטריה סבר וכו' ע"כ ונמצא עוד כי האי גוונא בפ' חבית קמ"ו ב' ובפ' האשה שנפלו פ' ב' ובפ' השולח ט"ל ב' ובחזקת הבתים מ' ופרשב"ם שם אלא מכללא איתמר וטעות הוא ועע"ש פ"ד ב' וק"ל ב' ברשב"ם וקנ"ה ב' בש"ס והיינו טעמא דגם במימרי דאמרי התלמידים בשם רבם אשכחן בכולה ש"ס דזימנין מקשו עלייהו עד דמסקו עלה ואמרי אלא אי אתמר הכי אתמר וזה תמצא בפ' המצניע צ"ב א' ובפ' כל הכלים קכ"ד ב' וביומא כ"ז ב' ובריש כתובות ב' א' ובפי"ג דמנחות ק"ח ב' וכן בפ' בהמה המקשה ע"ד ב' ובתמורה כ' ב' ובכמה דוכתי בגמ' דרשו מעל ספר ה' וקראו והיינו כמו דאקשינן בכל דוכתא ולימא הא ולא בעי הך ומשנינ' חדא מכלל חבירתא איתמר עיין פרק ב' דעירובין כ' א' ובפ"ד דמגילה כ"ט ב' ובפ"י דיבמות פ"ח ב' ובספ"ה דבכורות ל"ז ובפ' התכלת מ"א א' ובפ"ק דנדה י"א ב' ומצאת כי תדרשנו ולדידי אפשר דמזה הטעם עצמו הוא דאמר ר' אמי לר' אושעיא בפ' העור והרוטב קכ"ד א' האלהים אם אמר לי יהושע בן נון משמיה (דר' יוחנן) לא צייתנא ליה דכיון שהיה אותו הדבר קשה בעיניו הוה חייש לטעות השומע וכדאמר ר' טרפון ברפט"ז דאהלות הובא בפ"ק דשבת י"ז א' אקפח את בני שזו הלכה מקופחת ששמע השומע וטעה וכו' ע"ש וכן מצינו ברב חסדא דכד הוו אמרי קמיה שמעתת' דר' יוחנן שהיו קשים בעיניו הוה קא מהדר להו מאן צייתי לך ולר' יוחנן רבך וכו' כמו שתמצא בפ' כל שעה ל"ג ב' ובפ' הנודר מן הירק נ"ט ע"ב ובשבועות י' ע"ב ע"ש והיינו טעמא כדכתיבנא ויותר על זה אשכחן בתלמוד דהאמורא גופיה דהוה אמר לשמעתה משמיה דמארה הוה מקשה עלה ואמר ומותבינן אשמעתין וזה תמצא בפ' כל הכלים קנ"ה ע"ב ובפ' כיצד משתתפין פ"ח א' הא למדת דלא הוו

צייתי לשמועה היכא דהוה קשיא להו עלה. האמנם האמת יורה דרכו דאף היכא דלא אמרוה מכללא ובפירושא איתאמר' ניהלייהו עכ"ז רבים וגדולים לפעמים היו טועים בקבלתם והוו אמרי השמועה הפך מכוונת רבם וזה מתברר מהא דאיתא בפ' מי שמתו כ"ה א' גניבא משמיה דרב אמר וכו' א"ר יוסף שאריה ליה מאריה לגניבא השתא וכו' ע"ש ופירש"י ז"ל מחול לו רבונו דודאי שקר העיד על רב וכן איתא תו בפ' בכל מערבין כ"ט א' א"ר יוסף שרא ליה מאריה לר' מנשיא בר שגובלי אנא אמריתא ניהליה אמתני' והוא אמרה אברייתא דתנן וכו' ובפ' ע"פ ק"ו ב' נמי עלה דא"ר ברונא אמר רב הנוטל ידיו לא יקדש א"ל רב יצחק בר שמואל בר מרתא אכתי לא נח נפשיה דרב שכחנינהו לשמעתתיה וזמנין סגיאין הוה קאמנא קמיה דרב וכו' ע"ש ואמרינן בפ"ק דמגילה ה' א' אמר ר"א א"ר חנינא ר' נטע נטיעה בפורים וכו' אמר לפניו ר' אבא בר זבדא ר' לא כך היה מעשה וכו' קרי עליה טובים השנים מן האחד ופרש"י אילו לא שמעתי הייתי טועה בדבר עכשיו ששמעתי טוב לי שלמדתני האמת ע"כ ועיין כיוצא בזה פ' יה"כ ע"ח א' ובמנחות ק"ט ב' ובסוכה נ"א א' ובפ' העור והרוטב קכ"ב ב' איתא תו ר' אבהו משום ר"ל אמר לגבל ולתפלה ולנטילת ידים ד' מילין א"ר נחמן ב"י אייבו אמרה וארבעי אמר בה וחדא מינייהו עבודה ופירש רש"י אייבו אמרה להא שמעתא דר"ל והשומע טעה בין אייבו לאבהו ע"כ וכן בפ' כל פסולי המוקדשים ל"ו א' איתא אמר רב יהודה אמר רב נאמן הכהן לומר וכו' א"ר ירמיה בר אבא מנא ליה ליהודא הא אנא בגידול קבעתי' וגידול קבע בדידיה והכי אמרי ליה נאמן ישראל וכו' וכתב שם רש"י ז"ל אני שניתיה לגידול והוא שנאה לר' יהודה והכי אמרי לגידול נאמן ישראל וכו' ע"כ ואיתא תו בפרק התכלת ט"ל א' יתיב רבא וקאמר משמיה דשמואל תכלת שכרך רובה כשרה א"ר יוסף רב אמרה ולא שמואל אתמר נמי א"ר הונא בר יהודה א"ר ששת א"ר ירמיה בר אבא אמר רב תכלת שכרך רובה כשרה וכו' ע"כ שמעינן מכל זה שפיר דלפעמים היו טועים בין באחלופי גברא בין בעיקר השמועה וכן מוכח עוד בפ' מקום שנהגו נ"ג ב' דאמרינן א"ל ר' אבא לעולא ודאי דאמריתו משמיה דר' יוחנן וכו' עד א"ל אנא לאו אהא אמרי דתני תנא וכו' ע"ש וכתב שם מהרש"ל לפי מסקנת הסוגי' צ"ל דהאי ואי תימ' רבב"ח וכו' ה"ק ומקצת בני אדם אמרו בשם רבב"ח כלומר טעו וסברו שרבב"ח אמר יישר וכן א"ר יוחנן משום שרבב"ח אמר דבר בשם ר' יוחנן דקצת שייך לזה וטעו עכ"ד וכן ראיתי תו בפ' אין צדין כ"ז א' דא"ר אבא בשם ר' זירא הלכה כר"ש ואמר מאן דהוא (ופירש"י אחד מן התלמידים מי שהוא ולא נודע שמו) אזכי ואסק להתם ואגמרה לשמעתא מפומיה דמארה כי סליק להתם אשכחיה לר' זירא א"ל אמר מר הלכה כר"ש

א"ל לא אנא מסתברא אמרי וכו' ופרש"י כן אמרתי דמסתברא כר"ש אבל לא שמעתי שהוקבעה הל' למעשה כמותו ע"כ וכיוצא בזה מצאתי עוד בס"פ יוצא דופן מ"ח א' ובפ' אלו מגלחין כ"ד ב' ובפ' אלו טריפות נ' א' דאית' תו כה"ג אמרו שם א"ל אמר מר הל' כרשב"ג בטריפה א"ל אין הל' אמרי וכן מסיק שם תלמוד' ואין הל' כרשב"ג בטריפה וע"ע שם פ"ק י"ז ב' ומ"ט א' וז"ן א' ב' ותמצא שלפעמים לא היו מכוונין היטב בשמועתן וכדאמרן ותו איכא לאוכוחי הכי מהא דאמרי' בפ"ב דכתובות כ"א א' ושם פ"ה ס' א' וע"ו ב' כי אתי רמי בר יחזקאל אמר לא תצייתינהו כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי אמר שמואל וכו' ומצאתי עוד כן בפ' אלו טריפות מ"ד א' לגבי רב והשתא דון מינה דאם על ר' יהודה שהיה תלמיד רב ושמואל כמש"ל והיה מצוי תמיד לפניהם עד דסתם שמעתתיה דרב בדרי בתראי ר' יהודה הוה אמר להו בבי מדרשא כמ"ש שם רש"י ז"ל עכ"ז אמר עליו אחיו יחזקאל דלא נצייתינהו לכללי דכייל בשם רב ושמואל ק"ו לשאר תלמידים שאינם גמורים דשפיר אפשר שישנו בדבורם מחוסר דיוקם בתוכן הענין או שלא הבינו הדברים על מתכונתם וכדמוכח בפ' הבא על יבמתו ס"ד ב' דאמרי' שם א"ל רב יוסף ברי' דרבא לרבא בעאי מיניה מרב יוסף הל' כר' ואמר לי אין הלכה כרשב"ג ואמר לי אין אחוכי אחיך בי א"ל לא סתמי היא ופשיט לך נישואין ומלקיות כר' וסתות ושור המועד כרשב"ג ע"כ הרי דאי לא הוה רבא מפרש ליה לבריה מלתיה דרב יוסף היה סובר בדעתו שרצה לשחק בו מחוסר דרישה וחקירה בענין ולפחות מיהא היה כובש נבואתו של רב יוסף או היה אומרה לאחרים בסתם כדשמעה מיניה והוו מצו אתו לידי תקלה השומעים ממנו לפסוק בחדא מילתא פעם כר' ופעם כרשב"ג וכן בפ' בהמה המקשה ע"ו ב' מצינו דקאמר עולא בשם ר' יוחנן עור מצטרף לבשר וא"ל רב נחמן ולימא מר עור משלים לבשר לחומרא א"ל אנא עובדא ידענא דההוא בר גוזלא וכו' א"ל בר גוזלא דרכיך שאני ע"כ הרי דעולא הוה טעי בשמועת ר"י וקאמר לה בסתם בשר ולא ירד לחלק בין גוזלא דרכיך לשאר בשר כמו שחלק רב נחמן וע"ע בפ' כל היד י"ז ב' א"ל אנא הכי קאמינא וכו' וגדולה מזו מצינו דהאמורא גופיה דאמר המימרא משמיה דרביה הודה ולא בוש ששמע וטעה וזה בפ' במה אשה ס"ג ב' כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן וכו' כי סליק רב דימי לנהרדעא שלח להו דברים שאמרתי לכם טעות הם בידי ברם כך אמרו משמיה דר' יוחנן וכו' וכן מצאתי עוד בכה"ג בפ"ק דעירובין י"ז סע"ב גבי רב נחמן יע"ש ועלובה עיסה שנחתומה מעיד עליה ואל תתמה על זה דהא אשכחן בתלמוד שבעלי המימרא עצמן לא היו דכירי לה לזימנין וכדתני' בפ' המפלת כ"ד ב' דכלתו של ר' חנינא שאלה מר' יהושע המפלת כמין נחש מהו אמר לו אמו טהורה אמרה

לו והלא משמך אמרה לי חמותי אמו טמאה וכו' מתוך הדברים נזכר רבי יהושע וכו' ע"ש הרי דלר' יהושע בעל הל' נתחלף לו בין טמא' לטהורה ועע"ש כ"ז א' עד עשרים וארבע אמרת לן וכן שלשים וארבע' אמרת לן ע"ש ואין זה מן התימה משום דשכחה שכיחא וכדאמר רב אשי בפ' כיצד מעברין נ"ג א' ואנן כי אצבעתא בבירא לשכחא והכי אשכחן ברפ"ו דפסחים ס"ו א' שאמר הלל לבני בתירא הל' זו שמעתי ושכחתי וכן בפ' האיש מקדש נ"ז א' גבי עגלה ערופה מצינו דקאמר ר' ינאי גבול שמעתי בה ושכחתי ובפ"ב דמדות מ"ה שנינו מערבית דרומית אמר ראב"י שכחתי מה היתה משמשת ובא אבא שאול והזכירו ששם היו נותנין יין ושמן דין גרמא דלפעמים היו משבשין נמי מתני' מחמת העדר הזכרון וכדאמרינן בפ' אין צדין כ"ו ב' ההיא אדא בר אוכמי היא דמשבש ותני ופירש"י ז"ל חכם א' שהיו מכירין אותו שהיה גורס משניות ושוכח ומשבשן ע"כ ומצאתי עוד בפ"ק דעירובין ז' א' דקאמר ר"ע גמריה אסתפיק ליה ולא ידע וכו' וכן בפ"ו דפסחים ס"ט א' איתא ר"א גמריה איתעקר ליה ואתא ר"ע לאדכוריה גמריה ודכותיה איתא בפ' כל הצלמים מ"ו ב' כמו שרמז לנו רש"י שם וע"ע כיוצא בזה בפ"ק דר"ה י"ד ב' ובס"פ גיד הנשה ק"ג ב' ופ"ק דמנחות ז' ואמרי' עוד בפ"ב דכתובות כ"ב א' אמר ר' זירא הא מילתא מר' אבא שמיע לי ואי לאו ר' אבא דמן עכו (שהזכירה לי) שכחתיה וראיתי תו בפ' הנשרפין פ"ב דאיתא אינשייה רב לגמריה (ופירש"י שכח מה שגמר מרבו בדבר זה ולא ידע להשיבו) אקריוה לרב כהנא בחלמיה וכו' אדכריה רב לגמרי' יע"ש ולא זאת בהלכות הוא דמצינו כן אלא אף זו בפסוק איתא בפ"ד דע"ז נ"ב ב' דאמר ר' עקיבא מקרא היה בידינו ושכחנוהו והכי נמי אמר רב בפ' קדשי קדשים נ"ט א' ע"ש ומי לנו גדול ממשה שהודה ולא בוש לומר לא שמעתי ושכחתי כדאיתא בפ' טבול יום ק"א א' ע"ש וגם ממנו נתעלם משפט בנות צלפחד ודין גיעולי עכו"ם ועיין פסחים ס"ו ב'. ומדי דברי בהדין כללא זכור אזכרנו עוד דראיתי לר' בצלאל בשיטה מקובצת שלו על ב"מ דף קנ"ח ג' שכתב בשם הריטב"א וז"ל הא דרב אשי בדותא היא פי' לא אמרה רב אשי מעולם אלא א' מתלמידיו אמרה מעצמו או דשמעה מכללא וטעה וקראוה על שמו וכן בכל מקום עכ"ל וכן מצאתי להריב"ש ז"ל סי' שפ"ז דעל מה שפסק הרמב"ם כרבין נגד רב דימי במאי דאיפלגו אליבא דר' יוחנן רבם כתב הוא ז"ל ותלינן בדרב דימי דלא דק בכלליה דכייל משמיה דר' יוחנן וקושטא קאי כי בהשקפה ראשונה כמו זר נחשב בעיני לומר על האמוראים קדישי עליונים שמלבם יוציאו מלין ומימרות בשם רבם שלא אמרם ולא עלו על לבו והתנא צוח ותנא דמדת החכם הוא שעל מה לא שמע אומר לא שמעתי אך אחר קצת ההתבוננות זאת חשבתי למשפט דאין כוונתו שהתלמיד אמר בשם רב אשי

שמועה שלא קבלה ממנו אלא רצונו הוא שהתלמיד אמר אותו דבר בסתם ובני הישיבה חשבו דתורת רבו היא וקראוה על שם רב אשי כיון דמסתמא דברי התלמיד הן הן דברי הרב כמו שהוכחתי לעיל בראיות מספיקות. ברם מה נדבר ומה נצטדק ביום שידובר בו שתלמוד ערוך הוא בידינו בפ' כיצד מברכין מ"ג ב' דרב פפא אמר משמיה דרבא רביה הלכה כב"ה ומסיק תלמודא ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד ופירש"י שם ולא היא לא אמר רבא הלכה כב"ה אלא רב פפא איכסיף לפי שטעה והשמיט עצמו בכך ע"כ ובפ' שלשה מינין ט"ל א' עוד איתא דרב פפא הוסיף על הברייתא לוקה ה' לאותובי מינה אלא דאיהו גופיה יהיב טעמא לזה ע"ש ואשכחן תו כי האי גוונא בפ' המקבל ק"ט א' דאמר רב יוסף מימרא בשם רב נחמן ומסיק הש"ס ולאו מילתא היא וכתבו התוס' בשם ריב"ן שם ע"ב ד"ה מסלקינן דהכוונה הוא שלא אמר רב נחמן דבר זה מעולם אלא להפחידו אמר כן ומצאתי בפ' מי שהוציאוהו נ"א א' דרבה תנא ליה לרב יוסף ברייתא בשם ר' יוסי וקאמר עלה ולא היא לא תנא ליה כר' יוסי אלא כי היכי דליקבל לה מיניה משום דר' יוסי נימוקו עמו וע"ש רש"י שכ' ולא היא הא דא"ל משמיה דר' יוסי ליתא דלא תניא ליה משמיה דר' יוסי אלא סתמא תניא ליה לעיל ומש"ה אמרה בשם ר' יוסי כי היכי דליקבלו מיניה עכ"ד והא ודאי קשיא דהא קא חזינא בהדיא דסתמא דתלמודא קמסהיד עליהו דמימרות בדויות נינהו ואיך נעמוד אנחנו עמידה שיש בה סמיכה על קבלתם כיון דלזמנין לא היו מכוונין את שמועתם ויש לתרץ בזה כדתריצנא לעיל גבי ר' יוחנן דאדרבא משם ראיה לזריזות קבלתם האמיתית והנכונה דמדטרח תלמודא לגלויי לן דהנך מימרי לאו דסמכא אינון יען היותם בדויות מלבם לסיבת מה אלמא משמע דכל אינך שאר מימרי דהוו אמרי כל חד וחד בשם רביה מאושרות ומקוימות נינהו ממסדרי התלמוד דקושטא קאמרי יש להם על מה שיסמכו סמיכת זקנים שעל אדני הקבלה הטבעו וכעין זה תמצא שתירץ מוהר"ש אלגאזי ז"ל בספרו גופי הלכות כלל קס"ו בענין ההוא סבא ע"ש. והסיבה השנית למחלוקת התלמידים אליבא דרבם הוא מחמת הרב שחזר בו ממאי דהוה סבר מעיקרא והתלמיד דלא שמיעא ליה מהחזרה קאמר לשמעתא בשמיה כאשר בתחלה משום דסבר משנה ראשונה לא זזה ממקומה ואידך דידע דהדר ביה או דגמרה מיניה לאחר חזרה אמרה כמו שקבלה דאין לו ידיעה בתחלה מאי סבר ואי נמי ידע אזל בתר בתרא ומלתא כדנא לא נפלאת היא ולא רחוקה דמשנה שלמה שנינו בספ"ג דכלאים רמ"א משום ר' ישמעאל כל שלשה דלועין לבית סאה לא יביא זרע לתוך בית סאה ר' יוסי בן החוטף אפרתי אמר משום ר' ישמעאל כל שלשה דלועין לבית כור לא יביא זרע לתוך בית כור ואמרינן עלה בירושלמי אמר ר'

יוסי בר בון בוא וראה מה בין תחלת דברי ר' ישמעאל לסופו שתחילתו בבית סאה וסופו בבית כור ופירש הר"ש שם דמה ששנה לר"מ היה בתחלת ימיו ולר' יוסי בן החוטף היה בסוף ימיו וכן פי' הגר"ש בס' כריתות לשון לימודים שער ב' סי' נ"ט עיניך הרואות תרי תנאי דפליגי אליבא דרב מחמת שחזר בו הרב מילדותו לזקנותו וגבי אמוראי נמי אשכחן בפ' ר"א דמילה קל"ו ב' דפליג רבינא ורב שרביא אליבא דרבא רבם וא"ל רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי (פירושו כדקאמרת) לצפרא הדר ביה א"ל שריתוה יהא רעוא דתשרו תרבא ע"כ הביטה וראה דלזמנין גם מערב עד בקר לא הוו קיימי בדעתייהו ומחלפי שטתייהו אלא שרב שרביא דלא הוה ידע מחזרת רבא לא זז מחבבה לשמעתא קמייתא דשמע מיניה אכן לא תעזוב נפשי לשאו"ל אמאי איקפד רב שרביא על רבינא ואמר שריתוה יהא רעוא דתשרו תרבא ועל מה זה למלמדו לא הטה אזנו במה שהגיד לו דבצפרא הדר ביה רבא מההיא דאמר ליה באורתא והנה לזה אפשר לתרץ ולמימר שהי' קשה בעיני רב שרביא להאמין שרבא חזר בו ממאי דהוה סבר כרשב"ג כיון דאמרי' עליה שם אמר רב יהודה אמר שמואל הל' כרשב"ג והכי דייקי דברי רש"י שם שכתב שריתוה בלא חליצה ועבריתו אדר' שמעון יהא רעוא דתשרו חלב באכילה אלמא דהקפיד' היתה על עזבם את תורת רשב"ג אך מאי דתמיהא לי בזה טובא הוא הא דאמרי' בפ' בנות כותים ל"ו ב' שילא בר אבינא עבד עובדא כותיה דרב כי קא נח נפשיה דרב א"ל לרב אסי זיל צנעי' ואי לא ציית גריי' הוא סבר גדיי' א"ל בתר דנח נפשיה דרב אמר ליה הדר בך דהדר ביה רב א"ל אם איתי' דהדר ביה לדידי הוה א"ל לא ציית גדיי' וכו' ע"ש ובפי' רש"י ובודאי הדבר קשה לשמו' דאיך שילא בר אבינא לא שב מידיעתו באמור לו רב אסי שרב חזר בו קודם מותו והקשה את ערפו לבלתי שמוע בקולו עד שגרם לו מיתה ולרב אסי ביום אחד כדמסיים שם ושמא י"ל דכיון דכבר עבד עובדא כקמייתא דרב ובדרבנן הוא כמבואר בדברי רש"י שם לא בעא למיהדר ביה משום דגדול כבוד הבריות וכדאמרינן ברפ"ד דר"ה כ"ט ב' אין משיבין לאחר מעשה וכת' שם רש"י גנאי הוא שנוציא לעז טועים על עצמנו ועיין שו"ת הרלנ"ח דף רע"ט א' שכ' דהיכא דהחכם עבד עובדא איכא כסופא טובא למיהדר ביה ואפשר דלימא מאי דלא הוה ע"ש וכפי הנראה אישתמיט מיניה הך דר"ה דאייתינא מדלא הזכירו. ונחזור לענייננו ונאמר דמצאתי הדבר יותר מבואר בפ' אין צדין כ"ד ב' בפיסקא ואמר מותרין הן דבעי תלמודא מותרין למאי רב אמר מותרין לקבל ולוי אמר מותרין באכילה אמר רב לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפי' שעה אחת דאנא ולוי הוינא קמיה דרבי כי אמרה להא שמעתא באורתא אמר מותרין באכילה בצפרא אמר מותרין לקבל אנא דהואי בי מדרשא

הדרי בי לוי דלא הוה בי מדרשא לא הדר ביה ע"כ הרי מבואר הדבר כאשר כתבתי דלזמנין חלוק דעות התלמידים הי' נמשך אחר חזרת הרב וכההיא דאמרי' בפ' החולץ מ"ב ב' דא"ר אסי לר' אלעזר הכי א"ר יוחנן הל' כר' יוסי ובתר הכי קאמר א"ר חייא בר אבא חזר בו ר' יוחנן ור' אסי תלמידו לא ידע מהחזרה ואיתא תו בפ"ק דעירובין י"ד ב' ובפ"ק דמגילה י' א' אמרו ליה אמרה אמר להו לא אמר רבא האלהים אמרה וגמירנא לה מיניה ומ"ט הדר ביה וכו' ע"ש דמזה מוכח כדכתיבנא ואמרינן עוד בפ' הבא על יבמתו ס"ד ב' אפס קצהו רמזתי למעלה אמר רבא ומי איכא דעביד עובדא בנפשיה כי האי והא איהו דאמר (פי' אביי) אבין דסמכא יצחק סומקא לאו בר סמכא אבין ישנו בחזרה יצחק סומקא אינו בחזרה ופירש"י בל' שני מצוי כל שעה לפני ר' יוחנן ואם חזר בו ר' יוחנן משום דבר שאמ' בתחלה שומע רבין וחוזר גם הוא בו אבל רב יצחק אינו מצוי לפניו ופעמים שמע דבר מר' יוחנן ולמחר חוזר בו ר' יוחנן והוא אינו יודע עכ"ד והך דהבא על יבמתו הואיל ואתא לידן נימא בהא מילתא דכיון דאבין הוא ר' אבין כדמוכח מדברי רש"י דנקט בלישניה שומע רבין וחוזר בו וכ"כ בהדיא ס' יוחסין אות אל"ף מהאמוראים גבי אבא בר חסדא והערוך סוף ערך אבא ע"ש איכא למידק עלה מהא דאית' בפ' כל הבשר קי"א א' שהבאתי לעיל כי אתא רבין א"ר יוחנן מליח אינו כרותח וכבוש אינו כמבושל אמר אביי הא דרבין ליתא דההיא פינכא דהוה ביה ר' אמי דמלח בי בישרא ותבריה מכדי ר' אמי תלמיד ר' יוחנן הוה מאי טעמא תבריה לאו משום דשמיעא ליה מיניה דר' יוחנן דאמר מליח הרי הוא כרותח ע"כ והשתא כיון דאביי איהו הוא דאית ליה דרבין הוא בר סמכא כלומר שראוי לסמוך עליו במה שאומר בשם ר' יוחנן וישנו בחזרה נמי דלפום לישנא בתרא דרש"י ז"ל הכוונה הוא דמצוי כל שעה לפני ר' יוחנן לידע אם חזר בו אם לאו איך בההיא דחולין דחה אביי גופיה דברי רבין שאמר בשם ר' יוחנן מקמיה דר' אמי ומה גם דבלא זה נמי תקשי דמאי אולמיה דר' אמי טפי מרבין כיון דתרווייהו תלמידי ר' יוחנן נינהו אך לדידי חזי לי לתרץ הא דקאמר אביי אבין בר סמכא וכו' לאו להאמינו טפי מכולהו אינך אמוראי הוא דקאמר הכי אלא רצונו בזה דהיכא דפליגי רבין ור' יצחק סומקא במילתיה דר' יוחנן הגם דתרווייהו תלמידי ר' יוחנן נינהו טפי אית לן לסמוך על רבין לפי שמצוי לפני ר' יוחנן תמיד ויודע אם חזר בו אבל לגבי שאר אמוראי אין הכי נמי דלית ליה לרבין שום עדיפות כלל ותדע שכן הוא דהא בפ' אלו קשרים קי"ב ב' אמרינן אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן על רבה בר בר חנה ורבין ולא אחשבינן לדרבין טפי מרבה בר בר חנה וכן בכוליה תלמודא היכא דאידכר מילתא דרבין לא לשתמיט בשום דוכתא דלימא דבר סמכא הוא טפי מחבריה ולהכי

בההיא דחולין סמך טפי אדר' אמי מדר' אבין משום דר' אמי היה נאמן ביתו דר' יוחנן ותלמידו המובהק והחשוב יותר מכולם כידוע ומסתייעא תו הדין סברא דילי מההיא דאמרינן בפרק האיש מקדש מ"ד א' דא"ל ר' אסי לר' זירא ר' אבין בר סמכא הוא א"ל אין כמן ימא לטגני הוא כלומר כשיצא מבית המדרש אמרה לי מיד ועיין פירש"י ותוס' והא התם דבר' אבין סתם איירינן כדמסקינן שם ואם אית' דלגבי כ"ע איתמר ההיא דאבין בר סמכא וכו' כיון דסתמ' דתלמוד' ידע לה ואסכים עלה רבא לא הוה ליה להש"ס למשתק על מאי דא"ר זירא כמן ימא לטגני הוא דמשמע דבלאו הכי לאו בר סמכא הוא אלא הוה ליה לאסוקי ולא היא דהא קי"ל דאבין בר סמכא הוא בכל מקום ובכל זמן אלא ודאי כדאמרן וכן באידך דאמר אביי דיצחק סומקא לאו דסמכא הוא על כרחנו לומר דדוקא לגבי דרבין הוא דקאמר הכי דהא קחזינן בכולי' ש"ס דמייתי מילתיה דר' יצחק בר יוסף בשם ר' יוחנן וסמך עילויה עיין פ' במה אשה נ"ח א' ובפ' עושין פסין כ"ב א' ופ"ד דר"ה ל' א' ובפ' תינוקת ס"ה ב' ובמנחות כ"ט ב' ופ' א' ובפ"ק דתענית י' א' ולא קאמר בשום דוכתא דלאו בר סמכא הוא ויש להכריח עוד כן מהא דאיתא בפ' יש נוחלין קל"ה א' זכרונו בא לפניך אחת למעלה דאביי ורבא דאית להו בפ' הבא על יבמתו דיצחק בר יוסף לאו בר סמכא הוא אינהו גופייהו תמן סמכו אמאי דקא' ר' יצחק בר יוסף בשם ר' יוחנן טפי מר' חייא בר אבא דאמר איפכ' בשם ר' יוחנן אע"ג דר' זירא קא' עליה בפ' אין עומדין ל"ג ב' ובפ' כיצד מברכין ל"ח ב' דדייק וגמיר הלכת' מפומה דמארה שפיר ומכ"ש גבי שאר אמוראי כנלע"ד א"נ יש לתרץ דההי' דחולין שאני דכיון דמילתא דאו' היא ועבד ר' אמי נמי עובדא למיתבר פינכא דמלחו ביה בישרא אית לן למימר דאי לאו דקים להו דשמיע ליה מר' יוחנן הכי לא הוה עביד עובדא ולהכי לא חש אביי לדרבין דמיקל דמנקט לחומרא עדיף וקי"ל מעשה רב. אחר כתבי כל זה מצאתי להר"ב הליכות עולם בש"ב פ"ב שבא לכלל מגע בהאי ענייגא דאנן קיימין ובדרך קצרה כה אמר ואי לאו דמסתפינא אמינא דכל כי האי גוונא לא משקר חד מינייהו אלא שמעו מרבן ומשכחת לה דמעיקרא אמר הכי ושוב חזר בו האחד שמע החזרה והאחד לא שמע והביא סעד לזה מההיא דפרק אין צדין דאייתינא לעיל ולבסוף כ' אלא שלא נראה כן מדברי רש"י בפ' אע"פ וכו' ע"ש ומוהר"ש אלגאזי שם דף כ"ד א' לא זו דמשתק שתיק ליה ואודויי נמי אודי ליה אלא אף גם זאת רצה להסכים דברי רש"י לדעת ה"ע דדוקא באותו נדון הוא שכ' רש"י דחד מינייהו משקר משום דל"ש ביה חזרה אבל בעלמא גם רש"י ז"ל סובר דחד מינייהו לא משקר דדילמא חזר בו הרב וחד שמע בו החזרה וחד לא שמע עכת"ד ואני שמעתי ולא אבין דאיך יעלה בדעת לומר דמשום ספיקא

דאפשר שחזר בו הרב נחליט הדבר ונימא דבכולהו אינך דוכתי דפליגי אליבא דרבם דשום חד מינייהו לא משקר והלא אפשר נמי דלא הוה חזרה כלל וע"כ לומר שאחד מהם משקר ותו דבכמה וכמה דוכתי דאייתינא לעיל דשקיל וטרי בהו תלמודא טובא עד דמסיק כחד מינייהו או דאזיל בתר מאן דדייק טפי ממילא משמע דאידך דלא קאי כוותיה או משקר או שמע מכללא וטעה ותו דבמילתא דתליא בפסקא דדינא איך יצדק לומר דמטעמא דשמא חזר בו הרב מפקינן ממונא מספיקא אלא ודאי שדבריהם אלו אין להם על מה שיסמוכו דהא חזינן להרי"ף והרא"ש והרמב"ם דבההיא דפ' המפקיד ל"ו ב' גבי פשע בה ויצאת לאגם דפליגי אביי ורבא אליבא דרבה רבם שפסקו כרבא מכח כללא דאביי ורבא הל' כרבא ולא חשו לחזרה כלל ומכאן תשובה מוצאת למ"ש עוד מוהר"ש אלגאזי בספרו גופי הלכות כלל קנ"ד בהך דהמפקיד דכיון דאביי נתגדל בבית רבה אפשר דדייק טפי מרבא דליתא ובר מן דין נראה דאישתמיט מינייהו דה"ע ויבין שמועה תלמוד ערוך דפ' הבא על יבמתו נ"ה ב' דאמרינן שם כי אתא רב דימי א"ר יוחנן העראה זו הכנסת עטרה אמרו ליה והא רבה בר בר חנה לא אמר הכי א"ל או איהו שקראי או אנא שקרי ע"כ הנך רואה בעיניך כי פי האמוראים עצמם ענה בם דחד מינייהו משקר וכן מוכח עוד מההיא דפ' שבועות שתים כ"ו א' גבי רב כהנא ורב אסי דכל חד מינייהו אשתבע דהכי אמר רב וכי אמר רב כחד מינייהו א"ל אידך ואנא בשקרא אשתבעי א"ל את לבך אנסך הרי בהדיא דלפי האמת אותו שלא כיון לשמועת רב שקורי קא משקר אלא דפטרינן ליה מעונש השבועה מהאדם בשבועה פרט לאנוס וע"ש בתוס' לכן הנכון אצלי בזה הוא דדוקא היכא דאתפרש בגמ' שחזר בו הרב ממה שהיה סובר כההיא דפ' אין צדין וככולהו אינך שהבאתי למעלה או שמסדר השני' נודע שהאחד למד מהרב בנערותו והשני בזקנותו וכההי' דירו' בפ"ג דכלאים הנ"ל אז מצינן שפיר למימר דתרווייהו קושטא קאמרי ולא משקר שום חד מינייהו אבל בסתמא דלא אתיידע לן מן תלמודא דהוה חזרה במלתא יש לנו לומר דחד מינייהו משקר או שמע וטעה וכפשט דברי רש"י והתו' ז"ל בפ' אע"פ כ"ז א' ע"ש וכ"כ רש"י בפ' מי שמתו כ"ד א' על גניבא שאמר משמיה דרב דודאי שקר העיד על רב וע"ע תו' פ' האיש מקדש מ"ד א' ד"ה כמין והטעם לזה הוא דאם אמת היה הדבר דהדר ביה הרב מדעתיה הוה ידיע להו לבני בי מדרשא ולא הוה שתיק גמ' מיניה אלא הוו מייתו לה בש"ס כדמייתו הכי בכמה דוכתי אחריני ומדלא מייתו לה ש"מ דאין כאן חזרה כלל. ואל תבהל ברוחך לומר איך היתה כזאת שחסידים הראשונים המופלגים בחכמה יאמר עליהם שהיו נעדרים מן האמת וחשידי לשקר כי אין הכונה חלילה שהי' לשקר ולהתרחק מהאמת חיישינן

שמא מחמת תגבורת תשוקתם להשמיע הלכות חדשות בבהמ"ד כי היכי דליאמרי על שמייהו לא דקדקו היטב בשמועתם ומדמו מילתא למילתא כסבורין שקבלוה כן ונמצא דמשקרי שלא בכוונה ומנא תמרא כי שם גברו העם המתאוים לאתויי שמעתתי חדתי בבי תרביצי דהא אמרינן בפ' ערבי פסחים ק"ד ב' עולא איקלע לפומבדיתא א"ל רב יהודה לרב יצחק בריה זיל אמטי ליה כלכלה דפירי וחזי היכי אבדיל לא אזל שדר ליה לאבייי וכו' אתא לקמיה דאבוה א"ל היכי אמר א"ל אנא לא אזלי אנא שדריחיה לאבייי ואמר לי המבדיל בין קדש לחול אמר ליה רברבנותיה דמר ושררוסיה דמר גרמא ליה למר דלא תימא שמעתת' מפומיה דרב יצחק אלא מפומיה דאבייי ואמרי' כל ת"ח שאומרים שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר עכ"ד ובפ"ק דקידושין י"ג א' איתא כי נח נפשיה דר' אסי עיילו רבנן לנקוטינהו לשמעתתיה ופרש"י נתקבצו לבה"מ ואמרו כל ששמע שמועה חדשה מפיו יאמרנה באזני חביריו כדי לצרפן שלא ישתכחו ע"כ ותניא תו בתוספתא דריש זבין כשהיה ר"ע מסדר הלכות לתלמידים אמר כל מי ששמע טעם מחבירו יבא ויאמר וכו' ע"ש ובפרק המפלת כ"ח ב' נמי איתא א"ר זעירא זכה בה רב ביבי בשמעתיה דאנא והוא הוינא יתבין קמיה דר' יוחנן כי אמרה להא שמעתא וקדם איהו וזכה בה ופרש"י מזלו גרם לומר שמועה זו וקדמני שגם אני שמעתיה מר' יוחנן דמעדותו של ר' יוחנן נשנית ולא זכיתי לאומרה ע"כ הא למדת שכל ישעם וכל חפץ היתה להגיד חדשות בשם הרב ועל טוב יזכר שמם ואחר החקירה מצאתי קרוב לדברי אלה להנמוקי יוסף בפ' הערל דף תכ"ט א' גבי הא דאמרו שם בגמ' ע"ז א' כל ת"ח שמורה הלכה ובא וכו' שכ' בשם הריטב"א וז"ל ועל הא דפרש"י דמשום דבית דינו קיים לא משקר הקשו ז"ל דח"ו לא חיישינן לת"ח שישקר אלא חיישנן שמתוך שנושא ונותן בהלכה כדי לקיים דבריו אומר בדמי כסבור שקבל כן מרבו וכי איתא לרבו קיים ודאי דייק שפיר ולא אמר אפי' בדמי ע"כ לענייננו וכיוצא בזה כ' הכנה"ג בי"ד ס"ס רמ"ב בשם הרדב"ז ח"א סי' קצ"ח ולא ראיתי אליו ז"ל שהזכיר דעת הריטב"א בזה ולא ידעתי למה אתה הראת לדעת אמיתות ענין זה דלזמנין שמע השומע וטעה או הרב חזר בו ממאי דהוה סבר מעיקרא ומזה נמשך דמר אמר חדא ומר אמר חדא ופליגא אליבא דרבם. ואחרי הדברים והאמת האלה עדיין צריכין אנו למודעי דלא לתלמידים דהוו אמרי בשם רבם בלחוד הוא דהוו מהמני להו ומקבלו מנייהו השמועות בסבר פנים יפות אלא גם לכל תנא או אמורא דהוה אמר הלכה או שמעתתא בשם אחרים היו החברים מקשיבים לקולו ועבדין לה עיקר לאותובי מינה בי מדרשא או לאסתיועי מינה וכן לאפסוקי הלכתא אי לא הוו בהו מאן דפליג עלה וזה מתבאר ממאי דאמרינן בפ"ק דחולין ז' א' מכאן לתלמיד חכם שאמר דבר

הל' שאין מזניחין אותו ואמרי לה שאין מזניחין אותו ואמרי לה אין מוכיחין אותו וע"ש פרש"י וזה ודאי בסתם ת"ח איירי אף דאותה הל' לא אמרה בשם רבו אלא בשם אמורא אחר דמאי שנא ויש ללמוד עוד כן מהא דאיתא בפ' הערל ע"ז א' ובפ"ו דבכורות ל"ח ב' א"ר אבא אמר רב כל ת"ח שמורה הל' ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו הרי דקודם מעשה מיהא שומעים לכל ת"ח דהוה אמר שמעתא חדתא ומקבלין מיניה אותה ההלכה חדשה להבין ולהורות כשמעתיה ואף לאחר מעשה נמי אם אינו נוגע בדבר ואינו צריך לאותה הלכה שומעין לו כמ"ש שם התו' והכי מוכח תו בריש חגיגה ג' א' מעובדא דמייתי שם בבריי' דשאל ר' יהושע לר' יוחנן ן' ברוקא ולר' אלעזר ן' חסמא מה חדוש היה בבה"מ וכשאמרו לו מה שדרש ראב"ע אמר להם מרגליות טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני וכו' עד א"ל אין דור יתום שראב"ע שרוי בתוכו ע"כ מבואר מזה שהיו מקבלים דברי חבריהם באהבה רבה ובחבה יתירה עד שהיו מקלסים אותם ושומרים אותם כאישון בת עין ותא חזי תו הא דאיתא בפ' תפלת השחר כ"ח א' דא"ל ר' זירא לר' נתן בר טובי מאן אמר הלכה בי מדרשא א"ל הכי א"ר יוחנן וכו' א"ל ר' יוחנן אמרה א"ל אין תנא מיניה ארבעה זמנין א"ל חדא היא לך או חדת היא לך א"ל חדת היא לי משום דמספקא לי בריב"ל ע"כ ממנה אתה למד דאע"ג דר' זירא תלמידיה דרב הוה עכ"ז קבלה לשמעתיה דר' יוחנן מר' נתן בר טובי בדיצה וחדוה והדר ליה ארבעה זמנין כי היכי דלא תתנשי מיניה ונמצאת למד ג"כ כמה היתה זהירותם לומר דבר בשם אומרו דהא חדת הות ליה משום שהיה סבור דריב"ל הוא דאמרה וכיוצא בזה מצינו עוד בפ"ו דפסחים ע"ב א' ובפ"ב דכתובות כ"ב ב' ע"ש ותמצא כמו כן לר' זירא גופיה בפ' כירה מ"א א' דעל שלמד דבר אחד מרב יהודה חבירו אמר אלמלא לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי ומצאתי לרש"י ז"ל בפרק אין עומדין ל"ג ב' שכ' בהדיא דכולהו אמוראי הוה דייקי לומר דבר בשם אומרו ע"ש ואף שדבריו אינן צריכים חזוק מ"מ מטיבותיה אמינא שיש להוכיח כן מהא דאיתא בפ' במה טומנין מ"ח ב' דאמרינן בסורא מתני לה להא שמעתא משמיה דרב חסדא בפומבדיתא מתנו משמיה דרב כהנא ואמרי ליה משמיה דרבא וכן בפ"ב דביצה ך' א' איתא יתיב מרימר וקאמר להא שמעתא משמיה דנפשיה א"ל רבינא למרימר אתון הכי מתניתו לה אנן אדבעא מיניה ר"ל מר' יוחנן מתנינן לה ע"כ. ואיתא תו באלו מגלחין כ"ד א' יתבי רבנן קמיה דרב פפא ואמרי משמיה דשמואל וכו' א"ל ר"פ אסור איתמר ומשמיה דר' יוחנן איתמר ואי שמיע לכו משמיה דשמואל הכי שמיע לכו וכו' ע"ש וכן בפ"ק דסוכה י"א א"ל רב הונא לרב יוסף הכי קאמינא לך דשמואל אמרה ולא רב ושם י"ז ב' בסורא אמרי וכו' בנהרדעא מתנו

וכו' ועע"ש י"ט א' בפ' כל פסולי המוקדשין ל"ו א' יתיב רבינא וקאמר להא שמעתא בלא גברא א"ל רבא זוטי לרבינא אנן משמיה דר' אלעאי מתנינן לה ולא זו בלבד אלא מקפד נמי הוו קפדי על מאן דהוה אמר איזו שמועה בסתם ולא אמרה משמיה דמארה וכדאשכחן בפ' ואלו מגלחין כ"ד א' איתא דרש ר' ענני בר ששון וכו' שמע ר' אמי איקפד אמר אטו דידיה היא דר' אלעזר א"ר הושעיא היא וכו' שמעינן מזה דגם אמוראי דלאו בעלי המימרא אינון הוו קפדי על מי שהיה אומר ההלכה בסתם ולא הוה מידכר עלה שמה דמארה ובא וארך דוגמתו בפ' עושין פסים כ"ב ב' ובפ' הערל ע"ח א' דא"ל רב דימי לאביי קרקפנא חזיתיה לרישך (היינו רבה שהיה רבו של אביי ורבה למד לפני ר' יוחנן ע"ש בתו') בי עמודי כי א"ר יוחנן להא שמעתא וכלומר שהוכיח רב דימי לאביי על שפי' שמועת ר' יוחנן בסתם כאילו מדעתו אמרה ור' יוחנן כבר פירשה כן בהדיא וכן בפרק האשה שנתארמלה כ"ה ב' איתא דעל כיוצא בזה חזיה ר"ל לר' אלעזר בישות וא"ל שמעת מילי דבר נפחא ולא אמרת לן משמיה ובפ' אלו טרפות נ"ז א' נמי איתא דא"ל ר' ירמיה לר' אבא ואת מפרשת שמעתתיה דרב בפירוש אמר רב וכו' ופירש"י ואת מפרש שמעתין מנפשיך לאו דידך הוא דבפי' אמר רב ע"כ ועיין עוד כזה בפ' המפלת כ"ו ב' ואחרון אחרון חביב ההיא דאמרינן בפ' הגוזל קמא צ"ו ב' א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב חסדא קאמרי משמיה דר' יוחנן אפי' גנב עלה וכו' א"ל לאו אמינא לך לא תחליף גברי ההוא משמיה דר' אלעאי איתמר ע"כ. באופן דנמצינו למדים מכל הני שמעתתי ברירי ונכוני דכולהו תנאי וכולהו אמוראי הוו מזדהרי טפי בקבלת ההלכות והשמועות דלימרינהו משמא דמארייהו ולא ליתו לאחלופי בין גברא לגברא ומאחר שכן הדין ניתן שיאמנו דבריהם הנאמרים באמת כאילו שמעום מפי הרב שאמרם ואל דעות ה' שאחרי מופלג שכתבתי כן מצאתי למוהריק"א בכלליו דף ק"ג ב' שכתב דעלה דהך דהגוזל דאייתינא כתב הרשב"א בשם ר"ח לא באה זאת השמועה אלא להודיע כמה הוו זהירין לקבל השמועה ממי שקבל אותו מרבותיו כי כל דבריהם אינם אלא בקבלה ברורה ממי שראוי לקבל שמועה מפיו עכ"ד ושמח לבי גם אני שכוונתי לדעת שר וגדול בישראל ואחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת הן נבון וחכם כל מבין עם תלמיד בלבבו יורה ידין דלא שנא לן בין אמרה הרב למימריה בהדיא בין אמרה התלמיד משמיה דלא כבעל שושנים לדוד אשר חשב על הרמב"ם שדעתו לחלק בהכי הבאתי דבריו בכללי דליתא וידבר דוד דברים שהם דחויים מעיקרם ותו לא מידי:

תרסד

תלמיד חבר. דאמרינן בכולי תלמודא למדתי בו פירושים שונים מדברי הראשונים והנה ראש המדברים בזה הנה הוא רש"י ז"ל בעירובין ס"ג א' שפירש שהוא חכם כמותו אלא שלמד ממנו דבר אחד או יותר ע"כ וכן מתבאר ממ"ש הרמב"ם פ"ה מה' ת"ת הילך לשונו בד"א ברבו מובהק שלמד ממנו רוב חכמתו אבל אם לא למד ממנו רוב חכמתו ה"ז תלמיד חבר ואינו חייב בכבודו בכל אלה הדברים עכ"ד הן אמת דלכאורה יש מקום לבעל דין לחלוק ולומר דדברי הרמב"ם אלו לאו בשיטת רש"י נאמרו וחלוקים הם בפי' שהרי כפי דברי רש"י ז"ל להקרא תלמיד חבר צריך שיהיה שוה בחכמה כמותו וכמבואר בלשונו שפי' חכם כמותו וכו' וכדברי הרמב"ם ז"ל אף שלא יהיה חכם כמותו כל שלא למד ממנו רוב חכמתו בשם תלמיד חבר יקרא אמנם מצאתי להריב"ש ז"ל בסי' ער"א שאחר שכתב שפי' ת"ח הוא כל שאין רוב חכמתו ממנו וכדברי הרמב"ם פתח באלה הדברים ומה שפירש"י ז"ל תלמיד חבר חכם כמותו אלא שלמד ממנו דבר אחד או שתים לאו דוקא חכם כמותו ממש בשוין דהא ודאי ר' המנונא לא היה שוה לר' חסדא ותלמידו ממש היה כדאמרינן פ"ק דקידושין סבי דנזיתא לא אתי לפרקיה דרב חסדא וכו' אלא תלמידו היה ולא היה רוב חכמתו אלא מר' הונא וכן רבינא לא היה גדול בתורה כר' אשי וכו' וכן נמי ר' ירמיה בר אבא דאמרי' בפרק אין עומדין דהוה תלמיד חבר לרב מדקאמר ליה מי בדלת ולא קאמר ליה מי בדיל מר ודאי לא היה חכם כמותו דר' ירמיה בר אבא תלמיד של ר' יוחנן ואפילו ר' יוחנן רבו היה שולח לרב לקדם רבינו שבבבל כדאיתא בפ' גיד הנשה אלא שלא היה רבו מובהק של ר' ירמיה בר אבא אלו דבריו ז"ל והנה מ"ש דר' ירמיה בר אבא היה תלמיד של ר' יוחנן לא ידעתי זה מנין לו דהא בפ' כל שעה ל"ז א' איתא א"ר ירמיה בר אבא שאילית את ר' ביחוד ומנו רב וכ"כ שם רש"י רביה דר' ירמיה בר אבא רב רביה דרב רבי הקדוש וכ"כ עוד בפ' בהמה המקשה ע"ו ב' בהדיא ע"ש ואיתא תו פ"ק דעירובין ח' א' וביצה כ"ט א' ומגילה ח"י ב' ומנחות ט"ל א' וב"מ כ' ב' וחולין י"ז ב' ומ"ח ב' א"ר ירמיה בר אבא אמר רב וכן בכמה דוכתי ואולי יצא לו כן ממאי דאשכחן בפ' המפלת כ"ג ב' א"ר ירמיה בר אבא א"ר יוחנן ואי משום הא לא איריא כ"כ דהא בפ"ק דתענית י' ב' קאמר נמי א"ר ירמיה בר אבא אר"ל ולא מצינו מאן דלימא דתלמיד ר"ל הוה ואיך שיהיה מדבריו למדנו שלדעתו ז"ל רש"י והרמב"ם בחדא שיאטא שייטי דכל שלא למד רוב חכמתו ממנו תלמיד חבר מיקרי ואע"פ שאינו שוה אליו בחכמה ועוד דלו הואלנו ונאמר דחלוקים הם בפירושם מ"מ הצד השוה שבהם הוא דתלמיד מובהק שלמד רוב חכמתו הימנו לא יצדק בו לקרותו שם תלמיד חבר

לעולם אף שנתחכם הרבה עד שנעשה חבירו. האמנם רשב"ם ז"ל רוח אחרת אתו בפי' תלמיד חבר מהו שבסוף פרק מי שמת קכ"ח ב' עלה דקאמר בגמ' עדא אמרה בן עזאי תלמיד חבר דר"ע הוה כתב בזה הלשון תלמיד חבר פשיטא לן דמתחלה היה תלמידו והדא אמרה דלבסוף היה חבירו דקאמר ליה שבאת ולא קא"ל שבא רבינו ע"כ מבואר שפיר שדעתו ז"ל דאף בתלמיד גמור יש לו פתח תקוה להקרא בשם תלמיד חבר לרבו כל שיתחכם הרבה עד שיעשה חבירו וכן יש ללמוד מדברי התוס' בפרק כל היד י"ד ב' שכתבו וז"ל ועי"ל מדקאמר ר' חייא לר' אף אתה עשיתו כתם ולא קאמר אף אתה ר' ש"מ דבזקנותו הוה דהוה תלמיד חבר כדאמ' בשלהי מי שמת בן עזאי תלמיד חבר דר"ע הוה כדקא"ל שבאת ולא קאמר שבא מר עכ"ד והלכה היא כידוע דר' רבו מובהק דר' חייא הוה כדמוכח בנדרים מ"א א' ואפילו הכי כתבו דבזקנותו נעשה תלמיד חבר לר' ש"מ בבירור דס"ל ז"ל כרשב"ם ז"ל וכ"כ להדיא מוהרי"ק ז"ל שורש ק"ע ומהר"ר ישראל שהביא שם ואע"ג דחלוקים בפירושם דלדעת מוהר"ר ישראל צריך שיתחכם התלמיד כ"כ עד שיהיה חבר לרבו ממש ולדעתו ז"ל כל שנתחכם כ"כ עד שהוא קרוב להיות כרבו סגי בהכי מ"מ מלתא דשויא לתרוייהו היא דשפיר אפשר להקרא תלמיד חבר אף שמתחלה היה תלמיד גמור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה נמצאת אתה למד דלדעת רש"י והרמב"ם והריב"ש שם תלמיד חבר לא יכונה לעולם לתלמיד שלמד רוב חכמתו ממנו אף שלבסוף נתחכם כמוהו רק למי שלא למד ממנו רוב חכמתו ולרשב"ם והתו' ומהרי"ק ומהר"ר ישראל הנז' שם אף שהיה תלמידו גמור שלמד ממנו רוב חכמתו כל שנתגדל בתורה עד שנעשה כחבירו גם הוא יקרא בשם תלמיד חבר וכן נראה בס' יוחסין דף י"א מדפוס אמשטרדם שכתב דאולי מ"ש היוסיפון דשמאי היה תלמיד של הלל זה היה בימי מנחם אחר זה היה תלמיד חבר להלל ע"כ ומעתה אין מקום כלל לפק"ד למ"ש הש"ך בי"ד סי' רמ"ב ס"ק י"ב דאפשר דהרמב"ם ז"ל יודה למוהרי"ק דאפי' למד רוב חכמתו ממנו כל שנתחכם להיות כמוהו מקרי תלמיד חבר דהא קחזינן להדי' דחלוקי' הם בפירושם וכדכתיבנא וכן מצאתי להדיא בב"י שם סי' רמ"ב יע"ש אלא שבעניותי לא ידעתי אמאי לא הזכיר מרן כלל סברת רש"י והתוס' והריב"ש שהבאתי לעיל ותו איכא למידק עליה שאחר שכתב דעת מוהרי"ק שחולק עם מהר"ר ישראל כתב וז"ל ודברי רשב"ם כדברי מהרי"ק דסוף פרק מי שמת וכו' ע"כ דמשמע כדברי מוהרי"ק אתו דברי רשב"ם אבל לא כדברי מוהר"ר ישראל שחולק עמו והא ודאי ליתא דאדרבא לפי סברת מוהר"ר ישראל שסובר שצריך שיתחכם הרבה עד שיהיה חבירו ממש אתו דברי רשב"ם כפשטן דחבירו ממש קאמר משא"כ לפום סברת מוהרי"ק דצריכים אנו לפרש

דברי רשב"ם דחבירו דנקט לאו דוקא אלא שנתחכם עד שהוא קרוב להיות חבירו והנה לזה אפשר לומר דמ"ש הב"י ודברי רשב"ם כדברי מוהרי"ק לאו למעוטי סברת מהר"ר ישראל אתא דלדבריו מתיישבי טפי דברי רשב"ם כאמור אלא רצונו ולא כדברי הרמב"ם דהרמב"ם ס"ל דכל שהיה תלמידו בתחלה לא יקרא לעולם בשם תלמיד חבר ולרשב"ם כל שנעשה חבירו לבסוף תלמיד חבר יתקרי דהיא היא סברת מוהרי"ק. איברא דמצאתי למהר"ש סידילייו בכלליו שכת' וז"ל תלמיד חבר בכל מקום שאומר כה"ג. ר"ל שהיה חבר בתחלה ואח"כ נתחכם החבר ונעשה תלמיד באחרונה כמו שהיה בן עזאי חבר לר"ע ונתחכם ר"ע והיה בן עזאי תלמידו ואמרו בגמ' בן עזאי תלמיד חבר לר"ע הוה והוי כאילו אמר נעשה תלמיד מי שהיה בתחלה חבר וטבע הלשון כן הוא כששואלין על שני חכמים אם הם חברים או אחד רב ואחד תלמיד הדרך הוא להשיב על זמן ההוה ולא על זמן העבר וכיון שכן תחלת התשובה תהיה על ההוה כלומר עתה הוא תלמיד מי שהיה בתחלה חבר כי לא בא להודיע חכמת התלמיד רק חכמת הרב שגדלה ע"כ והנה אף שחכם גדול הוה ומתוך דבריו למדנו אשר לבבו פונה לדעת רש"י ודעימיה מ"מ כמו זר נחשב שיחלוק על רשב"ם והתו' ומהרי"ק בלי הכרח וראיה גם מה שחשב לומר שלא בא להודיע חכמת התלמיד רק חכמת הרב שגדלה לא מחשבותי מחשבותיו כי מי זה אמר ותהי שלא בא להודיע חכמת התלמיד שגדלה וכאילו יאמר אותו שהיה תלמיד נעשה חבר לרב כאשר סבורים רשב"ם וסיעתיה ותו קשיא לי עליו במ"ש כמו שהיה בן עזאי חבר לר"ע ונתחכם ר"ע והיה בן עזאי תלמידו שהרי בברכות ס"ב א' נראה בהדיא דתלמיד גמור דר"ע הוה דקא"ל ר' יהודה לבן עזאי עד כאן העזת פניך בר"ע רבך והנה לזה אפשר לומר דלדעתו ז"ל מעשה זה היה אחר שנתחכם ר"ע ונעשה רבו א"כ ועיקר משום שהיה ר"ע גדול מבן עזאי בתורה קרי ליה רביה כדמצינו בכמה דוכתי בגמ' וכמ"ש באות הה"א ע"ש ותדע עוד שכדברי כן הוא שהרי בס"פ מי שמת בעי לאוכוחי דבן עזאי תלמיד חבר לר"ע הוה מדקא"ל שבאת ולא קא"ל שבא מר וה"נ בפ' תפלת השחר קאמר דר' ירמיה בר אבא תלמיד חבר דרב הוה מדא"ל מי בדלת ולא קא"ל מי בדיל מר ובאידך עובדא דברכות ס"ב א' לא זאת דקא"ל בן עזאי לר"ע ע"כ העזת פניך ברבך על שנכנס אחר ר' יהושע לבית הכסא דאם רבו היה הול"ל העיז פניו מר ברבו ומצורף לזה דלאו אורח ארעא שהתלמיד יאמר לרבו פלוני רבך כדמוכח מההיא דפ"ק דביצה ה' ב' שאמרו לו תלמידיו לר"א כבר נמנו עליך חבריך והתירוך וקאמר בגמ' מאן חבריך ריב"ז וידוע דריב"ז רבו מובהק דר"א הוה ואפ"ה קרו ליה תלמידיו חבריך מן הטעם שכתבתי וכמ"ש הב"ח י"ד סי' רמ"ב וספר החסידים סי' ט"ו והכי איתא להדיא בר"ה ל"א ב' אלא אף גם

זאת הלשון בעצמו של העזת פניך ברבך הוא בלתי מכובד ובזוי עד מאד שאפי' הרב לתלמיד לא יתכן לדבר כן כ"ש תלמיד לרב אלא ודאי כמו שכתבתי דמיהא ליכא למשמע מינה דבן עזאי היה תלמידו דר' עקיבא וכן מצאתי בספר קבלת הראב"ד שכתב דבן עזאי חברו דר' עקיבא הוה ואחרי מופלג מצאתי עוד לר' גרשון בשיטת בתרא כ"י דבההיא דפ' מי שמת כתב וז"ל א"ר שמלאי מדקא"ל בן עזאי כך לר"ע דרך הטוח ולא א"ל בלשון כבוד ש"מ דבן עזאי ת"ח לר"ע הוה משום הכי לא חלק לו כבוד כל כך שהלכו שניהם ללמוד תורה לפני ר"א הגדול ולפי שהיה בן עזאי בחור לא היה יכול לסבור סברא כר"ע בתלמוד וגמר גמ' והדר הלך בן עזאי לפני ר"ע להסבי' סברא עכ"ל הרי שסובר ז"ל דר"ע לאו רביה דן' עזאי היה אלא גדול ממנו כדכתיבנא ומדבריו למדנו עוד שבפי' תלמיד חבר דעתו נוטה לדעת רש"י וסיעתיה והשתא לפ"ז מתיישב אצלי ואתי כפשטיה מ"ש ן' עזאי על עצמו בנדרים ע"ד ב' חבל עליך ן' עזאי שלא שמשת את ר"ע והיינו שהיה מיצר על שלא זכה להיות תלמידו משא"כ לפום סברת רשב"ם וסיעתיה דצריכין אנו לדחוקי נפשין ולמימר דאף שהיה תלמידו מ"מ היה מצטער על שלא שמשו כל צרכו ומעתה אני בעניי לא אדע אנה פנה הרשב"ם ז"ל במ"ש שם פ' מי שמת דפשיט' לן דן' עזאי מתחילה היה תלמידו דר"ע דכבר הוכחתי בבירו' דמההיא דברכות ס"ב א' אין הוכחה כלל שהיה תלמידו והכי נמי תיקשי להתוספות ומוהרי"ק דאזלי לשיטתיה דרשב"ם ואפשר לומר דאינהו נמי לאו מההיא דברכות קאמרו הכי שהיה תלמידו אלא מדחזן לתלמודא דקרי ליה לן' עזאי ת"ח דר"ע ואינהו ס"ל דפי' תלמיד חבר הוא שמתחלה היה תלמידו ולבסוף נתחכם כמוהו ע"כ דקים ליה לתלמודא שמתחלה היה תלמידו כנלפק"ד. ואי קשיא על רש"י ודעמיה הא ודאי קשיא וצריכה רבה דמצאתי בגמ' דבני מערב' בפ"ק דסנהדרין דקרי ליה לר"א תלמיד חבר דר' יוחנן והכי איתא התם ר' יוחנן אזל מזדון קומי ר' חייא רבה אייתיב עליה חד תלמיד ולא כן תני אב ובנו והרב ותלמידו שניהם כמנין אחד נימר חבר ותלמיד היה כר"א לר' יוחנן וכו' הא קמן מבואר להדיא דקרי ליה לר"א תלמיד חבר לר' יוחנן אע"ג דבתחלה היה תלמידו כדמוכח בבירו' בספי"ן קכ"ד דקאמר אם יכפור ר' יוחנן בר"א תלמידו לא יכפור בר' ינאי רבו וכן בספ"ב ז"ב ל"א ב' איתא אמר לפניו ר"א וכו' וכן מוכח תו בתמורה כ"ה ב' דקאמר ר"א תלמידיה דר' יוחנן ויתיב קמיה דר' יוחנן ולא אהדר ליה וכו' וכן בכריתות כ"ז א' מצינו דקאמר ר' יוחנן על ר"א כמה שנים גדל זה בינינו ולא שמע הלכה זו ממנו ומתברר עוד כן מההוא עובדא דיבמות צ"ו ב' דאיקפד ר' יוחנן על ר"א מפני שלא היה אומר ההלכות משמו ומייתי לה הירוש' גופיה בפ"ב דשקלים ובפ"ב דברכות יע"ש וכבר עלה בדעתי לתרץ ולומר דאע"ג דר"א היה תלמידו

דר' יוחנן מ"מ לא למד רוב חכמתו ממנו כדאשכחן בעירובין ס"ו א' ובפ' הספינה פ"ב ב' דקרי ליה לשמואל רביה דר"א וכן משמע בפ' אין דורשין י"ג א' דקא"ל ר"א לר' אסי אי זכאי גמירתה מר' יוחנן רבך ואי רביה מובהק הוה מר' יוחנן רבינו הול"ל אמנם אחר העיון ראיתי דליתא להא מילתא שהרי מדאיקפד ר' יוחנן כולי האי על דאמר ר"א הל' א' בבי מדרשא ולא אמרה משמיה וגם מדמהד' להו לחברייא דהוו בעו למפייסיה חברותא נמי כלומר וכי תלמידי אתם עושים כמו חברי וכמ"ש רש"י שם משמע שפיר דתלמידו גמור היה וכן מוכח תו שם להדיא ממה שפייסו ר' יעקב בר אידי ואמר לו כשם שיהושע היה יושב ודורש סתם והכל יודעים שתורתו של משה היא אף אלעזר תלמידך יושב ודורש והכל יודעים כי שלך היא ע"כ והשתא עכ"ל דתלמיד מובהק דר' יוחנן הוה מדהשוה אותו ליהושע שהיה תלמידו של משה וכל חכמתו ממנו למדה ולא מזולתו ולפיכך היו הכל יודעים שתורתו של ר"א של ר' יוחנן היתה אבל אי הוה אמרינן דלא למד רוב חכמתו מר' יוחנן לא היה זווגו עולה יפה עם יהושע גם לא יהיו דבריו בסתם כאלו אומרם בשם ר' יוחנן וע"ע בפ' השותפין ז' ב' דקאמר ר' יוחנן על ר"א אלעזר בני קבע בה מסמרות ופירש"י הזהר לדון כן ולא תזוז ממנה הרי דאף כשהיה ר"א גדול ודיין קרי ליה ר' יוחנן בני ש"מ דתלמידו גמור הוה וכן מצאתי עוד להתו' בפ"ק דיומא ד' א' שלמדו מהך עובדא דיבמות שהבאתי דסתם מימרת ר"א אע"ג דלא אמרה משם ר' יוחנן רביה מסתמא ר' יוחנן אמרה ופרכינן ממימרת ר"א לר' יוחנן כאילו קשה מדידיה אדידיה וכ"כ מהר"ש אלנאזי בהליכות אלי כלל תרכ"ה והגבוה עולה באחרונה והיא ראיה שאין להרהר אחריה דאמרינן בפ' הוציאו לו נ"ג א' וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזור פניו וילך אלא מצדד פניו והולך כי הא דר"א כד הוה מפטר מיניה דר' יוחנן כד הוה בעי ר' יוחנן לסגויי הוה גחין קאי ר"א אדוכתיה עד דהוה מכסי ר' יוחנן מיניה וכד הוה בעי ר"א לסגויי הוה קאזיל לאחוריה עד דהוה מכסי מיניה דר' יוחנן ע"כ ומלתא דפשיטא היא דדין זה אינו נוהג אלא בתלמיד גמור שלמד רוב חכמתו ממנו וכמ"ש הרמב"ם בפ"ה דת"ת וחטי"ד סי' רמ"ב ס"ט שאחר שכתבו דין זה בכלל הדינים שחייב התלמיד לכבד את רבו פירשו דבריהם ואמרו דכל אותן הדברים לא נאמרו אלא ברבו מובהק שלמד רוב חכמתו ממנו ומאחר שכן תקשי שפיר קושיין דלעיל לרש"י והנמשכים אחריו איך בירוש' קרי לר"א תלמיד חבר דר' יוחנן אחרי אשר מצאנו ראינו שהיה בתחלה תלמידו גמור ולמד רוב חכמתו ממנו כמדובר ולי המך צ"ע אלא דאחרי אשר הוכחנו בראיות נכונות דר"א תלמיד גמור דר' יוחנן הוה חל עלינו חובת ביאור דלא יקשה בעיניך ההיא דפ' אין דורשין שהבאתי למעלה דהאי דקא"ל לר' אסי אי זכאי גמירתה מר' יוחנן רבך

ולא קאמר מר"י רבינו לפי שכיון שר' אסי כבר למד מעשה מרכבה מר' יוחנן והוא אכתי לא הוה ידע לה שפיר שייך לשון רבך כלומר כבר למדך מעשה מרכבה דבערך לימוד זה הוא רבך ולא רבי כנלע"ד:

תרסה

תני כך וכך. דאמרי' בכולי תלמודא האי כללא נקוט בידך ממני דלאו למימרא שתגיה ותתני כן באמת אלא כלומר לעיקרא דמילתא תני הכי אבל עכ"פ לא לחנם לא תני התנא הכי בהדיא כ"כ הדרישה בח"מ סי' ע"ג דף ע"ט א' וראיתי להר"ב מגילת ספר דף קכ"ו ג' מהלאוין שעל מ"ש הב"ח שאינו מגיה אלא מפרש הקשה עליו ואמר כי מן הש"ס בפ' ז"ב תני עדו ובגיטין י' ב' ובפ"ב דשבועות דף ך' ול"ח מוכח איפכא ויש לדקדק עליו דאדמקשה הכי על הב"ח הוה ליה לאקשויי על התוס' ז"ל שבהדיא כתבו בפרק טרף בקלפי מ' א' דהא דקא' שם בגמרא תני מצוה להניח אינו מגיה הברייתא אלא פרושי קא מפרש מאי לא הגריל לא הניח הגורל וכה"ג כתבו עוד בפ"ק דכתובות ד' ב' ד"ה ומי ובפ' שור שנגח מ"ט ב' ובפ' הזהב מ"ה ב' יע"ש וכן מצאתי להרא"ש ז"ל בפ' השותפין שכתב ומשני תני נדור מחבירו הנאה לא שמגיה המשנה אלא שמשנה פי' המשנה וכ"כ הרדב"ז בס' יקר תפארת פ' ז' מה' נדרים והכי דייקי דברי הר"ן שם דף מ"ו א' מדכתב תני נדור מחבירו כלו' דנודר נמי מודר קרי ליה דמודר משמע בין מפי עצמו בין מפי אחרים ע"כ דנרא' דממשמעות מילת מודר הוא דמפיק לה ולא מחמת שהגיה המשנה אלא שאין אנו צריכים לזה שהרי כבר כתב מוהריק"א בכלליו דף י"ט מהיבין שמועה שדעת הר"ן והרמב"ן כדעת התוס' שאינו מגיה המשנה אלא תרוצי קמתרץ לה ע"ש ואחריו נמשכו הרמ"ז פי"ג דזבחים משנה ז' והר"ב שושנים לדוד פ"ט דערכין מ"ח אבל אני בעניותי מהסס בהאי כללא יען ראיתי להתו' גופייהו בכתובות ע"ח ב' ד"ה תני כתבו והשתא דמגיה מתני' וכו' ובשבועות ט"ז א' כתבו מי דחקו להגיה וכו' ועוד ראיתי בש"מ על כתובות פ"ק ד' ס"ג ג' כת' דמדקאמר ה"ק ולא קא' תני וכו' אלמ' לאו חסורי מחסר' ע"ש מבואר שפיר דלדעתו ז"ל היכא דקא' תני הוי כמו חסורי מחסרא וכן יש להוכיח מהש"ס דפ' פרת חטאת קי"ד ב' דהכי איתא התם מחוסר זמן וכו' והני בני אשמות נינהו אמר זעירי תני מצורע בהדייהו עולותיהן ושלמיהן והני בני שלמים נינהו א"ר ששת תני נזיר דזעירי קבעוה תנאי דרב ששת לא קבעוה תנאי ע"כ ופירש"י ז"ל דזעירי קבעוה תנאי למתני במתני' מצורע בהדיה דרב ששת לא קבועה תנאי ומיהו אנן משנינן לה בגמ' הכי ככל חסורי מחסרא דהש"ס עכ"ל הא קמן מבואר דהיכא דקאמר תני הרצון הוא שמגיה מתני' או למתנייה במתני' בהדיא או לאקבועי ליה בגמ' ככל חסורי מחסרא:

תרסו

תרי סתמי דסתרי אהדדי בתרי סדרי הלכתא כסתמא בתרייתא דיש סדר למשנה בשני סדרים ולמ"ד דבשני סדרים אין סדר אי אית לן כללא בהנהו תרי דפליגי סמי מכאן סתמי והדרינן לכללין גם אי אשכחן ברייי' דסתם כחד מינייהו הלכה כסתם ברייי' כיון דמסתמי דמתני' ליכא לאוכוחי מידי וסתמי דברייי' בתר סתמא דמתני' כ"כ הר"ב ראשון לציון דף כ"ו ב' והר"ב שער יוסף סס"י מתשובותיו:

תרסז

תרתי שמע מינה. נראה דיש רשות בלב כל חכם לב להשיב כן מדעתו ואין חשש כלל בדבר כן יש ללמוד ממה שרגילים התו' לתרץ כן מדעת עצמם בכל מקום ובכל זמן כמו שתמצא אליהם ז"ל בפ"ב דפסחים כ"ג א' ד"ה קצירכם ובפ"ק דחגיגה י"א א' ד"ה הא כיצד ובפ"ק דיומא י"ד א' ד"ה מאי ובפ"ב דסוטה ט"ז ב' ופ"ב דע"ז ל"ד ב' ד"ה בשרו ובפ"ד דזבחים מ"ד א' ד"ה מאי ושם נ"א ב' ובהקומץ רבה י"ט ב' ד"ה בקומצו ובהתכלת מ"ד ד"ה כל ושם ס"ו א' ד"ה כתוב וע"ע סנהדרין ס"ו ב' וחולין כ"ז ב' ול' ב' ובנדה ט' א' ומ"ג ב' וכאלה רבות עמדי וכן ראיתי להרא"ש ז"ל בפ' אלו מציאות סי' י"ב גבי לכל אבידת אחיך שגם הוא תירץ כן מדיליה וכן מצאתי עוד להר"ש ספ"ב דזבי' ולהנ"י ספ"ב דב"מ גבי הוכח תוכיח ד' ר' א' ולהתי"ט בפ"ד דפרה מ"ד שגם הם תירצו כן מסברא דנפשייהו ע"ש ומעתה יש לתמוה על הר"ב חוות יאיר הבקי בחדרי תורה שבסי' קל"ט דף קכ"ח כתב דאין לנו לומר תרתי ש"מ אלא במקום שאמרו הש"ס ושיש לכל אחד רמז ואיזו יתור דליתא אחר המחילה רבה דהא קחזינן לכל אשלי רברבי דאייתינא דלא חשו להכי וכבר תמהתי עוד עליו באות הדל"ת בענין כיוצא בזה והוכחתי דכל שהענין הוא מקובל מחכמי התלמוד ולקיים דרוש דרש איזה חכם, כעין דרשות שהוזכרו בגמ' אין זה נקרא דורש דרשות מעצמו ע"ש:

סליקו כללי התיו וסליקו כללי הגמרא. בעזרת האל הגדול הגבור והנורא: